T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

EL-MİRSÂD DERGİSİ 1-11. SAYILARI: İNCELEME-METİN-DİZİN

Merve KUYULDAR

2501202030

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ

İSTANBUL - 2025

ÖZ

EL-MİRSÂD DERGİSİ 1-11. SAYILARI:

İNCELEME-METİN-DİZİN

MERVE KUYULDAR

V. Mehmet (1909-1918) döneminde yayın hayatına başlayan ve 22 sayı çıkarılan *el-Mirsâd* dergisinin ilk sayısı 15 Muharrem 1332/ 14 Aralık 1913 tarihinde neşredilmiştir. İki haftada bir yayınlanan dergide dönemin dinî, ilmî, fennî, edebî konularında yazılar yer almaktadır. Dergi; tefsir, siyer, çocuk eğitimi, yanlış Batılılaşma, biyoloji, mühendislik, tasavvuf vb. alanlarda pek çok yazı içermektedir. Fakat diğer dergilerden farklı olarak bu dergide, saydığımız bütün konulardaki yazıları bir kişi kaleme almıştır. Tezimize konu olan ilk 11 sayı incelendiğinde Ahmed Hüsameddin isimli Nakşibendi şeyhinin kitaplarının bölüm bölüm yayınlandığı görülmektedir. Kendisinin haricinde "*el-Mirsâd"* imzalı yazılar ve dört müellifin yazısı yer almakla birlikte bunlardan biri dergiye övgü içeren Arapça mektup, biri biyografi, diğer ikisi ise çok kısa yazılardır.

Temelde *el-Mirsâd* dergisinin 1-11. sayılarını hafif transkripsiyon yoluyla günümüz harflerine aktaran çalışmamız giriş ve üç ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde Osmanlı Devleti'nde ilk süreli yayınlar kısaca aktarıldı. Birinci bölümde *el-Mirsâd* dergisi şekil ve muhteva açısından incelendi. Dergide bulunan yazarların hayatları aktarıldı. Ahmed Hüsameddin'in dergide bulunan kitapları kısaca tanıtıldı. İkinci bölümde her sayının özeti yapıldı. Üçüncü bölümde çeviriyazı metin hazırlanırken takip edilen usul ve çeviriyazı metin yer almaktadır. Bunları takiben sırasıyla sonuç, sözlük, dizin, kaynakça ve ekler bölümleri yer almaktadır.

Böylece yaptığımız bu çalışma ile bugüne kadar ele alınmamış bir dergi tanıtılmış, Osmanlı matbuat ve kültür hayatında yeri ortaya konmuş, Türk İslam Edebiyatı alanına yeni bir müellif ve eserleri kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Gazete, Süreli Yayın, İslâmcı Dergiler, *el-Mirsâd*

ABSTRACT
EL-MIRSÂD JOURNAL ISSUES 1-11:
ANALYSIS-TEXT-INDEX
MERVE KUYULDAR

The journal *el-Mirsâd*, which began publication during the reign of Sultan Mehmed V (1909-1918), was issued in 22 editions, with its first issue published on 15 Muharram 1332 / 14 December 1913. Published biweekly, the journal featured articles on religious, scientific, literary, and technical topics of the time. It included a wide range of subjects such as Quranic exegesis (tafsir), prophetic biography (sīra), child education, misguided Westernization, biology, engineering, and Sufism. However, unlike other journals of the period, *el-Mirsâd* stands out in that nearly all the articles across these diverse fields were authored by a single individual. An examination of the first eleven issues -the focus of this thesis- reveals that these editions primarily featured serialized publications of works by Sheikh Ahmed Hüsameddin, a figure associated with the Naqshbandi Sufi order. In addition to his contributions, a few other articles signed under the pseudonym "*el-Mirsâd*" and writings by four other authors appear in these issues. These include an Arabic letter praising the journal, a biographical sketch, and two brief essays.

The present study, which transcribes issues 1 to 11 of *el-Mirsâd* into modern Turkish script using light transcription methods, is organized into an introduction and three main chapters. The introduction provides a concise overview of the emergence of the first periodicals in the Ottoman Empire. The first chapter analyzes the journal in terms of format and content, and provides biographical information about its contributors, including a brief overview of the works by Ahmed Hüsameddin published in the journal. The second chapter offers a summary of each issue. The third chapter outlines the methodology employed in preparing the transliterations and presents the transcribed texts. Following these are the conclusion, glossary, index, bibliography, appendices and endnotes.

Through this study, a previously unexamined journal has been brought to scholarly attention, its place within the context of Ottoman print and cultural life has been established, and a new author and his works have been introduced to the field of Turkish-Islamic literature.

Keywords: Turkish Literature, Newspaper, Periodical, Islamic Journals, *el-Mirsâd*

ÖNSÖZ

Edebiyat, siyaset, bilim, sanat gibi çeşitli alanlarda yazıların yer aldığı dergiler Osmanlı Devleti'nde geç bir tarihte ortaya çıkmaya başlamış olsa da kültürel hayatta önemli bir yer tutmuştur. Farklı konularda yazıları bir araya toplayan bu iletişim aracı aynı zamanda farklı okurları da bir araya toplamaktadır.

Dînî-edebî dergi kategorisinde sayılabilecek olan *el-Mirsâd* dergisinde dönemin dînî, ilmî, fennî, edebî konularında yazılar yer almaktadır. Tefsir, siyer, çocuk eğitimi, bebek bakımı, yanlış Batılılaşma, biyoloji, mühendislik, astronomi, coğrafya, ziraat, vatan sevgisi, askerlik, felsefe, tasavvuf alanlarında yazılar içermektedir. Konu açısından bu denli zengin içeriğe sahip olan bir derginin yazar kadrosunun da zengin olması beklenebilir ancak sıralanan alanlardaki yazıları bir müellif kaleme almıştır: Derginin sahibi Seyyid Mehmed İsmetullah'ın babası olan Seyyid Ahmed Hüsameddin. Dergideki "*el-Mirsâd"* imzalı yazılar, dört farklı müellifin kaleme aldığı yazılardan dergiye övgü içeren Arapça mektup, biyografi, vatan sevgisi, tesettür, milli sanayinin önemine değinen yazıların haricindeki yazıların tamamı Ahmed Hüsameddin'in kitaplarından bölümlerdir. Fakat incelememize konu olan 11 sayı boyunca rastladığımız münderecât sayfalarında Ahmed Hüsameddin'in sadece *Mevâlîd-i Ehl-i Beyt* isimli kitabının yanında ismi verilmektedir. Bu kitap haricindeki bütün kitaplarının yanında Ahmed Hüsameddin'in ismi yazmamakta "Tercüme" yazmaktadır.

24 sayı neşredilmesi hedeflenen ancak 22 sayı neşredebilen *el-Mirsâd* dergisinin 12-22 sayıları Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği'nin danışmanlığında Hamza Çoban tarafından "*el-Mirsâd Dergisinin 12-22. Sayıları: İnceleme-Metin*" ismiyle yüksek lisans tezi olarak çalışılmaktadır. 1-11. sayılarının hafif transkripsiyon yoluyla günümüz harflerine aktarıldığı çalışmamız giriş bölümü yanında üç ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde Osmanlı Devleti'nde ilk süreli yayınlar kısaca aktarıldı. Birinci bölümde *el-Mirsâd* dergisi şekil ve muhteva açısından incelendi. Dergide bulunan yazarların hayatları aktarıldı. Ahmed Hüsameddin'in dergide bulunan kitapları kısaca tanıtıldı. İkinci bölümde her sayının özeti yapıldı. Üçüncü bölümde çeviriyazı metin hazırlanırken takip edilen usul ve çeviriyazı metin yer almaktadır. Bunları takiben sırasıyla sonuç, sözlük, dizin, kaynakça ve ekler bölümleri yer almaktadır.

Çalışmanın yürütüldüğü süreçte beni yüreklendiren, bilgi ve tecrübesiyle rehberlik eden kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ'ne, tezin yazım sürecinde maddi-

manevi katkıları olan kıymetli arkadaşlarım Arş. Gör. Betül OKATALI'ya, Arş. Gör. Okan KELEŞ'e ve Büşranur ERMİŞ'e, Arapça metinlerin tercümesini yapan Zehra ERDEM'e teşekkürü bir borç bilirim.

Merve KUYULDAR

İstanbul, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **iv**

İÇİNDEKİLER ..... **vi**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **viii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM **5**

EL-MİRSÂD DERGİSİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER **5**

1.1. *el-Mirsâd* Şekil Özellikleri 5

1.2.*el-Mirsâd* Dergisinin 1-11. Sayılarında Yer Alan Yazarlar 15

1.2.1.Seyyid Ahmed Hüsameddin'in Hayatı ve Eserleri 15

1.2.2.ʿA. Rıza 21

1.2.3.Ahmed Hilmî 22

1.2.4.Bursalı Mehmed Tahir 22

1.2.5.Çin Vaizi Seyyid Tâhir 24

1.2.6.İsmail es-Safâyihî 26

1.2.7.Seyyid Mehmed İsmetullah 28

1.3.el-Mirsâd Dergisinin 1-11. Sayılarında Yer Alan Eserler 28

1.3.1.Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî 28

1.3.2.Hizbü'n-necât 29

1.3.3.İhlâs ve Murâkabe 30

1.3.4.Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk 32

1.3.5.Menâru'l-Muhakkemât ve Menâtiku'l-Müteşâbihât 32

1.3.6.Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve 32

1.3.7. ʿUkûsetu'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût 34
İKİNCİ BÖLÜM 35
EL-MİRSÂD DERGİSİ 1-11. SAYILARININ İÇERİĞİ 35
2.1.el-Mirsâd Dergisinin 1-11. Sayılarında Yer Alan Yazıların Özetleri 35
2.1.1.Sayı 1 35
2.1.2.Sayı 2 36
2.1.3.Sayı 3 37
2.1.4.Sayı 4 38
2.1.5.Sayı 5 39
2.1.6.Sayı 6 40
2.1.7.Sayı 7 41
2.1.8.Sayı 8 42
2.1.9.Sayı 9 43
2.1.10.Sayı 10 44
2.1.11.Sayı 11 45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 46
EL-MİRSÂD DERGİSİ 1-11. SAYILARININ METNİ 46
3.1.Çeviriyazı Metin Hazırlanırken Takip Edilen Usul 46
3.2.el-Mirsâd Dergisinin 1-11. Sayılarının Çeviriyazı Metni 47
SONUÇ 251
SÖZLÜK 253
DİZİN 302
KAYNAKÇA 305
EKLER 308

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

C. : Cilt

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

ö. : Ölüm tarihi

s. : Sayfa

S. : Sayı

s.a.v. : Sallallâhu aleyhi ve sellem

r.a. : Radıyallâhu anh

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : ve benzeri

örn. : Örneğin

Bkz. : Bakınız

Yay.haz. : Yayına hazırlayan

GİRİŞ

Edebiyat, siyaset, bilim, sanat gibi çeşitli alanlarda, genellikle düşünsel nitelikli yazıların yer aldığı, belirli aralıklarla çıkarılan yayım aracı[1] olarak tanımlanan dergiler, Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıl gibi geç bir tarihte ortaya çıkmış olsa da kısa sürede kültürel hayatta önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu bölümde, öncelikle Osmanlı'da çıkarılan ilk dergi ve gazeteler hakkında genel çerçevede bilgi verilecektir. Ardından *el-Mirsâd* dergisinde üç yerde "İstibdat Dönemi" olarak adlandırılan dönem hakkında bilgi verilecektir.

Osmanlı Devleti'nde İlk Süreli Yayınlar

Osmanlı'da süreli yayınlar için kullanılan kelimeler çeşitlilik göstermiştir; gazete, cerîde, dergi, mecmua, jurnal, mevkute gibi isimler verilmiştir.[2] Fakat bazı süreli yayınlar kendilerini gazete olarak adlandırmakla birlikte ağırlıkla dergi formatında bir yayın politikası izlemişlerdir.[3] Bu sebeple öncelikle dergi ve gazetenin farklarını ortaya koymak gerekir. Dergiyi gazeteden ayıran başlıca özellik sınırlı bir okura seslenmesi ve bu sınırlı sayıda okuru ilgilendiren araştırma, inceleme türü yazılara yer vermesidir.[4] Gazete genel olarak günlük çıktığı ve habere dayandığı halde, dergi belirli aralıklarla çıkar ve bir fikre dayanır. Gazete büyük halk çoğunluğuna hitap ettiği halde dergi; teknik, sanat, mizah, çocuk, kadın veya siyaset dergisi olmasına göre belirli zümreye hitap eder.[5] Osmanlı'da çıkan süreli yayınların ilk dönemde kendilerini ifade hususunda bazen gazete bazen de dergi olarak farklı tanımlamalar ve uygulamalar görülmüştür.[6]

Avrupa'da 1600'lerin başlarında görülen gazete yayıncılığının, Türklerde yaklaşık 200 yıl sonra başlamasının nedenleri arasında siyasi, idari ve sosyo-ekonomik yapının yetersiz olması, Türkçe basım yapan matbaaların geç kurulması, eğitim sisteminin yetersizliği ve basılı eserlere

[1] Atilla Özkırımlı, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, s. 361.
[2] Alim Kahraman, **"Matbuat (Türk Edebiyatı)"**, DİA, C. XXVIII, Ankara, TDV Yayınları, 2003, s. 122.
[3] Kenan Demir, "**Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi 1849-1923**", Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 9, 2016, s. 73.
[4] Özkırımlı, **a.g.e.**, s. 361.
[5] **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler**, İstanbul, Dergah Yayınları, 1977, C. 2, s. 246.
[6] Demir, **a.g.e.**, s. 75.

ilginin az olması gösterilebilir.[7] Osmanlı yönetimi 18. yüzyılın ortasından beri Avrupa'daki gazetelerin varlığından haberdardı ancak ilgisi sadece siyasal düzeydeydi.[8]

Osmanlı topraklarında çıkarılan ilk gazete yabancı kaynaklıdır. Ülkelerindeki ihtilalin anlatılması amacıyla Fransız Elçiliği tarafından 1795'te Fransızca çıkarılan *Bulletin des Nouvelles (Haberler Bülteni)*, Osmanlı'da yayınlanan ilk gazetedir.[9] Ayda iki gün, 6-8 sayfa olarak yayınlanan ve yalnız Fransa ve Avrupa haberleri veren *Bulletin des Nouvelles* kısa ömürlü olmuştur.[10]

İslam aleminin ilk ulusal gazetesi[11], 1828'de Mısır valisi Mehmet Ali Paşa (ö. 1849) tarafından o dönem Osmanlı toprağı olan Mısır'da yayınlanan *Vekâyi-i Mısriyye Gazetesi*'dir. Bu gazete Türkçe ve Arapça olarak çıkarılmıştır.[12] Gazetenin ilk sayısında çıkış nedeninin tarım, endüstri ve öteki alanlardaki gelişmelerin izlenmesi ve toplumu koruyacak önlemlerin alınması olduğu belirtilmektedir. Bu gazete ilk başlarda 8-20 gün arayla yayınlanmış; bir süre sonra rayına oturup haftada iki gün çıkarılmaya başlamıştır.[13]

Devlet eliyle tamamen Türkçe olarak yayınlanan ilk gazete II. Mahmud'un (1808-1839) emriyle 1831'de çıkarılan *Takvîm-i Vekâyi*'dir.[14] İlk sayısı beş bin adet basılarak devlet büyüklerine, ulemaya, yüksek rütbeli memurlara, taşradaki eşrafa ve elçiliklere gönderilmiştir. Çoğu kez yılda 15-20 sayı çıkmış, en düzenli ve sürekli çıkarıldığı zaman bile yıllık sayısı ancak 31'e ulaşabilmiştir.[15]

Türkçe ilk özel gazete olan *Cerîde-i Havâdis* ise İngiliz tacir William Churchill (ö.1846) tarafından 1840'ta neşredilmiştir.[16] Bazı resmi yazıları yayımlaması ve devletten maddi yardım görmesi bu gazeteye yarı resmi bir hüviyet kazandırmıştır.[17] Gazete önceleri haftada bir, daha sonra da on günde bir yayınlanmışsa da yayın düzeni ve sürekliliği sık sık aksamıştır.[18]

---

[7] Handan Haykır, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Yerel Basını**, İstanbul, Aktif Yayınevi, 2022, s. 37.
[8] Orhan Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, İstanbul, Pozitif Yayınları, 2006, s. 21.
[9] Nurettin Güz, **Osmanlı Basını**, Selçuk İletişim Dergisi, C. 1, 2000, s. 43.
[10] Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2003, s. 35.
[11] Fevzi Sefa Dereköy, **Vakayi-i Tıbbiye Dergisinin 1884/100, 1897/24, 1897/5, 1897/12 ve 1897/13 Sayılarının Değerlendirilmesi** (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi SBE, Çanakkale, 2016, s. 8.
[12] Haykır, **a.g.e.**, s. 43-44.
[13] Topuz, **a.g.e.**, s. 13-14.
[14] Güz, **a.g.m.**, s. 44.
[15] M. Nuri İnuğur, **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1982 s. 175-177.
[16] Kahraman, **a.g.e.**, s. 121.
[17] Ziyad Ebüzziya, **"Cerîde-i Havâdis"**, DİA, C. VII, Ankara, TDV Yayınları, 2003, s. 406.
[18] İnuğur, **a.g.e.**, s. 183.

Özel girişimle yayınlanan ilk Türkçe gazete 1860'ta Âgâh Efendi (ö. 1885) ve Şinâsi (ö. 1871) tarafından çıkarılan *Tercümân-ı Ahvâl*'dir. Haftada iki gün olarak yayınlarına başlamış, gördüğü ilgi üzerine bu süre beş güne kadar çıkarılmıştır.[19] 25. sayıdan sonra Şinâsi bu gazeteden ayrılarak 1862'de Tasvîr-i Efkâr'ı yayınlamıştır. Haftada iki kez yayınlanan gazetede ilk edebi tartışmalar başlamıştır ve bu nedenle aydınlar tarafından büyük ilgi ile izlenmiştir.[20]

İlk Türkçe dergi, *Vakâyî-i Tıbbiye*, 1849-1851 arası, 28 sayı yayınlanmış aylık bir dergidir. Mesleki nitelikteki bu dergi sağlık sorunlarına eğilmiştir.[21]

Osmanlı Devleti'nde basının ilk 31 yılında sadece dört Türkçe gazete ve dergi çıkmıştı.[22] Tanzimatla birlikte gündeme gelen Osmanlı aydınlanma girişimi, 1860'lı yıllarda önemli bir yol katetmiştir. Osmanlı basını giderek yaygın bir okuyucu kitlesi oluşturmuş ve Osmanlı dergiciliği de ansiklopedist yaklaşımıyla bu gelişmeye katkıda bulunmuştur.[23] 1862 senesinde Münif Paşa'nın kurduğu Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye Derneği'nin yayım organı olarak yayınlanan *Mecmua-ı Fünun* çıkmıştır.[24] Ansiklopedist gelenek bu dergi ile gelişmiştir.[25] Mustafa Refik tarafından 1863'te çıkarılan *Mir'at* ilk resimli dergi olarak bilinir ve sadece üç sayı yayınlanabilmiştir. Harbiye Nezareti tarafından 1864'te çıkarılan *Ceride-i Askeriye* ilk askeri dergidir. Dergide bilimsel yazılara yer verilmiş, haberler ve askeri bilgiler genellikle kroki, çizelge, resim ve haritalarla da zenginleştirerek verilmiştir. İlk çocuk dergisi ise 1869 yılında bir Terakki gazetenin haftalık eki olarak çıkan Mümeyyiz'dir.[26] Her sayısı ayrı bir renkte, çocuk terbiyesine önem veren, eğitici ve öğretici nitelikte yazıları içeren bir dergidir.[27] Osmanlı'da yayınlanan ilk kadın dergisi ise Terakki gazetesinin eki olarak 1869 senesinde çıkan Terakki-i Muhadderat'tır. Dergi, kadının kimlik sorunu gibi hususları sorgulamadan kadınların aklen ve bedenen zayıflığını belirtmiş, bu doğrultuda kadınların eğitilmesini kendisine vazife edinmiştir.[28]

Dergicilik 1870'li yıllarda da gelişimini sürdürmüştür. Yurt dışına kaçmak zorunda kalan Ali Suavi'nin Ulûm dergisi 19. yüzyıl fikir dergiciliğinde önemli bir adımdır.[29] Teodor Kasap

---

[19] Haykır, **a.g.e.**, s. 51.
[20] İnuğur, **a.g.e.**, s. 193-194.
[21] **Türkiye'de Dergiler-Ansiklopediler (1849-1984)**, İstanbul, Gelişim Yayınları, 1984, s.14.
[22] Koloğlu, **a.g.e.**, s. 51.
[23] **Türkiye'de Dergiler-Ansiklopediler (1849-1984)**, s.15.
[24] Demir, **a.g.e.**, s. 78.
[25] **Türkiye'de Dergiler-Ansiklopediler (1849-1984)**, s.14.
[26] Demir, **a.g.e.**, s. 78-79.
[27] İnuğur, **a.g.e.**, s. 243.
[28] Demir, **a.g.e.**, s. 79.
[29] **Türkiye'de Dergiler-Ansiklopediler (1849-1984)**, s.15.

tarafından Diyojen adlı ilk siyasi mizah dergisi yayınlanmıştır. Dergide komik muhavereler, fıkralar, kadın, toplumsal eleştiri, sosyal meseleler, İstanbul'da kolera salgını, tenkit ve öneriler gibi konularla ilgili yazılar yer almıştır.[30]

"İstibdat Dönemi" Olarak Adlandırılan Dönem

Tezimizin konusu olan *el-Mirsâd* dergisinin birinci sayısı 15 Muharrem 1332/ 14 Aralık 1913 tarihinde, on birinci sayısı 1 Şaban 1332/ 25 Haziran 1914 tarihinde neşredilmiştir. V. Mehmed'in (1909-1918) iktidarı dönemine rastlayan bu tarihlerde neşredilen dergide dönemin siyasi olaylarına yer verilmemektedir. Ancak incelediğimiz sayılarda üç yerde "İstibdâd" dönemi olarak adlandırılan, II. Abdülhamid'in (1876-1909) iktidarı dönemine gönderme yapılmaktadır:

"*İşte ehl-i Kur'ân'dan bir zât-ı şerîfin zamân-ı istibdâdda milletimizi yatmış olduğu hâb-ı girân-ı gafletden bîdâr ederek…*"[31]

"*Yirmi yedi sene gibi rubʿ-ı ʿasrı mütecâviz bir müddet devr-i istibdâdın gûn-â-gûn sademâtına göğüs germiş…*"[32]

"*Devr-i istibdâdın fecâyiʿini sâde bir lisân ile ifâde eden uzun bir manzûmeden…*"[33]

Bu cümlelerde II. Abdülhamid'in (1876-1909) iktidarı dönemi için "İstibdâd" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. "İstibdat Dönemi" için felaket, musibet sıfatları kullanılmakta ve bu dönemde insanların girdiği gaflet uykusundan yakınılmaktadır.

Nurettin Güz'ün *Osmanlı Basını* isimli makalesindeki II. Abdülhamid'in (1876-1909) 33 yıllık iktidarının özetini içeren kısmı tezimizin sonunda ekler kısmında bulunmaktadır.

[30] Demir, **a.g.e**, s. 80.
[31] 1. sayı, sahîfe 14.
[32] 3. sayı, giriş sayfası.
[33] 4. sayı, **Para ile Vatan Kazanılmaz Fakat İnsana Vatan Para Kazandırır**, ilgili sayının son sayfasındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EL-MİRSÂD DERGİSİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1.*el-Mirsâd* Şekil Özellikleri

el-Mirsâd dergisinin tezimize konu olan ilk on bir sayısı şekil özellikleri açısından birkaç fark haricinde birbirinin aynıdır. Derginin kapak bölümünde üç farklı bölümle karşılaşılmaktadır: Dış kapak, içindekiler ve giriş. Dış kapak olarak adlandırılabilecek sayfa sadece birinci ve ikinci sayıda bulunmaktadır. Bu sayfanın şekil özellikleri ve içeriği her iki sayıda da aynıdır. İçindekiler olarak adlandırılabilecek sayfa birinci sayıda bulunmamakta, ikinci sayıdan itibaren on birinci sayı dahil bütün sayılarda yer almaktadır. İçindekiler bölümünün şekil özellikleri bütün sayılarda aynı olup içeriği bazı sayılarda farklılık göstermektedir. Giriş olarak adlandırılabilecek sayfa her sayıda bulunmaktadır ve hem şekil hem içerik özellikleri bakımından birbirinin aynıdır.

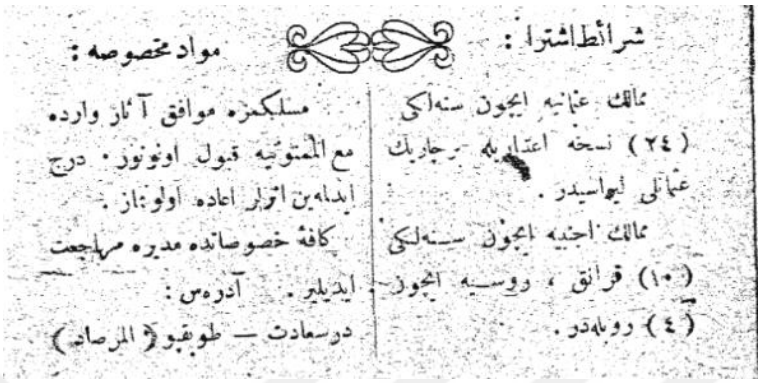
Sadece birinci ve ikinci sayıda bulunan dış kapağın özellikleri aşağıdaki gibidir:

Resim 1.1: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının dış kapak sayfasıdır.

Sayfanın en üstünde eksik basımdan kaynaklı görünmeyen kısımda derginin kaçıncı sayı olduğu, onun altında "Menâfi-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ilmî, fennî, edebî Türkçe"

ibaresiyle amacı ve hangi alanda yazıları içerdiği belirtilmektedir. Derginin ismi olan "*el-Mirsâd*" klişesi sayfanın üst kısmında diğer yazılardan daha büyük ve koyu puntoyla yazılmaktadır. Klişenin altında "Ayda iki defa neşrolunur." ifadesiyle derginin yayın aralığı belirtilmektedir.

شرائط اشترا :

مالك عثمانيه ايچون سنه‌لكى (٢٤) نسخه اعتباريه برجاريك عثمانلى ليراسيدر .

مالك اجنبيه ايچون سنه‌لكى (١٠) فرانق ، روسيه ايچون (٤) روبله‌در .

مواد مخصوصه :

مسلكمزه موافق آثار وارده مع المنونيه قبول اولونور . درج ايدلهجك اثرلر اعاده اولونماز .

كافهٔ خصوصاتده مديره مراجعت ايديلير . آدرس : دوسعادت — طوپقپو (المرصاد)

Resim 1.2: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının dış kapak sayfasıdır.

Sayfanın ortasında dikey bir çizgiyle iki sütun halinde verilen bu bölümün sağ tarafında derginin farklı ülkelerdeki fiyatları kendi para birimleriyle yazmaktadır. Sol tarafta ise derc edilmeyen eserlerin iade olunmayacağı, her konuda müdüre müracaat edilebileceği şeklinde bir mevâdd-ı mahsûsâ bulunmaktadır. Son olarak derginin adresi yazmaktadır.

صاحب ومديري:

ركالى زاده : سيد محمد عصمة الله

ازميرده تورك مطبعه‌سى سنه ١٣٢٩ — ١٣٣٢

Resim 2.3: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının dış kapak sayfasıdır.

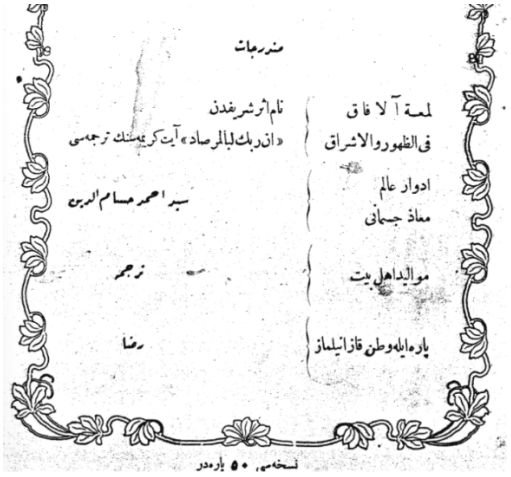
Sayfanın alt kısmında çerçeve içerisinde sahip ve müdürü sıfatıyla dergi sahibinin ismi bulunmaktadır. İncelediğimiz sayılarda dergi kadrosuna dair başka isim bulunmamaktadır. Bunun altında İzmir'de Türk matbaası yazmaktadır. Hemen yanında derginin yayınlandığı sene hicrî ve rumî takvime göre verilmektedir. En altta yarım görünen kısımda derginin adet fiyatını bildiren "Nüshası 50 paradır." ibaresi bulunmaktadır.

İçindekiler olarak adlandırılabilecek sayfanın şekil özellikleri aşağıdaki gibidir:

Resim 1.4: el-Mirsâd dergisinin 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan dördüncü sayının içindekiler sayfasıdır.

Sayfanın en üstünde derginin kaçıncı sayı olduğu yazmaktadır. Hemen altında yaprak motifli bir çerçeve içerisinde derginin ismi ve amacının yazılı olduğu görülmektedir. el-Mirsâd klişesi daha büyük ve koyu puntoyla yazmaktadır. Klişenin altında derginin amacı ve hangi alanda yazıları içerdiği belirtilmektedir. Dış kapaktakinden farklı olarak burada "Türkçe" ibaresinin vurgulanması ehemmiyet arz etmektedir.

مندرجات

لمعة آلافاق في الظهور والاشراق — نام اثر شريفدن «ان ربك لبالمرصاد» آيت كريمه‌سنك ترجمه‌سى

ادوار عالم معاذ جسمانى — سيد احمد مسام الدين

مواليد اهل بيت — ترجمه

پاره‌اله وطن قازانيلماز — رضا

نسخه‌سى ٥٠ پاره‌در

Resim 1.5: el-Mirsâd dergisinin 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan dördüncü sayının içindekiler sayfasıdır.

مندرجات

ادوار عالم — معاذ جسمانى

سيد احمد مسام الدين

(... يوعصرده دينى محافظه ايدمجك سورتده اقتداره مالك اولق ايجون دينك طريق ترقيسى تمين وتقديردن سكره علما ومشايخك جد وغيرت ايله جالشمالرى هرشيدن اهم والزمدر... هرشخصك ضميرنده حب رياست مستكندر... احقى كيملره دينور... جن وشيطان كى شيلر دها نه‌لردر .... ثم الّيه بحسب المعاد قاچ توعدر.... اجسام و آلاتده فعال اولان قوت نه‌در ... اسلامينده عسكرلكك شرف وموقى . . . . عسكر بالكز دشمنله حرب ايجون دكلدر . . . . عسكرك وظيفه‌سى ... برعسكردن والدەسى ، همشيره‌سى ، وطنى نهايت‌يور ، نه‌لر يكه‌يور . شجاعت ... ونصرت ... اعاظم سادات و اكابر علمادن سيد داود بن امام جعفر الصادق حضرتلرينك اولادينه خطاباً عسكرلكه متعلق وصيتلرى ....)

مكتوب :

اسماعيل الصفايحى

Resim 1.6: el-Mirsâd dergisinin 6 Cemâdilûlâ 1332 tarihinde çıkarılan beşinci sayının içindekiler sayfasıdır.

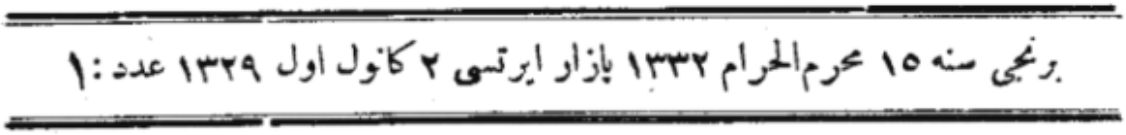
Sayfanın bu kısmında münderecât başlığıyla içerik verilmektedir. Sağ tarafta yazının ismi, sol tarafta ilgili yazının müellifinin ismi bulunmaktadır. Dergiye tercümesi alınan eserlerin müellifinin ismi yazmamakta sadece "Tercüme" yazmaktadır. Bazı sayılarda derginin içerisinde bulunan yazıyla ilgili bir cümle -örn. Resim 1.5- ya da bir paragraf bilgi -örn. Resim 1.6- verilmektedir.

Giriş olarak adlandırılabilecek üçüncü bölüm, incelediğimiz bütün sayılarda bulunmaktadır. Bu bölümün şekil ve içerik özellikleri birbirinin aynıdır.

Resim 1.7: el-Mirsâd dergisinin 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan dördüncü sayının giriş sayfasıdır.

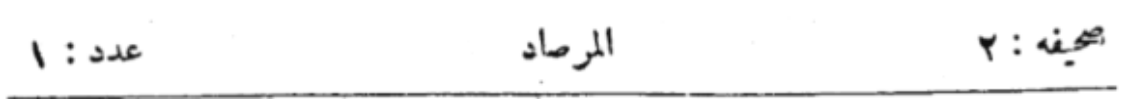
Giriş sayfasının en üstünde derginin ismine ilham olan Fecr Sûresi 89/14. ayet اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." bulunmaktadır. Ayetin altında *el-Mirsâd* klişesi büyük ve koyu puntoyla yazmaktadır. Hemen altında derginin amacı ve hangi alanda yazıları içerdiği yazmaktadır.

برنجی سنه ۱۵ محرم‌الحرام ۱۳۳۲ پازار ایرتسی ۲ کانون اول ۱۳۲۹ عدد: ۱

Resim 1.8: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının giriş sayfasıdır.

İki yatay çizgi arasında bulunan kısımda soldan sağa derginin yayında kaçıncı senesinin olduğu, ilgili sayının hicrî takvime göre yayın tarihi, yayınlandığı gün, rumî takvime göre yayın tarihi ve kaçıncı sayı olduğu yazmaktadır. Sayfanın geriye kalan kısmı münderecatta verilen yazıyla başlamaktadır.

Sayfa düzeninde numaralandırma en üstte bulunmaktadır.

صحیفه: ۲ المرصاد عدد: ۱

Resim 1.9: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının ikinci sayfasıdır.

Sağda sayfa numarası, ortada derginin ismi, solda kaçıncı sayı olduğu yazmaktadır. Bu kısım yatay bir çizgi ile ayrılmaktadır. Bu düzen ikinci sayıya kadar devam etmektedir. İkinci sayıdan itibaren sayfa numarası karşılıklı gelecek şekilde yer verilmektedir.

Resim 1.10: el-Mirsâd dergisinin 12 Rebîʿu'l-evvel 1332 tarihinde çıkarılan ikinci sayının on dokuzuncu sayfasıdır.

Bunun hemen altında metin yer almaktadır.

Resim 1.11: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının ikinci sayfasıdır.

(*)

(*) (پیغمبرمزك هر امرینی طوتالم) دخی دیه‌بیلیرز.

Resim 1.12: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının beşinci sayfasıdır.

Dipnotlar metinde yıldız işaretiyle gösterilmektedir. Dipnotlar sayfanın en altında bulunmakta ve yatay bir çizgiyle metinden ayrılmaktadır.

صاحب ومدیری : سید محمد عصمة‌الله

Resim 1.13: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının on altıncı sayfası ve 12 Rebîʿu'l-evvel 1332 tarihinde çıkarılan ikinci sayının otuz ikinci sayfasıdır.

« آمدی مطبعه‌سی » مدیر : سید محمد عصمة‌الله

Resim 1.14: el-Mirsâd dergisinin 7 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan üçüncü sayının kırk sekizinci sayfasıdır.

مطبعهٔ آمدی مدیر : سید محمد عصمة‌الله

Resim 1.15: el-Mirsâd dergisinin 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan dördüncü sayının altmış dördüncü sayfasıdır.

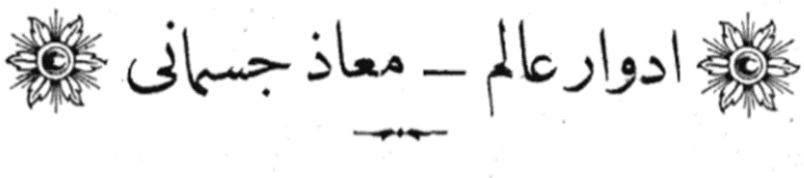
Her sayının son sayfasında dergi sahibinin imzası bulunmaktadır. Seyyid Mehmed İsmetullah, birinci ve ikinci sayıda "Sahib ve müdürü" (Resim 1.13), üçüncü sayıdan on birinci sayıya kadar "Müdür" (Resim 1.14) şeklinde imzalamıştır. Ayrıca derginin ilk iki sayısında "İzmir'de Türk matbaası" ibaresi bulunurken üçüncü sayıdan itibaren "Âmedî Matbaası" yazmaktadır.

Dergide kullanılan süslemelere değinilecek olursa ilk iki sayıda yoğun olarak kullanılan süslemelerin üçüncü sayıdan itibaren azaldığı görülmektedir. İlk iki sayıda *Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî* isimli yazı için büyük ve işlemeli bir çerçeve kullanılmaktadır (Resim 1.16), üçüncü sayıda bu başlık iki yıldız motifi arasında verilmektedir (Resim 1.17). Geriye kalan sayılarda çerçeve kullanılmamaktadır. Aynı şekilde besmele lafzı ilk iki sayıda sade işlemeli bir çerçeve içinde verilmektedir (Resim 1.18). Bazı başlıklar ise iki motif arasında verilmektedir(Resim 1.19). Farklı yazılar birbirinden ayrılırken çeşitli süslemeler kullanılmaktadır. İkinci ve dördüncü sayıda çiçek motifi bulunmaktadır (Resim 1.25). Bazı sayılarda da ilgili yazının bittiğini belirtmek için yıldız motifi kullanılmaktadır.

Son olarak, her sayıda derginin metin sayfa sayısı on altıdır. Kapak sayfaları ve arka kapak her sayıda bulunmadığından toplam sayfa sayısı, sayıdan sayıya göre değişmektedir.

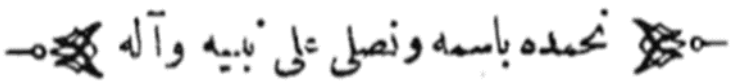
Resim 1.16: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının on dördüncü sayfasıdır.

Resim 1.17: el-Mirsâd dergisinin 7 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan üçüncü sayının otuz beşinci sayfasıdır.

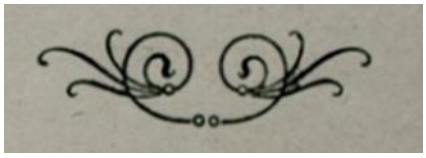
Resim 1.18: el-Mirsâd dergisinin 12 Rebîʿu'l-evvel 1332 tarihinde çıkarılan ikinci sayının yirmi üçüncü sayfasıdır.

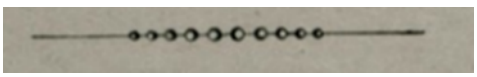
Resim 1.19: el-Mirsâd dergisinin 15 Muharremü'l-harâm 1332 tarihinde çıkarılan birinci sayının giriş sayfasıdır.

Resim 1.20: el-Mirsâd dergisinin 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan dördüncü sayının altmış birinci sayfasıdır.

Resim 1.21: el-Mirsâd dergisinin 6 Cemâdilûlâ 1332 tarihinde çıkarılan beşinci sayının yetmiş sekizinci sayfasıdır.

Resim 1.22: el-Mirsâd dergisinin 3 Recebü'l-ferd 1332 tarihinde çıkarılan dokuzuncu sayının yüz otuz ikinci sayfasıdır.

Resim 1.23: el-Mirsâd dergisinin 17 Recebü'l-ferd 1332 tarihinde çıkarılan onuncu sayının yüz elli sekizinci sayfasıdır.

Resim 1.24: el-Mirsâd dergisinin 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan dördüncü sayının elli beşinci sayfasıdır.

Resim 1.25: el-Mirsâd dergisinin 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 tarihinde çıkarılan dördüncü sayının elli ikinci sayfasıdır.

Resim 1.26: el-Mirsâd dergisinin 1 Şaʿbânü'l-muʿazzam 1332 tarihinde çıkarılan on birinci sayısının yüz altmış sekizinci sayfasıdır.

1.2.*el-Mirsâd* Dergisinin 1-11. Sayılarında Yer Alan Yazarlar

1.2.1.Seyyid Ahmed Hüsameddin'in Hayatı ve Eserleri

Tezimize konu olan *el-Mirsâd* dergisindeki birkaç kısa yazı haricinde bulunan yazıların tamamı, Seyyid Ahmed Hüsameddin'in kaleme aldığı kitaplardan aktarılan bölümlerdir. Bu sebeple Ahmed Hüsameddin'in hayatı detaylıca aktarılacaktır.

Doğum tarihi ve yeri M. Kazım Öztürk'ün, babasının hayatını detaylıca anlattığı "*Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*" adlı kitabında "Dağıstan'ın Derbend vilayetinin Rükâl kasabası, 1848 yılının Şubat ayının soğuk bir günü[34]", *Mevâlîd-i Ehl-i Beyt*'te ise "Hicret-i seniyyenin 1264'üncü senesi zemherîye tesâdüf eden Rebîülevvelin terbî-i sânîsi, Bân vilayetinin Rükâl şehri[35]" olarak aktarılmaktadır.

M. Kazım Öztürk adı geçen kitabında Seyyid Ahmed Hüsameddin'e babası tarafından Sefer isminin verildiğini fakat Ahmed ismiyle anıldığını söylemektedir[36]. Ancak *Mevâlîd-i Ehl-i Beyt* de dahil incelediğimiz diğer bütün kaynaklarda ismi Ahmed, künyesi Ebu'l-Haydar, lakapları Sefer, Hüsameddin, Tevfik, Hamdi, Abdülgafur olarak aktarılmaktadır.[37]

Annesi Rükâl'in ileri gelen ailelerinden birine mensup olan Şerife binti Abdullah bin Ferhat bin Abdülalâ bin Abdullah'tır.[38] Babası Nakşibendî şeyhlerinden Seyyid Said-i Rükâlî

---

[34] M. Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996, s. 8.

[35] Ahmed Hüsameddin, **Mevâlîd-i Ehl-i Beyt**, yay.haz. Seyyid Ali Rıza, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, Şehzadebaşı, 1339-1341, s. 136.

[36] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 8.

[37] Turan Alptekin, **Seyyid Ahmed Hüsameddin Eserleri ve Nakşibendi Öğretinin Kökleri**, Demos Yayınları, İstanbul, 2007, s. 15; M. Kazım Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, Yenigün Matbaası, Ankara, 1969, s. 158; Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, **Osmânzâde Hüseyin Vassâf - Sefîne-i Evliyâ**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, C. 2, s. 266; Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2015, s. 5; Zeynep Şeyma Kutluca, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 2.

[38] Alptekin, **a.g.e**, s. 15; Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 8; Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, s. 158; Akkuş, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 266; Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 134; Alkan, **a.g.e.**, s. 8; Kutluca, **a.g.e.**, s. 2.

(1788-1871[39])'dir. Kardeşleri Fâtıma, Seyyid, Ali Haydar, Seyyid Murad, Şerife[40] olup Fâtıma haricindeki kardeşleri küçük yaşta vefat etmiştir[41].

Seyyid Ahmed Hüsameddin ilk tahsilini babasından almıştır.[42] Rus hakimiyetini hiçbir vakit içine sindiremeyen Said er-Rükâlî, müslüman bir ülkede daha güzel bir eğitim almasını istediği için oğlu Ahmed Hüsameddin'le birlikte 1860 yılında İstanbul'a göç etmiştir. Fatih'te, padişahın huzur hocalarından Abbas Fevzi Efendi'den ders almaya başlayan Ahmed Hüsameddin, Said er-Rükâlî'nin kendisini ziyarete gittiği bir gün medrese hocalarının ilim erbabına yakışmayan hal ve tavırlarını görmesi üzerine medresedeki dersleri bırakmıştır.[43] Aynı yıl[44] babasıyla birlikte hac vazifesini yerine getirmek için Mekke'ye doğru yola çıkmışlardır. Said er-Rükâlî'nin 1871'deki[45] vefatına kadar on yıl burada yaşamışlardır. Bu süre içerisinde Arapça ve Farsça'yı öğrendiği belirtilmektedir.[46] Mekke'deyken Seyyid Mahmud Efrecevî, Kırımlı Abdullah Mekkî, Ömer Rabbanî ve Dağıstanlı Kud Kaşını Yahya Bey ile buluşmuşlardır.[47] Mevâlîd-i Ehl-i Beyt'e göre babası onun şeyhiydi ancak vefatının ardından Mekke'de bulunan Halil Hamdi Paşa'yla görüşmüş[48] ve Halil Hamdi Dağıstanî'ye

---

[39] Doğum tarihi: Ahmed Hüsameddin, **Mevâlîd-i Ehl-i Beyt**, yay.haz. Seyyid Ali Rıza, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, Şehzadebaşı, 1339-1341, s. 133. Ölüm tarihi: M. Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996, s. 12.

[40] Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 134; Alptekin, **a.g.e**, s. 16.

[41] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 9.

[42] Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2015, s. 9; Zeynep Şeyma Kutluca, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 2.

[43] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 11; Kutluca, **a.g.e.**, s. 3; Alkan, **a.g.e.**, s. 9.

[44] **(1277-1861)** Kazım Öztürk, **Edvâr-ı Âlem'den Parçalar**, Bürhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1953, s. VI; Turan Alptekin, **Seyyid Ahmed Hüsameddin Eserleri ve Nakşibendi Öğretinin Kökleri**, Demos Yayınları, İstanbul, 2007, s. 15. **(1277-1860/61)** Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, **Osmânzâde Hüseyin Vassâf - Sefîne-i Evliyâ**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, C. 2, s. 266. **(1860)** M. Kazım Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, Yenigün Matbaası, Ankara, 1969, s. 160; Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 9; Alkan, **a.g.e.**, s. 9.

[45] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 12; Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 137.

[46] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 12.

[47] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 12; Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 137; Alkan, **a.g.e.**, s. 9; Kutluca, **a.g.e.**, s. 3; Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, s. 160-161.

[48] Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 137.

(ö.1313/1896) intisap ederek seyr ü sülûkünü tamamlayıp icazetini almıştır.[49] Bir başka kaynağa göre Nakşibendî icazetini Şeyh Halil Hamdi Şirvanî'den almıştır.[50] Babasının vefatının ardından yaya olarak[51] Medine'ye gitmiştir.[52] Bir müddet burada kalıp babasının vasiyeti üzerine Denizli'de bulunan Şeyh Hacı Hasan Feyzi Efendi'yle görüştükten sonra Isparta'nın ilçesi olan Uluborlu'da babasının müridlerinden olan Şeyh Hacı Mustafa Efendi'nin yanına gitmiştir.[53] Burada çeşitli konularda eserler telif etmiştir.[54] Şeyh Hacı Mustafa Efendi onu baldızı Ayşe Sıdıka Hanımla (1865?-1935) evlendirmiştir.

1300/1882 yılında manevi bir irşâd emri üzerine irşâd faaliyetlerini yerine getirmek için Sivrihisar'a gitmiştir. Şimdiye kadar hadis ilmiyle ilgilenen Seyyid Ahmed Hüsameddin, rivayete göre Hz. Muhammed'den (s.a.v.) aldığı manevi emirle ledün ilmi üzere çalışmaya başlamıştır. Burada bulunduğu süre boyunca ilminin şöhreti etrafa yayılan ve mürid sayısı otuz bin civarında olan[55] Ahmed Hüsameddin saraya şikayet edilmiştir. Tahkik yapmak üzere gönderilen Ceza Reisi Tayyib Bey ile birlikte Ankara'ya giden Ahmed Hüsameddin burada iki yıl Ankara valisi Abidin Paşa'nın (ö.1324/1906) misafiri olmuştur.

Bu süre sonucunda İstanbul'a gitmiş, birkaç gün kaldıktan sonra dönemin padişahı II. Abdülhamid (1876-1909) tarafından Bursa'da ikamet etmesi emredilmiştir. Bunun üzerine Seyyid Ahmed Hüsameddin 1305/1888-89 tarihinde ailesiyle birlikte Maksem civarına taşınmış ve Ahmediyye ismiyle[56] bir medrese, bir mescid, bir ev yaptırıp 1313/1897 yılına kadar Bursa'da yaşamıştır. İkinci evliliğini burada Dağıstanlı Abdullah Hilmi Efendi'nin kızı Ümmü

---

[49] Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2015, s. 9.

[50] Hasan Basri Öcalan, **Bursa'nın Tarihi Mahalleleri – Gökdere'den Pınarbaşı'na Dergahlar**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 258.

[51] M. Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996, s. 12.

[52] M. Kazım Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, Yenigün Matbaası, Ankara, 1969, s. 160; Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, **Osmânzâde Hüseyin Vassâf - Sefîne-i Evliyâ**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, C. 2, s. 266; Zeynep Şeyma Kutluca, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 3; Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2015, s. 10.

[53] Akkuş, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 266; Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, s. 161; Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 31; Ahmed Hüsameddin, **Mevâlîd-i Ehl-i Beyt**, yay.haz. Seyyid Ali Rıza, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, Şehzadebaşı, 1339-1341, s. 137; Alkan, **a.g.e.**, s. 10; Kutluca, **a.g.e.**, s. 3.

[54] Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 137.

[55] Alkan, **a.g.e.**, s. 10.

[56] Akkuş, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 267.

Gülsüm Hanım ile yapmıştır.[57] Bursa'da da şöhreti kısa zamanda etrafa yayılmıştır. Hacı Kara Yusuf Efendi, Dağıstanlı Hacı Mustafa Efendi, İçelli Mustafa Efendi, Begavîzâde Hacı Sadık Efendi gibi birçok ilim erbabı kendisinin sohbetlerine devam etmiştir. Fakat garaz sahibi birtakım insanlar tarafından yine saraya şikayet edilmiş ve 1313/1897 tarihinde Trablusgarp'a sürgün edilmiştir.

Trablusgarp'ta bulundukları on bir sene içerisinde çalışmalarını Kur'an-ı Kerim üzerinde yoğunlaştırıp Amme cüzünden başlayarak Kur'an'ın tevil yoluyla yorumunu kaleme almaya başlamıştır. Pek çok eser telif etmiştir: *Edvâr-ı Âlem Maâz-ı Cismânî, Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk, Müşahhasât-ı Suver-i Kur'âniyye, Tefsîr-i Kebîr, Zübdetü'l-Makâl fi'l-kevni ve'l-hayâl* bunlardandır. Adı bilinmeyen daha birçok kitabı Fatih yangınında yanmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanının ardından 1326/1908 tarihinde vali Recep Paşa ile birlikte İstanbul'a gelerek yirmi gün kaldıktan sonra Bursa'ya geçip daha önce yaptırdığı tekke ve mescidi tamir ettirmiş ve bir buçuk yıl burada kalmıştır. 1910 yılında İstanbul'a giderek Çapa civarı Fındıkzade tekkesi sokağında eski Konya valisi Arif Paşa'nın konağını satın almıştır.[58] Bu esnada Sivrihisar'dayken yazmış oldukları *Hakâyıku't-tecrîd fî menâzili't'tevhîd* isimli eseri ve *Müşahhasât-ı Suver-i Kur'âniyye*'den bazıları basılmıştır.[59] Seyyid Ahmed Hüsameddin, Sivrihisar'daki dostlarının ricası üzerine burada 1915'te iki sene ikamet etmiş ve İstanbul'a dönmüştür.

1918 yılında İzmir'deki halifelerinden Şeyh Bekir Efendi ve müritlerinin ricası üzerine yirmi gün İzmir'de ikamet etmiş ve tefsir dersi vermiştir.[60] İstanbul'a döndükten üç gün sonra gerçekleşen Fatih yangınında evi ve yüzden fazla eseri yanmıştır. Kızı Fatıma Zehra'nın yangından iki gün önce bir sandık içine koyduğu *Müşahhasât-ı Suver-i Kur'âniyye* ve diğer bazı kitaplar kurtarılmıştır. Yangından on beş gün sonra Bursa'daki evine taşınmış ve bir buçuk sene kaldıktan sonra Balıkesir'deki müritlerinin ricası üzerine oraya gidip iki ay kadar tefsir dersleri yapmıştır. Daha sonra Bursa'ya gitmek için Bandırma'ya uğramış ve burada da iki ay kadar tefsir dersleri yapmıştır. 1337/1921 yılı Şubat ayında İstanbul'a taşınmış ve Voyvoda

[57] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 41-42.

[58] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 65.

[59] Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 139; Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 116.

[60] Ahmed Hüsameddin, **a.g.e.**, s. 139; Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 81; Akkuş, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 267.

Konağı'nda ikamet etmiştir. Daha sonra Beşiktaş'a en son Cerrahpaşa civarında satın aldığı eve yerleşmiş ve ömrünün sonuna kadar burada ikamet etmiştir.

Ahmed Hüsameddin'in iki evliliğinden on altı çocuğu dünyaya gelmiştir. Bunlardan Ali Haydar, Zehra, Celaleddin, Zehra, Cafer Sadık, Mustafa Ahrar çok küçükken vefat etmiştir. Diğerlerinin doğum ve ölüm bilgileri şöyledir: Mehmet İsmetullah (Sivrihisar 1882[61]- İzmir 1952), Hasan Tahsin (Sivrihisar 1885- Bandırma 1942), Hüseyin Hüsnü (Sivrihisar 1888- Bursa 1912), Ali Rıza (Bursa 1891- İstanbul 1930), İbrahim Hakkı (Bursa 1895- Ayaş 1914), Fatma Zehra (Trablusgarp 1898- Bursa 1920), Mehmet Cevat (Trablusgarp 1902- İstanbul 1912), Mahmud Mücteba (İstanbul 1911- İstanbul 1935) ve Musa Kazım Öztürk (İstanbul 1913-1996) yılları arasında yaşamışlardır.[62]

Seyyid Ahmed Hüsameddin, Cerrahpaşa'daki evinde birkaç gün geçirdiği hafif bir hastalığın ardından 18 Ramazan 1343/ 11 Nisan 1925 tarihinde vefat etmiştir.[63] Fatih Camii'nde öğle namazını müteakip kılınan cenaze namazının ardından Edirnekapı mezarlığına defnedilmiştir. Bu mezarlık daha sonra çevre yolları inşaat alanı içerisinde kaldığından dolayı 25 Haziran 1971 tarihinde Ahmed Hüsameddin'in kabri Yeni Kozlu mezarlığına nakledilmiştir.[64]

Eserleri:

Arapça ve Farsça'ya bu dillerde şiir yazabilecek derecede hakim olan Seyyid Ahmed Hüsameddin pek çok eser kaleme almıştır. Trablusgarp'ta bulunduğu sırada eserlerini Arapça kaleme almış fakat Türkiye'ye döndükten sonra bu dili bilenlerin sayısı iyice azaldığından dolayı Türkçe yazmaya özen göstermiştir. Oğulları Mehmet İsmetullah ve Ali Rıza bu eserlerin tercüme ve basımı için gayret göstermişler hatta tezimize konu olan *el-Mirsâd* dergisinde onun

[61] Bu tarih, dipnota aldığımız kaynakta 1881'dir. Alkan, **a.g.e.**, s. 10.

[62] Alkan, **a.g.e.**, s. 14; Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 136; Turan Alptekin, **Seyyid Ahmed Hüsameddin Eserleri ve Nakşibendi Öğretinin Kökleri**, Demos Yayınları, İstanbul, 2007, s.16; Kutluca, **a.g.e.**, s. 6.

[63] Vefat saati: Kazım Öztürk'ün yayınladığı *Edvâr-ı Âlem'den Parçalar* (s. XI) isimli kitapta "Öğle vakti"; Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ'*sında (s. 273) "alaturka saat yedi buçuk (sabah 03.00)".

[64] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 134; Alptekin, **a.g.e.**, s. 17; Alkan, **a.g.e.**, s. 15; Kutluca, **a.g.e.**, s. 5.

eserlerinden bölümler yayınlamışlardır. Yine M. Kazım Öztürk de Arapça ve Osmanlıca basılan eserlerini sadeleştirerek tekrar yayınlamıştır.

Ahmed Hüsameddin'in kitaplarının listesi aşağıda sunulmuştur. Kitaplarının isimleri farklı kaynaklarda bulunmakla birlikte bu konuda detaylı bilgi veren yüksek lisans tezindeki[65] liste tercih edilmiştir. Diğer listelerin kaynakları dipnotta verilmiştir.[66]

1. Burhânü'l-asfiyâ fî tefsîri sûreti'l-Enbiyâ
2. Edvâru Âlem - Maâzü Cismânî
3. Esrâru Ceberûti'l-A'lâ
4. es-Sohbetü'l-melei'l-a'lâ fî tefsîri sûreti Abese ve Tevellâ
5. Hakâyıku't-Tecrîd fî Menâzili't-Tevhîd
6. Hikmetü'l-envâr fî tefsîri Kehfi'l-esrâr
7. Huccetü'l-hucec fî tefsîri sûreti'l-Hac
8. Lem'atü'l-Âfâk fî'z-Zuhûr ve'l-İşrâk
9. Makâsıd-ı Sâlikîn
10. Makâsıdü'ş-Şühûd
11. Menâru'l-Muhkemât ve Menâtıku'l-Müteşâbihât
12. Mevâlid-i Ehl-i Beyt
13. Mezâhiru'l-Vücûd alâ Menâbiri'ş-Şuhûd
14. Mir'âtü'ş-Şuûn ve'l-Garâib
15. Müşahhasâtü Suveri Kur'âniyye
16. Nûru'l-Hüdâ fî tefsîri sûreti Tâhâ
17. Rûhu'l-hikem fî tefsîri kelimeti'l-Meryem

[65] Alkan, **a.g.e.**, s. 27-44.

[66] Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, s. 141-159; Alptekin, **a.g.e.**, s. 18-23; Akkuş, Yılmaz, **a.g.e.**, s. 269; Kutluca, **a.g.e.**, s. 9-19.

18. Tefsir-i Kebîr

19. Tîhu'l-Hurûf alâ Cedvel-i Ma'rûf

20. Tuhfetü'l-İhvân

21. Ukûsetü'l-Ceberût alâ Sâhifeti'l-Melekût

22. Zübdetü'l-Makāl fi'l-Kevni ve'l-Hayâl

23. Zübdetü'l-merâtib

1.2.2. ʿA. Rıza

el-Mirsâd dergisinin 4. sayısında *Para ile Vatan Kazanılmaz Fakat İnsana Vatan Para Kazandırır* isimli yazısı bulunan ع. رضا imzalı yazarın, Ahmed Hüsameddin'in oğlu olan Ali Rıza olduğu ihtimali bulunmaktadır. Babasının eserlerini neşreden yazarın neşrettiği kitapları da aynı şekilde imzalaması bu kanaati güçlendirebilir.

Erkek kardeşi Musa Kazım'ın, babalarının hayatını detaylıca aktardığı kitabında Ali Rıza olduğunu belirttiği bu kişinin yaşamına dair çok az bilgiye ulaşılabildi. 1891 yılında Bursa'da doğmuştur.[67] 1897'de babası Ahmed Hüsameddin Trablusgarp'a sürgün edilince o sırada 6 yaşında olan Ali Rıza da annesi ve iki erkek kardeşiyle birlikte Trablusgarp'a göçmüştür.[68] 1914'te Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'nden mezun olan Ali Rıza, babasının isteği üzerine askerlik şubesine başvurup Beykoz Kundura Fabrikası'nda yedek subay olarak göreve başlamıştır.[69] Şerife ve Selma adında iki kızı vardı.[70] Ali Rıza, babasının sohbetlerinde bulunmuş ve bu sohbetleri not almıştır.[71] Ahmed Hüsameddin'in pek çok kitabını neşretmiştir. 1930 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.[72]

---

[67] Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2015, s. 14; Musa Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996, s. 136; Turan Alptekin, **Seyyid Ahmed Hüsameddin Eserleri ve Nakşibendi Öğretinin Kökleri**, Demos Yayınları, İstanbul, 2007, s. 16; Zeynep Şeyma Kutluca, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 6.
[68] Öztürk, **a.g.e.**, s. 47.
[69] Öztürk, **a.g.e.**, s. 75.
[70] Musa Kazım Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, Yenigün Matbaası, Ankara, 1969, s. 159.
[71] Öztürk, **a.g.e.**, s. 116.
[72] Alkan, **a.g.e.**, s. 14; Öztürk, **a.g.e.**, s. 136; Alptekin, **a.g.e.**, s.16; Kutluca, **a.g.e.**, s. 6.

1.2.3.Ahmed Hilmî

el-Mirsâd dergisinin 10. sayısında bulunan *Hizbü'n-necât* isimli virdde imzası bulunan bu kişinin hayatına dair bilgiye ulaşılamadı. Dergide Ahmed Hüsameddin'e ait olanların haricindeki yazıların oğullarına ve müritlerine ait olduğu göz önünde bulundurulursa Ahmed Hilmi isimli şahsın da Ahmed Hüsameddin'in müridi olma ihtimali olabilir.

1.2.4.Bursalı Mehmed Tahir

el-Mirsâd dergisinin 3. sayısı 45-48 sayfaları arasında bulunan biyografinin yazarı Mehmed Tahir Bey, 22 Kasım 1861'de Bursa'da dünyaya geldi. Dedesi Abdülmecid'in Hassa Alayı kumandanlarından Üsküdarlı Seyyid Mehmed Tahir Paşa, babası askeriyeden sağlık sorunları sebebiyle ayrılmış olan Bursa belediyesi katiplerinden şair Mehmed Rifat Bey'dir.[73] Eğitim hayatına Bursa'da Yerkapı İbtidai Mektebi'nde başladı.[74] Mülkiye Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra 1875'te Bursa Askerî İdadisi'ne başladı. Diğer yandan da Haraççıoğlu Medresesi'nde Niğdeli Hoca Ali Efendi'den özel dersler aldı.[75] 1877'de Mehmed Tahir Bey 15-16 yaşlarında İdadi'nin ikinci sınıfındayken babası Türk-Rus savaşına gönüllü olarak katılır ve Plevne'de şehit düştü. 1880 yılı eylül ayında İdadi'yi birincilikle bitirdi ve İstanbul Harbiye Mektebi'ne girdi. Bir yandan manevi bir arayış içine girer ve Melâmîliği seçti ve *Tibyânü Vesâili'l-Hakâik*'in yazarı olan Kemaleddin b. Abdurrahman Harîrîzâde'ye intisap etti ancak Harîrîzâde 1882'de vefat etti. 1883'te Harbiye Mektebi'nden piyade teğmeni olarak mezun olduktan sonra Üçüncü Ordu emrinde Manastır Askeri Rüştiyesi coğrafya öğretmenliğine tayin edildi. Aynı zamanda Mülkiye Rüştiyesi İdadisi'nde tarih ve hitabet öğretmenliği yaptı. Manastır'a tayininin birinci yılında Harîrîzâde'nin şeyhi Nûru'l-Arabî'yi Üsküp'te ziyaret edip ona intisap etti. İki yıl sonra gerçekleştirdiği ziyarette ondan icazet aldı. 1888'de şeyhinin vefatından sonra bölgede Melâmîliğin önde gelen isimlerinden biri olarak görülmekteydi.[76]

---

[73] Mustafa Tatcı, Burak Alınır, **Bursalı Mehmed Tahir Bey Menâkıb-ı Şeyh Seyyid Hâce Muhammed Nûru'l-Arabî, Beyân-ı Melâmet ve Ahvâl-i Melâmiyye**, H Yayınları, İstanbul, 2014, s. XV; Ahmet Yasin Tomakin, **Bursalı Mehmed Tahir: Hayatı, Eserleri ve Bibliyografya Üzerine Düşünceleri**, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 8, C. VIII, S. 17, 2017/2, s. 103; Ömer Faruk Akün, **"Bursalı Mehmed Tâhir"**, DİA, C. VI, İstanbul, TDV Yayınları, 1992, s. 452.

[74] Tatcı, Alınır, **a.g.e.**, s. XV.

[75] Akün, **a.g.e.**, s. 452; Tatcı, Alınır, **a.g.e.**, s. XV.

[76] Tatcı, Alınır, **a.g.e.**, s. XV-XVI; Tomakin, **a.g.e.**, s. 103-104; Akün, **a.g.e.**, s. 453.

Manastır'da on dört yıl görev yaptıktan sonra 1897'de Üsküp Askerî Rüştiyesi'nde coğrafya öğretmeni olarak[77] görev yaptı. 1898'de yüzbaşılıktan kolağalığına yükselince Manastır Askeri Rüştiyesi'ne müdür olarak tayin edildi. Manastır'da altı yıl kaldıktan sonra 1904'te Selanik Askeri Rüştiyesi müdürlüğüne getirildi ve bir yıl sonra binbaşılığa yükseltildi.[78]

Mehmed Tahir Bey, meşrutiyet ve hürriyete yönelik siyasi eğilimleri benimsedi ve 1906'da Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyeti isminde gizli bir siyasi örgütün kurucu üyeleri arasında yer aldı. Siyasi tutumu ve Melâmî çevredeki faaliyetlerinden ötürü rüştiye müdürlüğü görevinden alınıp Manisa'da Alaşehir redif alayı tabur kumandanlığına tayin edildi. Yaklaşık altı ay sonra İzmir'de tümen merkezinde Dîvân-ı Harp azalığı ve bölgedeki kütüphaneleri görme imkanını kazandığı tahkik memuriyetiyle görevlendirildi.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki Partisinin aday göstermesiyle 1908'de Bursa'dan milletvekili seçildi.[79] Ancak kendi ifadesiyle de siyaset adamı değil ilim irfan adamı olması ve siyasetin mizacına uygun olmaması sebebiyle meclisin 1911 yılının sonundaki fesih kararıyla kapanan birinci faaliyet devresinden sonra vekillikten ayrıldı.[80] Askeri özlük hakları korunduğu için 27 Nisan 1911'de gönüllü redif alayı kaymakamlığına yükseldi. 1912'de Harp Dairesi Divan-ı Harp üyesi, Ekim 1912'de Muhakemat Dairesi üyesi oldu. 1913'te tekrar Divan-ı Harp üyesi oldu ve bu görevdeyken yarbaylıktan emekli oldu.

Mehmed Tahir Bey, emekli olduktan sonra ilmi çalışmalara, dost sohbetlerine ve talebeleriyle görüşmeye devam etti. Zeynep Kamil Hastanesi'nde tedavi görürken vefat etti ve Üsküdar'da Aziz Mahmut Hüdayi Dergahı haziresine defnedildi. Vefat tarihi hakkında farklı rivayetler bulunmakla birlikte Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan vefat haberine göre 28 Ekim 1925'te vefat etmiştir. [81]

Eserleri[82]:

1. Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetleri

---

[77] Coğrafya öğretmeni olarak atandığı bilgisi; Tomakin, **a.g.e.**, s. 104.
[78] Tatcı, Alınır, **a.g.e.**, s. XVI; Tomakin, **a.g.e.**, s. 104; Akün, **a.g.e.**, s. 453.
[79] Ömer Faruk Akün, **"Bursalı Mehmed Tâhir"**, DİA, C. VI, İstanbul, TDV Yayınları, 1992, s. 453-454; Ahmet Yasin Tomakin, **Bursalı Mehmed Tahir: Hayatı, Eserleri ve Bibliyografya Üzerine Düşünceleri**, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 8, C. VIII, S. 17, 2017/2, s. 104-105; Mustafa Tatcı, Burak Alınır, **Bursalı Mehmed Tahir Bey Menâkıb-ı Şeyh Seyyid Hâce Muhammed Nûru'l-Arabî, Beyân-ı Melâmet ve Ahvâl-i Melâmiyye**, H Yayınları, İstanbul, 2014, s. XVI.
[80] Tomakin, **a.g.e.**, s. 105.
[81] Tatcı, Alınır, **a.g.e.**, s. XVI-XVII; Tomakin, **a.g.e.**, s. 105; Akün, **a.g.e.**, s. 454-455.
[82] Akün, **a.g.e.**, s. 456-460; Tomakin, **a.g.e.**, s. 106-112; Tatcı, Alınır, **a.g.e.**, s. XX-XXV.

2. Terceme-i Hâl ve Fezâil-i Şeyh-i Ekber Muhyiddîn-i Arabî
3. Manastıra Mensup Meşâyih, Ulemâ ve Şuarânın Terâcim-i Ahvâli
4. Kibâr-ı Meşâyih ve Ulemâdan On İki Zâtın Terâcim-i Ahvâli
5. Meşâyih-i Osmâniyye'den Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli
6. Ulemâ-i Osmâniyye'den Altı Zâtın Terceme-i Hâli
7. Müverrihîn-i Osmâniyye'den Âlî ve Kâtip Çelebi'nin Terceme-i Hâlleri
8. Aydın Vilâyetine Mensub Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etıbbânın Terâcim-i Ahvâli
9. Ahlâk Kitaplarımız
10. Hacı Bayram Velî
11. Mevlânâ eş-Şeyh İsmail Hakkı el-Celvetî (Kuddise Sırruh) Hazretlerinin Muhtasa ran Terceme-i Hâlleriyle Matbû' ve Gayr-ı Matbû' Âsârını Hâvî Risâledir
12. Siyasete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye
13. Kâtip Çelebi
14. Menâkıb-ı Harb
15. İdâre-i Osmâniyye Zamanında Yetişen Kırım Müellifleri
16. Menâkıb-ı Şeyh Seyyid Hâce Muhammed Nûru'l-Arabî Beyân-ı Melâmet ve Ahvâl-i Melâmiyye
17. Osmanlı Müellifleri
18. Nazar-ı İslâm'da Fakr
19. Delîlü't-Tefâsîr: İlm-i Tefsîr ve Müfredât-ı Kur'ân'a Dair Ma'lûmât-ı İcmâliyye
20. Fezâil-i İmam Ali Hakkında Şeref-vârid Olan Ehâdîs-i Şerîfe ve Tercümeleri
21. Hasaneyn Hakkında Şeref-vârid Olan Ehâdîs-i Şerîfe ve Tercümeleri
22. Mecmûa-i Tahir
23. Müntehabât-ı Mesârî' ve Ebyât
24. Müntehab-ı Durûb-i Emsâl-i Arabiyye ve Fârisiyye
25. el-Ehâdîsü'l-Münîfe fî Fazli's-Saltanati'ş-Şerîfe Tercümesi

1.2.5.Çin Vaizi Seyyid Tâhir

el-Mirsâd dergisinin 6. sayısında "Tesettür Hakkında" ve 9. sayısında "Sanâyiʿ-i Milliye İntibâʿâtından" isimli yazıları bulunan Seyyid Tahir'in hayatına dair bilgiler Esra Yıldız'ın "Dağıstan'dan Çin'e Uzanan İlim Yolculuğu: Çin Vaizi Dağıstanlı Seyyid Mehmet Tahir

Efendi (Hayatı, Eserleri ve İstiklal Mahkemesinde Yargılanma Süreci)" isimli makalesinden alındı. [83]

1282/1865-1866 yılında Dağıstan'ın Tapseran nahiyesinin Rükâl köyünde doğdu. Babası "Sâdât-ı Rükâliye" namıyla meşhur olan ulemadan ve Sâdât-ı Hüseyniyye'den Seyyid Abdurrahim Efendi'dir.

Seyyid Tahir, Cumhuriyet döneminde "Rükal/Rükkal" soy ismiyle nüfusa kaydedilmiştir. 1927 yılında İstanbul Kocamustafapaşa Mahallesi Ramazan Efendi Sokağı 17 numaralı hanede ikamet ettiğine dair kayıt bulunmaktadır.

26 Ocak 1926'da İstiklal Mahkemesi'ndeki ifadesinde, eşinin 10-15 yıl önce vefat ettiğini, kızının Çankırı Asliye Mahkemesi'nde görevli bir kişiyle evlendiğini ve akrabalarının Dağıstan'da olduğunu belirtmektedir.

Seyyid Tahir'in, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) soyundan geldiği ve kendisiyle ilgili yapılan yazışmalarda seyyid olduğu ifade edilmektedir. *Zübdetü'l-makâl fî ilmi'l-hâl* isimli eserinde nesebini "Seyyid Mehmed Tahir b. Şeyh Seyyid Abdurrahim Hüseyin b. Seyyid Ali Hüseyin b. Şeyh Seyyid Ahmed Hüseyin b. Şeyh Seyyid Mehmed Hüseyin b. Seyyid Hamza el-mulakkab bi-Molla Hacı min evlâd-ı Pîr Seyyid Hasan Efendi ed-Dağıstânî et-Teberânî er-Rükâlî el-Hüseynî" olarak belirtmektedir.

İlim hayatına Dağıstan'daki mektepte nahiv, sarf ve meânî derslerini alarak başladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Fatih Dersiâmlarından ders vekili Gümülcineli Hüseyin Efendi'nin ders katıldı. Burada Arapça, Türkçe ve Farsça öğrenen Seyyid Tahir, zamanla talebelerine icazet vermeye başlayan dersiâm oldu.

Seyyid Tahir, Sultan II. Abdülhamit'in (1876-1909) Uzak Doğu projesinin devamı olarak 14 Mart 1910'da Çin'deki Müslümanlara İslam'ı öğretmek için Çin muallimliği vazifesiyle Pekin'e gönderildi. Buradaki görevi boyunca yaptıklarını ve bölge insanıyla ilgili düşüncelerini Türkiye'ye döndükten sonra yazdığı makaleleriyle paylaştı. Çin'de pek çok hayır cemiyeti kurdu ve on iki tane mektep açtı. İlmî yönünün yanı sıra tasavvufî yönü de bulunan Seyyid Tahir, Ahmed Hüsameddin'in Çin'deki halifelerindendir. "Çin Vaizi" olarak şöhret kazanmıştır. 14 Ocak 1914'te Çin'deki muallimlik kadrosunun kaldırılmasıyla görevinden ayrıldı ve seferberliğin çıkması üzerine gönüllü olarak I. Dünya Savaşı'na katıldı.

---

[83] Esra Yıldız, **Dağıstan'dan Çin'e Uzanan İlim Yolculuğu: Çin Vaizi Dağıstanlı Seyyid Mehmet Tahir Efendi(Hayatı, Eserleri ve İstiklal Mahkemesinde Yargılanma Süreci)**, Apjir, C. 5, S. 3, 2021, s. 439-460.

29 Haziran 1925'te Süleymaniye Kütüphanesi Hâfız-ı kütüplüğüne tayin edildi ancak bu kadroda görevlendirilmesi kanunen uygun görülmediği için bir ay sonra ataması iptal edildi.

1 Ocak 1924'te emekliye ayrıldı ve 1957 yılında İstanbul'da vefat etti.

Eserleri:

1. Zübdetü'l-makâl fî ilmi'l-hâl
2. Feryâd-ı Vatan
3. Mesâil-i Hayatiyye-i İslâm (Makale)
4. Mesâil-i Hayatiyye (Makale)
5. Tokyo'dan Mektup (Makale)

1.2.6.İsmail es-Safâyihî

el-Mirsâd dergisinin 5. sayısı 79-80. sayfaları arasında bu dergiye övgüler dizen Arapça bir mektubu bulunmaktadır. Mektubun Türkçesi tarafımızca son notlara eklenmiştir. Bu şahısla ilgili kaynaklarda çok az bilgi bulunabildi. İsmail Kara'nın *Hilafet Risaleleri* isimli eserinde hayatına kısaca değinilmektedir.[84] Arnold H. Green'in kaynak olarak kullanılan *The Tunisian Ulama* isimli eserinde İsmail es-Safâyihî'nin hayatıyla ilgili detaylar bir araya getirildi.[85]

Tam ismi İsmail b. Hamza b. El-Hasan es-Safâyihî'dir. 1 Ocak 1856'da Tunus'ta doğdu. Bey'in ahırlarında baş nalbant olan bir adamın oğluydu.[86] Zeytûne Camii'nde eğitim aldı. 1885'te ikinci sınıf Hanefi müderris oldu. Muhammed isminde, Zeytûne mezunu, İstanbul'da müderris olan bir oğlu vardı. İki kızı vardı: Biri öğretmen Muhammed ed-Durâi ile evlendi, diğeri noter ve öğretmen olan Abdürrahman ed-Durâi ile evlendi.[87] Kendisi adına kayınbiraderinin yönettiği bir dükkanlar zincirine sahipti.[88]

Tunus, 1881-1956 yılları arasında Fransız sömürgesi altındaydı.[89] Din alimlerinin protektorat yönetimiyle olan temasları, sadece Fransızların kontrolünde olmakla kalmayıp

[84] İsmail Kara, **İslam Siyasi Düşüncesinde Değişme ve Süreklilik / Hilafet Risaleleri**, II. Meşrutiyet Devri, 3. Kitap 4. Cilt, s. 8, İstanbul, 2004.
[85] Arnold H. Green, **The Tunisian Ulama 1873-1915**, E. J. Brill, Leiden, 1978.
[86] Bu bilgi aynı zamanda Green'in adı geçen eserinde 74 ve 76. sayfalarda da geçmektedir.
[87] Green, **a.g.e.**, s. 281.
[88] Green, **a.g.e.**, s. 86.
[89] Ahmet Kavas, "**Tunus: Osmanlı Dönemi**", DİA, C. 41, İstanbul, TDV Yayınları, 2012, s. 392.

aynı zamanda Fransızlar tarafında kurulmuş olan kurumlar aracılığıyla gerçekleşti.[90] Fransız yönetimindeki Tunus'ta yükselmenin önkoşulu, işbirlikçi bir tavır göstermek -veya en azından öyle görünmek- zorunluluğuydu. Gerçekten de bazı ulemaların, yabancı işgale karşı içten içe kin duyduklarına, fakat yükselmek için bu duygularını bastırdıklarına veya sahte bir işbirliği havası estirdiklerine dair kanıtlar vardır. Ve bu şeyhler, Fransız desteğiyle önemli görevlere geldiklerinde, artık gerçek duygularını gizlemek zorunda hissetmiyorlardı. Bu durumun en iyi örneği İsmail es-Safâyihî idi. 1892-1895 yılları arasında Sadıkî Koleji'nde öğretmenlik yaptı[91], 1893'te bu kolejin İdare Meclisi'nde yer aldı, 1895'te el-Medrese el-Asfûriyya'yı yönetti, 1894'te Medrese Konseyi'nin üyesiydi. 1895'te Hanefi kadılığı pozisyonu boşaldığında Machuel[92], İsmail es-Safâyihî'nin atanmasını büyük bir istekle önerdi. Genel sekretere şöyle yazdı: "es-Safâyihî, bilgili bir öğretmen ve Fransız davasına tamamen bağlı biridir."[93] 1897'de Hanefi kadılığına getirildi.[94] Ancak bir sonraki arşiv notu (İsmail'in I. Dünya Savaşı sırasında İstanbul'a göç ettikten sonra Fransız karşıtı faaliyetlerde bulunduğu döneme ait) Machuel'in tavsiyesine ilginç bir dipnot eklemektedir. "İsmail Safâyihî, Tunus Kadılığı görevine atanana kadar sadakat gösteren biriydi. Ancak bu göreve atandıktan sonra tamamen farklı bir tavır takındı. Üst düzey yönetimle kurduğu dostane ilişkileri kesti, kamu otoritelerine karşı açıkça düşmanca duygular sergiledi ve her fırsatta Fransız mandasına karşı olan bağımsızlığını temkinli bir şekilde ifade etmekten geri durmadı."[95]

Aynı zamanda İsmail es-Safâyihî, 1905'te Zeytûne Camii'nin iki büyük kütüphanesinden birindeki kitapların kataloğunu çıkarmak için başlatılan projenin komite başkanı idi.[96]

1906 civarında İstanbul'a göç etti. Burada Muhammed el-Hıdr İbn el-Hüseyin ve Salih el-Şerif'le birlikte Kuzey Afrika göçmenleri için "Tunus ve Cezayir Bağımsızlık Komitesi" olarak bilinen bir cemiyet kurdular.[97] 27 Aralık 1918'de İstanbul'da vefat etti.[98]

[90] Green, **a.g.e.**, s. 170.
[91] Bu bilgi aynı zamanda Green'in adı geçen eserinde 192. sayfada geçmektedir.
[92] Louis Machuel, Fransız oryantalist.
[93] Arnold H. Green, **The Tunisian Ulama 1873-1915**, E. J. Brill, Leiden, 1978, s. 174.
[94] Green, **a.g.e.**, s. 281.
[95] Green, **a.g.e.**, s. 175.
[96] Green, **a.g.e.**, s. 206.
[97] Green, **a.g.e.**, s. 223.
[98] Green, **a.g.e.**, s. 281.

1.2.7.Seyyid Mehmed İsmetullah

Tezimizin konusunu oluşturan *el-Mirsâd* dergisinin sahibi ve müdürü olan Seyyid Mehmed İsmetullah'ın hayatına dair çok az bilgiye ulaşılabildi. Ulaşılan bilgilerin tamamı erkek kardeşi Musa Kazım Öztürk'ün, babaları Seyyid Ahmed Hüsameddin'in hayatını detaylıca anlattığı kitabından alındı.[99]

Mehmed İsmetullah 1882 yılında Sivrihisar'da dünyaya geldi.[100] Babası Ahmed Hüsameddin Trablusgarp'a sürgün edildiği sırada 15-16 yaşlarında olan Mehmet İsmetullah Türkiye'de kalmayı tercih etti.[101] Babasının ikinci eşi Gülsüm Hanım ve erkek kardeşleri de Trablusgarp'a gittikten sonra Mehmed İsmetullah saray tarafından mecburi görevle Bitlis'e gönderildi.[102] 1914 yılında Sivrihisar'da bulunduğu sırada babası Ankara'ya giderek askere kaydolmasını istedi.[103] 1922 yılında Mehmed İsmetullah, ailesiyle birlikte Bursa'ya babasını ziyarete gitti.[104] Babası 24 Nisan Cumartesi günü vefat ettiğinde kendisi ailesiyle birlikte Giresun'daydı, vefat haberini alınca İstanbul'a geldi.[105] 1952 yılında İzmir'de vefat etti.[106]

1.3.el-Mirsâd Dergisinin 1-11. Sayılarında Yer Alan Eserler

Sıralanan eserlerin tamamı Seyyid Ahmed Hüsameddin'e aittir:

1.3.1.Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsameddin'in bu kitabı *el-Mirsâd* dergisinde genişçe yer almaktadır. 1. sayıda kitabın yazılış amacı aktarılmaktadır. Derginin 8 ve 11. sayıları haricindeki bütün sayılarında bu kitaptan bölümler bulunmaktadır.

1897 yılında Trablusgarp'ta sürgündeyken Arapça olarak kaleme aldığı bu ilk eserinde Felak ve Nâs sûrelerinin tefsirini yapmaktadır.[107] Derginin 3. sayısının giriş sayfasında ise bu eserin Trablusgarp'ta Türkçe kaleme alındığı belirtilmektedir. 1. sayıda bu kitabın "Kur'ân ehlinden kıymetli bir şahsın milletimizi yatmış olduğu gaflet uykusundan uyandırmak, Allah'a

[99] Musa Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996.
[100] Öztürk, **a.g.e.**, s. 136.
[101] Öztürk, **a.g.e.**, s. 47.
[102] Öztürk, **a.g.e.**, s. 48.
[103] Öztürk, **a.g.e.**, s. 75.
[104] Öztürk, **a.g.e.**, s. 110.
[105] Öztürk, **a.g.e.**, s. 134.
[106] Öztürk, **a.g.e.**, s. 136.
[107] Öztürk, **a.g.e.**, s. 141.

yaklaştırmak, ibadetlere teşvik etmek ve Kur'ân-ı Kerim'in hükümlerine itaat etmek için"[108] yazıldığı belirtilmektedir. Bu iki sûrenin tefsirlerinin yanı sıra çocuk bakımı ve eğitimi, tesettürün önemi, vatan sevgisi, milli ekonomiyi kalkındırmanın yolları, askerliğin önemi, ziraatın önemi, küresel su döngüsü, astronomi, biyoloji konuları işlenmektedir.

Bu eser 1918 Fatih yangınında kül olmuştur.[109] *el-Mirsâd* dergisinde yayınlanan kısımları Musa Kazım Öztürk tarafından kitap halinde yayınlanmıştır.[110]

1.3.2.Hizbü'n-necât

el-Mirsâd dergisinin 10. sayısı 157-158. sayfalarında bulunan ve yazıyı imzalayan Ahmet Hilmi'nin ifadesiyle kıymetli bir zat tarafından yazılmış olan bu vird, "Her gün devamlı olarak okunan duâ, âyet ve salavatlardan meydana gelen vird."[111] anlamına gelen "Hizb"lerden biridir. *Hizbü'n-necât*'ta Allah'a övgü, kulluk görevleri, Esmâ-i Hüsnâ'dan bazıları ve ayetlerden iktibaslar bulunmaktadır.

Hizbü'n-necât, Ahmed Hüsameddin'in *Hakâyıku't-tecrîd fî menâzili't-tevhîd* isimli Arapça eserinin *Zübdetü'l-merâtib* ismiyle Türkçe'ye yapılan çevirisinde bulunan bir bölümdür. Kaynaklarda çeviriyi yapan kişi konusunda farklılık söz konusudur. Bazı kaynaklarda çeviriyi Ahmed Hüsameddin'in kendisinin yaptığı[112] bazı kaynaklarda ise çeviriyi kızı Fatıma Zehra'nın yaptığı[113] bilgisi bulunmaktadır. Harun Alkan "*Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*" isimli yüksek lisans tezinde, eserin sonunda bulunan "İfâde-i mahsûsa" kısmındaki kitabı neşredenlerin beyanlarına ve Musa Kazım Öztürk'ün babası Ahmed Hüsameddin'in hayatını anlattığı eserdeki ifadelerine dayanarak çeviriyi Fatıma Zehra'nın yaptığını belirtmektedir.[114] *Zübdetü'l-merâtib*'de aynı zamanda Fatma Zehra'nın babasının sohbetlerinde tuttuğu notlar bulunmaktadır.[115] Bir giriş ve yirmi altı bölümden meydana gelen eserin yazmasının Fatih yangınında yanmış olma ihtimali

---

[108] *el-Mirsâd* 1. sayı, sahîfe 14-15.
[109] Öztürk, **a.g.e.**, s. 142.
[110] Musa Kazım Öztürk, **Edvâr-ı Âlem'den Parçalar**, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1953.
[111] https://lugatim.com/s/HİZİP
[112] Turan Alptekin, **Seyyid Ahmed Hüsameddin Eserleri ve Nakşibendi Öğretinin Kökleri**, Demos Yayınları, İstanbul, 2007, s. 19; Zeynep Şeyma Kutluca, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)**, İstanbul, 2010, s. 14.
[113] Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2015, s. 31; Musa Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996, s. 148.
[114] Alkan, **a.g.e.**, s. 31.
[115] Alptekin, **a.g.e.**, 19; Kutluca, **a.g.e.**, s. 14; Alkan, **a.g.e.**, s. 31.

bulunmaktadır.[116] Eser, Ahmed Hüsameddin'in tıpkı diğer kitapları gibi belli bir konuda yoğunlaşmayıp iman ve İslâm'ın esasları, tasavvufî hikmetler, zikir, murakabe, tevhîd, âdâb, güzel ahlâk gibi konularda müellifin görüşlerini anlatmaktadır.[117] Eseri Ahmed Hüsameddin'in oğulları Ali Rıza ve Mehmet İsmetullah neşretmiştir.[118] Zeynep Şeyma Kutluca, "*Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)*" isimli tezinde bu eseri detaylıca işlemiştir.

1.3.3.İhlâs ve Murâkabe

el-Mirsâd dergisinin 7, 8, 9 ve 10. sayılarında bulunan ve *İhlâs ve Murâkabe* başlığı ile sunulan yazıların tamamı Ahmed Hüsameddin'in *Makâsıd-ı Sâlikîn* isimli kitabından alınmıştır. Ayrıca derginin 8. sayısı sayfa 113-117 arasında bulunan Kelime-i Tevhid tefsiri de bu kitaptan alınmıştır fakat dergide bu bilgi belirtilmemiş hatta *İhlâs ve Murâkabe* risalelerine dahil edilmemiştir.

Bu eser, Ahmed Hüsameddin'in *Hakâyıku't-Tecrîd fî Menâzilü't-Tevhîd* isimli eserinin bazı kısımlarının oğlu Ali Rıza tarafından Türkçe'ye yapılan çevirisidir.[119] 1922 yılında basılmıştır.[120] Nakşibendî tarikatının seyir ve sülûk konularını içeren eser 27 başlıktan oluşmaktadır. Ahmed Hüsameddin'in diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de konu anlatımı başlıklarla sınırlı kalmamıştır. Aynı başlığın altında birden fazla konudan bahsedilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de farklı surelerde geçen "Kün feyekün" ibaresinin sırrı açıklanmaktadır. Allah'ın kendisinin bilinmesini murat etmesiyle varlıkları yaratması, Allah'ın isimleri ile yarattıkları arasındaki ilişki, Nakşibendi tarikatının izlediği yol, kalbi ve ruhu meydana getiren manevi unsurlar anlatılmaktadır. Kelime-i tevhidin harf harf tefsiri yapılmaktadır. Kalp, ruh, sır, hafâ, ahfâ ile gerçekleşen ilâhî hakîkatleri idrak ve murakabenin niteliği anlatılmaktadır. Taleb-i rü'yet hadisesinden kısaca bahsedildikten sonra istiğfar üç kısma ayrılıp açıklaması yapılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in şeriat, tarikat, marifet, hakikat olmak üzere dört ilim üzere indirildiği söylenmektedir. Bu ilimlerin birbirleriyle ve Kur'an'la olan ilişkisi ortaya koyulmaktadır. evliyaların kerametlerini Allah'ın ihsanıyla gösterdiği

---

[116] Kutluca, **a.g.e.**, s. 15.
[117] Kutluca, **a.g.e.**, s. 15.
[118] Alkan, **a.g.e.**, s. 31; Bahsi geçen eser: Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî, **Zübdetü'l- Merâtib**, neşreden: Ali Rıza, Mehmed İsmetullah, Matbaa-i Ahmed Kamil, İstanbul 1341.
[119] Musa Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996, s. 148.
[120] Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2015, s. 29; Bahsi geçen eser: Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî, **Makâsıd-ı Sâlkîn**, neşreden: Ali Rıza, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, İstanbul 1341.

söylenmekte ve kimlerin keramet gösterebileceği açıklanmaktadır. Batın ilminin zahir ilmini kapsadığı, marifet kapısıyla hakikat kapısının tevhidinin farklı olduğu söylenmektedir. İlimler üç kısma ayrılıp bunların açıklaması yapılmaktadır.

Makâsıd-ı Sâlikîn isimli eserin büyük çoğunluğunun *el-Mirsâd*'da yer aldığı görülmektedir. Bu eser, *el-Mirsâd*'dan çok sonra yayınlanmıştır ancak dergide bu eser dağınık bir şekilde ve başlıklandırmadan bulunmaktadır. Daha toplu olduğu için basılan eseri baz alarak harita çıkartıldı.

Zâtü'l-Baht s. 3-4 → *el-Mirsâd* Sayı 7, Sahife 110-111

Murâkabetü's-sübût fi'l-vücûd s. 5-7 → *el-Mirsâd* Sayı 7, Sahife 111-112 (Devamı Sayı 8, Sahife 118'de)

Kelime-i Tevhid / Lâ İlâhe İllallâh Muhammedun Rasûlullâh s. 8-12 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 113-116

Nefy u İsbât / Lâ İlâhe İllallâh s. 13-16 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 116-117

Murâkabetü's-sübût fi'l-vücûd s. 19-22 → *el-Mirsâd* Sayı 7, Sahife 108-110

Kalb s. 39 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 118

Ruh s. 39-45 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 118-122

Murâkabetü's-sübût fi'l-vücûd / Kalbe Olan Murakabe s. 46-49 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 122-124

Ruha Olacak Murakabe s. 50-51 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 124-125

Sırra Olacak Murakabe s. 51-52 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 125-126

Hafaya Olacak Murakabe s. 53 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 126

Ahfaya Olacak Murakabe s. 54-59 → *el-Mirsâd* Sayı 8, Sahife 127-128 (Devamı Sayı 9, Sahife 139-140'ta)

İstiğfar s. 60 → *el-Mirsâd* Sayı 9, Sahife 140-141

İlim s. 60-68 → *el-Mirsâd* Sayı 9, Sahife 141-142 (Devamı Sayı 10, Sahife 158-160'ta)

Bu eserle ilgili, Ali Rıza Damar[121] ve Zahir Süslü[122] tarafından transkripsiyon ve metin inceleme şeklinde birer yüksek lisans çalışması yapılmıştır.[123]

1.3.4.Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk

Güneşin doğması ile ufukların aydınlanması anlamına gelen bu eser *el-Mirsâd* dergisinin 4. sayısı sayfa 49-55 arasında bulunmaktadır. Aynı zamanda 11. sayının başındaki yazıda bu kitaptan iktibas bulunduğuna değinilmektedir. Fakat yazının tam olarak hangi kısmının kitaptan alındığını bilememekteyiz. Ahmed Hüsameddin'e ait olan eser Trablusgarp'ta Arapça olarak yazılmıştır. Müellifin Fatih yangınında kül olan eserleri arasındadır. Derginin ismine ilham olan Fecr Suresi 89/14. ayetin[124] tefsiri bulunmaktadır. Mirsâd kelimesinin tanımları ve bu tanımlara uygun açıklamalar yapılmaktadır.

1.3.5.Menâru'l-Muhakkemât ve Menâtiku'l-Müteşâbihât

el-Mirsâd dergisinin 3. sayısı 40-42. sayfaları arasında bu eserden alınmış bir makale bulunmaktadır. Ahmed Hüsameddin'e ait olan eser Fatih yangınında kül olmuştur.[125] Huruf-ı mukattaa'nın tanımı yapılmakta ve bu harflerden bahsetmektedir. Mevakı'un-nücum harfleri olan mim, nun, vav harflerinin neden bu şekilde adlandırıldığının üzerinde durulmakta ve bu çerçevede Kur'an'ın tarifi yapılmaktadır.

1.3.6.Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve

Bu eser, Ahmed Hüsameddin'in *Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ* isimli Arapça eserinin sadeleştirilerek/kısaltılarak yazılmış şeklidir. Bu eserin Türkçe tercümesi oğlu Ali Rıza

---

[121] Ali Rıza Damar, **Ahmed Hüsâmeddin ve Makâsidü's-Sâlikîn Adlı Eserin Transkripsiyonu**, (Yayımlan mamış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Şanlıurfa 1998.

[122] Zahir Süslü**, Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Edirne 2011.

[123] Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2015, s. 31.

[124] اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

"Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[125] Harun Alkan, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2015, s. 43; Musa Kazım Öztürk, **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996, s. 154; Zeynep Şeyma Kutluca, **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)**, İstanbul, 2010, s. 14.

tarafından yapılıp Ahmed Hüsameddin'in biyografisi ve bazı ilavelerle "*Mevâlîd-i Ehl-i Beyt*" ismiyle 1923 yılında İstanbul'da Osmanlı Türkçesiyle neşredilmiştir. Eser, bir ifâde-i mahsûsâ ve silsile halinde Hz. Peygamber'den (s.a.v.) Ahmed Hüsameddin'e kadar gelen Ehl-i Beyt soyundan kırk bir seyyidin kısa biyografilerinden oluşmaktadır. Eserin başındaki bir yazıdaki, dönemin nakîbü'l-eşrâfı olan Seyyid Muhtar Bey tasdiki, eserde bulunan şecerenin resmi kayıtlara uygun olduğunu göstermektedir. Bu eser, Musa Kazım Öztürk tarafından günümüz Türkçesiyle sadeleştirerek "*İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler*" adıyla basılmıştır.

Basımı bulunan eserleri incelediğimizde yukarıda bahsi geçen şekilde yayınlandıkları görülmektedir. *el-Mirsâd* dergisinde ise daha çok eserle ve konuyla ilgili açıklamaların yer aldığı dikkati çekmektedir. Silsilede bulunan seyyidlerin biyografileri, *el-Mirsâd* dergisinin incelediğimiz sayılar arasında yer almamaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yaşantısı ve Ehl-i Beytine dair bilgiler üzerinde durulmaktadır.

1, 3, 4, 6, 7 ve 11. sayılarda bu esere yer verilmiştir. Birinci sayıda bu eserin aslı Arapça olan iki nüshasının bulunduğundan bahsedilmektedir. Biri mufassal biri muhtasar olan Arapça bu iki nüshadan muhtasar olanın Türkçeye tercümesinin yapılacağı bildirilmektedir. Mufassal olan Arapça nüshanın ise dergide yer alacağı söylenmektedir. Yine burada *Mevâlîd-i Ehl-i Beyt'*ten, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Ehl-i Beyti ile ilgili bölümler aktarılacağından bahsedilmektedir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hilyesinin tarifi ile başlanacağı ve soyundan gelen kişilerin kendi zamanlarındaki durumlarıyla birlikte sırayla tercüme edileceği söylenmektedir. Bahsi geçen Arapça nüshadan bölümler 1, 6, 7 ve 11. sayılarda yer almaktadır.

Genel bir bakış atılacak olursa dergide geçen bölümlerde Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğumundan önce ve sonra gerçekleşen mucizeleri "Hâlen, kavlen, fiilen" olmak üzere üç kısma ayrılarak örneklerle açıklanmaktadır. Ehl-i Beyt'in kim olduğuna dair detaylıca bilgi verilmektedir. Kendini Ehl-i Beyt'ten ilan etmenin kişiye bir fayda sağlamayacağı ve bu kişilerin açıkça kınanması gerektiği savunulmaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) fiziksel özellikleri, konuşma tarzı, güzelliği, günlük yaşantısındaki davranışları, bir lider olarak özellikleri, yemek yeme adeti, meclisi ve sahabeleri, isimleri ve lakapları, risaletine dair detaylı bilgiler, çocukları ve son olarak kızı Hz. Fatıma'nın hayatına dair bilgiler aktarılmaktadır.

Bu eser Musa Kazım Öztürk tarafından sadeleştirilerek "*İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler*" ismiyle basılmıştır.[126]

[126] Musa Kazım Öztürk, **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, (I. Baskı) Yenigün Matbaası, Ankara, 1969; (II. Baskı) Karınca Matbaası, İzmir, 1989.

1.3.7. ʿUkûsetu'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût

el-Mirsâd dergisinin 3. sayısı 38-40. sayfaları arasında bu eserden alınmış bir makale bulunmaktadır. Ahmed Hüsameddin'e ait olan eser günümüze ulaşamamıştır. Bu yazıda Sâffât Suresi 1-4. ayetleri, "Saffat, zacirat, taliyat" kelimeleri üzerinde durularak tefsiri yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

EL-MİRSÂD DERGİSİ 1-11. SAYILARININ İÇERİĞİ

Bu bölümde derginin 1-11. sayılarında yer alan yazıların başlığı ve sayfa aralığı verilerek ilgili yazılar özetlenmiştir.

2.1.el-Mirsâd Dergisinin 1-11. Sayılarında Yer Alan Yazıların Özetleri

2.1.1.Sayı 1

(s. 1-2) Nahmeduhû bi'smihî ve nusallî ʿalâ nebiyyihî ve âlihî - *el-Mirsâd*, Kur'an-ı Kerim ve sünneti kaynak olarak alan, insanlara rahatsızlık veren düşünceleri güzel öğütler ile ortadan kaldırmaya yardımcı olacak bir dergi olarak tanımlanmaktadır. Kendi alanı dahilindeki konuların işleneceği vurgulanmaktadır. Basının bir milletin dinî ve ilmî gelişmelerde oynadığı role dikkat çekmeye çalışılmaktadır. Doğu ve batı arasında ilim açısından karşılaştırma yapılmaktadır.

(s. 3-5) el-Mirsâd'ın İhtiyâr Etdiği ʿUmûmî Meslek - Derginin çıkarılma amacı on iki adet madde halinde sıralanmaktadır. Vatan, millet ve İslamiyet'e samimi bağlılık için ne gerekir; ilim, sanat, ticaret ve ziraattan elde edilecek fayda için gereken yöntem ve çare nelerdir vb. Bu yazıda dört mısralık bir şiir de bulunmaktadır.

(s. 5-9) Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve / Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ - Adı geçen kitap ile ilgili kısaca bilgi verilmekte ve yapılacak olan çevirinin yönteminden bahsedilmektedir. *Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ* isimli kitabın aslı Arapça olan iki nüshasından mufassal olan nüshanın Arapçasının, Türkçe bilmeyenler için faydalı olması açısından dergide yayınlanacağına, muhtasar olan nüshanın tercümesinin yapılacağına dair bilgi verilmektedir. Bu kitaptan, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Ehl-i Beyti ile ilgili bölümler aktarılacağından bahsedilmektedir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hilyesinin tarifi ile başlanacağı ve soyundan gelen kişilerin kendi zamanlarındaki durumlarıyla birlikte sırayla tercüme edileceği söylenmektedir.

(s. 10-13) Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve / Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ - İsmi geçen kitabın Arapça nüshasından bölümler bulunmaktadır.

(s. 14-16) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî - Başlıklı yazıda ikinci sayıdan itibaren yayınlanacak olan bu yazının neden kaleme alındığı açıklanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'i anlamanın önemi üzerinde durulmaktadır. "Kur'an ehlinden kıymetli bir şahsın milletimizi yatmış olduğu gaflet uykusundan uyandırmak, Allah'a yaklaştırmak, ibadetlere teşvik etmek ve Kur'an-ı Kerim'in hükümlerine itaat etmek için" kaleme alınan *Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî* isimli eserin tercümesinin yayınlanacağından bahsedilmektedir.

2.1.2.Sayı 2

(s. 17-19) Vilâdet-i Celîle-i Hazret-i Risâlet-penâhî (Sallallâhu ʿaleyhi ve sellem) - Seyyid Hüsameddin'e ait bir naat ve bir münâcât bulunan yazıda öncelikle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kutlu doğumu güzel benzetmelerle övülmektedir. Daha sonra miladi olarak tam tarih verilmektedir. Nisan ayının önemi, Peygamberimizin (s.a.v.) dünyaya teşrif ettiği ay olması münasebetiyle bu ayın şerefi üzerinde durulmaktadır. Hicri takvimde ayların yer değiştirmesinin sebebi olarak nisan ayının her mevsimi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kutlu doğumu ile gül bahçesine çevirmek istemesi gösterilmektedir.

(s. 20-32) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî - Mukaddimeyle başlayan yazıda Kur'an-ı Kerim'in tefsirinin, bu ilme sahip kişiler tarafından yapılmasının önemi üzerinde durulmaktadır. Kur'an'ın tamamıyla tercüme edilemeyeceğinden, tercümesi için çalışan kimselerin kendi ilimleri nisbetinde Kur'an'dan aldıkları fikirleri beyan edebileceklerinden ki bunun da denizden bir damla değerinde olacağından bahsedilmektedir. Yazarın yaşadığı dönemde halkın kıymetli tefsirler yerine farklı şeylere değer vermesinden hayıflanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in yüceliğini göstermek ve artan batıl inançlara karşı müslümanları uyandırmak amacıyla bu eserin kaleme alındığına işaret edilmektedir. İsmi geçen eserin tercümesi Nisa Suresi'nin tefsiriyle bu sayıda başlamaktadır.

(s. 26-27) İnsân-ı Kâmil'in ʿÂlem-i Ervâh-ı Aʿlâdan Tenezzül Ederek ʿÂlem-i Kevn ü Fesâda Keyfiyyet-i Zuhûru - İnsân Sûresi 76/1 ile başlayan yazıda beş alem sıralanmaktadır. İnsanın ervah (ruhlar) aleminden inerek kevn ü fesat alemi olarak isimlendirilen dünyaya nasıl geldiği anlatılmaktadır. İnsanın bu alemlerin her birinde o aleme uygun bir vücut ile bulunduğu belirtilmektedir. Teshîk-i ʿunsurî, fazl-ı tekvînî, fazl-ı melekûtî gibi kavramların tanımı yapılmaktadır.

(s. 28-31) Fasıl - Yeni doğan bebek bakımıyla ilgili pek çok tavsiye verilmektedir. Hamile kadının hem kendi sağlığı hem bebeğin sağlığı için dikkat etmesi gereken noktaların üzerinde durulmaktadır. Anne olacak kadınlara çocuk büyütmek, beslemek ve terbiye etmek konularında detaylı bilgilerin verilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bebeğin süt emdiği, sütten kesildiği, diş çıkarmaya başladığı aşamalarda yapılması gerekenlerden bahsedilmektedir.

(s. 31-32) Fasıl - Çocuk eğitiminin nasıl olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Öğretmeninin, Kur'an'ı okutmak ve yapabildiği kadar ezberletmek, dini akaidleri ve meseleleri öğretmek, İslam adabını, Peygamberimizi (s.a.v.) ve Ehl-i Beytine sevgiyi ve ashabına riayet etmeyi öğretmesi gerektiği söylenmektedir. Çocuğun zekasını ve yeteneğini muhafaza edemeyecek öğretmenlere çocuğu emanet etmemek gerektiği ve iyi bir öğretmenin bu eğitimdeki rolünün üzerinde durulmaktadır.

2.1.3.Sayı 3

(s. 33-34) Edvâr-ı ʿÂleme Dâ'ir İfâde - *Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî* isimli eser ve müellifiyle ilgili kısaca bilgi verilmektedir. Daha önceki sayılarda eserin yazarıyla ilgili bilgi verilmemişti. Bu yazıda eserin Hüseyniyyeden Şeyh Seyda Ahmed Hüsameddin Efendi tarafından Trablusgarp'ta Türkçe yazıldığından, eseri beğenen Recep Paşa tarafından neşredilmek istendiği fakat ömrü yetmediği için neşredilemediğinden bahsedilmektedir. Eserin kitap şeklinde basılacağı teminatı verilmektedir.

(s. 35-38) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî - 2. sayı sayfa 31'deki fasıl başlıklı yazıda kalındığı yerden devam edilmektedir. Ebeveynlerin, çocuğuna vatan ve millet sevgisi vermeden ecnebi okullarına göndermemesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. "*Yabancılardan öğrendiği fikir ve ahlak, ebeveynine ve bütün Müslümanlara muhalefetten ibaret olur."* diyerek ebeveynler ikaz edilmektedir.

(s. 35-38) Fasıl - Çocukların yabancı okullara verilmeden önce alması gereken eğitimin zorunluluğundan bahsedilmektedir. Çocukta din ilimlerine dair ilgi ebeveyninin inancı üzere olduğundan, devletini ve milletini sevip kurtuluşun kendi dinine tutunma ile mümkün olduğunu bilmeyen evlattan kimseye fayda gelmeyeceği üzerinde durulmaktadır. Daha sonra felsefenin, Yahudilik ve Hristiyanlığa verdiği zararlardan bahsedilmektedir. Bu dine mensup insanların felsefeden kurtulmak isterken kendi ilimlerini de kaybettiği ve bu kaybı müslümanlardan ilim öğrenerek telafi ettikleri anlatılmaktadır.

(s. 38-40) Tercüme: ʿUkûsetu'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût Nâm Eser-i Şerîfden - Yazıya Sâffât Suresi 1-4. ayetlerle başlanmış ve "Saffat, zacirat, taliyat" kelimeleri üzerinde durularak bunların tefsiri yapılmıştır. Eserle ya da yazarıyla ilgili bilgi verilmemiştir.

(s. 40-42) Tercüme: "Menâru'l-Muhakkemât ve Menâtiku'l-Müteşâbihât" Kitabından "Taʿrîf-i Kur'ân" - "Kur'an-ı Kerim'deki surelerin başlangıcında bulunan huruf-ı mukattaa, mevakı'un-nücum harfleri diye adlandırılır." tanımıyla başlamaktadır. Mevakı'un-nücum harfleri olan mim, nun, vav harflerinin neden bu şekilde adlandırıldığından bahsedilmekte ve bu çerçevede Kur'an'ın tarifi yapılmaktadır. Eserle ya da yazarıyla ilgili bilgi verilmemiştir.

(s. 42-45) Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve'den Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âli ʿAbâ Tercümesi - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğumundan önce ve sonra gerçekleşen mucizeleri "Hâlen, kavlen, fiilen" olmak üzere üç kısma ayrılarak ilk iki mucize çeşidi örneklerle anlatılmaktadır. "Hâlen" olan mucizelere Hz. Amine'nin Hz. Muhammed'e (s.a.v.) hamileyken gerçekleşen olaylar örnek gösterilerek açıklanmaktadır. "Kavlen/kâlen" olan mucizelere Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamber olmadan önce bazı kişiler tarafından onun risâletini haber veren rivayetler örnek gösterilerek açıklanmaktadır.

(s. 45-48) Terâcim-i Ahvâl/ Mevlânâ eş-Şeyh İsmâʿîl Hakkı el-Celvetî Kuddise Sırruhû - Bursalı Mehmed Tahir tarafından Mevlânâ eş-Şeyh İsmâʿîl Hakkı el-Celvetî hakkında yazılan biyografidir. Bu biyografide İsmail Hakkı el-Celvetî'nin vefat tarihi için Hadi Çelebi tarafından yazılmış bir şiir de bulunmaktadır.

2.1.4.Sayı 4

(s. 49-55) "Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk" Nâm Eser-i Şerîfden "İnne Rabbeke le-bi'l-Mirsâd" Âyet-i Kerîmesinin Tercümesi - *Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk* isimli eserden, derginin ismine ilham olan Fecr Suresi 89/14. ayetin[127] tefsiri bulunmaktadır. Mirsâd kelimesinin tanımları ve bu tanımlara uygun açıklamalar yapılmaktadır. İlk tanıma göre mirsâd, bir şeyin meydana gelmesi için gereken sebepleri hazırlamaktır: Kul, ibadetiyle Allah'ın rızasını kazanma sebebini hazırlarsa Rabbi de ona rahmetiyle tarassud eder. Mirsâdın; ibadet, diyanet, Allah'ın isimlerinden Rubūbiyyet, Mudill, Hâdî ile ilgisi ortaya koyulmaktadır.

(s. 56-61) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

(s. 56-57) Fasıl - Avrupa'da eğitim ve sanayi yönünde görülen ilerlemenin, memleketimizde bulunan din ve itikadı bütün çalışkan kimseler tarafından öğrenilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu ilmi öğrenmek için Avrupa'ya giden kimselerden büyük hizmetler beklemenin hakkımız olduğu vurgulanmaktadır. Böyle büyük hizmetler beklenen bu kişilerin Avrupalıların fikirlerini benimsemeleri kınanır. İslam hukuku tarafından meşru kılınan çok eşliliğin Avrupalılar tarafından büyütülmesi ve ilim öğrenmek için gidenlerin onlara hak verecek surette konuşmaları eleştirilir.

(s. 57-60) Fasıl - Bu yazıda bir milletin gücünün inandığı dine bağlılığı ve sağlamlığı oranında olacağı üzerinde durulmaktadır. Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Harun'un (a.s.) peygamber olarak gönderildiği kavim buna örnek olarak sunulmaktadır. Tesettürün önemine kısaca değinilmektedir. Son olarak Avrupa'ya ilim öğrenmek için gidip kendi milletine düşman olan kişiler kınanmaktadır.

(s. 60-61) Fasıl - Allah'ı bilmek için eşyayı bilmek gerektiği ve eşyanın her halinin Allah'ı zikir ve tesbih ettiği söylenmektedir. İnsanlar kendisini övsün diye geçmişte mübarek zatların gösterdiği kerametleri göstermeye çalışan kimselerin eline yorgunluktan başka bir şey geçmeyeceği belirtilmektedir.

(s. 62-64) Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi - Üçüncü sayı sayfa 45'te kaldığı yerden devam eden bu yazıda "Fiilen" olan mucizelere Fil Vakası örneğiyle devam edilmektedir. Fil Vakası tarih kitaplarında detaylıca yazılı bulunduğundan burada tarih kitaplarında görülemeyen bazı tarafları, fiilen olan mucizelere örnek göstermek amacıyla tercüme edilmektedir.

Para ile Vatan Kazanılmaz Fakat İnsana Vatan Para Kazandırır - Yazının bir kısmı derginin baş tarafında bir kısmı son tarafında yer almaktadır. Derginin kapak sayfasında yazının başlığı, derginin son kısmında gösterildiği için adı geçen makaleyi biz de sona aldık. A. Rıza, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu zor günlerde şahit olduğu bir fedakarlığı anlatmaktadır. Bu yazı içerisinde yedi adet dörtlükten oluşan bir şiir de bulunmaktadır.

---

[127] اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

"Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

2.1.5.Sayı 5

(s. 65-78) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî - bu sayıda on dört sayfa ayrılan *Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî*'de çeşitli konulardan bahsedilmektedir:

Sufi cemaatini bid'atlardan temizleyip tek bir doğru yol üzerine toplamaya manevi olarak gücü yeten biri gerekmektedir. Kur'an ve sünnete, dini ilimlere hakim olmayan cahil birinin önce kendi imanındaki eksiklikleri tamamlaması gerekmektedir. Böyle birinin suistimalleri sonucu ortaya çıkan ihtilaflar dinimize takviye olsun diye tercih edilmiş gibi gösteriliyor ancak iç yüzünde riya ve hükmetme sevdası bulunmaktadır. Dini muhafaza edecek ilme sahip olmak için alimlerin ciddi gayret göstererek çalışmaları gerekir. Her insanın içinde hükmetme sevgisi saklıdır. Ahmak kime denir: Ahmak, bir şeye fikri takılıp doğru da olsa yanlış da olsa o şeyin yapılmasına ayak direyip alimi dinlemeyen kimsedir. Malikiyet yani bir şeye sahip olmak sıfatı bir kimseye Allah tarafından bağışlanır. Bu sıfatın anlamını tam olarak yerine getirmeli ve sahip olduklarına eziyet etmemelidir… Cin ve şeytan gibi şeyler nelerdir: Muhakkikler; -cin ve şeytanı inkar etmeden- hayali şeyleri cin, zanni şeyleri şeytan olarak yorumlamışlardır. Makul bir ecnebi kitabını okuyan kişinin zihninde oluşan hayale cin denilebilir. Bu hayal, insanın zihnini alışılmamış ve aklen mümkün olmayan meselelerden birine bağladığından, ecnebi kitabından faydalanılan şey hayal ve zannın dinle çarpışmasından başka bir şey meydana getirmez. İlahi nimetler kaç çeşittir: Üç çeşittir; mahsus, makul ve mevhub. İlki görenek, ikincisi sanayi, üçüncüsü bir nimete layık olmaktır… Cisimlerde ve aletlerde aktif olan kuvvet nedir: İnsan, aklını cisim ve aletlere aksettirir. Cisim ve aletlerde aktif bulunan akıl kuvveti ruhanidir ve o işi meydana getirmeye sebep olur. Bu ruhani akıl iki çeşittir; mücennede ve gayr-ı mücennede. İlki hayvani cisimlerde ikincisi alet edevatta bulunur. Bunların bir kısmı latif-i cismanidir, yani o cisimde hayat görünürse onun cismani kısmı demektir çünkü cismin devamlılığı kendisinde o ruhun bulunmasıyla mümkündür. Diğer kısmı latif-i zulmânîdir, cisimde ruhun eseri -cisimlerdeki sıcaklık, soğukluk, çekme ve itme kuvveti gibi- başka bir vasıtayla görünür. Bu da tabii ve suni ruhlar olmak üzere iki kısma ayrılır… İnsan, alemde büyük bir makama sahiptir, Allah'ın halifesidir. Kamil insan olunuz! Kamil insan olmak ancak ilim öğrenmekle mümkündür. Bu da ahlak ve ibadetlerine dikkat konularında kamil bir öğretmenden ilim öğrenmekle mümkün olur… Askerliğin, İslamiyet'te büyük bir makamı bulunur. Her müslüman, mücahede emrinde peygambere tabi olmak suretiyle mutluluk mertebesine sahip olmuştur. İnsanlık adabını kişiye öğreten askerliktir. Askerlik yapan kişinin kalın kafalılığı ve cahilliği gider. Halk arasında askerlik yapmamış kişilere nazaran askerlik yapmış kişinin mertebesi yüksek olur. Bir asker, kendisini padişahın sevgili oğlu olarak görmelidir. Bir asker, Allah'ın ve peygamberin, amirlerinin emrini itiraz etmeden kabul etmelidir. Bir asker, ahlakını zedeleyecek her türlü şeyden sakınmalıdır…

Metnin sonunda Seyyid Dâvud bin İmâm Caʿfer es-Sâdık'ın evladına hitaben askerlikle ilgili vasiyetleri Arapça bulunmaktadır.

(s. 79-80) Mektup - İsmâʿîl es-Safâyihî tarafından *el-Mirsâd* için yazılmış övgü dolu Arapça bir mektup bulunmaktadır. Mektubun tercümesi tarafımızca eklenmiştir.

2.1.6.Sayı 6

(s. 81-84) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

(s. 81-82) Fasıl - "Rubûbiyet yani efendilik/ sahiplik; sahibin vücudu sahip olunanın/kulun vücuduyla sınırlı ve ikisinden birinin vücudu diğerinin vücuduna muhtaçtır." tanımı ile başlayan yazıda rubûbiyet sıfatı kainattan gösterilen örneklerle açıklanmaktadır.

(s. 83) Fasıl - Allah'ın, yeryüzünde insan eliyle de fiilde bulunduğundan ve insan eliyle meydana gelen fiillerin Hakk'ın İlahi kudreti şeklinde isimlendirildiğinden bahsedilmektedir. Bu konuda ayetlerle ispatlarda bulunulmaktadır.

(s. 83-84) Fasıl - Yaşamımıza devam edebilmemiz için gereken hususların yeryüzünde vücuda geldiğinden bahsedilmektedir. Bu yüzden çiftçilik yapmak isteyen bir kimsenin toprağa harcadığı emek nisbetinde topraktan faydalanabileceği üzerinde durulmaktadır.

(s. 85-87) Mevâlîd-i Ehl-i Beyt - İsmi geçen kitabın Arapça nüshasından bölümler bulunmaktadır.

(s. 88-96) Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi - Mukaddimede ile başlayan yazıda Ehl-i Beyt'in kim olduğundan detaylıca bahsedilmektedir. Kendini Ehl-i Beyt'ten ilan etmenin kişiye bir fayda sağlamayacağı ve bu kişilerin açıkça kınanması gerektiği savunulmaktadır.

(s. 91-92) Fasıl / Evsâf-ı Muhammediyye Sallallâhu ʿAleyhi ve Sellem Hakkındadır - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) fiziksel özellikleri detaylıca tarif edilmektedir. Yürüyüşü kısaca tarif edilmektedir.

(s. 93) Fasıl / Nutk-ı Pâk-i Nebî Hakkındadır - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) konuşma tarzı tarif edilmektedir.

(s. 93) Fasıl / Nezâfet-i Seniyyelerine Dâ'irdir - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ne kadar temiz olduğundan ve kendisinden yayılan güzel kokudan bahsedilmektedir.

(s. 93-94) Bu Fasıl Cemâl-i Pür-nûr-ı Ahmedî'ye Dâ'irdir - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yüzünün güzelliğinden ve nurundan bahsedilmektedir.

(s. 94) Bu Fasıl Neseb-i Pâk-i Nebînin Şeref ve Rüchânına Dâ'irdir - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanların en hayırlısı olması kendi hadisinden örnek ile ortaya konulmaktadır.

(s. 94-95) Bu da Bir Fasl-ı Mahsûsdur - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) günlük yaşantısındaki davranışlarından bahsedilmektedir.

(s. 95-96) Bu Fasıl Zât-ı Muhammedî ʿAleyhi's-selâm Efendimizin Saʿâdet-hânelerinden Sûret-i Hurûclarına Dâ'irdir - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) gereksiz söz söylemekten sakındığından ve kavimlerin liderlerine olan iyi davranışlarından bahsedilmektedir.

(s. 96) Bu Fasıl Müe'kkel-i Risâlete Dâ'irdir - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yemek adetinden bahsedilmektedir.

Tesettür Hakkında - Yazının bir kısmı derginin baş tarafında bir kısmı son tarafında yer almaktadır. Derginin kapak sayfasında yazının başlığı, derginin son kısmında gösterildiği için adı geçen mektubu biz de sona aldık. Çin vaizi Seyyid Tahir tesettürün kaldırılmak istenmesini sorgulamakta ve bu yönde çıkarımlarda bulunmaktadır.

2.1.7.Sayı 7

(s. 97-100) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî - 6. sayı sayfa 84'teki konudan devam edilmektedir. Suyun tortulanmalarından oluşan arazinin terbiye edilmeye her vakit hazır olduğu ve organik kalıntıların bulunduğu arazinin daha verimli olduğu ancak tarım için suya ihtiyaç bulunduğundan terbiye edilecek olan arazinin su tesviyesine uygun olan tabakasının muayene edilmesi gerektiği söylenmektedir. Suyun yeryüzüne çıkışı ve suyun döngüsü anlatılmaktadır. Kuyu nasıl açılır tarif edilmektedir ve Osmanlı'ya bağlı memleketlerde kuyu açma yönündeki yetersizlik sorgulanmaktadır. Ecnebi ülkelerine ilim öğrenmek için masraf yapıp gönderilen gençlerin fen öğrenip memleketin faydasına çalışacağına Avrupalı fikirlere kapılıp geri dönmelerinden yakınılmaktadır. Ağaç dikmenin önemine dair pek çok rivayet bulunduğundan bahsedilmektedir. Ağaç dikmenin bizim için ortaya çıkardığı iki kolaylık üzerinde durulmaktadır.

(s. 100-102) Mevâlîd-i Ehl-i Beyt - İsmi geçen kitabın Arapça nüshasından bölümler bulunmaktadır.

(s. 102-108) Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi

(s. 102-103) Bu Fasl-ı Mahsûs Nebiyy-i Ekrem Efendimizin Meclis-i Melâ'ik-enîs Nübüvvet-penâhîlerine Dâ'irdir - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) meclisi ve sahabelerinin O'na olan davranışları ile ilgili bilgi verilmektedir.

(s. 103-104) Bu Fasıl Nebiy-yi Aʿzam Sallallâhu Teʿâlâ ʿAleyhi ve Sellem Efendimizin Rüfekâ-yı Mücâlesetlerine ʿÂ'id Olan Sîret ve Etvâr-ı Hümâyûnlarına Dâ'irdir - Hüseyin b. Ali'den rivayetle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) aynı toplulukta bulunduğu insanlara olan tavırlarından bahsedilmektedir.

(s. 104) Bu Fasl-ı Mahsûs Esmâ-i Celîle-i Nebeviyyeye Dâ'irdir - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) isimleri ve lakapları sıralanmaktadır.

(s. 104) Bu Fasıl Târîh-i Risâlet Hakkındadır - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) doğum tarihi, peygamber olarak gönderildiği tarih ve vefat ettiği tarihin hicri, kameri ve rumî takvimdeki karşılığı verilmektedir.

(s. 104-107) Bu Fasıl Ehl-i Beyt-i Nübüvvet ile Evlâd-ı Kirâmı Hakkındadır - Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çocukları hakkında detaylıca bilgi verilmektedir.

(s. 107-112) İhlâs ve Murâkabe - Nakşibendi tarikatının adabı ve usulü hakkında bilgi talep edildiği için "İhlas" ve "Murakabe" risalelerinin yayınlanacağından bahsedilmektedir. Risalelere dair başka bir bilgi bulunmamaktadır.

(s. 107-110) Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm - Vefat eden kişinin çekileceği şiddetli sorgu, yakınlarının onun bu halinden bihaber arkalarını dönüp gideceği, Nakşibendi tarikatına mensup olmanın kişiyi kurtuluşa erdireceği, Allah'ın alemi ve içindekileri yaratma sebebi anlatılmakta ve İhlas Suresi'nin tefsiri yapılmaktadır.

(s. 110-112) Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm - Kur'an-ı Kerim'de farklı surelerde geçen "Kün feyekün" ibaresinin sırrı açıklanmaktadır. Allah'ın kendisinin bilinmesini murat etmesiyle varlıkları yaratması, Allah'ın isimleri ile yarattıkları arasındaki ilişki, Nakşibendi tarikatının izlediği yol, kalbi ve ruhu meydana getiren manevi unsurlar anlatılmaktadır.

2.1.8.Sayı 8

(s. 113-116) Tefsîr-i Kelime-i Tevhîd / Lâ İlâhe İllallâh Muhammedün Rasûlullâh - Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili çok kısa bilgi verildikten sonra bazı hadislerin Arapçası verilip açıklaması yapılmaktadır.

(s. 116-117) Lâ İlâhe İllallâh - Kelime-i tevhidin (Lâ İlâhe İllallâh Muhammedün Rasûlullâh) tefsiri harf harf yapılmaktadır.

(s. 118-128) İhlâs ve Murâkabe - Nakşibendi tarikatının adab ve erkanına dair önemli meselelerden bahseden iki büyük eserden alıntılar yapılan bu yazı 7. sayıda kaldığı yerden devam etmektedir.

(s. 118) Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm - Ruhu ve kalbi meydana getiren manevi unsurlardan namaz ve zekat örnekleri ile yetindiğinden bahsedilmektedir.

(s. 118) Zıllın Beyânı - "Zıll" kavramının açıklaması yapılmaktadır.

(s. 118) Kalb - Kalbin, insanlığın zıllı olmasının nedeni açıklanmaktadır.

(s. 118-122) Rûhun Beyânı - "Sır"rın vücut ile ortaya çıktığı söylenmekte ve buna örnekler verilmektedir.

(s. 122-124) Murâkabetü's-sübût fi'l-vücûd / Kalbe olan Murâkabe Beyânındadır - Kalp ile gerçekleşen ilâhî hakîkatleri idrak ve murakabenin niteliği anlatılmaktadır.

(s. 124-125) Rûha Olacak Murâkabe - Ruh ile gerçekleşen ilâhî hakîkatleri idrak ve murakabenin niteliği anlatılmaktadır.

(s. 125-126) Sırra Olacak Murâkabe Beyânındadır - Sır ile gerçekleşen ilâhî hakîkatleri idrak ve murakabenin niteliği anlatılmaktadır.

(s. 126) Hafîye Olacak Murâkabe Beyânındadır - Ahfâ ile gerçekleşen ilâhî hakîkatleri idrak ve murakabenin niteliği anlatılmaktadır.

(s. 127-128) İhfâya Olacak Murâkabe Beyânındadır - İhfâ ile gerçekleşen ilâhî hakîkatleri idrak ve murakabenin niteliği anlatılmaktadır.

2.1.9.Sayı 9

(s. 129-132) Leyle-i Regâ'ib Münâsebetiyle / el-Mirsâd - Bu sayı Recep ayına tesadüf etmiştir ve Regaib Kandili -metinde Regaib Gecesi olarak adlandırılıyor- sebebiyle de ilgili metin kaleme alınmıştır. Recep ayı ve Regaib Gecesinin önemi üzerinde durulmakta ve bu gecede yaşananlar anlatılmaktadır. Allah'a kulluk için yapılması gerekenler tavsiye edilmektedir. Allah'ın insana rahmet olarak verdiği nimetlerin üzerinde durulmaktadır.

(s. 132-139) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî - Yeryüzünde görülen bazı durumların insan vücudunda görülen bazı durumlara benzerliği örneklerle açıklanmaktadır. Gıdanın nasıl yaratıldığı ve canlıların hayatını nasıl devam ettirdiği üzerinde kısaca durulmaktadır. "Vücûd-ı nesîmî, vücûd-ı gıdâ'î, vücûd-ı ʿunsurî" olarak adlandırılan vücutların gıda yoluyla yaşamına devam eden vücudumuzla aynı şey olduğu iddia edilmektedir. İnsanların topraktan yaratılmış olan vücudunun toprak olacağı, ruhani olan vücudunun cennetin en yüksek yerine gideceği söylenmektedir.

(s. 134-139) İmtisâs-ı Dem - Kanın, insan ve hayvanların vücudunu beslemesi ile suyun, yeryüzünün vücudunu beslemesi arasında benzerlik kurularak anlatılmaktadır. İnsanda iki çeşit kan bulunduğu gibi yeryüzünde de iki çeşit su bulunduğuna -tatlı ve tuzlu su- işaret edilmekte ve küresel su döngüsü tarif edilmektedir. İnsan vücudunun havadaki oksijeni alıp karbondioksit olarak çıkarması ve suyun yeryüzünde gezerek ağaçların ve bitkilerin büyümesini sağlaması arasında benzerlik ilişkisi kurulmaktadır. Yeryüzünün bir düzen ile yaşamına devam ettiğine ancak kaynaklarının sınırlı olduğuna ve tükenmesi halinde ortaya çıkabilecek zarara dikkat çekilmektedir. Yağmurun yağmasını sağlayan sebepler sıralanmaktadır. Afrika çöllerindeki kum fırtınalarının coğrafi sonuçları açıklanmaktadır.

(s. 139-142) İhlâs ve Murâkabe - Taleb-i rü'yet hadisesinden kısaca bahsedildikten sonra istiğfar üç kısma ayrılıp açıklaması yapılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in şeriat, tarikat, marifet, hakikat olmak üzere dört ilim üzere indirildiği söylenmektedir. Bu ilimlerin birbirleriyle ve Kur'an'la olan ilişkisi ortaya koyulmaktadır.

(s. 143-144) Sanâyiʿ-i Milliye İntibâʿâtından / Çin Vâʿizi Seyyid Tâhir - İcat edilen her şeyin bir ihtiyaç üzerine ortaya çıktığı hatta kendisine verilen işi yapmamak için makine icat eden kişilerin bile bulunduğu söylenmektedir. İhtiyacı karşılayabilecek düzeyde alet ve edevat üretimine başlandığını ve bunun sanayinin ilerlediğine delil olduğu dile getirilmektedir. Memleketin ihtiyacını karşılayacak düzeyde basit makinelerin icadının yeterli olacağı, kullanmak için Avrupa'dan makinist getirtmek zorunda bırakan makineleri tedarik etmek yerine makineyi icat etmek için gerekli olan ilmin alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Okuyuculara milli sanayinin gelişmesi için kendi makinelerimizi üretmemizin önemini anlatan makalelerin sunulacağı sözü verilmektedir.

2.1.10.Sayı 10

(s. 145-148) Hubbu'l-vatan mine'l-îmân - Dinin, insan için öneminden kısaca bahsedilmektedir. Daha sonra vatanın, insanın geçmişini ve geleceğini kapsadığından hem maddi hem manevi zenginliğine işaret edilmektedir. Vatanı sevmenin yeterli olmadığı vatanın ilerlemesi için çalışıp çabalamak gerektiği söylenmektedir. Seyyid Ahmed Hüsameddin'in Osmanlı'nın savaş zamanında insanları düşman ile can ve mal ile mücadeleye teşvik etmek için verdiği vaaz ve nasihatlerden bir kısmı bulunmaktadır.

(s. 149-157) Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî - 148. sayfada, *el-Mirsâd*'ın yayın hayatına çıktığından beri neşredilen bu eserin İslam alemi için büyük bir hizmetle yazıldığı ve dini esaslar konusunda kıymetli bir rehber olduğu söylenmektedir. Bu sayıya kadar neşredilen kısımlardan bahsedilmekte bundan sonra neşredilecek kısımlarla alakalı bilgilendirme yapılmaktadır. 150. sayfadaki fasıl başlığına kadar ise 9. sayı 139. sayfada kalındığı yerden devam edilmektedir: Yeryüzündeki suların yağmurun yağmasıyla yayıldığı zannının doğru olmadığı delillerle ispatlanmaya çalışılmaktadır.

(s. 150-155) Fasıl - Güneş ışığının diğer gezegenlerin ışığından daha parlak olmasının sebebi, Güneş'in fiziki yapısı, yakma özelliği ve bunun sonuçları anlatılmaktadır. Enbiya Suresi 48. ayette geçen "Furkan" ve "Ziya" ibareleri bu fasılda üzerinde durulan konuyla ilişkilendirilerek kısaca tefsir edilmektedir. Bir şeyi keşfederken beş duyu organımızın birbirlerinden farklı seviyede fayda sağlayacağı ve dünyamızın diğer gezegenlerle olan ilişkisini anlayabilmek için örneklerle bunun önemi üzerinde durulmaktadır. "Bahr-i mescûr"un ne olduğu detaylıca anlatılmaktadır.

(s. 155-156) Fasıl - Güneş'in bulunduğu yerde sabit olduğu ve kendi yörüngesi etrafında hareket ettiği bilgisi verilmektedir. Yeryüzünün, ateşi nasıl havaya benzer bir şekilde değiştirip bazı cisimlerle karışmış hale getirdiği sorgulanmakta ve insan vücudunda buna benzer bir durumla örneklendirilerek açıklanmaktadır.

(s. 156-157) Fasıl - Dilimizde "Ay ağıllanmış / Güneş harmanlanmış" şeklinde kullanımı bulunan Ay ve Güneş halesinin nasıl oluştuğundan kısaca bahsedilmektedir.

(s. 157-158) Hizbü'n-necât / Ahmed Hilmî - "Her gün devamlı olarak okunan duâ, âyet ve salavatlardan meydana gelen vird."[128] anlamına gelen "Hizb"lerden biri olan bu vird, Ahmed Hilmi'nin ifadesiyle kıymetli bir zat tarafından kaleme alınmıştır. Sadece Arapça metni bulunan virdin tercümesi eklenmiştir.

(s. 158-160) İhlâs ve Murâkabe - Dokuzuncu sayıda kaldığı yerden devam eden yazıda batın ilmini inkar etmemek gerektiği, evliyaların kerametlerini Allah'ın ihsanıyla gösterdiği söylenmektedir. Kimlerin keramet gösterebileceği açıklanmaktadır. Batın ilminin zahir ilmini kapsadığı, marifet kapısıyla hakikat kapısının tevhidinin farklı olduğu söylenmektedir. İlimler üç kısma ayrılıp bunların açıklaması yapılmaktadır. Bu yazıda iki mısralık bir şiir de bulunmaktadır.

[128] https://lugatim.com/s/HİZİP

2.1.11.Sayı 11

(s. 161-164) Lemʿatü'l-âfâk / Miʿrâc-ı Bâhirü'l-ibtihâc-ı Risâlet-penâhî - Mi'rac Gecesi münasebetiyle *Lemʿatü'l-âfâk* isimli eserden çevirisi yapılan bu yazıda İsrâ Suresi 17/1. ayetin tefsiri yapılmaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Mi'rac Gecesi bindiği Burak'ın ayetlerde zikredilmese bile hadislerle sabit olduğu açıklanmakta ve Burak kelimesinin batını olarak tefsiri yapılmaktadır. Üç adet yıldız ile ayrılan kısımda Allah'ı tesbih, tenzih ve takdis etmenin anlamları açıklanmakta ve ilgili ayetin tefsiriyle ilişkisi ortaya konulmaktadır. Eser veya yazarıyla ilgili bilgi bulunmamaktadır.

(s. 164-172) es-Salâtü Miʿrâcü'l-mü'min - "Namaz, müminin mi'racıdır." hadisinin ele alındığı bu yazıya namazın rükünlerinin manevi yönünün açıklamasıyla başlanmaktadır. Müslümanların Kabe'ye değil Allah'ın emrine secde ettiği söylenmekte ve bunun hikmetiyle kıblenin Kabe olarak belirlendiği sırada Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Medine'de olmasının hikmeti açıklanmaktadır. Namaza durunca Mescid-i Haram hükmünde bulunan yedi organımızın öneminden bahsedilmektedir. İnsanın vücudunda bulunan yedi sema sayılmakta ve her birinin önemi üzerinde durulmaktadır. Mescit kelimesi fiil olarak ve mekan ismi olarak ele alınmaktadır. Ayet kelimesinin günlük hayatta kullanılan yönü ve dini terim olarak kullanılan yönünün tanımı yapılmaktadır. Mi'rac Hadisesi yaşandıktan sonra sahabelerin Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan güvenine Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Ebu Bekir'den (r.a.) örnekler verilmektedir. Kureyşli müşriklerin ileri gelenlerinin Mi'rac Hadisesini yalanlayabilmek için delil arayışında bulunmaları ve hepsinin sonuçsuz kalması anlatılmaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Kudüs'e gittiğine dair sunduğu deliller ve bunların doğrulanması anlatılmaktadır. Son olarak yine kıblenin değiştirilmesinin hikmeti üzerinde durulmaktadır. Bu yazıda iki adet iki mısralık şiir bulunmaktadır.

(s. 172-173) Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve / Menâkıb-ı Fâtımatü'z-Zehrâ Radıyallâhu ʿAnhâ - İsmi geçen kitabın Arapça nüshasından bölümler bulunmaktadır.

(s. 174-176) Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi / Bu Fasıl Cenâb-ı Fâtımatü'z-Zehrâ Radıyallâhu ʿAnhâ Efendimizin Menâkıb-ı Güzîde-i ʿİsmet-penâhlarına Dâ'irdir - Hz. Fatıma'nın (r.a.) doğduğu sene ile ilgili bilgiler ve kendisine bu ismin verilmesinin sebebi sıralanmaktadır. Hz. Ali (r.a.) ile evlenmesi sahabeden Hz. Enes'ten (r.a.) rivayet eden iki hadisle anlatılmaktadır. Vefat tarihinin hicri takvimden karşılığı verilmektedir. Dünyaya gelen beş çocuğunun isimleri ve hayatlarıyla ilgili bilgiler verilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EL-MİRSÂD DERGİSİ 1-11. SAYILARININ METNİ

3.1.Çeviriyazı Metin Hazırlanırken Takip Edilen Usul

Tez çalışmamızın temel kısmını oluşturan bu bölümde *el-Mirsâd* dergisinin 1-11. sayılarının çeviriyazı metni yer almaktadır. Metin hazırlanırken izlenilen usul ile ilgili bilgi verildikten sonra çeviriyazı metne yer verilecektir.

1. Dergi metninin Latin harfli Türk alfabesine aktarımında transliterasyon (hafif transkripsiyon) uygulanmıştır.
2. Uzun ünlüler uzatma işaretiyle gösterilmiştir: *kıyâmet, imkân, terakkiyât* vb.
3. (ء) Hemze harfi (’) işaretiyle gösterilmiştir: *irâ’e, mir’ât, sâ’ire* vb.
4. (ع) Ayn harfi (ʿ) işaretiyle gösterilmiştir: *ʿuzvî, meʿâd, maʿrûz* vb.
5. Kelimelerin orijinal sesler korunmuş; b-p, c-ç, t-d harflerinde meydana gelen ses olayları dikkate alınmamıştır: *kitâb, kıymetdâr, mevcûd* vb.
6. Zarf fiil ekleri sert sesle yazılmıştır: *olup, kılıp, ulaşdırıp* vb.
7. Metnin orijinalinde ünsüz sertleşmesine yer verilmediğinden bu kelimeler aynen yazılmıştır: *yokdur, bulmamışdır, bırakdı* vb.
8. Arapça bazı kelimelerin başındaki harf-i tarif, kısa çizgiyle (-) ayrılarak yazılmıştır: *el-ân, el-esmâ’iyye, el-iʿtisâm* vb.
9. Arapça ve Farsça sıfat ve isim tamlamaları şu şekilde yazılmıştır: *kitâb-ı mezkûr, kemâlât-ı beşeriyye* vb.
10. Yabancı yer ve şahıs isimleri, metinde Türkçe okunuşlarına göre yazılmış, orijinal dildeki yazımları ise ayraç içinde belirtilmiştir: *Sen (Saint)* vb.
11. Metinde bulunan ayet ve hadisler Arapça yazılmış, bunların tam hali ve kaynakları son notta verilmiştir.
12. Tercümesi bulunmayan Arapça cümle ve metinler tarafımızca tercüme ettirilip son nota eklenmiştir.
13. Derginin şekil özelliğine sadık kalınmış, süslemeler aynen yerleştirilmiştir.
14. Okunamayan kelimelerin yerine soru işareti (?) koyulmuştur.

3.2.el-Mirsâd Dergisinin 1-11. Sayılarının Çeviriyazı Metni

Derginin ilk on bir sayısının hafif transkripsiyonlu metni, sayfa düzenine bağlı kalınarak yazılmıştır.

el-Mirsâd Cerîde-i İslâmiyyesi

Mücerred menâfiʿ-i İslâmiyyeye hizmet etmek ve on beş günde bir defʿa neşrolunmak üzere dînî, ʿilmî, fennî ve edebî *el-Mirsâd* nâmıyla bir gazete imtiyâzı aldık. Bugün İslâmiyyetin hemen hemen zıyâʿa uğramak derecelerine gelmiş olan ʿuluvv-i şeref ve iʿtibârını erkân-ı asliyye ve kavâʿid-i kavmiyyeye mütâbaʿat-ı tâm ile yâr ve âyâr nazarında taʿyîn ve irâ'e etmek nûr-ı îmân ile sînesi lemeʿân eden ʿâmme-i İslâmiyyâna farz mesâbesindedir. Bu yolda neşriyâta teşebbüs ve sülûkümüzden asıl maksad maddî bir menfaʿat te'mînine medâr bulmak değil, edebileceğimiz nacîzâne hizmetin vüsʿat ve şümûlü nisbetinde hissedâr-ı iftihâr olmakdır. MaʿâlîʿÎslâmiyye hakkında ciddî tetebbuʿât ve tedkîkâtı hâvî âsâr ve mebâhisi, hakâyık-ı Kur'âniyyeye dâ'ir ? ve mezâyâyı ve zamânlarında pîşvâ-yı zümre'-i İslâm olan Ehl-i Beyt-i Rasûlullâh'dan ʿilim ve kemâl ve ʿirfânlarıyla müşârün bi'l-benân olmuş birçok zevât-ı kirâmın ʿanʿanât ile terâcim-i ahvâlini ihtivâ edecek *el-Mirsâd* cerîde-i İslâmiyyesinin ihtiyâr edebilen fedâkârlığa bakmayarak on altı büyük sahîfe ve bir müzeyyen kaptan ʿibâret olduğu hâlde ücret-i tabʿiyyesi mukâbilinde yalnız bir çâryek-i ʿOsmanlı lirasına bir senelik nüshası eyâdî-i mütâliʿîn-i kirâma takdîm olunur. Vesâ'it-i mâddiyye olmadıkça edilecek hizmetin imkansızlığına mebnî gerek iştirâk buyuracak zevâtın hukûkunu muhâfaza ve gerek muntazaman hizmetde devâm edebilmek için bir senelik nüshanın kağıt ve tabʿiyye mesârifini te'mîn edecek mikdârda abone tedârik etdikden sonra bi-ʿavnihî teʿâlâ neşriyyâta başlayacağız. Gitgide bir seylâb-ı müdhiş hâlini almakda olan evhâm ve zünûn-ı bâtıla cereyânlarına karşı dînî ve iʿtikâdî esâsâtı ezhân-ı İslâmiyyâtda takrir husûsunda göstereceğimiz saʿy u gayret mûcib-i teşvîk ve rağbet olur ümîdindeyiz. Ve min'allâhi bi't-tevfîk.

el-Mirsâd sâhib-i imtiyâz ve müdür-i mes'ûlü

Sâdât-ı Hüseyniyyeden Şeyh Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn Efendinin mahdûmu Rigalızâde: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe

EL-MİRSÂD

Ayda iki defa neşrolunur.

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i Ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr-ı vâride maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı el-Mirsâd

Sâhibi ve müdürü:

Rigalızâde: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

İzmir'de Türk Matbaʿası sene 1329-1332

Nüshası 50 paradır

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[1]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir

Birinci sene 15 Muharremü'l-harâm 1332 Pazartesi 2 Kânûn-i evvel 1329 ʿAded: 1

Nahmeduhû bi'smihî ve nusallî ʿalâ nebiyyihî ve âlihî

el-Mirsâd : Kitâb ve sünnet muhîtinde âyende ve revendenin dâmen-i kalbine temâs eden efkâr-ı müzʿiceyi hikmet ve mevʿizet-i hasene ile refʿ ve izâleye muʿâvenet eder bir risâledir. Mes'ûl-i ʿanh kendi dâ'iresine temâs etmedikçe müdâvele-i efkâr etmez. Muhîti dâhilinde vukûʿ bulacak ʿilim ve iʿtikâda dâ'ir ve hikmet-i tabîʿiyye ve İlâhiyyeye müteʿallik mühim su'âlleri de cevâbsız bırakmaz.

Bir milletin terakkiyât-ı dîniyye ve ʿilmiyyesini te'mîn husûsunda matbûʿâtın gördüğü hizmet câlib-i nazar-ı dikkat olsa gerekdir. Hakîkaten matbûʿâtı müterakkî memleketlerin umûr ve husûsât-ı zâtîyye ve ictimâʿiyyelerinde mazhar olageldikleri sühûlet ve terakkiyâta ciddî bir nazar-ı tedkîk ʿatfedilecek olursa bu bâbda kanâʿat-bahş-ı vicdân olacak birçok serrişte-i hakâyık zâhir ve nümâyân olur. Munsifâne bir muhâkeme, bî-tarafâne bir tenkîd matbûʿâtın fevâ'id-i mühimme ve menâfiʿ-i esâsiyyesini daha ziyâde bir vuzûh ve sarâhatle tevsîk ve te'yîd eder.

Memâlik-i ʿOsmâniyye'de matbûʿâtın ilk te'essüsünden tâ inkılâb-ı ahîr ibtidâsına kadar ettiği hizmet, meşrûtiyyeti müteʿâkib şu üç, dört sene zarfında te'mîn eylediği menfaʿat yekdîğeri ile mukâyese edilecek olursa hemen tekâbül edecek bir dereceye bâliğdir.

Lüzûm ve menâfiʿini ʿarz ve taʿrîf sadedinde hâme-rân-ı makâl olduğumuz matbûʿâtın şu ehemmiyeti bizde dahı lâyıkıyla takdîr edilmeye başlanmışdır ki bugün ekser vilâyâtımızda neşri muʿtâd vilâyet gazetelerinden mâʿadâ ayrıca resâ'il ve cerâ'id-i mahalliye ile berâber cidden müfîd ü istifâde-i ʿumûmiyyeyi mûcib âsâr ve mü'ellefât yeniden yeniye sâha-ârâ-yı intişâr olmakdadır.

Eʿâzım-ı dînin ilcâ-yı zamân ile dâ'ire-i ıttılâʿımıza vâsıl olamayan âsâr-ı ʿilmiyye ve hikemiyyesinden bi-hakkın istifâde edemediğimiz için ekseriyâ hüküm ve müddeʿâmıza kuvvet verecek makâmda ecnebî akvâline mürâcaʿat ediyoruz. Bundan başlıca tehaddüs eden zarar - zâten hakkımızda hiss-i iʿtimâd perverde edemeyen- ecnebîlerce bizde âsâr-ı kemâl ve ʿirfânından istişhâd edilecek zevâtın bulunmadığına sû'-i zan tevlîd etdirmekden ʿibâretdir ki bu hâl milliyetimize hakkıyla sâhib olamadığımızı kendi kendimize iʿtirâf etmek demekdir.

Gördüğü, öğrendiği her şeyde terakkîyi arayan garblılar bizim gibi dâ'imâ ʿaynı noktada tevakkuf etmek ʿâdet-i sakîmini ihtiyâr etmedikleri için mütemâdî saʿy ve tetebbuʿ sâyesinde sâha-i fen ve sanʿatı başdan başa istilâ etdiler. Hâlbuki garbın şu terakkiyâtının meşrik-i ʿirfân olan şarkdan muktebes olduğunu ashâb-ı vicdân teslîmde tereddüd etmez. İşte biz şu hakîkati emsâl ve delâ'ili ile ʿarz ve isbât etmeye çalışacağız.

Vatan ve millete cansipârâne hizmet etmek ârzûsunda olanlar kendi maʿlûmât ve ihtisâsları dâ'iresinde bezl-i cehd ve gayret etmelidir ki ümîd edilen feyz ve terakkî bezm-i şühûd ve hayyiz-i vücûda gelsin. Her şahsın kendine mahsûs bir vazîfe'-i dîniyye ve bir hizmet-i vataniyyesi vardır.

Şu hizmeti matbûʿât vâsıtasıyla îfâya çalışan ʿazm-perverân milletin heves ve hâhişini kesretmeyerek kendilerini bu yolda elden geldiği mertebe teşvîk etmek lâzımdır.

Habl-i metîn şerîʿata temessük ederek bugünden iʿtibâren ʿarz-ı hizmet etmeye başlayan *el-Mirsâd* şu birinci nüshasını vazʿ-ı inzâr-ı kâri'în ediyor. ʿÂdet olduğu üzere meslek ve maksadı hakkında tafsîlât iʿtâsını fâ'ideden hâlî görmüyoruz.

el-Mirsâd'ın İhtiyâr Etdiği ʿUmûmî Meslek

{1} Hâl-i hâzırda mütezâyiden terakkî ve teʿâlîmiz için ne gibi esbâba teşebbüs ve vesâ'ile tevessül etmeye lüzûm vardır.

{2} Vatan, millet ve hilâfet-i muʿazzama-i İslâmiyyeye ciddî muhabbet ve samîmî uhuvvet, hakîkî hürmet ve merbûtiyyetin hangi vesâ'it ve sûretler ile te'yîd, te'sîs, idâme ve takviye edilmesi lâzımdır.

{3} Bizde ʿilim, fen, sanʿat, ticâret ve zirâʿatın te'mîn edeceği fevâ'id ve menâfiʿden bi-hakkın müstefîd olmak için vazʿ ve tatbîkine lüzûm-ı katʿî olan usûl ve çâre nelerdir?

{4} Medeniyyet-i İslâmiyyenin ʿasr-ı evveldeki şaʿşaʿa'-ı ikbâl ve iʿtilâsına bâdî mütekaddimînin harekât ve mişvârı ile aʿsâr-ı ahîredeki sükûnet ve inhitâtı mûcib hâlât, ne gibi ʿâmillerin te'sîr ve nüfûzuna tâbiʿ olduğu ʿanʿanesi ile gösterilecekdir.

{5} Dîn-i hak ve mesâlik-i ʿumûmiyyenin nazariyyât ve ʿameliyyâtını imkânın müsâʿid olduğu derecede tahlîl ve mukâyese ederek bi'l-hâssa enzâr-ı müdekkikîne yeni bir zemîn-i tedkîk ʿarz ve irâ'e edecekdir.

{6} Turuk-ı ʿaliyyenin sûret-i zuhûr ve lüzûmu ile erkân-ı mühimme ve kavâ'im-i asliyyesine ve fî yevminâ hâzâ muhdes ve bî-lüzûm birtakım âlâyiş ve zevâ'idden tecerrüd ve ıstıfâsına ve pîrân-ı tarîkat kaddesallâhu esrârahum hazerâtının sülûk etdikleri tarîk-i sedâdın neden ʿibâret olduğuna dâ'ir makâlât yazılacakdır.

{7} Aslındaki safvet ve kudsiyet muhâfaza edilemeyerek le'îm bir fikir ve emele tebeʿan kasdî tahrîf ve tebeddüle uğradıldığı için bugün bizi gûn-â-gûn tezyîf ve ithâma hedef eden baʿzı hurâfe-âlûd iʿtikâd ve maʿneviyet-i bidʿat-perverâneden tevakkî ve mücânebet lüzûmu müdellelen beyân edilecekdir.

{8} Şerîʿat-ı mutahharanın evâmir ve nevâhîsini bir lisân-ı münâsib ve kavl-i leyyin ile îrâd ederek dîn-i mübîn-i İslâm hakkında maʿlûmât-ı kâfiye tedârik edemediklerinden dolayı ʿadem-i mübâlâtda bulunanların hisse-yâb-ı îkâz ve intibâh olmalarına çalışacakdır.

{9} İʿtikâdât-ı sahîhayı fâsidinden tefrîk ile sırası geldikçe mevâdd-ı mezkûreye müteʿallik mutâleʿât-ı dîniyye ve ʿilmiyye ʿarz edecekdir.

{10} Hâl ve zamânımıza şiddet-i teʿalluk ve münâsebeti olan âyât-ı kerîme ve ehâdîs-i münîfenin Türkçe mezâmîn-i şerîfesi ʿalâ kaderi'l-imkân açık ve sâde bir lisân ile ifâde ve beyân edilecekdir.

{11} Bunlardan mâʿadâ sâ'ir mümâsilî nice nice husûsât-ı mühimmeyi birer birer hâdde'-i tedkîkden geçirerek mütâlʿîn-i kirâmın ezher cihet tatmîn-i kulûbuna sarf-ı mâhasal-i istitâʿat edecekdir.

{12} *el-Mirsâd*, nâ'il olacağı rağbet derecesinde dâ'ire'-i hizmetini tevsîʿ etmek sûretiyle rağebât-ı vâkıʿaya ʿarz-ı istihkâk eylemeyecekdir.

Esâs mesleğimiz halka şerîʿat-ı celîle'-i Muhammediyyedeki hikmet ve hakâyıkı şerh ve tafsîl olduğu için hod-be-hod vâkiʿ olacak bî ? her su'âl ve iʿtirâza ayrı ayrı cevâb ʿitâsı gibi bi'l-külliye vaktimizi izâʿa edecek münâkaşât ile risâlemizi imlâ husûsunda serd-i maʿzereti lüzûmsuz ʿaddederiz.

Yazdıklarımızı sırasıyla mütâlaʿa lütfunda bulunanlar sabır ve te'ennî dâ'iresinde hareket etdikleri sûretde kendi mâ fi'z-zamîrlerine karşı verilecek cevâbı mütevâliyen neşredilecek nüshalarda görerek su'âl ve cevâb külfetinden âzâde kalmak için hizmet ve mesâʿîmizde ne derecelerde iltizâm-ı dikkat ve iʿtinâ etdiğimizi takdîr buyuracaklarına emîniz.

Şimdiki hâlde bir iddiʿâ-yı mücerredden ʿibâret olan şu tasdîʿâtımızın kisve-i hakîkata bürünerek zamânında ʿarz-ı çehre-i ibtisâm edeceğini ʿinâyet-i mukaddese-i İlâhiyye ve rûhâniyet-i celîle-i Muhammediyye safvet-i kalb ve iʿtimâd ile istinâd ederek kâri'în-i kirâmımıza vaʿd eder ve böyle uzun uzadıya teşrîh maksad ettiğimizden dolayı ʿafvlerini temennî ederiz.

Bizi bu yolda neşriyyâta teşvîk maksadına mebnî teşebbüsümüzü teshîl ve himmet ve muʿâvenetleriyle muvaffakiyyâtımızı tetvîc buyuran zevât-ı kirâma îfâ-yı vecîbe-i şükrân ve mahmedet eder

ve âtiyen dahı bu kıymetdâr teveccüh ve rağbetleri ile te'mîn-i hidemât edeceğimizi kaviyyen ümîd eyleriz. Dîn, millet ve devlete hüsn-i hizmetden başka bir emelimiz yokdur.

Doğru sözlü, doğru özlü kişiler
(Tanrı)mızın en sevgili kuludur
(Elçi)mizin buyruğunu tutalım[129]
Kurtaracak bizi onun yoludur

ʿÂlem-i matbûʿât-ı İslâmiyyede mesâʿî-i hayriyyeleri mesbûk hem meslek-i rüfekâ-yı kirâmımıza ʿarz-ı tuhfe'-i selâm ve takdîm-i güldeste-i ihtirâm ederek müsteʿînen bî-tevfîkihî Teʿâlâ vazîfe-i neşriyâtımıza besmele-keş ibtidâr oluruz.

el-Mirsâd

Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve

Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ

Her nüshamızda ezkâr-ı cemîleleri ile tezyîn-i sahâ'if-i mübâhât edeceğimiz Ehl-i Beyt-i Rasûlullâh'ın kemâlât-ı ʿilmiyye ve kerâmât-ı kevniyyelerini göstermek için bir mir'ât-ı hakîkat olan "*Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ*" nâm kitâb-ı celîl hakkında kâri'în-i kirâmımıza ʿalâ tarîki'l-icmâl ber-vech-i âtî ʿarz-ı maʿlûmât ederiz.

Rasûlullâh Efendimiz Hazretlerinin hilye-i saʿâdetlerinin taʿrîf ve tafsîlinden sonra zamânımıza kadar hânedân-ı risâletden gelen zevât-ı kirâmı elde bir mirsâd-ı hakîkat ittihâz ederek kendi zamânlarına ʿâ'id ahvâl ve vukûʿâtı birer birer beyân eden mezkûr kitâb-ı ʿulviyyet-nisâb cidden hırz-ı cân edilmeye sezâ olduğu için tercümesini sırasıyla neşredeceğiz. Kitâb-ı mezkûr kütüb-i ʿadîdeden hülâsa edilerek esâsı ʿArapça olarak

[129] "Peygamberimizin her emrini tutalım" dahı diyebiliriz.

mufassal ve muhtasar iki nüsha yazılmış olduğundan muhtasar olanın ʿArapçasını teberrüken derc etmek ve tercümesinde ise mufassal nüshadan ahz-ı maʿlûmât etmek emelindeyiz. Böyle ʿArapçasını yazmakdan maksadımız Türkçeye âşinâ olmayan ihvân-ı dînimizin mütalaʿasına rağbet buyurmalarını te'mîn ile berâber kendilerine de ʿarz-ı hizmet etmekden ʿibâretdir.

ʿÂlemde insâniyyetin medâr-ı devâm ve kıvâmı, dîn ve iʿtikâda mukârin aʿmâl-i hasene ve makbûle iledir. İnsâniyyet ki yalnız sûret-i beşeriyyede yaradılmak değil sîreten dahı bu ʿunvâna kesb-i istihkâk etmek gibi bir sıfat-ı kâşifedir. Muttasıf olanları dâ'imâ yükseltir. Herkesin başı üzerinde bir tâc-ı ibtihâc gibi taşıdır. Dîn olmadıkça insâniyyet olamaz. İnsânları hayvânât-ı sâ'ireden tefrîk eden hâssa-i mümeyyize dîndir. Yoksa hayvân-ı nâtık mefhûmuyla işrâb edilmekde olan hayvâniyyet-i mutlakaya iştirâkden kurtulamaz. İşte bu noktaya mebnîdir ki Cenâb-ı Hak benî beşerin bi-hakkın sıfat-ı insâniyye ile kesb-i şeref ve imtâz etmesi için enbiyâ ve mürsel baʿs ve irsâl buyurmuşdur.

Merâtib ve kemâlât-ı beşeriyyeyi ikmâl eden son ve yegâne sebeb ve vâsıta risâlet-i celîle-i Muhammediyye(sallallâhu aleyhi ve sellem)dir. Biʿset-i seniyyeleri ile beşeriyyet ve asıl gâye-i kemâl ve hâ'iz-i şeref ʿâlü'l-ʿâl olmuş ve hükm-i risâlet ve nübüvvet-i mukaddeseleri ilâ yevmi'l-kıyâm pâ-ber-câ-yı devâm bulunmuşdur.

Zât-ı akdes-i risâlet-penâhîye nisbet mâddî ve irtibât-ı maʿneviyyemiz derecesinde behre-dâr-ı feyz ve rifʿat olacağımız iʿtirâz götürmez hakîkatlerdendir.

إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمُ الثَّقَلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخِرِ: كِتَابُ اللهِ وَعِتْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي[2]

hadîs-i şerîfiyle şân-ı celâlet-nişânlarındaki ʿulviyyet-i mübecceleye te'kîden işâret buyurulan Ehl-i Beyt-i Rasûlullâh'ın mişkât-ı nübüvvetden ahz ve iktibâs edegeldikleri ʿulûm-ı kevniyye ve maʿârif-i yakîniyye lâ-yuʿad ve lâ-yuhsâdır. Bu ʿummân-ı maʿârifden hisse-mend-i ʿirfân olmak ancak müşârün-ileyhim hazerâtına muhabbet ve meclis-i sohbetlerine devâm ve muvâzabet ile mümkündür.

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ[3] mantûk-ı münîfince Ehl-i Beyt'in iʿtisâm etdikleri ʿurvetü'l-vüskâya iʿtikâd-ı sahîh ve ʿamel-i sâlih ile temessük edenler

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ[4]

emr-i celîlindeki ebedî fevz ve felâha mazhariyyetle dünyâ ve âhiretde nâ'il-i saʿâdet ve selâmet olurlar.

ʿAmel ve ʿibâdet; hüsn-i iʿtikâda iktirân etmek şartıyla mâddî ve maʿnevî bir fâ'ide-i müterettibeyi mûcibdir. Bizden evvel gelen büyüklerimizin muhâfaza-i iʿtikâd husûsunda göstermiş oldukları iʿtinâ ve dikkat ve bu bâbda sarf etdikleri gayret ve himmet; fevka'l-gâye bâdî-i hayretdir.

Me'haz olan kitâbın bi-temâmihâ mütâlaʿasından sonra teslîm ve takdîr buyurulacağı üzere etdiğimiz ihmâl ve teseyyüb pek çok yerlerde bizi çıkmaz yollara sevk etmişdir. Ehl-i Beyt-i Rasûlullâh'a edilecek hürmet ve muhabbetin usûl ve şerâ'iti neden ʿibâret olduğunu taʿyîn etmeden ifrâta düşenlere mukâbil büsbütün keff-i yed ederek tefrît vartasına tutulanlara söyleyecek bir sözümüz yokdur.

Kitâb ve sünnetin hilâfında ne hürmet ve muhabbet olabilir ve ne de buğz ve ʿadâvet, hubb-ı fi'llâh ve buğz-ı fi'llâhdan başkasına havâle-i semʿ-i iʿtibâr edemeyiz.

Rasûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz Hazretlerinden iʿtibâren terâcim-i ahvâl ve makâlâtını vazʿ-ı enzâr edeceğimiz sâdât-ı kirâmın her birerleri kesb-i yakîn etdikleri hakâyık-ı ʿilmiyye ve dekâyık-ı kevniyyeyi zamânlarında himem-i sohbet ve meclislerine taʿlîm ve telkîn eylemişler ve bunları işârât kabîlinden olarak mücmelen tahrîrine de bezl-i himmet buyurmuşlardır. Halef-i pür-şereflerinin eyâdî-i ihtirâmında zamânımıza kadar eb'an ʿan ceddin intikâl ve tevârüs eden bu gibi kıymet ve ehemmiyet-i ʿazîmeye mâlik âsâr-ı mübârekenin gubâr-ı nisyân içinde enzâr-ı istifâdeden mehcûr kalmasını bir dürlü tecvîz edemediğimiz için kâri'în-i kirâmımızın mütâlaʿasına fevka'l-ʿâde hâhiş ve rağbet göstereceklerine kemâl-i emniyyet ve kanâʿatle şu eserin tercümesine ibtidâr etdik.

Ahlâflarını yetişecekleri zamânlarına göre hüsn-i taʿlîm ve terbiye etmeyi düstûr-ı aslî ittihâz eden Ehl-i Beyt-i Rasûlullâh; Ümmet-i Muhammed(sallallâhu aleyhi ve sellem)in irşâdı maksadıyla ne büyük fedâkârlıklar ihtiyâr etmişlerdir. Bunları sırasıyla şu tercümemizde görerek ʿilm-i yakîn tahsîl edeceğiz. Bir nazar-ı dûr-bîn o günde hîçbir hak ve hakîkatin perde-dâr-ı istitâr olamayacağını işte bu silsile-i makâlât bize pek vâzıh bir sûretde gösterecekdir. Bunların içlerinde öyleleri vardır ki henüz mürekkebleri kurumamış ve yakın bir zamânlarda yazılmış olduklarına hükümde insânı dûçâr-ı tereddüd edecek derecede hâlimize muvâfık ve istikbâlimize ʿâ'id hikem-i ʿâliye ve nesâyih-i müfîde olduğundan gûş-ı ʿibret ve intibâhımıza menkûş

edilmeye şâyestedir.

Bin dürlü mevâniʿ ve mezâhim içinde bizleri düşünen ve kavlen ve fiʿilen saʿâdet-i âtiyemizi te'mîn için çalışan bu zevât-ı kirâmı hürmet ve muhabbetin son mertebesinde lâyık-ı tevkîr ve ihtirâm görmek bize teveccüh eden kadr-şinâslığın takdîr-i derecâtına kâfîdir zannederiz.

el-Mirsâd, böyle mühim ve ehemmiyeti nisbetinde müşkil bir hizmeti derʿuhde etmekle kendisinin nasıl bir his ve gayretle çalışmaya ʿazmetmiş olduğunu ʿarz ediyor ki kâriʿîn-i kirâmınca hizmet-i vâkıʿanın istilzâm etdiği takdîrâtın ibzâl buyurulacağı şübheden vârestedir. Me'hazımızın tarz-ı tertîb ve tahrîrine nazaran şurada biraz münderecât-ı kitâbın fihrist-i icmâliyyesini ʿarz edelim: Her zâtın tercüme-i hâli üç kısma tefrîk edilerek mukaddime, fusûl ve hâtime ʿunvanları altında îcâb eden tafsîlât ve maʿlûmât iʿtâ edilmişdir.

Mukaddime: Mevâdd-ı mündericenin hakîkat ve ʿavârız-ı zâtiyyesinden icmâlen bahseder birkaç kelimâtdan ʿibâretdir.

Fusûl: Evvelen, mâ yufassilu ʿanhın meslek, ahlâk ve edebiyyâtını müştemildir. Sâniyen, zamânında vâkıʿ olan meşhûr-ı vekâyiʿ-i târîhiyye ile mülâkât etdiği eşhâsın ve o ʿasırdaki be-nâm-ı hükümdâr ve selâtînin muhtasaran baʿzı ahvâlini hikâye eder. Sâlisen, mebhûsün ʿanh olan zevâtdan vürûd eden ehâdîs-i şerîfe ve mevâʿizi hüsn-i sûretle beyân eder. Râbiʿan, maskat-ı re's ve müddet-i hayâtı ve teşehhüsâtı ve ʿulûm ve fünûndaki kemâlât-ı ʿilmiyyesi ve evlâd ve ezvâc ve mevlid ve medfeni gibi mebâhis-i senâyı müştemildir. Hâmisen, kerâmât-ı kevniyyeleri her ne kadar fezâ'il ve kemâlâtını işrâb ve iʿlân etmezse de halkın müterassıd olduğu fikir ve emeli tashîh etmek için baʿzen hâriku'l-ʿâde hâlleri de zikir ve taʿdâd olunmuşdur.

Hâtime: ʿAsırlarındaki halkın meslek ve ahlâkıyla beyinlerinde câriʿâdâtdan ve o

zamânlarda erbâb-ı fen ve sanʿat tarafından vücûda getirilen ihtirâʿâtdan bahseder.

Metn-i kitâba Hazret-i Rasûlullâh Efendimizin hilye-i saʿâdetleriyle ibtidâr olunmuşdur. Zât-ı akdes-i risâlet-penâhı şeref-bahş-ı vücûd olmazdan evvel ʿasr-ı nübüvvetlerine mukârin eyyâmdaki irhâsât -her ne kadar maʿlûm ise de- teberrüken derc ve ʿilâve edilmişdir. Hazret-i seyyidü's-sâdât Efendimizden bed' ederek zamânımıza gelinceye kadar müteselsilen ve muttasılen şecere-i nübüvvetin semere-i tayyibesinden her birerleri kendi zamânlarının medâr-ı kelâm ve kutb-ı enâmları ittihâz edilmiş ve onların lisânından şeref-sâdır olan akvâl-i şerîfe ve hikemiyyât-ı ʿâliye yegân yegân şerh ve tafsîl olunmuşdur. Bunları şu sûretle bir tafsîl-i nakil ve tercüme büyük bir külliyât teşkîl edecekdir. Mücmelen maʿlûmât-ı kâfiye husûlü için zevât-ı müşârün ileyhimin silsile-i terâcim-i ahvâlini zamânımıza kadar îsâl ve bi'l-âhire her zât hakkında lâzımı vecihle bast-ı makâl eylemek istiyoruz. Sâdât-ı kirâm hazerâtının Kur'ân-ı Kerîm'den müşahhasât nâmıyla kendi meslek ve ihtisâsları dâ'iresinde yazmış oldukları kırk kadar sûre-i şerîfenin dahı ileride risâle şeklinde ayrıca tabʿ ve neşri tasavvurundayız.

Lisân-ı ʿArabîye vukûfu olan kâri'înimizden ârzû buyuranlar ʿArapça nüshaları tedârik ve diğerleri de risâlemize -mahzâ kâri'în-i kirâmımıza bir hizmet-i müftehire olmak üzere- derc edilecek sûret-i mütercemelerini mütâlaʿa sûretiyle şu kıymetdâr âsârı taʿkîb edebilirler.

Esâs iʿtibâriyle büyük bir târîh-i İslâm ve teʿalluku cihetiyle mücmel bir târîh-i ʿumûmî şeklini iktisâb edecek "*Mevâlîd-i Ehl-i Beyt*" cidden şâyân-ı mütâlaʿa âsârdan ʿaddedilmeye sezâdır. Bu kıymet ve ehemmiyeti ancak sâha-i matbûʿât-ı İslâmiyyede cilve-nümâ-yı zuhûr olmasına menûtdur ki yâverî-i ʿavn-i Bârî ile şimdiden gösterilmekde olan rağbet ve tezâhürât bize bu bâbda kuvvetli bir itmi'nân bahşetmekdedir. İlk nüshamıza besmele-i müteyemmine-i iftitâhiyye olmak üzere teyemmünen ʿArapçasını derc ediyoruz.

İnşâAllâhü'r-Rahmân ârzûmuza muvâfık sûretde tercümesini de pey-der-pey vazʿ-ı inzâr ederiz. Ve bi'llâhi't-tevfîk.

بسم الله الرحمن الرحيم

حمداً جامعاً لمعالم السند و ثناءً شاكراً لكل والد و ماولد . والصلوة والسلام على خير خلقه الذى ارسل الى عباده بالرحمة والمدد . و آله الذين آروا و نصروا في الدين والاجتهاد وعلى امته الذين يتبعون في العلم والاعتقاد . احمده سبحانه على ان يرفع ببركته قدر ذرياته و فرض على امته مودة ذوالقربى من اهل بيته و اقربائه المكرمين لمن احبهم واجتباهم بالجنة والنوال . المخذلين لمن ابغضهم وعاداهم بالخزى والضلال . اشهد ان لا اله الا هو له الأسماء الحسنى كما شهد رجال لاتلهيهم تجارة ولابيع عن ذكرالله . واشهد ان سيدنا و سندنا و مولينا محمداً الذى جاء بالحق نبياً مصدقاً . وترك فينا الثقلين عترته و كتاب الله (و بعد) فهذه طائفة نسبت الى النبى عليه السلام بسندات صحيحات يقال لهذه الطائفة سادات على الاكبر من عترة محمد صلى الله تعالى عليه وسلم و من ذرية فاطمة رضى الله عنها و من شجرة الحسين ابن على رضى الله تعالى عنه و من اولاد زين العابدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين . و صلى الله على محمد و آل محمد و ازواجه و ذرياته و أصحابه الى يوم الدين . اعلم ان شجرة الكون لمااثمرت العلوم والمعارف من اكمام الرسالة . و استخرج منها روايح العناية . من الذريات الاحمدية وامتلأت بعلومها مشام العوارف . عند تحرى الهداية وعلم اليقين فى المظاهر والمواصف . خاطب الله بنبيه فقال (انا اعطينا ك الكوثر) الاية حيث ذهب البعض من المفسرين على ان الكوثر علماء أولاده عليه السلام . قال (سيد حسام الدين) اعلم ان اتقى الناس سادات على الأكبر واكملهم نسباً و اعلمهم قلباً لان اتصاف تكوين الولاية من مواقع الحقايق بالصفات والعمل ظل الاسماء التي ترفعه الى تسحيق الحضرات فى امكان وجودى الذى يستلزمه بقاء الفضل الملكوتى في امة كلية مشخصة بالكتاب هو عين وجود محمد صلى الله تعالى عليه وسلم فى كل حين و حال . ولايبرز محمد عليه السلام الابنبوته ولانبى بعده ولذا خاطبه المصلى السلام عليك ايهاالنبى و رحمة الله و بركاته

.

واماالنبوة التي تبقى مع امته الكتاب والسنة فالسنة عبارة عن وجود المتسننين الذين هم كانوا علماء اولاده او عبارة عن العلماء الصالحين من امته اذفيهم نبوة مطلقة ولايطلق النبوة الا بالكتاب ولايبرزالكتاب الابعلم من علماء اولاده عليه السلام من الامة الكلية التى اندمجت فيها النبوة المطلقة المشخصة والباقيات الصالحات خير عند ربك ثواباً وخير املاً . ولا تشخص الامة الابنبيها ولا تشخص الذريات الابالكتاب والسنة . فلرجل لايكون اهلا لهذالبيت الا بشروط . . . (منها) ان يكون مسنداً صحيحاً الى ان يدخل اهل البيت الذين اذهب الله عنهم الرجس وطهر هم تطهيراً والافيكون على ظن وخطر . ومن ادعى السيادة وليس له اهل فهو ممن كذب على الله و على رسوله و من اظلم ممن افترى على الله الكذب . واستدعت ام السلمة رضى الله عنها زوج النبى عليه السلام قال لها (انت لست منهم و انت زوجتى و انت على مكانتى) و (منها) العمل الصالح ولو كان صحيح النسب ولم يقتف على اثر الرسول ولم تمسك بكتابه فهو ليس من اهل البيت لانه عمل غير صالح ولان عمله ليس بمقارن للايمان والعمل الصالح يرفعه الى اهل البيت ان كان صحيح النسب و الا ويعمل الصالح فير فعه عمله ايضاً الى بيت بنى الله له في الجنة و (منها) ان يكون على سيرة النبى عليه السلام لان الولد على سيرة ابيه و (منها) ان يكون متواضعا من كل المخلوق بحيث لو وزن نفسه لوجد اسفل من كل مخلوق و (منها) السخاوة كمال قال الله تعالى (و يطعمون الطعام على حبه مسكيناً ويتيها و اسيرا) و (منها) الشجاعة حسب الاقتضاء و (منها) الصداقة و هذه الصفات تتلؤ لؤ لهم والناس يتهافتون عليهم و منهم من قتل حسين المظلوم رضى الله عنه و منهم من كتم كسادات الركان قال السيد الشريف عليه رحمة ربه اللطيف رأيت اكثر الزنادقة ينسبون انفسهم الى على رضى الله عنه فاذا رأيتهم فاحث على وجوههم التراب وقل يا بنى ابى التراب فاستحقوا للتراب . ومن لم يعرف نسبه بين الناس بالسيادة فلا ينبغى ان يدعى عليه السيادة لان السيادة امر معنوى لا فائدة في الظاهر ولكن ينبغي لكل سيد ان يحافظ نسبه وان يكتب فى الديوان الذى اعطاء السيد المشتاق وهو الديوان الموجود بينهم ولا يعرض على احد الا كبيراً عن كبير و شرطه ان يكون عالماً متمسكا بالكتاب والسنة ومحترزاً عن البدعة وان لم يوجد شخص موصوف بمثل هذا يقيدوا هذا الديوان اسمه مالم يكن على السيرة المحمدية عليه السلام واما الفاحش المطعون فمحروم . ولا يجوز له

ان ينسب نفسه الى اهل البيت لانهم متطهرون. والسيد المقيد قد ترقن قيده لمعصيته لان الكبائر تذهب السيادة ومن حد ولم يتب فهو من الزنادقة وهو الضامر ابن الضامر. وقال تشاجرت الأولاد وتباعدت البطون. ولم ينقطع من هذه السلالة رجل على ان يكون في السيرة الحمدية عليه السلام وهذه الخاصة كرامة لهم من ربهم لانتفائهم الشريعة العلية واتباعهم لسيرة السنة المحمدية عليه السلام ومن الله التوفيق

وهذا ببركة طهارة نسيم وانزوائهم عن الخلق وتطع الطمع عنهم. قال (السيد جعفر الصادق) رضي الله عنه عليكم بقيد آبائكم وامهاتكم وان كنتم مستبعدين من نور النبوة فاتخذوا انسابكم اليه ايصالكم رواه الطبراني المحب.

واعلم انه لما طال الزمان. وضاق الميدان. بان يفوت فرصة العمل والعرقان. واستولت على الناس الظلمة والنسيان. اردت ان اضبط مؤلفات السادات. فوجدتها اكثر من بعين مجلدات. ولخصت منها بعض اقاويلهم وبعض الروايات عنهم يسنداتهم وذكر آبائهم وامهاتهم وابنائهم وتواريخ ولاداتهم ومقادير حياتهم وكيفيات معاشراتهم واوقاتهم ومواليدهم ومدافهم وبعض خوارق العادعت التي ظهرت منهم. لعل الله تعالى ان يغفرلنا بهم. قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم (علموا اولادكم كتاب الله ومحبة اهل بيتي) ها ابتدأت أولا مجلية رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم بسندا الحسين بن على كرم الله وجهه رضي الله عنهما و جعلته فصولاً.

فصل

فى حليته عليه السلام

كان رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم فخماً مفخماً يتلألأ لؤ وجهه تلأ لؤ القمر ليلة البدر . اطول من المربوع . واقصر من المشذب . رجل الشعر ان فرقت عقيصته فرق والا فلا يجاوز شعره شحمة اذنيه اذا هو وفره . ازهر اللون . و اسع الجبين . ازج الحواجب . سوابغ من غير قرن بينهما عرق يدره الغضب . اقنى العرنين له نوره يعلوه و يحسبه من لم يتأمل فيه اشم . كث اللحية . ادعج العينين . سهل الخدين . ضليع الفم . اشنب . مفلج الاسنان . دقيق المسربة . كأن عنقه جيد دمية فى صفاء الفضة .

معتدل الخلق . بادن . متماسك . سواء البطن والصدر . مشيح الصدر بعيد ما بين المنكبين . ضحم الكراديس . انور المتجرد . موصول ما بين اللبة و السرة بشعر يجرى كالخط عار الثديين والبطن مماسوى . ذلك اشعر اشعر الذراعين والمنكبين و اعالى الصدر . طويل الزندين . رحب الراحة . شثن الكفين و القدمين . سائل الاطراف . سبط العصب . خمصان الاخمصين مسيح القدمين ينبع منهما الماء اذا زالزال قلعا ويخطو تكفيا ويمشى هوناً . ذريع المشية اذا مشى كانما ينحط من صبب . و اذا التفت جميعاً . خافض الطرف . نظره الى الارض أطول من نظره الى السماء . جل نظره الملاحظة . يسوق اصحابه . ويبدأ من لقيه با لسلام .

فصل

فى منطقه عليه السلام

قال كان رسول الله متواصل الاحزان دائم انفكرة ليست له راحة ولا يتكلم بغير حاجة طويل السكوت يفتتح الكلام ويخنمه باشداقه ويتكلم بحبوا مع الكلم فصل لا فضول فيه ولا تقصير و مثاليس بالجا فى ولاالمهين يعظم النعمته وان دقت لايذم شيئاً لم يكن يذم ولاذواقا ولايمدحه ولايقاوم لضبه اذا تعرض للحق بشئ حين يتصرله ولايغضب لنفسه ولا ينتصر لها اذا اشار اشار بكفه كلها واذا تحدث اتصل با بها مه اليمنى راحة اليسرى واذا غضب اعرض واشاح واذا فرح عض طرفه جل ضحكه التبسم ويفتر عن مثل حب الغمام .

فصل

فى نظافة جسمه وطيب رايحته و عرته و نزاهته عن الاقذار و عورات الجسد و كان فى ذلك بخصائص لم يوجد فى غيره عن انس ما شمعت غبرا قط ولا مسكا اطيب من ريح رسول الله عن جابر بن سمرة انه صلى الله وسلم مسح خده فوجدت ليده يردا او ريحا كانما اخرجها من جونة عطار .

و يليه ما بعده

ʿÂlem-i ʿulûm-ı evvelîn ve âhirîn hazret-i fahrü'l-mürselîn sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve âlihî ve sahbihî ve sellem Efendimizin zamân-ı saʿâdet-nişânlarından evvel ve sonra intişâr eden ʿulûm ve fünûn-ı müteʿaddidenin bir icmâl-i aslîsi hükmünde bulunduğu meczûm-ı erbâb-ı yakîn olan Kur'ân-ı ʿazîmü'l-ʿunvân nûr-ı dîde-i ehl-i îmândır. Bu hakîkati teslîm ve takdîr etmek hakâyık-ı Kur'âniyyeye lüzûmu derecesinde vukûf ve ıtlâʿ hâsıl etmekle müyesserdir. Estaʿîzü-bi'llâh وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ[5] işâret-i mukaddese-i İlâhiyyesi işte bu noktaya dâldir. Nasıl ki Kur'ân-ı Kerîm câmi-i ʿulûm-ı evvelîn ve âhirîn ise bu husûsda mazhar-ı lutf-ı Mennân olanlar da yalnız ehl-i Kur'ân'dır. Onların nâsiye-i pâk ve cebîn-i tâbnâklerinde envâr-ı mukaddese-i Kur'ân dâ'imâ pür-lemeʿândır.

Şimdiye kadar ehlini taharrî ve tedkîk etmediğimiz için biz Kur'ân-ı Kerîm'deki ahkâm-ı şerʿiyye ve muʿâmelât-ı dîniyyeye mütedâ'ir âyât-ı kerîmeden mâ-ʿadâsını hikâyât ve birtakım me'sûr duʿâlardan ʿibâret zannetmekde idik. Nevʿan-mâ zihin ve fikirlerde kökleşmiş olan şu vehim ve zehâbın havsala-i vicdânımızda terâküm ve tekâsüf etdirdiği karanlık noktaları tedrîcen kaldırarak hakîkî menhec-i savâb ve iʿtilâyı keşf ve taʿyîne çalışacağız. Sırf ʿulviyyet-i Kur'âniyyeye irâ'e ve işâʿa etmekden ʿibâret olan bu maksad-ı hayr, *Mirsâd*ımızın hüsn-i kabûl buyurulacağına iʿtimâdımız vâsikdir.

İşte ehl-i Kur'ân'dan bir zât-ı şerîfin zamân-ı istibdâdda milletimizi yatmış olduğu hâb-ı girân-ı gafletden bîdâr ederek minhü'l-mebde' ve ileyhi'l-meʿâd olan Cenâb-ı Rabbü'l-ʿibâda takrîb ve ʿibâdete teşvîk ve saʿâdet-i hakîkiyyeyi kâfil olan Kur'ân-ı Kerîm ahkâm-ı münîfine

inkıyâd ve tevfîk-i hareketle mü'minlerin dünyevî ve uhrevî refâh ve kemâllerini te'mîn için tahrîrine hâmerân-ı himmet oldukları Türkçe *Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî* nâm eser-i şerîflerini kâri'în-i kirâmımızın enzâr-ı ihtirâmına vazʿ ediyoruz. Bundan yakînen husûle gelecek ʿilim ve ıtlâʿa nazaran Kur'ân-ı Kerîm'deki dekâyık ve defâ'in-i mestûrenin bizim nazar-ı tedkîkimizden ne sûretle rû-gerdân olduğu anlaşılacakdır.

Hakâyık-ı Kur'âniyyeden birçokları vuzûh ve sarâhat-i mâddiyyeleri olduğu hâlde müştâkîn-i hakîkat ve ʿirfân olanlar nazarında hakkıyla tezâhür ve teʿayyün edememişdir. Tevcîh ve te'vîl ile değil mâddeten mahmil-i sarîhi olan bir nice âyât-ı kerîme delâlet-i lafziyyeleri dâhilinde olsun teşrîh ve tefsîr edilememişdir. Sebebin husûsu hükmün ʿumûmuna münâfî olamayacağından Kur'ân-ı Kerîm'de mâ-kabline ʿâ'id gibi görünen birçok hikâyât ve rivâyâtın -hükm-i Kur'ân'ın kıyâmete kadar devâm ve bekâsı hikmetine mebnî- mâ-baʿdına dahı şümûlü olduğunu ehil ve erbâbından işidip dinleyen ʿukûl-i selîme ashâbının teslîmde tereddüd etmeyeceklerine aslâ şübhe edilemez. İşte biz nısf-ı ʿasra karîb ʿömr-i ʿazîzini hakâyık ve dekâyıkıyla Kur'ân-ı Kerîm'i ümmet-i Muhammed'e taʿlîm ve tedrîs etmeye hasretmiş bir zât-ı şerîfin dâmen-i himmetine sarılarak ʿâmme-i İslâmiyyâna arada bir vâsıta-i teblîğ olmak şerefini ihrâz etmek için ʿalâ kaderi't-tâka bu bâbda bezl-i mechûd eylemek niyetindeyiz.

Bizim hissemize isâbet eden hizmet-i meʿâlî-i İslâmiyye ve hakâyık-ı dîniyyeye dâ'ir yazılmış bu gibi âsâr-ı eʿâzımı neşre vesâtet etmekden ʿibâretdir.

Eb'an ʿan ceddin efâzıl-ı ʿulemâ ve eʿâzım-ı sâdâtdan olan müşârün-ileyh hazretlerinin fezâ'il ve kemâlâtına dâl mü'ellefât-ı müteʿaddidesinden mâ-ʿadâ Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şânın zamânımızda göstermiş olduğu esrâr ve hakâyıkı irâ'e ve bir hilʿat-i nevîn ilbâs ederek yazmış oldukları tefsîr-i şerîfi gibi elde bir cihân-ı maʿrifet varken bizim için mâddeten cüz'î bir gayret ve fedâkârlığa tevakkuf eden neşriyyâta teşebbüs etmemek yalnız menfaʿati nefse hasr ve kasretmek demekdir.[6] خيرالناس من ينفع الناس medlûlüne mâ-sadak sâlihîn-i ʿibâd vasfıyla sâhib-i ihtisâs ve imtiyâz olanları ʿidâdına duhûl-i emniyyesi işte başlıca *el-Mirsâd*'ı neşre sâ'ik oldu.

Taleben li-merdâti'llâhi ihvân-ı dînimizin mâddî ve maʿnevî esbâb-ı saʿâdet ve selâmetlerini

tedkîk ve taharrî ederek bu bâbda kendilerine vüsʿamız dâ'iresinde ʿarz-ı hizmet ve muʿâvenet etmek akdes-i vezâ'ifimizdir.

Bin üç yüz bu kadar sene evvel tayyârenin meydân-ı harb u veğâda göreceği hizmeti bize ifhâm eden Kur'ân-ı Kerîm öyle bir mir'ât-ı hakîkat-intimâdır ki sûret-pezîr olan eşkâl-i münʿakisenin terakkiyât ve tekâmül gibi mâhiyet-i zâtiyye ve suver-i hâriciyyesini zamânına göre gösterir. İşte bu hakîkate en celî bir burhân zamânlarına göre eşyâyı Kur'ân gözüyle tedkîk eden ehl-i vukûfun bî-hadd ü pâyân kemâl ve ʿirfânıdır. Kable'l-husûl birçok şeylere ıtlâʿ eden eʿâzım-ı dîn hep Kur'ân-ı Kerîm'i elde bir dûr-bîn makâmında tutarak her şey'i Kur'ân gözüyle görmüşler ve o zülâl-i feyz ve rahmet ile ʿâlemi sîr-âb-ı ʿilim ve maʿrifet eylemişlerdir.

Bedâyiʿ ve ʿacâyib-i ihtirâʿâtdan sayılan bugünkü muhteraʿât-ı beşeriyye ile bundan sonrakiler bile Kur'ân-ı Kerîm'in ihâta ve şümûl-i maʿneviyyesi tahtındadır. Bunu öyle kolay kolay iki üç günün içinde bilmek ve öğrenmek kâbil değildir. ʿAkl u fehm dâ'iresinde idâre-i kelâm ederek tedrîcen havsala-i vicdânı mazhar-ı inkişâf-ı tâm etmek lâzımdır.

اطلبوا العلم من المهد الى اللحد[7] fermânıyla beşikden mezâra kadar sâliklerini taharrî-i hakâyık ile me'mûr etmiş bir dîn-i mübînin dekâyık-ı ʿulviyyesinden bî-haber kalmak mahkûmiyyeti, şiʿâr-ı İslâmiyyete münâfî olarak kûşe-nişîn-i ʿatâlet olanlara karşı bir cezâ teşkîl etse becâdır.

Bugün İslâmiyyetin ihmâl ve teseyyüb yüzünden bi-hakkın muhâfazasına iʿtinâ edilemeyen ʿuluvv-i şeref ve iʿtibârını erkân-ı asliyye ve kavâʿid-i kavîmeye mütâbaʿat-ı tâm ile yâr ve agyâr nazarında taʿyîn ve irâ'e etmek nûr-ı îmân ile sînesi lemeʿân eden ʿâmme-i İslâmiyyâna farz mesâbesindedir.

Bu yolda neşriyyâta teşebbüs ve sülûkümüzden asıl maksad mâddî bir menfaʿat te'mînine medâr bulmak değil, edebileceğimiz nâçizâne hizmetin vüsʿat ve şümûlü nisbetinde hissedâr-ı iftihâr olmakdır.

Sâhib ve müdürü : Seyyid Mehmed ʿİsmetullah

Donanmamız Menfaʿatine Nâçizâne Hizmetimiz

Dînen, vicdânen hissetdiğimiz vatan-perverâne bir mecbûriyyet sevkiyle ilk nüshamızın bir kısmını Donanma-yı ʿOsmânî menfaʿatine tahsîs ederek şu hizmetimizi iʿlâ için -ayrıca bir fedâkârlık ihtiyârıyla- bu nüshamızı sûret-i mahsûsada iyi kağıda tabʿ etdik.

250 nüsha donanmamıza teberruʿ edilmişdir.

Beyân-ı Maʿzeret

Vilâdet-i celîle-i risâlet-penâhîye şeref müsâdefetiyle gıbta-bahş-ı şühûr olan rebîʿu'l-evvel şehri ibtidâsında neşriyyâta başlamak üzere tedârikâtda bulunmuş idik.

Ümîdimizin fevkinde ibrâz buyurulan hâhiş ve iltifât teşvîk-kârâne dolayısıyla muharremde birinci nüshayı kâri'în-i kirâma takdîm etmek ʿazminde iken zarûrî olarak matbaʿanın nakli niyetimizin kuvveden fiʿile gelmesine mâniʿ olmuşdur. Risâlemizin birinci ? evvelce tertîb ve tabʿ edildiği için yeniden târîhini tebdîl etmeyerek ikinci ? tabʿ ile şu birinci nüshamızı meydâna getirdik. Ârzûmuz ? vukûʿa gelen te'hirden istifâde maksadıyla rebîʿu'l-evvel şehrini re's-i sene-i intişâr ʿad ederek teyemmünen ikinci nüshamızı vilâdet-i seniyye-i risâlet-penâhîye müsâdif rebîʿu'l-evvelin on ikinci gününe taʿlîk etdik.

Baʿde-mâ kâri'în-i kirâmımızın muntazaman risâlemizi mütâlaʿa buyurmaları husûsu katʿiyyen te'mîn edilmiş olduğundan muhterem abonelerimizin intizârını temdîd eden te'hirât-ı vâkıʿanın inşâAllâh günü gününe risâlemizin tabʿ ve takdîm edilmek sûretiyle telâfî edileceğini ʿarz-ı maʿzerete vesîle ittihâz eyleriz.

? Kânûn-ı Sânî 1329

el-Mirsâd

ʿArz-ı İʿtizâr

Nefâset-i tabʿ ve iʿtinâ husûsunda hakkımızda pek büyük bir hiss-i iʿtimâd perverde eden *el-Mirsâd* müdürü Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh Efendi tarafından risâlesinin tabʿı matbaʿamıza havâle edilmiş idi. Esâsen ? nakledilen matbaʿamız bu kere tevsîʿ-i hizmet maksadıyla ayrıca büyük bir dâ'ire? nakledildi. Matbaʿanın bir mahalden diğer bir mahale nakli mes'elesi bu husûsa vukûfu olanlarca teslîm edileceği vecihle pek büyük bir işdir.

Beyân-nâmesinde bir senelik mesârifi te'mîn etdikden sonra neşriyyâta ibtidâr edeceğini vaʿd eden *el-Mirsâd* az bir müddet içinde gösterilen rağbet-i fevka'l-ʿâdeye karşı bir gün evvel işe başlamak sûretiyle hüsn-i mukâbelede bulunmak istemiş ise de ? maʿrûz bütün işlerimizi yüz üstüne bırakan nakil mes'elesi *el-Mirsâd*'ın dahı te'hir intişârına sebeb olmuşdur. Motor ile işleyen makinemizi tanzîm edip yoluna koyuncaya kadar *el-Mirsâd*'ın muhterem abonelerini intizârda bırakmamak üzere geceyi gündüze katarak sarf-ı mesâʿî etdik. Tabîʿî bir maʿzeret ? vâkıʿ olan şu te'hirden dolayı ʿarz-ı iʿtizâra kendimizi borçlu ʿad ederiz. Matbaʿa müdürü: Şemseddîn

ʿAded 2

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe

EL-MİRSÂD

Ayda iki defa neşrolunur.

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i Ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr-ı vâride maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı el-Mirsâd

Sâhibi ve müdürü:

Rigalızâde: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

İzmir'de Türk Matbaʿası sene 1329-1332

Nüshası 50 paradır

ʿAded 2

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir

Müntehecât

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn

ʿUkûsetü'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût

Tercüme

Menârü'l-Muhakkemât Menâtıku'l Müteşâbihât

Tercüme

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt

Tercüme

Terâcim-i Ahvâl: Mevlânâ eş-Şeyh İsmâʿîl Hakkı el-Celvetî Kuddise Sırruhû

Bursalı Mehmed Tâhir

Nüshası 50 paradır

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[8]

EL-MİRSÂD

1332

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir

Birinci sene 12 Rebîʿu'l-evvel 1332 Pazar 26 Kânûn-ı Sânî 1329 ʿAded : 2

Vilâdet-i Celîle-i Hazret-i Risâlet-penâhî

(Sallallâhu ʿaleyhi ve sellem)

Naʿt-ı Şerîf

(Mefâʿîlün/ Mefâʿîlün/ Mefâʿîlün/ Mefâʿîlün)

Enâm olmuş risâletde ʿukûs-ı vechine mir'ât
Enâmdan ism-i pâkin pür-ʿayândır Yâ Rasûlallâh

Melekden iki hasletde kemâlâtın ziyâdedir
Bu sırra *kâbe kavseyn* tercümândır Yâ Rasûlallâh

Kelâm-ı Hak vücûd-ı zâtına mülhak hisâb olsa
Nüzûl-i vahye mahsûs cism ü cândır Yâ Rasûlallâh

Ehad isminde zâ'id olsa bir mîm-i nübüvvet kim
Ehad mîmi muhabbetde ʿıyândır Yâ Rasûlallâh

Eğer Sıddîk vücûdun mahvederse hubb-ı zâtında
Onun için Ebû Bekr bir ʿâlî-şândır Yâ Rasûlallâh

ʿÖmer, ʿOsmân, ʿAli'dir ʿadl u hilm u ʿilme râyet-keş
Bütün ümmet kapında pâs-bândır Yâ Rasûlallâh

Seyyid Hüsâmeddîn

Münâcât

(Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/ Fâʿilâtün/Fâʿilün)

Sâ'ilim kapına geldim eyle ihsân Yâ Rasûl
Tut elim kurtar beni hâlim perîşân Yâ Rasûl

Zahm-dâr etti dil-i mecrûhımı emmâre nefs
Bir devâsız derd imiş bu ʿaşk-ı cânân Yâ Rasûl

Sîne mecrûh dîde giryân âh u efgân eylerem
ʿAşkının bîmârıyam kıl derde dermân Yâ Rasûl

Kimde kim ʿaşkın zuhûr etse bulur ʿâlemde kâm
Mahz-ı nûr-ı hikmet ü hem nûr-ı îmân Yâ Rasûl

Tâ sabâvetden beri ʿaşkın beni ettikçe zâr
İsterem olsun bu cânım sana kurbân Yâ Rasûl

Ey saʿâdet kevkebi kesme başımdan sâyeni
Bir garîbem mübtelâ bî-ser ü sâmân Yâ Rasûl

Seyyid Hüsâmeddîn

Bugün mefhar-ı benî âdem, sebeb-i hilkat-ı ʿâlem, habîb-i edîb-i Hüdâ şefiʿ-i refiʿ-i rûz-ı cezâ Hazret-i Muhammedini'l-Mustafâ sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin şeref-bahş-ı vücûd oldukları yevm-i meʿâlî tev'emdir.

Bugün her sene-i devriyesi hulûlünde kulûb-i sâfiye-i mü'minîne nevîn bir feyz ve rûhâniyyet ilkâ eden, samîmî ve lâ-yezâl bir huşûʿ ve huzûʿ-ı dîndârâne ile karşılanan bir ʿîd-i ekber-i İslâmiyyândır.

Bugün ʿummân-ı cehâlet içinde bâd-bân-küşâ-yı gaflet olarak hasîs-i emel ve dünyâları uğruna ʿâlî dîn ve âhiretlerini tebdîl ve fedâ eden âvâre nâ-Hüdâlarını keştî-i necât ile sâhil-i selâmete ulaşdıran peygamber-i zîşân ʿaleyhi salâtü'r-Rahmân Efendimiz Hazretlerinin vilâdet-i mukaddeselerine müsâdif bir ân-ı ferhunde-nişândır.

Bugün kıyâmete kadar husûl ve vukûʿu imkân ve ihtimâl dâhilinde terakkiyât ve kemâlâtı muhît ve bütün meʿâliyâtı câmiʿ bir dîn-i mübînin mebʿûs-ı bi'l-hak Nebî-yi ʿâlî-şânına ümmet-i icâbet

olduğumuz devlet ve saʿâdetini takdîsen ne derecelerde izhâr-ı sürûr ve şâd-mânî etsek yeri vardır. Tabîʿîdir ki meserrât-ı kalbiyyemiz ahkâm-ı dîniyyemize fart-ı mutâvaʿat ve ʿamel ve ʿibâdete devâm ve muvâzabetle husûl-pezîr olur. İslâmiyyet, hevâ ve heves mukteziyâtından olan fazla âlâyiş ve beyhûde nümâyişden âzâdedir.

Hâtemü'l-enbiyâ sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretleri meşhûr vakʿası vecihle "Fîl Yılı" nâmıyla yâd edilen mîlâd-ı Hazret-i ʿÎsâ'nın beş yüz altmış dokuzuncu senesi rebîʿu'l-evvel şehrinin on ikisine ve nîsânın yirmi üçüne müsâdif pazar ertesi gecesi ʿâlem-i dünyâyı teşrîf buyurdular.

Şehr-i rebîʿu'l-evvel kendisine dâ'imî şân ve şeref verecek değerli böyle bir tesâdüf-i nisbet ve izâfetiyle gıbta-bahş-ı şühûr olmuşdur. Rebîʿ: Bi-hasebi'l-luga bahâr ve mevsim-i bahâr maʿnâsına olup ol izâfesiyle ilkbahâr maʿnâsını ifâde eder. Mevsim iʿtibâriyle rahmeten li'l-ʿâlemîn sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin vilâdet-i mukaddese-i nübüvvet-penâhîlerine yirmi üçüncü gününün müsâdefeti şeref ve kudsiyyetine mebnîdir ki âb-ı nîsân (fî'l-ber ve fî'l-bahrdır)[130] vasfıyla tavsîf edilmişdir. Hâlâ o rahmetdir ki nîsânı Rahmet-i Rahmân ile reyyân ediyor.

Rebîʿu'l-evvel şehri, hâmil olduğu bu şeref ve saʿâdeti senenin tekmîl günlerine teşmîl ederek kış ve yaz hangi zamâna tesâdüf ederse etsin, kulûb-i hâlise-i mü'minîni feyz-i bahâr-ı vilâdetle lâle-zâr-ı rebîʿ eder.

İşte her aya bir beşîr makâmında müjde-i vilâdeti ulaşdırmak ve her fasılda bir gülzâr-ı kudûm-i risâlet yapmak için mübârek şehr-i rebîʿu'l-evvel o günden beri şühûr ve fusûlü dâ'imâ devredip duruyor.

Makarr-ı menzil-i vilâdet, rahmeten li'l-ʿâlemîn sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem, Nîsân'dır. Şehr-i rebîʿu'l-evvelin on ikinci günü vilâdet-i celîle-i risâlet-penâhîye şeref-i müsâdefetine hürmeten tebcîl ettiğimiz gibi Nîsân'ın yirmi üçüncü gününü de makar ve menzil-i vilâdet-i nebeviyye olmak haysiyyetiyle ayrıca takdîs etmeliyiz.

el-Mirsâd

[130] Nîsân yağmuru toprakda buğdayı, denizde inciyi kemâl ve husûle getirir.

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Mukaddime

Elhamdülillâhi Rabbi'l-ʿâlemîn ve's-salâtü ve's-selâmü ʿalâ hayri halkihî Muhammedin ve âlihi ve sahbihî ecmaʿîn.

Hâlık-ı lem-yezel Hazretlerine hamd ü sipâs ü şükr-i bî-kıyâs ederiz ki ʿavâlim-i kevn ü fesâdı kudret-i fâtıra-i Samedâniyyesiyle halk ve îcâd buyurup hakâyık-ı eşyâyı vahdâniyyet-i kibriyâ-penâhîsine mir'ât-ı ʿibret ve basîret ittihâz eylemişdir.

Salavât-ı kâfiyye ve teslimiyyât-ı vâfîye evvel-i sebeb-i hilkat-i ʿâlemîn olan Fahri'l-mürselîn sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerine sezâ-vâr-ı ʿarz ve ithâfdır ki mahbûb-ı hâs Rabb-i zü'l-ʿizzet olmak ile zât-ı akdes-i sıfât-ı nübüvvetlerinin meʿâlî-i mukaddese-i risâlet-penâhîleri merâtib-i îkân-ı beşerden müteʿâlîdir.

Âl ü ashâb-ı zevi'l-ihtirâmlarının kadr-i istisnâ ve şeref-i müstesnâları tarziye ve tekrîmât-ı mü'minîn ile bir kat daha ârâyiş-i pezîr-i mevkiʿ ibcâl ve efdâldir.

Furkân-ı mübîn ki câmiʿ-i ʿulûm-ı evvelîn ve âhirîndir. Her bir nokta ve harf lâ yuʿad ve yuhsâ-yı hakâyık-ı ʿilmiyye ve serâ'ir-i kevniyyeye masdar-ı zuhûr ve tecellî olmuşdur. ʿİbârât-ı lafziyyesini kırâ'at ve imlâ nasıl birtakım maʿlûmât-ı ûlâya muhtâc ise şâhid-i meʿânî ve ledünniyâtını idrâk ve müşâhede dahı bu bâbdaki maʿârif-i mahsûsanın nüket ve hafâyâsına ʿilim ve vukûf peydâ etmeye mütevakkıfdır. Buna binâen der ki

من فسر القرآن برأيه فقد كفر [9] buyurulmuşdur. Hôd-be-hôd Kur'ân-ı Kerîm'i tefsîre kıyâm eden kimse nikâb-ı elfâz ve kelâm ile hakâyık-ı Kur'âniyyeyi setr ve meʿânî-i şerîfesinin derk ve tefhimini işkâl etmiş olur. Çünkü vücûda getirdiği

eser-i teheccî-i Kurʿân ʿilm-i mahsûs ve mübecceline ʿadem-i terâfukundan dolayı ʿâdetâ tercüme-i lafziyye hükmünde kalır. Hâlbuki elfâz-ı Kur'âniyyenin mürâdif ve müşâbihini idrâk ederek edilen nakil ve tercüme ile şerâ'it-i lâzımesini istihzâr ve telakkî ile bir ʿilm-i yakîn hâsıl etdikden sonra yazılacak tefsîr ve verilecek maʿnânın başka başka olması îcâb eder. Bu yol da müdevvin ve erbâbına mahsûs bir ʿilim olup ʿAsr-ı Saʿâdet'den beri ehli meyânında tedâvül edegelmekdedir.

Şu mukaddemâtı ʿarzdan maksad tefsîr-i Kur'ân-ı Kerîm gibi bir emr-i ʿazîmin meksûbâta tevakkuf eden cihet-i ʿilmiyyesinin böyle bir esâs-ı masûnü'l-indirâsa müstenid olduğunu vâsıl-ı وَالرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ[10] mertebe-i bülend ve pür-meʿâlîsinin cehd ve ʿamel ile berâber mevhûbât-ı İlâhiyyeye menût bulunduğunu der-hâtır etdirmekden ʿibâretdir.

Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şânın meʿânî-i lafziyyesi mir'ât-ı istiʿdâdda zuhûr eden bir lemʿa ve bir ʿakisdir ki cemîʿ-i efkârı muhîtdir. Şemsin tulûʿuyla eşyânın vücûd ve sûret gösterdiği gibi levh-i istiʿdâddan münʿakis olan cereyân dahı elfâz ve savtdan teʿakküs eder. Bunun için tercümelere Kur'ân denilmez. Belki mü'ellifine nisbetle kendisine mahsûs bir tefsîr denilebilir.

Kur'ân tamâmıyla tercüme edilemez. Yalnız tercümesine kıyâm ve bu bâbda dikkat ve ihtimâm edenler kendi ʿilim ve istiʿdâdları nisbetinde envâr-ı mukaddese-i Kur'ân'dan iktibâs etdikleri efkâr ve maʿlûmâtı ifâde ve beyân edebilir ki bu da deryâdan bir katre, şemsden bir zerre mesâbesinde kalır. Vâkıʿâ lisân gibi şânı yalnız nâtıkıyyete âlet olmakdan ʿibâret bir mîzâb-ı sağîrden mâddeten mahsûs ve mer'î eşyâdan mâ-ʿadâ gayr-ı mahsûs ve gayr-ı mer'î mevcûdâtı bile ihâta eden böyle ʿâlemi muhît bir deryâ-yı ʿazîmin cereyân etdirilmesi hâric-i imkândır. [11] وَاللّٰهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾

Kur'ân-ı mecîdin ihtivâ etdiği havâs eşyâya ʿilim peydâ ederek bütün bunları bir lafız ile tefhîm ve tibyân muhâldir. Bu hâl güneşin ʿâlemi şaʿşaʿa-dâr eden tekmîl-i şuʿâʿını mecmûʿ sakb ve menâfizi sed ve bend ederek yalnız bir menfez bırakmakla sırf ona maksûr ve münhasır ʿaddetmek gibi bedâhete karşı son derecede sarîh bir ʿazv ve bühtândır.

Zamânımızda ʿulûm-ı dîniyyenin mebnâsını tezelzüle uğradan birtakım iʿtikâdât-ı sahîfenin maʿa't-te'essüf meydân alarak revâc bulmakda olduğunu dilhûn ve müte'essir bir nazar ile görmekde ve şu hâlin başlıca esbâbını halkımızın iʿtikâd ve ʿamel husûsundaki kuvve-i nâmiyelerini ciddî sûretde inkişâf etdirememekden ʿibâret zanneylemekde idim. Bu bâbdaki tedkîk ve tetebbuʿâtım zannımı kanâʿat derecesine getirdi. Mahzâ envâr-ı İslâmiyyeyi şaʿşaʿa-pâş-ı âfâk edecek ʿulviyyet-i Kur'âniyyenin aʿyün-i ibtisâr önünde irâ'e ve izhârı ve gitgide bir seylâb-ı müdhiş hâlini almakda olan evhâm ve zunûn-ı bâtıla cereyânlarına karşı ezhân-ı İslâmiyyânda dînî ve iʿtikâdî esâsâtın tesbît ve istikrârı maksadıyla yazmış olduğum "*Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî*" nâmındaki şu eseri ahlâfa yâdigâr etdim. Cenâb-ı Hâk ümîd etdiğim feyz ve te'sîri halk buyurursa bu sûretle ben de nâil-i ecir ve sevâb olurum. Ve minallâhi't-tevfîk.

Trablusgarb sene 1313

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn

EʿÛZÜ Bİ'LLÂHİ MİNE'Ş-ŞEYTÂNİ'R-RACÎM
BİSMİLLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHÎM

Elhamdülillâhi Rabbi'l-ʿâlemîn ve's-salâtu ve's-selâmu ʿalâ hayri halkihî Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmaʿîn.

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾
اَلَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾[12]

Sadakallâhu'lʿazîm.

Muʿavvizeteyn-i sûreteyn-i şerîfeyni müşahhasât-ı celîle-i nebeviyyedendir. Müşahhasât: Allâh ile kulun arasındaki münâsebât var da demekdir. Estaʿîzü-bi'llâh

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مَلِكِ النَّاسِ اِلٰهِ النَّاسِ [13]

"Kâf (ق)" ʿatâ-ı esmâdır gerek hidâyet ve gerek dalâlet hangi isme muhtas ise ʿatâ-ı esmâ olan kâf'dan nüzûl eder. "Lâm (ل)" mahlûkda mevdûʿ bir istiʿdâddır kim sehâb-ı kâf'dan zemîn-i istiʿdâd olan lâm'a nüzûl eden bârân mesâbesindedir. Vâridât-ı İlâhiyyeyi bi-hasebi'l-mevrid meknûz olduğu tohm-ı hakîkat ile ibrâz ve izhâr eder. ʿAbd bi-hasebi'l-irâde mürîd, Allâh ise Hâlık'dır. Meselâ eliyle güzel yazı yazmayı ârzû eden bir kimse kendisinde meknûz olan istiʿdâdı sarf ile çalışır ise murâd etdiği o şey husûle gelir. ʿAdem-i husûlü ise kendisinin irâde ve saʿyinde noksâniyetinden neş'et eder. Kâf menzilinden vârid olan mevâridin muvâzenesi lâm mir'âtına teʿâküs eden o şahsın istiʿdâdı nisbetiyle mütenâsibdir.

Muzâfın teʿaddüdü muzâfun ileyhin ihtiyâcı nisbetindedir. Zîrâ muzâfun ileyh olan nâs "Rab, Melik, İlah" gibi terbiyeye, mülk ü maʿîşete ve ilâha ve ʿibâdete muhtâcdır. Tavʿan ve kerhen bunlara ihtiyâcı vardır. Eşyâ, Allâh'ın mir'ât-ı sıfâtıdır. Her bir isim ashâbu'l-meymene ve ashâbu'l-meş'eme ve sâbikûne'l-makar bunu terbiye ederek vücûda getirir. Sâbikûn her bir isimde ashâb-ı şimâl ve ashâbu'l-meş'eme gibi mecmuʿ ʿavâlim-i İlâhiyye ve kevniyyeyi câmiʿ ilâhî bir âdem olanlardır.

Sâbikûn Esmâü'l-Hüsnâ'nın mecmûʿunu sâbık olanlar ve اِلٰى رَبِّكَ الْمُنْتَهٰى[14] mısdâkınca Allâh'ı bulanlardır. Bir gün Rasûlullâh Efendimiz meclislerinde فاز السابقون[15] buyurmuşlar, Ashâb-ı Kirâm'ın Yâ Rasûlallâh su'âline ما السابقون[16] الذاكرون الله كثيرا والذاكرات[17] cevâbını vermişlerdir. "Allâh Allâh" diye çokça zâkir olmak mecmûʿ-ı sıfâtından zât-ı ulûhiyyete irtikâ demekdir. O zamân zâkir ve mezkûr zât-ı pâk-i ulûhiyyet olup orada zâkirin vücûdu mahvolur. Sâbikûnda esmânın te'sîri görülmez. Çünkü onlar tasarruf-ı esmânın fevkindedirler.

Muzâfın teʿaddüdü mâ-yuzâfu'n-ileyhin taksîm ve tenevvüʿü ve ihtiyâcât ve ilcâʿâtı ile mütenâsibdir. Her bir ismin iki veche üzere delâleti hasebiyle delâlet-i esmâ ezvâc-ı selâseye münhasır olmuş olur. Bir isim rubûbiyyet-sıfat olduğu hâlde merbûbda matlab olan sevkiyyâtın husûlünü ve diğer isim sıfat olursa mevsûfun sıfatından sübût-ı rü'yetini müstelzimdir. Hazret-i Mûsâ salavâtullâh ʿalâ nebiyyinâ ve ʿaleyhin Cenâb-ı Hakk'ı mir'ât-ı cebelden rü'yet buyurduğu gibi hâlbuki cebelin sübût ve istikrârı el-ân mukarrer ve muhakkakdır.

Bu takdîrce eşyâ vech-i ehadiyyetin mir'âtı "Sıfat" olup teʿaddüd ve istiʿdâdı mikdârı vech-i ehadiyyete muzâf olan esmâ sıfatından müşâhede olunur. Cebelin min haysü'l-cebel istikrârı maʿlûmdur. Cenâb-ı Hak rü'yet-i cemâlini cebelin hâl-i sükûn veyâhûd hâl-i hareketinde istikrâr-ı cebele taʿlîk eyledi. Bu ise cebelin hâl-i cebeliyyesi olmak hasebiyle Hazret-i Mûsâ salavâtullâhi ʿalâ nebiyyinâ ve ʿaleyhi vücûd-ı eşyâdan Hakk'ın vücûdunu müşâhede buyurdu. Herhangi ecsâm olursa olsun mutlakâ vücûd-ı tabîʿîsi istikrârında dâ'imâ te'sîrât-ı cevviyye ile müte'essirdir. Hîçbir sâkin vücûd yokdur. Ama ecsâmın müstakar ve makâmı tabîʿîdir.

Allâh'ın cebele olan tecellîsini Mûsâ ʿaleyhi's-selâm bi'l-müşâhede gördüğüm cemîʿ eczâ' cebel müdekdek müteferrık velâkin mekânında müstakardır, dedi. Ancak bu tasarruf bütün ʿâlem ve esmâda mevcûddur. Nazar-ı risâlet-penâhîlerinde hattâ ecsâm-ı sulbeyi dahı hâlet-i istikrârında müteharrik gördü. Kendine nazar buyurdu. Hattâ vücûd-ı nübüvvetinde de bu kânûn-ı İlâhîyi müşâhede ederek kendilerini bir hâlet-i saʿâk istîlâ etdi. İfâkatından

sonra eşyâda vücûd-ı Bârî'yi müşâhede etmesi üzerine bu müşâhedenin îmân ve İslâm'ın evvel mertebesi olduğuna şehâdet buyurdu.

Esmâ-i İlâhiyyeden her bir isim için mezâhir-i zâtiyyeden ona mahsûs bir hisse-i maʿniyye vardır. Gerek efʿâl ve gerek esmâ, ihâta ve vüsʿat cihetlerine nazaran birbirinden evsaʿ ve eşmeldir. Baʿzısı baʿzısına usûl ve baʿzısı baʿzısına tâlî gibidir. Merâtib-i selâse-i esmâdan her ismin kemâli bir mazhardan zuhûr ve o hakîkat ile diğer esmâlardan mümtâz olur.

Bu eşyânın sıfatını ʿârifler mutasarrıfı olan esmâdan görüp eşyâya ʿilmi işbu esmâ ile tahsîl ederler. Memnûʿ olan bir şey var ise o da hakâyık-ı eşyâya ʿadem-i vukûfdan ʿibâretdir. Cebelin hâl-i hareketde istikrârını muhâl ve memnûʿ hükmedenler ecsâm-ı sulbenin istikrârı hâletinde hareketini göremeyen kimseler gibi cehl-i eşyâ ile maʿzûrdur.

Meselâ ecsâm-ı sulbeden hadîdin hâl-i istikrârında hareketi his olunmaz. Fakat mezkûr hadîdden bir kurşun kalemi mikdârı tedârik, bir tarafı mengeneye veyâhûd sâbit bir mahalle rekz edilerek telin o bir noktası hizâsında bir nisbet-i maʿkûle buʿdiyetinde bir cisim bırakıldıkdan sonra o cisim üzerine harâret ile müstevlî bir te'sîr icrâ edildiği zamân hadîdin mukâbilinde bulunan cisme temâs etmiş olduğu müşâhede olunur. Mezkûr hadîde mukâbili bulunan ecsâm eğer bir tel ile rabt edilse eczâ-ı sulbede vâkıʿ olan kuvve-i câzibe teʿayyün olunabilir. En celî bir misâl: Bir nehrin hâlet-i cereyânında nazarda o nehir için istikrâr olmamış olaydı eşyâda tasarrufât-ı melhûzenin vücûdu rü'yet olunmazdı.

Habbe ki (buğday) sulb hâlinde tasavvur olunuyor. Yere zerʿ olunan buğday yed-i kudret-i İlâhiyyede gûn-â-gûn kâlıb ve eşkâle giriyor.

Evvelâ yerden sâk hâlinde zuhûr ve sonra yaprak ve başak hâsıl ederek bi-tekrâr buğday oluyor. Evvelki habbe yaprak, saman ve sünbüle oldu. Başakdaki habbeler ʿatâ-ı esmâdır ki bunu [18]مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا zâhir bir sûretde gösterir. Bir buğdayda meşhûd olan şudur ve sükûn hakîkaten insânı dûçâr-ı veleh ve hayret edecek derecede kudret ve ʿazamet-i Rabbâniyeye bir burhân-ı kemâldir. Eşyâ-yı sâ'iredeki hareket ve sükûn dahı

bunun gibidir. Altı mâh zarfında zerʿ edilen buğdayın edvâr-ı ʿâlemi devrederek vücûd-ı sâbıkına olan şu meʿâdı tasarruf-ı hâlka celî bir numûnedir ki ʿârifleri mütehayyir bırakan ʿamîk ve dakîk mesâ'ildendir.

Gerek ʿuzvî ve gerek gayrı ʿuzvî ecsâm iki vecih üzere dâ'imâ devrederler. Bir vechi hayâtı taleb ve hayâta vusûl diğer vechi memâtı taleb ve ʿademe vusûldür. Evvelkine devr-i suğrâ ve ikincisine devr-i kübrâ denilir. Devr-i suğrâda husûsiyyât-ı vücûd ile mümtâz olup müstaʿid olduğu sıfât ile zuhûra gelir. Ve mevsûf olan sıfâtın hükmünü kendisinde bularak mutasarrıf olur. Devr-i kübrâda gayrın vücûduna bir harf olarak gayrın vücûduyla kâ'im olup zât ve sıfât ʿâleminde tağyîrât ve tahavvülâta uğrar.

İnsân-ı Kâmil'in ʿÂlem-i Ervâh-ı Aʿlâdan Tenezzül Ederek ʿÂlem-i Kevn ü Fesâda Keyfiyyet-i Zuhûru

ʿÂlem-i ceberûtu'l-aʿlâdan هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا [19] emir olarak ʿâlem-i melekût-ı aʿlâya nüzûl edip ʿâlem-i hamse ki 1)Ceberût-ı aʿlâ 2)Melekût 3)Misâl-i mutlak 4)Misâl-i mukayyed 5)ʿÂlem-i nâsût'dan 'ibâretdir. Bunlardan her bir ʿâleme nüzûl eyledikçe hemen kendisine vedîʿa olan lâm istiʿdâda muzâf olduğu hâlde nüzûl eder. Ve her ʿâlemde o ʿâleme münâsib bir vücûd ile kâ'im olur. Vücûd-ı hayâliyye teshîk-i ʿunsuriyyete nâ'il olarak "Şey'etü's-sübût" nâmıyla mümtâz kılınır. Cenâb-ı Hakk'ın yed-i câhiriyyesinden alarak boğazımızdan geçdikden sonra yed-i maʿnevîsine tevdîʿ etdiğimiz erzâk ve etʿime ki kan vâsıtasıyla vücûdumuzu teşkîl ve hayâtımızı idâme eder. Yaʿnî câhir bâtına tahavvül eyler. İşte bu keyfiyyete "Teshîk-i ʿunsurî" ıtlâk olunur. Bu iʿtâ edilen vücûd, nüfûs-ı külliyeyi tâlib olduğundan kendisine istiʿdâdı nisbetinde nüfûs-ı külliye iʿtâ kılındı. Bu iʿtâ kılınan nüfûs-ı külliye bir vücûd-ı beşeriyyeyi matlab oldu.

Bu taleb üzere ʿâlem-i ekberde insân bir insân-ı ekber olur. Bu insân-ı ekber her iki tarafında vâkıʿ olan nübüvvet, nübüvvet-i mutlaka ʿâlem-i melekûtiyyetden ʿâlem-i nâsûtiyyete bir şu'ûnât-ı ʿilmiyyede mümtâziyyet ile âdemiyyet şerefine nâ'il oldu.

Bu fazl-ı tekvînî kendisine nübüvvet olmak üzere tevdîʿ kılınan bu nübüvvet, bir nübüvvet-i âharı müstelzim olmasıyla risâlete müstenid oldu. Fazl-ı tekvînî: İnsânın aʿzâ ve cevârihidir. Bu istinâd-ı risâlet ancak bir kitâbın nüzûlüne bâdî olarak ʿanâsır-ı erbaʿada temekkün eyledi. ʿAvâlim-i hamseyi ʿunsur-ı hâkîde mündemic kılındı. ʿÂlem-i kevnin tasarrufu altına girdi. İstiʿdâd-ı melekûtu ki medâr-ı risâletdir. Hicr-i terbiyesine aldı. ʿAtâ-ı esmâ' ve ʿatâ-ı sıfât ile ʿâlem-i ʿunsûriyyede mündemic olan hazerât-ı hamseyi tevsîʿ ve terbiye ederek nübüvvet-i mutlaka; ʿâlem-i misâl-i mutlak sûretine girdi. Nübüvvetde iken mezkûr olmayan bir vücûd-ı eşyâ-ı mezkûra meyânında isbât-ı vücûd eyledi.

İsbât-ı vücûd için olan tekâzâsı sulb-ı ebede zuhûr eden tekvîn-i vücûd-ı nübüvvet ki zuhûrunu matlab oldu ebin sulbünden raḥm-ı mâdere nüzûl ederek vücûd-ı muʿtele müsteʿille hâlini aldı. Vâlide rahmine nüzûlünde bir ʿalak sûretinde bulundu. Etrâfını muhît olan ğışâ-ı vâlide menîsiyle muhât olduğundan ağşâ tarîkiyle tağdîye başlar.

Vâlidenin hayâtını veledin hayâtına rabt eden rutûbet tekeyyüf ve tekâsüf ederek hâl-i ʿalakıyyetden hâl-i cenîniyyete tahvîl ederek demden habl-i mecrâsıyla tağdî eden bu vücûdun istikmâlini vâlide iltizâm eyledi. Kendi vücûdundan bu velede bir hilʿat-i beşeriyyet getirdi. Bu vücûd-ı beşeriyyetin ikmâlinden sonra ʿâlem-i zuhûra gelip bir insân zâhir oldu.

Bu insân-ı zâhirin ibtidâ kadem-nihâde-i ʿâlem-i beşeriyyet olduğu vakit meʿâz ittihâz edecek mahalli mâder-i müşfikinin âgûşudur. Bu nokta zâhire kadar nüzûlde "bi-Rabbi'n-nâs" vazîfesini îfâ eden kâf ? sebʿasıdır. Lâm ile vücûd-ı beşeriyyetin arasında olan münâsebâta "Tekvîn-i vücûd" deniliyor ki hep lâm mazharından tecellî eylemişdir.

وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيلَ [20]

"Fazl-ı melekûtî: Aʿzânın kesb ile hâsıl etdiği his, kuvvet ve melekedir. Meselâ bir binâyı herkes karşıdan bakıp görebilir. Fakat bir mühendis gözü gibi o binâya ʿâ'id zevâ'id ve nevâkısı göremez. Kezâ yazılmış yazıdan ancak okumasını bilen adam bir maʿnâ çıkarır. Bilmeyen bir nakışdan tefrîk edemez. Belki kendisine bir maʿnâ ifhâm eder. Kezâ herkes yazı yazar, kesb-i meleke etmiş bir hattâtın eli gibi yazamaz. Kezâ bir ʿasker silâhıyla nişân almasını öğrenerek atdığını hedefe isâbet etdirir. Lâkin her eline silâh alıp atan nişânı vurmak şöyle dursun atdığı kurşunun nereye gitdiğini taʿyîn edemez."[131]

[131] Tırnak içinde yazdığımız bu kısım makalede dipnot olarak verilmiştir.

Fasıl

Vücûd-ı beşeriyyetde mürebbiye-i nâs olan mâder-i müşfikin kalbine Cenâb-ı Rabbü'n-nâs merhamet ve şefkat ilhâm ve ilkâ ederek nevzâdın vücûd-ı şühûdiyyesini kemâliyle terbiye ve hayâtını muhâfaza ve ona hizmet etdirir. O maʿsûm tekâlif-i melzûmu ʿâlem-i rubûbiyyetde Semîʿ ve Basîr sıfât-ı ulûhiyetine mazhar eyler.

ʿÂlem-i beşeriyyetde ibtidâ-i insâna ʿilim hasebiyle semiʿ, kudret hasebiyle basar tevdîʿ kılınmışdır. Bir veled ibtidâ-i ʿâlem-i şühûda geldiğinde bu iki his ile bizim harekâtımızı taʿkîb ediyor. Hep bizi anlamak bizi taklîd eylemek üzeredir. Bu his ile bize bir muvâneset peydâ ederek şahsımızı, lisânımızı, efʿâlimizi öğrenmeye çalışır ve devâm eder.

Veled, hîn-i zuhûrundan tâ muʿayyen bir vakte kadar hep havâ görür. Bir kesîf dumanın bacadan hurûc ederken yukardan ocak içerisine gelen mütelevvin ziyâ gibi ziyâyı, şavkı görür. Âlet-i basarın ikmâlinde eşyâyı görür. Mürûr-ı zamân ile insânları dahı görür. Sonra vâlide vesâ'ireyi bilir. Kezâlik semʿin dahı âlâtı kemâl buldu mu esvâtı işidir. Sabînin dimâğı henüz su hâletinde olmasıyla semʿ ve basarın aʿsâb ve ʿadalâtı ancak intizâma şebîh bir hâle girmesi için lâ-akal kırk gün mürûr etmek lâzımdır.

Nevʿ-i insânın kıymetli olan bu aʿzâ-i ʿilmini mâder-i müşfik hâlet-i hudûsunda ziyâ ve hubûb-ı riyâha maʿrûz bulundurmamalıdır. Zîrâ semʿ-i rîha ve basar-ı ziyâya maʿrûz olunca girân-bahâ bu ʿuzuvlar henüz "mâ-halaka leh"leri olan havâ ve ziyâ-yı mevrûdeye mukâvemet edemeyeceğinden esâs mevcûdiyyetlerinin tağyîrini mûceb bir ʿârızanın zuhûruna meydân verilmiş olur. Maʿsûmun vücûdunu bu gibi ʿârızalardan vikâye etmek lâzımdır.

Bir hâtûn hâlet-i hamlinde dahı kendi vücûdunu itʿâb ederek yorgunluk ve sıklet verecek aʿmâl-i şâkke ve meşâgil-i müzʿiceden tehâşî üzere bulunmalıdır. Cenînin vücûdu kendi vücûduna

merbût olduğundan kendi ne kadar râhat ederse cenînin de vücûdu intizâmını o nisbetde muhâfaza eder. Dar ve sakîl yâhûd harâreti muhâfaza ve bürûdete mukâvemet edemeyecek elbise giymemelidir. Ve'l-hâsıl vücûdu itʿâb eden her şeyden ihtirâz eylemelidir.

Nevzâdın henüz ʿizâm ve ʿadalâtı salâbet-i mütenâsibede bulunmadığından her vazʿiyyetde veledi mülâyim sûretde tutmalıdır. Bu husûsa dikkat edilmezse vücûd-ı nevzâdın eğe kemiklerinde inhirâf peydâ olarak bir nevʿi kanburluk ʿârız olur. Yemek yemeye başladığı zamân sabînin ekl ü şürb edeceği itʿama gâyet de serîʿül-hazm gıdâlardan ihzâr ve intihâb edilmelidir. Tâ ki sabînin emʿâ ve miʿdesinde olan kuvve-i hâzımeye bir gûnâ fenâlık gelmesin. Zîrâ âlet-i hazım olan miʿde ve emʿâ ve âlet-i ʿilim olan ʿuzviyyât-ı hissiyye ve âlât-ı kudret olan el ve ayak gibi ve âlât-ı tefekkür olan hayâl ve âlât-ı ʿakıl ve zekâvet olan dimâğ ve aʿsâb ve âlât-ı teneffüs olan ciğer ve sadrın muhâfazası başlıca vâlidelerin akdes vezâ'ifindendir. Bu vazîfeyi bi-hakkın îfâ edebilmek için vâlidelere bir doktor kadar, hıfz-ı sıhhat-ı kânûnuna vukûf peydâ etdirmek ve ondan sonra nevzâdı onun idâresine tevdiʿ etmek lâzımdır.

Bu husûsa vukûfu olmayan vâlidelerin dikkatsizliği yüzünden birçok maʿsûmlar henüz beşikde iken açılmadan solmaya başlayan bir gül gibi az bir zamân içinde bî-nâm ve nişân oluyorlar. Kalbinde hiss-i übüvvet besleyen pederler bu hâle karşı lâ-kayd davranmamalıdır. Vâlidenin şefkat ve merhametden teşekkül etmiş bir enmûzec-i muhabbet olan kalbindeki evlâd acısını tehvîn etmeye çalışmalıdır. Çocuğunun zıyâʿına kendi ʿadem-i vukûfu sebeb olduğunu lâyıkıyle takdîr eden bir vâlide, çocuk terbiyesine müteʿallik kavânîn-i sıhhiyeyi öğrenmekden hîçbir vakit çekinmez. Şu ciheti te'mîn için her şeyden evvel vâlide olacak kızlarımıza çocuk büyütmek ve beslemek ve terbiye etmek husûslarında etraflı maʿlûmât vermeliyiz. Hakkıyla vâlide olan bir kadın ʿârızasız birkaç çocuk büyütürse milletine vatanına hizmetini îfâ borcunu edâ etmiş ʿaddedilerek kendisine bir mevkiʿ-i ihtirâm hâzırlar.

İnsânın en kıymetdâr olan fikrini ve menbaʿ-ı hayât olan ciğerlerini serbest bırakmak yaʿnî çocuğun kesretle bükâsına meydân vermemek îcâb eder. Her husûsda

muhâfazasına dikkat ederek oldukça açık ve berrak havalarda teneffüs etdirmelidir.

Kuvve-i şâmmesi ki asl-ı dimâğın müfâz-ı dâ'imîsidir. Be-gâyet-i iʿtinâ ile muhâfaza olunmalıdır. Nevzâdın ağız ve burnu vâsıtasıyla dimâğı açık ve sâf havalarda vüsʿat ve kuvvet bulduğu gibi rûzgâra maʿrûz olduğu sûretde bi'l-ʿakis birtakım fenâlıkların zuhûruna sebeb olabilir.

Hâsılı o mini mini maʿsûmun imtidâd-ı hayâtı için vücûdunu her ʿârızadan muhâfaza eden mâder-i müşfik bu sûretle ciğer-pâresi olan evlâdının sıhhat ve hayât-ı saʿâdetine hizmet etmiş olur. Nevzâdın en mühim gıdâsı leben-i mâderidir. Leben, mâderin vücûdundan bir cüz' olduğu gibi nevzâdın vücûdu da yine o ʿunsura mensûbdur. Meyânelerinde fevka'l-ʿâde bir hüsn-i münâsebet bulunduğundan hüsn-i imtizâc dahı bulunması tabîʿîdir. ʿAvârızdan tıflın vücûdu muhâfaza olunduğu kadar vâlidenin vücûdunu dahı muhâfaza lâzım ve zarûrîdir.

Çünkü veled ile vâlide meyânında vâkıʿ olan "Elif (ا)" bir şefkat elifidir ki bu elif "Veled, vâlide" arasında hüsn-i hizmet ve sûret-i hasenede terbiyesine himmet ve ahvâl-i sâ'iresine dikkatden ʿibâretdir. Vâlideye ʿârız olan ihtilâl-i mizâc, ʿayniyle gıdâsı vâsıtasıyla velede sirâyet eder. Bu gibi ʿârızalardan vâlideler kendilerini ciğer-pâreleri o mini mini vücûda hürmeten muhâfaza ederek müddet-i medîde çekmiş oldukları zahmet ve meşakkati nazar-ı dikkate alarak o maʿsûma terahhum etmelidirler.

Çocuklara ʿârız olan fenâlık ekseriyâ bâlâda zikrolunan âlâtın her birerlerinde ayrıca icrâ-yı te'sîr eder. Cüz'î bir sebeb ile sonradan o ʿârızalar zuhûr eyler. İstiʿdâd-ı marazî denilen şey işte budur. Maʿsûmların göz, kulak, el ve ayak ve ciğer ve bağırsaklarını vakt-i fitâma kadar olsun hüsn-i muhâfazaya sarf-ı dikkat etmek lâzımdır.

Diş çıkarırken leyyinet ve istifrâğ ve buna mümâsil baʿzı ʿârızalar zuhûr ederse hemen çocuğu edviye ile tedâvî etmemelidir. Öyle bir zamânda çocuğun ʿilâcı vâlidesinin sütüdür. Bu süt, nezâfete mukârin bir sûretde bulunmalıdır. Vâlide, çocuk meme emdikden sonra ve emmezden evvel memelerini sıcak su ile yıkamalıdır.

Ne zamân sabînin dişleri tamâm nizâmına girdi mi fitâm sırası gelmiş demekdir. Fitâmın müddeti iki senedir.

Fitâmdan sonra altı yaşına kadar serbest bırakılmalıdır ki çocuk bir mikdâr vüsʿat-i fikir ve istiklâliyyet peydâ etsin. Zîrâ üç, dört yaşındaki bir sabî hîçbir vakit terbiyeye muhâtab olamaz. Bu ʿasırda yalnız sabînin fikrini muhâfaza lâzım geleceğinden hayâlî şeyler ile çocuğu terbiye etmemelidir. Kuvve-i vâhimesine dokunacak şeylerden muhâfaza edilmelidir. Bundan sonra oyun sırasıdır.

Maʿsûm ibtidâ-ı elvânı sonra ecsâmı ve tedrîcen eşyâyı fark ve temyîz eylemeye başlar. Eğer bir sabî kırk ʿaded maʿdûdât ismini muvâfık sûretde sayabilirse mektebe gönderilmek istiʿdâdı gelmişdir.

Fasıl

?

مَلِكِ النَّاسِ[21] İnsân, sabâvet hâlinde bu âyet-i kerîmenin hükm-i ʿâlîsine göre hüsn-i terbiye kabûl eder. Terbiye kabûlü zamânının ibtidâsı çocuğun mektebe başlayacağını işrâb eder. Peder ve vâlidesi o maʿsûmu مَلِكِ النَّاسِ müfâzından dahı feyz alması için mürebbiyyü'n-nâs olan bir muʿallime tevdîʿ ederler.

Mini mini kalb-i maʿsûmânesinde yeni yeni fikirlerin uyanmasına ve elifi bâ'dan, bâ'yı tâ'dan fark ederek bunları halâvet-i savt ile tilâvet etmesine artık muʿallimi hizmet eder. Ve bu fark-ı ʿilmî gitgide eşyâyı hâssa ve ʿalâmetleriyle tanımak ve temyîz etmek sûretiyle artmaya başlar.

Bu esnâda Kitâb-ı Kerîm okutmak ve tahammülü mikdârı ezberletdirmek ve ʿakâ'id-i dîniyyeye müteʿallik mesâ'il-i iʿtikâdiyyeyi bildirmek ve âdâb-ı İslâmiyye ile Peygamberimizi ve Ehl-i Beyt'e muhabbet ve Ashâb-ı Kirâmına riʿâyet etmeyi öğrenmek lâzımdır. Zîrâ bu senede tahsîl etmiş olduğu ʿilim esâs olduğundan çocuk bir kere kesbetdi mi kolay kolay bunları zihninden çıkarmaz. Zekâvet ve kâbiliyyeti olan bir maʿsûmun ʿakıl ve zekâsını muhâfaza edemeyecek derecede iktidâr ve tedbîre mâlik olmayan muʿallimlere ciğer-pârenizi tevdîʿ ederek

fikir ve istiʿdâdlarını perîşân ve kendilerini zor ile belâhete dûçâr etmeyiniz.

Zîrâ çocuklar maʿrifet ve hüner sâhibi hocadan hocası nisbetinde yâhûd daha ziyâde feyz ve rifʿat ve daha parlak iktidâr ve dirâyet kesbeder. Kezâlik ahmak ve nâdân muʿallimden dahı bi'l-ʿakis ahmaklık ve nâdânlık ahzeyler. Belki muʿalliminden daha ziyâde ahmak ve nâdân olur. Şu hâl ve bu esrâr çocuklarda dâ'imâ müşâhede olunur zâhir bir keyfiyyetdir. Kemâl-i vuzûhundan nâşî tecrübe veyâhûd misâl îrâdına lüzûm görülmez. Zîrâ çocuk hep hocasının ʿaklını ve fikrini taʿkîb eder.

من كان له صبى فليتصبى له[22] Çocuklarınızın hüsn-i terbiyeye mâlik olmasını isterseniz onları bir mehâbet-i ʿâdilâne altında yaşadınız. Bir kimseye Cenâb-ı Hakk'ın evlâd verip onu evlâdı olmayanlardan mümtâz etmesi ona mahsûs bir lutf-ı İlâhîdir. Buna mukâbil evde sâhib olduğu çocuk ile çocuklaşmalı yaʿnî o maʿsûmu taltîf ve tefrîh ve terbiye için onun ahlâkıyla tahalluk etmeli. Ve kendisinden büyük adamların gösterebileceği tavır ve muʿâmeleyi beklememelidir.

Çocuklarınızı efkâr-ı milliyesini muhâfaza edecek derecede silâhlandırarak iyice terbiye etmeden ecnebî mekteblerine vererek milletine, memleketine karşı bîgâne vazʿiyyetinde kalacak sûretde ecnebîleştirmeyiniz. Zîrâ bu senede çocuğun fikr-i maʿsûmânesine ʿârız olan ʿadem-i mübâlât aslâ kâbil-i ıslâh değildir. Bütün ʿömrünü müzebzeb bir hâlde geçirmesine sebeb olur.

Mâ-baʿdı var.

Sâhib ve müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

ʿAded 3

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir

Münderecât

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn

ʿUkûsetu'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût **Nâm Eser-i Şerîfden:**

Tercüme

"*Menâru'l-Muhakkemât ve Menâtiku'l-Müteşâbihât*" Kitâbından '*Taʿrîf-i Kurʿân*'

Tercüme

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt

Tercüme

Terâcim-i Ahvâl: Mevlânâ eş-Şeyh İsmâʿîl Hakkı el-Celvetî Kuddise Sırruhû

Bursalı Mehmed Tâhir

Nüshası 50 paradır

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[23]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 7 Rebîʿu'l-âhir 1332 Perşembe 20 Şubat 1329 ʿAded : 3

Edvâr-ı ʿÂleme Dâ'ir

İfâde

Pey-der-pey risâlemize derc etmekde bulunduğumuz bu eser-i şerîf, sâdât-ı Hüseyniyyeden Şeyh Seydâ Ahmed Hüsâmeddîn Efendi Hazretlerinin Türkçe yazdıkları âsâr-ı mübârekelerindendir. Mâddî ve maʿnevî müşârün-ileyh hazretlerinden ahz-ı ʿilim ve feyz eden birçok zevât-ı kirâmın tasdîk ve şehâdetleriyle sâbit ve musaddakdır ki kendileri bugün *el-ʿUlemâ'ü verasetü'l-enbiyâ'i* sırrına bi-hakkın mâ-sadak olarak müşârün-bi'l-benân olmuş ʿulemâ-i ʿâmilîn ʿadâdına dâhildir.

Yirmi yedi sene gibi rubʿ-ı ʿasrı mütecâviz bir müddet devr-i istibdâdın gûn-â-gûn sademâtına göğüs germiş, dîn ve millet için her dürlü mezâhime katlanmış böyle bir zâtın bezletdiği gayret, gösterdiği fedâkârlık nazar-ı ʿibret ve intibâha alınmalıdır ki ʿuluv-i kudret ve menzileti anlaşılsın, şeref ve kıymetleri hakkıyla takdîr edilebilsin.

Trablusgarb'da bulundukları zamân yazmış oldukları bu eser; Recep Paşa merhûm tarafından fevka'l-ʿâde bir sûretde takdîr edilerek zamân-ı münâsibinde kendi himmet ve muʿâ-

venetleriyle tabʿ ve neşredilmesi ârzû ve iltizâm olunmuş idi. Ne çâre ki ecel-i bî-emân şu emel-i meʿâlî-perverânelerinin hiyz-ârâ-yı husûl olmasına zamân bırakmadı, imkân vermedi.

Merhûm müşârü'n-ileyh olan hürmet-i mahsûsa ve muhabbet-i ciddiyemizi izhâr ve irâ'e için bu eser-i şerîfi risâlemize derc ederek neşretdiğimiz gibi hitâmında inşâAllâhü'r-Rahmân ayrıca kitâb şeklinde dahı tab' edeceğiz.

Benî beşerin meşîha-i mâderden başlayarak bu ʿâlem-i kevn ü fesâda zuhûruyla terakkî ve kemâl devrelerine kadar geçireceği safahât-ı hayâtiyyesinde kendisine şerâ'it-i esâsiyyeyi bütün teferruʿâtıyla gösteren bu eser; dîni, iʿtikâdı, vatanı, milleti bir pederden daha refîk, bir vâlideden daha şefîk, bir muʿallimden daha dakîk bir his ve tetebbuʿ ile tedkîk ederek hâfızaya nakış ve kalbe telkîn eder.

Herkese bir rehber-i hayât olacak derecede büyük olan menâfiʿ-i maʿneviyyesine bir kıymet-i mâddiye takdîri gayr-i kâbildir.

Bugünlerde ise eser-i mezkûru mukaddemâ mutâleʿa ve kısmen istinsâh eden zevât-ı kirâmdan aldığımız mektûblarda bir ân evvel kitâb sûretinde tabʿ ve neşri iltimâs buyuruluyor. Şu takdîr-kârâne tevşîk ve teveccühlerini medâr-ı iftihâr ʿaddederek samîmî teşekkürâtımızı takdîm ederiz.

Ve saʿy nisbetinde hizmet etmek ʿazmiyle sâha-i matbûʿât-ı İslâmiyyede ʿarz-ı hidemât etmeye başlayan *el-Mirsâd*'ın hâl ve mevkiʿi henüz bu gibi külliyâtı neşredecek derecede kesb-i ittisaʿ etmediği ve böyle bir eser-i ʿazîmin yalnız başına neşri ise uzun bir vakit ve hayli bir nakde mütevakkıf bulunduğu için teşebbüsâtında tedrîci husûl-i muvaffakiyyetle dûçâr-ı ʿakâmet olmamayı iltizâm eden *el-Mirsâd*'ı şimdilik maʿzûr görmelerini ricâ eyleriz.

İşte şu heves ve hâhişe mebnîdir ki bundan böyle mütevâlî nüshalarımızda eser-i mezkûr için sekiz on sahîfe tahsîsine karâr verdik.

EDVÂR-I ʿÂLEM - MEʿÂZ-I CİSMÂNÎ

İkinci nüshamızdan mâ-baʿd **Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn**

Ebeveynine dahı itâʿatı kalmaz. Zîrâ ebeveyninden zuhûr eden harekâtı nazar-ı hakâretle görür. ʿÂlem-i İslâmiyyetin cemîʿ-i ahvâli ona bir sûret-i dîgerde görünür. Hîçbir kimse ile ülfet ve ünsiyet edemez. Fen ve sanʿatdan mâ-ʿadâ ecnebîden tahsîl etdiği fikir ve ahlâk, peder ve mâderine ve bütün müslümânlara muhâlefetden ʿibâret olur.

Bir peder evlâdını kendine ve kendisinin mensûb olduğu devlet ve milletine hürmet ve muhabbetle rabt ederek ısındırmaksızın ecnebî taht-ı terbiyesine tevdîʿ ederse evlâdı ile ebedî bir müddet hüsn-i muʿâmele üzere yaşayamaz. İkisinden birinin ahlâkı tebeddül ve tahavvül etmedikçe aralarında hüsn-i ülfet ve muʿâşeret imkânsızdır.

Fasıl

Sıbyânda İlâhiyyâta müteʿallik olan husûs ancak ebeveyninin meslek ve iʿtikâdı üzere tahsîl-i ʿilm-i hâl etmekdir. Devlet ve milletine muhabbet ederek necât ve saʿâdetin kendi dînine sülûk ve temessük ile mümkün olduğunu ve dîn ve milletini hak bilerek sâ'ir edyânda necâb ve saʿâdetin imkânsız bulunduğunu iʿtikâd-ı câzim ile cezm ve iʿtikâd etmesi lâzımdır. Böyle bir iʿtikâdda olmayan evlâddan vatana, mensûb olduğu hey'et-i ictimâʿiyyeye bir menfaʿat-ı ciddiye husûlü gayr-i kâbildir. Milletine muhâlif terbiye görerek umûr-ı dîniyye ve âdâb-ı milliyesinde mübâlâtsızlık ile tahalluk edenler kavminin ahvâlini tahti'e ve ahlâkını tahkîr ederler. Ecnebîler tertîb ederek vücûda getirdikleri sanâyiʿ ve maʿkûlâta rağbet etdirmek sûretiyle kendi ahlâklarını bize taʿmîm eylediler. Ahlâkımıza zaʿf getirdiler.

Nitekim bundan akdem gelen âbâ-i Nasrâniyye millet ve mezheblerini muhâfaza husûsunda dikkat

ve salâbet sâhibi oldukları hâlde -lüzûm ve iktizâsına mebnî- evlâdlarına felsefe-i Yûnâniyyeyi taʿlîm etdikleri için çocuklarında mensûb bulundukları millet iʿtikâdâtına vehn-i târî oldu. Yaʿnî çocukları Yûnân efkârı ile değişmiş bir fikir hâsıl etdiler.

Kezâlik Yahûdîler Tevrât'dan ahzetmiş oldukları hikemiyyât-ı maʿkûleyi Yûnân felsefiyyâtına mezc ve tatbîk ederek bu tatbîk sebebiyle asıl kitâb ve mezheblerini tahrîf ve tebdîle koyuldular.

Hıristiyanlık dahı Yahûdîlik gibi bir seyyi' ahlâka kapılarak tahavvülât-ı ʿazîmeye uğradı. İşte bu sebeble Hıristiyanlık bütün bütün feylesofluğa münkalib oldu. Eflâtun-ı İsrâîlî lakabını alan Feylesof Filon-ı Yahûdînin mesleği Hıristiyanlarca taʿkîb edildi. Taʿlîm ve terbiye husûsunda Hıristiyanlıkda iltizâm edilen re'y ve tedbîrler hep Yahûdîlikden tereşşuh etmiş fikirlerden ʿibâretdir. Yahûdîlikden tenassur eden Rabbâniyyûn-ı ʿÎseviyyenin Hıristiyanlık böylece Yahûdîlik ile karışmış bir mesleği idi. Sima? İskenderiyeli ve Oricanus İklimtis gibi feylesofların tenassuru sebebiyle Yahûdîlik ve Nasrânîlik meslekleri nevʿimâ birleşdi. Musannefât-ı Yûnâniyye hurâfât-ı Yûnânîyye -ki ilâhlarını medheden masal ve şiʿirler- ile birbirine karışıp Yûnân ve Yehûd ve Nasrânî re'y ve mü'ellefâtlarıyla birleşerek Mısır ve Yûnân Hırıstiyanları arasında bir mezheb-i müşterek şeklini aldı. Bi'l-âhire Yûnânlılar bu mezhebde Mısırlılara muhâlif bir meslek ihtiyâr etdiler.

Bir mikdâr ʿilm-i belâgat ve şiʿir, ʿilm-i hendese, ʿilm-i hesât gibi o zamân aralarında maʿlûm olup fünûn-ı sebʿa tesmiye ve taʿbîr etdikleri fenlerin kemâliyle tahsîlini vâcib hükmünde telakkî ederek harîsâne bir şiddet ile fünûn-ı mezkûreye müteʿallik mü'ellefâtı okumaya, okutmaya başladılar. Yalnız çocukları değil büyükleri bile tahsîl ve mütâlaʿaya son derece rağbet ve hâhişle çalışmakdan bir ân hâlî kalmadı. Gitgide Hıristiyanlık ʿâlemi bir feylesof ʿâlimi ? gösterdi. Açıkdan açığa kendi mezheb ve meslekleri ʿaleyhinde bulunmaya kıyâm edenler çoğaldı.

Tabîʿidir ki sâfiyet ʿâleminde terbiye edilmeyerek gıll u gış içinde büyütülen çocuklardan vatan ve millete fedâkârâne bir hizmet beklemek ʿabesdir. Meselâ bunu zâhirde misâl ile te'yîd

etmek lâzım gelirse: Bir Türk oğlunun peder ve mâderine hüsn-i itâʿat ederek ibrâz etdiği sadâkat ile feylesof çocuğunun göstereceği itâʿat ve husûsiyyetin hîçbir vakit kıyâs kabûl etmeyeceğini ifâde eylemek kifâyet eder. ʿAcabâ böyle familyasına itâʿat ve hürmet etmeyen evlâddan vatan ve milletine ne gibi fâ'ide te'mîn edilebilir?

Bu fikir, Nasrâniyyet ʿâleminin ehemmiyetle nazarını celbettiği için 1398 târîh-i mîlâdîsinde ʿulûm ve felsefe-i Yûnâniyyeyi menʿ etmek maksadıyla Kartaca'da bir meclis-i meşveret ʿakd eylerek uzun uzadıya tedkîk ve münâkaşadan sonra ittihâz olunan karâr üzerine mezkûr ʿulûm ve felsefenin şiddetle mu'âheze edilmesi meydâna konuldu. İşte bu hüküm ve karâra mebnîdir ki İskenderiyye, Suriye ve Kudüs gibi büyük şehirlerdeki müteʿaddid zengin kütübhâneler ihrâk edildi.

Menʿ etdikleri ʿulûm ve maʿârif mukâbilinde kendilerine mahsûs bir nevʿ kitâb te'lîf ve ayrıca bir ʿilim tedârik edemediklerinden cehl ve zulümât bütün Hıristiyanlık ʿâlemini başdan başa kapladı. ʿUlûm-ı Yûnâniyye ʿaleyhinde bulunanların en şiddetlisi olan Latin Kilisesi erkânından Sen (Saint) Agustin Roma'da Milan'da müddet-i medîde tahsîl etmiş olduğu hâlde mahzâ okuduğu ʿilimleri tahkîr maksadıyla, "Ben bir zamân laf bezirgânlığı etmiş idim." diyerek her yerde halkı tahsîl-i ʿilim ve maʿârifden tenfîre çalışıyordu.

Hâlâ bugün bile istiğrâb olunur ki setr-i meʿâyib etmeye çalışan baʿzı cühelâ hemen hemen bu ağzı kullanır gibi görünüyor. Bunların cehâleti hüner sûretinde irâ'e ederek kendilerine bir mevcûdiyet vermeleri sırf kurnazlık eseridir. Zuʿmlarınca gûyâ ʿilm-i Cenâb-ı Hakk'ın maʿrifetine hicâb olurmuş. Ne baʿîd fikir ne garîb cehâlet! Nâ maʿkûl fikirlerini kabûl etdirmek için bu tarîki ihtiyâr ediyorlar ki fikirleri ʿayniyle Hıristiyanlık mezhebinde musahhah gibi herkesin hüsn-i nazarını kazanmış meşhûr Şatobiryan'ın, "Allâh'a hoş görünmek için câhil olmak lâzımdır." dediğine benzer.

Hıristiyanlık ʿâlemini o derece cehl kaplamış, kiliselerde icrâ-yı âyîn etdirecek kimse bulunamayacak bir hâlde azalmış idi. Bütün bütün cehl içinde maʿrız-ı helâka doğru gitmekde olan millet-i Hıristiyâniyyenin mahvolacağını derk ve taʿakkul eden ʿaklen, bu cehl ve zulümât ile mevkiʿ ve milliyetlerini muhâfaza edemeyeceklerini katʿî bir

sûretde teyakkun ederek Endülüs, Mısır ve Bağdad taraflarına ʿakıl ve ahlâkı mükemmel, müntehab baʿzı kimseler gönderdiler.

Bunlar ise Avrupa'ya ʿavdetlerinde İslâmlardan tahsîl etdikleri ʿulûm ve maʿârifden ecnebî râyihasını izâle ederek kendi hüner ve maʿrifetleri sırasında göstermeye başladılar ve Avrupa'yı yeni başdan ʿulûm ve fünûna mazhar eylediler. İşte bugün hayr-bahş inzâr olan Avrupa, ʿulûm ve maʿârifi, ʿulûm ve maʿârif-i İslâmiyyenin Avrupa'ya şu duhûlünden beri terakkî etmekdedir.

Tercüme

ʿ*Ukûsetu'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût* Nâm Eser-i Şerîfden:

Estaʿîzü-bi'llâh

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾[24]

Sadakallâhu'lʿazîm.

Her kavmin kavmiyyetle esâs-ı bisâtı üç şey üzerine vazʿ olunmuşdur. Bu üç şeyden her birerleri ehem ve elzemdir. En mühimi Sâffât'dır ki ʿasâkir-i milliyeden ʿibâretdir. Sâffât iki nevʿdir. Bunlardan birisi namâzda iken diğeri harb eder. Her ikisi de cihâdda müşterekdir. Sâffâtın gerek ʿakâ'id-i dîniyye ve gerek umûr-ı harbiyyelerine dâ'ir iʿtikâd ve maʿlûmâtlarını takviye ve tanzîm etmek için kendilerine mahsûs olarak dîn ve vazîfelerinin bütün teferruʿâtına varıncaya kadar kâffe-i dekâyık ve nukâtı hâvî bir ʿilm-i hâlin tertîbi vâcibdir.

İnsânın iki hâli vardır. Biri dünyâsı diğeri dînidir. Dînini muhâfaza, milletini muhâfaza demekdir. Dünyâsını muhâfaza ise ʿaskerlik iledir. ʿAskerliğe ʿâ'id bütün tertîbât-ı esâsiyye ve teferruʿât-ı sâ'ireyi bilmek ve ona göre ahvâl ve harekâtını tanzîm etmek cümleye müterettib vecâ'ibdendir.

İşte bu ʿilim ve maʿlûmât-ı ʿilm-i hâlin dünyâya müteʿallik kısmıdır. Dünyâsını muhâfaza, yalnız kendi şahsî meşgûliyyetine hasr-ı mesâʿî etmeyerek hâricle olan münâsebâtı ki ʿaskerliğe müteʿallik nisbet ve mümâresesini takviye ve tezyîd için îcâb eden esbâb ve şerâ'îti ikmâl ve istihsâl etmekle kâbildir.

"Zâcirât" ki ümerâ-yı mülkiyeden ʿibâretdir. Bunlar dahı mesleklerinin mazâr ve menâfiʿini idrâk ederek menfaʿati celb ve mazarrâtı defʿ etmekle me'mûr ve mükellef olan zevâtdır. Mülkde olan ahâli ashâb-ı hicrden oldukları için bunların terbiye ve hüsn-i muhâfazaları ümerâ-yı mülkiyeye mevdûʿdur. Ümerâ-yı mülkiyye ashâb-ı hicrin kalbi, rûhu ve hayâtı mesâbesindedir.

"Tâliyât" ki ümerâ-yı ʿilmiyyedir. Milletin muktedâ-yı dînidir. En ziyâde muhâfazasına iʿtinâ lâzım olan bunlardır. Sâffât bir hânenin duvarı, zâcirât sakfı, tâliyât ise zînetidir. Zînetsiz bir hânenin kıymet ve ehemmiyeti olamaz. Tâliyât, nokta-i tevhîd ve ʿubûdiyyetde bir ʿakîde üzerine bulunmalıdır ki kendilerinden beklenilen fâ'idenin husûlü teshîl edilmiş olsun.

"Sâffât"; umûr-ı ʿaskeriyyenin bütün rûhlu nukât ve mesâ'ilini taharrî ve tedkîk ederek düstûrü'l-ʿamel olacak bir hatt-ı hareket taʿyîn etmelidir ki müdâfaʿa ve savlet husûsunda ʿumûm-ı millet muntazam ve muttarid bir kuvvet ve kudret göstersin.

Zâcirât; fünûn ve sanâyiʿ cihetiyle ihtiyâcât-ı ʿilmiyye ve fenniyyeyi te'mîn ederek ellerinde en mühim şey emr u nehy olduğundan herkesi tahsîle sevk ve icbâr ve bir rencbere varıncaya kadar hirfet ve sanʿat erbâbını kendi şuʿbe-i iştigâllerinde sâhib-i ihtisâs etmeye çalışmalıdır.

Tâliyât, mensûb oldukları milletin her bir nukât nazarında ʿakâ'id-i dîniyyesini teferruka ve halelden vikâye ederek ʿumûmun bir noktada ittihâd etmesini îcâb eden vesâile teşebbüs

etmelidir. Çünkü milletin nâmiye-i istiʿdâdı tâliyâtın feyz-i gayret ve himmetiyle neşv ü nemâ bulur. Gerek ictimâʿî ve gerek dînî husûsâtda milleti teşettüt ve tefrikadan muhâfaza tâliyâtın ehem vezâ'ifindendir. Milletin kesr-i kuvvet ve nüfûzunu mûceb-i ahvâlden tevakkî için ne sûretle hareket lâzımdır, zâcirât nasıl îfâ-yı vazîfe etmelidir, sâffâtın nerelerde ve kimlere karşı bast-ı sufûf etmesi îcâb eder, bu cihetleri biraz tafsîl, mûceb-i tasaddîʿ ise de büsbütün fâ'ideden hâlî ʿaddedilemez.

Vezâ'if-i tâliyât: Sufûf-ı İslâmiyyeyi yek-dîğerine takrîb ile infâk ve ittihâda daʿvet eden ve bütün evhâm ve zunûn-ı bâtıladan tecerrüd ve istifâsıyla nokta-i vâhideye cemʿ eyleyen üssü'l-esâs Kur'ân-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mecîd'dir. Kur'ân-ı Kerîm'in ihtivâ etdiği hakâyık ve maʿârifi ʿasrımızın terakkiyât-ı hâzırasına tevfîkan şerh ve tafsîl ederek ilâ yevmi'l-kıyâm kâfil-i saʿâdetdârın olduğu hakîkatini halkın nazarında isbât ve irâ'e etmek için yalnız bir kimsenin vücûdu kâfî değildir. Böyle bir emr-i mühimmi teʿmîn her şuʿbe-i ʿilim ve fen ve sanʿatda erbâb-ı ihtisâsdan mürekkeb lâ-ekal beş yüz ʿâlim ve mütefennin zevâtın bir yerde akd-i meclis ve ictimâʿiyle kâbil olabilir.

Mâ-baʿdı var.

Tercüme

"*Menâru'l-Muhakkemât ve Menâtiku'l-Müteşâbihât*" Kitâbından

'*Taʿrîf-i Kurʿân*'

Kur'ân-ı Kerîm'deki suver-i şerîfenin evâ'ilinde bulunan hurûf-ı mukattaʿâta mevâkıʿu'n-nücûm harfleri ıtlâk olunur. Bunların aslı üçdür; mîm, nûn, vâvdır. Bi-hasebi'l-matlaʿ ve'l-had tenevvüʿ ederek min gayri teʿaddüd ve tekrâr on dört harfe bâliğ olurlar. Bunlar sebʿu'l-mesânîdir. Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şân'ı zâhire teʿâküs etdirecek mecmûʿ-ı eşyâ ile Kur'ân'ın meyânında bir nisbet-i irtibâtiyye îcâb etdirir. Kelâmullâh ise Allâhu Teʿâlâ'nın emri ve irâdesidir.

Hîçbir şey Allâh'ın emir ve irâdesi olmaksızın zuhûra gelemez. Bu harfler lafzî

olmayıp mizâc-ı ʿunsurî gibi eşyâyı terkîb eden bir seyelân-ı hüviyetdir. Mecmûʿ-ı kâ'inâtı şâmil ve muhît olacak sûretde Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şân'daki mevâkiʿu'n-nücûm harfleri eşyâya büyük bir cereyân-ı hayât ilkâ etmişdir. Levhü'l-mahv ve's-sebât olan bu harflere hayât ve memât, vücûd ve ʿadem gibi eşyâdaki tasarrufât-ı mukteziyeyi icrâ husûsunda bir mevkiʿ-i mümtâz ihrâz etdiği için mevâkiʿu'n-nücûm denilir.

Hîçbir şey yokdur ki bu harflerin metâliʿinden zuhûr etmesin. Her bir zamâna ve belki her bir âna hüküm-fermâ olan bu külliye-i mutallakaya irâde-i İlâhiyye ıtlâk olunur ki kitâbın zâhiri de budur. Eşyâ-yı îcâd ve ona hayât bu hurûfâtın şümûsundan teʿâküs eden "Hay" isminin sedenesidir. Sedene: Rişte-i mü'essire, âbîne de güneşin görünüşü güneşden bir sedenedir.

Ama ʿilim, kudret, irâde, semʿ, basar, kelâm, tekvîn, aksâd ve mecmûʿ Esmâü'l-Hüsnâ'nın şu'ûnâtı dahı bu mecrâlardan cereyân eden ve eşyâyı husûle getiren "Hâlikıyyet" isminin halk ve îcâdıyla hacz-i rubûbiyyetde terbiye ve âgûş-ı mevâkiʿu'n-nücûmda iktisâb-ı vücûd ederler ve iklîm-i ʿademe giderler. İşte bu kitâbdır. Gayrı mütenâhî bir külliye-i mutallaka olan kitâbın tercümesi nasıl lisâna sığar?

Böyle nâ-mütenâhî olan eşyâ ve suları bir şey-i mütenâhî olan esmâ ve elfâza sıkışdırmak mümkün müdür? Şununla temsîl edebiliriz ki meselâ Hazret-i Muhammed sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimizin şems mesâbesinde olan kalb-i risâlet-penâhîlerine nüzûl ve teʿâküs eden envâr-ı Ceberût-ı İlâhiyye ve vahiy ve ilhâm-ı Rabbâniyye, eşyâyı muhît olan şems gibi eşyâ üzerine nasıl bir te'sîr ve faʿâliyet icrâ ederse kalb-i Hazret-i Muhammed sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellemden ʿukûs eden bu envâr-ı Kur'ân, mâddî ve rûhânî te'sîrler ilkâ eder.

Şemsden eşyâya cârî olan bu te'sîrin müşâhedesi zevi'l-ʿukûlün nazar-ı mütâlaʿasında büyük bir mevkiʿ ihzâr etmişdir. Kur'ân da bu harfler ile kezâlik böyledir. Kur'ân da bu mevâkiʿu'n-nücûm harfleriyle ʿaynı bu nisbetde rûhânî te'sîrler zuhûra getirir. Mâddeten şems her bir ecsâmın te'sîrat-ı kevniyyesi iktizâsından olduğu gibi ifsâdı cihetinden de ʿaynı bu nisbetdedir.

Kur'ân da bir şems-i rûhânîdir, cemîʿ-i eşyâda emir ve nehiy ve sâ'ir rûhâniyyete teʿalluk eden tasvirât ve meʿânî-i mü'essireyi hâ'izdir. Kur'ân'ı teşkîl eden savt ve hurûf ancak bizim

cihetimizden cereyân eden bir havâdisdir. Bizler ise havâdisden bir hâdiseyiz. Maʿnevî olan bir emr-i kün ile bizi ve bizim mecmûʿ-ı irâdemizi işkâl eder, bu ise zâhir-i Kur'ân'dır.

Ama maʿnâ ve hakîkat ciheti ki kelâm-ı nefsîdir. Telaffuza ve savta sığmayan ancak suver-i Kur'âniyyenin ibtidâlarında bir sûret-i mahsûsada irâ'e edilen hurûf ki Cenâb-ı Hakk'ın kelâm-ı nefsîsini terkîb eden Kur'ân ile eşyâ arasında bir rişte-i irtibâtdır. İşte bu irtibâtın husûlünü gösteren bir mevâkiʿu'n-nücûm harfleridir. Bu harfler eşyâya sereyân etdiği gibi bizim de elfâz ve esvâtımıza sirâyet ederek savt ve elfâz ile Kur'ân'ı okuduyor.

Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve'den

Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ Tercümesi

İfâde-i Mütercim

ʿÂcizâne tercümesine ibtidâr etmek tasavvurunda bulunduğumuz *Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve* külliyâtından *Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ* nâm şu eser-i şerîfin birinci nüshamızda bir mikdâr ʿArapçasını derc etmiş idik. Bu nüshamızda ise tercümesine başlamış olmak üzere irhâsât-ı nebeviyye kısmından baʿzılarını nakil ve hikâye etmeyi münâsib gördük.

İrhâsât: Bir peygamberin biʿsetinden mukaddem -baʿs olacağına işâret olmak üzere-zuhûr eden hâriku'l-ʿâde ahvâl demekdir ki henüz ʿâlem ? gelmezden evvel gelecek peygamberin vücûdunu isbât ile kable'l-nübüvve nübüvvet ve risâletini tasdîk etdirecek hüküm ve kuvveti hâ'iz âsâr ve delâ'il-i mâddiye, irhâsât kabîlindendir. İrhâsât-ı celîle-i nebeviyye pek meşhûr ve mütevâtirdir. Keyfiyyet-i vukûʿ ve tarz-ı zuhûr iʿtibâriyle tenviʿ eden irhâsât-ı celîle-i nebeviyyenin her birini ayrı ayrı şerh ve tafsîl etmeye risâlemizin hacmi müsâʿid

olmadığından teberrüken ʿalâ vechi'l-icmâl bir mikdârını inzâr-ı ihtirâma ʿarz ediyoruz.

Me'hazemiz olan işbu *Mevâlîd-i Ehl-i Beyt* irhâsât-ı nebeviyyeyi başlıca üç kısma taksîm ediyoruz. Bunları vukûʿ ve zuhûrlarına nazaran şu sûretle taʿyîn eyliyor: Birincisi "Hâlen" ikincisi "Kavlen" üçüncüsü "Fiʿlen" vâkiʿ olan irhâsâtdır.

Hâlen olan irhâsât: Hazret-i Âmine radıyallâhu ʿanhâ vâlidemizin hâmil-i Seyyidü'l-beşer bulundukları zamân mesʿadet-nişânda görmüş oldukları hâlât-ı ʿacîbe ve garîbedir ki kısmen mevlid kitâblarında mezkûrdur.

ʿÂdât-ı müstahsene-i İslâmiyyeden olduğu üzere cevâmiʿ-i şerîfe ve mesâkin-i müslimînde Mevlid-i Nebevî (sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem) kırâ'atı rahmeten li'l-ʿâlemîn olan zât-ı celîlü's-sıfât risâlet-penâhîye karşı kulûb-ı mü'minînde galeyân eden şevk ve ibtihâcı artırmak emeline ibtinâen te'essüs etmişdir. Esâs iʿtibâriyle Mevlid-i Nebevî ümmetin peygamberini tanıması ve bütün kalbiyle kendisine bir merbûtiyyet hissetmesi hikmetine mebnîdir. Bu münâsebetle zikr-i celîl ve cemîlleri tekrâr tekrâr zîver-lisân taʿzîm edildikçe ümmetin şevki tezâyüd eder.

İrhâsât-ı hâliyyenin tezekkür ve tahatturundan en ziyâde kendilerine teʿalluk ve şümûlü olmak iʿtibâriyle lezzet-yâb-ı zevk-i vicdânî ve rûhânî olanlar nisâ-ı müslimîndir. İşte şu hakîkati inzâr-ı ıtlâʿımıza vazʿ eden sâdât-ı kirâmdan ve eʿâzım-ı ʿulemâ-i İslâmiyyeden merhûm Seyyid Muhammed ez-Zâhid Hazretleridir ki mevlidin vilâdet-i celîle-i risâlet-penâhîye müteʿallik kısmının yalnız nisâ-ı mü'minîn meclislerinde okutdurulmasını ihtiyâr ve kadınlığa ʿâ'id bir hâlin vukûʿunu hikâye eden bu kısmın yine kadınlar meclisinde yâd ve tezkârı başkaca şevk-i dînî ve huzûzât-ı maʿneviyyeyi mûcib olacağını ihtâr buyuruyorlar.

Ricâl-i müslimîn için miʿrâc-ı güzîn-i risâlete ve muʿcizât-ı celîle-i nebeviyyeye ve Ashâb-ı Kirâm rıdvânullâhi teʿâlâ ʿaleyhim ecmaʿîn hazerâtının meclis melâ'ik enîs-i Rasûlullâh'da ne sûretle ahz-ı dîn ve telakkî-i yakîn etdiklerine ve gazevât-ı mübârekede mevkib-i hümâyûnun tarf-ı pür-şeref-i nebeviyyeden ne sûretle sevk ve idâre buyurulduğuna vesâ'ir bunlar gibi celâlet ve şehâmet-i İslâmiyyeyi iʿlâ edecek husûsâna dâ'ir mebâhisi kırâ'at ve bununla teşnîf-i âzân mefharet etmelerini münâsib görüyorlar ki hakîkaten zamânımızda bu yolda hareket-i terakkiyât-ı milliyemizin başlıca ʿavâmil-i mü'essiresinden ʿaddolunabilir.

Asâlet-i fikir ve ʿulviyyet-i emel âsârından olan şu tedkîk ve mütâlaʿa-ı hakîkat-cûyâna bize gösteriyor ki ʿurefâ-yı millet gerek ricâl ve gerek nisâ-ı müslimînin dînen ve vicdânen iktisâb-ı meʿâlî ettirmelerini en esâslı bir sûretde vazʿ ve te'sîs etmişler ve bizi yalnız eserlerine iktifâ ve mesleklerine sülûk ve ittibâʿdan ʿibâret bir şeh-râh-ı hidâyete sevk ve îsâl eylemişlerdir.

Kâlen olan irhâsât: Rasûlullâh sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin henüz izhâr-ı nübüvvet buyurmadıkları bir zamânda gerek ʿurefâ ve gerek müneccim ve kâhinler tarafından risâlet-i celîlelerini te'yîden haber verilen akvel ve rivâyâtdan ʿibâretdir.

Bunların içinde vakt-i câhiliyye müslümânlarından Kus bin Sâʿide el-İyâdî rahmetullâhi ʿaleyhin meşhûr hitâbesi fevka'l-ʿâde kesb-i iştihâr etmişdir. Mezkûr hitâbe hakîkaten pek parlak ve rengîndir. Meşâhîr-i hukemâ-yı ʿArabdan böyle bir zâtın muhassala-i vicdânı olmak iʿtibâriyle her zamân zîver-lisân edilmeye lâyık ve görülmeye şâyândır.

Hâtemü'l-enbiyâ Seyyidinâ Muhammedini'l-Mustafâ sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin biʿset-i seniyyelerini bir hayli zamân evvel Kus bin Sâʿide sûku'l-ʿukâzda işte bu hitâbe ile ʿumûm halka ihbâr ve tebşîr buyurmuşlar ki o meclisde Rasûlullâh Efendimiz Hazretleri dahı tesâdüfen hâzır bulunmuşlardır.

Cevdet Paşa merhûm tarafından gâyet güzel bir üslûb ile Türkçe'ye tercüme edilen bu hitâbenin bir sûretini bir vecih zîr derc-i sahîfe-i mübâhât ediyoruz:

Ey nâs!

Geliniz, dinleyiniz, belleyiniz, ʿibret alınız. Yaşayan ölür, ölen fenâ bulur, olacak olur. Yağmur yağar, otlar biter. Çocuklar doğar, analarının babalarının yerini tutar. Sonra hepsi mahvolup gider. Vukûʿâtın ardı arası kesilmez. Hemen birbirini vely eder.

Kulak tutunuz, dikkat ediniz. Sonda haber var, yerde ʿibret alınacak şeyler var. Yeryüzü bir karış eyvân, gökyüzü bir yüksek tavan. Yıldızlar yürür, denizler durur. Gelen kalmaz. Giden gelmez. ʿAcabâ vardıkları yerden hoşnûd olup da mı kalırlar, yoksa orada bırakılıp da uykuya mı dalıyorlar?

Yemîn ederim. Allâh'ın ʿindinde bir dîn vardır ki şimdi bulunduğunuz dînden daha sevgilidir. Allâh'ın bir gelecek peygamberi vardır ki gelmesi pek yakın oldu. Gölgesi başınız üstüne geldi. Ne mutlu ol kimseye ki ona îmân edip de ol dahı ona hidâyet eyleye.

Vay ol bedbahta kim ona ʿisyân ve muhâlefet eyleye, yazıklar olsun ʿömürleri gaflet ile geçen ümmetlere. Ey cemâʿat-i eyâd!

Hani âbâ vü ecdâdınız, hani müzeyyen kâşâneler, taştan hâneler yapan ʿÂd u Semûd? Hani dünyâ varlığına mağrûr olup da kavmine, "Ben sizin en büyük Rabbinizim." diyen Firʿavun ile Nemrûd? Onlar size nisbetle daha zengin, kuvvet ve kudretçe sizden efzûn değil miydiler?

Bu yer onları değirmeninde öğütdü. Tuz etti dağıtdı. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini yurdlarını şimdi köpekler şenlendiriyor! Sakın onlar gibi gaflet etmeyin. Onların yoluna gitmeyin. Her şey fânîdir. Bâkî ancak Hakk'dır ki birdir. Şerîki, nazîri yokdur. Kendisine ʿibâdet edilecek ancak odur. Doğmamış ve doğurmamışdır.

Evvel gelip geçenlerde bize ʿibret alacak şey çokdur. Ölüm ırmağının girecek yerleri var ama çıkacak yeri yokdur. Büyük küçük hep geçip gidiyor. Giden geri gelmiyor. Cezm etdim ki ʿâmmeye olan bana da olacakdır.

TERÂCİM-İ AHVÂL

Neşriyyâta başlamazdan evvelce böyle bir risâle neşrine teşebbüs etdiğimizi üstâd-ı muhterem Bursalı Mehmed Tâhir Beyefendi Hazretlerine hasebi'l-münâsebe ʿarz etmiş idik. Ara sıra kıymetdâr muʿâvenetleriyle bizi teşvîk lütfunda bulunacaklarını vaʿd ederek lutfen şu eser-i ʿâlîlerini ihdâ buyurdular. Fâzıl müşârün-ileyhe bu sebeble ʿarz-ı teşekkür eder ve teveccühlerinin nişân-ı iftihârı bildiğimiz tevâlî-i âsâr-ı ʿâliyyelerine intizâr eyleriz.

Mevlânâ eş-Şeyh İsmâʿîl Hakkı el-Celvetî (Kuddise sırruhû)

Müte'ahhirîn-i meşâyih-i İslâmiyye arasında kesret-i âsâr ile meşhûru'l-enâm bir zât-ı fezâ'il-i ittisâmdır.

Mustafâ Efendi ismindeki peder-i ʿâlîleri ʿan-asl âsitâne-i ʿaliyyenin Aksaray mahallesinden iseler de harîk-zedelik dolayısıyla Aydos'a hicret etdiklerinden mahdûm-ı fazîlet-mevsûmları olan Cenâb-ı İsmâʿil Hakkı orada gehvâre-zîb ʿâlem-i şühûd olmuşdur. Seniy-yi evce resîde olduğu zamân o târîhde Aydos'da irşâd-ı ʿâşıkîn ve tedrîs-i tâlibîn ile meşgûl bulunan fuzalâ-yı meşâyih-i Celvetiyye'den Atpâzârî ʿOsmân Efendi Hazretlerinin dest-i mübâreklerini bûs ederek daha hâl-i sabâvetlerinde himmet-i kudsiyyelerine mazhar olmuşlardır. On yaşına vâsıl oldukları vakit Edirne'ye ʿazîmetle ʿulemâ-yı benâmdan Seyyid ʿAbdü'l-bâkî Efendiden istifâde-i ʿulûma başlayarak bir hayli fevâ'id teʿallüm eylediler.

Bir müddet sonra asıl bâʿis-i feyz ve kemâlleri olan mârru'z-zikr ʿOsmân Efendi Hazretleri İstanbul'a nakl-i mekân etdiklerinden Hakkı Efendi dahı Dersaʿâdet'e gelip mâddî ve maʿnevî dâhil-i dâ'ire-i ʿirfânları olarak dâne-çîn-i feyz ü maʿrifet oldular. Meftûr oldukları şiddet-i zekâ sâ'ikasıyla az vakit zarfında meʿânîden Mutavvel teʿallümüne kadar terakkî etdiler ki bu zamân feyz-i iktirânda min ciheti't-tarîkat ahz-ı hilâfete de muvaffak olduklarından me'mûren bi'l-irşâd evvelâ Bursa'ya baʿdehû Üsküb'e iʿzâm ve bu havâlîde on sene kadar ârâmdan sonra tekrâren Bursa'ya tevcîh-i veçhe-i ʿazîmet buyurdular.

*Tuhfe-i Halîliyye*lerinde bir dereceye kadar tafsîl buyurdukları üzere bu esnâlarda mürşid-i mükerremleri Şeyh ʿOsmân Efendi Hazretleri Kıbrıs'daki Mağusa kalʿasına iclâ olunmakla berâ-yı ziyâret Kıbrıs'a ʿazîmetle mürşid-i mufahhamlarının son enfâs-ı tayyibelerine mazhariyyetden sonra Konya, Seydişehri, Söğüd, İznik, İstanbul tarîkleriyle Bursa'ya muʿâvedet eylediler.

Biraz sonra Şâm-ı Şerîf'e giderek üç sene ikâmetleri esnâsında be-tahsîs Şeyhü'l-Ekber kuddise sırruhu'l-ethar Efendimiz Hazretlerinin himemât-ı rûhâniyyelerine nâ'il olarak Üsküdar'a ʿavdetle burada da üç sene kalıp âsâr-ı ʿaliyyelerinden otuz ʿadedinin te'lîfine muvaffak oldular. Baʿde Bursa'ya giderek bakiyye-i ʿömürlerini orada imrâr buyurdular. Müddet-i hayâtlarında iki defʿa gazâya iki kere de îfâ-yı hacc-ı şerîfe muvaffak olmuşlardır.

Esâs-ı me'hazımız olup âhir-i mü'ellefât-ı ʿaleyhleri olduğunu sarâhaten ve nihâye-i ʿömr-i ʿâliyyeleri olduğunu remzen beyân buyurdukları *Silsile-nâme-i Celvetî* nâm eser-i kudsiyyelerinde vilâdet-i ʿaliyyeleri 1063, vefât-ı ʿâliyyeleri 1137 seneleri ve müddet-i ʿömürleri dahı 75 olmak üzere mezkûr ve mukayyed olduğu gibi on bini mütecâviz manzûmât-

[1]

ʿârifâne ve yüzden ziyâde mü'ellefât-ı muhakkikâneleri bulunduğu da muharrerdir. Âsâr-ı ʿaleyhlerinin nısfına karîbi lisân-ı ʿArabî ve nısfından ziyâdesi de zebân-ı Türkî üzere muharrer olup lisân-ı Türkî'de ekser tarz ifâdeleri o zamânın üslûb-ı ʿâdîsini andırır bir sûretde ve istitrâdâtı câmiʿ bir hâldedir. Rıhlet-i ʿaleyhlerinde vasiyetleri üzere Bursa'da Tuz Pazarı civârındaki binâ-gerdeleri olan dergâh-ı feyz-iktinâhları semâʿ-hânesinin kıble cihetinde vedîʿa-i hâk-i gufrân kılındılar. Kaddesellâhu sırrahu el-ʿazîz, seng-i mezâr-ı enverlerinde muharrer Hâdî Çelebi tarafından söylenilen târîh-i tâm ki şu:

Kutb-ı zamâne Şeyh İsmâʿîl Hakkı hak bu kim
Erişdi ʿilm-i zâhir u bâtında hakkâ gâyete

Oldu behişte tâ'ir kudsî-i rûhı pür-feşân
Müsterşidânın eyledi üftâde hâk-i firkate

Tahrîr etdim Hâdî târîh-i sâl-i rıhletin
Hak Hak dedi ʿazmeyledi Hakkı Efendi cennete (1136 / 1723-1724)

Vecihle mahkûk olduğu gibi kable'l-vefât taraf-ı kâşifânelerinden söylenen şu: *Kebş-i rûhum Hakk'a kurbân eyledim,* târîhi de bu mısrâʿ-ı maʿnîdâr üzeredir. *Nakdü'l-Hâl* nâm eserlerindeki manzûmelerinin maktaʿ beytinin mısrâʿ-ı ahîri olan şu: *Hakkı envâr-ı Hakk ile bir oldu merkadi* dahı, târîh-i vefâtlarını müşʿirdir. Esâmî-i mü'ellefât-ı ʿaleyhleri ber-vech-i âtî olup matbûʿ olanlar mîm harfiyle işâret olundu:

1-*Rûhu'l-Beyân*, dört cild-i kebîr tefsîr (mîm): Eşher mü'ellefât-ı ʿaleyhlerinden olan bu tefsîr-i şerîfinin baʿzı zevâ'id ve nakliyyât-ı zaʿîfesinden sarf-ı nazar olunduğu hâlde elhak şâyân-ı mütâlaʿa ve istifâde bir eser-i ʿâlî olduğu ʿinde'l-ʿurefâ ve'l-ʿulemâ müttefikun ʿaleyhdir. **2-***Şerhü'l-Muhammediyye*, iki cild (mîm): Rûhu'l-beyândan sonra bâdî-i şöhretleri olan âsâr-ı ʿaleyhlerindendir. **3-***Şerh-i Mesnevî*, iki cild (mîm) **4-***Şerh-i Pend-i ʿAttâr* (mîm) **5-***Şerh-i Bostân-ı Saʿdî*: Lisân-ı tasavvuf ve zebân-ı Fârsî'ye olan vukûf-ı tâmmeleriyle şâhid ve burhândır. **6-***Furûk* (mîm): Bu eser-i kıymetdâr fuzelâ-yı ʿasırdan ʿAlî Enver Efendi tarafından *el-Vüsûk fî tercemeti'l-fürûk* ismiyle tercüme ve tabʿ olunmuşdur. **7-***Şerh-i hadîs-i erbaʿîn* (mîm) **8-***Tamâmü'l-feyz* **9-***Kitâbü'l-Kebîr* **10-***Nakdi'l-hâl* **11-***Risâletü'l-Câmiʿa fî Mesâili'n-Nâfiʿa* **12-***Risâle-i Verdiyye* **13-***Şerh-i Şuʿabu'l-'Îmân* (mîm) **14-***Risâle fî ʿİlmi'l-Hadîs* **15-***Hazerât-ı Hams-ı Îlâhî* **16-***Vesîletü'l-Merâm* **17-***Kenz-i Mahfî* (mîm) **18-***Şerh-i Nazm-ı Hayretî* **19-***Silsilenâme-i Celvetî* **20-***Müzîlü'l-Ahzân* **21-***Şerhü'l-Kebâir* (mîm) **22-***Kitâbü'l-Müteferrikât* **23-***Şerhü'l-Usûl li-Teysîri'l-Vusûl* **24-***Taʿlîkât ʿale'l-fâtihâ li-tefsîri'l-kâdî* **25-***Kitâbü'n-netîce* **26-***Şerhu'l-*

âdâb **27-***Hâşiye ʿalâ Sûreti'n-Nebe'* **28-***Nuhbetü'l-fikr fî Usûli'l-hadîs* **29-***Şerh-i Gazel-i Bayram-ı Velî* **30-***Şerh-i Gazel-i Yûnus Emrem* **31-***Hayâtü'l-Bâl* **32-***Kitâbü'l-Envâr fî Hakkı ʿİvaz Paşa* **33-***Mir'âtü'l-Hakâyık* **34-***Kitâbü'l-Hitâb* (mîm) **35-***Sülûkü'l-Mülûk* **36-***Hüccetü'l-Bâliğa* **37-***Mecmûʿatü'l-Esrâr* **38-***Şerh-i Fıkh-ı Keydânî* **39-***Kitâbü'l-Mir'ât* **40-***Risâle-i muhyi'l-beşîrü'n-nezîr* **41-***Kitâbü'n-Nahiv* **42-***Vâridâtü'l-kübrâ* **43-***Eyyühe'l-bülbül* **44-***Nuhbetü'l-Letâ'if* **45-***Şerhu Muhaddime fî ʿilm Nahiv* **46-***Şerh-i Salavat-ı İbn-i Meşîş* (mîm) **47-***Nevâdirü'l-ʿulûm* **48-***Hutabü'l-hutebâ'* **49-***Kitâbü'l-hurûf* **50-***Kitâbü'n-Necât* (mîm) **51-***Kitâbü'z-zikr-i ve'ş-şeref* **52-***Şerh-i Nazm-ı Ahmedî* **53-***Tuhfe-i Halîliyye* (mîm) **54-***Tuhfe-i İsmâʿiliyye* (mîm) **55-***Tuhfe-i Recebiyye* **56-***Tuhfe-i Hâsekiyye* **57-***Tuhfe-i ʿAtâ'iyye* **58-***Tuhfe-i Vesmiyye* (mîm) **59-***Tuhfe-i ʿÖmeriyye* (mîm) **60-***Tuhfe-i Bahriyye* **61-***Risâle-i Hüseyniyye* (mîm) **62-***Kitâbu Hakku's-Sarîh ve'l-keşfü's-sahîh* **63-***Beyʿatnâme-i Topcuzâde Mehmed Ağa* **64-***Beyʿatnâme-i Mehmed Bahri Bey* **65-***Risâle-i İn-i Şartiyye* **66-***Şerh-i Nazm-ı Sahafî* **67-***Şerh-i Nazm-ı Niyâzî-i Mısrî* (mîm) **68-***Şerh-i Nazm-ı ʿAbdî* **69-***Manzûme-i Miʿrâcü'n-Nebî (Miʿrâcnâme)* **70-***Kitâbü't-Tevhîd* **71-***Kitâbu Mesâ'ili'l-Kelâmiyye* **71-***Şerh-i Dîbâce-i Kasîdetü'l-Fârızıyye* **73-***Şerh-i Mültekâ ile'n-Nısf* **74-***Hâşiye-i Velediyye* (mîm) **75-***Meclis* (mîm) **76-***Şerh-i Usûl-i ʿAşera* (mîm) **77-***Necât-ı Tâm* **78-***Ziyâ-yı Maʿnevî* **79-***Tuhfe-i Nefsü'r-Rahmân* **80-***Usûl-i Sebʿa* **81-***Kitâbü'l-Fazl ve'n-Nevâl* **82-***Kitâbü's-Sükûk* **83-***Tuhfe-i Şeybiyye* **84-***Risâle-i Hayriyye* **85-***Râhatü'r-Rûh* **86-***Şerhu Hadîsi'l-Mü'min Mir'âti'l-Mü'min* **87-***Risâle-i ʿİmâriyye* **88-***Kitâbü'l-Mübîn ve'l-Ahfâ* **89-***Risâletü'n-Nevâfil* **90-***Esrârü'l-Hac* **91-***Şerhu Mektûbi'ş-Şeyh* **92-***Risâletü'z-Zelzele* **93-** *Şerhu Salavâti'ş-Şâfiʿî* **94-***Şerh-i Kelâm-ı ʿİsâm* **95-***Risâle-i Vahdet-i Vücûd* **96-***Tefsîru Beydeki'l-Hayr* **97-***Tefsîr-i ve Mâ Besse Fîhimâ min Dâbbe* **98-***Tefsîr-i Yâ Eyyühe'n-Nâs Üʿbüdû* **99-***Şerh-i İcâretnâme-i Şeyh Bermâdî* **100-***Şerh-i İcâretnâme-i Muhammedü'ş-Şâmî* **101-***Dîvân-ı Hakâyık-beyânları* (mîm) **102-***Tefsîr-i ve Lekad Ehaza'llâhu Mîsâka Benî İsrâ'îl* **103-***Tefsîr-i İnne'llezîne Yuhâddûna'llâhe ve Rasûlehû* **104-***Risâle-i Lâyihât* (mîm) **105-***Risâletü'n-Nesâyih ilâ Seydi ʿAli Çelebi* (mîm) **106-***Ahidnâme* (mîm)

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı "el-Mirsâd"

ʿArz-ı Teşekkürât

Tebrîk ve teşvîk nâmeleri ile bizi minnetdâr buyuran zevât-ı kirâmın her birine ayrı ayrı ʿarz-ı teşekkür borcumuzdur. ? fevkinde mazhar olduğumuz şu kıymetdâr teveccühlerine mukâbil ʿâlem-i neşriyyâtda ʿâcizâne hizmet ederek îfâ-yı şükrân edebileceğimizi müşâr ve mûmâ-ileyhim hazerâtına maʿal-imtinân ʿarz ve beyân ederiz.

Tebrîk

İslâm Mecmûʿası

İntibâh-ı dînî ve milliyemizin büyük bir nişânesi ʿaddetdiğimiz cerâ'id-i İslâmiyye mecmûʿasına ? güzîde bir "İslâm Mecmûʿası" iltihâk ediyor. İslâmiyete hizmet maksadıyla meydâna atılan böyle ciddî ʿazim ve himmet sâhiblerini maʿal-iftihâr tebrîk ve takdîr ederiz. Şâyân-ı istifâde münderecâtına husûl ıttılâʿları için kâri'în-i kirâmımıza mütâlaʿasını tavsiye etmeyi ʿuhdemize müterettib vecâ'ib-i kadir-şinâs? ʿaddeyleriz.

Mukâbele-i Tebrîk

Tarîk-i terakkî ve teʿâlîde katʿ-ı merâhil-i kemâl etmeye çalışanları teşvîk ve tergîb vatan-perverâne hidemâtın başlıcalarındandır. Mücerred şu maksada mebnî risâlemizin intişârını tebrîk buyuran "Hayru'l-kelâm " refîk-i muhteremimize ? takdîm-i teşekkürât ederiz.

ʿAded 4

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk

Nâm Eser-i Şerîfden “İnne Rabbeke le-bi’l-Mirsâd” Âyet-i Kerîmesinin Tercümesi

Edvâr-ı ʿÂlem Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt

Tercüme

Para ile Vatan Kazanılmaz

Rızâ

Nüshası 50 paradır

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[25]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 21 Rebîʿu'l-âhir 1332 Perşembe 2 Mart 1329 ʿAded : 4

Tercüme

***"Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk"* Nâm Eser-i Şerîfden**

Estaʿîzü-bi'llâh

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

Sadakallâhu'l-ʿazîm

اعلم ان ربك لبالمرصاد. المرصاد : هو تهية الاسباب لحصول شئ آخر. يترصد العبد الى ربه بالعبادة ؤالرب عبده بالرحمة. هذا سر من اسرار العبد كان بينه وبين ربه .... الخ.[26]

Mirsâd: Bir şey'in husûlü için esbâb ve âlâtı tehiyye etmek demekdir. ʿAbd; ʿibâdetle Allâh'ın rızâsını tahsîl esbâbını tehiyye ederek Rabbine müterassıd olursa elbette o da

ona rahmetiyle müterassıd olur. Bu bir sırdır ki mâ-yeterassad bihî ile kendi beynindeki esbâb ve ʿalâ'imi tarassud etmekle zuhûra gelir. Meselâ bir mü'min muvahhid uykudan kalkar kalkmaz her şeyden evvel âbdest alarak sabâh namâzını kılmaya mübâderet eder. Bu sûretle kendisini hıfzu's-sıhha kavâʿidine tevfîken baʿde'n-nevm muvâzenet etmiş olur. Evvelen kendini yokdan var eden Allâh'ın vermiş olduğu sıhhat-ı vücûdun şükrâniyyetini îfâ ile kalbinde büyük bir şevk ve zevk uyanır. Sâniyen, sanʿat, ticâret, zirâʿat vesâ'ir bu gibi husûlünü murâd etmediği şeylerin esbâbına itmi'nân-ı kalb ile teşebbüs eder. Öğlen ve ikindi namâzlarını dahı fecr-i nehârda edâ ederek mağribin hulûlünde o gün Cenâb-ı Hakk'ın kendisine iʿtâ etmiş olduğu ticâret ile tarassud etdiği menfaʿatin husûl-pezîr olması üzerine salât-ı mağribîde şükrenlillâh kılar. Ve emr-i İlâhîyi yerine getirmiş olur. Yatsı ve vitir namâzlarını dahı fecr-i leylde edâ eyler.

ʿİbâdet, mutlakâ Allâh'ın emriyle ʿabdın üzerine vücûbı terettüb eden farzlar demekdir. Namâz kılmak, oruç tutmak ekl ü şürb ve kesb-i helâl vesâ'ir ʿamel ve ʿibâdete müteʿallik şeyler gibi. Fazl-ı melekûtu tekvîn ve vücûda nüzûlüyle ʿabdin kuvâ-yı bedeniyyesini sarf ve istiʿmâl edecek evkât ile bu kuvvetin istihsâli için sükûn ve istirâhat zamânlarını taʿyîn eder. Nitekim اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ[27] el-âyet nazm-ı celîlinin delâleti vecihle muʿaddilü'n-nehâr zamânında gece ve gündüzün on ikişer sâʿat üzere terettüb etmesi tarassudun menfaʿat-ı iktisâdiyyesini gösterir. Evkât-ı hamseyi irâ'e eden sâʿât-i zamâniyye ʿabdin ʿibâdet için müterakkıb ve müterassıd olacağı zamânlardır. Bu sâʿâtin içinde ancak cumʿa günlerinden mâʿadâ beyâz-ı nehârda çalışmak ve geceleri ise kendi nefsinin istirâhatını te'mîn ve râhatını ihtiyâr etmek ferâ'iz-i müterassıda cümlesindendir. Zîrâ uyku ve istirâhat geceye münhasır ve mahsûsdur. Bunun için uykuda o evâmir-i İlâhiyyeden bir nevʿ-i farzdır. Fecr beldenin en mühim levâzımındandır. Bir kavim ki sabahleyin erkence kalkmak ve işi gücüyle meşgûl olmak iʿtiyâdındadır. Hayâtında, rızkında, ticâretinde neşv ü nemâ ve bereket bulunmak muhakkakdır. Kesb ve ticâretin bidâyeti fecrden iʿtibâr olunup insânlar beyninde ahz ve iʿtânın mebde-i fecrden olması ʿâlem-i medeniyyete açık sûretde iktisâdı irâ'e eder. Eğer ʿunsur-ı diyânet ʿunsur-ı beled üzerine munzam olursa iftirâksız ancak bir kelime-i ittihâdiye teşkîl

eder. İfsâdı mümkün olmaz sâʿât-i zamâniyye ki ʿibâdete mensûb sâʿatlerin vazîfelerindendir. Medeniyyet, kelime-i iʿtikâdı husûle getiren sâʿatlerdendir. Sed ü red gibi kelime-i ictihâdîde medeniyyet ihdâs eder.

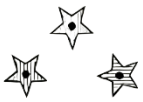
Diyânet, nefs-i ticâretden menâfiʿi izâle etdirmeyecek sûretde sanʿat ve ticâretin menfaʿatine zevâl vermeksizin iktisâdın medeniyyete olan büyük bir kısmındandır. Bu takdîrce fecre beled teʿâküs ederek baʿde'l-fecr iktisâdı mir'ât-ı nehârda gösterir. Ama gecelerde ve cumʿa günlerinde olan ticâret ve nâfile ʿibâdet ʿabdın hırsı marazına kapılmasından ʿibâretdir. [28] الحارص كالمحروم mefhûmunca velev para kazansa da uzun müddet gece yorgunluğuna vücûdu mukâvemet edemeyerek tâb u tüvândan kesilir. Bundan başka ahbâb ve yârânın ziyâret ve sohbetleriyle hâsıl olacak sürûr ve neşâtdan dahı mahrûm kalır. Tedrîcen bunun da zararını müşâhede eder. ʿÂkil kimse cemîʿ-i ahvâl ve efʿâlini taht-ı tarassuda alarak kendini mevkiʿ-i mirsâdda bulundurmalıdır. İktisâd iki nevʿdir. Birincisi aʿmâl-i dünyeviyyede ikincisi aʿmâl-i uhreviyyede olan iktisâddır.

[29] الجالب فى سوقنا كالمجاهد فى سبيل الله hadîs-i şerîfi mûcibince uzakdan yakından bizim çarşımıza mal getiren tüccârların ticâretçe olan iktisâdları fî sebîli'llâh mücâhede eden guzâtın sevâblarına muʿâdil gibidir. Ama ʿamel-i uhreviyyede iktisâd estaʿîzü-bi'llâh

[30] مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ el-âyet-i nazm-ı celîlinde vâkiʿ ʿameldeki müterassıdın iktisâdı gibi. Maʿnâyı şerîfi: Size vâkiʿ olan emri üzerinizde sıkıntı verecek bâr-ı girân gibi tutmayın. Zîrâ insânı Cenâb-ı Hak zaʿîf olarak halketmiştir. Bu zaʿfiyyete mebnî Hak Teʿâlâ insânı tekâlif-i şâkka gibi nefsinin tahammülü hâricinde hîçbir şeyle mükellef buyurmamışdır. Hâle ve iktidâra ve zamâna muvâfık hareketiniz size vüsʿatdir. Estaʿîzü-bi'llâh

[31] يُرِيدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ Hazret-i Rasûlullâh sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz buyurmuşdur ki "Namâzınızı derece-i cevâzda sabî için hafîf ve serîʿ olarak edâ edin. Tâ ki sabî çokça bükâ ederek fikrinizi meşgûl etmesin." Müslim ve Dâvûd'un Ebû Hureyre'den (radıyallâhu teʿâlâ ʿanhum) rivâyet etmiş oldukları hadîs-i şerîfde Hazret-i Fahr-i ʿâlem sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimiz buyurmuşlardır ki: Kendiniz nefisleriniz üzerine aʿmâl-i şâkkayı ve zahmetli işleri revâ görmeyiniz. Zîrâ Allâhu Teʿâlâ Hazretleri sizin

murâd etdiğiniz şey'i mürîddir. Hattâ aʿmâl-i şâkka ile müşeddid ve muʿazzib olmayasınız. Sizden evvel gelen kavimler gayrılarını taklîd ve taʿkîb edeceğiz derken büyük büyük yorgunluklara ve fâ'idesiz telâşlara nefislerini çarpdılar. Allâh Teʿâlâ da o şiddet ve sıkleti onlara pîşe etdi. Dünyâda müsâʿid olan ruhsatı mihnete değişdiler. Bir işi işlemek şart değildir. O işin menfaʿat ve mazarratını ibtidâdan muvâzene ederek taʿyîn ve irâde lâzımdır. İşte mirsâd bu murâd olunan işin menfaʿati ziyâde olanı intihâb etmek ve murâd etdiği şey'in esbâbıyla o şey'i tarassud eylemekdir.

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ [32] Hayır ve şer her matlûbunuza vusûl için âlât makâmında olan esbâb ile Rabb'iniz sizi tarassuda almışdır. İrâde sizdendir, halk ondandır. Mirsâd, esbâbın tasarrufundan hâsıl olan kuvvet demekdir. Gerek hayır ve gerek şer olan şeylerde kul, Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olur. Mirsâd bir savt-ı hakîkîdir ki insânlar o savt ile istiʿdâdının gâyeti tarafına doğru sevk olunur. Dünyâdan kendilerine îmân ve ʿamel gibi bir sermâye alanlar mazhar oldukları esmânın tecellîsi ile berâberdir. Behîmiyetde kalanlar ise

أُولٰئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ [33] dır.

Rubûbiyet isminin menâzil ve merâsıdında bulundukça gerek hayır ve gerek şer seni cânib-i matlûba ulaşdıran Cenâb-ı Hakk'ın tasarruf-ı esmâ-i İlâhiyyesidir. Fakat burada bir hüküm varsa o senin irâdendir. Hayır murâd edersen Rabb'in seninle o tarîk-i müstakîmde nihâyete kadar gider. Tarîk-i şerri ihtiyâr edenleri mürebbîsi olan ismin tasarrufu dereke-i süflâya îsâl eyler. Yine burada muhtâr olan senin irâdendir. Necât ve felâh murâd edersen tövbe ve rücûʿu ihtiyâr edersin. Estaʿîzü-bi'llâh

اَفَمَنْ يَمْشِى مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِهٖ اَهْدٰى اَمَّنْ يَمْشِى سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ[34] el-âyet hangi yolu irâde edersen o yolda Rabb'in seninledir. Gerek cemâl ve gerek celâl hangi isme mazhar olursa olsun ʿabd وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهٖ مَرْضِيًّا[35] mısdâkınca ʿindi Rab'de merzîdir. Meselâ Mudill isminin tekâzâsı harekât ve efʿâlinin netîcesi olarak bir şakînin dâr ağacına asılması ve onun bu hâlde görülmesidir. Mudill isminin

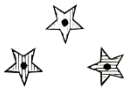
ʿindinde merzîlik odur. Kezâlik Hâdî isminin tekâzâsı ʿulûm ve maʿârif-i İlâhîye ve kevniyye ile tezyîn-i zât ve sıfât edip fevz ve felâh sâhibi olarak halka Hâdî ve mürşid olacak mertebeyi ihrâz etmek ve o şerefe nâ'il olmakdır. Hâdî isminin merzîsi de budur. Bunların her ikisinden Rabbi râzıdır. Sû'-i efʿâl ve aʿmâline mebnî cehenneme gidenden Mudill ismi , hüsn-i ʿamel ve ʿibâdetinden dolayı cennete gidenden dahı Hâdî ismi râzıdır. Mudill ve Hâdî isimlerinin tekâzâsı rubûbiyyetin merâsıdındandır. Rubûbiyyetin şânı merbûbu tarassud âletine almakdır. Mirsâd, bir câdde-i müstakîmedir ki [36] اِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا mantûkunca evâmir-i İlâhiyyeye muhâlif harekâtda bulunanları doğru yola sevk etmek için Cenâb-ı Hak cehennem ile bunları korkuduyor. İşte sırât-ı müstakîm bu sûretde mirsâd olmuş olur. Bu yoldan ayrılanların önünde hatırlı vâdî ve derekât vardır ki bunlara tesâdüfünde insânı müdâfaʿa edecek ancak Rabb'idir.

[37] اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ sırât-ı müstakîmde sizi hüsn-i vikâye ve terbiye edecek sizin ʿilminizdir. O terbiyeden hâsıl olan şey de mirsâddır. Cennete tergîb için cennet mirsâd olduğu gibi sırât-ı müstakîmde muvâzenesini muhâfaza ederek cehennemden sakınmak için cehennem de bir mirsâddır. Nefis zulümâta o kadar tedâhül eder ki ʿâdetâ küfre yaklaşacak bir dereceye gelir. İşte mirsâd onu sırât-ı müstakîme sevk edecek bir sâ'ik makâmındadır. Cenâb-ı Hak cehennemi insânları taʿzîb etmek için yaratmamışdır. Biz kendi kendimizi cehenneme atmadıkça Allâhu Teʿâlâ atmaz. Allâh'ın emrine inkıyâd, nehyinden ictinâb ile peygamberinin izini taʿkîb edenlerin cehennem arka taraflarında kalır. Allâh'a, peygambere, kitâba arkasını çevirmedikçe cehenneme müteveccih olmaz. [38] اِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا âyet-i kerîmesi mûcibince mirsâdın mukâbiline mefâz derler. Mefâzda fazl-ı melekûtî vardır ki nüfûs-ı cüz'iyye üzerine cârîdir. Yaʿnî ebnâ-i beşerden tarîk-i hakkı ihtiyâr ederek ʿamel ve ʿibâdet sâhibi olanlar mefâza dâhil olurlar. Mutme'inneye geçenleri hâsıl etdikleri yakîn ve maʿlûmât sâyesinde nefis ve şeytan hîçbir vecihle iğvâ

edemez. Mefâz, hânenin bahçesine olan yolu gibi tehlike ve muhâtaradan emîndir. Mirsâd; ʿulvî bir şey'i taht-ı nezârete alıp taʿkîb etmek, meselâ bir yıldızı rasad ile tarassud gibi. Ve kezâ mermînin hedefe tesâdüf ve isâbet edip etmediğini tarassud gibi ve kezâ cevâmiʿ-i şerîfede imâmın cemʿiyyeti mevzûn tutmak için sufûf-ı müstakîme teşkîl ederek cemâʿati tarassudı gibi. Bunların hepsi birer mazhar-ı mirsâddır. ʿİlimde hatâ olmaz. Hatâ, hatâyı ʿilim bilerek her fikre her şey'e zâhib olmakdadır.

İnsânın bedeni aʿzâsına nazaran iki kısımdır ki bu aʿzâ kendilerine mevdûʿ hizmete ve vezâ'ifle vücûdun sıhhatini muhâfaza ve tarassud ederler. Bir kısmı başda ve bir kısmı gövdededir. Başda olan fezâ'il gövdede dahı vardır. Bunlar başda olan gözler, kulaklar ile burun ve ağız ve gövdede olan eller, ayaklar ile sebîlinden ʿibâret olmak üzere sekiz aʿzâdır. Bunların hepsi bizim için birer hâdimdir. Her birinin ayrı ayrı hizmetleri vardır. Herhangi birisi muʿattal olursa insân o hizmet ve menfaʿatden mahrûm kalır. Rûhânî hafaza melâ'ikesi gibi bunlar da vücûdun sıhhatini muhâfaza etdikleri için melek kabîlindendir. Vücûda olan şu hizmetleri delâletiyle melâ'ikenin bunlar melekûtü'l-arz kısmından olmak ihtimâli ağlebdir. Meselâ, göz insânın harekât ve sekinâtında bir hâkimdir. Basdığı yeri görmeyen bir kimsenin ise yolunda tesâdüf edeceği hatır ve mehâlikden kendisini bi'z-zât vikâye ve muhâfaza etmesi gayr-i kâbildir. Ve kezâ ayak vücûdu istenilen mahalle götürüp getirmek için bir hâkimdir. Ayağı olmayan bir kimse ise ne kadar bir ʿazâb-ı elîme giriftâr olur. Ve kezâ el vücûdu idâre için hâkimdir. Eli olmayan bir kimse ne ile ekl ü şürb ederek hayâtda bulunduğu müddet kendisini muhâfaza edebilir. Diğer aʿzânın nefʿ ve hizmeti bunlara kıyâsen taʿyîn olunabilir. Ve'l-hâsıl bu sekiz aʿzânın vazîfeleri pek büyükdür. Vücûdun kıvâm ve devâmı bunların sıhhat ve selâmetlerine menûtdur.

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ [39] irsâl-i rusül ve inzâl-i kütüb ile kullarının hayır ve şer ʿamellerine göre istediklerini iʿtâ etmek mirsâdü'r-Rabb'dir. ʿAbdin mirsâdı ise

cemâʿatle edâ-yı salât etmekdir. Cemâʿat, memleketin mirsâdıdır. Bir memleket halkının mikyâl ve mîzân gibi aralarında cârî umûr ve muʿâmelâtda istîfâ-yı hak ve iltizâm-ı ciddiyet ederek yek-dîğerine karşı sadâkat, uhuvvet, muhabbet ve pâdişâhlarına itâʿat hisleriyle kalbleri meşhûn olmalıdır ki o memleketde refâh ve saʿâdet yüz göstersin. Kemâl ve terakkî husûle gelsin.

Îmân, ʿâlem-i gayb ve maʿnâya teʿalluk etdiğinden makarrı kalbdir. Buna binâen tasdîk-i ahvâl kulûbden ʿaddedilmişdir. Zîrâ bir mü'minin îmânı maʿnâya teʿalluk eden cihetidir.

İslâmiyyeti ise sûret ve zâhire teʿalluk eden cihetidir. Zâhirden maʿnâ vâsiʿ olduğu için zâhirin ihtivâ etdiği savm ve salât ve hac ve zekât gibi şeyleri maʿnâda icrâya sevk edecek altı şeydir ki Allâhu Teʿâlâ Hazretlerine ve melâ'ike-i kirâmına ve Peygamberân-ı ʿizâmına gönderdiği kitâblarına ve enbiyâ-yı zî-şân salavâtu'llâhi ʿaleyhim ecmaʿîn hazerâtına ve âhiret gününe ve hayır ve şer Allâh Teʿâlâ'nın takdîriyle olduğuna inanmakdan ʿibâretdir. Mü'minbih olan bu altı şey dahı insânın dînî bir mirsâdıdır. Dînde âfât-ı semâviyye, ʿakâ'id-i bâtıla demekdir.

اللهم احفظنا من شرور انفسنا[40]

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ [41]

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Üçüncü nüshamızdan mâ-baʿd **Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn**

Fasıl

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ اَلَّذِی یُوَسْوِسُ
فِی صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ [42]

Şimdi Avrupa'nın ʿulûm ve maʿârif ve sanâyiʿinde bir sürʿat-i fevka'l-ʿâde ile tezâyüd ve terakkî âsârı görünmekdedir. Memleketimizde dahı şu terakkiyâtın husûlüne kadar geceyi gündüze katıp çalışmak ve îcâbı hâlinde dîn ve iʿtikâdındaki salâbeti muhâfaza edebilecek kimseleri Avrupa'ya göndermek katʿi'l-vücûbdur. [43]الحکمة ضالة المؤمن اینما وجدها اخذها mısdâkınca ʿilim ve maʿrifet ve hikmeti bulduğumuz yerden almak, değil ehl-i kitâbdan hattâ [44] اطلبوا العلم ولو بالصین emrine imtisâlen Çin mecûsîlerinden bile o hikmet ve ʿilmi öğrenmek borcumuzdur.

Terakkiyât-ı milliyemizi matlûbumuz olan hüner ve maʿrifeti öğrenerek te'mîn için Avrupa'ya gidenlerden maʿlûmât-ı müktesebelerini, mahâret ve zekâvetlerini sarf ve tatbîk ile memleketimizde dahı sanâyiʿ, ticâret ve zirâʿat vesâ'ir bu gibi umûr-ı mühimmenin revnak ve revâc bulması husûsunda büyük büyük hizmetler beklemek hakkımızdır. Bunlar millet ve meslek-i aslîlerinin ʿaleyhine ecnebîlerin kullandıkları lisân ve efkâra tercümân olacak olursa tabîʿîdir ki edilen fedâkârlığa mukâbil küfrân-ı niʿmet etmiş ʿaddolunurlar. Millet arasındaki mevkiʿ-i ictimâʿîlerini gâ'ib ederek şeref-i milliyyelerini değil belki ʿumûm insâniyyetin şerefini rencîde ederler.

Ez-cümle Avrupa ʿâdâtına muhâlif zannetdikleri teʿaddüd-i zevcât ʿacabâ câ'iz midir değil midir diye dîn-i mübîn-i İslâm'ın şerâ'it-i mahsûsa ile taʿyîn ve tahdîd etdiği bir mes'ele hakkında hîçbir ehemmiyet ve kıymeti olmayacak sûretde idâre-i kelâm ederler. Avrupalılar

hevâ ve heveslerine kapılarak bu uğurda her dürlü fenâlığı irtikâb etdikleri ve ʿiffet ve nâmûsuyla yaşamak isteyen kadınlarını bir buhrân-ı elîm içinde bırakdıkları hâlde yine teʿaddüd-i zevcâtı körpe görüyorlar. Teʿaddüd-i zevcâtın Avrupaca bu kadar aʿzâm edilmesinin esâs menşe'i kendilerine sirâyet korkusuyla Frenk kadınlarının tabʿ ve emellerinde tecessüm etdirdikleri heyecâna kapılmakdan ʿibâretdir. Kadınların açık saçık gezmeleri ârzûsu hissiyât-ı hayvâniyyeyi tahrîk ederek nazarda hoş görünecek manzara bilâ-hicâb ve lâ-mâniʿ rü'yet ve taʿkîb etmek hevesâtına şiddet-i meyilden ileri gelmişdir. Milletimizden hangi vicdân sâhibi buna râzı olur? Evlâd-ı vatan hilâf-ı ʿâdet üzere mâder ve hâherlerinin meyhânelerde, kahvelerde vesâ'ir şurada burada birtakım nâ-makbûl adamlar arasında bulunmasını tabîʿî kabûl edemez. Burada tesettürün uzun uzadıya fevâ'id ve menâfiʿinden bahse lüzûm yokdur. Şu kadar diyelim ki bugün Anadolunun birçok yerlerinde müslümân tabîʿatıyla tabîʿatlaşmış vatandaşlarımızı dahı bu gayret yakalamışdır. Burası hakîkaten te'emmül edilecek bir noktadır. Bir milletin göreneği etvâr ve ʿâdeti icrâsı mecbûrî bir kânûn hükmündedir. Bunu terk etmek olamaz.

Fasıl

ʿUlûm-ı dîniyye, ʿulûm-ı ʿâliyyedendir. Ekserîsi ve belki mecmûʿ-ı nakil üzerine mübtenî olduğundan iʿtikâd-ı milliyeyi muhâfaza elbette lâzımdır. Zîrâ ʿulûm-ı ʿakliyye ve hissiyyeyi muhâfaza edecek ancak o milletin muʿtekadâtıdır. ʿUlûm-ı İlâhiyye, milletin mensûb olduğu dînden ʿibâretdir. Bir kavmin bir milletin dîni ʿilel ve ʿavârıza hedef olursa o kavim, o millet tefrikaya giriftâr olur. Bir milletin nüfûz ve iktidârı, salâbet-i dîniyyesi nisbetindedir. İttifâk etmiş olduğu dîni içlerinden iʿtirâza hedef eden olursa nefsânî olan bu iʿtirâz tevassuʿ ederek mutlakâ o kavmin pây-ı sebâtını mütezelzil eder. Vâdî-i tefrikada helâk olup gitmesine sebeb olur.

Hazret-i Hârûn ʿaleyhi's-selâm, Hazret-i Mûsâ ʿaleyhi's-selâmın vürûduna kadar Benî İsrâ'îl hakkında şiddet-i lisân kullanmadı. Rıfk ve mülâyemetle vaʿz ü nasîhat buyururlar idise de aslâ te'sîr etmezdi. Maʿa-mâ-fîh bir kuvve-i zecriyye ile de tehdîd

edebilirdi. Fakat Hazret-i Mûsâ ʿaleyhi’s-selâmın ʿavdet ve rücûʿuna kadar Benî İsrâ’îl muʿtekif oldukları ʿibâdet-i ʿacilde musır olacaklarını Hârûn ʿaleyhi’s-selâma ekîden söylediler.

Hazret-i Mûsâ ʿaleyhi’s-selâm vürûdunda birâderi Hazret-i Hârûn ʿaleyhi’s-selâma: “Yâ Hârûn! Seni Cenâb-ı Hak emr-i risâletde bana şerîk buyurmadı mı? Sen de benim gibi bu dîni teblîğe me’mûr değil miydin?” ʿitâbiyle hitâb etdi. Hârûn ʿaleyhi’s-selâm cevâben: “Hakîkat hep buyurduğunuz gibidir. Lâkin kavmi tefrikaya düşürmüş olsaydım o zamân işin önü alınmazdı.”

Bir millet içinde ihtilâf-ı rûhânî varken tedbîrsizlik ile bir de ihtilâf-ı cismânî husûle getirmekliğin adına teferruka denilir. Bir kavmin içerisinde ne kadar mezâhib-i muhtelife varsa o kadar ihtilâf-ı rûhânî mevcûd demekdir. Muhtelif akvâmın vücûdu bir kuvve-i tazyîkiyye ile cemʿ olunabilir. Bu ʿalâmet vehn ve zaʿafdan ʿibâretdir. Eğer kuvvet-i mütenâsibede bulunursa iʿtimâd olunamaz bir sûret göstermeye başlarlar.

Ahlâk-ı nâsı ifsâd ve menâfiʿini zâyiʿ ederek ʿamel ve ihlâslarını kesâda dûçâr eden bir sebeb varsa meşreben ve mezheben bir milletin diğer bir millete muvâfakatidir. Milletin bekâsı hüsn-i terbiyeye ve hüsn-i terbiye ise aʿmâl-i sâlihaya mutavakkıfdır. Bir millet üzerine vazʿ olunan esâs-ı dîniyye, terakkî-i milliyesine vâbestedir. Bir kavmi hem-civâr milletler ile pek de ihtilât etdirmemelidir ki ticâret ve sanʿat gibi havâyicini te’mîn ve levâzımını tedârik edecek her dürlü esbâb ve maʿîşeti kendi milleti içerisinde arasın, çünkü herkesin teʿayyüş ve idâresi kendi ʿakıl ve re’yine mahmûldür.

Ciddî ve hakîkî bir insân her mahlûkdan ve her kâr-ı bârdan mukaddemdir. İnsân-ı kâmili şöylece taʿrîf etmişlerdir: ʿUlûm-ı ʿakliyyede eşyâyı tasarruf ve ʿakla tatbîk eder, maʿkûlât-ı müdrikede menâfiʿ ve mazarratı fark ile bir cemʿin sûret-i menfaʿatini ve bir tefrikanın keyfiyyet-i mazarratını taʿyîn ederek eşyânın vücûdundan menfaʿatin sûret-i istihsâlini ve selef ve halefe tatbîk-i tabîʿîsini bilir, maʿlûmât-ı külliye sâhibi nâdirü’l-vücûd her zât insân-ı kâmildir.

Bir kimse menfaʿat-i zâtiyyesi için me’mûriyyet eder veyâhûd bir sanʿat ihdâs ederse ʿumûmî olacak menfaʿati, menfaʿat-i şahsiyyesiyle muʿallel olduğundan nâkısdır. Ve kezâ bir ʿâlim, maʿlûmât-ı müktesebesine mağrûr olarak vâdî-i tefâhurda gezerse henüz kendisini cehilden kurtarmamış demekdir. Nâsın eşneʿi kendi ahlâk-ı habîsesine kapılarak efʿâl-i kabîhayı icrâ etdikden başka diğerlerini de fenâlığa teşvîk ve iğrâ eden kimselerdir. Sûret ve tekemmüle bakmayınız. Maʿkûl ve makbûl kelimât îrâdından müteşeddik sûretinde bulunarak gûyâ bir iktidâr-ı fevka’l-ʿâde gösterirler. Bu makûle kimselerin efkârına muvaffakat sadedinde bulunmayınız. Ama nâsın enfaʿı dâ’imâ halkın menfaʿatine çalışanıdır. Cenâb-ı Hak eğer bir kavme ʿinâyet nazarıyla bakar, yaʿnî ʿinâyeti murâd ederse melek gibi sırf milletin menfaʿatine hasr-ı vücûd ve tahsîs-i mesâʿî edecek zevâtın vücûduyla o kavmi zînet-yâb eder.

Kadınların açık saçık gezmeleri ârzûsu hissiyât-ı hayvâniyyeyi tahrîk ederek nazarda hoş görünecek manzarı bilâ-hicâb ve lâ-mâniʿ rü’yet etmek hevesâtına şiddet-i meyilden ileri gelmişdir. Milletimizde hangi vicdân sâhibi buna râzı olur? Evlâd-ı vatan hilâf-ı ʿâdet üzere mâder ve hâherinin meyhânelerde kahvelerde vesâ’ir şurada burada birtakım nâ-makbûl adamlar arasında bulunmasını tabîʿî kabûl edemez. Tesettürün fevâ’id ve menâfiʿinden uzun uzadıya burada bahse lüzûm yokdur. Şu kadar diyelim ki bugün Anadolu’nun birçok yerlerinde müslümân tabîʿatiyle tabîʿatlenen vatandaşlarımızı dahı bu gayret yakalamışdır. Burası hakîkaten te’emmül edilecek bir noktadır. Bir milletin göreneği, etvâr ve ʿâdeti icrâsı mecbûrî bir kânûn hükmündedir. Bunu terk etmek olamaz.

Terk edenler ise milliyyetlerini gâ’ib ederek ʿâdet ve mesleklerini kabûl ve taʿkîb etdikleri millete tahavvül ve inkılâb ederler. Buna binâendir ki esâs-ı milleti tahrîb etmek aslâ tecvîz edilmemişdir. Zannetmem ki bu gibi hakîkati gözüyle görenler her ne kadar zâhir hâllerini muhâfazaten teʿannüdü elden bırakmasalar bile vicdânlarındaki kanâʿati idâme edebilsin. Hakîkat-i hâle ıttılâʿ hâsıl etdikçe er geç Hakk’a teslîm olurlar.

Avrupa, efkâr ve ʿâdâtına fart-ı inhimâk hîçbir vakit sâhibine şân-âver olacak bir şeref ve meziyet bahşedemez. Avrupa’nın maʿrifet ve sanʿatlarını öğrenerek

memleketimizde o maʿrifetleri, o sanʿatları icrâ etmek canlandırmaya çalışmak işte asıl gâye-i şeref ve meziyetdir. Yoksa onların âdâb-ı milliye ve muʿâşerât-ı husûsiyyelerinden bize bir fâ'ide husûlü me'mûl değildir.

Avrupa'ya gidip de hüner ve sanʿat öğrenmeyerek gelenler, ecnebîlerin hakkımızda uydurdukları asılsız birkaç şey'i bellemişlerdir ki bu da ʿan-cehlin kendi millet ve meslek-i aslîleri ʿaleyhinde bulunmakdan ʿibâretdir. Böyle birisine tesâdüf etdim. Efkâr ve mütâlaʿâtını iyice anladıkdan sonra kendisine dedim ki "Oğlum! Senin bu öğrenmiş olduğun şeyler hep millet ve devletimiz ʿaleyhindedir. Biz senden hüner ve maʿrifet istiyoruz. Öyle düşmanlarımızın lisânını öğrenerek onlar ile hem-zebân-ı iʿtirâz olmak ve ʿaleyhimizde serd ve ityân etdikleri iʿtirâzât-ı mesrûdeyi tekrâr etmek için seni oraya göndermediler. Milletin etvâr ve ʿâdâtına dokunulmaz. Bunların icrâsı kânûn hükmündedir. Sana lâyık olan mensûb olduğun milletin etvâr ve efʿâlini gözet. Elinden gelirse milletine hizmet edecek isen ʿaklını başına al ecnebîlerin vaktiyle Müslümânlardan havf ü hirâs içinde bulundukları zamân ʿazv ve iftirâ maksadıyla uydurdukları "Bu millet adam olmaz." sözünü ağzına alma! Milletin hissiyâtını rencîde edecek harekâtda bulunma! Milletin göreneğini tağyîr mümkün değildir. Zor zoruna tağyîr edilecek olursa birdenbire bir fenâlık hücûm eder ki önünü alıncaya kadar ne fenâlıklar zuhûra gelir. Keykubâd, Câmsâb ʿasırlarında tahaddüs eden vukûʿâta nazar-ı ʿibretle bak. Tafsîlâtını târîh kitablarından oku ve anla ki edyân ve millet ve memleket tebeddül eder. Ama insânların ârzû ve ahlâk ve tabîʿatları katʿiyyen ve kâmilen değişmez, ʿilim ve hüner ve maʿrifet terakkî eder ama hevâ ve heves ziyâdeleşir.

Fasıl

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ[45] Ey ʿazîz! Allâh'ı bilmek için eşyâyı bi-temâmihâ bilmek lâzımdır. Eşyânın bilinmesi dahı eşyâdan bir şey olan kendi nefsinin bilinmesi müstelzemdir. Allâh'ı bilmek için eşyâyı bi-temâmihâ bilmek lâzımdır. Eşyânın bilinmesi dahı eşyâdan bir şey olan kendi nefsinin bilinmesi müstelzimdir.

İnsânın ahmağı başına topladığı birkaç kimse ile gûnâ-gûnâ evzâʿ ve etvâr göstererek hâyuhûy edenlerdir. "ʿAcabâ bu nedir, yoksa oyun mudur?" diye su'âl edilecek olursa hemen, "Sus kâfir olursun. Bu ʿibâdetdir, zikirdir." cevâb-ı pür-ʿitâbı alınır.

Evet. Eşyânın her evzâʿı Allâh Celle Celâluhû'nun zikir ve tesbîhidir. Hele şu eşyâda zikir ve tesbîh şöyle dursun, şu ağzımızda telaffuz etmiş olduğumuz asvât-ı hâdisenin Zât-ı Bârî'ye ne münâsebeti vardır, delâlet ediyor mu, etdiği takdîrde delâleti mutâbıkı mıdır, iltizâmî midir, delâletin hangi kısmındandır? Boşuna yorulup vücûdumuzu itʿâb etmeyelim. Bu yorgunluğu hîç olmazsa bir menfaʿat-i dünyeviyye veyâhûd menfaʿat-i uhreviyye husûsunda olsun sarf edelim. Ya nefsimize veyâhûd başkasına menfaʿatimiz dokunsun.

Selefde, "Falan şöyle yapmış, filan böyle demiş." sözleri bize hîçbir vakit sened olmaz. Zîrâ o zâtlar bizlere mebʿûs olmadı. Kendileri mazinnetü'l-kerâme oldukları için ʿâleme tabiʿiyyeten bizler de hüsn-i zan ederiz. Aramızda bu kadar tûl-i zamân geçen zâtların akvâl ve efʿâllerini ʿayniyle kendilerinden sudûr etmiş gibi telakkî etmeye ne ile hükmedebiliriz? Efʿâlimizi onların efʿâline tatbîk edecek elimizde ne vardır?

ʿÂkil ve ʿârif olanlar kendilerine şöyle böyle denilmesi için birtakım evzâʿ-ı garîbeyi ihtiyâr eder mi? En mühim bir şey varsa Allâh'a ve yevm-i âhirete îmânla ve enbiyâ-yı ʿizâm hazerâtına olan hüsn-i münâsebâtımızı muhâfaza etmekdir. Öyle halk iyi desinler hülyâsına kapılarak asıl sermâye-i âhiret olan dînimizi oyuncak sırasında göstermeyelim. Bu etvâr ve ʿâdât-ı ʿacîbe ʿibâdet ve iʿtikâd edilmeyerek yapılıyorsa yorgunlukdan başka bir şey hâsıl etmeyeceği için bir be'is yokdur.

Mâ-baʿdı var.

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi

Üçüncü nüshamızdan mâ-baʿd

Fiʿlen olan irhâsât: Fil Vakʿası başlıca fiʿlen vâkiʿ irhâsât cümlesinden ʿaddolunabilirse de daha başkaca emsâli vardır. Tâk-ı Kisrânın yıkılması, senelerden beri bilâ-inkıtâʿ yanmakda olan nâr-ı Mecûs'un sönmesi, Sava Gölü'nün hîçbir hâdise-i tabîʿiyye te'sîri olmayarak batması vesâ'ir bunlar gibi zuhûr eden hâriku'l-ʿâde ahvâl-i mücerred-i biʿset-i celîle-i Muhammediyyeye (sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem) dâ'ir irhâsât-ı fiʿiliyye cümlesindendir.

Fil Vakʿası: Târîh kitâblarında bütün tafsîlâtıyla yazılan bu meşhûr vakʿayı burada teferruʿâtına varıncaya kadar tekrâr etmeyi zâ'id görüyoruz. Yalnız câlib-i nazar-ı dikkat -târîh kitâblarında görülemeyen- baʿzı cihetleri tercüme ederek bu münâsebetle vakʿa-i mezkûreyi hülâsaten ʿarz ediyoruz. Ashametü'n-Necâşî tarafından Yemen'de icrâ-yı hükûmet eden Ebrehe bin Sabâhu'l-Eşrem'in Beytullâh'ı yıkmak kasdıyla başına topladığı ʿaskere Ashâb-ı Fil denilir. Ebrehe, Sanʿa'da gâyet müdebdeb ve müzeyyen Beytü'l-Kalîs ismiyle bir binâ yapdırmış idi. Bundan maksadı huccâcı ziyâret-i Beytullâh'dan menʿ ederek kendi yapdırdığı kiliseye celbetmek idi. Benî Kinâne'den bir zât ihtikâren mezkûr kiliseye leylen duhûl ederek kıblesi cihetine tağavvut etdiğinden bunu haber alan Ebrehe, Kaʿbe-i Muʿazzamayı yıkmak üzere yemîn etdi.

Ve ʿaskerini toplayarak birçok filler ile Mekke üzerine yürüdü. Fillerin mukaddeminde nesli münkariz "Fil Mamut" yâhûd -Kaʿbe üzerine yürümediği için kendisine şerefen- "Fil Mahmûd" tesmiye edilen gâyet büyük bir fil bulunur idi. Seydü'l-Mücâhid Hazretleri buyuruyorlar ki: Fil el-Mahmûd, ashâb-ı filin elinde bulunan fillerin en büyüğü idi. Bu cins filler ki Fil Mamut tesmiye edilir. Cinsleri münkariz olmuşdur.

İşte şu vakʿada bulunan Fil Mahmûd da belki şu münkariz olan cinsin en sonudur.

Vaktâ ki Mekke'ye duhûl için ʿaskerler hazırlandı. Filler ʿaskerin mukaddeminde yürümeye başladı. En önde bulunan Fil Mamut, Vâdî-i Muhassar denilen mahalden Mekke cihetine doğru bir adım atmadı. Ne kadar çalışdılar çabaladılar ise bir fâ'idesi olmadı. Yemen cihetine veyâhûd başka cihete başını çevirince koşmaya başladı. Ashâb-ı Fil bu hâl ve telâşda iken Cenâb-ı Hak ebâbîli üzerlerine musallat etdi, cümlesi helâk oldu.

Kavm-i ʿArab'ın taʿassubunu bi-hakkın takdîr eden Ebrehe, halkı kendi tarafına celb etmek için Kaʿbe-i Muʿazzama'nın hedminden başka bir çâre bulamıyordu. Zuʿmunca Kaʿbe'yi hedm ederse gûyâ halk Kaʿbe'den yüzünü çevirecek. ʿAbdulmuttalib Hazretleri vakʿadan haberdâr oldular. Vilâdet-i mukaddese-i Risâlet-penâhîye hürmeten ehl-i Mekke'nin keyd-i ashâb-ı filden min ʿindillâh mahfûz bulunduğunu istibşâr etmiş oldukları için hîç fütûr getirmeyerek ahâlîyi başına topladı. Kendilerinin telâş ve ıztırâba dûçâr olmalarına bir mahal ve sebeb olmadığını beyân etdi. Buna binâen Mekke ahâlîsi bir seyirci gibi işe müdâhale etmediler. O sırada Ebrehe'nin askeri tarafından gâret edilen develerin iʿâdesi için ʿAbdulmuttalib Hazretleri Ebrehe'ye mürâcaʿat etdiler. Ebrehe şu mürâcaʿata bir ilticâ süsü vermek niyetinde idi. ʿAbdulmuttalib Hazretlerinin "Yalnız ben develerimi isterim. Kaʿbe'nin sâhibi Allâh'dır, isterse o Kaʿbe'sini muhâfaza eder." yollu gâyet müstağniyâne verdiği cevâb Ebrehe'yi dûçâr-ı havf ve hirâs etdi. Bu seyl-i hurûşân gibi müheyyâ-yı hücûm öyle bir kuvvet-i ʿazîmeden havf etmeyerek şöyle bir cevâb vermek istiğrâb olunacak cesâretlerden sayılabilir. ʿAbdulmuttalib Hazretleri vilâdet-i mukaddese-i Risâlet-penâhînin o sırada vukûʿuna mebnî ʿizzet ve şeref-i peygamberîyi muhâfazaten kemâl-i kudretullâha delâlet edecek hâriku'l-ʿâde ahvâlin zuhûruna itmi'nân-ı kalb ile müterassıd idi. İşte Ashâb-ı Filin helâkı böylece mevâlidü'n-Nebî ʿaleyhisselâm senesinde vâkiʿ oldu. Kureyşîler için şu vakʿa iki cihetle şerefi mûceb olmuşdur. Birincisi Cenâb-ı Hak, İbrâhîm ʿaleyhisselâma ümmetin kıblesi olarak Mekke'de Kaʿbe'yi binâ etmesini vahiy buyurdu.

Kaʿbe'nin idâresi Kureyş Kabîlesi rü'esâsı elinde idi. Bu sebeble halk, Kureyşîleri her husûsda muktedâba ittihâz ederek bütün aʿmâl ve ahvâlde kendilerine ittibâʿ etdiler.

Hattâ birçok kabâ'il-i ʿArab dahı bu eseri taʿkîb ediyordu. Kureyşîler gerek ʿaklen ve gerek naklen "Etyabü'n-nâs" oldukları gibi haseben ve neseben dahı "Eşrefü'n-nâs" ʿaddediliyorlar.

İkincisi, Hazret-i Fahr-i ʿâlem sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimizin Kureyşîlerden zuhûrudur ki vilâdet-i mukaddese-i nebeviyyeleri ile mübâhât-ı tefâhür ederlerdi. Hattâ Ebû Leheb vilâdet-i celîle-i nebeviyyeyi tebşîr etdiğine mükâfâten bir câriyesini iʿtâk etmişdir. Rasûlullâh Efendimiz Hazretleri kendilerine vahiy gelerek ümmeti îmâna daʿvet için me'mûr buyuruldukları zamâna kadar Kureyşîler içinde fevka'l-ʿâde hürmet ve iʿtibâra mazhar idi, hüsn-i hâlini tasdîken nâm-ı celîl-i risâlete "Emîn" lakabını dâ'imâ izâfe ederlerdi.

Teblîğ-i risâlete başlayınca hakk-ı celîl-i nebeviyyedeki hürmet ve taʿzîmlerini azaltdılar. Çünkü ʿumûmen Hazret-i Rasûlullâh'a teveccüh etmiş olsalar halkın kendilerine olan meyl ve teveccühlerini gâ'ib ederek rütbe-i şeref ve siyâdetden mahrûm kalacaklarından pek çoğu bu korku ile bile bile doğru yoldan ayrıldı. Hattâ Rasûlullâh Efendimiz Hazretlerini katletmeye bile tasaddî etdiler. Fakat muvaffak olamadılar. Medîne-i Münevvere'ye hicret buyurarak şeref-i risâletle Ashâb ve Ensâr-ı Kirâm'ın şerefleri bir kat daha artdı. Kureyşîler ise kürsî-i iʿtibârdan düşdü. Kendilerinde bir şeref kalmadı. Yalnız Kaʿbe-i Mükerreme ellerinde idi.

Baʿde'l-feth bu şerefi dahı gâ'ib etdiler. Îmân edenlerden mâ-ʿadâsı haysiyet ve iʿtibârdan sâkıt oldu. Îmân edenlerin ise haseben karâbetleri kuvvet ve îmân ile takviye edildiğinden şeref ve saʿâdetleri artdı.

Mâ-baʿdı var.

Matbaʿa-i Âmedî Müdür: Seyyid Mehmed ʿİsmetullah

Para ile Vatan Kazanılmaz Fakat İnsana Vatan Para Kazandırır[46]

Altı yüz senelik ʿanʿane-i şehâmetini tezelzüle uğradan ʿârızî baʿzı gûnâ mevâniʿ bir taraf edilecek olursa ʿOsmânlı milletinin ʿâlem-gîr olan ʿulûvv-i cenâb ve asâlet-i fıtrîsi bütün mâhiyetiyle inzâr-ı hayret ve takdîre çarpar. Milletimizin fedâkâr davranması îcâb eden şu mühim ve nâzik zamânda bi-hakkın çalışmayacak ve öyle gelişigüzel gûşe-i ʿatâlete çekilecek olursak kendi kendimize netîcenin vehâmetini bir kat daha artırmış oluruz. Bu endîşe bizim için hîçbir zamân vârid-i hâtır olamaz. Bugün milletin kısm-ı aʿzamını teşkîl eden hamiyyet-perver zevât birçoklarını solda sıfır bırakacak derecede ibrâz-ı gayret ve fedâkârî ediyor. İşte bu gayret ve fedakârîdir ki ʿOsmanlı milletinin başına eski saʿâdet tâcını getirecek ve milleti yükseldecekdir.

Şu mukaddemâtı serd etmekden maksadım hikâye edeceğim vakʿaya bir girizgâh bulmakdır. Hikâyem sırf havsala-i hayâlde sûret-pezîr olmuş asılsız bir me'alden ʿibâret değildir. Mücerred hamiyyet-i vataniyyemizi tahrîk etmek maksadıyla şâhidi olduğum şu vakʿayı ʿayniyle olduğu gibi ʿarz edeceğim. Tâ ki hamiyyetin kavlen değil fiʿlen izhâr ve isbâtına muhtâc olduğumuz hakîkati bir kere daha düşünülmüş olsun. Fukarâmızın kendi kifâf-ı nefislerinden keserek tedârik edebildikleri birkaç kuruşu vermek zannolunmasın ki öyle az bir fedâkârlıkdır. Maʿîşet-i zâtiyyesini vatanının ihtiyâcât-ı hakîkiyyesini te'mîn için fedâ edenler her kim olursa olsun ve her ne mikdâr bir meblağ verirse versin. En büyük adamlar meyânında isimlerini kemâl-i ihtirâm ile yâd ve tezkâr etmek milletimize borçdur. İkâmetgâhıma yakîn köşe başında müsinn-i fakîrin birisi akşamlara kadar eskicilik ederek beş on para etmek (ekmek) parası kazanırdı. Vaktiyle oldukça servet sâhibi olan bu ihtiyârın baʿzı fevka'l-ʿâde ahvâli nazar-ı dikkatimi celbetdi.

Bir gün kendisini donanma cemʿiyyeti merkezine mürâcaʿat ederken gördüm. Böyle etmek (ekmek) parasını tedârikden ʿâciz bir adamın burada ne yapacağını görmek için kendisini taʿkîb etdim. İhtiyârın nâsiye-i hâlinde parlak bir şeref ve hamiyyet nûru lemeʿân ediyordu. Doğruca me'mûrun önüne gitdi. "Evlâdım, bugünkü şu borcumu da vereyim. Yiyeceğim etmek (ekmek) râhat râhat boğazımdan geçsin, alınız, az demeyiniz!" diyerek elindeki parayı teslîm etdi. Berâberce kapıdan çıkdık. Kendisine yaklaşarak "Babalık! Sen fakîrin birisin. Böyle zenginlerimizin ziyâret edeceği yerde senin ne işin olabilir ki her gün gelip gidiyorsun?" dedim. Başını kaldırdı. Gözlerinden medîd bir zamânın ıztırâb ve âlâmını gösterir bir şuʿle parladı. "Oğlum, burası zengîn fakîr herkesin borçlu olduğu bir yerdir. Borcunu vermeyenden bir şey istemez.

Âmiri me'mûru insâniyyetdir. Vicdânında yükselen sadâ-yı insâniyyeti işidenler buraya cân atar. Milletimizi vatanımızı kurtaracak mâddî esbâb işte burada birikdireceğimiz paralar ile tedârik edilecek. Bunu benim gibi herkes bilir, takdîr eder. Ben bugün oturduğum köşede eskicilik ile beş on para elde ediyorum. Donanmamıza olan şu borcumu vermeyecek olur isem Allâh esirgesin yarın o eskicilik de elime geçmez. Düşman ellerinde kalan bir kısım zavallı memleketimizin zengînleri, fakîrleri güçleri yetdiği kadar donanmamız için fedâkârlık etseler idi elbette bu felâket başımıza gelmez, onlar da şimdi yerlerinde yurdlarında râhat râhat otururlardı. Vazîfemizi bilelim. Ona göre çalışalım ki mevcûdiyyet-i milliyyemizi hakkıyla muhâfaza esbâbını te'mîn etmiş olalım." dedi. Devr-i istibdâdın fecâyiʿini sâde bir lisân ile ifâde eden uzun bir manzûmeden muharrec şu birkaç bendi okudu[47]:

Yeter artık cânımıza tak dedi
Düşman ile dostumuzu bilelim
Öksüzlere, yoksullara bakalım
Garîblerin gözyaşını silelim

ʿOsmânlılık, Türkün bizim mâyemiz
Arslan oğlu arslan olmak gerekdir
Ezmek bugün düşmanların başını
Bizim için pişmiş hâzır yemekdir

Zengîn oldu Avrupa'da züğürtler
Yabancılar paramızı alıyor
Uz dursalar yine bir şey demeyiz
Yurdumuzu âteşlere salıyor

Hep el mâlı ipliğimiz iğnemiz
Çuval olsun tek kendimiz yapalım
Çalışalım bugün bir de azıcık
Hîç olmazsa bir kazancı kapalım

Zengînlerin paraları bankada
Sürü sürü koyunları yaylada
Başak olmuş çiftçinin de ekini
Bel bağlamış Allâh'ına tarlada

Ayağında çarığının ipi yok
Yüz kuruşa yüzde fâ'iz veriyor
Suya banar katığını aramaz
Kuru etmek için borca giriyor

Geçen geçdi geri gelmez bir daha
Düşünmeli bugün ile yarını
Vatanını seven kimse şübhesiz
Verir Allâh için bütün varını[132]

Hâlâ kulağımda ihtiyâr eskicinin âhının nevcivânîyi muhâfaza edebilmiş sadâ-yı îkâzı tanîn-endâz oluyor.
ʿA. Rızâ

[132] 4+4+3=11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı "el-Mirsâd"

---

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur.

Açık Muhâbere

? Binbaşı Saʿdullâh Bey'e

Redîf ? ağası ʿAbdullâh Efendi mukaddemâ risâlemize abone olarak bedel iştirâkı vâsıta-i ʿaleyhleri ile göndermişlerdi. ? nâmına gönderilen üçüncü nüsha vefâtına mebnî posta-hânece -ʿale'l-usûl- iʿâde olundu. Merhûmun şu sûretle ıttılâʿ hâsıl etdiğimiz irtihâlinden mükedder olduk. Mevlâ ganî ganî rahmet eylesin.

Risâlemiz baʿdemâ merhûmun nâmına bi't-tabʿ gönderilemeyeceğinden hesâbı katʿ olunarak abone bedeli vâris-i meşrûʿlarına lutfen teslîm buyurulmak üzere nâm-ı ʿâlînize postaya tevdîʿ edilmişdir efendim.

Ricâ

Her ne kadar tashîhâta ziyâdesiyle dikkat ve iʿtinâ ediliyorsa da yine hatâsız olarak çıkarmak mümkün olamıyor. Siyâk ve sibâk karînesiyle anlaşılan hatâları kâri'în-i kirâmımızın ʿirfânına havâle ederek vehleten maʿnâyı işgâl edebilecek olanlarını âtîdeki hatâ ve sevâb ? etdik. Lutfen ellerindeki nüshaları tashîh buyurmalarını kendilerinden maʿal-iʿtizâr ricâ ederiz.

Birinci nüshada:

Sahîfe	Satır	Hatâ	Sevâb
13	13	ومثا	دمثا
13	14	لضبه	لغضبه
13	16	راحة	راحته

İkinci nüshadan:

20	6	ئناهيسنه	ئنا هنه
20	10	اقدس	قدس

Üçüncü nüshada:

34	6	مشيحه	مشيمه
41	10	اقصاد	أقساط
41	15	صولرى	صورى
42	6	بر	شيلر

ʿAded 5

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn

…Bu ʿasırda dîni muhâfaza edecek sûretde iktidâra mâlik olmak için dînin tarîk-i terakkîsini taʿyîn ve takdîrden sonra ʿulemâ ve meşâyihin cidd ü gayret ile çalışmaları her şeyden ehem ve elzemdir… Her şahsın zamîrinde hubb-ı riyâset müstekindir… Ahmak kimlere denir?... Cin ve şeytân gibi şeyler daha nelerdir?... Niʿam-ı İlâhiyye bi-hasebi'l-meʿâz kaç nevʿdir?... Ecsâm ve âlâtda faʿâl olan kuvvet nedir?... İslâmiyyetde ʿaskerliğin şeref ve mevkiʿi… ʿAsker yalnız düşmanla harb için değildir… ʿAskerin vazîfesi… Bir ʿaskerden vâlidesi, hemşîresi, vatanı ne istiyor, neler bekliyor?... Şecâʿat ve nusret… Eʿâzım-ı sâdât ve ekâbir-i ʿulemâdan Seyyid Dâvud bin İmâm Caʿfer es-Sâdık Hazretlerinin evlâdına hitâben ʿaskerliğe müteʿallik vasiyyetleri…

Mektûb

İsmâʿîl es-Safâyihî

Nüshası 50 paradır

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[48]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 6 Cemâdilûlâ 1332 Perşembe 20 Mart 1330 ʿAded : 5

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Dördüncü nüshamızdan mâ-baʿd **Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn**

Zamânımızda görülen kitâb ve sünnete muhâlif evzâʿ ve etvâr birtakım ʿilim ve ʿirfândan bî-behre câhil kimselerin te'sîs ve tertîb etdikleri şeyler olup bunların Rabbâniyyûn-ı sâlife harekât ve mişvârı gibi olduğunu burada bir bir tatbîk ederek irâ'e etmek için sadedden çıkmak ve bir başka üslûb ile idâre-i kelâm eylemek lâzımdır. Turuk-ı ʿaliyye-i sûfiyyenin mecmûʿunu bir tarîk nisbetinde ve bidʿat ve zevâ'idi tay ve mütebâkîlerini külliyen terk ve nisyân ile tarz-ı kadîm ve nehc-i müstakîm üzere bir noktaya cemʿ etmek için makâmâta vusûl bulmuş maʿnen ve mâddeten muktedir bir âdemin vücûdu iktizâ eder. Tâ ki bu vazîfe-i mevdûʿayı tevhîd ederek cemâʿat-i sûfiyyeyi varta-i helâkden sâhil-i selâmete çıkarsın. Herhâlde kitâb ve sünnet ve ʿilim ve hikmete muvâfık olmayan birtakım evzâʿ ve etvâr ile nâsı mağrûr eden nâdânın daha kendi îmân ve İslâmiyyetindeki noksânı ikmâl etmesi elzemdir. Böyle nâdân ve cühelânın sû-i istiʿmâlleri sebebiyle vücûda

getirilen tefrikalar gûyâ takviye-i dîn-i mübîn için ihtiyâr edilmiş gibi gösteriliyor. Hayır zımnında sümʿa ve hubb-ı riyâset var. Bu makûle cühelâdan birisi ʿilim ve kemâl ittikâsı ile benâm bir zâtın huzûruna gidelim diye teşvîk edilmiş olsa değil o zâtın belki mensûb olduğu tarîkat pîrinin -eğer hâl-i hâzırda mevcûd olsa bile- yanına götürmek mümkün olmaz. Zîrâ bâtılın hakka mukârin olmak ihtimâli yokdur. Vaktiyle Nehrüvân'da o kadar kurrâ' vardı. İmâm ʿAli radıyallâhu ʿanh Efendimiz Hazretlerine neler etdiler! Ellerine azıcık fırsat geçmekle müslümânlara ne kadar mezâlim ve iʿtisâfâtda bulundular. Bunların asıl fikirleri ıslâh olmayıp kendilerine telkîn edilen baʿzı ashâb-ı ağrâzın fikirlerini icrâ etmek idi. Eğer bunların evzâʿı hak olmuş olsa bâtıllık kalmaz mahvolurdu. Bu ʿasırda dîni muhâfaza edecek sûretde iktidâra mâlik olmak için dînin tarîk-i terakkîsini taʿyîn ve takdîrden sonra ʿulemâ ve meşâyihin cidd ü gayret ile çalışmaları her şeyden ehem ve elzemdir. Çünkü ʿamel ve iʿtikâd husûsunda bir musahhihin vücûduna şiddetle ihtiyâc vardır. Musahhihlik şürûtuna tamâmen muvâffak bir meslek tutamayan kimsenin iddiʿâsı tahakkümdür. Vehm ile bu dîn gemisi yürümez. Tashîh-i ʿamel ve iʿtikâd ediyoruz sevdâsında bulunanların kendileri ıslâha muhtâc ve derûnları pür-iʿvicâcdır.

مَلِكِ النَّاسِ[49] قيل والمراد من الاسعاذة بملك أناس عونه لان مراد المعيذ ان يملك على نفسه بعون هذه المعاذ اى ملك[50] her nefsin zamîrinde hubb-ı riyâset müstekindir. Herkes melik ve komandar olmasını ârzû eder. Velev ahmak olursa da nâsın ahmağı azdığı vakit yola getirmek daha zor olur. Çünkü nasîhat kabûl etmez. Kendi efʿâli kendisine makbûl ve müntehab olduğundan cemîʿ-i harekâtı ʿindinde merzâdır. ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm buyurmuşlardır ki;

لا عجزت عن احياء الموتى ولكن عجزت عن معالجة الاحمق "Ölüleri kudret-i Bârî ile muʿcize olarak diriltdim lâkin ahmakları hîçbir sûretle ıslâh ve tedâvî edemedim." Humkı ne ile taʿrîf edebilirsiniz, su'âline karşı cevâbında, ahmak bir kimseye denilir ki eğer bir defʿa bir şey'e fikri takılsa gerek hak ve gerek bâtıl o şey'in icrâsına musır olup ʿâlim bir tarafa o bir tarafa olur. Ve o fikirden onun ferâgatı muhâldir. Bu evzâʿdan bu nâdânı geçiremeyen âdem artık bu herîfe hayır ve şerrini bilmez ahmakdır, der. Mâlikiyyet sıfat-ı behiyyesini Melikü'l-mennân olan Rabbu'l-ʿizze bir kimseye ihsân eder, mâlikiyyet

maʿnâsını bi-temâmihâ icrâya muvaffak eylerse o âdemin hem kendi ve hem memlûkleri istirâhat eder. Meselâ, bir ʿArab bir deveye mâlik olur. O zaʿîf hayvânı işinde gücünde kullanır. Yiyecek ve içeceği ile istihdâm ve istirâhat etdireceği cihetlerine hakkıyla vukûfu olmaz. Tez vakitde deveyi elinden çıkarır. Heyhât oturur ağlar! Bu ʿArab mahzâ kendi tarafına olan menfaʿati iltizâm etdiği için memlûku olan deveyi göremedi. Fenâ hâlde yük altında ezilmiş olduğunu deve öldükden sonra görür.

Zamâne şeyhleri kendi nefs-i emmârelerinin bâr-ı maʿsiyyeti altında ezilip fenâ bir hâl almış oldukları için bu kasvetlerini görmezler. Bir ʿilim iddiʿâsında bulunanlarına dîninden maʿlûmât-ı evveliyyesini su'âl etmiş olsan bu zâhir, bu mümkün bir şey'i tahsîl ve en mühim olan şey'i taʿrîfden ʿâciz iken her bir ʿakıl ve ʿilmin husûlü mümteniʿ derecesinde gibi bulunan maʿrifetullâhı bu âdem nasıl tahsîl edebilmiş, kendisini bu eğri büğrü sokakdan everiyle çeveriyle zorlanıp geçemeyen âdem ʿacabâ yüklenmiş olduğu merteği nasıl geçirecek? İşte bu ahmak, âdemdir. Kendi geçemeyeceğini düşünmez de bir de koca merteği yüklenir. Böyleleri yola getireceğim diye boşuna yorulmayınız. Nasîhat kabûl etmez. Fikri merteğe saplanmış mertekden geçiremezsin. Dokunma yorulsun yuvarlansın ahmakdır. Cezâsını çeker.

اِلٰهِ النَّاسِ[51] وقيل المراد من الاستعاذة الى اله الناس لان احسن المعاذ الى الله تعالى كما قال ففروا الى الله لان الفرار اليه نجاة لكم[52]

maʿlûmdur ki kimse nâ'il olduğu niʿmeti muhâfaza edemeyip o memlûkün hâl ve şânına bakmayarak hem kendini ve hem memlûkünü her saʿâdetden mahrûm bırakır. Hamâkat ne bir şey'e insânı mâlik eder ve ne de memlûkü hüsn-i hâl ile râhat yüzünü görür. İşte bu hamâkat iki nevʿdir: Birisi dünyâyı görüp dünyâdan gayrıya fikri tecâvüz etmez. Yaʿnî âhirete ne kadar nasîhat vermiş olsan kârger olmaz. İşte bu ʿillet-i müdhişe bir kimsenin iʿtikâdına saplanmadan اِلٰهِ النَّاسِ melâzına sığınıp nâsın ve milletinin iʿtikâdına taklîd etmenin tarîk-i necât olduğunu idrâk etmek demekdir. Bir hüsn-i ahlâk ve hüsn-i iʿtikâd sâhibi olan kimse her şey'e mâlik ve her şey'in hıfzına muvaffak olur. Dünyâ ve âhiret menfaʿat-i şahsiyyesini ve menfaʿat-i zâtiyyesini tahsîl eder. Bunların mecmûʿu o İlâhî iʿtikâd ve o millî ahlâk sâyesindedir. Birisi de enâniyet ve ʿucubdur. Enâniyet ve ʿucub sâhibi olan ʿâbid-i muknitadan bir fâsık-ı fâcir hüsn-i

ahlâkı ve millete ilticâ ve ricâsıyla Cenâb-ı Hakk'a daha akrebdir. Zîrâ nâsa hüsn-i zan ile kendini fenâ görür. ʿÂbid ise halka sû-i zan ederek kendisini ʿucubda görmesiyle helâki koltuklamışdır.

Fasıl اَلَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ[53]

هو مرض سارية في قلوب الناس بطريق الوسوسة الحاصلة بالقاء الشر من الجنة والناس والملقا آت هي الخطرات بالموجبة اليأس والفطور و هي على ثلثة انواع الزيغ والاكنة والختم كلها مرض سارية من الخارج بزحرف القول اوالغرور اوالهواجس النفسانية[54]

Nâsdan zuhûr eden müvesvisât yukarıda zikir edilmiş ve insânlardan olan vesvesenin tarîki ne gûnâ olduğu gösterilmiş idi. Lâkin cin ve dev, sûret ve nazardan hafî olan bir müzʿic ve muhavvef şey'in ismidir. Evhâm ve hayâl bu gibi şeyleri tevlîd edeceğinden ekser muhakkikîn hayâlî şeyleri cin ve vehmî şeyleri şeytân ile te'vîl etmişlerdir. Ama bu te'vîlden hâricde cin ve şeytânın vücûdunu inkâr demek anlaşılmasın. Hattâ ʿâdetin ve müste'nis eşyânın gayrı bile insânın fikrini meşgûl edeceğinden o makûle şeylerden dahı insânda bir infiʿâl husûle geleceği muhakkakdır.

Bu bâbda delâ'il serdine lüzûm görülmez. Maʿkûl bir ecnebî kitâbını mütâlaʿa ederken insânın hayâlinde vukûʿ bulan muhâkemâta hele bir dikkat olunsun, işte bu muhâkemât-ı zihniyyede tasavvur olunan hayâlin ismine cin ıtlâk edilir. Zîrâ bu hayâl insânın fikrini gayr-ı me'nûs ve ʿaklen mümkün olmayan husûslardan birine rabt eylediğinden mutlakâ bir ecnebî kitâbından istifâde edilen şey ancak hayâl ve vehmin dîn ile müsâdemâtından gayrı bir şey'i intâc etmez. Meselâ, garbiyyûn haşr-ı ecsâdı veyâhûd meʿâd-ı cismânîyi inkâr ederler. Ve inkârlarını birtakım delâ'il-i ʿakliyye ile tahkîm edip nice nice nefis ve hevâya muvâfık yollar küşâd ve bir tarafdan inkâr ve diğer tarafdan okuyanları nefis ve hevâ eline giriftâr ederler. Bu misillü kitâbeleri mütâlaʿa edenler henüz ʿilm-i kitâba bâliğ olmamış deyû vâkiʿ olan hatarâtı derûnlarından çıkaramaz. Ecnebîlerin serd etmiş oldukları birtakım âlâyişli delâ'il-i ʿakliyye o maʿsûm bîgâne civânların derûnunu tırmalar durur.

Hayâl ve vehminin mecbûriyyeti altında o vâhimeleri bir bir kabûl etmesiyle kendisinde millet ve mezhebine muhâlif hisler zuhûr eder. Fikir ve hayâlini

یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ مِنَ الْجِنَّةِ[55] den cin ile yaʿnî mütâlaʿa-i kütüb ile pür-vesvese eyler. Bu kâʿide-i külliye üzere gerek tevârîh ve gerek kütüb-i ecnebiyye mütâlaʿasıyla veyâhûd mekâtib-i ecnebiyyeye duhûl ve herhangi

bir sûretle muhâlif millet hücûm ederse mutlakâ o şahsın me'nûs olduğu millet ve mezhebini mütezelzil eylemişdir. Bu gibi şeyler ile bir kimsenin tabʿ ve mizâcına bir inhirâf târî olur. Bu zât, bir muhakkikin ʿilim ve re'yine mürâcaʿat edip o latîf ve sâfî ahlâkını ve o millî iʿtikâdını frengî ʿillet-i müdhişesinden halâs için bir tedâvîye muhtâcdır. Bu gibi ʿilel ve inhirâfdan tabîb-i maʿnevî olan ʿârif ve ʿâlim zevâtın hazâkatiyle halâs olmak mümkündür. Yoksa her önüne gelen bir iki şey öğrenmekle kendisini mükemmel ʿaddeden her kimse dînin kemâl ve dekâyıkını idrâk edemez. Herhâlde böyle bir ʿârif zevâtın vücûdunu buluncaya kadar taharrî ve tefahhus etmek îcâb eder ki maksada vusûl teyessür-nümâ-yı husûl olsun.

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ مَلِكِ النَّاسِ اِلٰهِ النَّاسِ [56] Cenâb-ı Bârî ve Tekaddes Hazretlerinin kâf sedenesiyle nüzûl eden ʿavâtıf ve niʿam-ı celîlesi bi-hasebi'l-meʿâz üç nevʿe münhasır gibidir. Evvelkisi 'mahsûs' ikincisi 'maʿkûl' üçüncüsü 'mevhûb'dur.

Mahsûs, Türkçesi görenek ve maʿkûl, sanâyiʿ ve mevhûb, istihkâk ve ʿadem-i istihkâk ki bir niʿmete nâ'il olmak ve olmamakdır. Bu envâʿ-ı selâseden bir kimse bir niʿmete nâ'il olursa muhâfazası için o niʿmete münâsib bir meʿâz ittihâz etmeye mecbûrdur. Meselâ, hissî olan niʿmet mukâbilinde hissî bir mukâvemet lâzımdır. Bu ise esbâba ve göreneğe göre bulunmakdan ʿibâretdir. Zamân ve mekânın hilâfı hareketi mahsûs kabûl etmez ve mütekâvimleri mükedder ve melûl oturur. Bu ise neş'et etmiş olduğu millet ve kavmin efʿâl ve ahvâl ve harekât ve sekinâtına kendini uydurmak demekdir. Görenek ve ʿâdet kavm üzere terbiyeli mecd ve faʿâl olan bir zâta rubûbiyye-i nâs ıtlâk olunur. İşte böyle bir lâm meʿâzından rubûbiyye-i nâsın hasâ'isini istishâb etmiş olan bu kimsenin hareketi mihver-i ʿâleme de muvâfıkdır. Zillet ve hevâna musâdif olmaz.

Menâzil-i selâseden ikinci menzil ʿatâ-ı ʿakıl ve tasarruf-ı maʿnevîdir. Üçüncü menzil ʿatâ-ı diyânet ve ʿilim taraflarıdır ki dünyâ ve âhiret saʿâdetlerine tâlibini îsâl eder. Bu da istikâmet ve salâh ve ʿiffet ve kanâʿat gibi ʿalâ'im-i zâhiriyye ile nümâyân olur. Ehl-i basîrete hafî değildir ki Cenâb-ı Bârî Teʿâlâ ve Tekaddes bir şey'i murâd eylediği takdîrde evvelâ o şey'in esbâb-ı îcâdını ve sûret-i bekâ ve keyfiyyet-i vücûdunu ve kendisini muhâfaza edecek hâricî ve dâhilî bir levhu'l-mahfûz olan elvâh-ı sebʿadan hatt-ı mahlûkıyyetini verir ve halk eder. Ve bu halk ve takdîrinden sonra o şey'i esbâb ve vesâ'il tarîki ile ʿâlem vücûd-ı kevniyyeye gönderir.

O mahlûk yaʿnî mâder-i cihân-zâd bu ʿâlem-i esbâb ve âlâta mülâyim ve metâʿ olup hîçbir şey tarîkinden çıkıp bir âhar yola gitmez. Eğer eşyâ-ı mahlûka takdîr yaʿnî tabîʿata ve esbâba muvâfık olmuş olsaydı müsebbibin vücûdu bilâ-sebeb husûle gelmek lâzım gelirdi. Bu ise kânûn-ı İlâhîye muhâlif olmakla berâber ʿaklen ve ʿâdeten muhâldir. Herhâlde eşbâh ve ecsâmda nâsın terbiye ve kemâle iblâğı ve râ'-ı hicâbâtü'l-esbâbdan nihâyeti Rabbü'l-Erbâb olan Cenâb-ı Bârî ve Tekaddes Hazretlerine müntehî olur. [57] اِلٰى رَبِّكَ الْمُنْتَهٰى meyânında eşyâ ve zevât-ı mevcûdenin vücûdunu "Müntehâ" kelime-i celîlesi delâlet-i iltizâmîye ile delâlet eder. Ama esbâb-ı lâzımenin biri diğerini müstelzemdir. Bu takdîrce ʿâlem-i esmâdan tenezzül eden eşyânın vücûdu ʿâlem-i esbâba nüzûl edip bu ʿâleme ʿâlem-i esbâb ve ʿâlem-i vesîle ıtlâk olunur.

Ama [58] بِرَبِّ النَّاسِ ın ikinci nevʿi rûhânî ve melekûtîdir. Rûhânî tarafını iltizâm edecek kendi cinsinden veyâhûd cinsine müşâbih olan şeyden bir vücûdun lüzûmunu iktizâ eder ki o vücûd rûhânî ve melekûtîden, rûhânî ve melekûtî şeyleri ahz ve tahsîl eyler. Meselâ fikirden kuvve-i vücûda getirilen hüsn-i hat veyâhûd bir sanʿatda kesb-i mahâret gibi. Melekûtî olan şeyleri melekûtî şeyler ile husûle getirir. Rûhânî ve melekûtî olan veyâhûd Cebrâ'îl ʿaleyhi's-selâmın vahiy ve ilhâm gibi şeyleri vücûda getirip şühûdda gösterdiği gibi. İnsânın hüsn-i ahlâk ve ʿilim sıfatı gibi rûhânî ve melekûtî sıfatlar ile ittisâfı بِرَبِّ النَّاسِ terbiyesine vâbestedir. İnsân, ʿaklını âlât ve ecsâma ʿaksettirir. Âlât ve ecsâmda faʿâl olan kuvvet-i ʿakıl rûhânîdir ki o işi husûle getirmeye sebeb ve bâdîdir. Yoksa işleyen âlât ve edevât bizâtihî bir şey yapamaz. Makine yapılan demir ne dikiş diker ve ne iplik büker. Bir vapuru denizde bir şimendiferi karada bir tayyâreyi havâda insânın emir ve hükmüne râm ederek istediği sûretde bunlara bir hareket ve faʿâliyet bahşeyleyen ve seyr ve tevakkuf ve idâresini tedbîr eden hep ʿakl-ı beşerdir.

Rûhânî iki nevʿdir. Mücennede ki ecsâm-ı hayvâniyyede rü'yet olunan ve gayr-ı mücennede ki âlât ve edevât ile husûle gelendir. Bunların her birerleri latîf-i cismânî yaʿnî bir cismin lehçesinde hayât rü'yet olunursa cismânî kısmı demekdir. Zîrâ o cismin muhâfaza ve bekâsına kendisinde o rûhun mutasarrıf olarak müstevî olmasıyla hüküm olunur. Hayvânât ve nebâtât gibi. Diğer kısmı latîf-i zulmânîdir ki bir cisimde o rûhun eseri bir başka vâsıta ile görünür. Ecsâmdaki harâret ve bürûdet ve kuvve-i câzibe ve mâsike ve dâfiʿa gibi. Bu nevʿ, ervâh-ı tabîʿî ve sunʿî kısımlarına ayrılır.

Tabîʿî ecsâmda olan hâssadır. Zîrâ rûh onlar ile mutasarrıfdır. Sunʿı dahı mücennede elektrik vesâ'ir makinelerde rü'yet olunan eser-i ʿakl-ı beşer gibi inşâAllâhü Teʿâlâ âtîdeki fasıllarda bunlar tafsîlen beyân edilecekdir. ʿÂlemde insân ne büyük bir makâmı hâ'izdir, ne ʿâlî-cenâbdır! Cenâb-ı Hakk'ın halîfesidir. Belki yed-i kudretidir. Ey evlâdlar! İnsân olmaya çalışın. İnsân-ı tabîʿî bir şey'e yaramaz. Sunʿî ve kemâlî insân olunuz. Böyle bir insân olmak ise taʿlîm ve teʿallüm ile olur. ʿİlim ve hüner ve ahlâk, erkân-ı insâniyyedendir. Bu taʿlîm ve teʿallüm gibi erkân-ı insâniyyeyi tarsîn ve takviye ediniz. ʿİlimsiz insân bir şey olamaz. Bu ʿilim vâsıtasıyla insân kendisini vâdî-i vahşetden çıkarır ve behâ'im sıfâtından mümtâz tutar. İnsânda zuhûr eden efʿâlin dahı müntehâsı Rab'dir. [59] بِرَبِّ النَّاسِ ın esmâda olan rubûbiyyeti ki ahlâk ve sıfâta teʿalluk ederek tehzîb-i ahlâk ve tasfiye-i kalb ve tezkiye-i nefs gibi ʿulviyyet-i zâtiyyeyi tahsîl ve hasâ'is-i kudsiyyeti ikmâl ve istikmâl tarafını iltizâm etdirir. Bu husûsa nazaran mutlakâ insân diğer bir insânın terbiye ve te'dîbi tahtında sunʿî ve makbûl ve maʿkûl bir insân iʿdâd ve ihzâr edebilir. Hîçbir ehadın bilâ-terbiye gerek dînen ve gerek dünyeviyyen olsun kemâli mümkün değildir. Her ne kadar ʿâkil ve müstaʿid olsa da. Çünkü bu zât, ʿâlem-i insâniyyede bir ʿilm-i makbûl ve sanʿat-ı maʿkûl gösteremez.

Evet insâna bir insânın ahlâkının sirâyet etdiğini baʿzı muknıʿ delâ'il ile isbât ediyorlar. Sû-i karîn ve hüsn-i karînin mukârininde vâkıʿ olan te'sîrini gösteriyorlar. Tabîʿat-ı beşeriyye her gördüğünü ahzeyler. Mukârininin ahlâk ve efʿâl ve ʿilim ve harekâtını dahı bi-temâmihâ zabteder. Maʿlûmdur ki sıbyân terbiyesinde "Çocuklarınızı ahmak hocaya vermeyiniz, ahmak etmeyiniz." diye mukaddemen mufassalan îcâb eden maʿlûmât iʿtâ edilmiş idi. Zikri sebkat etdiği için burada ayrıca tafsîline hâcet yokdur. Kezâlik bulûğ hâlinde dahı insân mukârininden ʿilim ve hüner ve ahlâk öğrenir. Ama üstâdında ahlâk-ı fâsideden müstekin hâletinde bir şey bulunmasın. Burası gâyet cây-ı dikkatdir. Şâkird, muʿallimin maʿrifet ve hünerinden evvel ahlâkını ve efʿâlini taklîd eder. Müstakîmü'l-etvâr bir üstâdın her harekâtına hangi tarafdan bakılırsa terbiye ve kemâl görünür. Târik-i salât bir muʿallimden, millete muvâfık husûsâtı; ve sarhoş bir muʿallimden ahlâk ve insâniyyet; ve sûfî bir muʿallimden hareket-i zihniyye ve sürʿat-i fikriyye öğrenilemez. Harekâtı millî ve her tabîʿatı mü'eddeb ve müstakîm bir üstâdın vücûdu ne kadar ehemdir. Bu nâdirü'l-vücûd zâta ne zamân tesâdüf edip bu zâtdan kemâl-i millî ve gayr-i millîyi öğrenirsiniz. Heyhât! Böyle bir muʿallimleri

yetişdirmek ancak bunlara mahsûs bir mektebin vücûduna mütevakkıfdır. Mekteblerde şâkirdânın ahlâkını ifsâd eden şeylerden biri de hoca efendilerin dînce olan muʿâmelât-ı mahsûsasıdır. Kâmilden her cihetçe kemâl, nâkısdan noksân zuhûr eder. Kâmilden noksân zuhûr etmediği gibi nâkısdan dahı kemâl me'mûlün hilâfıdır. Ahlâk-ı milliye; iʿtikâdât ve ʿameliyyât-ı milliyede müstekendir. ʿAmel ve iʿtikâdât-ı milliyyeye muvâfık olmayan zevâtdan istikâmet beklemek ölünün gözünden yaş beklemek gibidir. Şecere-i habîse, semere-i habîse ityân eder. Ahlâk ve etvârı millî olmayan zevâtdan husûle gelecek gerek ittifâk ve gerek ihtilâf millî olmadığından ihtilâlden gayrı bir semere vermez. Büyük bir cemʿiyyeti ıztırâbda bırakmakdan başka bir şey bunların elinden gelmez.

بِرَبِّ النَّاسِ مَلِكِ النَّاسِ اِلٰهِ النَّاسِ [60] Ey evlâd! Mektebde veyâhûd medresede tahsîl-i ʿilim etmiş olduğunuza elinizdeki şehâdet-nâme şehâdet ediyor. Şimdi sizin merciʿ ve menâsınız iki mevkifden hâlî değildir.

Biri vazîfe-i mukaddese-i ʿaskeriyyeyi meʿâz-ı ittihâz ederek sanʿat-ı ʿaskeriyye ve ʿulûm-ı mücâhedeyi taʿlîm etmek îcâb ve iktizâ eder. Rubûbiyet hâli insânı yirmi beş yaşına kadar mekteblerde medreselerde ve ʿaskerlikde tahsîl-i kemâlâta sevk ediyor. Hele ʿulûm-ı ʿaskeriyye şeref-i İslâmiyyetde ne büyük bir makâm-ı celîl işgâl etmişdir. Öyle makâm ki makâm-ı nübüvvet gibi. Estaʿîzü-billâh [61] يَا اَيُّهَا النَّبِىُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ âyet-i kerîmesi bir nebîye hitâb olan evâmir-i İlâhiyyeden olduğu gibi esnâf ve efrâd-ı İslâmiyyenin cümlesini bu şerefle mütemeyyiz etmişdir. Her müslim emr-i mücâhedede nebî-yi kerîme mutâbaʿat etmek sûretiyle hâ'iz mertebe-i saʿâdet olmuşdur. ʿAskerlik şerefi ʿadüv ihsâsı gayr-ı kâbil meziyyât-ı İslâmiyye cümlesindendir. Âdâb-ı insâniyyeti insânlara öğreden ʿaskerlikdir. Meyl-i meʿâlî ve hubb-ı dîn ü vatan gibi insâniyyeti iʿlâ edecek husûsâta intisâb ile hâlis insân olanlara ʿaskerlik bir muʿallim-i tabîʿîdir. Her ne kadar bir kimse zihnen gabî ve fikren durgun olsa bile terbiye ve haysiyet-i ʿaskeriye ile işe yarayacak bir sûretde âdem olur. Gabâvet ve nâdânlığı gider. ʿAskerlik etmeyen ʿâkil ve zekî bir köylüden ʿâlem-i ʿaskerîde hüsn-i terbiye görmüş ve göreneği hasebiyle harekâtını tanzîm etmiş bir gabî âdem, iş sırasında daha elverişli ve daha insâniyyetlidir. Köy halkı ve mahalle ahâlîsi arasında ʿaskerlik şeref ve meziyyeti o nâdânı bir merd-i ʿâkil ve müdebbir derecesine getirmişdir. Köylüler arasında bile ʿaskerliğin şerefi pek muʿteberdir. ʿAskerlik görmüş geçirmiş olan ahmak bir köylü kendi cemâʿati içinde ʿaskerlik

etmeyen ve zekî olan emsâlinden pek ziyâde rağbet görür. Hem gerçekden ʿaskerlik insânları açar, her işde elverişli bir hâle ifrâğ eder. Bir de ʿaskerliğe girmiş bir ahmak âdem bu şerefden mahrûm olan ʿukelâdan her husûsca daha iyi olabilir. Bu maʿrûzât-ı mesrûdeden şunu ʿarz etmek istiyorum. Devlet-i ebed-müddetimiz kurʿa ʿaskerlerini yalnız düşman-ı dîn ve vatanla harb için almıyor. Ancak bu mekteb-i insâniyyetde herkesin en mühim ihtiyâcâtından olan maʿîşet ve ahlâk ve hüsn-i muvâneset ʿilmini öğretmek için alıyor. Bu ? edebde ʿumûm-ı efrâd-ı millete ʿaskerlik ile berâber bunları da öğrediyor. Evlâd-ı vatanı bir yere cemʿ ile bir kazandan çorba içirmek ve bir kumâşdan urba giydirmek ve bir sûret ve bir hareket ve bir efʿâl ve bir ahvâl üzere bulundurup onlara bir karındaş ve bir mâder-i vatanın doğurmuş evlâdı gibi muʿâmele ediyor. ʿAskerler bir hükûmet pederinin ciğer-pâre evlâdı makâmındadır. ʿAskerlik ʿâlemini ve insâna ne rütbe ve ne haysiyet vereceğini bilmiş olsanız ile'l-ebed ʿaskerlikde imrâr-ı evkât etmesini ârzû edersiniz. Zîrâ ʿaskerlikde yemek, içmek, harçlık, borçluk gibi tasaları hep peder-i ʿumûmîmiz olan pâdişâhımız iltizâm ve derʿuhde etmişdir. Evlâdlarının her dürlü ihtiyâc ve levâzımâtına karşı fedâkârâne bir gayret fevka'l-ʿâde sarf ediyor. Evlâdlarının her nerede bulunursa bulunsun müreffeh ve müsterîh bir sûretde havâyicini tehvîn ederek her şey'i ayaklarına gönderiyor.

Oğlum ʿAli! Sizi böyle mesʿûd bir hâle getiren büyük bir peder-i müşfik ve muhteremin şu göstermiş olduğu fedâkârlığa karşı sen ne iyilik edebileceksin? Vatan ve milletin büyüdüp terbiye etdiği bir çocuğun cânından gayrı fedâya nesi var? Ben de böyle bir peder ve böyle mâder-i vatana karşı cânımı fedâ ederim. Âferîn ihlâsına oğlum! İşte siz de kendinize terettüb eden vazîfeyi böylece takdîr ve îcâbında îfâ etmelisiniz.

Hasan: -Efendim ben hep anladım öğrendim ki pâdişâhımızın niyet-i hâlisânesi bize ʿâlî-cenâblık dersini vermek ve insâniyyet ve hüsn-i ahlâk ve hüsn-i muʿâşeret gibi şeyleri okutmak ve bizim üzerimize ʿaklen ve naklen taʿlîmi farz-ı ʿayn olan ʿilm-i cihâdı öğretmekdir. Hep bunun için taʿlîm ediyoruz. Pederim oldukça okur yazar ve dîn ve milletine hizmeti kendine borç bilir bir zâtdır. Maʿlûmât-ı ibtidâ'iyyemi hep pederimden öğrendim. Beni ʿaskerliğe istedikleri vakit yanına çağırdı. Şu yolda nasîhat etdi: Oğlum, elhamdülillâh sizi bu dereceye mahzâ Cenâb-ı Hakk'ın ihsânı olarak yetişdirdim. Artık bundan

sonra büyük pederinizin hüsn-i terbiye ve idâresine tevdîʿ edeceğim.

Orada vazîfenizin neden ʿibâret olacağını bir bir size söyleyeyim. Bunları güzelce zabt et. ʿAskerlik hep bu tenbîhlerimden ʿibâretdir. Evvelâ şunu ifâde edeyim ki ʿaskerlik ve silk-i celîl muhâfaza-i dîn ve millet için tertîb olunmuş bir cemʿiyyet-i cihân-kıymetin ismidir. Dünyâda terakkî ve hürriyet ve saʿâdet ve râhat bununla kâ'imdir. ʿAsker olmayan âdemin elbette kendisinde vahşetden hîç olmazsa râyihasından olsun bir eser bulunur.

-Oğlum Hasan! +Efendim. -ʿAskerlik edeceksin. +Siz bilirsiniz efendim. -Oğlum seni ʿaskere ben vermiyorum. Allâh'ın (celle celâluhû) emri seni ʿaskere vermeye beni mecbûr ve seni ʿasker ediyor. Allâh Teʿâlâ Hazretleri seni ʿaskerlik şerefine nâ'il buyurmuş. Çok şükür لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ [62] âyet-i kerîmesinde zikir ve taʿdâd buyurulan sûretlerden biriyle seni bu şerefden mahrûm bırakmamışdır, şimdi ʿaskersin. Bir ʿaskerin üzerine lâzım olan ve terettüb eden vazîfe-i mukaddese şu âyetde beyân edeceğim muʿtenâbe şeylerden ʿibâretdir. Bir ʿasker kendisini pâdişâhının muhterem ve gâyet sevgili oğlu gibi zannetmek lâzımdır. Zan ile değil hakîkaten kendi evlâdıdır. Şevket-penâh efendimizin ʿasker evlâdını ne kadar sevdiğini dâ'imâ ibrâz etmiş olduğu fedâkârlıkdan istidlâl etmek ve anlamak pek kolaydır. [63] مَلِكِ النَّاسِ olan Allâh Celle Celâluhû Hazretleri seni benim gibi zaʿîf bir pederden ʿumûm milletin babası olan pâdişâh gibi kavî bir pedere tevdîʿ buyurdu.

Pâdişâhımız bir ʿasker evlâdına dünyâda hîçbir şey'i muʿâdil tutmaz. Birinci derecede siz bu ʿalâkaya ʿâdî bir nazar ile bakmayınız. Çünkü pâdişâh, ʿaskerin ciddî bir pederidir. Bir evlâd pederine nasıl muhabbet ederse pâdişâhına da öylece ve belki daha ziyâdesiyle muhabbet etmek birinci derecede senin gibi ʿasker olan evlâdımızın vazîfesidir. Âdâb ve insâniyyet dâ'iresinden hîçbir sûretle hârice çıkmayınız; yaʿnî gazab, hırs ve şehvet gibi şeylerden tamâmiyle ihtirâz üzere bulunanlar tabîʿî bu dâ'ire-i necât-ı bâhireden taşra çıkamaz. ʿİffet ve istikâmetle hareket ediniz ki babanız sizden râzî olsun.

İkinci vazîfeniz Allâh'ın ve peygamberin emirlerini ve âmirlerinizin emrini her hâlde bilâ iʿtirâz hüsn-i kabûl etmekdir. Zîrâ ulu'l-emrin emrini tutmak kitâb ve sünnet ile sâbittir. Zâbitân ulu'l-emrden aldıkları emri sizlere teblîğe me'mûrdur.

مَلِكِ النَّاسِ[64] olan mürebbîniz sizleri ümerâ ve zâbıtân ile terbiye edip derece-i kusvâ-yı kemâl ve insâniyyete ulaşdıracakdır. Üçüncü vazîfeniz gerek tabʿan ve gerek şerʿan mehrûh ve nâ-lâyık şeylerden perhîz etmek, ahlâkınızı ihlâl edecek her dürlü sû-i fikirlerden ictinâb eylemekdir. Dördüncü vazîfeniz sadâkat ve hürmetdir. Bulunmuş olduğunuz silk-i celîl-i ʿaskerîde sadâkat ile ʿaskerliğe hürmet lâzımdır. Sadâkatin maʿnâsı yalnız lisâna münhasır olmayıp belki cemîʿ-i harekâtınızda sıdkın ihâtası bulunmalıdır. Zîrâ sıdk ve kizb ahvâl-i kulûbdan bulunması hasebiyle cemîʿ-i cevârihe bi-hakkın sirâyeti şübhesizdir. Meselâ bir zâbit, neferâta vazîfelerini taʿlîm ve irâ'e ederken, evlâdlar emir kumandanı ile vazîfenizi sizlere teblîğ ediyorum! Kumandasını nefer aldı mı çârçeşm ile emrin sudûruna kemâl-i hâhişle muntazır olmak sıdkdan ʿibâretdir ki bu sıdka sıdku'l-vürûd denilmişdir. Hüsn-i hizmet ile beş vakit namâza dikkat ve müdâvemet ve birbirinize hürmet ve uhuvvet ve zâbitâna itâʿat ve inkıyâd dahı sadâkat cümlesindendir.

Zâbitiniz, emir bundan ʿibâretdir, dedi mi hemen bu elfâz-ı münciyenin maʿnâsını mülâhaza ederek ʿaskerliğe ʿâi'd vazîfenizi lâyıkıyla hıfz ve zabt etmelisiniz. Âbdest borusu çalındı mı dînen icrâsına mecbûr olduğu edâ-yı salât için âbdest almaya şitâb ederek güzelce âbdest almalı. Kezâlik namâz borusu çalındı mı namâz kılmalı. Hâkezâ ve hâkezâ ʿasker üzerine terettüb eden vezâ'ifi vüsʿi dâ'iresinde istekli istekli icrâ etmelidir. Hele mensûb olduğunuz taburu ve bölüğü ve takımı bir kere nazar-ı dikkate alınız. Ne kadar mehâbet ve ne kadar ʿazamet ve heybeti vardır. Hâlbuki o sizden mürekkebdir. O sizsiniz kuzucağızlarım. Vatanın iʿtimâd etdiği ve bunca zamânlardan beri dîde-i iftihâr ile bakdığı bir hüsn-i manzar sizlerin vücûdlarınızdan terekküb etmiş bir taburdur. Evlâdlar! Baba ve analarınız dîde-i hasretle sizlerden ne bekliyor? Dîn ve vatanın muhâfazası değil mi? Bu ne ile husûl-pezîr olur? Ancak sizlerin hüsn-i hizmet ve itâʿat ile tutmuş olduğunuz işlerde sarf-ı dikkat etmekle husûle gelir. Oğlum, milletinizi taklîd ve dâ'imâ milletinizden istifâde ediniz. Kendinizi millete ve mensûb olduğunuz kavme her hareketde muvâfık bulundurunuz. Evlâdlar! Şürb-i hamr, zinâ ve livâta gibi çirk-âb kuyularına düşmekden hazer üzerinize vâcibdir. Çünkü bunlar ne kadar fenâ ve mühlikedir. Hele münâsebetsiz yerlere gidip tedâvî kabûl etmez ʿilletlere kendi eliniz ile kendiniz çarpmayınız. Kedi gibi sirkat ve denâ'eti, tilki gibi müzevvirlik rezâleti hîç şecîʿ ve bahâdır olan sizin gibi arslanlara

lâyık mıdır? Arslanım, arslanlar gibi kemâl-i şecâʿat ve ʿuluvv-i himmet sâhibi olunuz. Herhâlde ʿaskerliğe şeyn verir sıfât-ı hasîseden tezkiyye-i nefis ederek evc-i ʿulviyyete çıkınız. Ahlâk-ı hamîde ile ʿâlem-i nâsın gözüne sunʿî ve dakîk bir heykel-i ahlâk rekz ediniz. Sizleri peder ve mâderleriniz görüp teşekkürler etsinler. Hele sizin hâmil olduğunuz o şerîf sancâk; şerâfeti ne ile kazanmış ona neden hürmet ediyoruz? Evet o bizim hep âbâ vü ecdâdımızın gülgûn kanlarından renk almışdır. Bizim nâmûs-ı millîmizi ve gayret-i dîniyyemizi hep bizlere gösteriyor. Ey millet ve dîn evlâdları! Vatan ve nâmûs-ı milleti muhâfaza ediniz diyor. Küffâr ile muhârebede eğer şehâdet rütbe-i ʿulyâsına nâʾil olmuş olur iseniz hayât-ı ebediyye ve saʿâdet-i sermediyyeyi hâmil olan bu şerefli sancağının hakkını bi-temâmihâ vermiş olursunuz.

Şeref ve kudsiyyeti pek büyük bu sancak altında sâye-endâz-ı şecâʿat olanlar, dünyâyı dîn ve devletine fedâya hâzır ve ʿavn ve Nusret-i Bârîʾye istinâd etmiş fırka-i gâziyân vâlide ve hemşîre ve mâl ve nâmûs ve vatan muhâfızlarıdır. Bir hiss-i heyecân ile dîde-dûz tahassür olup iki ellerini açarak nâsır-ı dîn-i mübîn ve veliyyüʾl-müʾminîn olan Cenâb-ı Rabbʾül-ʿâlemînden nusret duʿâsında bulunan analar ve bacılar şiddet ve iştiyâkla sizlerden dîn ve nâmûs-ı milletin muhâfazasına imdâd ve meded bekliyorlar.

Bunlar, haydi evlâdlarım, ileri arş ileri diye sizi teşvîk ediyor. Kendi gözyaşlarına ruhsat-ı cereyân vererek salâbet ve şecâʿatinize sığınıyorlar.

Vâlidelerin ve hemşîrelerin ikinci istirhâmı: Evlâdlarım! Bizleri muhâfaza için cânlarınızı siper ediniz. Sakın firâr edip kadınların içine gelmeyiniz. Bizim gibi kadın değilsiniz. Sizden düşman ile muhârebe ederek muzafferen ʿavdet etmek gibi bir hüsn-i netîce bekliyoruz. Bizim gibi birtakım ʿaceze gürûhu içinde nâmûs-ı vatanı muhâfazadan kaçmak ʿâr ve hacâleti ile nâmûssuzca yaşamakdan ise kemâl-i şân ve şerefle düşmana hücûm ederek mevti istikbâl etmek daha hayırlıdır. Herhâlde insân bâkî değildir. Nasıl olsa bir gün evvel bir gün sonra hepimiz lâ-büd olacağız. Haydi, ʿırz ve nâmûsunuzun muhâfazası için arslan evlâdlar, arş ileri, diye dîn ve vatan uğrunda sizleri fedâ eden bu vâlidenin ricâsıdır. Kumandasına bakınız. ʿAcabâ bu telâş ve ıztırâbı neden ileri gelir? Köşede oturup hîç telâş etmesin mi? Hudânekerde, bir kere gayretsizlik sâʾikasıyla memleketimize düşmân ayak basarsa vâlidelerimizin, hemşîrelerimizin nâmûs

ve ʿırzı pây-mâl olur. Öyle bir zamânda bunun böyle olacağı şübhesizdir. Bunun çâresi hüsn-i himmetle telâşesiz bir şecâʿat, sebât ve mukâvemet ve tedmîr-i aʿdâya gayret ediniz. Vâlidenizin verdiği kumandayı cân kulağıyla dinleyiniz. Bir de vatanınızın verdiği kumanda vardır ki bu kumandayı zâbitinizin ağzından işidiyorsunuz.

Düşmana hücûm için zâbitinizin emrini aldıkdan sonra korku ve telâşı bırakmalıdır, şecîʿâne davranmalıdır.

Şecâʿati taʿrîf edeyim. Evlâdım! Şecâʿatin maʿnâsı iʿtidâl-i dem ile ve temâm-ı sürʿat ve dikkat-i fevka'l-ʿâde ile âlâtını istiʿmâl etmekdir. Muhârebede en serîʿ ve en çevîk davranan kazanır. Düşmanı gördünüz mü hemen ʿacele ile işe bir netîce vermelidir. Der-ʿakab bir diğeri zuhûr ederse ona karşı dahı bu minvâl üzere hareket etmelidir. ʿAsker öyle serîʿ bir hareketle silâhı istiʿmâl etmelidir ki karşısında bulunan düşman istiʿmâl edilen silâhın ne olduğunu anlamaya vakit bulamadan hâk-i helâke serilsin. Bu sürʿat ve kuvvet gözünü korkutsun. Mebhût ve mütehayyir kalsın. İşte böylece sürʿat ve dikkatle istiʿmâl-i silâh edebilmek için şimdiden taʿlîm-i eslihaya iʿtinâ ve kemâl-i sürʿatle silâh kullanmaya meleke ve mahâret peydâ etmelidir.

Bir kimse elindeki silâhı sürʿat-i fevka'l-ʿâde ile istiʿmâl etmeyi öğrendikden sonra artık korkmasın. Kendini kurtulmuşlardan ʿaddetsin. Hîn-i muhârebede herkes kendi nefsiyle meşgûl olacağından mukâbilindeki hasmından gayrısına çatmaz. Bu sözlerim hâlet-i hücûmdadır. Nusreti şu yolda taʿrîf eylemişlerdir: Harbde sebât, hücûmda sürʿat; keşifde dikkat ve muhâsarada devâm ve gayret göstermekdir. Harbde te'ennî, muhâcemede betâ'et, keşifde hayâlet gösterilir ve muhâsarada bulunan aʿdâyı izʿâc ve hasrında ihtimâm edilmez ise muzafferiyet kazanılmaz. Muvaffakiyet her ferdin makâm-ı sebâtında meknûzdur. Harb-i ʿumûm orduyu teşkîl eden her ferdin makâmında sebâtıyla kazanılır.

Sebât, yalnız düşman karşısında gösterilen metânete deniliyorsa da fakat bir mevkiʿin muhâfazası esnâsında edilen mukâvemete de ıtlâk olunabilir. Meselâ, hâkim noktaları yakalamak, yakîn ve evzân-ı hat ricʿatleri muhâfazada sebât göstermek şart-ı aʿzamdır. Dâ'imâ bu istinâd noktalarını her zamân pîş-i nazarda tutmalıdır. Mücerred kendi maʿlûmâtına iʿtimâd etmeyip fenn-i harbe tatbîken erkân-ı harb tarafından muʿâyene ve keşif ve planın tertîbi ve tedâfiʿi ve taʿarruzı noktalarından ehemmiyetli noktaların hıfzı lâzım ve o ʿaskerliği muhâfaza

demekdir. Şu vazîfesini takdîr edemeyenler hakîkatde İslâmiyyete ihânet fikrinde bulunduğu için şerʿan mezmûm bir fikre mâlikdir. Baʿzı âmirlerin husûsiyyât-ı ahvâline ğarzen muhârebede, "Varsın mağlûb olsun, ben bugün emrini dinlemeyeceğim." diyerek hakîkî vazîfesi olan vatan ve millet muhâfazasının lâ-kayd kalmak varsın düşmân alırsa alsın fikrinde bulunmak ʿâlem-i ʿaskerîde melʿûn bir fikir olduğundan şâyed bu fikirde bulunan olursa şerʿan te'dîb ve terbiyesi elzemdir. Meʿâz-ı [65] مَلِكِ النَّاسِ bu mevkiʿde hükümfermâ olduğundan kumandana sığınıp emr-i kumandanı ne ise onu icrâ etmek lâ-büddür. Zîrâ

مَلِكِ النَّاسِ meydânında her ferd kumandanın memlûki menzilindedir. Orada emir ve idâre onundur. Her ne emrederse -velev kumandan bir ʿabd-i Habeş olsun- icrâsı lâzımdır.

Şeref-i nisbetleriyle vâyedâr-ı iftihâr olduğumuz âbâ ve ecdâdımızdan Seyyid Dâvûd bin İmâm Caʿferü's-Sâdık Hazretlerinin ʿaskerliğe müteʿallik hikmet ve mevʿizet-i haseneyi ihtivâ eden ve evlâdına hitâben vasiyet etmiş olduğu makâlâtdan bir kısmını teberrüken buraya derc eyliyorum.

قال يا اولادي ان كنتم في ديار كان فيه حكم سلطان المسلمين فبادروا على اطاعة امره وانقياد رأيه ولا تعترضوا عليه نوع من البغي وجزاء البغي الهدر دمه وهو اكبر الكبائر فاذادعيتم الى المعسكر فاجابوا اليه فان اللعنة تتنزل من السماء على من دعى السلطان فاختفي نفسه ولم يجبه وهو كعبد آبق فلا يقبل منه عدلا ولا صرفاً وما يلزم ان يكون السلطان متقيا ولا صالحا بل مسلما فان كنتم على حرب من المشركين فلا تباشروا على خلاف رأى اميركم لان فيها ندامة توبيخ ولا تكونوا امراء على أمور لم تدبروا ولم يكشف عليكم تمامية تصرفه الاباذن السلطان فاذا تأمر فأمر بالعرف وراعوا موادع الامر والافقد خنت اعلموا ان الجهاد فرض عين يجب على كل مسلم ومن تركها فقد عصى الله ورسوله فلا يستثني منه الا ثلثه نفر كما قال في قوله تعالى (ليس على الاعمى حرج ولا على الاعرج حرج ولا على المريض حرج)وما كنتم خارجين من ذلك الامر فلا مجال تركه الا لمن اذن له السلطان فسقط التكليف لكونه كفاية من فرائض الله والحمد لله رب العالمين. [66]

Mâ-baʿdı var

MEKTÛB

Aldığımız iltifât-nâme:

Her şey'in menfaʿati nisbetinde mazarratı da vardır ki onun mazarratını bilerek sarf-ı menfaʿatinden istifâde etmek büyük bir hüner ʿaddolunabilir. İşte ʿâlem-i matbûʿât, fevâ'id ve menâfiʿi iʿtibâriyle şu daʿvânın delâ'il-i ʿadîdesinden birisini teşkîl eder. Bir iki kuruş menfaʿat-i zâtiyyesini te'mîn etmek gibi hasîs emele kapılanlarda seciye ve hamiyet aramamak lâzımdır. O makûleler para gelsin de ne yüzden gelirse gelsin burasını aramazlar. En ziyâde nazar-ı istiğrâbla görülecek ahvâldendir. İslâmiyyete [67] نحن وجدنا من آبائنا الاولين kavl-i mücerredinden başka bir nisbet-i mâddiyyeleri olmadığı hâlde mücerred para kazanmak için sûret-i hayır görünerek demedik hezeyân bırakmazlar. Böyleleri para kazanmak sevdâsıyla birtakım efkâr-ı maʿsûme ashâbının hissiyât-ı dîniyyesini rahnedâr etmeye ʿacabâ hangi cür'et ve hangi cesâretle ictirâ ediyorlar, burasını taʿyîn ve takdîr etmek mutlakâ onların hissiyâtıyla mütehassis olmaya ʿarz-ı ihtiyâc eder. İhtimâl ki bunlar para kazanmak emeline olan meyil ve muhabbetlerini dîne olan merbûtiyyetlerine tercîh ederek bu yolu ihtiyâr ediyorlar. İhtimâl ki başka bir fikirde bulunuyorlar. Ve'l-hâsıl hangi fikir ve emele hizmet ederlerse etsinler esâs iʿtibâriyle hareket-i vâkıʿaları şâyân-ı takbîhdir.

İşte matbûʿâtın fevâ'id ve mazarrâtı da şu noktalarda bâriz bir sûretde nazar-ı tedkîk o günde müncelî olur. Şu fikri bize ilhâm eden şeref-yâb-ı mütâlaʿası olduğumuz İsmâʿîl Safâyhî Hazretlerinin mektûb-ı meʿâli mashûblarıdır. Müşârün-ileyh hazretleri ecille-i ʿulemâ-yı dînden olup sâbıkan Tunus'da kadılık etmiş ve el-yevm Sultân Bâyezid Câmiʿ şerîfinde tedrîs-i ehâdîs-i Hazret-i Fahr-ü'l-mürselîn sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem hizmet-i müftehiresiyle meşgûl bir zât-ı fezâ'il-simâtdır. Kendilerini medih ve sitâyiş haddimizden bîrûndur. Teveccüh ve iltifât-ı fâzilânelerine mazhariyetle kesb-i şeref ve iʿtibâr eden *el-Mirsâd,* müşârü'n-ileyh hazretlerinin lâyık oldukları tevkîr ve ihtirâmı îfâya müsâraʿat ile her cümlesi bir düstûr-ı hikmet olan şu kıymetdâr iltifât-nâmelerini derc-i sahîfe-i mübâhât eder.

الى صاحب المرصاد المحترم الغيور!

اقدم لكم كامل سروري بتوفيقكم للقيام بهذه الخدمة النافعة للاسلام انشاء الله تعالى دينا وعلما وفنا وادبا واشكركم على مااتخذتموه لهذا الأثر من المسلك كما بينتموه في عددكم الأول الذي مأله البحث عن الأسباب التي يتزايد بها التراقى وعن الوسائط التي

تقوى الرابطة والمحبة الحقيقة بين الامة مع تأييد الخلافة الإسلامية وغير ذلك مما بينتموه مما يشرح خواطر المحبين للإصلاح فادعولكم من صميم الفوأد بالنجاح والاستقامة والثبات على ما التزمتم القيام به من المصلحة والعمدة الكاملة للدوام في المستقبل على تلك الطريقة هي سلامة الوجدان وصدق اللهجة وعدم التعصب الالبيان الحقيقة حتى تتربى الأفكار الملازمة لمطالعة تلك النشريات على خطة ثابتة لا اعوجاج فيها ومن هنا ينبغي لمن وقف في هذا الموقف ان لا ينقل ما يحرره اى انسان الابعد تدقيق موافقته للمشرب اللهم الا ان يكون نقله مقرونا ببيان ما فيه من الغلط لتنبيه الأفكار القاصره من اول الامر خشية ازمان. قبول بعض الضعفاء لذلك وتقرره في افكاركم هم فقد تخرب الكلمة الواحدة ما يبنيه الحكيم منذ

على خلاف ما يرتكبه اكثر أصحاب الجرائد بعضهم عن جهل و بعض آخر عن علم فتارة لتحصيل شهرة الجريده ولو بذكر الخطا و أخرى الترويج الأفكار لزانغة عن الحق بين العموم.

و كثير من الكاتبين تصدر عنهم آثار غير صحيحة ويتسارع الناس لشرائها للاطلاع عليها بعضهم لسب صاحبها وتنقيصه بين الناس في المجالس وتحذير العموم منه وآخر للرد عليه بالكتابة فتقع الرغبة في شراء ذلك ويظن صاحبها المغرور ان ذلك من الرواج لاثر ورغبة الناس في الاستفادة من ذلك فتراه متبحبحاً مسرورا سرور من فاز مادة ومعنى لظنه ان الناس قد قبلوا ما اتي به من الخطا والامر بخلاف ذلك فان رغبة الناس انما هي في الاطلاع على ذلك لما ذكر ناه واعتبر ذلك في الجرائد والرسائل التي تصادرها الحكومة وتمنع رواجها فانها تنتشر بعد ذلك المنع انتشارا كبيراً لان الكثير من الناس تشتاق انفسهم لمعرفة ما فيه بعدما كانوا فيها من الزاهدين فيرغبون في شرائها ولو بازيد من ثمنها الأول وليس في ذلك مخالفة للحكومة ولا عدم رضي بمنع ذلك وانما هو حب الاطلاع على سبب ذلك المنع لما ذكرناه ومع هذا فان صاحب ذلك الأثر يفتر ويظن انه مقبول الفكر مشتهر بالفضيلة بين العموم ويفتخر بهذه التنقيصة وانه قد بيع من ذلك بعد المنع اكثر مما كان يباع قبله وبلغ من الثمن الى ضعف قيمة الأولى ويظهر تأسفة على عدم نفاذ امر الحكومة بين العموم مثل تعلقهم بآثاره.

وكل هذا لا داعى له الا الرضي عن النفس و حب الشهرة و تحصيل المنفعة العاجلة مع عدم المبالات بما ينشأ عن ذلك من الضرر وانتم والحمد لله من بيت كريم ذو فضل عظيم لا يصدر منكم الامايقوي ذلك المجد لما لكم من التهذيب الذاتي والموروث من الإباء والاجداد واسال المولى الكريم ان يحفظكم من الزيغ والزلل ويديم توفيقكم لصالح العمل وهذه ذكرى تنفع المؤمنين لاسيما من مثلى لمثلكم لما تعلمون من رغبتي في ترقيكم وسمو مجدكموالسلام. حرره ١٤ ربيع الثاني ١٣٣٢ قاضي تونس الأسبق والمحدث بالاستانه[68] إسماعيل الصفا يحي

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur. Müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı “el-Mirsâd”

Hakâyıku’t-Tecrîd fî Menâzili’t-Tevhîd

ʿİlm-i tevhîde dâ’ir son derece tedkîkât ve tetebbuʿâtla yazılmış ʿArabîyyü’l-ʿibâre bir eser-i dînî ve ʿilmîdir. Esâsât-ı dîniyyeyi gâyet vecîz bir lisân ile ifâde eder. ʿİbâresinin sehl-i mümteniʿ derecesinde olması istifâdesini teshîl etmişdir. Lisân-ı celîl-i ʿArabîye uzun uzadıya değil şöylece vukûfu olan ihvân-ı dîn mütâlaʿasından müstefîd olur ve bir kudret-i ʿilmiyye kesbedebilir. Beş kuruşluk posta pulu gönderildiği sûretde ayrıca posta ücreti alınmaz.

Sohbetü’l-Mele’i’l-Aʿlâ

Bu dahı ʿArabîyyü’l-ʿibâredir. Âdâb-ı sohbet ve muʿâşeret hakkında kıymetli mütâlaʿâtı hâvîdir. “Kimler ile musâhabet edilmesi lâzımdır, insân musâhabet etdiği kimseleri nasıl taʿyîn ve intihâb etmelidir?” bütün bunları ve ahlâk-ı beşeriyyeyi muvâfık hikmet olarak tafsîl ve irâ’e eden bir mecelle-i mübecceledir. Üç kuruşluk posta pulu mukâbilinde ârzû buyuran zevâta takdîm olunur.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı “el-Mirsâd”

ʿAded 6

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddin

Arzın tasarrufu ve mezrûʿâtda hâkimiyyeti… Bizim ve bu eşyânın mecmûʿunu îcâb eyleyen esbâbın rabbi Rabbü'l-ʿâlemîn olan Allâh zü'l-celâl Hazretleridir… Bir mü'min eşyâda Rahman isminin keyfiyyet-i tasarrufunu ne sûretle müşâhede eder?... Eşyâdan zuhûr eden efʿâle sanʿat-ı İlâhiyye ve insândan zuhûra gelen efʿâle kudret-i İlâhiyye denir…

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Metni

Cemâl-i Resûlullâh ve şeref neseb risâlet, medhal ve muhrec ve me'kel ve meclis ve sîret-i seyyidü'l-kevneyn ile esmâ-i Nebî ʿaleyhi's-salât ve's-selâm.

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi

Birinci nüshamızda münderiç metin tamâmen ve bu nüshamızda derc edilen metin kısmen tercüme edilmişdir.

Mektûb: Tesettür Hakkında

Çin Vâʿizi Seyyid Tâhir

Nüshası 50 paradır

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[69]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 20 Cumâde'l-ûlâ 1332 Perşembe 3 Nîsân 1330 ʿAded : 6

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Beşinci nüshamızdan mâ-baʿd **Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn**

Fasıl

Rubûbiyet, nefs-i nâtıka-i insâniyyede Rabbin vücûdu merbûbun vücûduyla mütezâyif ve ehaduhumânın vücûdu âhirin vücûduna müştâk ve muhtâcdır. Meselâ, arzın zirâʿata ve zirâʿatın arza ve gayrıya şümûlü olduğu gibi. "Arz, tohm-ı mezrûʿun vücûd ve husûlüne sebeb ve lâzımdır." kavlini ihtiyâr eden mezhebe göre, bu takdîrce arzın tasarrufu ve mezrûʿâtda hâkimiyyeti hasebiyle mezrûʿât-ı mevcûdede müşâhede kılınan rubûbiyyet, arzın gayrı bir rubûbiyyete müstenid bulunmadığından arz, Rabbü'l-mezrûʿât hükmündedir. Ama tohum ve arz, şey-i vâhid olup bu ihtilâf elvânda ve taʿmında bulunmasıyla muhâlif gibi görünür. Hakîkatde arzın bu rubûbiyyet sıfatı, Bârî Teʿâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin sıfât-ı efʿâlindendir.

Sıfat-ı rubûbiyyete arz mazhar olup Rabbü'l-Erbâb arzdan tecellî ederek kudret-i bâhiresini mir'ât-ı arzdan gösterir. Ve ʿinde'l-baʿz her üçü hakîkatde şey'-i vâhiddir. Teʿaddüd, sıfât ve mezâhirdedir. Min haysiyyeti'l-mazhar zâhir olan vücûd; bizde nümâyân olup bizleri teşkîl ve terbiye ile bizi eşyâ ve Esmâ-i İlâhiyye'ye mazhar eder ki o mazhardan zuhûr eden ulûhiyet-i mutlaka ile tohumun ve arzın ve bizim ve bu eşyânın mecmûʿunu îcâb eyleyen esbâbın rabbi Rabbü'l-ʿÂlemîn olan Allâhü Zü'l-celâli ve'l-Kibriyâ Hazretleridir.

Estaʿîzü-bi'llâh [70]تَزْرَعُونَهُ اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ el-âyet. Sıfât, efʿâlden sudûr edip eşyânın mecmûʿu min haysiyyeti'l-mazhariyye rubûbiyyetü'l-eşyâ hükmündedir. Hattâ nefs-i insânlardaki min haysiyyeti'l-hayâl ve'l-fikr ve'l-vehm ve's-sıhha ve'l-maraz ve'n-nevm ve'l-yakaza ve'z-zekâvet ve'l-gabâvet gibi şeylerin hükmü dahı rubûbiyyetü'l-efʿâl merâyâsından müşâhede olunur. Ecsâm-ı cüz'iyyenin ityân ve husûlüne arz mazhar olup gerek ʿuzvî ve gerek gayri ʿuzvî bu ecsâmın masdar ve mazharı arzdır. Emr-i Rabbânî arz üzere müstevlî olup o arzdan emr-i Rabbânî'nin hükmünü ihrâc ve izhâr etmek için Rahmân sıfatına istinâd eder.

Mâ yelûzu minh bir melâz ve rubûbiyyete diğer bir [71]مَلِكِ النَّاسِ sıfatını işrâb etdiren sıfat burada yaʿnî levh-i vücûd-ı mezrûʿât üzere müstevlî olan sıfat-ı Rahmân'ın gayrı değildir. Bu Rahmân sıfat-ı celîlesi insân-ı ekberde mutasarrıf olup o beşer ve beşeriyyet vücûdunun levâzımını olsun min haysiyyeti'l-cümûʿ şâmildir.

Meselâ, ziyâ-i şemsin nebâtâta teʿalluku gibi, sıfat-ı Rahmân'ın istîlâsını müşâhede ne kadar dakîk ve ne kadar hafîdir. Bir mü'minin eşyâda Rahmân isminin keyfiyyet-i tasarrufunu ʿalâ tarîki'l-istidlâl olsun müşâhede etmesi lâzımdır ki şehâdeti şehâdet-i zûr olmasın. İşte bu sıfâtın bu vecih ile efʿâl ve sıfât mesleğinde mecmûʿ-ı kâ'inâtı ihâta ve istiʿlâsı Rabbü's-semâvât ve Rabbü'l-arz ve Rabbü'l-ʿâlemîn mücellâ-yı mâlikiyyetden nâsın memlûkünü intihâb ve مَلِكِ النَّاسِ sın tabaka-i ʿulyâsı olan me'lûhun vücûdu üzere tecellî eyler. O mazhardan [72]اِلٰهِ النَّاسِ ile cilve-nümûd-ı âdem, maʿbûd-ı bi'l-hak olduğunu bir merd-i ʿâbid bi'l-müşâhede "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh" kelime-i münciyesini itâre-i bârgâh-ı ulûhiyyet eder. Bu zâtın îmânı mir'ât-ı ʿâlemden Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini müşâhede ve rü'yeti hasebiyle olan şehâdetden mütevelliddir. Şu şehâdeti, şehâdet-i zûr kabîlinden olan mukallidin şehâdet ve îmânı gibi değildir. Zîrâ bu yolda müşâhede ve rü'yet edenler taklîdden tahkîke ʿubûr eylemişlerdir.

Fasıl

Bârî Teʿâlâ ve Tekaddes Hazretleri efʿâline mazhar olan ecsâmın vücûduna arzı mazhar kıldığı gibi insânı dahı mazhar etmişdir. Eşyâdan zuhûr eden efʿâle Hakk'ın sanʿat-ı İlâhiyyesi ve insândan zuhûra gelen efʿâle kudret-i İlâhiyyesi tesmiye kılınır. Meselâ vech-i arzda rü'yet olunan meʿâdin, eşcâr ve nebâtât ve hayvânât ve zevi'l-ervâh ile küre-i arzın hâsılâtı olan ecsâm-ı sulbe vesâ'ir bu gibi şeylerin mebde' ve îcâd ve ihtirâʿı rubûbiyyet-i arz ile husûle gelir. Baʿde mevdûʿ bulunduğu kudret-i bâhire-i Samedâniyye o şey'i mevcûdu gûn-â-gûn sûretlere ifrâğ ve ʿacâ'ib ve garâ'ibler izhâr eder. Nitekim Cenâb-ı Hak [73] يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ buyurmuşdur.

Bizim tasarrufumuz ile husûle gelen bu kadar masnûʿât, Bârî Teʿâlânın kudret-i bâhiresidir. Hep onundur. Allâh zü'l-celâl için bir el vücûdu tasavvur olunursa o el bizim elimizin gayrı bir el olmaz. Ve bu elimizin üzerinde Bârî Teʿâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin eli ve elinin kudreti ve bu elimiz onun sanʿatı olduğu gibi [74] وان القلوب بين اصبعين من أصابع الرحمن şu hikmeti açık ve zâhir bir sûretde gösterir.

Bu takdîrce ʿakıl ve fikir ve maʿrifetimiz hep o Sâniʿ-i Teʿâlâ Hazretlerinin iki parmağı arasında müteharrik bir kalem gibidir. [75]عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ [76]ويخلق ما yaʿnî, "İrâde ve ihtiyârınızın sarfıyla ileride daha ʿâlem-i keşf ve zuhûra gelmemiş olan eşyâ ve sâ'ireyi sizlerin ʿilim ve istiʿdâdınız vüsʿatinde sizinle sizin için ihtirâʿ ve inşâ ederim.

[77] مَا لَا تَعْلَمُونَ hâlâ o şeyler ʿilmen ve ʿaklen sizin mechûlâtınızdandır."

Fasıl

Umûr-ı maʿîşetimize müteʿallik husûsâtın mecmûʿu arzdan husûle geleceğinden arz bize nisbeten bizim bir mâder-i müşfikamız makâmında demekdir. Mecmûʿ-ı ihtiyâcâtımız arza müteʿallikdir. Ama arzın sâ'ir küreviyâta olan münâsebât ve muhâberâtını bizim bilmek ve onlara vukûfumuz olmak ile arzın kendi tasarrufuna bir şey ʿilâve etmek veyâ noksân getirmek kâbil değildir. Meselâ, eşiʿa ve sâ'ir havâss-ı ecsâm gibi ki ziyâdan gayrı ve ziyânın bile bize menfaʿat ve mazarratının bizce pek cüz'î bir kısmı keşif olunmuş gibidir.

Ama rûzgâr ve yağmur ve sehâb ve raʿd ve berk bunların cümlesi arzdan mütevellid olduğundan bunlara olan ihtiyâcâtımızı arza hamlederiz her şey'in ki insâna bir nisbet

ile teʿalluku vardır. Bu teʿalluk cihetinden o şey insânın mürebbîsidir. Rubûbiyyet ʿâleminde ondan müstefîd olmak için istifâdesi nisbetinde o şey'e hizmet etmek lâzımdır. Meselâ, felâhatı murâd eden kimse arza hizmeti mikdârında arzdan istifâde eder. Bir fellâh, zirâʿat ve felâhat etmeksizin, "Cenâb-ı Hak benim arâzîmden nasîbimi verir, tevekkül lâzımdır." diye işsiz güçsüz mahzâ tembellik netîcesi olarak arâzînin vermiş olduğuna muntazar olursa Cenâb-ı Hak bilâ-imtiyâz sâ'ir beceriksiz hayvânât ve behâ'im sırasında o âdeme de arâzi-i memlûkesinden bir mikdâr ʿuşb ve haşîş gibi bir şey'-i kalîl verir ve bitirir. Arâzîye hizmet, mûcib-i saʿâdet ve refâhdır. Hizmet mukâbilinde Cenâb-ı Hak elbette seni mahrûm etmez.

Bilâ-imtinân o arâzî ile yed-i kudretden niʿam-ı gûn-â-gûn ihsân ve inʿâm eder. Baʿzı arâzî vardır ki sâhib ve sekenesinin maʿîşet ve idâresini te'mîn edecek kâbiliyet ve müsâʿadesi yokdur. Bu misillü arâzîde bir kısım halk râʿîlik sanʿatı ile seyyâr bir hâlde bulunurlar. Âb u havâsının vehâmeti ve gerek toprağının kâbiliyetsizliği ile ahâlîsinin idâre ve teʿayyüşünü te'mîn ve muhâfaza edemeyecek mahaller eğer mümkün ise usûlü dâ'iresinde iʿmâr ve değil ise öyle mahal terk edilerek başka bir yer tedârik ve ihzâr edilmelidir.

[78] قال رسول الله تعالى عليه وسلم لاتلبثوا بدار معجزة

idâre ve teʿayyüşe muvâfık olmayan süknâya dâr-ı muʿcize ıtlâk olunur. Ahâlîsinin rızık ve maʿîşetine kifâyet edecek derecede kuvve-i inbâtiyyesi bulunmayan böyle arâzîde meks ve karâr etmeyiniz. [79] بِرَبِّ النَّاسِ sıfatının tecellîsine mazhar-ı tâm olmayan arâzînin o nisbetde terakkîsi için çâre-i imkân olup olmadığını bilmek ʿilm-i tabakâtu'l-arza vukûfu olan bir zâtın vücûduna vâbestedir. [80] وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ehl-i hikmet ʿindinde tabakât-ı arz yirmiyi mütecâvizdir. Bunlardan baʿzısı zirâʿata kâbiliyetli ve baʿzısı kâbiliyetsizdir. Bu tabakâtdan satıh iʿtibâriyle mütefâvit sûretde zirâʿat olunur. Yaʿnî zirâʿata elverişli olur demekdir. Arâzînin berekâtı ? ? tebâşîrî olan yerleri çok dikkatli terbiyeler ile zirâʿata salâhiyyet peydâ eder. Vesâ'ir arâzî-i nâriyyeden herhangisi olur ise olsun her kısmına sunʿî bir hayât verilmedikçe kâbil-i zirâʿat olmaz. Mâ-baʿdı var.

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt ʿArapçası

Birinci nüshamızdan mâ-baʿd

فصل
في جمال صلي الله تعالي و سلم

قال البراء ابن عازرب مارايت من ذي لمة في حلة حمراء من رسول الله قالت ام معبد كان اجمل الناس من بعيد و احلاه و احسنه من قريب. قالت فاطمة رضياالله عنها احد نظري الي وجه ابي فرأيت نورا يملع من بين جبينه فينتشر منه علي قلوب الناس فسءلت عنه فقال هو نور الايمان بي فيصل اليهم. قال علي في آخر وصفه عليه السلام من رأه بديهة هابه و من خالطه معرفة احبه يقول نا عنه لم اوقبله ولا بعده مثله عليه و سلم.

فصل
في شرف نسبه عليه السلام

فقال ان الله تعالى خلق الخلق فجعلني من خيرهم من خير قرنهم ثم تخير القبائل فجعلني من خير قبيلة ثم تخير البيوت فجعلني من خير بيوتهم وانا خيرهم نفساً و خيرهم بيتاً وازكاهم وجودا واطهر هم جسما ويذهب عنكم الرّجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا.

فصل
في مدخل رسول الله صلى الله عليه وسلم

قال الحسين رضي الله تعالى عنه. سئلت ابي عن مدخل رسول الله ومخرجه ومجلسه وشكله فلم يدع منه شيئاً. قال كان دخوله لنفسه مأذو ناله في ذلك فكان اذا آوى الى منزله جزأ دخوله ثلثة أجزاء جزء لله تعالى وجزء لاهله وجزء لنفسه ثم جزأ جزأه بينه وبين الناس فيرد ذلك على العامة بالخاصة ولايدخر عنهم شيئاً فكان من سيرة في جزء الامته ايثار اهل الفصل بإذنه وقسمته على قدر فضلهم في الدين ومنهم ذو الحاجة ومنهم ذو الحاجتين ومنهم ذوى الحوايج فيشغلهم فيما اصلحهم والأمة من مسئلة عنهم واخبارهم بالذي ينبغي لهم ويقول ليبلغ الشاهد منكم الغائب وابلغوني حاجة من لايستطيع ابلاغي حهجته فان منابلغ سلطانا حاجة من لايستطيع ابلا عفها ثبت الله قدميه يوم القيمة لا يذكر عنه الا ذلك ولا يقبل من احد غيره اعانة لاخية فيما لا يستطيع. و كان صلى الله عليه وسلم.

يجب دعوة الحر والعبد والأمة والمسكين ويقول لا دعيت الى الراع لا جبت وكان يخصف نعله ويحلب شاتة ويركب الحمار ردفا و يرقع الثوب ويطبخن مع الخدام ويأكل معه ويحمل بضاعة من السوق ويصافح الغني والفقير ويخالط أصحابه ويحادثهم ويلعب صبيانهم ويجلسهم في حجره ومادعاه احد من أصحابه ولامن اهل بيته أحدا لا قال لبيك وقال لا تفضلوني على يونس ابن متى فلا ترفعوني فوق قدري فتقولون في ما قالت النصارى في المسيح ان الله اتخذني عبد اقبل ان يتخذني رسولا وكان يأكل الخبيص.

«فصل»

في

«مخرجه عليه السلام»

كيف كان يصنع فيه قان كان رسول الله يخزن لسانه الامما يعنيهم و يؤلفهم ولايفرقهم يكرم كريم كل قوم ويوليه عليهم ويخدر الناس ويحترس منهم من غيران يطوى عن احد بشره وخلفه ويتفقد أصحابه ويسئل الناس عما في الناس ويحسن الحسن ويقبح القبيح ويوهنه معتدل الامر غير مختلف لا مخافة ان يغفلوا او يملوا لكل حال عنده عتاد لا يقصر عن الحق ولايجاوزه الى غيره الذين يلونه من الناس خيارهم افضلهم عنده منزلة واحسنهم مساواة وموازرة.

«فصل»

في

«مأكله عليه السلام»

واما مأكله عليه السلام. فلم يمتلئ جوف النبي صلى عليه وسلم. شبعاقط (لا من الفاقة والاحتياج بل العاقل لا يمتلئ جوفه) ان كان فياهله لا يسئلهم طعاماً ولا يشتهاه ان اطعموه اكل وما اطعموه قبل واجلس كما يجلس العيد وماسقوه شرب كان جلوسه للاكل جلوس المستوفز مقعياً. قال انما انا عبد آكل كما يأكل كما يأكل العبد.

«فصل»

في

«مجلسه عليه السلام»

قال كان رسول الله. لا يجلس ولا يقوم الا على ذكر ولايتوطن الأماكن وينهى عن ابطانها واذا انهى الى قوم جلس حيث ينتهي المجلس. ويأمر بذلك ويعطى كل جلسائه نصيبه حتى لا جليسه ال احداً اكرم عليه منه من جالسه اوقاومه الحاجة صابره حتى يكون هو منصرفاَ عنه من سأله حاجة لم يرده الابها اوبميسور.

من القول قد وسع الناس بسطه وخلفة فصار لهم اباً وصاروا عنده في الخلق سواء متقارين متفاضلين فيه بتقوى. وكان مجلسه مجلس علم وحياء وصبر وامانة لا ترفع فيه الأصوات ولاتؤمن فيه الحرم ولا نشى فلتاته وكانوا يوقرول فيه الكبير. ويرحمون.الصغير ويرفدون ذا الحاجة ويرحمون الغريب وكانوا يراعون قلوبهم ويحافظون بواطنهم ال يقع فيها غل لاحد عند رسول الله فاذا وقع لهم الخواطر يستغفرون الله تعالى فان لم تزل به افاد النبي عليه السلام. فيزيل ببركة صحبة عليه السلام وكانو يؤثرون على انفسهم واضلهم عندهم اتقاهم واقدمهم اسلاما.

«فصل»

في سيرته عند جلسئه عليه السلام

عن الحسين رضي الله تعالى عنه. قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم. دائم البشرة سهل الخلق لين الجانب ليس بغظ ولاغليظ ولا سخاب ولا فحاش و لاعياب ولامداح ولامزاج يتفافل عما لا يشتم ولايؤيس منه قدرك نفسه من ثلاث الريا والا كثار وما لا يعنه وترك الناس من ثلاث كان لا يذم احداً ولا يعيره ولايتكلم الا فيما يرجوا ايوابه اذاتكلم اطرق جلساؤه كانما على رؤسهم الطير. واذا اسكت تكلموا لا يتازعون عنده الحديث من تكلم عنده انصتوا له حتى يفرغ من حديثه واولهم يضحك مما يضحكون منه ويتعجب مما يتعجبون منه ويصير للقريب على جنوة في المنطق ويقول اذا رأيتم صاحب حاجة يطلبها فارقدوه ولا ثناء الامن مكافئ ولا يقطع على احد حديثه حتى يتجوزه فيقطعه بانهاء اوقيام رعاية للادب بين يدي النبي عليه السلام. فاذا سكت المجلس خاطب ذو الحاجة يقول يا رسول الله.

«فصل»

في

«اسمائه عليه السلام»

قال لي خمسة أسماء انا محمد، و انا حمد، و انا الماحى الذي يمح الله بي الكفر كفر وانا الحاشر الذي يحشر الناس على قدمي وانا العاقب واما القابه صلىالله عليه وسلم. فكثير كالنور والسراج المنير. والمنذر والذين والمبشر والبشير والشاهد والشهيد والحق المبين و خاتم النبين والرؤف الرحيم. والأمين وقدم صدق ورحمة للعالمين ونعمة الله والعروة الوثقى. والصراط المستقيم والنجم الثاقب. والكريم والنبي الامي وداعى الله وغير ذلك.

وليه ما بعده

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi

Dördüncü nüshadan mâ-baʿd

Mukaddime

Meʿâlim-i senedi câmiʿ olan mehâmid-i mahsûsa ile Cenâb-ı Hakk'a hamd ve senâ ve bütün mevâlîd ve mevlûdânın teşekkürât-ı şâkirânesine muʿâdil ʿarz-ı şükrân-ı bî-intihâ ve ʿibâdına imdâd ve rahmet-i bî-endâd olarak irsâl buyurulan hayrü'l-mevcûd ve seyyidü'l-vücûd sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimize ve evlâdına salât ve selâm ile takdîm-i tehâyâ ve iʿtikâd husûslarında kendisine tâbiʿ olan ashâb ve ümmetine ve nücûm-ı hüdâ-yı diyânetine tekrîmât-ı mahsûsamızla ibzâl-i hedâyâ ederek bereket şâmile-i Muhammediyyesiyle şeref-i zürriyâtını iʿlâ eden ve kendilerine buğz ve ʿadâvet, müstelzim-i hizzî ve dalâl ve hürmet ve muhabbet ise mûcib-i kerâmet ve nevâl olan Ehl-i Beyt-i Kirâm Hazerâtına meveddeti farz kılan perverdigâr-ı ʿâlemi takdîs ve tesbîh ederim.

Şehâdet ederim ki bütün ʿukûl ve hayâlâtın şevâ'ib-i tefekkürâtından berî ve münezzeh ve zât-ı risâlet tarafından bilinmiş ve bize bildirilmiş olan Allâhü Zü'l-celâl vardır. Ondan başka ʿubûdiyyete şâyân ilah yokdur. Kendilerini zikr-i hakdan beyʿ ve ticâret ve te'mîn-i esbâb-ı maʿîşet hîçbir sûretle ilhâ ve işgâl etmeyen ricâl-i kerîmenin de şehâdetleri vecihle bütün Esmâ-i Hüsnâ, Zât-ı ulûhiyyetine hâsdır.

Şehâdet ederim ki sâhib-i kalb-i Rahîm ve bu ümmete bir seyyid ve sened-i ʿazîm olan imâmü'l-enbiyâ Efendimiz, taraf-ı Celîl-i İlâhîden bir nebiy-yi musaddak olarak gönderilmiş ve bize kitâbullâh-ı sâmit olan Kur'ân-ı mübîn ile kitâbullâh-ı nâtık olan Ehl-i Beytini, bedʿ ve dalâlden mahfûziyyetimiz için bırakmışdır.

Bu Ehl-i Beyt-i Kirâm, İmâm Zeyne'l-ʿÂbidîn Hazretleri evlâdından ve İmâm Hüseyin bin ʿAli bin Ebî Tâlib radıyallâhu ʿanhumâ şeceresinden ve Cenâb-ı Fâtımatü'z-Zehrâ zürriyet-i mutahharasından ʿıtret-ı Muhammediyyeden olup senedât-ı sahîha ile ve sâdât ʿunvânıyla rûhu'l-kevneyn ve İmâmü'l-kıbleteyn sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimize muttasıl ve müsteniddirler. Salavâtullâhi ve selâmuhû ʿalâ nebiyyinâ ve ʿaleyhim ecmaʿîn ilâ yevmi'd-dîn, âmîn.

Ey taleb-kâr-ı hak ve hakîkat! Bilmelisin ki şecere-i vücûd, ekmâm-ı müstekine-i risâletden ʿulûm ve maʿârif meyvelerini izhâr ve bunlardan revâyih-i ʿinâyet-i ebediyyeyi zürriyet-i

Ahmediyyeden âşikâr ve mezâhir ve mevâsıfda ve taharrî-i yakîn ve hidâyet hengâmında bu zürriyet-i mutahharanın ʿulûm-ı mevdûʿasından ʿirfânın meşâmm-ı cânını teshîr ve bî-karâr etdiği zamân Cenâb-ı perverdigâr, Hazret-i Ahmed-i Muhtâra [81] اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ile hitâb etmişdi.

Müfessirînden bir hayli zevâtın kevser (كوثر)den maksad, ʿulemâ-yı evlâd-ı nebî olmasına zâhib oldukları gibi Hazret-i Seyyid Hüsâmeddîn de şöyle tahkîk ediyor da diyor ki: "İnsânların en muttakî ve zâhidi şübhesiz ki neseb ve ʿilim ve tahâret-i kalbiyye iʿtibâriyle en büyük ve mükemmelleri olan 'Hazerât-ı Sâdât'dır. Çünkü nukât-ı hakâyıkdan tekvîn-i vilâyetin sıfât ve ʿamel ile vasıflanması Kitâbullâh ile peydâ-yı şahsiyyet etmiş olan ümmet-i külliye içinde bekâ-yı fazl-ı melekûtînin müstelzim olduğu imkân-ı vücûdîde kendisini teshîk-i hazerâta refʿa vesîle olan zıll-ı esmâdır ki işte bu zıll-ı zalîl ve sâye-i celîl her hâl ve zamânda ʿayn-ı vücûd-ı Muhammedîdir. Fahru'l-enbiyâ ancak nübüvvetiyle zuhûr ve burûz etmiş olup kendinden sonra da artık nebî yokdur. İşte bu sebeble musallî kendisine

السلام عليك ايها انبى و رحمة الله و بركاته [82] diye hitâb etmekdedir. Fakat ümmetiyle birlikde kalan nübüvveti, kitâb ile sünnetden ʿibâretdir.

Sünnete gelince, bu da ya ʿulemâ-yı evlâd-ı Rasûl veyâ ümmet-i Muhammediyyeden olan ʿulemâ-yı sâlihîndir ki bunlarda bir nübüvvet-i mutlaka yaʿnî teblîğ-i ahkâm vazîfe-i celîlesi vardır. Bu da kitâb ile kâ'im olup kitâb ise ancak müşahhas bir nübüvvet-i mutlaka kendisinde mündemiç olan ümmet-i külliye-i Muhammediyyeden ʿulemâ-yı evlâdiyyenin ʿilmiyle burûz ve zuhûr edebilir. [83] وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا

Maʿlûmdur ki ümmet, nebîsiyle ve zürriyât da ancak kitâb ve sünnetle isbât-ı şahsiyyet eder. Şu hâlde insân bu saʿâdet ve şerefe ancak şerâ'it-i âtiye ile vâsıl olabilir:

1- Cenâb-ı Hakk'ın ednâs-ı tabîʿiyyât ve evsâh-ı nefsâniyyeden tamâmen tathîr etdiği Ehl-i Beyt-i Kirâm Hazerâtına sened-i sahîh ile müstenid olmalıdır. Yoksa bir mühlike-i ʿazîmede bulunmuş olur. Seyyid olmadığı hâlde iddiʿâ-yı siyâdet edenler, Allâh ve Rasûlüne yalan isnâd edenlerdir ki bunlardan daha zâlim kimse yokdur.

Ezvâc-ı tâhirâtdan Ümmü Seleme radıyallâhu ʿanhâ Hazretlerine hitâben vârid olan

انت لست منهم و انت زوجتى و انت على مكانتى [84] hadîs-i şerîf de nisbet-i risâleti hâ'iz olanların efrâd-ı sâ'ireye benzemediğini nâtıkdır.

2- ʿAmel-i sâlihdir. Nesebi sahîh iken eser-i Rasûl'e iktifâ ve Kitâbullâh'a temessük

etmeyen gayr-ı sâlih bir ʿamelde bulunduğu için Nûh'un mahdûmu gibi Ehl-i Beyt'den hâric kalır. Eğer sahîhu'n-neseb ise aʿmâl-i sâlihesi kendisini Ehl-i Beyt'e refʿve îsâl eder. Şâyed nisbet-i nesebiyyesi yok da ʿamel-i sâlihi varsa bu da onu cennetde Cenâb-ı Hakk'ın kendine bahşedeceği makâmât-ı refîʿaya îsâl eder.

3-Seyyid, mutlakâ sîret ve harekât-ı Muhammediyye (sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem) üzere bulunmalıdır. Çünkü [85] الولد على سيرة ابيه der.

4-Kendisini herkesle muvâzene edecek olsa herkesden aşağı ʿaddedecek kadar mütevâziʿ olmalıdır.

5-Ehl-i Beyt hakkındaki [86] وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَاَسِيرًا âyet-i celîlesi mantûkunca hubb-ı mesâkîn ve fukarâ ve bunlara itʿâm husûsunda esha'n-nâs olmalıdır.

6-Hîn-i îcâbında şecâʿat-ı tâmme sâhibi olduğunu ibrâz etmelidir.

7-Doğrulukdan aslâ ayrılmamalıdır. İşte bu gibi evsâf-ı ber-güzîde ile mümtâz ve şuʿle-endâz olarak meftûr olan Ehl-i Beyt-i Kirâm Efendilerimizin(hepsi büyük olacak) kadrini bilenler sohbetlerine cân atmışlar ve hizmetlerinde pervâne olmuşlardır. Fakat şebpere, tabʿân-ı nûr-ı hakîkati göremeyerek ziyâ-yı Ehl-i Beyt'den müte'essir olduklarından üzerlerine üşüşüp Cenâb-ı Hüseyin gibi kimini şehîd etmişler kimini de sâdât-ı rükkân hazerâtı gibi ketm ve ihtifâya mecbûr etmişlerdir.

Seyyid Şerîf Cürcânî diyorlar ki: "Birçok zındıkların Cenâb-ı ʿAli'ye kendilerini nisbet etdiklerini müşâhede etdim. Siz o gibilerini gördüğünüzde, "Yâ Benî Ebi't-türâb! Yere geçiniz ve toprak gibi zillete giriftâr olunuz." diyerek yüzlerine toprak atınız.

İnsânlar arasında nisbeti siyâdetle bilmeyenlere yakışan şey, iddiʿâ-yı siyâdet etmemekdir. Çünkü siyâdet bir emr-i maʿnevîdir. Zâhirde bunun fâ'idesi yokdur. Binâ'en ʿaleyh her seyyid kâbiren ʿan kâbir gelen ve Hazret-i Risâlete nisbet ve irtibâtlarını bildiren dîvân-ı mahsûsa kendini yazdırmalıdır. Bunun da şartı Kitâbullâh ve sünnet-i Rasûlullâh'a tamâmen mütemessik ve ʿâlim olmak her nevʿ bedʿ ve dalâlden ihtirâz ve tevakkî etmekdir. Yoksa sîret-i Muhammediyye üzere olmayanların bu dîvân-ı ʿâlîde işleri yokdur. Fuhşiyât ile teşnîʿâta maʿrûz kalanlar ise mahrûm olup kendilerini Ehl-i Beyt-i Kirâma nisbet etmeleri bir vecihle câ'iz olamaz. Çünkü Ehl-i Beyt bu gibi şeylerden berî ve mütetahhirdirler.

Dîvân-ı Ehl-i Beyt'de mukayyed bir seyyid, kebâ'iri irtikâb ederse baʿzen terkîn-i kayda giriftâr olur. Çünkü kebâ'ir, siyâdeti izâle eder. Hasebü'l-beşeriyye bir kebîreyi irtikâbını müteʿâkib tövbe ve rücûʿ etmezse o zenâdıkadandır.

Nice evlâd, münâzaʿa ve mücâdele ile yek-dîğerinden iftirâk ve mensûb oldukları batından tebâʿüd etmişlerdir. Fakat hakîkaten bu sülâle-i mutahharaya mensûb olanlar ekseriyâ şerʿ-i kavîm-i Ahmedîye mütemessik olduklarından içlerinden mutlakâ bir zâtın tamâmen meslek-i Rasûlullâh'da bulunmak ve emr-i İlâhî hâricinde aslâ hareket etmemek üzere dâ'imâ bu hânedândan inkıtâʿ etmemiş ve eksik olmamış bulunduğu meşhûd ve muhakkakdır ki bu da neseb-i pâklerinin tahâretleri ve halkdan ʿuzlet ve inzivâları ve Hak'dan başkasından hîçbir şey'i beklememeleri ve halkdan tamaʿlarının inkıtâʿları muktezâsıdır.

Seyyidü'l-evvâh İmâm Caʿferü's-Sâdık radıyallâhu ʿanh ve irzâh Efendimiz buyuruyorlar ki, "Nûr-ı nübüvvetden uzak bir zamânda bile bulunsanız her hâlde âbâ ve ümmehâtınızı kaydetmenizi size hâssaten tavsiye ederim (Ravâhu't-Taberânî). Zamânın ʿahd-i risâletden uzaklaşması, ʿamel ve ʿirfân gibi iki mühim fırsatın zevâliyle meydânın daralması ve halka zulmet-i cehâlet gibi bir belânın müstevlî olması üzerine Hazerât-ı Sâdâtın mü'ellifâtını zabıt ve kaydı ârzû etdim. Ve mecmûʿunu yetmiş cildden daha fazla gördüm. Bunlardan baʿzılarını senedleriyle, âbâ ve ümmehât ve evlâdıyla, târîh-i vilâdet ve müddet-i ʿömürleri ve keyfiyyet-i muʿâşeretleri ve vakitlerinin sûret-i güzârişi ve mevlid ve medfenleri ve kendilerinden zuhûr eden hâriku'l-ʿâde hâlât ve kerâmâtı, Rabbimden mağfiret ümîdiyle istitâʿatim derecesinde bast ve tahrîr ederek zât-ı pâk-i risâlet sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimizin "[87]علموا اولادكم كتاب الله و محبته اهل بيتى - Evlâdınıza Kur'ân'ı ve Ehl-i Beyt'e muhabbeti öğretiniz." emr-i şerîfine bi'l-imtisâl teyemmünen ve teberrüken İmâm Hüseyin bin ʿAli radıyallâhu ʿanhumâ senediyle şemâ'il-i şerîfe-i Muhammediyye sallallâhu ʿaleyhi ve sellemden ibtidâ ederek fusûl-ı ʿadîdeye taksîm etdim.

Fasıl

Evsâf-ı Muhammediyye Sallallâhu ʿAleyhi ve Sellem Hakkındadır

Seyyidü'l-vücûd sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimiz ʿazîmü'l-kadr idi. Rûy-ı tâb-nâkı bedr-i tâm gibi şaʿşaʿa-endâz-ı hüsn ü ân idi. Kâmet-i mevzûn-ı nebevî, ortadan biraz uzun ve uzundan biraz kısa ve tâm muʿtedil idi. Metâf-ı kudsiyân olan ser-i semâ-pîrâsı büyücek idi. Gîsû-yı dilsitânları ne kıvırcık ne de ince uzun değildi. Târ

zülfünü isterse büküp ʿuşşâk-ı risâletinin ve ehl-i semâ ve zemînin dil-i iştiyâkını pîç-â-pîç eder. İsterse ʿalâ hâle salıverir. Dil-i sevdâzedeleri de perîşân olurdu. Saçlarını bırakdıkları zamân gûş-vâre-i semʿ-i pâkini geçmezdi. Reng-i rûy-ı risâlet, gül-i sadberge humret-i hicâb bahşederdi. Cebîn-i saʿâdetleri geniş, tîr-i ebrû-yı hümâyûnları nev-hilâl-âsâ ince ve mukavvesdi. İki ebrûları arasında hâlet-i gazabında kabarır bir damar vardı. Dâ'imâ bûy-ı İlâhî istişmâm eden enf-i müşkînînin vasatı hafifçe mürtefiʿ ve envâr-ı sâtıʿası şerâre-pâş-ı der ü dîvâr olurdu. Top ve siyah sakallı idi. İki dîde-i Hudâ-bîni dâ'imâ nazargâh-ı İlâh olduğu nümâyân ve yed-i kudretle mükahhal idi. Mübârek yanakları çıkık değil ʿâdetâ bir kırmızı gül yaprağının sath-ı latîfi gibi müstevî idi. Dehân-ı saʿâdet-penâhîleri biraz genişçe dür-i dendânı biraz seyrekçe dizilmiş ve gûyâ birer gevher-i elmâs oturtulmuş idi. Gerdan-ı pâkîzeleri altınla karışdırılmış bir gümüş rengini andırırdı. Hilkat-i kudsiyyeleri min külli'l-vücûh muʿtedil, iri kemikli, sıkı etli, biraz etine dolgun, gâyet mütenâsib idi.

Gencîne-i ilhâm-ı İlâhî olan sadr-ı pür-inşirâhlarıyla batn-ı pâkî bir seviyede idi. O, kurb-ı ev ednâ (او ادنی) [88] kahramânının sadr-ı celâdet-penâhı geniş ve ümmetinin halâs ve saʿâdetini der-ʿuhde ve tahammül eden dûş-ı kerîmânelerinin arası uzakdı. Yalnız gerden-i pâkinin alt tarafından başlayıp göbeklerine müntehî olan ince bir hatt-ı mûyından başka vücûd-ı şerîfinde kıl yokdu. Fakat bâzû-yı kudret-penâhîleri ile omuzlarında vardı. Kudretullâh'dan başka bir kuvvetle bükülmeyen o kahramân bilekler, uzunca, kerem ve simâhatlarına dâl olan ve dü keffe-i mîzân-ı ʿadl olan kef-i saʿâdetleri genişçe, elleri ve kadem-i mübârekleri büyücek ve kalem-i Kudretullâh olan parmakları kalınca idi.

Yürüdükleri zamân câzibe-i ʿaşk-ı İlâhî'ye doğru incizâbını andırır ve geniş hatvelerle külfetsiz ve fakat sürʿatle yürürlerdi. Gûyâ ki hafîf bir inişden iniyormuş gibi zannedilirdi. Arkasına döndükleri zamân bütün vücûd-ı şerîfiyle döner ve yalnız başını döndürmezdi. Gâyet vakûr ve sekînetli idi. Önüne doğru bakmaları semâya bakmalarından fazla ve ekserdi. Çünkü dâ'imâ huzûr-ı İlâhî'de idi. En büyük nazarları mülâhaza ve tefekkürdü. Ashâbını da buna sevk eder ve kendilerine mülâkî olanlara selâm ile iltifât ve ʿinâyet buyururlardı.

اللهم صل على محمد كهف الوجود الذى يأوى اليه كل موجود و على اله و سلم يا مفيض الخير والوجود[89]

Fasıl

Nutk-ı Pâk-i Nebî Hakkındadır

Mültecâ-yı kâ'inât olan sallallâhu ʿaleyhi ve sellem fikret-i dâ'ime ile mütefekkirdi. Tebessümlerine hüznü gâlibdi. Râhatı ihtiyâr etmez ve ihtiyâc mes etmedikçe söz söylemez tavîlü's-sükût idi. Ve tamâm-ı cemʿiyyetle dâne dâne söyler, fazla ve haşiv söylemez, sözünde ıtnâbdan ziyâde îcâz ve fakat kemâl-i tefhîm bulunurdu. Gâyet tekellüfsüz söylerdi. Nutk-ı şerîflerinde elfâz ve esvât ve tavır ve vazʿ-ı hümâyûnları ne sert ne de yavaş değildi. Niʿmet-i İlâhiyye dakîk ve rakîk de olsa taʿzîm eder. Hîçbir şey'i ve hîçbir kimseyi zem etmez. Kimseyi imtihâna çekmez. Ve bilâ-lüzûm kimseyi methetmez. Hakk'a karşı bir taʿarruz ve vukûʿunda gazabını ketmetmez. Ve kendi nefsi için hîç gazab etmez ve intisâr etmezdi.

İşâretlerinde bütün eliyle işâret buyurur. Taʿaccüblerinde alnı kalbeder, söz söylerken sağ baş parmağını sol avucuna bitişdirir, gazab etdiklerinde iʿrâz ve istikrâh ederler, mesrûr olduklarında dudaklarını ısırırlardı. En büyük gülmesi dişleri görünmeyecek derecede gülmek yaʿnî tebessüm idi.

اللهم صل و سلم على محمد محراب الأرواح والملائكة والكون و على آله اجمعين امين[90]

Fasıl

Nezâfet-i Seniyyelerine Dâ'irdir

Cism-i Muhammedî kemâl-i nezâfet ve tahâretle nazîf ve mutahhardı. Koku sürünmediği hâlde dünyânın en güzel kokuları cism-i pâkinden intişâr ederdi. Terleri en kıymetdâr revâyihden eltafdı. Cism-i şerîfinin mestûr olan yerlerinden hîçbiri görünmezdi. Ve bu gibi havâss-ı ʿâliye zât-ı seniyyelerine münhasır olup başkalarında bulunamazdı. Hazret-i Enes'den bir rivâyetde: "Râyiha-i cân-bahşâ-yı Muhammedîden daha latîf hîçbir râyiha istişmâm etmedim." dediği gibi Câbir bin Semure'den bir rivâyetde de deniyor ki: "Seyyidü'l-vücûd Efendimiz yanaklarımı okşamışdı. Yed-i beyzâlarında bir letâfet-i fevka'l-ʿâde ve ʿattârları misk kutularından çıkıyor gibi bir râyiha-i hayât-efzâ istişmâm etdim."

اللهم رب البلد والحرام والركن والمقام اجعل على روح نبيا محمد و على آله منا الصلات و السلام[91]

Bu Fasıl Cemâl-i Pür-nûr-ı Ahmedî'ye Dâ'irdir

Berâ bin ʿÂzib Hazetlerinden bir rivâyetde buyurulmuşdur ki: " Hulle-i Hamrâ içinde gîsû-yı

risâletden daha nazar-pîrâ ve daha güzel bir manzara-i bedîʿaya ʿömrümde tesâdüf etmedim.

Ümmü Maʿbed radıyallâhu ʿanhâ Hazretleri diyorlar ki: "Kâfile-sâlâr-ı Enbiyâ Efendimiz, uzakdan meşhûd olduğunda bütün insânların en güzeli ve en letâfet-nümûnu ve yakında da en müstahseni idi.

Binti Rasûlillâh Cenâb-ı Fâtımatü'z-Zehrâ radıyallâhu ʿanhâ buyururlar ki: "Peder-i melâ'ik-meşrebime nazar-ı dikkatimi tevcîh etdiğimde iki cenb-i saʿâdeti arasından bir nûr-ı rahşânın iltimâʿât-ı feyâzânesini ve kulûb-ı ümmete intişârını müşâhede edip bunun ne olduğunu sormuşdum. Buyurdular ki: Bu, benim nûr-ı îmânımdır ki ümmete vâsıl olur."

Cenâb-ı ʿAliyyü'l-Mürtezâ kerramallâhu vecheh şemâʿil-i şerîfe-i Muhammediyyeye dâ'ir olan ifâdât-ı hak-gûyânelerinin nihâyetlerinde diyorlar ki: "Her kim zât-ı risâleti apansızın görse kendine bir heybet müstevlî olur. Kendisiyle peydâ-yı muʿârafe eden onu sever; hülâsa sitâyiş-i Muhammedîlerinde bulunan vassâf-ı risâlet, ne bundan evvel ne de bundan sonra kendisine benzer hîçbir kimseyi görmedim." der.

Bu Fasıl Neseb-i Pâk-i Nebînin Şeref ve Rüchânına Dâ'irdir

Sâhib-i risâlet Efendimiz buyuruyorlar ki: "Perverdigâr-ı ʿâlem, beşeriyyeti halk edip beni onların en hayırlı batnından yaratdı. Sonra kabâ'ili inşiʿâb etdirerek beni o şuʿbelerin en hayırlı kabîlesinden kıldı. Baʿde buyût ve menâzili temyîz edip beni buyût-ı mezkûrenin en hayırlısından kıldı. Ben onların zât, beyt ve vücûd ve cisim iʿtibâriyle en hayırlısı, en mutahhar ve müzekkâsıyım. Ve Rabbim, siz Ehl-i Beytimden ercâs ve ednâsı tamâmen izâle buyurmuş ve sizi tathîr-i tâm ile tathîr etmişdir.

Bu da Bir Fasl-ı Mahsûsdur

Cenâb-ı Hüseyin bin ʿAli radıyallâhu ʿanhumâ Efendimiz buyuruyorlar ki: "Peder-i muhteremimden ʿaleyhi's-salât ü ve's-selâm Efendimizin medhal ve mahrec ve meclis ve şekl-i muʿâşeretlerini sormuşdum. Bunlara dâ'ir bana ne varsa taʿrîf buyurdular ve hîçbir şey'i terk etmediler.

Seyyidü'l-beşer Efendimiz hâne-i nübüvvet-penâhîlerine izin talep ederek girerlerdi. Devlet-hânelerine ʿavdet ârzû buyurdukları gibi bunu üç kısma taksîm ederlerdi ki biri Allâh için biri efrâd-ı ʿâ'ile-i seniyyeleri için, biri de nefs-i pâk-i hümâyûnları için idi. Sonra zât-ı risâletlerine ʿâ'id olan bir kısmı da kendisiyle ashâbı arasında tevzîʿ buyururlardı. Ve onlardan hîçbir şey iddihâr etmezlerdi.

Sohbet-i seniyyelerinden ümmetine tahsîs buyurduğu zamânı ise Ashâb-ı Kirâm'ı arasında ʿalâ merâtibihim taksîm ederlerdi. İçlerinden baʿzılarının bir, bir kısmının iki, daha baʿzılarının üç dört hâceti olur ve bunların tesviyesiyle ve hâllerine el verecek cihetleriyle iştigâl buyurup dîn ve dünyâya ve ihtiyâcât-ı sâ'irelerine müteʿallik husûsâtı emir ve fermân buyurur ve, "Burada bulunanlar evâmir ve ihtârâtımı bulunmayanlara teblîğ etsinler. Sizden kim bana ʿarz-ı hâcete iktidârı olmayanların ihtiyâcât ve maʿrûzâtını ʿarz ederse Rabb-i Zü'l-Celâl onun akdâm-ı mesâʿîsini yevm-i kıyâmetde tesbît eder. Ve nezd-i Bârî'de bu hizmetinden başkası zikredilmez. Ve bî-kudret olan bir karındaşına ibzâl etdiği iʿâneden başkası daha makbûl olamaz."

Seyyidü'l-enbiyâ Efendimiz hür olsun ʿabd olsun isterse câriye ve fukarâ ve mesâkînden olsun herkesin daʿvetine bi-lâ istisnâ icâbet eder ve buyururlardı ki: "Bir çoban tarafından da çağırılsam her hâlde icâbet ederim. İmâmü'l-etkıyâ Hazretleri ayakkabını taʿmîr eder, koyununu sağar ve merkebe biner ve diğer bir merkeb-süvâra redîf olur, libâs-i pâkini diker ve taʿmîr eder, hademe-i risâlet-penâhîleriyle yemek tabh eder ve onlarla birlikde tenâvül buyurur, çarşıdan emtiʿa ve eşyâyı taşır, fakîr ve ganî herkesle bi-lâ tefrîk musâfaha eder, ashâbıyla ıhtılât ve mükâleme eder, çocuklarıyla konuşur ve devlet-hânelerinde bu maʿsûmlarla oturur ve Ehl-i Beyt ve ashâbından her kim kendini çağırırsa "Buyurunuz" diye cevâb verir ve, "Beni Yûnus bin Mettâ'ya tafdîl etmeyiniz ve kadr ve menziletim fevkine çıkarmayınız. Sonra benim için de nasârânın Hazret-i Mesîh hakkında söylediklerini söylerler. Bilmelisiniz ki Rabbim beni rasûl ittihâz etmezden mukaddem ʿabd-i hâs olarak ittihâz ve ıstıfâ buyurmuşdur." derler ve "Habîs" nâmıyla maʿrûf olan un helvasını tenâvül buyururlardı.

Bu Fasıl Zât-ı Muhammedî ʿAleyhi's-selâm Efendimizin Saʿâdet-hânelerinden Sûret-i Hurûclarına Dâ'irdir

Seyyidü'l-vücûd sallallâhu ʿaleyhi ve sellem, lisân-ı pâkini dâ'imâ mahfûz bulundurur. Ancak ümmetince maksûd olan şeylerde îrâd-ı nutk eder ve kendilerini te'lîf eder ve hîçbir zamân tefrîk etmezlerdi.

Her kavmin şerîf ve kerîmine ikrâm ve hürmet eder ve onu kavmi üzerine emîr ve hâkim nasb eder ve insânları evâmir-i Hakk'a ve âmirlerinin muvâfık şerʿ-i Ahmedî olan emirlerine muhâlefetden menʿ ve tahzîr eder ve onları efrâd-ı beşerden birinin şer ve sû-i ahlâkına maʿrûz olmakdan vikâye eder ve ashâb ve rüfekâsının ahvâlini tefahhus buyurur ve insânlar arasındaki vukûʿâtdan suʿâl ve istifsâr eder ve müstahsen olan şey'i istihsân ve çirkin bir şey'i takbîh ve tevhîn eder.

Cenâb-ı Rasûlullâh ihtilâfa meydân vermeyerek muʿtedilü'l-emr idi; nezd-i risâletlerinde ʿinâd ve ısrâr ʿaddedilen ahvâle ashâbının imâle veyâ iğfâl edilmesinden hîç gâfil olmazdı, hakda kusûr etmez ve âdât-ı nâsdan olan şeylerin hilâfına emir vermezlerdi. İnsânların nezd-i risâletde en hayırlısı menzilet ve merâtib-i dîniyye iʿtibâriyle en şereflisi ve müsâvât ve şân ve şeref cihetiyle en refiʿi idi.

Bu Fasıl Me'kel-i Risâlete Dâ'irdir

Nebiy-yi Zî-şân Hazretleri hîçbir zamân miʿde-i mübârekelerini doldurmamışlardı ki (bu fakr ve ihtiyâcdan olmayıp belki ʿâkil olanın bu yolda hareket etmesini irâ'e maksadından münbaʿisdi) ʿâ'ile-i muhteremeleri nezdinde bulunursa onlardan yemek isteyemezler ve getirirlerse yerlerdi. Huzûr-ı sâmîlerine mâ-hazar ne takdîm edilse kabûl buyururlar ve meşrûbâta dâ'ir ne verirlerse içerlerdi. Yemek için oturuşları niʿmeti taʿzîm ve tevkîr etmek sûretiyle oturmakdan ʿibâretdi ve, "Ben ancak bir kulum, bir ʿabdin yediği gibi yer ve oturduğu gibi otururum." buyururlardı.

اللهم صل على سيدنا محمد و آل سيدنا محمد بعدد خلقك و رضاء نفسك وزنة عرشك و مداد كلماتك يا ارحم الراحمين[92]

Mâ-baʿdı var.

Hakkımızda büyük bir teveccüh ibrâz ederek tebrîk ve takdîri hâvî Çin vâʿiz-i muhteremi tarafından irsâl buyurulan mektûbun bir mes'ele-i ʿumûmiyye şeklini almış olan tesettür-i nisvâna ʿâid bir kısmını derc-i sahîfe-i mübâhât ediyoruz.

Tesettür Hakkında[93]

Tesettürün ʿaleyhinde bulunanların yazdıklarını dinleyecek zamânım yok. Bunlara karşı âyât-ı kerîme ve ehâdîs-i şerîfe ve ictihâdât-ı e'imme ile müdâfaʿa ve mukâbele etmeyi efâzıl-ı kirâma terk ediyorum. Tabîʿî der ki bu fâzıl zâtlar efkâr-ı maʿsûmeyi muhâfazaten ʿakıl dâ'iresinde mukâbele ve müdâfaʿa ederler. Buna emînim. Ben yalnız bu bâbda müşâhedeye müstenid mütâlaʿâtımı, tedkîkâtımı vazʿ-ı enzâr etmek istiyorum.

Evvelen, tesettürün refʿi niçin ârzû ediliyor?

Sâniyen, tesettür kalkarsa bundan İslâm kadınlarına ne gibi bir fâ'ide ve menfaʿat me'mûldür?

Sâlisen, âdâb-ı İslâmiyyeye tamâmı tamâmına riʿâyet ve o dâ'irede hareket eden ? sâlihâtın âgûş-ı şefkatinde ? şebâb olan ?, iklimleri şemşîr-i ʿazim ve himmetlerine râm etmiş o büyük ve tâm maʿnâsıyla vatan-perver ve mücâhid eʿâzım-ı millete vâlidelerinin mestûriyyeti ʿacabâ ne gibi bir nakîsa tevlîd etmişdir?

Şu muʿazzez vatan bize onların yâdigâr hamâseti ve zekât-ı şecâʿatidir. Âsâr-ı bâkiyyeleri gözümüzün önünde bugün ʿazamet ve celâdet ile nümâyân olan eslâf-ı kirâmın eser ve mesleklerine iktifâ ederek kadın ve erkek tashîh-i ahlâk ve tehzîb-i efkâr etmek îcâb ederken bilmem ne oluyor da bunun ʿaksini iltizâm ediyoruz? Şu hâle bakıp da vicdânın ? alınmasına dûçâr olmak kâbil midir?

Kadınların açık saçık gezmesi hiss-i hayvânî kuvvet vermek ârzûsundan ʿibâretdir ki bunu hîçbir sûretle inkâr ve te'vîl etmek kâbil olamaz. Bu fikre hizmet edenler de maksad-ı tesettürü kaldırmakdan ziyâde kendilerine birçok peyrev ve hem-pâ bulmak ve yetişdirmekden başka bir şey değildir. Bunlar muʿazzez ve muhterem nisvân-ı İslâmiyyenin sâfiyet-i ahlâkiyyelerini ihlâl ve safvet-i milliyyelerini pâmâl etmek ʿazmiyle meydâna atılmışlardır. Bir kere muhâkeme edelim. Tesettürden mütevellid zarar nedir? Kadınların kendi dâ'ire-i mahremiyyetlerinde terbiye-i evlâd ve husûsât-ı beytiyyeleri ile meşgûliyyetleri hangi terakkîlerine maʿnîdir? Fikrimizi tavzîh için zâhir ve celî bir misâl irâ'esine lüzûm göründüğünden burada şunu zikir ve îrâd etmeden geçemeyeceğim.

Tesettür husûsunda hîçbir ? mukayyed olmayan ve emr-i maʿîşetde kocalarına pek güzel yardım etmekle berâber sokaklarda ? satmak ve fala bakmakla iştigâl eden ve kimsenin hukûkuna taʿarruz etmeyen ve ? on paraya dans eden birtakım kadınlar görülür ki bunların ʿadem-i tesettürleri, kendilerini merâtib-i medeniyyeden hîçbir mertebeye ısʿâd edememişdir. Bunların yalnız okumamış bulunmaları iʿtibâriyle diğer tahsîl gören kadınlar arasında bir farkları vardır. Şu hâlde bunların da biraz okuyup yazıvermeleri ʿacabâ kendilerini derhâl matlûb olan üç iʿtilâ ve medeniyyete îsâl edebilecek mi?

Şimdiye kadar Çin, Japon, Mançuri de vesâ'ir kıtaʿât-ı vesîʿada etdiğim seyâhat neticesinde nisvân-ı müslimîn ve bunların ahvâli ve eşgâliyle ahlâk ve ʿâdâtın dâ'ir olan meşhûdât ve tedkîkâtı ara sıra risâlenize takdîm etmek fikrindeyim. Ancak şurasını mâ-bâʿdına mukaddeme ve üst tarafına hâtime olarak ʿarz ediyorum ki üç yüz elli milyonu mütecâviz ʿâlem-i İslâm'ın bu mes'ele üzerine lerzân olan rûhu, muhîtimizin muhâcemâtına karşı büyük bir nazar-ı nefrîn ile nigerân olmakdadır.

330 Mart 25

Çin Vâʿizi Seyyid Tâhir

el-Mirsâd

Sebîlü'r-reşâd refîk-i muhteremimizin geçen hafta nüshasında münderiç üstâd fezâ'il nihâd İzmirli İsmâ'îl Hakkı Bey'in tesettür-i nisvân hakkındaki makâle-i ʿâlimâneleri bu bâbda zebândırâzlık edenleri mecbûrî sükûta daʿvet etmişdir ki el-hak şâyân-ı takdîr ve muharrer fâzılı ? tebrîkdir.

Delâ'il-i mâddiyye serdiyle isbât-ı müddeʿâ etmek beyhûde mücâdelât ve münâkaşât kalemiyyeye meydân vermemek demek olduğu için bu kısa ve kesdirme yolu ihtiyâr ederek yazdıkları makâlâtı risâlemize ihdâ lütfunda bulunan Seyyid Tâhir Efendi Hazretlerine ʿarz-ı teşekkür ederiz.

Tertîb Hatâsı İçin

Matbûʿâtda tertîb hatâsını tashîh etmek kadar müşkil bir şey yokdur. İnsân doğru zannederek okuduğu bir müsveddede bi'l-âhire birçok yanlışlara tesâdüf ediyor. Mümkün mertebe tashîhe dikkat ve iʿtinâ etmekle berâber bundan böyle her üç dört nüshada vâkiʿ hatâları bir nüshada cedvel-i mahsusla irâ'e etmeyi münâsib gördük. Şu fikir ve karârımızı kâri'în-i kirâmımızın nazar-ı ıtlâʿına ʿarz ederiz.

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur. Müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı “el-Mirsâd”

Hakâyıku’t-Tecrîd fî Menâzili’t-Tevhîd

ʿİlm-i tevhîde dâ’ir son derece tedkîkât ve tetebbuʿâtla yazılmış ʿArabîyyü’l-ʿibâre bir eser-i dînî ve ʿilmîdir. Esâsât-ı dîniyyeyi gâyet vecîz bir lisân ile ifâde eder. ʿİbâresinin sehl-i mümteniʿ derecesinde olması istifâdesini teshîl etmişdir. Lisân-ı celîl-i ʿArabîye uzun uzadıya değil şöylece vukûfu olan ihvân-ı dîn mütâlaʿasından müstefîd olur ve bir kudret-i ʿilmiyye kesbedebilir. Beş kuruşluk posta pulu gönderildiği sûretde ayrıca posta ücreti alınmaz.

Sohbetü’l-Mele’i’l-Aʿlâ

Bu dahı ʿArabîyyü’l-ʿibâredir. Âdâb-ı sohbet ve muʿâşeret hakkında kıymetli mütâlaʿâtı hâvîdir. “Kimler ile musâhabet edilmesi lâzımdır, insân musâhabet etdiği kimseleri nasıl taʿyîn ve intihâb etmelidir?” bütün bunları ve ahlâk-ı beşeriyyeyi muvâfık hikmet olarak tafsîl ve irâ’e eden bir mecelle-i mübecceledir. Üç kuruşluk posta pulu mukâbilinde ârzû buyuran zevâta takdîm olunur.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı “el-Mirsâd”

ʿAded 7

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Edvâr-ı ʿÂlem Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn

Arâzî-i mâ'iyye – melâz-ı maʿîşet ve meʿâz-ı refâh ittihâz edilecek arâzî – tabakât-ı arzdan kâbil ve gayr-ı kâbil-i hulûl tabaka – arzın belʿ etdiği havâ-yı nesîmî ne oluyor – (Âbâr-ı nâfûriyye) ne sûretle taharrî edilir ve nasıl vücûda getirilir – Âbâr-ı nâfûriyye'nin ʿumrân-ı büldâna derece-i teʿalluku ve ehemmiyeti – ciddiyet nedir? - Gars-ı eşcâr hakkında umerâ-i celîle-i risâlet-penâhî sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem.

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Metni

Târîh-i vilâdet ve Ehl-i Beytü'n-nübüvvet ʿaleyhi's-salât ve's-selâm.

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi

Altıncı nüshadan mütebâkî kalan kısım ile bu nüshada münderiç ʿArapça tamâmen tercüme edilmişdir.

İhlâs ve Murâkabe

Tarîkat-ı ʿalîyye-i Nakşiyye âdâb ve erkânına dâ'ir iki büyük eserden mühim bahisler.

Nüshası 50 paradır

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[94]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 4 Cemâdiye'l-âhir 1332 Perşembe 17 Nîsân 1330 ʿAded : 7

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Altıncı nüshamızdan mâ-baʿd: **Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn**

Ama arâzî-i mâ'iyye yaʿnî suyun teressübâtından müteşekkil arâzî terbiyeye her vakit müheyyâdır. Ama arâzî, enkâz-ı ʿuzviyyeden mürekkeb ise dâ'imâ mahsûldâr olur. Zirâʿatın tevessuʿu her hâlde suya muhtâc olduğundan böyle ıslâh edilecek arâzînin melâz-ı maʿîşet ve meʿâz-ı refâh ittihâzı için mâ-yeʿûdü ileyhi olan arâzînin su tesviyesine münâsib tabakâtını muʿâyene etmek lâzımdır.

Su ihrâç ve icrâsına mâniʿ yaʿnî kâbil-i hulûl ve gayr-ı kâbil-i hulûl iki tabakadan birine mutlakâ tesâdüf olunur. Eğer bir arzda iki gayr-ı kâbil-i hulûl meyânesinde bir kâbil-i hulûl tabaka bulunur ise bu kâbil-i hulûl olan tabakât-ı remmâliyeye vâsıl oluncaya kadar kaç metre ve ʿumkunda tabakât-ı arzın hafr ve sakbı îcâb eder. Ve bu tabakâtın hulûl ve gayr-ı kâbil-i hulûl kavisi ne mikdâr vüsʿati ve ʿumkı ne derece olduğunu bilmek bir mühendisin mahâret-i kâmilesine mütevakkıfdır. Sath-ı arzda birbiri üzere terâküm eden tabakâtın iki

gayr-ı kâbil-i hulûl tabakası meyânında bir kâbil-i hulûl tabakanın vücûdu lâ-büddür.

ʿİlm-i tabakâtü'l-arzda bu hâl şöylece îzâh olunabilir: Bir tabaka kâbilü'l-hulûl iki gayr-ı kâbil-i hulûl tabaka meyânesinde mazîk bir hâlde kalmış olan tabakât-ı arzın vazʿiyyetlerine göre aşağı ve yukarı bir ? vazʿiyyeti teşkîl ederek uzalmış gitmiş ve diğer ucu bir dağ safhasında satha çıkarak husûle gelmiş. Buna mukâbil diğer bir ucu da sath-ı arzda telâfî etmiş. Kürre-i arzın belʿ etmiş olduğu havâ-yı nesîmî ki suya istihâlesi bir mizâc ile mümkündür. İşte bu kâbil-i hulûl, mahallerden hulûl eder.

İşbu havâ-yı nesîmîyi kürre-i arz suya tahvîl ve istihâle eder. O tabaka-i kâbile el-inhilâl olan mevâkiʿ, havâ-yı nesîmîyle memlû bir hâlde bulunuyor. Mütemâdiyü'z-zamân havânın suya münkalib olmasıyla bir mâ'il tarafından münhanî ve müstakîm tabakalar vâsıtasıyla kâbil-i hulûl-i havâ olan tabakâtın cümlesini su imlâ eyledikden sonra bir mecrâ bulup vech-i arza çıkar. Bahra kadar cereyân eder gider.

Ama yağmur sularının bir mahalde birikip cereyânına müsâʿid bulduğu mahalden dökülüp akması da vâkiʿ ve câ'izdir. İşte "bi'r-i nâfûriyye" tabakât-ı arzdan kâbil-i hulûl mahalle kadar hafrolunarak vücûda getirilir ve şadırvan suyu gibi kuyulardan feverân eder. Suya ihtiyâçları yüzünden mezrûʿât ve meşrûbâtlarını te'mîn edemeyen bu gibi mevâkıʿda âbâr-ı nâfûriyye hafredilerek ʿamûden yaʿnî şâkûlen kâbil-i hulûl ve nüfûz olan tabakât-ı arziyyeye varmak mümkün olsaydı bu yerler ahâlîsi âzâde-i zarûret olurdu.

Ama bir arzın enhâr-ı câriyyesi ve âbâr-ı nâfûriyyesi olup da mahzâ zahmet ve meşakkatden dolayı çalışarak bundan hakkıyla istifâde etmek istemeyen kimseleri mecbûriyyet tahtında işe ve çalışmaya alışdırmalıdır. Tabakât-ı arzda âdî kuyular hafrı ve buna dâ'ir tulumba îcâdı ve rûzgâr veyâhûd suyun kendi sıklet-i tazyîkiyyesi vâsıtasıyla cereyân-ı miyâh en âdî vesâ'itden maʿdûddur.

Bir ʿamûdun re's noktası bir pervâneye ve bir pervâne dahı iki münhanî dişli çarhlara rabtolunur. Çarhın biri pervânenin üstüvânesine rabt edilerek diğer çarhın da şâkûlen ʿamûda müsâvî ve müteharrik bir mile geçirilir. Milin en aşağıdaki ucuna da bir çevirici "manule" iki kollu bir üstüvâneye rabt olunur. Üstüvâne-i mezkûreye pervânenin kuvvetine göre tulumba bağlanılabilir.

Memâlik-i Osmâniyye'de âbâr-ı nâfûriyye ihdâsına ʿacabâ neden ehemmiyet verilmiyor? Bu nevʿ kuyuların sıhhat-ı ʿumûmiyyeye ve zirâʿata ve sanâyiʿe ne kadar fâ'idesi vardır? ʿAcabâ bununla husûle gelecek ʿumrân-ı büldân derpîş-i nazar edilmiyor mu? Yoksa kıtaʿât-ı sülüse-i arzdan iklîm-i nasîb olan memâlik-i vasîʿada bu tarz üzere kuyu kazmaya mahallin müsâʿadesi mi yokdur? Yâhûd müsâʿid para mı bulunmuyor? Memleketimizin en birinci noksânı para kazanmaya bedel tenbellik ederek sarfiyyâta gelince fevka'l-ʿâde bir cür'et ve lâ-kaydî gösteriyoruz. Âbâr-ı nâfûriyye mahallini taʿyîn etmek için ʿilm-i tabakâtü'l-arza bir himmet-i fevka'l-ʿâde ile çalışmak vâcibdir.

Böyle menâfiʿ-i ʿumûmiyeyi te'mîn edecek işlerde sâhib-i ihtisâs olmak için bezl ve gayret ister. Ol vakit bizler de tahte'l-arz kendi yerlerimizin teşkilâtını fark ve temyîz ederiz. Tabakâtın ecnâs ve terkîbâtı hakkında ihtilâlât-ı ʿâlemden ne gûnâ ihtilâl vukûʿ bulmuş olduğunu ve kışr-ı arzın inhifâz ve terfiʿini de keşif ve tahkîk etmiş oluruz. Tahte'l-arz teşekkül eden tabakât-ı mürekkebenin dahı bir mükemmel harîtasına nâ'il olmuş olurduk.

Bizim mekteblilerimizi ecnebîye gönderip bu kadar mesârif ihtiyâr edilmiş iken hîçbir şey elimizden gelmez. Nedendir bilmem, böyle mebzûl dağları, vâsiʿ ovaları, geniş çölleri yüksek noktalarda birçok yamaçları olan ve arâzînin her nevʿ ʿârızasına mutâbık bulunan bir memleketde mahzâ mahallini bilip delmekden ʿâciz kalıyoruz! Böyle Afrika gibi mahalleri suya kandırmak pek kolay. Fakat bulup da suyu akıtmak hünerdir. Böyle yerleri arayıp bulmak lâzımdır. Bizim mekteblerimizde hâl-i hâzırda okunan ʿilimlerden husûle gelen menfaʿat icmâlen gösterilmiş idi. Avrupa'ya talebemizi göndermekden maksad tahsîl etmiş oldukları ʿilmin daha terfîʿ tarafını arayıp o fennin ikmâlini ârzû ve heves etmelerini te'mîn etmekden ʿibâret idi. Hâlbuki genç mekteblilerimiz fen öğrenip memleketin iʿmârına milletin terakkîsine çalışmakdan ziyâde efkâr-ı frengâneye kapılarak ʿavdet ediyorlar. Bunlar bugün beklenilen zirâʿat, ticâret, sanʿat gibi şeylerde kemâliyle terakkîdir. Asıl sermâye-i maʿîşet şu mezkûr üç şeydedir. Bunlar memleketimizde icrâ olunmayıp perde-i hafâda kalmış. İşte böyle şeyleri öğrenip hâl ve tabîʿatımıza muvâfık ve kendi milletimizin îcâbâtına mutâbık sûretde tebdîl ve tahvîl ederek o maʿrifet ve o ʿilmi bize mahsûs gibi göstermek ve o sanʿat ve o ʿilimden ecnebî râyicesini gidermek ciddiyetidir.

Zirâʿatda bir fellâhın ciddiyeti kendisini elbette serîr-i servet ve saʿâdete çıkarır. Bu saʿy ve hevesi hemen zirâʿatda kalmayıp gars-ı eşcâra dahı teşmîl edilmelidir. Gars-ı eşcâr hakkında vârid olan âsâr-ı nebeviyye pek çokdur. Eşcârın gâyet bereketinden ve menfaʿat-i ʿâmmeye teʿallukundan ve dîn ve dünyânın ʿumrânını mûceb olduğundan ve âsâr-ı hayriyye ve hayrât-ı câriye ve zuhr-ı âhiret ve evlâd ü ezvâcına iʿânet yolunda şiddet-i münâsebeti bulunduğundan bâhis-i ehâdîs-i kesîre rivâyet olunmuşdur. Sürûr-ı ʿâlem Hazret-i Muhammed sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimize ümmetinin her ferdi inkıyâd ve itâʿate mecbûrdur. Fahr-i ʿâlem Efendimiz bizim dünyâca istirâhatımızı yaʿnî mâlca vüsʿat tedârik etmekliğimizi dînce dahı huzûr ile ʿubûdiyyetimizi emir ve ihtâr etmiş olduğundan hemen refâh ve râhat kesbedinceye kadar uğraşmalıyız. Gars-ı eşcârda bizim için iki sühûlet vardır: Birisi bir ağaç yetişdirmiş olsak hayrât-ı câriye gibi sene-be-sene idâre ve teʿayyuşumuzu teshîl eder.

Diğeri bâğ ve bahçe gibi yaz günü sıcaklarda serinlik verecek meyve ve bûstân gibi şeyleri canları istemez mi? Elbette, fakat tenbellikden üşengeçlikden eli varmıyor.

Mâ-baʿdı var.

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt ʿArapçası

Altıncı nüshamızdan mâ-baʿd

فصل فى التاريخ عليه السلام . زمان السابق بين ولادة عيسى و بين ميلاد محمد صلى الله تعالى عليه وسلم احد و ثمانون و خمسمأته 581 و تاريخ بعث محمد عليه السلام من بعد ميلاد عيسى عليه السلام احد و عشرون و ستمائة 621 و تاريخ الهجرة من حساب السنة الشمسية اربع و ثمانون و مأتين و الف و تاريخ وفاته عليه السلام اربع و أربعون وستمائة 644 بعد ميلاد عيسى عليه السلام اليوم تاريخ الهجرة القمرية ثلاث و عشرون و ثلاثمائة و الف 1323 و تاريخ الرومية الشمسية اليوم احد و عشرون و ثلثمائة و الف .

فصل فى اهل بيت النبوة وأولاده . واولاده عليه السلام سبعة ثلثة ذكور

و واربع بنات (القاسم و عبدالله و إبراهيم) و البنات هن (زينب و رقية و ام كلثوم و فاطمة رضى الله عنهم و اما القاسم و عبدالله فمن خديجة رضى الله عنها و اما إبراهيم فمن مارية القبطية ماتوا فى حال الرضاع فاما رقية و ام كلثوم فنزوج رقية عتبة ابن ابى لهب و ام كلثوم اخوعتبة بن ابى لهب ففارقتا منهما فنزوج عثمان رقية وهاجربها فماتت ثم تزوج ام كلثوم و اما زينب فنزوج ابن حالتها ابوالعاص رضوان الله عليهم اجمعين واما فاطمة رضى الله عنها فتزوج ابن عمها على كرم الله وجهه ورضى عنهما .

وقيل ان محمداً ليس اباً من رجالكم فكيف يوافق قوله عليه السلام للحسن والحسين انا أبو هما وانا عصبتهما يقال : ان الله تعالى نفى ابوة محمد من أبناء رجال الامة كزيد بن حارثة وعبدالله بن زبير كان عليه السلام يقول لعائشة رضى الله عنها ام عبدالله و هذالنفى لمثل هذا و ليس الحسن والحسين من انباء رجال الامة المخاطبين بالنفى بل نسبه عليه السللام هي الفاطمة وهى بضعة منه كما قال تعلى في آية المباهلة : (قل تعلوا ندع ابناء نا و ابناءكم و نساء نا و نساءكم) يدع النبى عليه السلام غير الحسن والحسين و على و من النساء غير فاطمة رضى الله عنهم و كذا قال انما الحسين سبط من الاسباط والمراد من السبط سبط محمد عليه السلام لاغيره وفى هذالباب احاديث كثيرة ولكن الناس اذا تجاوز احد فى وصفهما يوهمونه بالرفض ولم يتجاسر احد ان يوصف اهل البيت بما يستحقهم صرفاً عن الفضل .

حكى الامام ابوبكر البيهقى فى كتابه الذى صنفه فى مناقب الامام الشافعى رطى الله عنه ان الامام الشافعى قيل له ان ناساً لايصبرون على سماع منقبة اوفضيلة تذكر لاهل البيت فاذا اراداحد ان يذكر شيئاً من ذلك قالوا : تجاوزوا عن هذا فهو رافضى .

فانشاً الشافعى يقول :

اذا فى مجلس يذكر علياً وسبطيه وفاطمةالزكية
يقال تجاوزوا ياقوم هذا وهاذا من حديث الرافضية
برئت الى مهيمن من أناس يرون الرفض حب الفاطمية

قال السيد المشتاق عليه رحمة اخلاق : قد افسد اخلاق الناس حب الرياسة ولايميزون الحق عن الباطل ولا بى الحسن بن جبير رحمه الله .

احب النبى المصطفى و ابن عمه عليا و سبطيه وفاطمة الزهرا
هم اهل بيت اذهب الرجس عنهم واطلعهم افق الهدى انجماً زهرى
موالاتهم فرض على كل مسلم وحبهم اسنى الذخائر للاخرى

اخرج ابن سعد في سيرته انه صلى الله تعالى عليه وسلم قال : استوصوا باهل بيتى خيراً فانى

اخاصمكم عنهم غداً ومن اكن خصمه الله ومن اخصمه الله ادخله النار . عن مردوية عن ابى سعيد الخدرى رأى انه صلى الله عليه وسلم جاء أربعين صباحاً الى باب فاطمة يقول السلام عليكم اهل البيت ورحمةالله و بركاته الصلاة يرحمكم الله انما يريدالله ليذهب عنكم الرجس ويطهركم تطهيراً وفى رواية ابن جرير و ابن منذر والطبرانى ثمانية اشهر قال سعيد سألت رسول الله صلى الله عليه و سلم عن هذا التردد قال اخرج الله منهما كثيراً طيباً حتى القيمة ولكل خروج تردد . قال على بن حسين انما تردد عليه السلام بعدد ذرياته اخر جمها الله من تلك البطون ولكل خارج بعث هو تردد المصطفى صلى الله عليه وسلم فالخارج انما هو ذوالعصر ولكل عصر خارج لكل عصر بعث لكون الجائى منابه .

ويليه مابعد

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi

Altıncı nüshadan mâ-baʿd

Bu Fasl-ı Mahsûs Nebiyy-i Ekrem Efendimizin Meclis-i Melâ'ik-enîs Nübüvvet-penâhîlerine Dâ'irdir

Kâfile-sâlâr-ı Enbiyâ Efendimiz dâ'imâ oturup kalkmaları, zikr-i Hak'la iştigâlden ʿibâret olup yaʿnî mâ-lâ-yaʿnî ile hîç iştigâl buyurmazlardı. Hîçbir mevkiʿi vatan ittihâz etmezler ve bundan da Ashâb-ı Kirâmını menʿ ve nehy ederlerdi. Yaʿnî yalnız oturdukları mesken ve mevkiʿi vatan ʿaddedip de cihât-ı sâ'ireyi nazardan dûr tutmazlardı. Rüfekâ-yı meclisinin her birine istiʿdâd ve kâbiliyetlerine göre hürmet ve bezl-i iltifât ederlerdi. Öyle ki meclisde hâzır bulunanlar, içlerinden hangisinin daha mükerrem ve muhterem ʿaddedildiklerini bilemezlerdi.

Her kim zât-ı kerîmânesiyle konuşsa veyâ bir hâcet için mürâcaʿat etse, o zât tamâmiyle maksadını ʿarz ve beyân edinceye kadar ondan ayrılmazdı. Kendilerinden bir talep vukûʿ bulsa aslâ red etmezler ve şâyed icrâsı gayr-ı mümkün bir şey ise onu pek mülâyim bir nutk-ı kerîmiyle ifâde ederlerdi.

Mülâyemet-i ʿâlî-cenâbânesiyle ahlâk-ı fâzile-i Muhammediyyesi (sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem) kulûb-ı ʿumûmiyyeyi ihâta ederek kabza-i istîlâ ve teshîrine almış olup ʿâdetâ halkın peder-i müşfikleri ve belki ondan daha merhametkâr idi. Nezd-i hümâyûn-ı nübüvvetlerinde bütün

insânlar hukûk ve fıtrat iʿtibâriyle yeksân olup ancak aralarındaki fark ve imtiyâz, ittikâları cihetiyle idi.

Meclis-i saʿâdet-i enîsleri, ʿilim ve hayâ ve sabır ve emânet meclisi olup hîç kimse gürültü etmez ve kelimât-ı kudsiyyelerine vakf-ı gûş iʿtibâr eder ve kemâl-i dikkatle dinler, orada kadınlardan ve muharremâtdan bahsedilmez, büyüklere hürmet, küçüklere rahm ve şefkat ederler, ehl-i hâcetin muhtâc olduğu şeyler tedârik edilir, gurebâna bezl-i merhamet ve ʿinâyet edilir, kalblerine riʿâyet olunur. Cihet-i bâtınıyyelerine nezd-i risâletde kimsenin toz konmaz ve şâyed bir hâtıra-i müzʿice kalblerine gelse istiğfâr ederler ve Hazret-i Seyyid-i Kâ'inât oradan infikâk buyurmazdan evvel kendilerine mâ vakaʿ-ı ʿarz ve beyân ederlerdi. Ve bess-i şekvâ etdikleri şeyde sohbet-i seniyye-i nebeviyye berekâtıyla derhâl zâ'il olurdu.

Hazret-i Rasûllullâh'ı dâ'imâ kendi nefislerine tercîh ve takdîm ederler, baʿde fazıl ve ittikâ ashâbını, sonra İslâmiyyet iʿtibâriyle kıdemlilerini tercîh ederlerdi.

Bu Fasıl Nebiy-yi Aʿzam Sallallâhu Teʿâlâ ʿAleyhi ve Sellem Efendimizin Rüfekâ-yı Mücâlesetlerine ʿÂ'id Olan Sîret ve Etvâr-ı Hümâyûnlarına Dâ'irdir

Hüseyin bin 'Ali radıyallâhu teʿâlâ ʿanh hazretleri buyuruyorlar ki: "Serdâr-ı enbiyâ ʿaleyhi's-selâm Efendimiz dâ'imâ mütebessim ve mülâyim olup ahlâk-ı ʿâliyyesinde şiddet ve gılzet yokdu, kimsenin meʿâyîbini yüzüne vurmaz, hîçbir ferdin ahvâl-i mestûresini keşfetmez, çok medh ve senâ etmez ve aslâ kimse ile istihzâ etmez, ârzû buyurmadıkları şeyden tegâfül ederler ve ondan me'yûs olmazlar; nefs-i nefîs-i risâlet-penâhîlerinde üç şey bulunmazdı ki bunlar da; riyâ, çok söylemek, fâ'idesi olmayan şey'i söylemekdi.

İnsânlara ʿâ'id de üç şey'i terk buyururlardı: Kimseyi zem etmez, bir ferdi taʿyîb etmez, sevâb ve fâ'idesi olmayan şey'i söylemezlerdi.

Söz söylemeye başladıkları zamân müstemiʿîni ve muhâtabları sanki başları üstünde kuş varmış da pervâz etmesinden ihtirâz ediyorlarmış gibi dâ'imâ başlarını önlerine eğerler ve bütün havâss-ı mevcûdeleriyle dinlerlerdi! Susdukları vakit de onlar söylerler ve katʿiyyen münâzaʿa etmezlerdi, arkadaşlarından biri huzûrda söze başlarsa ikmâline kadr-i rüfekâ-yı dâ'iresi sâkit dururlardı, Seyyid-i Kâ'inât Hazretlerinin güldüğü şey'e gülerler, taʿaccüb etdiği şey'e de taʿaccüb ederlerdi. Kendilerine söz söyleyenlerin

nutkunda meşhûd ve mesmûʿ olacak şiddet ve mûcib-i inkisâr elfâz ve meʿânîye sabr u tahammül buyururlardı. Ve, "Bir sâhib-i ihtiyâcı gördüğünüzde onu ikdâra himmet ediniz. Zîrâ hakk-ı teşekküre ancak mükâfât veren müstehak olur." buyururlardı.

Hîçbir kimsenin bitirmedikçe sözünü kesmez, huzûr-ı risâletde mükâleme eden, sözünü ikmâl edince sâhib-i hâcet olan zât ondan sonra beyân-ı mâ-fi'z-zamîre "Yâ Rasûlallâh" nidâsıyla başlardı.

Bu Fasl-ı Mahsûs Esmâ-i Celîle-i Nebeviyyeye Dâ'irdir

Seyyidü'l-enbiyâ sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimiz buyurmuşlardır ki: " Muhammed, Ahmed, Mâhî, Hâşir, ʿÂkib benim beş ismimdir. Perverdigâr-ı ʿâlem hazretleri benimle küfür ve şirki mahvetdiği için bir ismim Mâhî'dir, insânlar rehrevi olduğum meslek-i sedâd-ı İslâmiyyet üzere haşr u cemʿ olduğundan bir ismim de Hâşir'dir." buyururlardı.

Elkâb-ı seniyyeleri pek çok olup onlardan baʿzıları nûr, sirâc-ı münîr, münzir, nezîr, beşîr, şâhid, şehîd, el-hakkü'l-mübîn, hâtemü'n-nebiyyîn, er-Ra'uf, er-Rahîm, el-Emîn, kadem-i sıdk, rahmeten li'l-ʿâlemîn, niʿmetullâh, el-ʿurvetü'l-vüskâ, es-sırâtu'l-müstakîm, en-Necmü's-sâkıb, el-Kerîm, en-nebiyyü'l-ümmî, dâʿiyallâh gibi elkâb-ı sâmiyeden ve bunlara mümâsil fakat taʿdâdı tafsîli îcâb eden esmâ-i şerîfedir. Allâhümme salli ʿalâ seyyidinâ Muhammedin ve ʿâli seyyidinâ Muhammed.

Bu Fasıl Târîh-i Risâlet Hakkındadır

Seyyidü'l-vücûd sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimizle Cenâb-ı ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm arasında güzerân olan zamân 581 ve mîlâd-ı ʿÎsâ'dan târîh-i biʿset-i nebeviyye 621 ve sene-i şemsiyye hesâbıyla târîh-i hicret 1284 ve târîh-i irtihâl-i Nebî 644 olup el-yevm târîh-i hicret-i kameriyye 1323 ve târîh-i rûmiyye-i şemsiyye 1321'dir.

Bu Fasıl Ehl-i Beyt-i Nübüvvet ile Evlâd-ı Kirâmı Hakkındadır

Hâtemü'l-Enbiyâ Hazretlerinin evlâd-ı kirâmı, üçü erkek, dördü kız olmak üzere yedi dâne olup erkekler "Kâsım, ʿAbdullâh, İbrâhîm" rıdvânullâhi ʿaleyhim ecmaʿîn efendilerimiz, kerâ'im-i seniyyeleri de "Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Fâtımatü'z-Zehrâ" rıdvânullâhi ʿaleyhinne seyyidâtımızdır. Cenâb-ı Kâsımla Hazret-i ʿAbdullâh ümmü'l-mü'minîn Hazret-i Hatîce'dendir.

Hazret-i İbrâhîm de Mâriye-i Kıptiyye Hazretlerindendir ki bu güher-pâreler henüz süt emerlerken irtihâl buyurmuşlardır. Fakat Cenâb-ı Rukiyye ile Ümmü Gülsüm Efendilerimiz Ebû Leheb'in iki mahdûmu tarafından tezevvüç edilmişlerse de mu'ahharen her ikisi de iftirâk etmişler ve Hazret-i Rukiyye baʿde ʿOsmân zi'n-nûreyn radıyallâhu ʿanh tarafından tezevvüç edilerek birlikde Mısır'a hicret etmişler ve orada irtihâl etmişlerdir. Bunun üzerine Cenâb-ı ʿOsmân Ümmü Gülsüm hazretlerini tezevvüçle be-kâm olmuşlardır. Hazret-i Zeyneb'e gelince bu da teyzesinin mahdûmu Ebû'l-ʿÂs ile izdivâc etmişlerdir. Fakat Cenâb-ı Fâtımatü'z-Zehrâ Efendimiz, ibn-i ʿamm-i Rasûl Esedullâh el-Gâlib Hazret-i ʿAli bin Ebî Tâlib Efendimizle izdivâc buyurmuşlardır. Rabbim cümlesinden hoşnûd olsun, âmîn.

Baʿzıları tarafından İmâmü'l-enbiyâ Hazretlerinin Cenâb-ı Hasaneyne

انا أبو هما و انا عصبتهما[95] nutk-ı şerîfleri ما كان محمد ابا احد من رجالكم[96] kavl-i celîline nasıl muvâfık olur denilmişse de bunlara şu yolda cevâb verilir ki: "Cenâb-ı Hak Seyyidü'l-vücûd Hazretlerinden Zeyd bin Hârise ve ʿAbdullah ibn Zübeyr'e isnâd edilen übüvveti Cenâb-ı Risâletden nefy etmişdir. Benî Zîşân ara sıra Hazret-i ʿÂişe'ye Ümmü ʿAbdullâh diye hitâb ederlerdi. Binâ'en ʿalâ zâlik bu nefy, bu gibi husûslara ʿâiddir. Hâlbuki Hazret-i Hasaneyn-i Ahseneyn ümmet ve ashâbının ebnâ-i ricâlinden değildir ki bu nefyde dâhil olsunlar, belki bu iki ser-tâc-ı ümmet, neseb-i pâkîze-i Mustafâ'dandır ki o da bir cüz'-i Muhammedî olan Cenâb-ı Fâtımadır. Nasıl ki

فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَاءَنَا وَاَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ[97] âyet-i mübâhelesinde Serdâr-ı enbiyâ Hazretleri, ʿAli, Fâtıma ve Hasaneyn-i Ahseneyn Efendilerimizden mâ-ʿadâsını çağırmamışdır; yine bunu mü'eyyed olarak kâfile-sâlâr-ı enbiyâ buyurmuşlardır ki: " Hasaneyn-i Ahseneyn isbât-ı mevcûdeden ancak birer sebt-i kerîmedir, buradaki sebtden maksad-ı sâmîleri de sebt-i pâk-i Muhammedîdir, başkası değildir.

Bu bahse dâ'ir pek çok ehâdîs-i şerîfe var ise de birçok kimseler bu zevât-ı ʿâliyyeyi vasıfda biraz ıtrâ' edilirse insânın rafzî ile ithâm etdikleri için şimdiye kadar Ehl-i Beyt-i Kirâm Efendilerimizi hattâ kapılarındaki bendegânını bile tafzîle rızâ göstermemişler ve her cihetle müstehak oldukları evsâf-ı ʿâliye kendilerine beyân ve ityân edilmek için muhibbân-ı Ehl-i Beyt de cesâret edememişdir.

Menâkıb-ı İmâm Şâfiʿî'ye (radıyallâhu ʿanh) dâ'ir İmâm Ebû Bekr Beyhakî'nin (rahimehullâh) yazdığı bir kitâbında Cenâb-ı İmâm şu sûretle ifâde-i merâm ediyor ki: "Hazret-i İdrîs-i

Şâfiʿî'ye, insânların menâkıb-ı Ehl-i Beyt'i dinlemek istemedikleri veyâ Ehl-i Beyt'e ʿâ'id bir fazîleti yâd etmemeleri ve bir kimse bunlara dâ'ir bir şey söyleyecek olursa, "Bu adam hudûdu tecâvüz ediyor. Bunun için Rafızî'dir." demelerinin esbâbını su'âl etmişler de o müctehid-i muhterem de bir kıtʿa-i garrâ ile beyân-ı hâl etmişler, fakat biz kıtʿa-i mezkûreyi ʿaynen tercüme ediyoruz ki şudur:

"Bir meclisde Cenâb-ı ʿAli bin Ebî Tâlib ile seyyidetü'n-nisâ Fâtımatü'z-Zehrâ ve Hasaneyn-i Ahseneyn zikredilse o kimseye "Yâhû! Bakınız bu adam Râfızî lakırdıları söylediği için kendisi de Râfızîdir." diye hükmederler. İşte ben bu gibi bî-ʿakl u izʿân olan kimselerden hâfız-ı hakîkîye ʿarz-ı berâ'et ederim ki sevdâ-yı riyâset gözlerini kör, kulaklarını sağır eden bu adamlar, hubb-ı Ehl-i Beyti, rafz iʿtikâd ediyorlar."

Hazret-i seyyidü'l-müştâk buyuruyorlar ki: "Ahlâk-ı ʿumûmiyye, istilâ-i hubb-ı riyâsetle berbâd ve perîşân olmuş, bunun için hak ile bâtıl yek-dîğerinden tefrîk edilemez olmuşdur."

Ebû'l-Hasan bin Cübeyr rahmetullâhi ʿaleyh, me'âlen yazdığımız şu kıtʿasıyla hânedân-ı risâlete beyân-ı muhabbet ve te'yîd-i merbûtiyyet ediyor: "Hazret-i Ahmed-i Muhtâr ve Seyyidü'l-ebrâr Efendimizle ibn-i ʿamm-i mükrimi Cenâb-ı Murtezâyı ve iki gül-i nevreste-i bâğ-ı cinân olan Hasaneynin ve vâlide-i tâhireleri Fâtımatü'z-Zehrâ'yı ebedî ve mütemâdî bir taʿzîm ve muhabbet ile severim, işte bunlar perverdigâr-ı ʿâlemin, ʿâlem-i ezelde kendilerinden her dürlü ednâs ve şevâ'ibi her nev' noksân ve meʿâyibi izâle ederek birer elmâs-pâre-i tekvîn olmak üzere halk etdiği zevât-ı ʿâliye olup bunları âfâk-ı hidâyetde birer hurşîd-i rahşân etmişdir. İşte bu sebebden kendilerine muhabbet, her mü'mine bir farîza-i ʿubûdiyyet ve âhiret için de zahîre-i ümmet ve emniyyetdir.

İbn-i Saʿd'ın *Kitâb-ı Sîre*'de tahrîc ve beyân etdiği hadîs-i âtiyede ʿaleyhi's-selâm Efendimiz buyurmuşlardır ki: "Ehl-i Beytimi dâ'imâ yek-dîğerinize hayırlar tavsiye ediniz. Çünkü ben yârın huzûrullâhda onlar tarafından müddeʿî ve muhâsımınızım. Her kime ben husûmet edersem Cenâb-ı Hak da ona husûmet eder. Allâh'ın hasım olduğu bir kimse de taraf-ı İlâhî'den cehenneme atılır."

Merdeveyh, Ebû Saʿîd el-Hudrî Hazretlerinden rivâyeten diyor ki: "Ebû Saʿîd, Seyyidü'l-enbiyâ Efendimizin kırk gün sabâh namâzı vaktinde bâb-ı ʿismet-me'âb-ı Fâtıma'ya gelerek "Ey Ehl-i Beytim, Cenâb-ı Hakk'ın âsâr-ı merhamet ve berekât-ı ʿinâyeti ve selâm-ı selâmet-i encâmı sizlere olsun!

Cenâb-ı Hak size merhamet buyursun, kalkınız namâza! Allâhu Zü'l-celâl ancak sizden her dürlü kusûr ve meʿâyibi tathîr-i tâm ile tathîr etmek istiyor." buyurduklarını müşâhede etmiş, İbn-i Cerîr ve İbn-i Münzir ile Taberânî'den dahı sekiz ay bir müddetle sabâhları Rasûlullâh Efendimiz Hazretlerinin bu minvâl üzere hareket buyurdukları rivâyet edilmişdir.

Saʿîd el-Hudrî diyorlar ki: "Ben Cenâb-ı Risâlet'den böyle her sabâh bâb-ı Fâtıma'ya teşrîflerini su'âl etdim de cevâben buyurdular ki, Allâhu Zü'l-celâl Hazretleri kerîmem Fâtıma ile dâmâdım ʿAli'den kıyâmete kadar pek çok şecere-i tayyibe yaʿnî evlâd-ı tâhire vücûda getirecekdir. İşte her günkü vürûdum onlardan birisi içindir."

Hazret-i ʿAli bin Hüseyin buyurmuşlardır ki: "Benî Zîşân Hazretlerinin evlâd-ı Fâtıma ʿadedince vürûdları, nesl-i pâk-i Fâtıma'dan gelecek her seyyidin bir mebʿûsluk devresi olup bu birer ʿasra imtidâd edecekdir. Binâen-ʿaleyh her ʿasrın bir mebʿûsu vardır ki bu mebʿûs makâm-ı pâk-i Mustafâ'ya kâ'imdir.

Mâ-ba'dı var.

Baʿzı taraflardan âdâb ve usûl-i tarîkat-ı Nakşiyye hakkında maʿlûmât taleb edilmekde olduğundan şimdilik muhterem kâri'înimizin ârzûlarını yerine getirmiş olmak üzere "*İhlâs*" ile "*Murâkabe*" risâlelerini derc ediyoruz:

Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

واكثروا ذكر هاضم اللذات[99] موتوا قبل ان تموتوا[98] ehâdîs-i şerîfeleri mantûklarınca ahvâl-i mevt ve kabir mülâhaza edilir. Şöyle ki bu ʿâlem-i eşbâhdan katʿ-ı teʿalluk edip de mağselenin üzerine vazʿ olunduğun esnâda ve hîn-i tezkiyede hayâtında olan yârân ve ahbâbın senden fevka'l-ʿâde müteneffirâne iʿrâz ve ictinâb etdikleri hâl-i ye's iştimâli bi'l-mülâhaza onların taraflarına olan cihet-i zâhirîni mahz-ı tamʿ ve temelluk olarak tezyîn etdiğin sırf sûret ve bî-maʿnâ olduğunu da nazar-ı mutâlaʿaya alarak ve kabre vazʿ olunduğunda âlâm u şedâ'id-i iftirâk ile bîkes ve bî-vâye kalmış

وحاسبوا قبل ان تحاسبوا [100] medlûl-i şerîfince ke-ennehu bârgâh-ı mecd-i ulûhiyyete ricʿat edilmişse de taht-ı muhâsebe ve muhâtabaya alınmışsın ve su'âl-i İlâhî hevl-nâk ve müdhiş bir hâlde teveccüh eder ki, "Ey benim ʿabdim, benim mücellâ-yı tecellîm ve manzar-ı ulûhiyyetim olan kalbini mukârin-i ihlâs olarak envâr-ı zikir ve ʿubûdiyyetle tezyîn ve tathîr etmedin mi? Yoksa halk nazarına tesâdüf eden beşeriyyetini mi bezedin?

Zâhirînin debdebesi nerede kaldı? İşte senin yârân ve ahbâbın mücânebet ve iğbirâr etdiler.

Bu tezekkür ile ke-ennehu hatar-nâk bir vâdî ve sahrâda bulunuluyormuş ve ol vâdîde peleng ve arslan gibi sibâ'-ı behâyim ve haşerât-ı mü'ellime yaʿnî nefis ve hevâ canavarları bir tarafdan îkâʿ-ı muhâceme etmekde, bu hâlde kendin için bir melce' ve meʿâz taharrîsinde şitâb ve telâş etmekde iken

فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِى الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُوا اِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ [101] يَحْذَرُونَ mısdâk-ı şerîfince işbu tâ'ife-i nâciye-i sâdât-ı Nakşiyye kâfilesine tesâdüf edilmiş ve bu tâ'ifenin sipehsâlârı Cenâb-ı Risâlet-penâh Efendimiz Hazretleri onların rikâbında müteselsilen sâdât-ı Nakşiyye ve şeyhin de birlikde hablü'l-metîn ve ʿurvetü'l-vüskâ olan kitâb ve sünnete teşebbüs etmişler ve ol hablü'l-metînin müntehâsı Cenâb-ı Risâlet-penâh Efendimizin yed-i saʿâdetlerinde ve hablü'l-metînin bir ucu tâ'ife-i mesʿûdenin yedinde olup dînde tefakkuh sadedinde iʿtisâm etmişler, bu hâlde iken وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا[102] nazm-ı celîl-i bedîʿu'l-üslûbu medlûlünce hafiyyen el-iʿtisâm bi'l-kitâb ve's-sünnet diyerek eser-i kitâb ve sünnete süvâr olan tâ'ifenin arkalarından yetişerek bin istirhâm ile en ʿâdî merkeblerine rükûb edilmiş gibi belki piyâde bir kıtmîr mesâbesinde makbûliyyetini eltâf-ı bî-gâyeden ʿaddedersen ve bâʿis-i felâh ve necâtın ancak onlara ittibâʿ ile olup da diğer cihetden halâsın ʿadîmü'l-imkân olduğunu mülâhaza edersen bu hâl-i meyâmin me'âli kazanmak kesret-i murâkabe

وعد نفسك من أصحاب القبور[103] mûcebince kendini ashâb-ı kubûrdan ʿaddederek telezzüzât-ı dünyeviyyeden behre ve hazzın münkatıʿ olmuş mülâhazasını kesret-i tezekkür ile olur. Ve bu murâkabeye murâkabe-i hâzimü'l-lezzât ve irtibât ıtlâk olunur. Hâzimü'l-lezzât mevtdir. Zîrâ mevt, lezzât-ı dünyeviyyeyi kâtıʿdır. Meyyitde telezzüzât-ı dünyeviyye tasavvur olunamaz. Bu mülâhazâtdan sonra ber-menhec-i maʿlûm salavât-ı şerîfe ve ihlâs-ı şerîf ve Fâtiha-i şerîfe kırâ'at edilip tarîkatımızın sâdâtı ervâhına hediyye edilir.

Bu ihdâ nisbet-i silsileyi tahrîk ederek rûhâniyetlerinden bi'l-mukâbele mezîd-i feyezân-ı nisbet ve fuyûzâtı bâdî olmuş olur. Bu murâkabeler baʿde'l-istiğfâr ve salavât-ı şerîfe ve ihlâs-ı şerîf ve Fâtiha-i şerîfelerden evvelce olacakdır. Baʿdehu derse mübâderet edilir. Murâkabetü's-sübût fi'l-vücûd murâkabe-i ehadiyyetdir. Yalnız murâkabe-i ehadiyyetin envâʿını beyân eder eşmel bir taʿbîrdir. Ve bu murâkabe-i ehadiyyet, sûre-i celîle-i İhlâsın nûrundan muktebes ve müstefâddır. Nitekim murâkabe-i muhabbet

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى[104] يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ [105]

ve murâkabe-i maʿiyyet وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ[106] âyât-ı kerîmü'l-beyyinâtı envâr-ı bedîʿasından muktebesdir. قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ kalb, اَللّٰهُ الصَّمَدُ rûh, لَمْ يَلِدْ sır, وَلَمْ يُولَدْ hafâ, قُلْ[108] ahfâ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ[107] kâf-ı zâtü'l-bahtda olan sedene-i sebʿa ve Rahmân gibi Esmâ-i İlâhiyyedir ki mezâhir ve menâzil-i mutâlebe edip lâm-ı istiʿdâdâta yaʿnî münzel ve kitâb-ı insâna geldiler. Hüviyet-i mutlaka zuhûr etdi ki buna "ʿİmâde ber-ehadiyyet" denir. Bu hüviyet, mertebe-i ulûhiyyete nüzûl etdi. Tâ ki me'lûhun mir'âtında kendisini müşâhede etdi.

İstedi ki sırr-ı vahdeti biline. Hazretü'l-ʿilmiyyesinde "Kün(كن)"[109] emrinden evvel sâbite olan aʿyâna kün emri ile bir tecellî etdi ki ʿâlem-i ervâh "انا" ve "انت" ve "هو"[110] şahsiyyât-ı mümtâz olarak zuhûra geldi. Kâfir ve mü'min mecmûʿunda bilâ-imtiyâz vahdeti nümâyân oldu. Aʿyânın keyfiyyet-i zuhûru zâtü'l-baht taʿbîrini beyân meyânında irâ'e edilmişdir.

اَللّٰهُ الصَّمَدُ bu izhâr ve bu zuhûr Cenâb-ı Hakk'ın ihtiyâcından ileri gelmedi. Zîrâ Cenâb-ı Hak, kevnden müstağnîdir. Bu samedâniyyet, bir ümmet-i müşahhasa-i külliye ve bir rasûl iktizâ etdi ki ümmet-i icâbet ve ümmet-i daʿvet zuhûr ederek bilâ-imtiyâz kâfir ve mü'minde ehadiyyeti cilve-ger oldu. Yalnız bu iktizâ tekvîniyyet tecellîsi ile feyz-i mukaddeseden "Fe-yekûn(فيكون)" meydânında aʿyânı irâ'eden sonradır. Tekâzâ-yı samedâniyyetdir ki bir karınca irâde ve kudretinde diğer bir hayvâna muhtâc değildir. Her bir efrâd-ı zî-rûh kendisinde müstakil olup diğerine ihtiyâcı yokdur. Her bir ferd mir'âtında "ʿAlâ hidetin" sırr-ı ehadiyyet görünür.

Cenâb-ı Hak, samedâniyyetini ve samedâniyyeti mir'âtında ehadiyyetini irâ'e etmekdedir. لَمْ يَلِدْ eşyâyı Cenâb-ı Hak tevlîd tarîkiyle ve bir infiʿâlât ve ıztırâbât-ı bâtıniyyeden mecbûren istifrâğ etmedi. ʿAcz ve ihtiyâc kendisinde tasavvur olunmaz. Zîrâ Samed'dir, belki sırr-ı ehadiyyetini iʿlâm için şey'iyyetü's-sübûtdan tekvînü'l-vücûda getirdi. İşte لَمْ يَلِدْ sırrında dahı ehadiyyetini hüveydâ kıldı.

وَلَمْ يُولَدْ bu eşyâ terekküb ve ictimâʿ etdikden sonra Cenâb-ı Hak eşyâdan beynûnet ve mufârakat da etmedi.[111] تعالى الله عن ذلك علواً كبيراً bu nekâyis Cenâb-ı Hak'dan meslûbdur. Zîrâ bunların kâffesi imâre-i ihtiyâc ve hudûsdur. Bu sûretde وَلَمْ يُولَدْ sırrında dahı ehadiyyetinin nümâyân olması samedâniyyet vâsıtasıyladır.

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ işbu ehadiyyet, ehadiyyet-i sâbıkanın ʿaynıdır. Zîrâ

ehadiyyet taʿaddüd etmez. Yalnız burada ehadiyyet küfüviyyetden münselibdir. Ehadiyyet, zât-ı bilâ-kayd ʿumûm ve husûs ve zât-ı bilâ-sıfât ve bilâ-esmâdan ʿibâretdir. Ehadiyyetde kayd olmaz. Ama vâhidiyyet hazretü'l-esmâ olduğundan esmâ-i müteʿaddideye nisbeti vardır. Ve buna lisân-ı hâsda zât maʿa's-sıfât ve'l-esmâ ıtlâk olunur. Bu hâlde vâhidiyyet, esmâ-i mütekâbile-i müteʿaddidenin mir'âtında zâhir olur.

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ sırr-ı tecellî-i efʿâl olduğundan kalbe menşe' olup kalb dahı onun mevrididir. Zîrâ beyânımız vecihle قُلْ mezâhir ve menâzili müstaʿil ve metâlib-i esmâ ve istiʿdâdâtdan ʿibâretdir ki menzil ve mir'âtı kalbdir. اَللّٰهُ الصَّمَدُ sırr-ı sıfât-ı subûtiyyedir ki rûha menşe' olup rûh onun mevrididir. Zîrâ rûhda tekâzâ ve nisbet-i samedâniyyet âşikârdır ki rûh bedenden müstağnîdir. Rûh, emr-i Rab'dir ki me'mûr olamaz. Yalnız

لِيَمِيزَ اللّٰهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ [112] mısdâkınca bedende mümeyyizdir. Kalbi nefs-i habîs ile tasarrufundan temyîz için belki nefsi dahı habâset-i behîmiyye-i tabîʿiyyeden tathîr edip de ʿaynı rûh ve râziye ve merziye etmek için şey'iyyetühü's-sübûtdan şey'iyyetü'l-vücûda nüzûl etmişdir. لَمْ يَلِدْ şu'ûnâtu'z-zâtdır ki sırra menşe' olup sır onun mevrididir. Zîrâ sırr-ı zâtının şu'ûnâtı olarak zuhûr etdi. Yoksa tevlîd nakîsasından ötürü ifrâğ olunmadı. وَلَمْ يُولَدْ sıfât-ı selbiyyedir ki hafâya menşe' olup hafâ onun mevrididir. وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ [113] şânü'l-câmi' ve hazretü'l-ʿilmiyyedir ki ihfâya menşe' olup ahfâ onun mevrididir. Ve bu makâm, Muhammed sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve selleme hâs olup diğerlerinden meslûbdur.

Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Zâtü'l-baht demek كان الله ولم يكن معه شئ [114] mantûkunca ʿimâda yaʿni henüz esmâ ve sıfât ile izâfet ve ittisâf etmeyip de mertebe-i tenzîhde bir zâtdır ki ol Zât-ı Akdes

كنت كنزاً مخفياً فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لاعرف [115] medlûlünce kendisinin bilinmesi murâd ve ona muhabbet edip اِذَا اَرَادَ شَيْئًا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ [116] muktezâsınca mertebe-i ulûhiyyete nüzûl etdi. Kendi hazretü'l-ʿilmiyyesinde sâbit olan aʿyâna kün emri nisbetiyle bir tecellî etdi ki aʿyân-ı sâbite yaʿnî ervâh (انا و انت) [117] imtiyâz etdi. Tâ ol tecellî-i kün feyz-i akdesden aʿyânı tekvîn mertebesine inzâl

etdi. Tekviniyyet ile bir tecellî etdi. Ol tecellî feyz-i mukaddesden bizi ve cemîʿ-i ʿavâlimi "Fe-yekûn(فيكون)" meydânında izhâr etdi. Kâffe-i mezâhir-i esmâsı zuhûra geldi. Hattâ kuddûsiyyet ile tecellî etdi. Ervâh-ı ? zuhûr etdi. "Selâmiyyet" ile tecellî etdi. Rusul-i ʿizâm ʿaleyhimü's-selâm zuhûra geldi. "Müheyminiyyet" ile tecellî etdi. Ehlullâh ve enbiyâ zuhûra geldi.

"ʿAzîziyyet" ve "Mütekebbiriyyet" ve "Cebbâriyyet" ile tecellî etdi. Nefis ve şeytân gibi süfliyyât zuhûra geldi. İşte vech-i ehadiyyet bu merâyâda mütefâvit sûretde göründü. Ke-ennehu bu ʿâlem, bir âyîne-i münkesireden ʿibâret olup baʿzı cüz'ünde Zât-ı Vâhid ʿarîz olarak muntabiʿ oldu. Ve cüz'-i diğerinde tavîl olarak cilve-ger oldu. Hâlbuki zât-ı zâhir vâhiddir. Bu iʿvicâc ve tezâd ancak mir'ât ve mezâhirin ihtilâfından ileri gelmişdir. Yoksa hakîkatde ihtilâf yokdur. Ve bu âyîne-i münkesire-i ʿâlem, esmâ-i mütekâbilenin zılâli olduğundan şems-i zât işrâk etdiğinde baʿzısında mükedder görünüp ve baʿzısında berrâk ve mücellâ olarak zuhûr etdi. Meselâ şems-i zât baʿzısını kâfir irâ'e etdi, ol kâfir kahhâriyyetinin zıllı olduğundan. Ve baʿzısını mü'min gösterdi, hâdiyyetinin zıllı olduğu için. Hâsılı bu merâyâ-yı "Fe-yekûn(فيكون)" tefâruk ve tekâbül-i esmâ ve sıfâtı irâ'e etdi. Zîrâ istiʿdâdât-ı mükevvenât mütefâvitdir.

Murâkabetü's-sübût fi'l-vücûd demek şey'iyyetü's-sübût ʿâleminden ʿayn-ı sâbit yaʿnî rûhumuzun işbu "Fe-yekûn(فيكون)" meydânına yaʿnî şey'iyyetü'l-vücûda keyfiyyet nüzûl ve zuhûruna ʿilm-i yakîn ve şühûd-ı vicdânî istihsâl etmek üzere meselâ tecellî-i efʿâle ʿatıf mülâhaza ve murâkabe etmekdir. Ve murâkıb ke-ennehu şey'iyyetü's-sübût ʿâlemi tavrında bulunup zâtü'l-bahtdan vârid olan feyz-i İlâhînin mertebe-i zâtü'l-mukaddese ve ondan tecellî-i efʿâle ve ondan şey'iyyetü'l-vücûdumuza feyezân ve nüzûlünü mülâhaza eder. Sübût, şey'iyyetü's-sübût ʿâlemine ıtlâk olunup vücûd bu ʿâlem-i eşbâhdaki şey'iyyetimize ıtlâk olunur. Zîrâ bu ʿâlem-i eşbâha zuhûrdan evvel şey'iyyetü's-sübût ʿâleminde bizim bir ʿayn-ı sâbitemiz vâr idi ki [118] وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ medlûlünce Cenâb-ı Hak rûh ve ʿayn-ı sâbitemize nefsimizi ve her harekâtımızı kable'z-zuhûr işhâd ve ıtlâʿ etmişdir. Şurası hafî kalmasın ki bizim tarîkimiz Hak'dan halka zuhûr tarîki olduğundan şey'iyyetü's-sübût ʿâleminden işbu şey'iyyetü'l-vücûda doğru murâkabe edilir. Nitekim sıddîk-i ekber radıyallâhu ʿanh Efendimiz [119] مارأيت شيئاً الا وقد رأيت الله قبله buyurmuşlardır. Bu tarîk evvelâ Cenâb-ı Hakk'a kesb-i maʿrifet, sâniyen eşyâya maʿrifet tarîkidir. Baʿzı meşâyihin tarîki halkdan Hakk'a ʿurûc tarîkidir. Bu farka [120] رايت الله بعده dediler. ʿUlemâ-i müstedillîn

ve nazariyyûn da bu tarîkdendir. Zîrâ âsârdan mü'essere vusûlde derler. Bu fırka هو الظلهر dediler ki eşyâdan ve âsârdan mü'esseri istişhâd etdiler. Ve bizim tarîkimiz sahv ve bekâ tarîkidir ki tedrîcen tedrîcen halka nüzûl edilir. Ve risâletin gölgesidir. Fırka-i mezkûrenin tarîki ise halkdan sübûta terakkî tarîki olduğundan fenâ ve mahvdır. Ve hübût tarîkidir. Ve bizim tarîkimiz meczûb-ı sâlik meslekidir. Fırka-i mezkûrenin tarîki sâlik-i meczûb tarîkidir. Onun için bizim tarîkin bidâyeti turuk-ı sâ'irenin nihâyetidir. Kalb ve rûh ve emsâli için tıpkı senin gibi şahıs ve vücûdları vardır ki bunlara vücûd-ı müktesebe-i maʿneviyye ıtlâk olunur.

Ve bu vücûdât ve eşhâs, rûh ve kalb için elbise gibidir. Ama zât-ı rûh meselâ ol emr-i Rab'dir ki ona ʿilim teʿalluk edemez. Bu vücûd ıtlâk edilen melbûsdur. Lâbis değildir. Ve bu vücûdât-ı mesrûdeyi teşkîl eden gıdâ ve ʿanâsır-ı maʿneviyye âtiyyetü'l-beyândır. Şöyle ki şahs-ı kalbi teşkîl eden ʿanâsır-ı maʿneviyye erkân-ı salâtdır. Zîrâ salâtdaki kıyâm, ʿunsur-ı nâr mesâbesindedir ki ʿazameti müşʿirdir. Rukûʿ, havâ gibidir ki tabaka-i havâ'iyye râkiʿ gibi arzın üzerindedir. Secde ise su gibidir ki arz ile berâber olup gâyet nüzûldedir. Kuʿûd dahı türâb hükmündedir. Şahs-ı rûhu teşkîl eden ʿanâsır-ı erbaʿa rûhun tecellî-i efʿâl nisbetiyle kalbden iktibâs etdiği ʿanâsır-ı maʿneviyyedir. Yaʿnî türâb mukâbilinde olan salât ile ki yemek gibidir.

Ve havâ mukâbilinde olan hac ile ve nâr mukâbilinde olan zekât ile zîrâ fî-sebîlillâh verilen bir malda bir ihtirâk-ı maʿnevî vardır. Ve mâ' mukâbilinde bulunan savm ile zîrâ savmda bir nevʿ hayât vardır. İşte bu ʿanâsır-ı maʿneviyye-i mesrûde ile rûh kendisine bir vücûd-ı müktesebe-i maʿneviyye yaʿnî vücûd-ı îmânî teşkîl eder. Nitekim Cenâb-ı Hak, İbrâhîm-i rûha

فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ اِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَاْتِينَكَ سَعْيًا[121]

buyurdular. Yaʿnî cibâl-i erbaʿa-i hakîkiyye olan kalb ve rûh ve sır ve hafâ üzerine ʿanâsır-ı mâddiyye-i erbaʿa vazʿ olunarak mecmûʿu rûhun tasarrufuna mutîʿ ve münkâd olup da rûha mürâcaʿat etdikleri ve rûh ve vücûd-ı ʿunsurîyi teşkîl etdiği gibi kalbden iktibâs etdiği ʿanâsır-ı erbaʿa-i maʿneviyye-i sâlife ile de vücûd-ı müktesebe-i maʿneviyyeyi te'sîs eder. Ve bu beyândan rûha İbrâhîmî ıtlâkının nüktesi de müstebân olur.

Mâ-ba'dı var.

Matbaʿa-i Âmedî Müdür: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur. Müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı “el-Mirsâd”

Hakâyıku’t-Tecrîd fî Menâzili’t-Tevhîd

ʿİlm-i tevhîde dâ’ir son derece tedkîkât ve tetebbuʿâtla yazılmış ʿArabîyyü’l-ʿibâre bir eser-i dînî ve ʿilmîdir. Esâsât-ı dîniyyeyi gâyet vecîz bir lisân ile ifâde eder. ʿİbâresinin sehl-i mümteniʿ derecesinde olması istifâdesini teshîl etmişdir. Lisân-ı celîl-i ʿArabîye uzun uzadıya değil şöylece vukûfu olan ihvân-ı dîn mütâlaʿasından müstefîd olur ve bir kudret-i ʿilmiyye kesbedebilir. Beş kuruşluk posta pulu gönderildiği sûretde ayrıca posta ücreti alınmaz.

Sohbetü’l-Mele’i’l-Aʿlâ

Bu dahı ʿArabîyyü’l-ʿibâredir. Âdâb-ı sohbet ve muʿâşeret hakkında kıymetli mütâlaʿâtı hâvîdir. “Kimler ile musâhabet edilmesi lâzımdır, insân musâhabet etdiği kimseleri nasıl taʿyîn ve intihâb etmelidir?” bütün bunları ve ahlâk-ı beşeriyyeyi muvâfık hikmet olarak tafsîl ve irâ’e eden bir mecelle-i mübecceledir. Üç kuruşluk posta pulu mukâbilinde ârzû buyuran zevâta takdîm olunur.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı “el-Mirsâd”

ʿAded 8

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Tefsîr-i Kelime-i Tevhîd

el-Mirsâd

İhlâs ve Murâkabe

Tarîkat-ı ʿaliyye-i Nakşiyye âdâb ve erkânına dâ'ir iki büyük eserden mühim bahisler

Nüshası 50 paradır

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[122]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 18 Cemâdiye'l-âhir 1332 Perşembe 1 Mâyıs 1330 ʿAded : 8

Lâ İlâhe İllallâh Muhammedün Rasûlullâh

Rasûlullâh Efendimizin ism-i şerîfleri Muhammed ʿaleyhi's-selâmdır. Kırk yaşından sonra risâletle mebʿûs oldu. Risâleti de ancak halkı kelime-i tevhîde daʿvet ve kendine nâzil olan Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şândaki ahkâm-ı İlâhiyyeyi teblîğ ile hükm-i şerîfi icrâ ve bu yolda her dürlü mesâ'ib ve âlâma göğüs gererek vazîfe-i nübüvvet-penâhîlerini îfâdan ʿibâret idi. Her müşkülâtı iktihâm eder ve hîçbir şey'e karşı geri durmazdı.

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ[123] "Muhammed" burada bi-hasebi'l-beşeriyye menfîdir. Rasûlullâh onun nübüvvetiyle ve risâletiyle zât-ı melekûtîlerinin vücûd-ı beşeriyyetini müstesnâ mertebede gösteren müsbetidir. Hakîkatde sûreti tamâm bizim beşeriyyetimizin en zirvesinde herkesin müşâhedesinin fevkinde bir kemâlât izhâr etmişdir. Kendisine bakan, melek midir beşer midir, diye Yûsuf ʿaleyhi's-selâm gibi mütehayyir kalırdı. Rasûlullâh Efendimiz bir melek-i kerîm idiler. Halkın ve beşeriyyetin tahammül edemeyeceği kudret ve kemâlât göstermişlerdir. Zâhirî olan ahvâl-i saʿâdet iştimâl-i risâlet-penâhîleri kütüb-i siyerde ber-tafsîl beyân edilmiş olduğundan biz burada o cihetleri tekrâr etmek niyetinde değiliz. Risâlet-penâh Efendimiz Hazretleri İslâm'ın

esâsını ve îmânın hakîkatini müştemil ve câmiʿ bir zikir ile halkı dîne daʿvet buyururlar idi.

Medʿuv ileyhi de kelime-i tevhîdden "Lâ İlâhe İllallâh Muhammedün Rasûlullâh" idi.

Vüsʿat derecesinde kelime-i münciyyenin meʿânî-i musavvire ile ihtivâ etdiği maʿnâyı ihvân-ı mübîne ʿarz ve beyân etmek istiyoruz:

قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم امرت بالعلم ثم بالقول ثم بالعمل[124] burada ʿilimden murâd, kalb-i mü'minde ve iʿtikâd-ı muvahhidînde mevcûd olan sıdk ve hulûsiyyet, kavlden murâd lisâna müteʿallik olan mü'min ve müslimin ahvâlidir ki o da ikrârdır. ʿAmelden murâd Allâhu aʿlem her mü'min ve müslimin savm ve salât, hac ve zekât gibi mâ-vecebe ʿaleyhi olan husûsâtı icrâdır. ʿİlim ve ʿibâdet, hulûs ve husûsiyyete mukârin olmalıdır. Bir kimse mücerred lisânıyla "Lâ İlâhe İllallâh" derse bir fâ'idesi olmaz. Nasıl ki ekmek ekmek demekle insânın karnı doymaz, mücerred kavl, iʿtikâdsız ve ʿamelsiz bir netîce vermez. Bununla insân bir yere gidemez. Zîrâ nefiy ve isbâtı bi-hakkın icrâ etmemişdir.

İkrâr-ı müslim nedir? من سلم اخلق من يده و لسانه[125] Elinden ve lisânından mahlûkât-ı İlâhiyyenin selâmetde olmasıdır. Halk kaydı burada mahlûkâtın mecmûʿuna şümûlü olsun içindir. İnsân eliyle mahlûku, lisânı ile insânları taʿzîb ve rencîde eder.

İkrâr-ı bi'l-lisân budur ki kendisinde ʿamel ve iʿtikâd ile bir temkîn takarrür etmiş olsun. İkrârın lisâna nisbet olunması sâ'ir cevârihe nisbetle müstesnâ bir mevkiʿde bulunması ve tekmîl-i cevârihin hâkimi olması iʿtibâriyledir. Yed dahı makarr-ı îmândır. Bir mü'minin lisânından sâlim olduğu gibi yedinden de Allâh'ın mahlûku sâlim olmalıdır.

İnsânın emr-i maʿîşetinde te'mîn etmeye me'mûr olduğu muvâzene de bu kabîldendir. Bir mü'minin îmânındaki kemâli sıfât-ı zemîmeden tecerrüd ve ahlâk-ı hamîde ile tahalluk ve ittisâf etmesiyle husûle gelir. Mücerred sûret İslâm olmazsa îmânı da taşıyamaz.

Ama امرت بالعلم[126] ben ʿilimle emrolundum demek kalbde husûl bulan ve kalbe müteʿallik olan ʿilimleri taleb ve istihsâl etmek demekdir. Bir kimse lisânına müteʿallik olan ʿilmi öğrenir ve cevârihlerine müteʿallik olan harekâtı verirse şu ʿilim ve harekât sebebiyle müslümânlar içinde kendi maʿîşetini te'mîn etmiş olur. Bir âdem kalbini bilmezse ve kalbe müteʿallik olan ʿilmi vermezse bu şecere-i tevhîd ʿacabâ nerede neşv ü nümâ bulacak?

Lâ ilâhe illallâh dediğimiz vakit bunun kökü kalbdedir. Bir âdemin âhirete teʿalluk eden ʿilmi olmazsa -bu ʿilim ki iʿtikâddan ʿibâretdir- ʿameli nasıl icrâ edebilir? Zîrâ ʿamelde bulunmaya insânı icbâr eden iʿtikâddır. Kezâlik her bir kalb sâhibi olan kimseye ʿilm-i âhireti öğretmek için ulü'l-elbâba mürâcaʿat etmek vâcibdir. Bu vücûbu [127] وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ âşikâr bir sûretde göstermektedir. Buradaki vücûb, vücûb-ı istihsânî demekdir. Yoksa vücûb-ı şerʿî değildir. Bir âdem İslâmiyyeti ne kadar güzel yapar ve kuvvetlendirirse o nisbetde hem kalbini ve hem de kâlıbını güzel yapar ve kuvvetlendirir. Kalbini envâr-ı tevhîd ile tenvîr eder. Bununla kalbinde bir ʿilm-i yakîn husûle gelir. Kalbindeki fâ'ide dahı namâz ve zikir gibi envâr-ı îmânın cevârihinde müşahedesiyle hakîkaten bir şâhid-i ʿâdil olmakdır. Bu şehâdet ise Allâh'ın vahdâniyyeti ile Rasûlullâh'ın mürsel olduğuna şâhid olmakla vücûda gelir.

[128] ثم بالعمل kavl-i şerîfi bize neyi gösteriyor? İttihâd-ı İslâmiyyet ile uhuvvet ve müsâvât-ı İslâmiyyeyi gösteriyor. [129] حى على الصلاة و حى على الفلاح ile tevhîde daʿvet olunan müslümânların bu İslâmiyyete, bu müsâvâta bu uhuvvete ʿâ'id mecmaʿı ve me'vâsı cevâmiʿ-i şerîfe ve mesâcid-i mübârekedir. Bu câmiʿlere bu mescidlere girmek için lâzım olan âdâb ve usûl-i İslâmiyye medreselerde ve mekteblerde öğrenilir. Medresede mektebde kendi üzerine vâcib olan şeyleri taʿlîm etmeyenlerin bile halka taklîd ile kıldıkları namâz fâ'ideden hâlî değildir. İnsân, niyet-i hâlise ile ʿazîmet etmeli ve Allâh'ı ve peygamberi görür gibi ʿamel etmelidir.

[130] الاحسان ان تعبد ربك كانك تراه و ان لم تكن تراه فانه يراك Allâh'a ʿibâdet etmenin şartı onu görür gibi bir niyet-i hâlise ile ve bir kalb-i sâfîye mâlikiyetle ʿubûdiyyet etmekdir. Peygambere ümmet olmak dahı zât-ı akdes-i risâlet-penâhîye cemîʿ-i beşerden ve cemîʿ-i nâsdan evlâd ve ʿiyâlden hattâ kendi nefsinden dahı ʿazîz ve muhterem tutmakla olur. Bu yolda hareket etmesi lâzım gelen bir müslime hasebü'l-îcâb nefsi galebe etmekle büsbütün İslâmiyyet kendisinden mürtefiʿ oldu. Bu fenâ âdemdir, diye sû-i zan etmek câ'iz değildir. Müslümân karındaşları onu kâbiliyet ve ahlâkı nisbetinde hayra sevk etmeli; gılzet ile iş görülmez; leyyinet ve re'fet ile görülen gibi. Câmiʿe girdiğimiz vakit mü'ezzin [131] سووا صفوفكم diyerek nidâ eder. Ve bize bu sûretle müsâvâtımızı gösterir. Ondan sonra imâma iktidâ ederiz. İmâm efendi "Allâhu Ekber" demekle namâza şürûʿ eder ve ittihâd-ı

İslâmiyyenin böylece yek-dil ve yek-zebân olduğunu gösterir. Salâtı baʿde'l-edâ selâm verir ki bu selâm uhuvvetimizi irâ'e eden bir selâmdır. Böyle yek-dil ve yek-vücûd olan insânlar cemʿiyyet-i İslâmiyyenin bir hey'et-i külliyesidir. Bunun birazını mekrûh birazını makbûl tutarsa bu, nifâk ve şikâkı ve buʿd ve sû-i ahlâkı netîce vermeden gayrı bir şey husûle getirmez.

كونوا اخواناً كما امركم الله[132] Allâh Teʿâlânın size emretdiği gibi ihvân olunuz. Uhuvvet mesleğini terk etmeyiniz. [133] اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ ʿumûm müslümânlar namâzda, zekâtda, orucda ekl u şürbde gerek ʿâlim ve gerek fâsık imâma iktidâda müsâvât üzeredir.

Lâ İlâhe İllallâh

Burada dört dâne lâm dört dâne elîf ve iki dâne hâ vardır. Bunların mecmûʿu Allâh Celle Celâluhû isminin mecmûʿudur. Zîrâ lafza-i celâl bu harflerden teşekkül etmişdir. Gerek nefiy cihetinden olsun ve gerek isbât cihetinden olsun her ikisi de Allâh demekdir.

Nefiy ile isbât şahıs iʿtibâriyledir. Ve şahsın hakîkatine nazar iledir. "Lâ ilâhe" gaflet ve hicâb ile "İllallâh" huzûr ve yakaza iʿtibâriyle Allâh demekdir. Evvelki "Lâ" lâ-i nâfiyedir. Buradaki nefiy ancak mevcûd tevehhümât ve şuʿubât-ı havâdisi nefiydir. Bu ise hevâdır. Bu hevâyı "Lâ" ihtimâl etmiş ve bununla teʿânuk eylemişdir. Mahmûlâtıyla 'lâ' bâtıldır.

Bu "Lâ"nın adına ehl-i iʿtivâr -ehl-i tecrîd demekdir- "Lâmu'l-bâtili'l-mutlaka" derler. "Lâ" ile "İlâhe" arasında rü'yet-i hicâbı sencîde ederek "İlâhe" kelimesinin ikinci lâmına mümânaʿât etmek istiyorsa da sâlikin saʿy ve gayreti bu perdeyi yırtarak atmışdır. Onun için ki ehl-i zikir evdâ ve ʿarasât ve hem de ve bir zulümât ve hicâb içinde neyi nefiy ve neyi isbât edeceğinde müttereddid ve mütehayyir kalmışdır. İkinci 'lâ'ma vusûl buldu. Ona nazar etdi gördü ki o da ʿâdât-ı kavim ve kânûn-ı intizâm-ı ʿâlemin teʿânuk etmiş bu 'lâ'nın adına şu'ûnât-ı havâdisle "Şibh-i hak" derler. Bu 'lâ' şibh-i hak velâkin kendisi bâtıldır. Zîrâ zulümât içinden muvahhid teşmîr-i sâk edip ʿâdet-i kavme taklîd ile kendisi şibh-i hak ise de dâ'ire-i bâtılıyyetden ʿubûr edememişdir. 'Lâ'nın burada hakkâniyeti teʿayyün etmemişdir. Sûret ve resimde kalmışdır. Tâlib-i hak

bu minhâc-ı müstakîmden seyr u sülûk ederken görmüş olduğu hüviyet-i mutlaka hakka ve hakîkate vusûle muʿâvenet edemeyecek sûret ve ʿâdet hükmünde kaldığından bu menzilden bunun önünde olan menzil sâniye ʿubûrunu ihtiyâr etdi. Onu bu hucûb-ı zulümât dahı istikbâl eyledi ki bu da 'illâ'nın hemşîresidir. Bu "İllâ"ya geldi. Bu hucûbu katʿ-ı merâtib etdikden sonra bu dâ'iredeki "Lâ"ya ʿatf-ı nazar eyledi. Oradan vehle-i ûlâda onu bâtıl zan etdi. Zîrâ tamâmıyla beşeriyyete ve beşeriyyetin ise sûret ve hayvâniyyete müşâhebet-i tâmmesi olduğundan bunu hak diyemez. Velâkin fikrini taʿvîk etdi. Kendisinde olan hüviyet-i mutlakanın bırakmış olduğu te'sîrât-ı belîğa yavaş yavaş zuhûr etmeye ve nümâyân olmaya başladı. Hadd-i zâtında "İllâ" kelimesi "Lâ"ya benzese de bunun bu benzemesi şibh-i bâtıl olduğundan ashâb-ı iʿtivâr bu "Lâ"ya da şibh-i bâtıl ismini verdiler. Hâlbuki bu "Lâ" böyle görünse de hak ve hakîkatdir. Burada seyr u sülûk mebde'i seyr-i ilallâhdır. Bu makâmda sâbit ve sâkit olmadı. Makâm-ı sâniyye ʿubûrunu ârzû etdi. Burada kendi zâtından ve sıfâtından şey'en ve şey'en tecerrüd ederek kendi vücûdu hayâl gibi ve Hakk'ın vücûdu zâhir gibi göründü. "İllallâh" lafza-i celâlin iki lâmı vardır: Birisi lâmü'l-havâyic ki sûretü'l-cemâl demekdir. Birisi de lâmü'l-hakâyıkdır. Buna da lâmü'l-visâl ıtlâk olunur.

Sâlik-i hak kendisini Hak'da müstehlik etdi. ʿÂlem-i melekden tâ ʿâlem-i ceberûta kadar vücûdunu müşâhede etdi. وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ[134] sırrına mazhariyyet ile kendisinden fânî olduğu gibi Allâh'a vusûlüne dâ'ir bir habere de dest-res olamadı. Bunda ʿazîm bir te'sîrât varsa kendisinin fânî ve muzmahil olmaklığıdır. Buradan seyr u sülûkün ikinci "Lâ"ma geçerken lafza-i celâli çeken "Elîf" kim şu'ûnât-ü'z-zâtdır.

اِنَّنِى اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِى[135] hitâbıyla kendini muhâtab gördü. Yine bir ʿazîmet etdi. O ʿazîmetinde dahı kendini Hakk'a mir'ât buldu. Bu mir'âtdan nümâyân olan hakîkat lisâna sığmaz. Burada sâlik, kâl ile anlaşılmayacak hâl mertebesine ʿurûc etmişdir.

وَاَنَّ اِلٰى رَبِّكَ الْمُنْتَهٰى[136] makâmından اِرْجِعِى اِلٰى رَبِّكِ[137] hitâbıyla رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً[138] sıfatlarıyla sâlik muttasıf oldu. Baʿzısı Hak'dan halka rücûʿ ile irşâd ve teblîğe mahkûm ve baʿzısı beşeriyyete bir daha gelmek için yol bulamayıp Hak'da fânî ve muzmahil oldu.

el-Mirsâd

- 7 inci nüshadaki İhlâs ve Murâkabe Risâlelerinden mâ-baʿd-

Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Bu nüktenin menşe'i bu gibi zalemenin salât ve zekât gibi umûr-ı mefrûza ile iştigâlleri olmadığından kalbleri şeytânın mesrûkudur. Beyân-ı sâbıkamızdan müstebân olduğu vecihle vücûd-ı rûh ve kalbi teşkîl eden ʿanâsır-ı maʿneviyye erkân-ı salât ve zekât gibi umûr-ı mansûsa-i şerʿiyyedir. Vücûdât-ı letâ'ifin beyânında bu kadarca iktifâ olundu.

Zıllın Beyânı

اَلَمْ تَرَ اِلٰى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا[139]

nazm-ı celîlinde zıll üzerine delîl olan şems, şems-i külliye-i Muhammediyyeden ʿibâretdir. Ve zıll bizleriz ve bizim kalbimizdir ki tecellî-i efʿâl nisbetiyle ve âdemiyyet tarîkiyle külliye-i Muhammediyyeden geldik, bu hâlde tecellî-i efʿâl şems-i külliye-i Muhammediyyenin gölgesi olup âdemiyyet dahı tecellî-i efʿâlin gölgesidir. Ve âdemiyyetin zıllı bizleriz bu sûretde külliye-i Muhammediyyenin zıllı olmuş oluruz. Ve her latîfede edilen istifâza ve murâkabe Muhammed ʿaleyhi's-selâmın nisbetiyle taharrî edildiğinden meselâ âdemiyyet ile meyânede şeyh tavassut etdiriliyor ki istifâza nisbet-i Muhammediyye ile olsun. Zîrâ şeyh hakîkatde ve baʿzı vesâ'itin refʿiyle zıll-ı Muhammedîdir.

Kalb

Âdemiyyetin zıllıdır ki Cenâb-ı Hak, Âdem ʿaleyhi's-selâm hakkında خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ[140] buyurdu. Bu asl-ı âdem olan türâb, ihyâ ve inbât ve imâte gibi efʿâl ile muttasıf olduğundan âdemiyyet, mazhar-ı tecellî-i efʿâl oldu. Bu imâte ve ihyâ ve temzîc ve tebdîl gibi efʿâl kalbde de vardır. Zîrâ kalb, tekâzâ-i esmâ'iyye hasebiyle vürûd eden tecellî-i efʿâl ile bedende şerâyîn ve ʿurûk ve leffâf vâsıtasıyla ihyâ ve imâte ve temzîc ve baʿzı mevâdd-ı rediyyeyi ihrâc ile meşgûliyyetdedir. Her hâlde kalbin mevrid-i tecellî-i efʿâl olduğu vâreste-i ihticâcdır. Bu beyândan istifâde ile kalb zıll-ı âdemiyyetdir.

Rûhun Beyânı

Bizim rûhumuz dahı şems-i külliye-i Muhammediyye'nin zıllıdır. Fakat sıfât-ı subûtiyye nisbetiyle ve İbrâhîmiyyet tarîkiyle geldiğinden İbrâhîmiyyetin zıllı denilir. Hakîkatde şems-i külliye-i

Muhammediyyenin gölgesidir. Bu latîfede de istifâza nisbet-i Muhammediyye ile taharrî edildiğinden miyânede şeyh tavassut etdiriliyor ki istifâza nisbet-i Muhammediyye ile cârî olsun. Bizim sırrımız da şems-i külliye-i Muhammediyyenin zıllıdır. Fakat şu'ûnâtu'z-zât nisbetiyle gelmişdir.

Sır, zıllının zıllıdır. Zıll-ı evvel kalb, zıll-ı sânî rûhdur. Zîrâ sır, vücûd ile şühûd yaʿnî subût meydânında berzahdır. Denilse ki berzah tevhîde sâlih değildir. Mümtezic olduğundan niçin denilir ki berzahdan iki tarafı tecerrüd ederse ʿayn-ı tevhîd olur. İşte bu nisbet beyne'l-müntesibîn 'sıfât-ı selbiyye ve subûtiyye' tecerrüdü tevhîd-i mahz olur. Bu iki renkli sıfâtın meyânında vâkiʿ zât mıdır yoksa şu'ûnâtu'z-zât mı (rûh, hafî) iʿtibâr olunur? Bu ise zâtın gayrı değildir. Mûsâ ʿaleyhi's-selâmdan naʿleyn tecerrüdü, rûh ve hafînin tecerrüdü demekdir. İbrâhîmiyyet ve ʿÎseviyyetden tecerrüdü ervâhın envâʿ-ı şecerinden yaʿnî ihtilâfından demekdir. Mûsâ ʿaleyhi's-selâm şu'ûnâtının Tûr-ı sırrında tevhîd-i enâ'iyyeti matlab olan nûr, cüz'î ve küllî tarîkasıyla olmadığı gibi havâss-ı mekândan bölünmüş olan şark ve garb dahı tasavvur olamaz. Belki işbu şu'ûnât-ı âfâkı ve enfüsü muhît tarîkiyledir. Hulûl ve ittihâd ve muhît ve muhât tarîkiyle değildir. Zîrâ mahdûd değildir. Gayrıyyet ve ʿayniyyet tarîkiyle de değildir. Zîrâ tevhîd, izâfâtı iskât eder. İşte bu mezkûrâtın esrâr-ı tevhîdi kim otuz altı nevʿi tevhîdden şu'ûnât-ı zâta teʿalluk eden işbu tevhîd-i enâ'iyyete vâdî-i Mûseviyyetde zıll-ı Muhammedînin miftâhının lüzûmu lâbüddür. Ve kezâlik sâ'ir enbiyâ-yı ʿizâm salavâtullâhi ʿalâ nebiyyinâ ve ʿaleyhimü's-selâm hazerâtı herhangi murâkabe olur ise olsun o latîfe de o nisbetin ve o vâdî-i eymenin şecere-i salâhıdır. Meselâ kelâm vâdî-i femde şecere-i Mûsâ-yı lisâna mevrid olduğu gibi menşe' bulunmuş olan hançereden zıll-ı savt vâsıtasıyla işbu subût mevrid-i sâbıkı olan lisâna teşekkül olunacak hurûfun mehârici "ʿÎseviyyet ve İbrâhîmiyyetdir" dahı müştâkdır.

Kezâlik mehâric-i esrâr ve mehâbet-i envâʿu'l-mâʿ ve işrâkında bir zıll hükmünde olan şeyhin vücûduna muhtâcdır. Elbette savt, mehârice muhtâc değildir. Velâkin savtsız harf için vücûd olmaz. Ama ʿÎsâ'nın İbrâhîm'e nisbeti nûn harfinin lisâna nisbeti gibidir. Ama menşe' cihetinde bir nisbetle müttehid olur. Hafîmizde şems-i külliye-i Muhammediyyenin zıllı olup yalnız sıfât-ı selbîyye nisbetiyle gelmişdir. Artık ihfâda hüküm vâzıhdır.

Cenâb-ı Hakk'a en karîb kalbdir ki kalb, feyz-i akdesdir. Kün emr-i tecellîsi evvelen kalbe

zuhûr edip ʿayn-ı mütecellî-leh bir kevniyyet ve şey'iyyet iktisâ etdi. Rûh, o şey ile Cenâb-ı Hak meyânesinde bir nisbetden ʿibâretdir. Baʿdehû ol şey'iyyet sırra nüzûl ederek şu'ûnâtu'z-zât oldu ki bir vücûd-ı zihnî ve bir sûret-i zihniyye kabîlinden olarak ke-enne tohm-ı mezrûʿanın nümâ bulan filizi gibi göründü. Baʿdehû mertebe-i hafîye nüzûl etdi. Ağsân peydâ edip bir ağaç hükmünü kazandı. Yaʿnî külliyet ve cüz'iyyet vesâ'ir evsâf-ı havâdis iktisâ etdi ki bunların kâffesi Cenâb-ı Hak'dan meslûbdur. Ve sıfât-ı selbiyye hafînin nisbet ve tekâzâsıdır. Ve bizi Cenâb-ı Hak'dan temyîz eden sıfât-ı selbiyye ve hafîdir. Hattâ meçhûl tarafına fikrimizi sarf ve nevm ve yakazamız ve semʿimiz ve basarımız kâffesi sıfât-ı selbiyye tekâzâsı olarak perde peydâ oluyor. Zîrâ Cenâb-ı Hak bizim gibi görmez ve bizim gibi istimâʿ etmez. Belki onun semʿ ve basarı kadîmdir. Yalnız bu semʿ ve basar hâdisemiz terakkî ederse sıfât-ı subûtiyyeye vâsıl olur. İşbu sâlik-i müterakkî hakkında Cenâb-ı Hak

كنت لك سمعاً و بصراً و يداً مؤيداً و رجلاً و لساناً[141] buyurur ki lisân-ı hâssada bu mertebeye "Kurb-ı nevâfil" ıtlâk olunur.

Hattâ "Yed-i sahîh sâhibi" taʿbîri işbu كنت لك يداً[142] sırrını ihrâz edenler içindir. Ol şey', hafîye nüzûlden sonra ihfâya nüzûl ederek ihfâdan tâmm-ı vücûd ile "Fe-yekûn(فيكون)" meydânında görünür. Zîrâ ahfâmız nefsimize en karîb bir latîfedir ki şiddet-i kurbundan ihfâ olmuşdur. Ahfâ, nefsimize müteveccihdir. Nefsimiz onun mâddesidir. Bu sûretde ʿâlem-i kevne en yakîn ihfâ oluyor. Görülmez mi ki bâsıramız bize akreb olmasıyla berâber onu rü'yet ʿadîmü'l-imkân ve gâyet müstehîldir. Mâ-hasal-ı kelâm bizim fiʿilimizi ve harekâtımızı meydânına muntazimen ihrâc eden ihfâmızdır. Kalb, Cenâb-ı Hakk'a en karîb ve bize en baʿîddir ki sırf bâtındır. Fakat ihfâ kâb-ı kavseyndir ki bir tarafı bâtındır ve bir tarafı zâhirdir. Zîrâ ʿâlem-i kevnden olan nefse nâtırdır. İhfâ bir tarafı kırmızı camlı bir tarafı beyâz camlı bir fener gibidir. Kalb evveldir, ihfâ âhirdir. Kalb bâtındır, ihfâ zâhirdir. Letâ'if-i hamsenin bedende âsâr-ı tasarrufları nedir? Beyânımız vecihle kalb bedende eczâ-i vücûdiyyeyi temzîc ve tebdîl ve red ile muttasıf bir fabrika gibidir.

Rûh-ı hayât vesâ'ir ahvâlât-ı rûhâniyyeyi tehiyye ile meşgûldür. Hafâ, sarf-ı fikir ve taklîb-i fikir ile meşgûldür. Sırr-ı dâniş ve ʿilim peydâ eder. Ahfâ ise sır ve hafî olan şey'-i maʿkûlü zâhire ihrâc eder. ʿÎseviyyet ve Mûseviyyet ve bunların emsâli

sır ve hafîmizin üzerinde bir peygamber var demek değildir. Belki nisbet-i ʿÎseviyyet ve nisbet-i Mûseviyyetden istifâza demekdir.

Zîrâ ʿÎsâ ve Mûsâ vesâ'ir enbiyâya nisbetimiz şerʿan sâbitdir ki enbiyâdan birisini inkâr küfürdür.

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ[143]

bir de bu enbiyâya nisbetimiz hangi vücûdlarıyla olduğunu beyândır. Onun için kalbde Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olsa ol velî meşreb, Âdemî olur. Rûhda vâsıl olsa meşreb-i İbrâhîmî olur. Sâ'irleri de bu kıyâs iledir. Fakat Âdem 'aleyhi's-selâm ile İbrâhîm ʿaleyhi's-selâm meyânesinde mürûr eden enbiyâ-yı zîşân Âdem ʿaleyhi's-selâmın rişte ve suhufu üzeredir. İbrâhîm ʿaleyhi's-selâm ile Mûsâ ʿaleyhi's-selâm arasında mürûr eden peygamberân, İbrâhîm ʿaleyhi'-selâmın nisbeti üzeredir. Semâ-i dînde Muhammed ʿaleyhi's-selâm şems olup enbiyâ-yı sâ'ire nücûmdur. Elbette şemse nisbet-i küberâmız olduğu gibi nücûm-ı sâ'ireye de bir nisbetimiz vardır. Esrâr-ı murâkabât vicdâniyyâtdan ʿibâret olduğundan yakîniyyâtdır, istidlâl ile bilinemez. Belki terakkiyât-ı maʿneviyye ile bedâheten bâtında zâhir olur. ʿAtş ve cûʿ vesâ'ir umûr-ı vicdâniyyâtı idrâkde delîl ve ihticâca mesâğ var mıdır? Ve bu esrâr-ı murâkabâtın Kur'ân-ı Kerîm'de berâhîni vardır. Fakat sır ve bâtın olduğundan zevkan anlaşılır.

Sâlik, zikirde temkîn ve rusûh bulmak için kesret-i zikriyle meşgûl olmalıdır. Ve bu rusûh ve temkîn kalbin hâl ve zikrini eczâ-i bedene dönmek ile olur. Zîrâ kalb, şems-i Muhammediyyenin zıllı olduğundan ʿayn-ı zikir olmuşdur. Fakat ol zıllı kalbe meddetmek behemehâl eczâ'ât-ı bedenin ve ʿadalâtın zikriyle tahrîki ile olur ki kalb mir'âtına nazar ile olan kesret-i zikir tıpkı onun hâlini ve ol zıllı kalbe ifrâğ eder. Bunun hâricinde temsîlî meselâ kalben hüsn-i hattı bilirsin ve ol hüsn-i hat vücûd-ı zıllı olarak kalbinde muntabiʿdir. Binâen ʿaleyh mücerred kalbde hüsn-i hattın intibâʿında bir hüküm ve fâ'ide yokdur. Belki mir'ât-ı kalbinde hüsn-i hatt-ı muntabiʿa nazar-ı cevârihin kitâbetle kesret-i iştigâliyle ol vücûd-ı kalbinin hârice ʿalâ tabaka ihrâcında hüsn ve medh vardır. Ve ol hâric-i ʿayn sûret-i kalbiyyeye muvâfakat edebilir. İşte cemîʿ-i eczâ-ı bedeniyyeyi zâkir etmek bu yolda zıll-ı kalbin bedene imtidâdı ile olur. Her latîfede zılldan murâd hazret-i şeyhdir. Şeyhi murâkabede ʿârız olan gaybûbet hâli beyne'n-nevm ve'l-yakaza

olur. Eğerçi yakaza hâli nevm hâline galebe ederse bu hâle "Huzûr" ıtlâk olunur. Ve eğer nevmi yakazasına galebe ederse "hâl-i istiğrâk" taʿbîr olunur. Büsbütün nevm gibi de değildir. Ve bu istiğrâk hâli çok vakitler imtidâd etmez. Onun için murâkıb huzûr ve müsâʿade bulduğu vakit murâkabe ile meşgûl olacakdır. Zîrâ umûr-ı mefrûza-i hamseyi edâya ve sâ'ir emr-i maʿîşet ve infâkı tehvîne mâniʿ olur derecede murâkabe tecvîz edilemez. Ve bu istiğrâk hâlinden bir gûnâ ʿulûm, sünûh eder. Derûn-ı risâlede işâret edilen murâkabe-i maʿiyyet ve murâkabe-i muhabbet اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ[144]

nazm-ı celîli nûrundan iktibâs edilen murâkabe-i risâlet يُلْقِى الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ[145] âyet-i kerîmesinden iktibâs edilen murâkabe-i ulu'l-ʿazm lüzûm görüldükçe inşâAllâh ileride yazılır.

Murâkabetü's-sübût fi'l-vücûd

Kalbe olan Murâkabe Beyânındadır

İşbu murâkabede sâlik, iştigâl-i zikir zamânıyla zikirden ferâğı zamânında muhayyerdir. Zikre iştigâl esnâsında murâkabe, râbıta makâmındadır. On dakîka kadar her bir latîfede murâkabe ederek üslûb-ı sâbık üzerine yine zikre mübâderet eder. Zikirsiz murâkabede yirmi dört sâʿat zarfında ne kadar huzûr bulabilir ise ol kadar meşgûl olur. Murâkabe-i mutlaka menşe'i tarafından feyz-i ilâhînin makâmât-ı mertebeden müteselsilen mevridleri olan letâ'ife cereyân ve vürûdunu mülâhazadır. Latîfe-i kalbde murâkabe; zâtü'l-bahtdan vârid olan feyz-i ilâhiyyenin evvelen tecellî-i efʿâle, ondan âdemiyyet makâmına, âdemiyyetin esmâya olan ʿilminin nisbetinden âdemiyyetin zıllına, sâlikin bu makâmda zılldan murâd hazret-i şeyhin kalbidir. Zılldan mevrid-i feyz olan kalb, sâlike cereyân eder. Ve vürûdunu fikir ve mülâhazadan ʿibâretdir.

Bizim ʿindimizde kulûb-ı mazharu'l-esmâ olan âdemiyyetin mir'ât ve zilâli mesâbesinde olduğundan âdemiyyet bizim pederimizdir. Zîrâ kulûb-ı istifâzası ʿale'l-ʿumûm âdemiyyetdendir. Kalb, yüz Esmâ-i İlâhiyyenin tekâzâsı hasebiyle âsâr-ı fiʿiliyyeye mazhar olup ebdânda edevât-ı mâddiyye-i teşrîhiyye ve havâsıl-ı zâhire ve bâtına vâsıtasıyla mutasarrıfdır. Meselâ miʿdede olan tasarrufâtı leffâf ve şerâyin vâsıtasıyla hazm ve netîce-i hazmı ʿurûk ve aʿsâba tevzîʿ ile tebdîlât ve temzîcât-ı tabîʿiyyeden ʿibâretdir.

Bedende sıhhat ve maraz ve cûʿ ve ʿatş ve hattâ bâsirede ibsâr ve taklîb hadeka ve lâmisenin lemsi ve hilm-i cerâ zâhirî ve bâtınî küllî ve cüz'î muʿâmelât-ı bedeniyye kalbin tahrîk icbâriyle cârî olmakdadır. Zîrâ kalb, Hâlık-ı Muktedir-i Muhtâr Hazretlerinin mazhariyyet-i esmâsıyla beden-i cüz'îde halîfesidir. Kalbde kâbızıyyet ve bastıyyet ve merîdiyyet ve muktediriyyet ve şu'ûnât-ı hâlıkıyyet ve muhtârıyyet vesâ'ir tekâzâ-i esmâ'iyyenin bulunması hilâfeti muktezâsıdır. Şurası hafî kalmaya ki kalb şu'ûnât-ı melekûtiyyeden bir latîfe olduğundan beden-i cüz'îde hakîkatde Cenâb-ı Hakk'ın hâlıkıyyetiyle bir melekî hükmündedir. Cünûd-ı İlâhiyyedendir. Muktediriyyet ve hâlıkıyyet ve emsâliyle tavsîf-i mazhariyyet ʿalâkasıyla mecâzdır. Şu'ûnât taʿbîrinde bunu müfîddir. Binâen ʿaleyh kalb bedende Cenâb-ı Hakk'ın tasarrufunda vâsıtadır. Lâ sîmâ kalb, emr-i Rab olan rûhun tekvîn tarafına olan vechesidir. Herhâlde muzâfun ileyhin fiʿilinin muzâfa nisbeti kabîlindendir. Nitekim [146] وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى nazm-ı celîlinin sırrı bu kabîldendir.

Cenâb-ı Hak ʿaleyhu's-salât ve's-selâm Efendimizden remy, selb ve isbât etdiler. İşbu hükm-i vâhidde fiʿil-i vâhidi selb ve isbât cemʿ-i zıddeyn değildir. Zîrâ cihetleri başka başkadır ki fiʿil-i remy, selb-i hakîkatde fâʿil Cenâb-ı Hak olması iʿtibâriyle olup isbât dahı hasbü'z-zâhir râmî risâlet-penâh Efendimiz olması iʿtibâriyledir. İşte kalb-i melekûtî, cünûd-ı İlâhiyyeden olduğundan esmâdan vârid olan vâridât hasebiyle tasarrufâtda muztar ve mecbûrdur. Zîrâ melekûtiyyet hâmil-i emirdir. [147] لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ kezâlik kalbin cünûdu olan edevât-ı mâddiyye-i bedeniyye tasarrufât-ı kalbe şeref-rûh ve mutîʿdirler. Kalb, levh-i efʿâlde tehiyye olunan tasarrufâtı bi-lâ ziyâde ve lâ-noksân tıbkıyla tasarruf eder.

Kalb, bize nisbetle ridâ'dır yaʿnî vusûle mâniʿdir. Vücûd-ı beşer ise izârdır. Lâkin kalb için iki veche olup bir vechesi Hakk'adır ki bâtınu'r-ridâ' tesmiye kılınır. Bir vechesi halkadır ki zâhiru'r-ridâ' tesmiye olunur. Zâhir, ridâ' hasebiyle mâniʿ-i vusûl-i hakdır. Bâtın, ridâ hasebiyle ʿaynü'l-vusûldür. Zîrâ ridâ kalbin zâhiri ʿalâ hasebi'l-vâridât bedende tasarrufât efʿâliyye ile meşgûl olduğundan hicâbdır. Hülâsa hicâb ve ridâ' bâtın iʿtibâriyle mahcûba müşâhiddir. Zâhiri iʿtibâriyle mâniʿ-i vusûl ve şühûddur. Hâsıl-ı kelâm kalb esmâ ve sıfâtı halîfe-i Rab olup hasebü'l-hilâfet ve maʿneviyyet esmâ ile bedende mutasarrıfdır. Zîrâ sırru'l-hak olan âdemiyyetin zıllıdır. [148] ان الله خلق آدم على صورته [149] الادم سرى و انا سره öyle ise kalb arz-ı beden-i cüz'îye nisbetle âdem-i cüz'î

olup edevât-ı teşrîhiyye ve havâss-ı bâtına ve zâhire melâ'ikesi mesâbesindedir. Zîrâ kâffesi tasarrufât-ı kalbe münkâd ve mutîʿdirler. Secdeden maksad zâten inkıyâddır.

Kalb, ʿâlem-i emkinede türâb gibidir. Nitekim türâb, tekâzâ-yı hâlıkıyyete mazhar olup ʿâlemü'l-gaybdan ahz edip ʿâlemü'ş-şehâdeti izhâr eder. Ve ʿâlemü'ş-şehâdetden ahz edip ʿademe nakleder. İnbât ve imâte ile mevsûf olduğu gibi kalbde ʿâlem, ʿâlemü'l-gaybdan lisân-ı hâs üzerine "Kâf"dan yaʿnî külliyât-ı esmâdan ahz edip ʿalâ hasebi't-tekâzâ-yı el-esmâ'iyye bedende tedbîr ve tasarruf eder. Bu hâlde kalb lafzında "Lâm" ol latîfe-i melekûtiyye olan kalb olup "Bâ" ise beden ve vücûd-ı mevhûmdur. Kalb, rûhun emri olup rûha nisbetle kesîfdir. Kezâlik kalb bedenden mâ-yetehallâda alıp ʿademe itâre ve nakleder. Hâtime, kalb şekl-i sanavberî olup zamân-ı kabzda şu şekli ahz eder. Ve zamân-ı bastda ise karpuz gibi tevsîʿ eder. İşbu şekl-i sanavberî birtakım gılâf ve lifâf ve ağtiyeden ʿibâret olup tıbkı yelpâze gibidir.

Her bir leffin ʿurûk ve aʿsâba vesâ'ir âlât-ı bedeniyyeye münâsebeti olmakla kalb bu lifâf vâsıtasıyla tasarruf eder. Bu sûretde şekl-i mezkûre kalb-i ıtlâkîde vech-i meşrûh üzere hâlık ismini mahalline nisbetle mecâzdır.

وَاجْعَلْ لِی لِسَانَ صِدْقٍ فِی الْاٰخِرِینَ[150] kabîlinden olmuş olur. Kalbin rûh tarafında sekiz lif olup ahlâk-ı hamîde-i semâniyye meknûndur. Şimâl tarafında yedi lif olup ahlâk-ı zemîme-i sebʿa mestûrdur. İşbu lifâf havâ ile memlû olup yelpâze gibi lifâf taharrikdedir. Vasatında bir katre demden mâ-ʿadâ bir şey yokdur.

Rûha Olacak Murâkabe

Sâlikin latîfe-i rûha murâkabe edeceği zamân zâtü'l-bahtdan vârid olan feyz-i İlâhî evvelâ sıfât-ı subûtiyyenin zıllı olan İbrâhîmiyyete, İbrâhîmiyyetin nisbet-i subûtiyyesinden zılla ki hazret-i şeyhin rûhuna ondan rûh-ı sâlike feyzin cereyânını mülâhaza eder. Herhâlde ve her latîfede sâlik kendisini hazret-i şeyhin zıll-ı maʿkûsu farz eder. İbrâhîmiyyet lisân-ı hâsda sıfât-ı subûtiyyenin zıllı mertebe-i sıfâtda insân-ı ekber değil midir?

Ervâh, İbrâhîmiyyet makâmına ve zuhûr eylediği min ciheti'l-ervâh pederimizdir. Bu ecilden rûhu'l-küllî ve ferş aʿyân-ı sâbite tesmiye kılınır. Şurası hafî kalmaya ki İbrâhîm ıtlâk olunan zât işbu makâm-ı İbrâhîmiyyeti hâ'iz ve hâmil olan bir zât-ı nebî-i zîşândır ki

cihet-i ervâhda bize peder olan ol zâtdır. İbrâhîmiyyete peder ıtlâkı masdarına ervâh gibi baʿzı iʿtibârât ve nisbet iledir. [151] وَاَذِّنْ فِى النَّاسِ بِالْحَجِّ يَاْتُوكَ رِجَالًا nazm-ı celîlinin sırrı ve bu zât-ı ricâl yaʿnî ervâhın makâm-ı İbrâhîmiyyete zuhûr ve bede' ve neş'eti ve ervâhın ene ve ente ile imtiyâzı ve elest sırrı makâm-ı İbrâhîmiyyetde olması iʿtibâriyledir. Ricâl, racülün cemʿi olduğundan imtiyâz meşrûhu gösteriyor. Zî-rûhun kâffesine hayât İbrâhîmiyyet vâsıtasıyla vârid olur. Bu makâmda dahı tecellî yüz ismiyle olur. Rûh, âlem-i emkinede su gibidir. Nitekim su [152] وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَىْءٍ delîli ile ihyâ edip nârı itfâ etdiği gibi rûh dahı ihyâ ve itfâ eder. Nitekim ervâhın zi'l-zıllı olan İbrâhîm ʿaleyhi's-selâmda olduğu gibi ki

[153] يَا نَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَامًا عَلٰى اِبْرٰهِيمَ âyet-i celîlesi nâtıkdır. Hâsıl-ı müfâd tecelliyât-ı mâ'iyye tekâzâ-yı İbrâhîmiyyetdendir. Tecelliyât-ı mâ'iyye-i külliyede rûhu'l-küllî olan İbrâhîmiyyet mutasarrıf olduğu gibi beden-i cüz'îde İbrâhîmiyyetin cünûd ve zilâli olan ervâh-ı cüz'iyye ʿunsur-ı mâ-ı cüz'iyyede müdîrdir.

Sırra Olacak Murâkabe Beyânındadır

Zâtü'l-bahtdan vârid olan feyz-i İlâhî evvelâ şu'ûnât-ı zât makâmına ondan zıllı olan Mûseviyyete, Mûseviyyetden zıllına ki hazret-i şeyh murâddır. Sırr-ı sâlike cereyân feyz mülâhaza olunacakdır. İşbu Mûseviyyetde tecellî'-i zâtdan ve eniyyet-i İlâhiyyedendir. Zîrâ zâtın şu'ûnâtı menşe'dir. Mûsâ 'aleyhi's-selâm naʿleynine nazar etdiğinde [154] فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ sırrı zuhûr etdi ki bu tecellî-i efʿâldendir. Naʿleyn-i sübhanü'l-vech olan hücub-ı nâriyye hücub-ı nûriyyedir. Mezâhir-i mümkünâta nazar etdiğinde ʿulvî ve süflî, küllî ve cüz'î eşyâdan yaʿnî şecere-i kâ'inâtdan [155] اِنَّنِى اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِى sırrı zuhûr etdi. Fakat tecellî-i evvel rubûbiyyetden olup tecellî-i sânî hazretü'l-esmâ olan vâhidiyyet ve ulûhiyyetdendir. Mûsâ ʿaleyhi's-selâma olan tecelliyât kâffesi eşyâdan olduğundan Mûsâ ve Tevrât sırf zâhirdir. Hattâ Mûsâ ʿaleyhi's-selâmdan zuhûra gelen havârik-i ʿâdiyye ʿasâ gibi edevât-ı zâhireden sırf âfâkî zuhûra gelmişdir. Hattâ bu sırdandır ki kavm-i Mûsâ [156] اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً dediler.

Yaʿnî Cenâb-ı Hakk'ı bize cehreten göster dediler. Lâkin ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm sırf bâtınî ve rûhânî olduğundan ihyâ-i emvât gibi havârik-i enfüsiyye ve bâtıniyye zuhûra geldi. Hattâ o kadar ekl ü şürble ünsiyetleri yok etdi. Lâkin kavmi levâzımât-ı beşeriyyeye inhimâk

eylediklerinden ahkâm-ı İnciliyye üzerlerinden refʿ olundu. Dînlerini zâyiʿ etdiler. ʿÂlem-i sır âteş gibidir.

ʿUnsurda nâr sırrın şu'ûnâtıdır. Zîrâ sır, Mûsâ ʿaleyhi's-selâmın zıllıdır. Mûsâ ʿaleyhi's-selâm kendisi nârî olduğundan tâbûta mevzûʿan Nîl'e kazf olundular. Zîrâ su âteşi itfâ eder. اِنِّی اٰنَسْتُ نَارًا[157] اَنِ اقْذِفِیهِ فِی التَّابُوتِ فَاقْذِفِیهِ فِی الْیَمِّ[158] âyet-i kerîmeleri nâtıkdır. Mûseviyyete mazhar-ı tecellî-i Rahmândır. Zîrâ Rahmân ʿarş üzerinde cilve-ger oldu. Hâlbuki ʿarşu'r-Rahmân su üzerindedir. Mûsâ ʿaleyhi's-selâm da suya kazf olundu. Sırda tecellî-i letâ'if sâ'ire ki yüz esmâ-i İlâhiyye ile olur.

Hafîye Olacak Murâkabe Beyânındadır

Zâtü'l-bahtdan vârid olan feyz-i İlâhî sıfât-ı selbiyeye ondan ʿÎseviyyete, ʿÎseviyyetden sâlikin hafâsına cereyân feyz-i mülâhaza olunacakdır. Sıfât-ı selbiye Cenâb-ı Hakk'ı ekl ve şürb tehayyuz ve temekkün ve hulûlden vesâ'ir mahlûkun muttasıf olduğu evsâfdan meselâ ʿabdın mevsûf olduğu mürîdiyyet ve muktediriyyet-i hâdiseden ve emsâlinden tenzîhden ʿibâretdir.

Hazret-i ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm sırf melekûtî olduğundan kuyûdât-ı beşeriyyeden münselih ederler. Bu ecilden istifâzaları selbiyedendir. ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâmın beşeriyyete münâsebeti vâlideleri tarafındandır. Bu cihetden hafâ İbrâhîmiyyetin yaʿnî rûhun sırrı olup bize hafîdir. Âdemiyyetle münâsebeti yok gibidir. Zîrâ hilkat dört nevʿdir. Evvelkisi Âdem ʿaleyhi's-selâmın hilkatidir. İkincisi Havvâ'nın hilkatidir. Üçüncüsü ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâmın hilkatidir. Dördüncüsü bizim hilkatimizdir. Bu dört nevʿin yek-dîğerlerine münâsebeti min vechedir. Hafâ, ʿâlem-i halkda hava gibidir. Zîrâ ʿÎseviyyetin zıllıdır.

ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm havâya ʿurûc etdiler. Nitekim hadîs-i şerîf şeref-sudûr eyledi.

سمعت ان علیه السلام یمشی فی الماء ولو ازداد یقیناً لیمشی فی الهواء [159] yaʿnî ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm işitdim ki suda meşy edermiş. Eğerçi yakîni müzdâd olsa havâda meşy eder. Bu hadîs-i şerîfde ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâmın havâya ʿurûcuna işâret vardır. Melekûtiyyet ile havâya ʿurûc vâkıʿ olur. Latîfe-i hafâda dahı tecellî yüz Esmâ-i İlâhiyye ile olur. ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâmın ʿurûcu Kur'ân ile sâbittir.

İhfâya Olacak Murâkabe Beyânındadır

Zâtü'l-bahtdan vârid olan feyz-i İlâhî evvelâ şânü'l-câmiʿ makâmına ondan Hazret-i Muhammedîye ondan zıllına ondan ahfâ-yı sâlike feyzin cereyânını mülâhaza edecekdir. Hazret-i risâlet-penâh Efendimiz mecâmiʿüş-şu'ûnât olduklarından kavseyne kâb olmuşdur. Zîrâ şarkîde değillerdir, garbîde değillerdir. Kavs-ı zâhir, kavs-ı bâtını muhtevîdirler. Onun için insânın ahfâsı vasatda vâkiʿ olmuşdur.

ʿAleyhi's-salât ve's-selâm Efendimizden zuhûra gelen muʿcizât-ı bâhire hem zâhirî hem bâtınîdir. Beyân olunduğu vecihle Mûsâ ve ʿÎsâ ʿaleyhimu's-selâm hazerâtının böyle değildir. Ahfâ, ʿâlem-i imkânda nefis mukâbilindedir. [160] لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ buyuruldu. Letâ'if-i sâ'irenin eczâ-i ʿunsuriyyesinin yerine münâsebetleri olup da ahfânın eczâ-i ʿunsuriyeyi câmiʿ olan nefs-i nâtıka mukâbilinde olması ahfânın kavs-ı Muhammed'e olan münâsebeti hasebiyledir. Zîrâ Muhammed ʿaleyhi's-selâm şânü'l-câmiʿdir. ʿÂlemü'l-emri câmiʿ olduğu gibi ʿâlem-i halkda da câmiʿdir. Bu makâmda tecellî yine yüz esmâ iledir. Gerek sarf-ı murâkabede ve gerek zikirden evvelki murâkabede ve gerek zikirde huzûr bulmak şartdır. Yoksa bir oturuşda mecmûʿ-ı letâ'ife murâkabe ve zikir lâzım değildir. Her ikisi de huzûr-ı sâlik miʿyâr tutulur. Murâkabede ahvâl-i mevt ve ahvâl-i kabir ve ahvâl-i sırât ve haşır ve muhâsebe ve meʿâsî [161] وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ nazm-ı celîli muktezâsı üzere ʿilâve-i tefekkür edilecekdir.

İhvânlara tefhîmi işbu tefekkür-i murâkabeden sonra ve Fâtiha'dan evvel hatm-i şerîf kırâ'at etdiren zât cehren iʿtisâm-ı şerîfdir. Mecmûʿ-ı ihvânda ihfâlarında habl-i metîn ve ʿurvetü'l-vüskâ olan kitâb ve sünneti mülâhaza ederler. Ke-ennehümâ kâffe-i ümmeti ve vücûdumuzu müstevlî bir nûr tasavvur ederler. Tefekkür ve iʿtisâm-ı şerîf ihvânların derslerinde dahı muʿteber ve mültezim tutulacakdır.

"Allâhümme salli ʿalâ seyyidinâ Muhammed" letâ'ifü'l-latîfe darb olunup mecmûʿ-ı cünûd-ı rusul ve enbiyâ ʿaleyhimü's-selâm hazerâtı ve içlerinde Muhammed ʿaleyhi's-selâm serdârı ve cemîʿini muhtevî mülâhaza olunacakdır. [162] فان جندنا هم الغالبون nazm-ı celîlinden murâd cünûd-ı rusul ve nûndan murâd mecmûʿ-ı rusulü câmiʿ insân-ı ekber olan zât Muhammed ʿaleyhi's-selâmdır.

Rusul-i kirâm hazerâtıyla münâsebet-i Muhammediyye cedd-i Muhammedîdedir ki rusül-i kirâm hazerâtının cîm yaʿnî hülâsa-i ekl ü şürb vâsıtasıyla aslâb-ı pâklerinden müteselsilen neş'et-i ʿunsuriyyede zuhûr etmişlerdir. Hâsılı kelâm Muhammed ʿaleyhi's-selâm cesed-i müddehir olarak içlerinde mevcûd yaʿnî eczâ-i ferdiyye-i imkâniyye olarak beşeriyyetleri içlerinde mevcûd olup hakîkatleri sîn olarak insânü'l-kebîr olarak cemʿîsini hâvî belki Hazret-i Âdem'de bile sırr-ı aʿzam Muhammed ʿaleyhi's-selâmdır. Secdedeki sîn işbu sırr-ı aʿzam rûhu'l-ekber olup âdemde olduğu iʿtibâriyle cesed-i Muhammediyyesinin sîni, mîmi üzerine takaddüm etmişdir. [163] كنت نبياً و آدم بين الماء والطين hadîsi nâtıkdır. Zîrâ 'sîn' rûhu'l-ekber-i Muhammediyyedir ki neş'et-i rûhâniyye iʿtibâriyle mu'ahhar ve hâtem olduğundan sîn cîmden te'ahhur ederek cesed olmuşdur. Zîrâ insân-ı hâsda cîm ekl ü şürb ve mûnisdir. "Ve ʿalâ âli seyyidinâ Muhammed" letâ'if-i cemîʿ-i cesede darb olunacakdır. İnsân nüsha-i kübrâ olduğundan cemîʿ-i ʿavâlim mesâbesindedir. Bu sûretde kâffe-i kâ'inât insâna nisbetle ceseddir. Âlden murâd sıddîk-i ekberdir. İlâ yevmi't-tenâd zuhûra gelen ve gelecek ümmet-i mutlaka-i külliyedir. Mecmûʿ-ı ümmet ve nesl-i pâk-i Ahmedî ve mîm-i Ahmedî bile birlikde bu makâmda mülâhaza olunacakdır. Yalnız ashâb hazerâtının Muhammed ʿaleyhi's-selâma münâsebetleri vücûd-ı Muhammedî iʿtibâriyledir. Yine bu vücûd ceseddir. Fakat sînin beşeriyyete nüzûlü yaʿnî neş'et-i beşeriyyetde Muhammed ʿaleyhi's-selâmın zuhûruyla cesed-i vücûd olmuşdur. Lâkin tâbiʿîn ve bizim nisbetimiz cism-i Muhammediyye vâsıtasıyladır ki cîm yaʿnî evlâd ve nesl-i pâk-i Ahmedî ve mîm yaʿnî şu'ûnât-ı vahy ve selbiyye ki kitâb ve şerîʿatı el-ân içimizde mevcûd olup bununla münâsebetimiz vardır.

[164] انى تركت فيكم الثقلين كتاب الله وعترتى cismin sîni melekûtiyyet-i Muhammedîden cîm dahı ʿurûc etse cism-i Muhammedînin dâru's-selâm veyâhûd dâru'l-huld olması lâzım gelir ki her ikisi cennetdedir. Böyle gâyet teshîkde olan dâru's-selâm veyâhûd dâru'l-huld zılâl-i hakîkat-i Muhammediyyedir ki her ikisine münâsib ne keyfiyyetde olur? Bizim bu beyânımızda emvâta râbıta edenlere cevâb vardır. Zîrâ berzah kabirden rûhâniyyetden istifâza etmek Anadolu'da bulunan bir kimsenin İstanbul'da bulunan bir âdem ile mükâleme etmesi kabîlinden olur ki aralarında berzah-ı bahr hâ'il olduğundan muhâvere muhâldir. ʿÂlem-i kabir ʿâlem-i melekûtun bile fevkindedir. Zîrâ melekler de mevti zâ'ikdir.

Mâ-baʿdı var.

Matbaʿa-i Âmedî Müdür: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur. Müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı "el-Mirsâd"

Hakâyıku't-Tecrîd fî Menâzili't-Tevhîd

ʿİlm-i tevhîde dâ'ir son derece tedkîkât ve tetebbuʿâtla yazılmış ʿArabîyyü'l-ʿibâre bir eser-i dînî ve ʿilmîdir. Esâsât-ı dîniyyeyi gâyet vecîz bir lisân ile ifâde eder. ʿİbâresinin sehl-i mümteniʿ derecesinde olması istifâdesini teshîl etmişdir. Lisân-ı celîl-i ʿArabîye uzun uzadıya değil şöylece vukûfu olan ihvân-ı dîn mütâlaʿasından müstefîd olur ve bir kudret-i ʿilmiyye kesbedebilir. Beş kuruşluk posta pulu gönderildiği sûretde ayrıca posta ücreti alınmaz.

Sohbetü'l-Mele'i'l-Aʿlâ

Bu dahı ʿArabîyyü'l-ʿibâredir. Âdâb-ı sohbet ve muʿâşeret hakkında kıymetli mütâlaʿâtı hâvîdir. "Kimler ile musâhabet edilmesi lâzımdır, insân musâhabet etdiği kimseleri nasıl taʿyîn ve intihâb etmelidir?" bütün bunları ve ahlâk-ı beşeriyyeyi muvâfık hikmet olarak tafsîl ve irâ'e eden bir mecelle-i mübecceledir. Üç kuruşluk posta pulu mukâbilinde ârzû buyuran zevâta takdîm olunur.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı "el-Mirsâd"

ʿAded 9

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Leyle-i Regâ'ib Münâsebetiyle

el-Mirsâd

Edvâr-ı ʿÂlem – Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn

Kürre-i arza ʿârız olan hâlâtın insâna ʿârız olan hâlâta cihet-i müşâbeheti… Gıdâ mütemâdiyen vürûdu sebebiyle hayâtı ne sûretle temdîd eder? Gıdâ tarîkiyle gelen vücûd… Vücûd-ı nesîmî… Vücûd-ı gıdâ'î... Vücûd-ı ʿunsurî… Hayât-ı kabir ve hayât-ı âhiret… Kan, hayvânâtın vücûdunu besler. ʿAcabâ arzın vücûdunu beslemek için hizmet gören şey nedir? Mâ-i ʿazb... Mâ-i milh-i zuhal, müşterî, merîh, zühre, kamer, felek-i tedvîn, felek-i mütemmim felek-i cevv-i zührî, felek-i mümessil-i hayvânâtın inkırâz-ı nesli, gars-ı eşcâr... vesâ'ire

İhlâs ve Murâkabe

Tarîkat-ı ʿaliyye-i Nakşiyye âdâb ve erkânına dâ'ir iki büyük eserden mühim bahisler

Sekizinci nüshadan mâ-ba'd

Sanâyiʿ-i Milliye İntibâʿâtından

Çin Vâʿizi Seyyid Tâhir

Nüshası 50 paradır

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[165]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 3 Recebü'l-ferd 1332 Perşembe 15 Mâyıs 1330 ʿAded: 9

Leyle-i celîle-i Regâ'ib münâsebetiyle:

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ[166]

Bugün mukaddes tanılmış eyyâm-ı mübârekeden birine musâdifdir. Bu gibi eyyâm-ı dîniyyede hissiyât-ı İslâmiyyeyi iʿlâ edecek derecede gösterilen tezâhürât-ı dîndârâna kulûb-i ehl-i îmânı ne derecelerde nûr-ı mübâhât ile tenvîr ediyor, bunu bi-hakkın taʿrîf mümkün değildir.

Şöyle mukaddes bir vesîle ile kâri'în-i kirâmımıza bu bâbda baʿzı maʿlûmât ʿarz etmek istiyoruz. Leyle-i Regâ'ib maʿlûm olduğu üzere Hâtemu'l-Enbiyâ Hazret-i Muhammedini'l-Mustafâ sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerine vâlide-i mükerremeleri Hazret-i Âmine radıyallâhu ʿanhânın hâmil kaldıkları şeb-i mukaddes ki receb-i şerîfin ilk cumʿa gecesidir.

Bir insânın zuhûru için vâlide bir mazhardır. İbtidâ, nûr-ı mukaddes-i Muhammediyye ʿâlem-i melekûtdan ʿâlem-i melekde zarûriyyât-ı beşeriyyenin elzemi olan vâlideye teʿâküs etdi. Onun vücûdundan bir hilʿat ile beşeriyyeti taleb eyledi.

Peygamberimizin henüz vücûd-ı beşeriyyeti iktisâb etmezden evvel

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ olan vücûd-ı behbûd-ı rahamevetiyyesi ʿâlem-i kevne teʿalluk etmiş. İşte bu geceye

leyle-i Regâ'ib deniyor. Receb vahîddir ferîddir. Zîrâ nefis yok, rûh yok kalb de yok. Receb, ferd-i külliye-i Muhammediyyedir (ʿaleyhi's-selâm).

ʿÂlem-i vücûdda bizim nûr-ı îmân dediğimiz envâr-ı sâtıʿa-i ceberûtiyye bu gecede tulûʿ eden şems-i tâbân-ı hidâyetin el-ân vâlî hîn-i pür-lemeʿân eşiʿa-i hayât-bahşâsıdır. Rahmeten li'l-ʿâlemîn olan Hazret-i Rasûlullâh sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimizin beşeriyyet-i mukaddese-i risâlet-penâhîleri vazîfe-i mübelliğesini icrâdan sonra âhirete, ʿâlem-i bekâya ʿurûc etdi.

Cenâb-ı Hak kemâl-i kereminden Rasûlullâh Efendimizi bize rahmet olarak irsâl buyurdu. [167]ان رحمتی سبقت غضبی işte buna dâldir. Rahmet ki vücûd-ı İslâmiyetdir. Dîn-i mübîne fart-ı mutâvaʿat ile dünyâ ve âhiretimizde kendimize yarayacak iʿtikâd ve ʿamelde bulunacak ʿilim ve maʿlûmâtı tedârik etmeliyiz. Gazab-ı İlâhiyye ki maʿsiyet gibi küfür gibi neʿûzübillâh fenâ ahlâk ve sıfatlardır.

Allâh'a ʿubûdiyyetle ne yapacağız? Gazabından tahlîs-i nefs edeceğiz. ʿÂlem-i dünyâda, ʿâlem-i hayât-ı beşeriyyetde kendi menfaʿatimizi taʿyîn ve taʿakkul etmeye çalışalım. ʿÂlem-i büht ve hayretde hîçbir yere gitmeye ve hîçbir şeyi yapmaya iktidârımız kalmaz. Peygamberimizin vücûd-ı akdes-i risâletleri bizim mecmûʿumuza rahmetdir. Böyle bir rahmet-i İlâhiyyenin dâmen-i saʿâdeti nedir? Dünyevî ve uhrevî kâffe-i saʿâdetimizi kâfil olan Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şândır.

Bu hayât bize bir rahmet-i sâbıkadır. Bu rahmet-i sâbıka ile Cenâb-ı Hak bize hayât, ʿilim, kudret, irâdet vermişdir. Hayâtı Cenâb-ı Hak kendisi te'mîn etmiş. Te'mîninin sebebi de bizi yokdan yaratmış olmasıdır. Hakîkaten hayâtımıza medâr olan havâyı sâ'ir gıdâ ve meşrûbât gibi kendimiz tedârike mecbûr olmuş olsa idik ʿacabâ taleb-i maʿîşet için bile yine kendisine muhtâc olduğumuz bir şey'i nasıl tedârik ve istihsâl edebilirdik? İlâh-ı ra'ûf ve Rahîm olan Allâh Teʿâlâ Hazretleri havâda harc yaratmamışdır. Çünkü hayâtımızın en birinci me'hazı, ʿırkı havâdır. Biz ağzımızdan havâya asılmışız, sâkı gökde olan şecere-i tûbânın meyveleri gibiyiz. Havâsız yerde insân beş dakîka yaşayamaz. Bir iki ağzını açar kapar, havâ gitmezse içindeki, damarlarındaki havâyı alır, sonra o da söner.

İnsânın kulağından giren şey içine girer. Orada bir kalb vardır. O kalb söylenilen şeyleri tefekkür ederek menfaʿat ve mazarratı taʿyîn eder.

Nûr-ı mukaddes-i risâlet-penâhînin ʿâlem-i melekûtdan ʿâlem-i ecsâm ve beşeriyyetde vücûd peydâ etmek üzere nüzûlüne Regâ'ib denir. Regâ'ib, Hazret-i Rasûlullâh sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimizin peder ve mâderleri zifâfı gecesine şeref-tesâdüf etdiği dahı rivâyet edilmekdedir. Receb, şaʿbân, ramazân, şevvâl, zi'l-kaʿde, zi'l-hicce, muharrem, safer, rebîʿu'l-evvel, şu dokuz ay regâ'ibin işâret-i maʿneviyyesi hükmündedir. Baʿzıları dokuz aydan az olduğuna kâ'il olmuşlarsa da o ihtilâf-ı ʿâdetin hilâfıdır. Ne ziyâde ne noksân kabûl eder.

Rasûlullâh Efendimizin ahlâk ve harekât ve sekenâtları gibi vücûd-ı mübârekleri dahı her cihetden derece-i kemâlde halk buyurulmuşdur. وَمَا اَرْسَلْنَاكَ[168] halk-ı ʿazîm sâhibi olan zât, "Biz seni irsâl etmedik (اِلَّا) ancak (رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ) ʿâlemeyne rahmet olarak irsâl ve nübüvvet sıfatıyla baʿs etdik." (وَمَا)daki vâv bir mîme tesâdüf ediyor ki ona "Risâlet-i râfiʿa" ve "Risâlet-i mutlaka" derler. Şu'ûnât-ı ʿilmiyye ile nefyini gösterir. (اِلَّا) şibh-i bâtıldır. Hakîkî olmakla berâber bâtıla benzer.

Cenâb-ı Hak dünyâyı yaratdıkdan sonra âdemin maʿîşeti için lâzım olan şeyleri yaratdı. Dünyâyı insân yaşayacak bir sûrete getirmedikçe âdemi getirmedi.

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ[169] Vech-i Rab nedir? Rûha teʿalluk eden şeylerdir. Göz ve kulak gibi sâ'ir havâss-ı selîme ki esbâb-ı ʿilimden maʿdûddur. Tebeddül eder gider. Seni Rabbin bu ʿâleme getirmiş bir şey yapıyor. Bu vücûd, hisse-i türâbdır. Elbette bir hakîkatin var. Pâbûçları giyip de çıkardığın gibi فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ[170] beşeriyyetin olsun melekûtiyyetin olsun ikisi iki naʿldir. Beşeriyyet ciheti dünyâ, melekûtiyyet ciheti âhiretdir. Bir tâlib-i Hak, Allâh için her ikisini de terk eder. Seni teşkîl edecek ecsâm seni teşkîl etmek için "Melikü'l-arz" taht-ı tasarrufunda seni hedef etmiş sana münʿatıfdır. Sen ʿâlem içinde nesin? ʿİllet-i gâ'iyesin. Sen olmasan başka ʿâlem olmaz. Ekmek olsa, su olsa ne işe yarar? Receb demek, beşer demekdir. Senin vücûdun vâlidenin vücûdu demekdir. ʿİlim, kudret ve kâffe-i cihâzâtda olan kuvvet senin pederinden mevrûsdur. Lahm, şahm, dem ve ʿadalât gibi şeyler vâlidenin hissesidir.

Hazret-i ʿÎsâ salavâtullâhi ʿalâ nebiyyinâ ve ʿaleyhi's-selâm melekûtî bir vücûda mâlik idi. Beşerdir, âdem oğlu değildir. Âdemin kızı Hazret-i Meryem'in oğludur. Hazret-i ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm şerâfetinden için erkek idi. Hazret-i Meryem, benât-ı Havvâdır. Hazret-i

ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâma benî âdem demezler. "ʿÎsâ ibn-i Meryem" derler. Çünkü ibn-i Meryem demek ibn-i âdem değil demekdir. [133]

Cenâb-ı Hak, hakîkat-i Muhammediyenin (ʿaleyhi's-selâm) ʿâlem-i kevne inzâlini murâd buyurdu. Füyûzât-ı mukaddese-i Ahmediyye bir şu'ûnât-ı ʿilmiyye ile vücûd-ı beşeriyyete nüzûl etmek için melekûtiyyetin havâyic-i zarûriyyesinden nisânın istiʿdâd-ı telebbüsüne nüzûl etdi. Bu nûr-ı akdes kevne müteveccih olduğundan beşeriyyeti amaç ve hedef edindi. Şehr-i recebü'l-ferdin ilk cumʿa gecesinde nüzûl ederek tele'lü' eden envâr-ı celîle-i Muhammediyyeyi (ʿaleyhi's-selâm) takdîs ederiz.

Kulûb-ı mü'minîn ve mü'minâta bu nûr-ı mübîni ilkâ ile gark-ı nûr eyleyen Cenâb-ı Kâdir-i Mutlak Hazretlerinden ihvân-ı dînimiz ile berâber bizleri mesrûrü'l-likâ buyurmasını tazarruʿ ve niyâz eyleriz.

el-Mirsâd

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Yedinci nüshamızdan mâ-baʿd: **Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn**

Kürre-i arzın ʿâlem-i insâna müşâbeheti iki vecih üzeredir. Bir vechi insân gibi bedel-i mâ-yetehallele muhtâcdır. O ihtiyâcı şemsin bahr-ı mescûr üzere ʿaksetmiş olduğu ziyâdan tekeyyüf eden şibh-i havâ gibi bir şey ile te'mîn eder.

Kürre-i arza ʿârız olan hâlât, insâna ʿârız olan ahvâlâta müşâbihdir. Yek-dîğeriyle mukâyese ve muvâzene olunsa diğeri âharın ʿaynı olduğu tezâhür eder. Meselâ ekl ü şürb hayvânâtda cûʿ denilen marazın ismidir. İşte bu cûʿ ʿillet-i mütedâ'imesi insân ve hayvânları kevnin bir nisbet-i teʿabbüdiyyesiyle eşyâda zî-rûh ve gayrı zî-rûh mecmûʿ-ı ecsâma musallat eder. Bu ise kevnin hayvânâtda husûl-ı tasarrufuna ʿâ'id bir eserin ismidir. Kevnin teʿabbüdü - ki bize olan mutâbaʿatı demekdir- iki nevʿ üzeredir: Bir nevʿi hayvânların yiyip içdikleri me'kûlâtı îrâd mahallinde masrûfa bedel olarak o masrûfa şebîh bir sûretde onun hâline benzetmeye ve hazmederek vücûd bir nisbet-i

[133] Bu bâbda îcâb eden tafsîlâtı inşâAllâh nüsah-ı âtiyemizde ʿarz ederiz.

tabîʿatda ve halk-ı evvele müşâbehetinde bulunsun için gıdâların mütemâdiyen vürûdu sebebiyle vücûd-ı metbûʿasını ecel-i muʿayyenesine kadar temdîd eder. Gıdâ dediğimiz şeyler hayvânât için gûn-â-gûn tarîk ile hâsıl olur. Bu gıdâ her hayvâna kendi vücûdu nisbetinde ihsân buyurulmuşdur. Baʿzı hayvânın gıdâsı bir diğerine aslâ yaramaz. Cenâb-ı Hak elsine ve elvânı ihtilâf üzere yaratdığı gibi zevi'l-hayâtın gıdâlarını dahı muhtelif sûret ve muhtelif nisbetde halk etmişdir. Bu eşyâ-yı mevrûdeyi kendi zâtına mülhak ederek ziyâ-yı hayâtını temdîd eden ve ʿaynı o ziyâ misillü kâ'im olan vücûd gıdâ tarîkiyle gelen vücûdun ʿaynıdır. Gerek vücûd-ı nesîmî ve gerek vücûd-ı gıdâ'î ve gerek vücûd-ı ʿunsurî hep bir şeydir. Teʿaddüd kabûl etmez. Melekût-ı ebrâra tayerân eden vücûdun bugünkü günde bulunan senin vücûdunun gayrı değildir. ʿUrûcu olan bu vücûdun sana münâsebeti senin mahmûl olduğun vücûdun şebîh ve ʿaynıdır. Bi-hasebi't-tayerân ʿaynı değilse de bi-hasebi't-tekarrur ve't-telemmüs gayrı dahı değildir. Beynlerinde bir nisbet-i mütesâʿide melekût-ı ʿilliyyîne vücûd-ı nesîmînin bedeninize nüzûlü tarîkiyle eşyâdan size vârid olan vücûd-ı mütemâyile ve Mütelâhika münâsebetiyle tevâzun ederek mekânetde müstakardır. Hayyiz ve mekânında istikrârı vardır. Menhâz olan vücûd gıdâ ile telâfî-i mâfât etdiği gibi vücûd-ı tayerânı dahı ânen-fe-ânen bu vücûd-ı mahmûlün sarf eylediği gıdânın eserinden hâsıl olan rûhun tayerânından istikmâl-i vücûd etmekdedir. Bir nisbete varıncaya kadar kim oradaki vücûdu kemâlât-ı uhreviyyeyi istihsâl etdiğinde ecel-i mevʿûdu ile burada bakiyye-i rûhu oraya munzam olur. إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي عِلِّيِّينَ[171] hayât-ı kabir ve hayât-ı âhiret dedikleri de kitâb-ı ebrârın aʿlâ-yı ʿilliyyînde olan vücûdudur. Bir vücûd-ı mevhûbe istikmâl edinceye kadar kevn-i teʿabbüdîde takarrur ve istikrâr ve bu ihtizâzât-ı hayât ile tayerân etmekdesin. Lâkin burada yine sensin bi-hasebi'l-ʿurûc senin ʿaynın olmayıp ʿâlem-i misâlde senin bir meselin olduğu ihtizâzât-ı hayât hasebiyle gayrın dahı değildir. Bir şemʿin şuʿâʿı ile muzlim bir dâ'ireyi tenvîri kabîlindendir.

Bu beden makinesi bir sürʿat-i mütemâdiyede pey-der-pey seni husûle getiriyor.

Bir tarafdan heyûlât-ı gıdâ'iye vücûdunu tertîb edip seni dâ'imâ bir âhiret vücûduna ilhâk etmekdedir. Sen yine maʿdûm olmaksızın sensin. Kezâlik ʿâlemde her şey için ʿazîm bir inkılâbât vardır. Otlar, hayvân ve hayvânlar -me'kûlât-ı nebâtiyye ve hayvâniyye- insân olur. Ve insânların kısm-ı rûhânîsi yaʿnî ecsâm-ı nûrâniyyesi aʿlâ-yı ʿilliyyîne gider.

Ve enkâz ve fuzûlâtı türâba mülhak olur. Bir devirdir ki deyyâr olan Cenâb-ı Bârî Teʿâlâ Hazretleri bu ʿâlem-i halkîde maʿnen zâhirdeki misli devrân etdiriyor. Yaʿnî iki eliyle yoğurmuş olduğu türâbdan bir hınta yapıp sâ'ir gıdâlarda kezâlik onun vücûduna kâ'im olacak bir kudret eliyle zâhirde tekevvün eden gıdâların mecmûʿunu ekl tarîkiyle Allâh Teʿâlâ Hazretlerinin iki elinden diğer bir eli kim bâtın elidir. Senin irâden ile yaʿnî ağzına o yemeği götürmekle o yemek Cenâb-ı Hakk'ın senin vücûdunu tahmîr edecek diğer eline geçip orada senin vücûdunu teşkîl ve tasvîr eder. Ve bedel-i mâ-yenhalle taklîb ederek bekâ ve istikrârın senin vücûdunu ʿâlem-i sûretde hayâl gibi gösterir.

İmtisâs-ı Dem

Kan, hayvânâtın vücûdunu besleyerek büyümelerine hizmet eden bir mâdde olduğu gibi bu kan insâna lâzım olacak şeyleri vücûdun her tarafına ulaşdırmak ve muzır olan şeyleri münâsib bir mahalden defʿ etmek hizmetini îfâ eder. Arzın vücûdunu beslemek ve büyütmek hizmetini kan hükmünde olan su ve havâ görüyor. Bu kan ve havâ hayvânda ne hizmet görüyorsa kürre-i arzda da suʿayn-ı o hizmeti görüyor. İnsânda kan iki nevʿ olduğu gibi kürre-i arzda da mâ-iʿazb ve mâ-i milh gibi su dahı iki nevʿdir. Su ve havâ ve âteşden mürekkeb olarak yer yer kürre-i arzda dâ'imâ hüküm-fermâ olan bürkânlar indifâʿât-ı arzın gayrı değildir. Deniz suları havâya tebahhur ederek havâ sûretinde kürre-i arza hulûl ve oradan kırmızı kan hükmünü alan mâ-iʿazb sûretine girip yenâbiʿ ve evdiye hâlinde merciʿi olan bahre gider. Eğer denizler tebahhur etmemiş olsa idi ân-ı vâhidde dünyânın birden mahv ve helâk olması iktizâ eder idi. Denizlerin suyu havâda tebahhur ederek istiʿmâle sâlih bir hâle gelecek sûretde beyâz suya münkalib oluyor.

ʿUmûm deryâlar takrîben bir ʿasır müddet zarfında pey-der-pey değişip kâmilen tâzelenmekdedir. Eğer denizin görünen manzarasında su bulunmamış olursa bir cisim şeffâf olarak ecsâm-ı nûrâniyyeden halka gibi bir irtifâʿ-ı mahsûsda arzın etrâfına dâ'iren-mâ-dâr çevirir. Ve su dediğimiz hayâtü'l-eşyâ yine ʿurûk ve aʿsâb-ı kürreden çıkıp bu hayâtı sûret-i mahsûsada muhâfaza eder. Zühal ile müşterî berâber değildir. Zühre ile arzın birbirine müşâbeheti varsa da zî-rûh beslemekde merîh ve müşteriye benzemezler.

Zühre ile kamer birbirine müteʿâkis bulunduğu gibi müşterî ile zühal her ne kadar sâlhûrde olsalar da meyânelerindeki bâhir ve zâhir olan muhâlefetlerini aslâ değişdirmezler. Nitâk-ı zühal - zühal ile nitâk arasındaki harâret-i müfritadan yılan ve ʿakrep gibi bir nevʿ hayvânât-ı maʿîşetü'l-harâre husûle gelmesi câ'iz ve ihtimâl dâhilindedir. Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şânda [172] وَالْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ [173] سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا buyurmuşdur. Bunlar her ne kadar arza mutâbıkı bir maʿnâ ifâde ederlerse de kendileri başlı başına bir ʿâlem olduklarından arzda olan su ve hayât gibi şeylerin bunlarda dahı bulunmasını taʿakkul ederek taʿyîn ve tatbîkde ʿakıl kâsırdır.

İnsânlarda olan erkeklik ve dişilik gibi kürrreviyâtda da ezvâc halk olunmuş olduğu henüz keşf ve taʿyîn olunamamış ise de ileride bu makûle havâdisâtın keşf ve taʿyîn olunacağı şübheden vârestedir. Ziyâ-i şems ile mütekeyyif olan esîrî havâ cezb edip kürre-i arzın duhân ve buhârâtıyla mülevven bulunan havâ-yı nesîmîyi arz belʿ eder. Derûn-ı kürrede mâ-i ʿazbe tahavvül ederek zuhûr eyler. Nitekim havâ akciğerin burunlarından geçip kanda te'sîr ve nüfûzunu gösterir. Havâda bulunan müvellidü'l-humûza gaz gibi kana karışır ve kanın küreyvâtına yapışarak hâmız fahmı kandan ayırıp teneffüs vâsıtasıyla taşraya çıkarır. Kezâlik küreyvât dahı arza bu ʿameli ʿayniyle icrâ ediyor. Havânın küreyvâtı su ve suyun küreyvâtı yeryüzünde nebt ve tulûʿ eden eşcâr ve nebâtâtdır. Eşcâr ve nebâtâtın husûle getirmiş olduğu hayvânâtın vücûdunu teşkîl eden hayâtdır. Eğer havâda su buhârı ile müvellidü'-l-mâ' olmamış olaydı ne biz sâ'ir yıldızları görür idik ve ne de ziyânın teʿâküsünden havâda zerre kadar harâret bulunurdu. Kürre-i arzın kuvve-i câzibe ve kuvve-i dâfiʿa ve kuvve-i mümesseke gibi nevʿinden birtakım faraziyyât bulunduğu sâbıkda mütekaddimîn hazerâtının felek-i tedvîn, felek-i mütemmim, felek-i cevv-i zührî, felek-i mümessil gibi birtakım efkârın bu husûsda kuraklık tarafını taʿyîn etmek gibidir. Ama kürre-i arza bir nevʿ hayât vermiş olur isen kürremiz kendi başına müdîr ve müdebbir olmasıyla mecbûriyyet altından kurtulmuş oluruz. Ve bununla berâber kuyruklu yıldızımızın kürre-i arza çarpması havfından halâs olmuş oluruz. Kürre-i arz sabâvet hâlinde bulunmakdadır. Kendisi ne kadar zekî ve bâliğ olursa süknâsı dahı o nisbetde terakkî eder. Evet, şibh-i maʿdenî ve şibh-i nebâtî gibi hayâtı hâmil ve müteharrik bi'l-irâde olan kimi ziyâdan ve kimi havâdan gıdâsını almakda bulunan mahlûkâta tesâdüf olunuyor.

Fakat kürre-i arzda yaşayan mahlûkların temdîd-i hayâtları yaʿnî dehrden o nevʿ mahlûkâtın her birerlerinin ʿâlemleri mahdûd gibidir. Bir tarafdan tegaddî olmaz ise müddet-i gayr-ı muʿayyenede kendileri için mahdûd olup o hâl ve o zamâna mahsûs hayâtları muhâfaza ederler. Hevâmm gibi dehrden bir zamân yaşadıkdan sonra ke-en-lem-yekün kabîlinden olarak o nasıl munkarız olur?

Avrupa'nın kadın ve kızları kullanmakda bulundukları tarak vesâ'ir bu gibi süs âletlerini eşcâr nevʿinden olan nebâtî şeylerden iʿmâl etdirmiş olsalar idi dehrin bize yâdigârı olan fîl az vakitde münkariz olup gitmez idi.

Şurası zarûrî olarak insânı bir tefekküre mecbûr ediyor. Bu fahm maʿdeni vesâ'ir maʿdeniyât bir hayvânı teşkîl eden hayâtın bir ʿuzvu mukâbilindedir.

Zî-rûh kürremizin yaʿnî neşv ü nümâsı bulunan kabîlinden ise de o hayvânın bir ʿuzvu makâmındadır. Zî-hayât olan bu arzdan elbette bir cismin, bir ʿuzvun zıyâʿ ve noksânı o cisimde büyük bir rahne hâsıl eder. Maʿdeniyyâtın hisden hafâ gerek kuvve-i câzibede ve gerek sâ'ir kuvvetlerde bir cismin tagayyürü veyâ mahvı o cismin hâssasına nakîsa ʿârız olduğundan maʿdeniyyâtın mahv-ı tebdîli elbette bir noksân götürecek gibi fikirler zuhûr ediyor. Meselâ, birkaç parçadan ʿibâret solfatojenik ve kok kömürlerinde re'yü'l-ʿayn ne derece hasâ'is buluyoruz? Ecsâmı itlâf ve ihrâk etmiş olsak hâssasıyla itlâf etmiş oluruz. Eşcârın ve nebâtâtın hâssasından bahsediyoruz. Eşcâr gars etmekde ve zirâʿat eylemekde insânlardan başka havâ ve kürre-i arza dahı fâ'idesi görülür diyoruz. Gars-ı eşcâra dâ'ir geçen mübâhasemizde uzun uzadıya tafsîlât iʿtâ eylemiş idik. Gars-ı eşcâr ne kadar sevâb ise bilâ-sebeb eşcârda katʿ ve imhâsı dahı o derece muzır ve hasârı mûcib ve belki isrâf ve harâmdır. Eğer bir mahalde beş fersah murabbaʿında eşcâr-ı câzibetu'r-rutûbe gars olunursa yâhûd yüz kilometre murabbaʿında bir câzibetu'r-rutûbât on sâʿat bahre buʿdiyyeti olan bir mahalden câlib-i matar olduğu bi't-tecrübe ile sâbit ve müsellemdir. Eşcârın ve zirâʿatın istiʿlâsı bârânın nüzûlünü muktezîdir. Onun için bahâr mevsiminde yağmurun ekseriyâ nüzûlüne eşcâr ve nebâtâtın nitekim kesreti sebeb oluyor.

Fahr-ı ʿâlem sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretleri buyurmuşlardır ki

لولا القمح والشعير لاتمطر السماء[174] semânın matarına sebeb olan kamh ve şaʿîrdir. Eğer arpa

ve buğday olmamış olaydı semâdan bir katre yağmur nüzûl etmezdi. Vukûʿ-ı hâl bunu isbâta kifâyet eder. Görülmez mi ki zirâʿatın en kuvve-i câzibeli vakti arzın ziyâde yağmurlu olan vakitleridir. Rabbü'n-nâs olan Cenâb-ı Hak, arzı insâna musahhar kılmışdır. Rabbü'l-felek olan bu arz, insânın vücûdunu terbiye ve mâfâtını telâfî yaʿnî rızkını esbâb ve âlât ve vâsıtasıyla izhâr ederek Cenâb-ı Hakk'ın kudret-i bâhiresini aʿyan beyân göstermişdir. İşte eşcâr ve mezrûʿâtın havâdan cezbedip masraf etmiş olduğu su buhârını havâ telâfî-i mâfât ederek sarfiyyât nisbetinde buhurdan su buhârına alır ve diğer tarafdan mezrûʿât onu cezbeder. Böylelikle bir cereyân hâsıl olur ki bu cereyân nüzûl-i matara sebeb olur. Nebâtât vâsıtasıyla olan cereyân mahdûd bir vakit ve muʿayyen bir zamân içinde vukûʿ bulduğu için bir büyük mecrâya vesîle olamaz.

Ama eşcâr zâtü'l-câzibe bir büyük ʿarsaya gars edilecek olursa tabîʿîdir ki nebâtâtın cezb etdiği mikdârdan daha vâsiʿ bir sûretde cereyânı te'mîn eder. Bir mahallin eşcârı ne kadar kesretli bulunursa yeryüzünü istilâ eden havâda rutûbet o kadar ziyâdeleşir.

Bu rutûbet ki kuvve-i câzibenin eserinden havâ içerisinde peydâ olan rişteler olarak eşcârın havâdaki te'sîrâtını temdîd eder. Ve tâ bahre kadar müntehî olur.

Bu mecrâ ile havâ cüz'î tebeddül ve inkılâb ederek şu sûretle mataın nüzûlüne sebeb olur. Bu hikmete delildir ki eşcârı kesret üzere bulunan dağlar ile sahrâlarda sık sık yağmur zuhûra gelmekdedir.

وَاللّٰهُ الَّذِی اَرْسَلَ الرِّیَاحَ فَتُثِیرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلٰی بَلَدٍ مَیِّتٍ فَاَحْیَیْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[175] kesret-i eşcârın fâ'idelerinden birisi de sıfât-ı arâzînin tebeddülâtıdır. Bu takdîrce arâzînin tabakât-ı müteʿaddidesi hâricde musattah olmak iʿtibâriyle mütefâvit sûretde hâsılâta elverişli olur. Ve az çok hâsılât alınır. Herhâlde çokça hâsılâta dest-res olmak isteyen kimse arâzîsinin hüsn-i terbiyesine dikkat ve iʿtinâ etmelidir. Arâzî sâhibleri yedinde bulunan mahallin neye muhtâc olduğunu ve ne tohum ekmek lazım geleceğini bilmelidir. Tarlanın kuvve-i inbâtiyyesine yardım edecek mevâd ve ecsâmı kesret üzere bulundurmalıdır.

Zebil ve kireç ve kömür ve tuz gibi tarlaların iʿmâr ve terbiyesine hizmet eden ve daha buna mümâsil ʿilm-i zirâʿat kânûnu üzere îcâb eyleyen tekayyudâta ne kadar iʿtinâ edilirse o nisbetde arâzîden istifâde edilir. Ve kesretli mahsûl alınır.

Bu eşcâr ve nebâtâtın enkâzı ile arzın remmâlin gayrı bir arza tebeddülü lâzım geleceğinden semânın dahı matvî olmasını iktizâ ederek o zamân arz-ı mezkûr ahâlîsini yağmurlu bir semâ altında ve münbit arz üstünde bulundurmuş olur.

el-âye. يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ وَالسَّمٰوَاتُ[177] مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهٖ[176]

Afrika çöllerinde enkâz-ı ʿuzviyyeden teşekkül eden bir arza tesâdüf etmek nâdirâtdan değil ise de fakat sâ'ir ekâlim gibi kesret üzere de değildir. Te'sîrât-ı cevviyyeden "semûm" dedikleri fırtına kum dağlarını sürükleyerek enkâz-ı ʿuzviyyeyi bile remle tahvîl ve arzın zirâʿata olan salâhiyyetini ifsâd ediyor. Bu fırtınalar vech-i arzın kendisiyle intifâʿ olunmak imkânını selb ederek istifâde edilemeyecek bir sûrete ifrâğ ve kâbil-i zerʿ bir hâlden ihrâc ediyor.

Bu fırtınalara sebeb de Allâhu aʿlem mıntıka-i hârrede ziyâ-yı şems ile kürre-i arzın mıntıka-i hârresi tesahhun ve havalar harâret ile tevessüʿ ederek o vüsʿati imlâ için bârid memleketlerden soğuk havâ geliyor. Vâsiʿ mahalleri dolduruyor.

Bu havâ cereyânının şiddet-i hubûbuna fırtına denilir. Sahrâ-yı kebîr gibi vâsiʿ kum deryâlarında ziyâ-yı şemsden husûle gelen harâreti dahı havâ misillü kürre-i arz belʿ ederek cevfine alıyor. Ekâlîm-i bâridede de sıkışmış olan havâ mıntıka-i hârrede noksân kalan mikdârı telâfî etmek için mıntıka-i hârreye hücûm ediyor. Kış günleri gibi şiddetli soğuk hüküm-fermâ olan zamânlarda harâretsiz buz hâlinde bulunan kürre-i arz, kum deryâlarında böyle fırtınalara sebeb olacak derecede havâdan bir şey belʿ etmez. Yaz günlerinde devâm eden bu sevkiyyât-ı arâzî-i mezkûreyi gayr-ı kâbil-i iskân bir hâle getirmişdir. Sahrâ-yı kebîrin mücerred kum fırtınaları yüzünden dâ'imâ seyyâr bir hâlde bulunan arâzîsini sâbit kılmak ancak Cenâb-ı Hakk'ın kudret-i İlâhiyyesine mahsûs ve meşiyet-i samedâniyyesine muʿallakdır. Havâlî-i mezkûrede gûn-â-gûn inkılâb ve hâdisâta masdar olan bu sevkiyyât ve teʿâtînin hükmü bir zî-rûhun cevelân ve hazmı gibidir.

Nitekim insânda ri'e havâyı belʿ ederek dâhil-i bedende havâ ile olan tebeddülâtı yaʿnî müvellidü'l-humûza ve hâmız-ı fahmdaki ihtirâk ve tebeddülâtı devr-i suğrâ ve devr-i kübrâ hâlâtı tevlîd eder. İnsânda ve hayvânâtda kan ile belʿ olunan havâ ne hâl kesbediyorsa kürede dahı su ʿaynı fiʿil ve ʿameli icrâ ediyor. Yalnız küre, havâ-yı nesîmîyi bârid iklîme sevk eder. Ve ekâlîm-i hârrede belʿ eyler. Allâhu aʿlem bi-hakîkiyyeti'l-hâl.

Sahrâ-yı kebîr ve emsâli mahaller müteharrik arâzîden olmakla berâber sath-ı bahrdan seksen ve seksen beş metre ve daha az ve çok münhatdır. Akdeniz'den veyâhûd bahr-i muhît-i atlâsîden açılacak birer kanal vâsıtasıyla su sevk ve imlâ edilerek havâlarının kesb-i iʿtidâl etmesi ve kâbil-i süknâ olmak derecesine gelmesi mülâhaza olunursa da ekseriyâ vezân ederek sürüklediği kumlardan dağlar cesâmetinde yığınlar vücûda getiren semûm fırtınalarını menʿ için bir mâniʿ ve hicâb olmadığından bu cihet ashâb-ı ʿakıl ve erbâb-ı fen ʿindinde pek de makbûl ve maʿkûl görülemez.

Mâ-baʿdı var.

İhlâs ve Murâkabe

Sekizinci nüshadan mâ-baʿd

Beşeriyyet ile ʿâlem-i kabir arasında ne kadar levn-i baʿîd vardır. Bu istifâza teslîm olunmasa Cenâb-ı Hakk'ın bir peygamber göndermesi lâzım gelir idi.

Zîrâ rûhâniyyet ebedîdir. İşbu münâsebet iktisâb olunamadığından ʿasren baʿde ʿasrin nebiy-yi hay teʿaddüd eyledi. [178]عدد خلقه kalbe darb olunup kalb mülâhaza olunacakdır. Nüsha-i kübrâ olup da mecmûʿ-ı ʿâlem vücûddan cüz' olan âdemin gölgesi kalb olduğundan gerek süflî ve gerek ʿulvî mahlûkât-ı ilâhiyye mihver-i kalbde devretmiş gibidir.

[179]ورضاء نفسه rûha darb olunacakdır. Cenâb-ı Hak için nefis tasavvur etmek müstehîl olduğundan nefisden murâd iklîm-i vücûdda sırr-ı hilâfeti edegelmekde olan rûhdur ki ol rûh nefs-i rahmânî [180]وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى sırrının bir lemʿa-i lâhûtiyyesidir. Rûh ve nefis ve kalb sâ'irlerince bir ise de bizce min vech mugâyeretleri vardır. Nefis ve ʿakıl ve kalb ve rûhun tedbîr ve tasarrufuna edevât ve cevârih mesâbesindedir. Şey'in edevât ve cevârihi şey'in gayrı değildir. Fakat ʿaynı da değildir. [181]هين الى نفس الرحمن عن جانب اليمن mantûk-ı münîfden murâd işbu nefh olan rûhdur. Zîrâ rûh şarkî olup yemîn tarafından nüzûl etmişdir. Fakat kalb şimâlîdir. Rûh, Cenâb-ı Hak ʿindinde marazî olduğundan emr-i Rab'dir. Nefs-i nâtıkaya rûhun rızâsını tahsîl etdirmek lâzımdır. Bu da mücâhedeye ibzâl-i mesâʿî ederek nefs-i emmâreyi hadd-i itmi'nân ve râziye ve merziye makâmlarına îsâl ile nefsi; ahlâk, rûh ile ittisâf etdirmek ile olur.

Nefs-i emzice-i behîmiyye ve ahlâta maʿkûs bir zıllı olduğundan mir'at-ı tabîʿatda zuhûru zıll-ı rûha nefis iʿtibârını kazandırdı. Zulmet-i tabîʿatla fevka'l-ʿâde âlûde olan nüfûs-ı süflîye bir gayriyyet ve bir vücûd-ı kesâfet iktisâb eyledi. Nefis; rûh, şemʿ-i rûh ile fitîle-i ahlât-ı tabîʿiyyenin ictimâʿ ve iştiʿâlinin netîcesidir. Rûh; âb ve ahlâta, üm mesâbesindedir. Ümmetin zulmet-i behîmiyyeye inhimâki ahlâkını da mahv ve muzmahil eylediğinden şiddet-i izmihlâl min haysü hiye hiye üm eylemişdir ki mü'ennese ʿilim olan nefsî lafzı kendisine ʿalem oldu. Fakat nüfûs-ı tayyibeye nefis ıtlâk olunması kevn-i sâbık veyâhûd galebe-i istiʿmâl iledir. Mâ hüve'l-vâkıʿa nazaran zılluhû "rûhü'l-kuds" demek sezâdır. Nefsî, herhâlde berzah-ı tabîʿatdan tahlîs ile rızâ-i rûhu tahsîl ancak mücâhede ve riyâzete iʿtinâ ile olur. Zîrâ rûh ile nefis arasındaki mugâyeret küdûret-i tabîʿiyyeden ileri gelmiştir.

[182]وزنة عرشه sırra darb olunacakdır. [183]ومداد كلمات الله hafîyi kavs-ı Muhammedîde yaʿnî ihfâda derc ile ihfâya darb olunacakdır. ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm ile Muhammed ʿaleyhi's-selâm beyninde kelimât olmakda fark yokdur. Her ikisi de kelimedir. Kelime-i Muhammediyye ve kelime-i ʿÎseviyye denilir. ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâmı kavs-ı Muhammedîde derecenin sırrı ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâm gerçi nübüvvet-i teşrîʿiyyesi hasebiyle Muhammed ʿaleyhi's-selâmdan akdem ise de vilâyet-i nebeviyyetle Muhammediyyenin hâtemi olarak nüzûlüyle zuhûr ve şerîʿat-ı Muhammediyye ile müteşerriʿ olması iʿtibâriyle kavs-ı Muhammedde mündericdir. Vilâyet bu makâmda iki kısımdır. Birisi vilâyet-i nebeviyye-i Muhammediyyedir ki hâtemi ʿÎsâ ʿaleyhi's-selâmdır. İkincisi vilâyet-i risâletiyye-i Muhammediyyedir ki hâtemi hâtemü'l-fusûsdur.

Cenâb-ı Hak tecellî edince جَعَلَهُ دَكًّا Hazret-i Mûsâ ʿaleyhi's-selâmın benliği paralandı. وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًا yaʿnî Hazret-i Mûsâ ʿaleyhi's-selâmın benliği kalmayıp fenâ fi'llâhda fenâ-ender-fenâ olup Hakla bâkî kaldı. فَلَمَّا اَفَاقَ Vaktâ ki Hazret-i Mûsâ ʿaleyhi's-selâmın benliği gidip fenâ fi'llâhda tecellî-i bârî ile mahv-ı mutlak olup Hakk'ı gözüyle müşâhede etdi ise قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ[184] yaʿnî, Benlikden tövbe edip mü'minlerden oldum, dedi.

İstiğfâr üç kısımdır: Biri mübtedîlerin istiğfârıdır ki ibtidâ inâbet etdikleri vakit günahlarına istiğfâr ederler. İkinci, sâliklerin istiğfârıdır ki sülûkünde Hak'dan gayrı ne varsa cümlesine istiğfâr ederler. Üçüncüsü benliğine istiğfârdır ki nitekim

Hazret-i Mûsâ ʿaleyhi’s-selâmın istiğfârı gibi.

Ey cezbe-i İlâhiyye ile meczûb olup cemâli hüsnüne hayrân olan ʿâşık-ı sâdıklar! Mûsâ ʿaleyhi’s-selâm ulu’l-ʿazm peygamber iken Bârî Teʿâlâ’yı görmek mümkün olmasa “Kendiyi göster.” diye münâcât eder miydi? İmdi ʿâlem-i mahviyyetden müşâhede-i cemâl-i Bârî her ʿâşıka müyesserdir. Gerçi buna tedkîk ve müşâhedesi tahkîk mertebesine vâsıl olmayanlar kâ’il olmazlar. Bu âyetin maʿnâsından bî-haber olarak hem kendileri müşâhededen korkarlar ve hem kendilerine uyanları tahvîf ederler.

Kur’ân-ı ʿAzîmü’ş-şân dört ʿilim üzere şeref-nâzil olmuşdur. Bu dört ʿilmi câmiʿdir ki ibtidâsı ʿilm-i şerîʿat, ikincisi ʿilm-i tarîkat, üçüncüsü ʿilm-i maʿrifet, dördüncüsü ʿilm-i hakîkatdir. ʿUlemâ-i zâhir ancak bu ʿilm-i şerîʿatı bilirler. ʿİlm-i tarîkatı ve maʿrifeti ve hakîkati bilmediklerinden ʿilim, ʿilm-i şerîʿatdır. Ve ʿulemâ, ʿulemâ-i şerîʿatdır diyerek ʿulemâ-i tarîkat ve ʿulemâ-i maʿrifet ve ʿulemâ-i hakîkat olanları görmek ve bilmek istememişlerse de yek-dîğerini anlayamamakdan ileri gelen bu hâl tedrîcen zâ’il olmuşdur.

وَمَا يَعْلَمُ تَاْوِيلَهُ اِلَّا اللّٰهُ وَالرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ[185] mısdâkınca Bârî Teʿâlâ’nın sırrını ve kelimâtını yine kendi bilir. Ve bir dahı ʿulemâ-i râsihûn bilir demekdir. ʿUlemâ-i râsihûndan murâd ʿulemâ-i hakîkatdir, ʿulemâ-i tarîkat ve maʿrifet değildir. Gerçi ʿulemâ-i maʿrifet Hakk’ın sırrını ve her hikmetlerini bilir. Ama her sırrını ve hikmetlerini bilmez. Ama ʿulemâ-i hakîkat her sırrını ve her hikmetlerini bilir. Hak’dan ne ʿilim ve ne hikmet zuhûr ederse ʿulemâ-i hakîkat idrâk ve taʿakkul edebilir. Bir şey gizli değildir. Zîrâ onlar Hak’la kâ’imlerdir.

ʿUlemâ-i zâhirin ancak bilmesi lâzım gelen şeyler sırr-ı rubûbiyyet ve ʿilm-i hakîkatdir. Zîrâ dünyâya ancak sırr-ı rubûbiyyeti ve ʿilm-i hakîkati bilmek için gelmişizdir. ʿİbâdetden murâd ʿilm-i hakîkati yaʿnî maʿbûd-ı bi’l-hak olan Allâh Teʿâlâ Hazretlerini bilmekdir. Yaramaz hûylardan geçip iyi hûyla hûylandıkdan sonra tecelliyât-ı Bârî ile kendi vücûdu keşfolup Hak’la kâ’im olduğu hâlde ʿâlem-i kübrâ ve ʿâlem-i suğrâyı vücûdunda bulmakdır.

ʿİlm-i hakîkat ile ve ʿilm-i ahlâk ile ve sırr-ı mukadderât ile hâsıl-ı kelâm Bârî Teʿâlâ’nın kendine mahsûs olan ʿilimleri ile ʿâlim olan ʿulemâ-i Rabbâniyyûn ve ʿâşık-ı sâdıklar dâ’imî bir feyz ve huzûrda olup halkın teveccüh ve iltifâtına müftekır değildir. ʿUlemâ-i bâtın, vâris-i ʿilm-i nebevîdir. Nitekim Peygamber ʿaleyhi’s-selâm buyurur.

العلماء ورثة الانبيا[186] yaʿnî ʿulemâ-i bâtın, Peygamberimiz sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellemden ʿilm-i ledün ki ʿilm-i hakîkati irs ile ahzedip علماء امتى كأنبياء بنى اسرائيل[187] yaʿnî ʿilm-i bâtın ʿâlimleri Benî İsrâ’îl

peygamberleri gibidir. Onların muʿcizâtları ʿulemâ-i bâtın olan ümmetin kerâmetleri gibidir. İmdi hakîkatde ʿâlim iken bunlardan baʿzılarına ümmî dedikleri Peygamberimiz Efendimizden irsen tevârüs tarîkiyledir. ʿİlm-i maʿrifet ve ʿilm-i hakîkat ʿulemâsının akvâlini vehleten hükm-i katʿî vererek vesîle-i taʿrîz etmek erbâb-ı insâfa yakışmaz. Bunların maʿrifet ve hakîkat cihetlerine müteʿallik olan kelâmlarını, hemen şerîʿatda yeri yokdur, diye inkâr etmek ve fi'l-hâl küfürlerine yürümek âdâb-ı muʿâşeret ve ıslâh-ı beyn esâslarıyla te'lîf edilemeyecek ahvâlden maʿdûddur. Asıl şurası mülâhaza ve te'emmül edilmelidir ki ʿilm-i maʿrifet ve hakîkat ʿayniyle bi-temâmihâ ʿilm-i şerîatda bulunmaz. Eğer bulunmak iktizâ etse Allâh'ın ʿilmi ancak şerîata mahsûs ve mahsûr olurdu. Ve Kur'ân bu dört ʿilim üzere nâzil olmazdı.

Dört ʿilim diyerek bundan hasr ve kasr murâd etmiyoruz. Kur'ân'da her ʿilim vardır. İşte bu ʿilimlerden nasîbi mikdârını istihrâc ve istikmâl büyük bir kemâldir. ʿİlm-i maʿrifet ile ʿilm-i hakîkat, ʿilm-i şerîʿata uymaz. Çünkü bunların her birisi başka başka bir ʿilimdir. Böyle olunca ʿilm-i maʿrifet ve ʿilm-i hakîkat, ʿilm-i şerîʿata nasıl muvâfık olabilir? Bunlar ʿilm-i şerîʿatda olmayınca ne sûretle muvâfık ve ne vecihle muhâlif olur. Gerek muvâfakati ve gerek muhâlefeti ne ile anlaşılır?

ʿİlm-i hendese, ʿilm-i mantıka mutâbık ve muvâfık olmadığı için ʿilim değildir, diye kimse iddiʿâ edemez. ʿİlm-i maʿrifet ve hakîkat dahı böyledir. Mutlakâ zâhire muvâfakati îcâb etmez. ʿİlm-i ʿaded gibi lâ-yetenâhîdir. Hîçbir vakit hîçbir sûretle hasr ve kasr edilemez. ʿİlm-i hakîkati tahsîl için şürût-ı ʿadîde vardır. Âbdesti olmayan kimsenin kılacağı namâz sahîh ve câ'iz olmadığı gibi şerîʿatı bilmeyen tarikâta, tarîkatı bilmeyen de maʿrifete, maʿrifeti bilmeyen de hakîkate dest-res olamaz. Bu ʿilimler birbirinin lâzım ve mütemmimidir. Edâ-yı farâ'iz ile şerîʿatı muhâfaza etmeyenlerin tarikâta sülûku âbdestsiz namâz kılan kimsenin namâzı gibidir. ʿUlemâ-i maʿrifet ve hakîkatin ʿilimleri ʿilm-i Kur'ân'a aslâ muhâlif değildir. Belki Kur'ân'dan ʿilm-i maʿrifet ve hakîkati istihrâc edecek derecede hâ'iz-i ihtisâs olmayanlar kendi maʿlûmâtlarına kıyâs ederek muhâlif gibi görürler. İhsân-ı bî-pâyân olan Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şândan ehl-i şerîʿat ʿilm-i şerîʿatı ve ehl-i maʿrifet ve hakîkat dahı ʿilm-i maʿrifet ve hakîkati istihrâc eder.

Şerîʿat الشريعة شجرة والطريقة اغصانها والمعرفة اوراقها والحقيقة اثمارها والقرآن جامع بجميعها[188] ağacının tarîkat dalı budağı, maʿrifet yaprakları, hakîkat meyveleridir.

Mâ-baʿdı var.

Sanâyiʿ-i Milliye İntibâʿâtından:

Fünûn ile Sanâyiʿ Herkese Her Yerde Lâzımdır.
Terakkiyât-ı Mülke Fen ve Sanʿat Ehli Hâdimdir.

Beşeriyyetin meşîme-i mâderden bi'l-iʿtibâr başlayan ihtiyâcâtı o kadar mütenevviʿ, o kadar gûn-a-gûndur ki her biri ayrı ayrı şerh ve tafsîl olunsa birçok büyük mücelledât vücûda gelir. Dünyâda her îcâd ve ihtirâʿ bir lüzûm ve ihtiyâca mebnîdir. Bu bâbda birçok misâl irâ'esi kâbildir. Kendisine tevdîʿ edilen bir işi görmemek için vazîfesini makineye gördürmek sûretiyle muhteriʿ olanlar bile vardır. İhtirâʿânın ekserîsi menfaʿat-i zâtiyye zımnında menâfiʿ-i ʿâmmeyi te'mîn etmekde olduğundan muhteriʿler doğrudan doğruya insâniyyete, beşeriyyete hâdim ʿaddolunabilirler.

Bugün öyle kâbiliyet ve kudretde yaradılmış âdemler var ki muntazam bir makinenin karşısında ʿâdetâ teʿaşşuk etmiş gibi akşamlara kadar otursa bıkmaz usanmaz. Seyr ü temâşâdan bir zevk ve haz duyar. Böylelerindeki meyl ve istiʿdâd-ı Hudâ-dâd hüsn-i taʿlîm ve terbiye ile inkişâf etdirilecek olursa pek büyük intifâʿ ve istifâde te'mîn edilmiş olur. Avrupa'da ihtirâʿât ile uğraşanların yakînden husûsiyyât-ı ahvâli tedkîk edilmelidir ki tâb-fersâ nasıl bir saʿî ve ciddî bir gayret sarf etdikleri anlaşılsın.

Zevk ve hevâsına değil belki önüne gelmiş yemeğini yemeye bile vakit bulamadıklarını görmek ve bunun için insânın ne kadar zahmete katlandığını düşünmek bu bâbda bir fikir husûlüne kâfîdir. Öyle râhat köşede oturup da muhteriʿ nâmına istihkâk kesbetmiş bir kimse gösterilemez.

Bugün ihtiyâcât-ı hakîkiyyemizi te'mîn etmek için bizi mümkün mertebe hâricden müstağnî edecek âlât ve edevâtın memleketimizde yapılmaya başladığını müftehiren görüyoruz ki bu terakkî, kâbiliyet-i sanâʿiyyemizin burhân-ı tekâmülü ʿaddolunabilirler. İnşâAllâhü'r-Rahmân bundan böyle daha ziyâde terakkîye mazhariyetle ʿOsmânlı âsâr-ı sanâʿiyyesi bâzâr-ı ʿâlemde parlak bir revâc ve iʿtibâr kazanır. Hakîkaten memleketimiz dâhilinde te'mîn-i terakkiyâtına çalışdığımız maʿrifet ve sanâyiʿe mahsûs âlât ve edevât her zamân için kendimizce tedâriki kâbil ve iʿmâli mümkün bir sûretde olmalıdır.

Zirâʿat için Avrupa'da îcâd edilen makinelerin istiʿmâli hâlinde fevâ'id-i külliyenin husûl ve te'mîni gayr-ı kâbil-i inkâr ise de böyle henüz servetini muktesidâne idâreye mecbûr olan ve bizim gibi kendi kesb ve kârı ile geçinmek kaydında bulunanlarca tedârik ve ihzârı müteʿassir ve külfetlidir. Bizim için buharlı, elektrikli harman makinelerine lüzûm yok. Yalnız ihtiyâcımızı tesviye edecek ve sabâhdan akşama kadar güneş karşısında çalışarak sarf etdiğimiz emeğe mukâbil bir semere husûle getirecek sûretde basît ve ibtidâ'î makinelerin îcâd ve ihtirâʿı kifâyet eder. İdâre ve istiʿmâli için Avrupa'dan makinist celbine lüzûm görülen en ʿâdî bir âleti kırıldığı vakit Avrupa'dan celb ve tedârik edilinceye kadar her işi yüz üstüne bırakan makineler mi ihtiyâcımızı te'mîn eder? Yoksa bir yeri bozulunca değil temâm makineyi yapmak için ʿAli Usta'nın sekiz sâʿat çalışdığı takdîrce yapabileceği makineler mi işimize yarar? İleride yine bu sütûnlarda sanâyiʿ-i dâhiliyyemizin terakkiyâtına hizmet edebilecek ʿamelî ve nazarî tetebbuʿ ve mütâlaʿâtdan hâsıl olan maʿlûmâtı makâlât-ı müteʿaddide ile kâri'în-i kirâma ʿarz edeceğiz. Şimdilik sanâyiʿ-i dâhiliyyemizin inkişâf ve terakkiyâtı için vazîfeten vicdânen mecbûr olduğumuz teşvîk ve tergîbâta şu sûretle ibtidâr ediyoruz.

Çin Vâʿizi Seyyid Tâhir

Matbaʿa-i Âmedî Müdür: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur. Müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı "el-Mirsâd"

Hakâyıku't-Tecrîd fî Menâzili't-Tevhîd

ʿİlm-i tevhîde dâ'ir son derece tedkîkât ve tetebbuʿâtla yazılmış ʿArabîyyü'l-ʿibâre bir eser-i dînî ve ʿilmîdir. Esâsât-ı dîniyyeyi gâyet vecîz bir lisân ile ifâde eder. ʿİbâresinin sehl-i mümteniʿ derecesinde olması istifâdesini teshîl etmişdir. Lisân-ı celîl-i ʿArabîye uzun uzadıya değil şöylece vukûfu olan ihvân-ı dîn mütâlaʿasından müstefîd olur ve bir kudret-i ʿilmiyye kesbedebilir. Beş kuruşluk posta pulu gönderildiği sûretde ayrıca posta ücreti alınmaz.

Nazar-ı Dikkat

Mensûbiyet iddiʿâsıyla baʿzı mahallere mektûb yazarak ve baʿzı mahallere de giderek nâmımıza topladığı paraları ? eden ? Bekir Ağa-zâde aʿyân Halîl Efendi'nin bizce bir nisbet ve irtibâtı yokdur. Hakkında kânûnen lâzım gelen muʿâmelenin îfâsı zımnında makâmât-ı ʿâ'idesine mürâcaʿat edilecekdir. Buna meydân vermemesini son defʿa olarak kendisine beyân eder. Ve min baʿd muhterem abonelerimizin kendisini red etmelerini ricâ eyleriz.

ʿAded 10

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Hubbu'l-vatan mine'l-îmân

el-Mirsâd

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Seyyid Ahmed Hüsâmeddin

Çok te'sîrâtı… Sular neden hâsıl oluyor… Nüzûl eden bârânın mikdârını mukâyese… Şemsin umûr ve husûsâtımıza müdâhalesi… Ziyâ-yı şems niçin sâ'ir küreviyâtın ziyâsından daha parlak görünüyor? … Kuvve-i bâsıra… Görülmekle hâsıl olacak maʿlûmât… ? öğrenilecek husûsât… Cürm-i şemsin küçük görünmesi neden ileri gelir? … Bahr-i mescûr… Havâ ve ziyâ… Nûr ve zulümât…

Hizbü'n-necât

Ahmed Hilmî

İhlâs ve Murâkabe

Tarîkat-ı ʿaliyye-i Nakşiyye âdâb ve erkânına dâ'ir iki büyük eserden mühim bahisler

Dokuzuncu nüshadan mâ-ba'd

Nüshası 50 paradır

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[190]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 17 Recebü'l-ferd 1332 Perşembe 29 Mâyıs 1330 ʿAded: 10

Hubbu'l-vatan mine'l-îmân

Diyânet öyle bir efser-i ʿulviyet-penâhdır ki onu tetevvüc edenler her dürlü şevâ'ib-i süfliyyeden âzâde-ser olurlar. Diyânetin emretdiği efʿâl ve ahkâm hep ʿulvîdir. Diyânet hîçbir vakit ʿakıl ve îkâna iktirân etmeyen hüküm ve katʿiyyeti kabûl etmez. Diyânet, insâniyyetin hasâ'is-i ber-güzîdesindendir. Diyânet, mâddiyât ile maʿneviyyâtın âheng-i imtizâcından husûle gelmiş mukaddes bir kuvvet-i müttehidedir. Diyânet hakkında her ne yazılsa ʿunvânı kadar meziyâtı câmiʿ bir taʿrîf olamaz. "Vatana muhabbet îmândandır." mefhûm-ı ʿulvîsini tazammun eden hadîs-i şerîfi bidâʿasızlığım ile berâber şu yolda tavzîh etmek istiyorum: Vatan şu sâha-i vasîʿ-gabrâ bulduğumuz zamâna, mâzîmize, istikbâlimize ʿâ'id mevcûdiyet-i mâddiye ve maʿneviyyemizin hazîne-i kıymetdârı, mir'ât-ı ikbâli, mehd-i tecelliyât ve âsârıdır. Evet! Vücûdumuzun mâzîsi, hâli, istikbâli vardır. Ecdâdımız mâzîmizin birer yâdigâr-ı mefâhiri ise şübhesiz kendimiz hâlin, ahlâkımız da âtîmizin birer mü'essir-i mevcûdiyyetidir. Vücûd ve mevcûdiyyetini idrâk edemeyecek derecede nasîbe-i ʿakıl ve izʿândan mahrûm olanların zî-rûh meyânında bir ʿunsur-ı kıymetdâr olmadıkları âzâde-i irtiyâbdır. İnsân mevcûdiyyetini ne ile

muhâfaza edebilir? İnsânlık ne demekdir? Hissiyât-ı ʿâliyye ne ile kâ'imdir?

Bugün, vatan-ı pâk ve muʿazzezin terakkî ve iʿtilâsına cidden çalışır isek mevcûdiyyetimizi o derece te'mîn etmiş oluruz. Vatan uğrunda hîçbir eser-i saʿy ve kûşiş göstermeyenlerin vücûd ve mevcûdiyyeti ke-en lem-yekün hükmündedir. Vatan ma'nâsı kudsî bir kelimedir ki dakîka-dân-ı ʿirfân olanlarca bütün meʿâli ve maʿneviyyâtı muhît bir kitâb-ı hakîkatdir. Onun her harfinden istinbât olunan hakâyık ve meʿânî öyle kâl ve kalem ile tasvîr edilemez. Maʿnâ, kalbe vârid olan bir idrâk-i mahsûsdan ʿibâretdir ki yazdığımız, yazacağımız şeyler onun bir tercümesidir. Maʿnâ, vukûfa mütevakkıfdır. İnsân her vâkıf olduğu bir maʿnâyı ifhâm edemez. His ve temâşâ başka, idrâk ve yakîn yine başkadır. Vatan işte böyle iki ciheti şâmil bir karâr-gâhdır ki kudsiyet ve ʿulviyetine ancak pek büyük hissiyât ile mütehassis olan âdemler âgâhdır. Herkes vatanını sever. Vatanı sevmek ona muhabbet eseri göstermek ile olur.

Sâdât-ı kirâmdan Seyyid Hüsâmeddîn Efendi Hazretlerinin hâzır sırası gelmiş iken şu münâsebetle burada muhârebe zamânına ʿâ'id vaʿz ve nasîhatlerinden iltikât ederek hülâsaten kayd edebildiğimiz bir mikdârını kâri'înimizin nazar-gâh-ı mütâlaʿasına ʿarz ediyoruz.

Estaʿîzü-bi'llâh

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ[191]

Sadakallâhu'lʿazîm.

"Aʿdânız ile mukâtele ediniz. Sizin eliniz ile Allâh Teʿâlâ Hazretleri aʿdânızı taʿzîb eder. Onların elinde sizden ahz ve tedârik etdikleri emvâli hüzün ve helâka bırakır. Allâh Teʿâlâ Hazretleri aʿdânız üzerine sizi mansûr kılar. Mü'minlerin kalbine gelen havf ve hatarın defʿi veyâhûd intikâm almak ile onların kalblerini mesrûr ve âlâm ve küdûrâtın izâlesiyle şifâ-yâb eyler."

Düşmana galebe etmekle ve mâl-i ganîmetin ahzıyla teşeffî-i mâ fi's-sudûr ederler. Mukâteleye cesûrâne, şecîʿâne devâm edin. Allâh Teʿâlâ elbette size muʿâvenet ve düşmanlarınızı helâk eder. Ey mü'minler! Düşmandan görmüş olduğunuz zulüm ve vahşetden korkmayınız.

Sizin kalblerinize Cenâb-ı Hak kuvvet ve şecâʿat verir. Allâh yolunda fedâ-yı cân edenler câm-ı şehâdeti nûş ederek cennet ve cemâle mazhar olurlar.

Herkes ʿindinde bir hürmet ve iʿtibâr kazanır. Muhterem ve muʿazzez tutulur. Şeref ve şân ile nâmını ihyâ eder. İşte esâs îmân da dîni, milleti, vatanı yolunda cânını vermek ve ʿuhdesine terettüb eden vazîfe-i İslâmiyyesini hüsn-i îfâ etmekdir.

Hayât bir müddet-i muvakkate şu mihnet-hânede müsâferetden başka bir şey değil. Bunu herkes katʿî bir sûretde bilir. Ne kadar yaşasa insânların dâ'imâ ölüme mahkûm olduğunu bilmeyen yokdur. Zât içinde yaşamak hîçbir vakit şân ve şerefle dîni, milleti, vatanı uğrunda ölmek gibi ʿazîz bir ölümle kıyâs edilemez.

[192] قَاتِلُو emr-i celîlü'ş-şânı zillet ve hakâret içinde yaşamakdan ise milletimizin saʿâdetini te'mîn etmek için bizi hayâtımızı fedâ etmeye daʿvet ediyor.

Bu hitâb-ı müstetâba nâ'il olanlar mü'minlerdir. Onlar aʿdâ ile dâ'imâ harbe hâzır ve müheyyâdırlar. "Hüm(هم)" zamîri aʿdâ-yı bedbîne râciʿdir. Cenâb-ı Hak ʿazâb-ı hazîni aʿdânıza sizin eliniz ile tatdıracakdır.

Nusret iki nevʿdir. Biri nusret-i mücâhidîn ki mâlen mücâhedeye hizmet etmekdir. Bu hizmet de âlât ve edevât-ı harbiyyeyi tedârik etmek için bezl-i nukûd ile olur. Diğeri bi'l-fiʿil harbe iştirâk edenlerin sebât ve metâneti nisbetinde Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine vereceği kuvvet ve kudret ile te'mîn edilir.

ʿAzâb iki nevʿdir. Biri ʿazâb-ı elîm ki düşmanın elini ayağını kesmekdir. Diğeri ʿazâb-ı cezâ ki aʿdânın başını kesmekdir.

Cenâb-ı Hak düşmanlara ʿazâbı iltizâm ediyor. Fakat o ʿazâbı sizin ile yapmak ve orada sizin elinizi görmek istiyor. Düşmanın ganâ'imini size verecek. Düşmana uzatılan el öyle bir sûretde uzatılmalıdır ki kopmadan o el oradan ayrılmasın. Eli kesilsin fakat düşmanın tutmuş olduğu yakasından kurtulmasın. Siz muhârebede sebât ile mâlınızı vermekle Allâh'a yardım ediniz. Mâlınızın nısfını olmazsa sülüsünü veriniz. [193] فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً

Cânını, evlâd ve ʿiyâl ve peder ve vâlidesine ve millet ve vatanına siper ederek muhârebeye gidenlerin derecesi elbette bezl-i mâl edenlerin derecesinden yüksekdir. Cânın mâl üzerine bir derece fazlı vardır. Cânı ile mücâhede edenler mâlı ile mücâhede edenler gibi olmaz. Mâl ile mücâhede etmek

isteyen kimse sülüs-i mâlını vermedikçe mâl ile mücâhede etmiş sayılamaz. Bu iki mücâhededen her ikisini de yapmayanlar burada durmamalıdır. Zîrâ mâl dünyâda kazanılır. Âhirete bir şey götürülmez. İşte nusret ve mücâhede ya bedenen îfâ-yı vazîfe etmek veyâhûd cemîʿ-i mâlının sülüsünü vermekle olur.

el-Mirsâd

el-Mirsâd'ın bidâyet-i intişârından beri nesh-i müteʿaddidesini tezeyyün eden "*Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî*" nâm eser-i şerîfin mütâlaʿasından da anlaşılacağı üzere eser mezkûr ʿâlem-i İslâmiyyete pek büyük bir hizmet, niyet ve maksad-ı hâliseyle yazılmışdır. Esâsât-ı dîniyyemizi muhâfaza edemeyerek sapıldığımız girîve-i tevakkuf ve inhitâtda böyle bir rehber-i iʿtilâ-perverin kıymetini takdîr etmemek nefsin hevâsına kapılmakdan başka bir sûretle te'vîl edilemez. [194] اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ

Edvâr-ı ʿÂlem, enfüsî ve âfâkî olmak üzere başlıca iki kısma tefrîk edilmişdir. Enfüsî kısmından bir mikdârını neşretdik. Âfâkî kısmından dahı bir mikdârını geçen nüshamızdan iʿtibâren neşre başladık.

Biz böyle bir eseri neşre hizmet etmekle iftihâr ederiz. Mâddî bir sûretle fevâ'idimizi te'mîn için ne yolda hareket etmek îcâb eder? Ve maʿnen dahı feyz-yâb-ı kemâl olmak nasıl olur? Buralarını ʿarîz ve ʿamîk tedkîk ederek ʿumûmun seviye ve kâbiliyetine -mümkün mertebe- tevfîken idâre-i lisân edilmesi ʿacabâ o kadar kolay mıdır?

Edvâr-ı ʿÂlem'in sanâyiʿ kısmında dahı bütün ihtiyâcâtımızı tesviye edecek âlât ve edevât birer birer taʿdâd edilmiş ve bunlardan bizce şiddet-i lüzûmu olanlar mücerred İslâm eser-i sanʿatı olmak üzere basît bir tarzda yapılabilecek makine şekilleri ʿilâve olunmuşdur.

Bu şekilleri şimdilik kitâb sûretinde tabʿına terk ederek risâlemizde yalnız baʿzılarının taʿrifâtı ile iktifâ edeceğimizi ʿarza lüzûm gördük.

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî

Dokuzuncu nüshadan mâ-baʿd **Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn**

Nitekim çok te'sîrât-ı bedîʿası olmadığı gibi te'sîrât-ı cevfiyesi dahı bulunamayacağı bi'l-bedâhe anlaşılır. Zîrâ harâret-i garîziyyesi arz bu gibi mahallerden sarfa alışmış olsa idi zelâzil ile bir ihtilâl vukûʿ bulur ve bu sath-ı remmâlînin derûn ve bîrûnunu bir ârızalı sûrete ifrâğ ederek teşekkülât-ı cibâli mûcib olur idi ki bu cibâl-i yenâbiʿ ve ʿayn ve enhârın hazîneleridir. Eğer su istivâsı bir sath-ı müstevîde bulunur ise cereyân etmek için mecrâya bir fetha bulamaz. Cibâl ise hâricen ve dâhilen zelâzil ile teşekkülâtından husûle gelen tahaddud ve tekaşşur-ı arzın âsâr-ı ihtilâliyyesidir. İşte bu suver-i muhtelife ile seviyye-i mâ'î bir muvâzenede bulunduramadığından yer yer sakbeler peydâ olarak bu hâl-i enhâr ve yenâ biʿ zuhûruna bâdî olmuşdur.

Sular hakîkatde bârânın nüzûlünden arza nüfûz ederek hâsıl olmuş gibi görünür ise de ekseriyâ cibâlin mürtefiʿ nukâtında ve külliyetli bir sûretde bulunan "âbâr-ı nâfûriyye" bu hükmü kuvvetden ıskâta kâfîdir. Bir sath-ı arzda ve müteʿaddid mevâkiʿde hem bi'r-i nâfûriyye ve hem de bi'r-i nâşife bulunabilir. Bir göl gibi bir mevkiʿde hem cereyân eder ve hem gâ'ib olur. Baʿzı âbâr-ı nâfûriyye muvakkitü'l-feverândır. Gâh zuhûr eder ve gâh gâ'ib olur.

وَجَعَلْنَا فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا[195] mîzân-ı ʿakıl bu gibi şeyleri vezn ve ihâta için müsâʿid değildir. Şöyle ki bu sene nüzûl eden bârânın mikdârını bir kıyâs ile muvâzene etmiş olsak arzdan enhâr vâsıtasıyla ebhâra munsab olan ve harâretin teʿâküsünden tebahhur ederek saky ve irvâ sûretiyle nebâtât ve eşcâra tevazzuʿ eden ve arzın rutûbâtına tâbiʿ ve hayvânât ile kâ'im bulunan suları yalnız yağan yağmurların idâre edemeyeceğini anlarız. Zâten bu maʿdûdâtın ekserîsini zamâne tedârik edemez. Evet yağan yağmurlar sarfiyyâta bile yetişmiyor. Eskiden bekâyâ kalması tasavvur ve mülâhaza edilirse de lâzım gelen masraf lâ-büd geri kalmaz. Meselâ yirmi kıyye matar nüzûl etsin, bu matardan takrîben nısfı havâda buhâr hâline münkalib olur. Ve bir kısm-ı cüz'îsi nebâtât ve hayvânât ile kâ'im ve bir kısmı da arzın müsâmâtından nüfûz ve bir sath-ı

sulbe kadar iner. Orada terâküm ederek müctemiʿ bir hâlde olunur. Baʿdehû bir mecrâ ile bahre munsab olurken tabahhur eder. Bu bahre giden kısmı pek güçlükle tamâmen denize vâsıl olur. Denize ulaşmak imkânda olsa bile pek az bir şey ulaşır. Bu gibi şeyleri hakkıyla tatbîk etmekde ʿakl-ı beşer ʿâcizdir. Nîl, Mısır'ın bir mâh müddet cereyânını idâre edecek bir mültezim-i rahmet zuhûr etmiş olsa idi her gün Afrika çöllerinin hep seller içerisinde kalması lâzım gelirdi.

Fasıl

Bu mâddeden insânların umûr ve husûsuna müdâhale eden şems olduğu münfehim olunur. Zîrâ şemsin sâ'ir kürreviyâtın ziyâsı gibi bizim menâfiʿ ve mazarrâtımız cihetinde haylîden haylîye dahli olduğunu ihtiyâcât-ı hâzıramız tecrübeye lüzûm göstermeyecek sûretde isbât ve irâ'e etmekdedir. Ama şemsin ziyâsı sâ'ir kürreviyâtın ziyâsından daha parlak müşâhede olunuyor. Buna sebeb şems ile meyânemizde vukûʿ bulan teʿâtîden ve inkıyâddan ileri geliyor. Eğer şems ʿâlemin diğerine küremiz müteveccih olmuş olsaydı teveccüh etdiği şey'in hâssasını birdenbire ahz ve kabûl etmesiyle şemsden ahz etdiği ziyâ nisbetinde ondan dahı aralarında ʿayniyle ziyâ teʿâtî olunurdu. Fakat ʿâlem-i şemsden ziyâdan gayrı bize bir şey-i âharın iʿtâsı dahı mülâhaza olunabilir.

Ama şemsin hâr ve yâbis olduğunu ve kendisi gaz ile buhâr gibi şeylerden müteşekkil ve gâyet de bir şiddet-i harârete mâlik ve en suʿûbetle izâbe olunan ecsâmı ân-ı vâhidde tabahhur etdirmeye muktedir bir cism-i müşteʿil olduğunu tasavvur edecek olur isek baʿzen bu tasavvurumuza müsâdemât-ı ʿakliyye mümânaʿât eder. Ve bizi bu husûsda mütehayyir bırakır. Müsâdif olduğumuz mevâniʿin birisi şemsden kürre-i arzın harâret ahz etdiği billûrât ile ecsâmın iştiʿâli ve şemsin tamâm mukâbilinde bulunan ecsâmın âteş gibi harâreti ve belki de bu harâretden ormanların fiʿil-i ihtirâkı ve kâbilü'l-iştiʿâl şeylerin bir mizâc ile gözümüzün önünde her vakit için iştiʿâli müşâhede olunur zâhir ahvâldendir. Fakat bu müşâhede ve buna dâ'ir fikrimizi cerh eden ve müşâhedâtın mecmûʿunu bir hayâl-i gılaz üzere ibtinâ ederek bir fikr-i mevhûm hükmünde gören mülâhazât-ı ʿakliyye şemsin bir harâret-i fevka'l-ʿâde merkezi olduğunu kabûlde tereddüd ederek şems belki harâretin sevkini mûcib bir şiddet-i ziyâya mâlik, kesîf, kâbil-i süknâ ve gâyet de muʿtedil ve her şey'i ıslâh eder, aslâ ifsâd etmez

bir cisim olduğuna hüküm verir. Zîrâ ziyâ denilen te'sîr bir hükmün diğerinde vukûʿunun istiʿlâsıdır.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى وَهٰرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّقِينَ[196] Furkân, tefrîk ve ziyâ, cemʿ içindir. Eğer ziyâ olmamış olsa idi bir şey zuhûr etmez ve cemʿ olmazdı. Ve şemsden gayrı ziyâ olmaz. Şemsin menbaʿ-ı hayât bir kürre-i latîf olduğu bugün isbât edilmezse de fakat ileride âlât ve edevât mükemmel tekemmül etdikçe ve ʿilm-i eşyâda tamâm tecârib fevka'l-ʿâde ile taharrî ve tecessüs edildikçe -belki yüz seneye kadar- bu kavlimizin sıhhate mukârin bulunduğu bi'l-müşâhede tasdîk edilir.

ʿUlemâ-i fennin ityân etdikleri berâhîn-i kâtıʿa hükmünde bulunmuş olan tahkîkât ve keşfiyât-ı zâtiyyât hakkında mûcib-i şübhe bir şey yokdur. Velâkin ʿavârız-ı hâl, râyiha ve savt ve harâret ve bürûdet gibi şeylere ki kuvve-i bâsıra ʿilminin ona şümûlü yokdur. Onun idrâkinden dahı kâsırdır. Hattâ kuvve-i şâmme ile maʿlûm olacak râyiha, lems ve semʿ ve basar gibi havâss-ı zâhire ile bilinemez. Bu mezkûr olan havâssa mahsûs ʿilmi idrâk edemez. Basar ile müşâhede olunan ecsâm ve nûr ve ziyâ ki ona hiss-i basarın tasarrufu vardır. O gibi şeylerin görülmesiyle hâsıl olan maʿlûmât işitmekle hâsıl olacak maʿlûmâtdan kat-ender-kat fazladır. Çünkü küremizin kürreviyât-ı sâ'ire ile olan muʿâmelât ve münâsebâtı ibtidâ tamâmıyla tecrübe edilmeli. Onlar ile olunan muʿâmelâtın ne semere vereceği ve ne gibi bir hâssaya mâlik olacağı anlaşılmalıdır. Müsâdif olan mevâniʿ bu gibi şeyleri yalnız bir hiss-i basarla yaʿnî rü'yetden gayrı meyânede bir vâsıta bulunmadığından şu ʿavârızın ne ile ve ne sûretle izâle olunacağını bi-hakkın ityân etmek müteʿassirdir. Meselâ bir kürre-i musannaʿa tertîb olunup bu kürenin oldukça mikyâs olmaya münâsebâtı olmalı. Baʿdehû bir büyük kubbeye taʿlîk olunarak kubbenin havâ-yı nesîmîsinin mikdârını tahdîd etmeli. Bu küre işʿâl edilirse kubbenin içerisinde bulunan müvellidü'l-humûza ve müvellidü'l-mâ' gibi şeyler yandıkdan sonra fiʿil-i ihtirâk devâm eder mi etmez mi? Velev kendine kifâyet eden ve semâda seyrek seyrek enhâr-ı câriye gibi seyyâr hâlinde bulunan müvellidü'l-mâ' gazları şemsin kuvvet-i ihtirâkiyyesi câzibesine tâbiʿ olmuş olsa ʿâlem-i şems etrâfındaki mevcûd kürreviyâtın kendine lâzım olan bir ʿuzvunu diğere vermiş olur ve bununla kuvvet ve intizâmdan sâkıt olarak hayât ve hareketine halel gelir. Etrâfında bulunmuş kürreviyâtın ekserîsi bu sûretle bi-lâ hüküm kalacağından ʿâlemin hüsn-i intizâmı bozulup onu bir ihtilâl vukûʿ bulur. Ama şems ihtirâkına

lüzûm görecek ecsâm-ı muhterika şemsin eczâlarının birbirine delk ve temâsından hâsıl olarak fiʿil-i ihtirâkı temdîd eder. Âteş-i şemsin fevka mâ-yetesavver derece-i harâreti ve böyle bir nâr-ı ʿazîmin kendisinde vukûʿ bulan te'sîrâtı musannaʿ bir küredeki te'sîrât ile kıyâs etmek kâbil-i imkân değildir.

Ama cürm-i şemsin küçülmüş gibi yaʿnî haddelerin irtifâʿ ile kurs-ı şemsin küçük görünmesi ve kürre-i kamerin günden güne kürre-i arzdan uzaklaşmakda ve harâret-i merkeziyyenin günden güne tenâkus etmekde olduğu gibi şeyler ve bu makûle hâdiseler teʿakkulât ve teʿayyünât kabîlindendir. Bunlar hakîkatde tevkîti olmayıp dehre müteʿallik olduğundan insânların ʿömür ve maʿlûmâtına muvâfakat eder diye bu gibi şeyleri ʿakıl neye istinâden kabûle mütesaddî olsun? İnsânların eşbâhlarında vukûʿ bulan ihtilâf ʿayniyle maʿneviyâtlarında vukûʿ bulanın tıpkısıdır. Meselâ bu fiʿil-i ihtirâk kürre-i Merîh'de var mıdır? Mümkün olsa da Merîh'e bir âdem gitse orada bir âteş yakmak için iktizâ eden havâyı ʿacabâ bulabilir mi? Bulsa bile bu bizi hâmil bulunan havâ gibi mi bulur yoksa başka dürlü mü? Kâbiletü'l-iştiʿâl bir havâ-yı nesîmî bulunduğunu tecrübesiz ne ile hüküm edebiliriz? Nazar için su ile ispirtonun görünüşde aralarında bir fark yoktur. Su ve ispirto ikisi de bir görünür. Yalnız rü'yetle iki şişedeki su ile ispirtoyu nasıl tefrîk ve ne ile temyîz ederiz? İşte bu gibi şeylerin mücerred rü'yeti, ʿilim ve ıtlâʿı tamâm bir sûretde te'mîn edemez. Bu gibi şeyler ne zamân uzakdan fark ve temyîz edilir? Ama âteş üzerine konulmuş şeker ile tebeşir muhtelif bir mîzâc vukûʿuyla eriyeceğinden uzakdan nâzır olan kimse bunları keşf ve tahmîn edebilir. Ve bunların bu hâli kuvve-i bâsıraya müteʿallik olduğundan hangisinin şeker ve hangisinin tebeşir olduğunu anlar.

Şu vukûf ve maʿlûmâtın husûlü için bu nevʿ-i ecsâmın her hâlde tecrübesi iktizâ eder. Zîrâ bu gibi şeyler maʿrûzât-ı sâbıka misillü zâtiyyâta müteʿallikdir.

Ama şekerin halâvetine ve tebeşirin humûzatına ne ile hüküm edilir? Çünkü bunlar kuvve-i zâ'ikaya müteʿallik bir ʿilimdir. Kezâlik harâret ve bürûdet gibi şeyler göz ile bilinmez. Basarda bir ʿârızanın hîn-i vukûʿunda buz ve billûr gibi şeyler ile su ve ispirto gibi şeylerden billûrât-ı mülûhiyye ile buz, bi-lâ imtiyâz ve kezâ suyla ispirto bi-lâ tefrîk hükümde müşterekdir.

Yanan havâ içerisinde yakar müvellidü'l-humûza ve müvellidü'l-mâ' bulunmaz ise yanmaz. ʿAcabâ bu gibi şeylerin vücûdu sâ'ir kürreviyâtda ne keyfiyyetde tecrübe edilir? Su zannetmiş olduğumuz şey'in ispirto olmadığını ve ispirto zannettiğimiz şey'in su olmadığını ne sûretle biliriz? İşte maʿrûzât-ı mesrûdeden bu gibi şeylerin temyîzi ikmâl-i keşfiyyâtla ʿulûm-ı hâsılanın bi-lâ tereddüd kabûlünden sonra vâkıʿ olacak hüküm ile olur. Zîrâ cümlesi tekemmül eder bir hissi noksan olanın bir ʿilmi noksan olur.

baʿzı hissen hafî gibi قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم من فقد حسا فقد علماً [197] şeylerde kezâlik kuvve-i bâsıranın keşif ve îzâhı müşkülcedir. Meselâ ebhârın mecmûʿu ne kadar sene telâfî-i mâfât ederek o kânûn mûcebince sarf oluyor ve tahavvülâta uğruyor? Bir ʿasırda denizler kemâliyle değişiyor denilse hiss-i basar buna müsâʿid olmadığından insân vehleten bunu kabûl edemez. Fakat îrâd-ı masraf mukâbilinde olmasıyla bu sarf ve tahavvül pek hissolunamıyor.

Seyyid Caʿferü's-Sâdık Hazretleri وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ[198] âyet-i kerîmesini

ile tefsîr buyurmuşlardır. Demek oluyor ki ebhârın su kısmı dâ'imâ tedâvül ediyor. Ve bedel mâ-yetehallel için bu kürre-i sergerdân dâ'imâ deverân etmekdedir. Yâ ʿazîz! Eşyâya bir nazar-ı hakîkatle bak kim neler îcâd edilip ân-ı vâhidde neler mahv ve neler isbât ediliyor. ای تنجرت و انقلبت الی الهوی و ارتفعت و قامت بها [199]

Havânın içerisine harâretin sevki havâ-yı nesîmîyi tezâyüd mikdârı tevsîʿ ve bi'l-ʿaks harâretin tenâkusu mikdârı cümûdet ve inkıbâzını iktizâ eder. Burada fikrimizi işgâl eden şey havâya ʿârız olan iki nevʿ sevkiyât yaʿnî harâret ve bürûdet gibi iki şey'in havâya hulûlüdür. Hakîkaten hulûl eden şey'in teʿaddüdü olmayıp mahzâ ziyâ ve zulümât ile iki nevʿi tekeyyüf eden ve lisân-ı şerʿ-i şerîfde bahr-i mescûr ismiyle zikrolunan bir mevcûdun ʿuzvundan ʿibâretdir. Maʿlûmdur ki gayr-i kâbiletü'l-inkısâm olan şey'e bir ʿuzuv gibi taʿbîr ederler ki o nevʿ şeyden bir mikdâr demekdir. Hükemâ-i mütekaddimîn bu bahr-i mescûra felek-i atlas diye taʿrîf etmişler ve kürre-i arzdan bir buʿd-i maʿlûm ile mesâha taʿyîn eylemişlerse de böyle bir hayâlî mesâfe ve mesâhalar buʿd-i mücerred ve bahr-i mescûrda zâten mühendis efendilerin ez-kadîm zamâna tâbiʿ olan muhâsebâtından ʿibâretdir.

İşbu bahr-i mescûr içinde bitmez tükenmez ʿâlem-i şümûsun vücûdu mülâhaza olunuyor. Bu kürre-i arzın sath-ı muhaddebine temâs edip kürenin mütemmimâtına mücâvirdir. Bize mütenâzır

olan şems-i ʿâliyye ile kürre-i arz meyânında bu bahr-i mescûrdan gayrı bir şey yokdur. Şems-i ʿâliyye ziyâ vâsıtasıyla bize bahr-i mescûru tekeyyüf ederek bir felek teşkîl etmişdir. Felek dediğimiz şey şemsin ziyâsıyla mükeyyef bir katʿ-ı nâkıs sûretinde kürre-i arzın hareket-i intikâliyyesinin medârı demekdir.

Ecsâm ve eşyâya ziyâ bu bahr-i mescûru sevk ederse harâret veyâhûd ziyânın ʿaksi ufku olur ise ziyâdan mükeyyef olup fakat nûru olmayan havâya ʿârız olarak hulûl eden şey'in ismine dahı bürûdet diyoruz. Gerek ziyâ ve gerek zulümât herhangi eşyâya mukârin olur ise olsun hakîkat havâda mü'essir esîrin gayrı değildir. Evvel halk olunan eşyâ bahr-i mescûrdur ki zulümâtdır. İşbu zulümât içerisinde Cenâb-ı Rabbü'l-müteʿâl Hazretleri [200] ما كان وما يكون vücûdiyyâtın istiʿdâdlarını bu bahr-i mescûra tevdiʿ buyurdu. Bu bahr-i mescûr ümmü'l-kitâb olup bir levhü'l-kaderdir. Ve ziyâ onun kalemidir. Tekeyyüfü ile bahr mütekeyyif olur. Külliyâtın vücûdunda ve cüz'iyyâtın vücûdunda tasarrufu müsâvîdir. Eğer ziyâ meded-res olmazsa vücûdiyyât hebâen mensûr olur. Bir şey'i mahv ve fenâ etmesi tabîʿatıdır. Ve ziyânın icbârıyla eşyânın üzerine tasarruf eder. Ziyâ, nûr değildir. Esîr mukâbilindedir. Bu esîr bir cisimden mukâbili olan cism-i âhire o cismin hâssasının vusûlüdür. Seyyâle-i berkıyye gibi bir havâya müsâdif olmaz ise zuhûr etmez. Havâdan murâd cisimdir. Ecsâma müsâdefetinden nûr zuhûr eder.

Şemsin ziyâsı havâ-yı nesîmî arza ibtidâ tesâdüf etmesiyle fecr ve şafak gibi sonra kürre-i arza tesâdüfüyle nûr göstertir. Bu ise ecsâmın hâssasıdır. Ziyâdan infisâl ederek bahr-i mescûrun üzerinde bu tekevvünât zuhûra gelmekdedir. Bu esîr, teşekkülâta kâbil değildir. Zamân ve mekândan hâlîdir. Bir şey için ʿafv olmaz. Kendisinde cüz'iyyet ve külliyet tasavvur olunmaz. Kalemden başka bir şey onun hükmünü ibtâl edemez. Kendi nefsiyle kâ'imdir. Ve her şey onun ile kâ'im olur. Ve her ecsâmı muhîtdir. İhâtası hulûl ve ittihâd ile değildir. İttihâd ve hulûl ecsâmın havâssından olup bu ise cisim değildir. Cevher değildir. Cemîʿ kürreviyyât gûn-â-gûn onun tasarrufu dâhilindedir. Ziyâ vâsıtasıyla hüsn-i idâre eder.

Bu, Cenâb-ı Hakk'ın Kudret isminin sedenesiyle olan Kadîr ismidir ki cemîʿ eşyânın kadrini ve kevnûniyyetini muhîtdir. Ve her olmuş ve olacak eşyânın mahall-i zuhûrudur. Rubûbiyetü'l-eşyâ ona mevdûʿdur.

Eşyâ onun zıllının teʿâküsüdür, kudret-i İlâhiyyedir, zât değildir. Şey'iyyetü'n-nübüvvetin en basîtidir. Cenâb-ı Hakk'ın tasarrufuna en karîbdir. Efʿâl-i İlâhiyyenin masdarıdır. Gerek ecsâm-ı ʿuzviyye-i nûriyye ve gerek ʿuzviyye-i zulmâniyye buna tâbiʿdir. Nefh-i İlâhiyye denilen şey bunun gibidir. Kevn ü fesâdın ʿillet-i gâ'iyyesidir. Vücûd ve ʿademe mütenâzırdır.

Eğer Allâh Teʿâlâ Hazretleri bir şey'i halk etmek murâd ederse bu bahr-i mescûra tecellî eder.

Nûr ve zulûmât yâhûd şibh-i nûr veyâhûd şibh-i zıll husûle gelir. Gitdikçe tekeyyüf ve tekeyyüf etdikçe tekâsüf ederek bir cism-i kâbil-i müdebbir halk eder. Esîr taʿbîr etmiş olduğumuz şey'iyyetü's-sübût ecsâm-ı sulbede bir mâ'in cereyânı gibi cereyân eder. Sebeb-i cereyân bir cismin diğer bir cisme ziyâsının tevârüdüdür. Câzibe ve dâfiʿa kuvvetleriyle birbirinden âhire nakil olunan hâssaya ziyâ taʿbîr olunduğu takdîrde havâda bir iştiʿâl zuhûra gelip bu iştiʿâl-i ʿâdiyyenin ismine nûr diyoruz. Nûr ise bir şey'i gösterir ecsâmın keyfiyyetindendir. Bu da havâ-yı nesîmînin hâricinde olamaz. İştiʿâl ve ibtirâk ve ihtirâk, havâ-yı nesîmînin havâssındandır. Şemsin ziyâsı ve arzın hareketinden hâsıl olan harâretini havâ-yı nesîmîye tebdîl ederek harâret ve ziyâ ile mükeyyef olan esîri cezb ve mezcine dahı râdife-i arzın bir mizâcı ilkâ olunarak belʿ ve sarf olunan havâ-yı nesîmîye müşâbih gâyetde hâr bir tabaka-i havâ'iyye teşkîl eder. Bu sûretde yirmi dört sâʿat zarfında tamâmen sarf olunan havâyı telâfî-i mâfât eder. Ve bir tarafdan da suya münkalib olur ve su da bir tarafdan tebahhur ederek havâ-yı nesîmî yapar.

[201] اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا نَاْتِى الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا اَفَهُمُ الْغَالِبُونَ kürrenin tedahhurucu hareketinin sülbü de Allâhu aʿlem budur.

Sûretde on iki nevʿ üzere olan envâʿ-ı havâ tedrîcen arza takarrüb ederek su ve sâ'ireyi teşkîl etmekdedir.

[202] وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِىَ وَاَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ buna dâ'ir tafsîlât *Zübdetü'l-makâl fi'l-kevn ve'l-hayâl* nâm ʿarabiyyü'l-ʿibâre risâlemizde beyân olunmuşdur.

[203] فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى النُّجُومِ فَقَالَ اِنِّى سَقِيمٌ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ

Fasıl

Bahr-i mescûrun bir hayyizini işgâl eden ʿâlem-i şems meskûn ve kendi mihverinde

hareket ederek kendine mahsûs feleğini isbâh eder sûretde irâ'e olunmuşdur. Bu şems dahı kürre-i arz misillü medd-i harc hareket eder. Ve kürre-i arz nasıl ziyâ-i şems ile mükeyyef mescûru havâya şebîh bir şibh vücûda istihâle ederek şey'en fe-şey'en baʿzı ecsâmın mahlûtu veyâhûd mahlûlü hâline getirir? Ve havâ-yı nesîmîye kalb ile belʿ ve baʿdehû hazm ve suya münkalib ederek tedâfüʿî hâletinde bulunmakdadır? Şemse dâ'ir râdifelerin ziyâsıyla mükeyyef olan bahr-i mescûrun kürre-i arz vesâ'irenin işbu bahirden mürûr ile terk etmiş oldukları eser-i ziyâyı dahı şems, cezb ve belʿ eder.

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا[204] bu âyet-i mübînde arza meded yaʿnî arzın telâfî-i mâfât etmesinin iki sûretde zuhûruna işâret vardır. Biri nefs-i arzdan hârice zuhûr eden ve derûn-ı arzdan revâsının ilkâsı ve hâricden su ve nebât sûretinde imdâd olunmasıdır. Allâhu aʿlem hazmı sehîl olsun için hayvânlardan baʿzılarının feminde hâsıl olan luʿâbı ile mudgiyeyi mahlût etmesidir. Buna kıyâs olabilir.

Fasıl

Kürre-i kamer ve kürre-i şemsin hâle peydâ etmesine ki lisân-ı Türkî'de "Ay ağıllanmış", "Güneş harmanlanmış" denilir. Bu kürre-i arz üzerinde kamerin ve kürre-i şemsin te'sîrâtını irâ'e eder celî bir hikmet-i tabîʿiyyedir. Eğer havâda su buhârı rakîk sûretde bulunur ise kürre-i arz ile kamer meyânında teʿâtî olunan hâssa-i mü'essire bu rakîk buhârı muvâzât dâ'iresinden defʿ ile bu görünen buhâr ke-enne kürre-i kamerin etrâfını muhît bir havâ sûretini tersîm etmiş gibi görünür. Hattâ med ve cezir esnâlarında gerek şemsde gerek kamerde birkaç sâʿat imtidâd edercesine görünür. Velev kamerin ve şemsin tulûʿuna tâbiʿ eder ise de bize nisbet ufkumuzdan bunların tulûʿları yoksa bunlar birbirine tulûʿ ve zuhûrları esnâlarında mebde'-i vücûdlarıyla mütenâsibdir. Ve kezâlik kürreviyâtın ziyâ ve şuʿâʿı da bu kabîldendir. Ama inkisâr-ı havâ dediğimiz dahı bizim havâ-yı muhîtimizin hâssasıdır. Zîrâ hep bu havâ içerisinde bulunuyoruz. Semʿ ve basarımız bu havânın te'sîrâtına tâbiʿdir. Hep bunun içindedir. Bizim maʿlûmâtımız ve bunun ile işidip bunun ile görüyoruz. Hayâtımız bile bu havâya tâbiʿdir. Bunsuz bir nefes yaşanılamaz. İşte ayın harmanlanması ve şemsin harmanlanmasıyla buhârın med ve cezirine havânın yağmur ve rûzgâr olmasına baʿzı

mütekaddimîn tecrübe edip denizlerin şu kadar irtifâʿ peydâ edeceğine ve şu kadar alçalacağına ve yağmur yağmasına ve rûzgârın zuhûra geleceğine dâ'ir dahı haber verirlerdi.

Mâ-baʿdı var.

Maʿneviyâtın kuvveti nisbetinde mâddiyâtın kesb-i kuvvet eyleyeceği bugün herkesçe anlaşılmış ve takdîr edilmekde bulunmuş olduğundan ihvân (?)[134] bir yâdigâr-ı kıymetdâr olmak üzere ecille-i meşâyihînden bir zât-ı muhteremin "*Hizbü'n-necât*" nâmıyla tevessüm etdiği şu vird-i şerîfi hediyyeten takdîm ediyoruz.

Ahmed Hilmî

حزب النجات[205]

بسم الله الرحمن الرحيم

سبحان الذى تنزهت ذاته عن الأسماء و الصفات . وتقدست سرادقات جبروته عن التعقلات والتعينات حمداً لمن كان صفته حميد مجيد -و تعالى شانه عن حوادثات التشبيه والتوحيد- فطوبى لمن قام بحمده على ما يقتضى اسمه الحميد {اذ يتلقى المتلقيان عن اليمين و عن الشمال قعيد} فتحمد بوجود كونه على ما يقتضى بشهود عينه . فتحقق موارد الامور انها خيال تسعى فاورد عليها حروف العبودية فى كلمات تلقى و انتظم العوالم على منهاج مطالب الاسماء من لوازم الاشياء فيما يبلى {وما يلفظ من قول الا لديه رقيب عتيد} فحمد العبد اتيانه عين العابد و المعمود . وهو عين حقيقةً الخلق فى المراتب و هوية الحق فى الوجود -فبسط صفات ذاته على الكون و انعكس عليه النقوش و اللون لاوجود سوى روح الموجودات و هو بين و اين ولابين له ولا اين فى المكيفات- هو عين الخلق فى الظهور والتجليات -على صورة آدم فى خلعة المخترعات- {و نزلنا من السماء ماء مباركا فانبتنابه جنات و حب الحصيد} فاستوى الحق على كل بارز و على وجود الحجبات . فلا يأتيه الباطل من كل الجهات ليعبده كل عابد فى مساجد وبيع وصلواة {ما يبدل القول لدى و ما انا بظلام للعبيد} مراة جماله منازل الاروح ومسالك الأجساد -بحيث لا حلول فى كل ذرة ولا اتحاد- ولامتناع وجود الغير فى حيز الاضداد لو كان لغيره وجود لظهر الفساد {يوم تقول لجهنم هل امتلئت و تقول هل من مزيد}

[134] Metinde silinmiştir.

هوية العدم والوجود -و عين كل رب و مربوب يرى جماله من كل شاهد و مشهود و شاهد الوهيته فى كل عابد و معبود- {لقد كنت فى غفلة من هذا فكشفنا عنك عطائك فبصرك اليوم حديد} لا سجدة لانقاض الغير . لا فى الجمودة ولا في السير- تحيرة العقول فى كنه ذاته و رجع الفكر خاسئا عن انفصال صفاته {يوم يكشف عن ساق و يدعون الى السجود} منهم قادرو منهم مقتصد و منهم قود مرأت كل حادث و قديم و مصداق كل و نعيم و اشهد عذاب ان لا اله الا هو العليم الحكيم و اشهد ان سيدنا محمداً رسوله الذى ارسل بالحق وبا المؤمنين رؤف رحيم جرثومة المتد اليات فى عالم الوجود و مصباح الظهوريات ليوم الموعود ولا يشين له اختلاف امته من اهل النفى والثبوت -هو شمس عالم المخترعات فى صناعيات الملكوت من لوازم اوهن البيوت- {ان فى ذلك لذكرى لمن كان له قلب او القى السمع وهو شهيد من الذين انعم الله عليهم من البيين من ذرية آدم و ممن حملنا مع نوح و من ذرية ابراهيم و اسرائيل وممن هدينا و اجتبينا اذا تتلى عليهم آيات الرحمن} الآية .

سبحان ربك رب العزة عما يصفون و سلام على الرسلين والحمد لله رب العالمين

İhlâs ve Murâkabe

Dokuzuncu nüshadan mâ-baʿd

ʿİlm-i bâtını inkâr etmek olamaz. Bir şey ki maʿnevî olmakla berâber mâddî bir eseri görünür. Nasıl inkâr edilebilir? Evliyâullâhın kerâmeti Cenâb-ı Hakk'ın ʿinâyetiyledir. Kerâmet mutlakâ şerîʿât ile ʿâmil olarak tarîkine sülûk, maʿrifet ve hakîkate vusûl edenlerden zuhûr eder. Bunlardan biri tamâm olmadıkça kerâmet zuhûru mümkün değildir. Bunun içindir ki sırf zâhir ile meşgûl olan zevât ne kadar ʿibâdet etseler onlardan kerâmet zâhir olmaz. Zîrâ bu ʿulûm siyer ve sülûk ile mümkünü't-tahsîldir. ʿİlm-i hakîkat, Bârî Teʿâlâ Hazretlerinin kendisine mahsûs olan ʿilmidir. ʿÂşık-ı İlâhî olanlar bu deryâ-yı bî-kerânın havâslarıdır. ʿİlm-i zâhir Avrupa'nın bir kenârı mesâbesindedir. Deryâ ortasında olan dalgıçların ne çıkardıklarını kenârda olanlar bilebilir mi? ʿAcabâ onlar cevher mi çıkarıyor yoksa altın mı çıkarıyor? Yalnız karşıdan görmekle

bi-hakkın keşif ve istidlâl kâbil midir? Tabîʿîdir ki zan ile verilecek hüküm yakîn ifâde etmez. ʿUlemâ-i bâtın kendilerine seng-endâz taʿarruz olanları şu sebebe mebnîdir ki nazar-ı lâ-kaydî ve müsâmaha ile görerek onları maʿzûr ʿaddederler. Çünkü kendilerinin bildikleri şeylere onların ʿilim ve iktidârı yokdur.

ʿUlemâ-i bâtın, ʿulemâ-i zâhirin ʿilmini muhîtdir. Bâtın ʿulemâsı ʿilm-i zâhiri ikmâl etmekle o gâyeye vâsıl oldukları için ʿulemâ-i zâhirin ʿilmine vukûf ve ıtlâʿları olmak zarûriyyât-ı umûrdandır. Buna mebnîdir ki ʿulemâ-i bâtın için ʿulemâ-i zâhirin ʿilminden hîçbir şey gizli değildir. ʿUlemâ-i zâhir ile ʿulemâ-i bâtının arasında tahaddüs eden ihtilâf esâsa ʿâ'id olmayıp Hazret-i Hızır ile Hazret-i Mûsâ salavâtullâhi ʿalâ nebiyyinâ ve ʿaleyhi kıssalarına benzer.

وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى [206] mantûkunca hakîkat-i mes'elede ihtilâf yokdur. ʿAkl-ı maʿâşını ledünniyyâta vukûf peydâ edecek mertebede incilâ etdiremeyenler ʿulemâ-i bâtının akvâlini kendi ʿilimlerine muhâlif zan ve zehâbında bulunurlar. Hâlbuki bu ihtilâf ʿakl-ı maʿâşın muhâlefetindendir.

Nitekim makâm-ı şerîʿatda "Bârî Teʿâlâ Hazretleri yerde değil, gökde değil, sağda değil, solda değil, cihâtdan münezzehdir." demek, makâm-ı maʿrifetde

وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ [207] yaʿnî nerede olursanız Allâh Teʿâlâ sizinle berâberdir, demek makâm-ı hakîkatde هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ [209] ve كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ وَجْهَهُ [208]

فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ [210] demekdir.

Maʿrifet kapısının tevhîdi başka, hakîkat kapısının tevhîdi başkadır. ʿAkl-ı maʿâş, makâm-ı ʿaşkdan sâdır olan akvâli nasıl idrâk ve ne sûretle taʿyîn ve takdîr edebilir? Tarîkata girip dünyâ ve ʿukbâyı terk etmek ve Hak yoluna cümle murâdından geçmek lâzımdır ki hakîkatden nasîbe-dâr olsun. Çünkü bu sırlar nefis kurbân etmedikçe fehm olunmaz.

والقرآن جامع بجميعها [211] bunların başka başka birer ʿilim olduğunu zâhir bir sûretde gösterir. Bir kelâm ki ehlullâhdan sâdır olur, elbette bunlardan birisine muvâfıkdır.

Anadan doğma gözsüzler kemâhî görmez eşyâyı
Sorarsan vech-i dil-dârı ulu'l-ebsâr olandan sor

Maʿlûm ola ki ʿulûm üç kısımdır; lâkin maʿlûmât iʿtibâriyle değil, taʿyîn ve tahsîs tarîkiyle. Zîrâ maʿlûmâtın inkısâmıyla ʿilmin inkısâmı gayr-ı mahsûrdur.

Kısm-ı evvel, ʿilm-i zâhirdir. ʿİlm-i zâhir ile murâd, ʿibâdet ve muʿâmele cihetinden mükellefe lâzım olan mesâ'il ile mukayyed ʿilm-i şerʿîdir. Bunun vech-i deverânı tefsîr, hadîs ve fıkıh üzerinedir.

İkincisi ʿilm-i muʿâmeledir. Bu da ʿulemâ-i âhiret fetvâsında farz-ı ʿayndır. Bundan maʿraz olan âhiretde mâlikü'l-mülkün satvetiyle hâlikdir. Nitekim aʿmâl-i zâhireden maʿraz olan fukahâ-i dünyâ fetvâsında selâtînin seyfiyle hâlik olduğu gibi. Hakîkat-i nazar ise şâriʿin zem etdiği riyâ, ʿucub, gış, hubb-ı ʿulüv, hubb-ı senâ, hubb-ı fahr, tamaʿ gibi ahlâk-ı zemîmeden ittikâ, ihlâs, şükür, sabır, zühd, takvâ, kanâʿat ahkâmının salâhından için ve bilemediğine vâris olmak için ʿilmiyle ʿamelden için ahlâk-ı hamîde ile ittisâf ile tasfiye-i kalb ve tehezzüb-i nefsdir.

ʿAmelsiz ʿilim, gâyetsiz bir vesîledir. ʿAks-i cinâyetdir. Veraʿsız ittikâ bi-lâ ücret külfetdir. Elzem-i umûr, zühd ve istikâmetdir. ʿİlmiyle ve ʿameliyle intifâʿ için üçüncü kısım ʿilm-i mükâşefedir. Bu da bir nûrdur ki kalbin tasfiyyesi hâlinde kalbde zâhir olur.

Maʿânî-i mücmelenin zuhûruyla Cenâb-ı Hakk'a ve esmâ ve sıfâtına ve kütüb ve rusulüne maʿrifet hâsıl olur.

Ve esrârın hazînesinin estârı kendisi için keşfolunur. İslâmiyyete münkâd ol ki cemîʿ-i mekârihden selâmet bulasın. Münkerlerden olma ki helâkları ile helâk olursun. ʿÂrifler buyurmuşlardır ki bir kimse için şu ʿilm-i mükâşefeden bir şey bulunmazsa o kimsenin sû-i hâtimesinden korkulur.

Ve bu ʿilmin ʿilminden insânın ednâ-yı nasîbi ʿilm-i mükâşefeyi tasdîk ve ehlini teslîm etmekdir. Ve ʿilmin bu kısmı ʿilm-i yakînde muhakkak olan mürşidlerin makâmıdır.

Bir kimse bu makâma vâsıl olmazsa ona iktidâ sahîh ve câ'iz olmaz. Zîrâ sülûk, cehâlet üzerine ibtinâ edilemez. Bir kimse bu ʿilm-i mükâşefeyi iddiʿâ etse hâlbuki kendisinde ʿilm-i mükâşefeden hîçbir şey yok. Ancak geçmiş zevât-ı kirâm olan mutasavvıfların makâlâtı ve sâlikînin efʿâli vardır. Böyle olan kimse her bir hâlde tâbiʿ gibidir. Hakîkat-i tarîkat ve şerîʿata ʿadem-i vukûfu hasebiyle bunları ne kendisi görür ve ne de bir kimseye gösterebilir.

Mâ-baʿdı var.

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur. Müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı "el-Mirsâd"

Hakâyıku't-Tecrîd fî Menâzili't-Tevhîd

ʿİlm-i tevhîde dâ'ir son derece tedkîkât ve tetebbuʿâtla yazılmış ʿArabîyyü'l-ʿibâre bir eser-i dînî ve ʿilmîdir. Esâsât-ı dîniyyeyi gâyet vecîz bir lisân ile ifâde eder. ʿİbâresinin sehl-i mümteniʿ derecesinde olması istifâdesini teshîl etmişdir. Lisân-ı celîl-i ʿArabîye uzun uzadıya değil şöylece vukûfu olan ihvân-ı dîn mütâlaʿasından müstefîd olur ve bir kudret-i ʿilmiyye kesbedebilir. Beş kuruşluk posta pulu gönderildiği sûretde ayrıca posta ücreti alınmaz.

Cihân-ı İslâm

Cemʿiyyet-i hayriyye-i İslâmiyyenin taht-ı himâyesinde olarak siyâsî, edebî ve ictimâʿî *Cihân-ı İslâm* nâmıyla haftalık bir risâle intişâra başlamışdır. Münderecât iʿtibâriyle cidden müfîd olan bu risâle mücerred taʿmîm-i fevâ'idi için ʿArapça-Türkçe ? lisânlarıyla neşredilmekdedir. Muhterem refîkimizi hâlisâne tebrîk eder ve tevâlî ve temâdi-i muvaffakiyyetini temennî eyleriz.

ʿAded 11

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî Türkçe risâledir.

Münderecât

Miʿrâc-ı celîl Hazret-i Muhammed sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem hakkında tedkîkât-ı mükemmele ve سُبْحَانَ الَّذِى اَسْرٰى[212] âyet-i kerîmesine dâ'ir "*Lemʿatü'l-âfâk fi'z-zuhûri ve'l-işrâk*" nâm eser-i şerîfden iktibâsen tercüme edilen tahkîkât-ı ʿilmiyye…

الصلاة معراج المؤمن[213] hadîs-i şerîfinin maʿnâsı ve namâzın ne sûretle mü'minin miʿrâcı olduğu ve bu bâbda tafsîlât-ı lâzıme…

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt ʿArapça Metni ve Tercümesi

Menâkıb-ı Seyyidetünâ Hazret-i Fâtımatü'z-Zehrâ radıyallâhu teʿâlâ ʿanhâ

Nüshası 50 paradır

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ[214]

EL-MİRSÂD

Menâfiʿ-i İslâmiyyeye hâdim dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir.

Birinci sene 1 Şaʿbânü'l-muʿazzam 1332 Perşembe 12 Haziran 1330 ʿAded : 11

Miʿrâc-ı Celîl Münâsebetiyle[135]

Miʿrâc-ı Bâhirü'l-ibtihâc-ı Risâlet-penâhî

Estaʿîzü-bi'llâh

سُبْحَانَ الَّذِی اَسْرٰی بِعَبْدِهٖ لَیْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَی الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِی بَارَکْنَا حَوْلَهُ لِنُرِیَهُ مِنْ اٰیَاتِنَا اِنَّهُ هُوَ السَّمِیعُ الْبَصِیرُ[215]

Sadakallâhu'l-ʿazîm.

Mescid-i Harem'den Mescid-i Aksâ'ya geceleyin ʿabdini ʿurûc etdiren Allâh Celle ve ʿAlâ Hazretleri kulun iktidârı dâ'iresinde sezâ-vâr-ı tesbîh ve tahmîddir. Mescid-i Aksâ'nın etrâfını, havlini mübârek kılıp yakîne ilkâ edecek baʿzı âyâtını gösterir. Kulu onunla görür, onunla işidir. Kudüs'ün havl-i mübârekinde âyât-ı beyyinât gösteren ve Mescid-i Harem'den Mescid-i Aksâ'ya leylen ʿabdini ʿurûc etdiren Kâdir ve Kayyûm Hazret-i Allâh'a karşı nasıl îfâ-yı vazîfe-i takdîs ve tesbîh edebiliriz? Kendisi ʿavârızdan Sübhândır, emrinde sultândır. Hîçbir kul için dermân yokdur ki onun murâdı

[135] Miʿrâc-ı celîl-i risâlet-penâhî münâsebetiyle kâri'în-i kirâmımıza baʿzı maʿlûmât-ı müfîde iʿtâ maksadına mebnî "Lemʿatü'l-âfâk" nâm eser-i şerîfden hülâsaten tercüme edilmişdir.

hâricine çıksın ve murâdının ʿaksi ve hilâfı cihetine gitsin. Zîrâ kulunda hakîkaten mutasarrıf gerek semʿ ve basarda olsun ve gerek sâ'ir aʿzâlarda olsun kendisidir ki bu dâ'irede ondan başkası yokdur. Şu dediğimiz de kendisini bir takdîsdir. Rasûlullâh Efendimiz geceleyin ʿurûc etdi. Bu maʿnâdır, zâhir değildir. Kimsenin haberi olmadan gitmiş olduğuna sebeb mecmûʿ-ı ümmetin o âna gelinceye kadar veyâhûd ondan sonra teveccüh etdikleri ʿibâdetin ve hakîkat-i salât ki ona lisân-ı hâssada nübüvvet-i mutlaka denilir. Bu nübüvvet-i mutlaka ʿâmmenin teveccühünden hâsıl olan bir eserdir. Buna bir resûl-i mukayyed ile oraya irsâl olunarak o nübüvvet-i mutlaka derecesinde olan hakîkat-i salâtı Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Harem'e nüzûl etdirmek idi. [216]لِنُرِيَهُ kelime-i şerîfesinden istifâde olunan bir fâ'ide dahı istikbâlde bir âyetin zuhûruna Ashâb-ı Kirâm ile zât Hazret-i Muhammed ʿaleyhi's-selâm Efendimizin muntazır bulunduklarıdır. Vaktâ ki Mekke'den Medîne'ye hicret buyuruldu. Kıble Kudüs'de idi. Pîşvâ-yı ʿâlem ve reh-nümâ-yı benîâdem Hazret-i Muhammed sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimize ihsân buyurulan âyâtdan biri de estaʿîzü-bi'llâh

[217]قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا bu âyet mübecceledir ki buradaki esrâr Beytü'l-Haram'dan Beytü'l-Kudüs'e ʿurûc-ı risâlet-penâhî ile Mescidü'l-Kudüs'den Mescidü'l-Haram'a kıblenin nüzûlünü müstelzim oldu.

Burâk, âyet-i kerîmede zikredilmemişse de ehâdîs-i şerîfede buna dâ'ir sarâhat vardır. Rasûlullâh Efendimizin râkib olduğu Burâk'a şübhemiz yokdur. Velâkin keyfiyyetini bilemeyiz. Çünkü bizim ʿâlemimizin çok içerisindedir. ʿUbûdiyyet ve rubûbiyyet ile kevnde tasarruf-ı esmâ-yı maʿkûs olan hâlete ve o zevke Burâk denir. Bizim binmiş olduğumuz Burâk-ı şevkdir ki berk ve Burâk diyoruz. Berk demek huzûrdan hâsıl olan bir nûrdur. Miʿrâc-ı salâtda binmiş olduğu Burâk'ı müşâhede etmek isteyen kimse zevk-i vicdânîsine mürâcaʿat etsin. Biz bununla Peygamberimizin bindiği Burâk'ı murâd etmiyoruz. Kendi ʿâlemimiz ile meşgûlüz. Allâh ile Rasûlü arasında olan miʿrâca ʿaklımız ermez.

Burâk, buradaki "Bâ" kevnde olan tekvîn-i vücûdun suğrâsıdır. Bunun teʿâküsü olan "Râ" kevn-i kübrâdır. "Râ"yı çeken elif, kevnde mü'esserin eseriyle hâsıl olan bir ʿilmin şu'ûnâtıdır. "Kâf" sedenetü'l-esmâdır ki Allâh Teʿâlâ Hazretlerinin halka olan tasarrufâtına bir hazînedir. Sedenetü'l-esmâyı matlab olan ʿubûdiyyet ve rubûbiyyet ile yaʿnî ʿabd ve Mevlâ'sıyla ʿâlem-i kevnden hazerâtü'l-esmânın müntehâsı bulunan "Râ"dan "Kâf"

vardı. بَارَكْنَا حَوْلَهُ biz onun havlini mübârek etdik. Etrâfına kim gelirse onun için mübâreklik vardır.

Tesbîh var, tenzîh ve takdîs var. Tesbîh ne demekdir? Tesbîh, ʿâlem-i esmâda insânın Rabb'ini cemîʿ-i lâyık olmayan evsâfdan berî tutması demekdir. Tenzîh, insânın dahı ona ʿaklı ermediği zâtül-bahtda esmâ ve sıfâtın hâricinde bulunan esmâ ve sıfâta nüzûl etmeyen zâta lâyık evsâf, tenzîhdir. اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا esrâ; geceleyin gitmek demekdir. Onun için burada bir nevʿ-i istikrâr vardır. "Esrâ nehâren" denilmez; fakat "Esrâ leylen" denilir. Yaʿkûb ʿaleyhi's-selâma "İsrâ'îl" denilir ki buradaki "*'îl*" lafzı Allâh maʿnâsına olduğu için İsrâ'îl lisân-ı ʿArabî'de "Allâh ile yürüyen" demek olur. Cebrâ'îl, Mikâ'îl, ʿAzrâ'îl gibi kelimelerde bulunan "*'îl*" dahı Allâh maʿnâsınadır. Hazret-i Muhammed ʿaleyhi's-selâm Efendimizin ʿurûcu zâhir tarafından bâtın tarafına seyr ve hareketden ʿibâretdir ki zâhirde eşyâ ve sıfâtıyla Cenâb-ı Hak meşhûddur. Ve bâtında da tecellî ve envâr ile maʿrûfdur. Vücûd-ı bihbûd-ı risâlet-penâhî Kur'ân'ın âyâtından bir âyet olduğu gibi cemîʿ ʿâlemi muhît ve Rabb'inin mir'âtıdır. Eşyâ, Hazret-i Muhammed ʿaleyhi's-selâmın vücûduyla musahhar ve vücûd-ı akdes-i risâlet dahı ümmetinin istikâmetiyle münevver ve musavverdir.

اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ[218] burada hulûl yokdur. "Esrâ" yerine "dehale" buyurulmuş olsa idi o zamân duhûlde hulûl tasavvur olunabilir idi. "Duhûl etdi." demek bir şey'in takarrur ve istikrârını îmâ eder. Duhûl, bir şey'in diğer şey'e hulûl ve nüfûzunu iktizâ eyler. Nitekim

دخلت الدار وخرجت من بابه[219] denilir.

Tesbîh, gerek hâlen ve gerek kâlen ve gerek sıfaten noksân sıfatlardan berî tutmanın adıdır. Tenzîh, tesbîhin fevkinde ʿâlem-i İlâhiyye'den ʿâlem-i baht gibi bir ʿâlemdir ki orada ʿabd için tasarruf mefkûd ve şühûd mümteniʿdir.

Takdîs, esmânın beşeriyyete vürûd eden feyziyle insânı kemâle ulaşdırıp da sâ'ir envâʿ ve ecnâsdan mufaddal olan ve rûh-ı kudsiyyet kendisinde âsârıyla nümâyân olur. İmdi bu takdîrce maʿnâ-yı şerîfi cemîʿ mahlûkâtı mihver lâyıkında idâre ve o mahlûkâtın kâffesi kendisinin rubûbiyyeti likâsını müşâhede eden zât ile ʿabdı maʿiyyet-i rubûbiyyetle Mescid-i Harem'den Mescid-i Aksâ'ya geceleyin seyr ve hareket eyleyen zâtdır kim o zât kendisine nazaran enbiyâlara olan tekarrüb ve tasarrufu ile sübhândır.

ʿAbdi bu maʿiyyet ile miʿrâc eden bir kâmil insândır. ʿUrûc ancak Allâh'a bu maʿiyyeti istihsâl etmenin adıdır. Lafz-ı sübhânda bulunan bu münâsebet dahı ehl-i ʿilmin maʿlûm ve meşhûdudur.

es-Salâtü Miʿrâcü'l-mü'min

Evkât-ı hamsede erkânına riʿâyetle edâ-yı farîza-i salât, mü'minin miʿrâcıdır. Bu hadîs-i şerîf, mü'min olan her bir âhâd ve efrâd-ı ʿibâd için namâzın bir miʿrâc olduğuna delîl-i kavîdir.

İftitâh tekbîri ki tekbîretü't-tahrîm dahı denir. Bununla namâza şurûʿ edilir. Tekbîretü't-tahrîmden sonra musallî hîçbir şey'e mutasarrıf olamaz. Çünkü tekbîretü't-tahrîm kendisini ʿubûdiyetle mukayyed ve me'mûr etdiği için namâzın hârici başka bir şeyle iştigâl aslâ câ'iz değildir. Zîrâ irâde-i cüz'iyye burada mefkûddur. Meğer ki namâzda bulunan harekât ve sekenâtı idâreye, erkân ve kavâʿidi tasarrufa ʿâ'id olsun. Bu tasarruf ise intikâl ve harekâtın tasarrufudur. İrâde-i cüz'iyye burada tasarrufda ve Burâk mesâbesindedir. Yoksa tehaddüsde yaʿnî başka bir şey'i husûle getirmekde değildir. Eğer bu tasarrufunda noksânı veyâhûd sehvi olursa secde-i sehv ederek musallî ikmâl-i nevâkıs eder.

Kıyâmın ibtidâsı tekbîretü't-tahrîmdir. Kıyâm, Allâh'a bir itâʿat-ı muhteremânedir ki kıyâmen ʿubûdiyyet demekdir. Secde kıyâmın en nihâyet hâli olup rükûʿdan sonra başını yere koymakdır ki kıyâmın bundan daha vazîʿ ve münhat bir hâli yokdur.

Secde ikidir. İki olmasına da sebeb birinin kıyâma diğerinin kuʿûda mahsûs olmalarıdır.

Secde-i kıyâm, ʿabdin harekât ve idrâk ve tahrîkinden hâsıl olan ʿubûdiyyetdir. Secde-i kuʿûd, ʿabdin vakâr ve sükûnetinde olan ʿubûdiyyetinin zuhûrudur. Tekbîretü't-tahrîme "mescidü'l-harâm" denildiği gibi secdeye varırken edilen tekbîre de "tekbîretü'l-aksâ" ve namâzın secde son derece aʿlâ makâmı bulunması nisbetiyle secdeye dahı "mescidü'l-aksâ" ıtlâk olunur. Şu sûretle "es-Salâtü Miʿrâcü'l-mü'min" hadîs-i şerîfindeki hakîkat ve ʿulviyet tezâhür ve taʿayyün eder.

Biz Kaʿbe'ye değil Allâh'ın emrine secde ediyoruz. Zamândan ve mekândan hâlî değiliz. Elbette minhâz olduğumuz hâlde bir mekâna müteveccih olmaklığımız iktizâ eder. Allâh için zamân ve mekân yokdur. Min haysiyyeti'l-mekân Allâh'ın emrine mutîʿ olarak evkât-ı hamseyi zamânında edâ ediyoruz. Nitekim zamâna olan nisbetimiz mekâna olan nisbetimiz gibi bir emr-i

vücûbîdir. Öyle başka bir fikir yokdur. Ancak hulûs ve husûsiyet ile ʿibâdetimiz Allâh Teʿâlâ Hazretlerinedir, Kaʿbe'ye değildir. Kaʿbe bir mescid-i muhteremdir. Her vücûhdan ʿibâdeti Allâh'a ederiz. Ve onun huzûrunda durmuş gibi ʿibâdet eyleriz.

Mübârek vücûd-ı bihbûd-ı risâlet-penâhîleriyle Rasûlullâh Efendimiz Mescid-i Harem'den Mescid-i Aksâ'yı teşrîf buyurdu. Kıble Kaʿbe-i Muʿazzama'ya tahvîl olunmazdan evvel Medîne'ye hicret buyurmuşlar idi.

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا [220] âyet-i kerîmesi zât-ı akdes-i risâlet-penâhînin mütemâdiyen Mekke'de bulunamayacaklarını îmâ ediyor idi. Fahr-ı ʿâlem Hazret-i Muhammed sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimizin Mekke-i Mükerreme'de bulundukları zamânda tahvîl-i kıble vukûʿ bulmamışdır. Buna sebeb baʿzı evhâm sâhiblerinin peygambere secde etmek ve peygamberi kıble edinmek fikr-i fâsid ve zehâb-ı bâtıllarına mâniʿ olmak hikmetine mebnîdir. Baʿzı kimseler, "Kaʿbe'nin içinde Hazret-i Âdem'in cesedi vardır biz ona secde ediyoruz." demeleri yanlış ve hatâ-âlûd bir fikre kapılmakdan ʿibâretdir. İşte şu hikmete mebnîdir ki risâlet-penâh Efendimiz Hazretlerinin Mekke-i Mükerreme'de bulunmadıkları bir sırada tahvîl-i kıble vukûʿ buldu.

Kıble-i kulûb-ı mü'minîn olan Rasûlullâh Efendimizin Ravza-i Mutahhara-i pür-saʿâdetleri ise el-yevm Medîne-i Münevvere'den âfâk-ı İslâmiyyete şaʿşaʿa-bahş-ı ʿinâyet olmakdadır ki İslâmiyyetin şirk ve dalâlden münezzeh ne kadar ʿâlî bir dîn olduğunu ve ʿibâdeti ise sırf zât-ı ehadiyyete hasr etdiğini kemâl-i ʿulviyetle ile'l-ân enzâr-ı uli'l-ibtisâra gösterecek ve kudsiyet-i İslâmiyyeyi lâyıkı vecihle tecellî etdirecekdir.

Allâhu Ekber deyip namâza şurûʿ olunduğu vakit Mescid-i Harem ʿizâm-ı sebʿadır ki bunların üzerine istinâd edilerek secde olunur. Yaʿnî bunlar arza ferş edilip yerin üzerine secde edildiği için haram makâmındadır. Yer -toprak- ise bu sûretde Mescid-i Aksâ olmak mâhiyetini ahz eder. Harâm olan senin elindir, elini her yere uzatma. Elim harâm mı? Yok öyle değildir. Harâm demek hürmetlidir. Ve hürmeti vardır demekdir. Göz dahı mescidü'l-harâmdır. Gözünü harâm olan şeylere bakmakdan muhâfaza et. Harâma bakmamak için açılıp kapanması senin yed-i ihtiyârında olmak üzere Cenâb-ı Hak bir perde yapmış. Ayağın hürmeti vardır. Ayağın tarîk-i müstakîmde sâbit olsun, fenâ yollara gitme. Kulağın hürmeti vardır. Her sözü dinleme. Zîrâ kulak

وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا [221] ile me'mûr olduğu gibi لَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ [222] ile münhîdir. Âdemin elleri ve ayakları dahı birer Mescid-i Harem'dir. Hâsılı cevârih-i sebʿa mesâcid-i sebʿa mesâbesindedir. İhtimâm olunup inkıyâdını ârzû eden kimseye bu mesâcid-i sebʿanın hakkını vermek lâzımdır. Zîrâ bunlar mescidü'l-haremdir. Mescid-i Harem, Mescid-i Aksâ'nın havlinde mübârekdir. Bunlar dahı kalbin etrâfında olduklarından mübârekdir. Allâh'ın âyâtını bize gösteren bu mesâcid-i sebʿadır. لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَا اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ [223]

İnsânın kendi vücûdunda olan semâ yedidir.

Evvelki semâ; semâ-i dünyâ olan lisânındır. Zîrâ ondan o semâ ile o bedene vârid olan mevârıd vürûd eder. Yaʿnî hayr ve şer her şey'i insân kendi diliyle söylediği sözden bulur.

İkinci semâ, ʿâlem-i kalbdir ki makâm-ı âdemdir. Zâtü'l-bahtdan feyz-i akdes kalbe vârid olur. Kalb, ʿâlem-i emirdendir. Üçüncü semâ, semâ-i rûhdur ki makâm-ı İbrâhîmiyyetdir. Sıfât-ı subûtiyye oradadır. ʿÂlem-i emir senin rûhundur. Zâtü'l-bahtdan vârid olan ʿilim, kudret, semʿ, basar gibi feyz-i akdes rûha nüzûl ediyor.

Dördüncü semâ, semâ-i sırrındır ki makâm-ı Mûseviyyetdir. Kalb türâbdan, rûh sudan, sır âteşdendir. Bunun için Mûsâ ʿaleyhi's-selâm اِنِّى اٰنَسْتُ نَارًا [224] dedi. "Orada bir âteş görüyorum." diyerek bunu âdemin eseri olan bir âteş zannetdi. O âteş değil sır idi. Âteşe tekarrüb etdi. فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ [225] hitâbıyla muhâtab oldu. Sır, şu'ûnâtü'z-zâtdır. Beşinci semâ, semâ-i hafîdir ki makâm-ı ʿÎseviyyetdir. Sıfât-ı selbiye oradadır. Sıfât-ı selbiye senin mevcûdiyyetinden hâsıl olan bir vücûddur. Enâniyyet ve vücûd sana hicâbdır. Sıfât-ı selbiyye senin mevcûdiyyetinin meslûb olmasını iktizâ ediyor ki o zamân senden senliğin sukûtuyla sen Allâh'a kurbiyet istihsâl etmiş olursun. Bu da خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ [226] da mündemiç olan mevtden ʿibâretdir. Asıl seni varlıkdan tecerrüd etdirip hakîkat-i tecrîde menâzil-i tevhîdden bir menzile ulaşdıran ihfâdır. Altıncı semâ, semâ-i ahfâdır ki makâm-ı Muhammediyyetdir. Ahfâ, kevnin gayrı değildir. Hazret-i Rasûl-i Ekrem sallallâhu ʿaleyhi ve sellem Efendimiz ahfâda Allâh'ı müşâhede buyurmuşlardır. Rasûlullâh'ın bu rü'yet ve müşâhedesi keyfiyyetini biz bilemeyiz. Ama bizim Allâh'ı müşâhede etmekliğimizin keyfiyyeti eşyâda mü'essirin eserini müşâhededir. Allâh Teʿâlâ Hazretleri kuluna her şeyden, habl-i verîdden daha yakîndir. ʿÂlem-i emri bil ki ʿâlem-i halkı dahı bilesin.

Peygamberimizin muhît olduğu ʿilim ve kemâlât nasıl taʿrîf olunabilir? Bir karınca elinde mesâha edecek âlet ve edevâtı olsa bile bir deryâ-yı bî-gerânı ölçebilir mi? Yedinci semâ, semâ-i nefs-i külliyedir ki ʿâlem-i melek ve ʿâlem-i ceberûtdur.

Semʿ, maʿnâya teʿalluk eder, bâtındır. Zîrâ içeriye, bâtına teʿalluk eden şey zâhirden görünür. Gözün maʿkûsu eşyâdır. Lisânında zâhirinden bâtınına vârid olan feyze muntazır ol ki o senin miʿrâcındır.

Mescid, masdar yâhûd ism-i mekândır. Masdar olduğu takdîrde ʿabdin huzûrda ʿibâdetle mükellef olan her bir ʿuzvunun adına ıtlâk olunur. Ama mekân cihetinden mescid Kaʿbe-i Mükerreme'den peygamberimizin nisbet-i rü'yetle basarından gâ'ib olan ve fakat ʿâlem-i şühûdda bulunan Mescid-i Aksâ'dır ki beyt-i mukaddes demekdir. O mescid öyle bir ʿâlemdir ki orada herkese kendi nazarı, hissi, vicdânı nisbetinde ʿilimler irâ'e olunur. Elbette makâmın fevkinde olanlar hazîzdeki müşâhedenin fevkinde bir ʿilm-i şühûdu ve bir rü'yet-i vücûdu ile müşâhedelerdir. Ama insânda olan mescid kendisiyle secde edilen yedi aʿzâdan ʿibâretdir.

Beytü'l-maʿmûr kalb gibi insâna bir münâsebet-i tâmmesi olan mesciddir. Kalbin ʿumrânı dâ'imîdir. Harâb olmaz. Buna mescid denildiği gibi ʿarş-ı aʿzam dahı denilir. Nitekim قلب المؤمن عرش الله[227] buyurulmuşdur. Ama mescidü'l-harem insânda kendisini iki emr beyninde tutan şeydir. Göz gibi. كَيْفَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا[228] فَانْظُرْ اِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ[229] ve فَانْظُرْ انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ[230] işte şu âyât-ı kerîmedeki nazarlar bu kabîldendir. Birisi de bu nazarî gamz iledir. قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ[231] öyle ise burada göz, mesciddir. Bir göz ki ʿibret nazarında olmaya o harâbedir. Harâb olan mescide it de girer.

Ki bî-pervâ girer bir it bulursa mescidi vîrân

كنت له سمعاً و بصراً[232] hadîs-i kudsîsi olduğu gibi لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا[233] يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ âyeti ile de bunlar tefakkuhdan ve maʿrifetden mahrûmdur. Ey ʿârif-i billâ! Size lâzım olan hâl-i hayâtınızda bunların keyfiyet-i vürûd ve istiʿmâlini bilerek Mescid-i Harem'den Mescid-i Aksâ'ya miʿrâc etmekdir. Bunlar sizin için Hakk'a bir süllem olsun. Göklere çıkıp ne yapacaksınız? Gökleri, semâvât-ı sebʿayı kendi ayağınıza getiriniz. وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ[234] âyet-i kerîmesi bunun istibʿâd

olunacak bir şey olmadığını gösteriyor. İktidâr ve kader bizde vardır. [235] كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ Allâh Teʿâlâ kuvvet ve iktidârı bizde halk etmişdir.

[236] اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ muhakkak sizi Cenâb-ı Hak görüyor. Ve sizin makâlâtınızı ve her bir sözünüzü daha siz söylemezden evvel işidiyor. Siz dünyâya gelmezden mukaddem sizi bilir.

Âyet nedir? [237] آية الشئ اى علامة الشئ ile tefsîr ederler. Yaʿnî bir şey'in vücûduna ʿalâmet olan şey-i diğer demekdir. Meselâ bir kimse kendi hânesinin mahallini taʿrîf ve taʿyîn için, "Falan câmiʿ-i şerîfin minâresi benim evimin kapısı karşısındadır. Minârenin yanına geldiğin vakit doğruca benim hânemin kapısını bulursun." demesi minâreyi burada ʿalâmet makâmında irâ'e etmekdir ki minâre bulununca o kimsenin de hânesi bulunur.

Âyet, bir şey'i diğer bir şey vâsıtasıyla bilmeye dahı denir. Risâlet-penâh Efendimiz Hazretleri Mescid-i Harem'den Mescid-i Aksâ'ya kadar miʿrâclarında Cenâb-ı Hak ümmetine âyâtını irâ'e etmesi için kendisine teshîlât izhâr buyurdu. Buraya kadar mansûsdur, meczûmdur, meşhûddur.

Rasûlullâh sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin bu miʿrâca nasıl gidip geldiğini İmâm ʿAlî radıyallâhu ʿanh Hazretlerinden su'âl etmişler, cevaben buyurmuşlar ki, "Ben de Hazret-i Rasûlullâh ile berâber idim. Onun her kavline îmân ve her fiʿilini icrâ ile kendisine inkıyâd ederim."

Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddîk radıyallâhu ʿanh Hazretlerinden kezâ miʿrâc husûsunda su'âl etmişler, "İmâm ʿAlî radıyallâhu ʿanh Hazretleri gibi ben de birlikde idim. Ke-ennehu benim ile berâber imiş gibi bilirim. Şek ve şübhem yokdur. Bir peygamber için böyle bir şey baʿîd değildir." cevâbını vermişler. Miʿrâc-ı Celîl-i Risâlet-penâhîyi bi-lâ tevakkuf ve lâ tereddüd yakînen ve bi'l-cezm tasdîk etdiği için Hazret-i Ebû Bekir radıyallâhu ʿanh "Sıddîk" lakabıyla telkîb olundular.

Sahâbe beyninde miʿrâcın vukûʿu şuyûʿ bulunmasıyla sanâdîd-i Kureyş bu emri tekzîbe müterassıd oldular. Etrâfa mürâsele ve sâʿîler gönderdiler. Kudüs'e kadar işi taʿkîb etdiler. Hazret-i Rasûlullâh'ın hîç olmaz ise bir kavlde olsun kizbini bulalım diye böyle bir şey arıyorlar idi. Buna dest-res olamadılar. Kudüs'de miʿrâc-ı risâlete delâlet etmek üzere nümâyân olan âsâr ve ʿalâmet vardır. Ez-cümle sahratullâhın üzerinde

Rasûlullâh Efendimizin giydikleri bir hırka bulundu. Bu hırkayı dûş-ı saʿâdet-pûş-ı risâletde herkes görmüş idi. Hattâ Kudüs'e kadar giden kimseler de bunu tanır idi. Hırkanın orada vücûdu bunları bir beht ve hayret içinde bırakdı. Kudüs'ün kapıları açık bulundu. Orada bulunan ruhbanlardan almış oldukları cevâblar tamâmen kavl-i Rasûl'e mutâbık çıkdı. Böyle ihtilâf edilecek ve miʿrâcı yalan diyecek bir eser ile onlar kizbi îsâr etmeye vesîle bulamadıklarından mebhût ve mülzem oldular. Gûşe-i me'yûsiyyetde [238] صُمٌّ بُكْمٌ kaldılar.

Sahâbe-i Kirâm arasında baʿzı gûnâ havâtır vâkiʿ olmuşdu. Rasûlullâh Efendimiz miʿrâc-ı risâlet-penâhîlerini edille îrâd ile isbât buyurdular. Hîçbir kimsenin tereddüd ve şübhesi kalmadı. Miʿrâca delâlet eden âyet-i kerîmenin şeref-i nüzûlüyle müslümânlar tamâmen mutma'inü'l-kulûb oldular.

Miʿrâc-ı şerîfin şübhe edilecek hîçbir yeri yokdu. Peygamberlerin göğe çıkması ve onların ahvâlini taʿkîb etmesi tahatturdan baʿîd değildir. Ey ʿâbid-i zâhid, ey ʿâlim-i ʿâkıl! Enbiyâyı düşünmek îmân iledir. Buna îmân kifâyet eder. Ey mü'min-i muvahhid! Buraya îmân lâzımdır. [239] امنت بالله وملئكته وكتبه ورسله dâhilinde zikir olunan rusul-i kirâma îmân îcâb eder. Allâh ile peygamberi arasındaki miʿrâca kimsenin ʿaklı ermez. Ve hîçbir ferdin idrâki ulaşamaz. Zîrâ mertebe-i risâlet ancak Cenâb-ı Hakk'ın rasûllerine hâs ve mahsûsdur. O mertebeye rusul-i kirâmdan başkası vâsıl olamaz. Cebrâ'îl ʿaleyhi's-selâm bile

[240] لو دنوت انملة لاحترقت "Eğer makâmdan bir parmak daha ileri yaklaşırsam yanarım." dedi.

Peygamberlerin noksânü'l-fikr ve noksânü'l-bidâʿa olduklarını ve kusurları olup olmadığını teftîş ve tefahhusda bulunmak huffâşın güneşde, aydınlıkda kendi yüzünü görmek için âyîneye bakması kabîlindendir. Huffâş âyîneye bakamaz. Çünkü âyîneye bakmak için nûr ister, nûr onun gözlerini kamaşdırır, karanlıkda bakılan âyînede ise bir şey görülmez.

Pervâneye bak, şemʿa yanar görmez o şemsi

Vatvât ise isnâd ediyor şemse muhâli

Rasûlullâh Efendimiz miʿrâc-ı şerîflerini ʿâmmeye teblîğ buyurdular. Bunlara hitâben: "Geliniz ne sûretle ister iseniz sizi te'mîn edeyim. Size kanâʿat-bahş olacak

edillle göstereyim. Tahkîk ve tedkîk ediniz. Sevâb olup olmadığını anlayınız. Mescid-i Aksâ'dan ʿavdet eder iken yolda bir kâfileye rast geldim. Kâfilede kırmızı ve beyâz hutût ile muhattat örtülü ve en nihâyetde bulunan devenin üzerindeki su kırbasından biraz su içdim. Yarın güneş doğarken kervân buraya dâhil olacakdır. Gidin, arayın, su'âl edin." buyurdu. Bunun üzerine sanâdîd-i Kureyş etrâfa âdem gönderdiler. Kervândan keyfiyyeti tahkîk etdiler. Rasûlullâh Efendimiz her ne buyurmuşlar ise tamâmen harfi harfine mutâbık çıkdı. Yalnız bununla teskîn-i bağy ve dalâl edemeyen küffâr: Kervânın vürûduna intizâra karâr verdiler. Fi'l-vâkiʿ ertesi günü sabâhleyin güneşle berâber kervân şehre dâhil oldu. Her birisi sordukları su'âle ʿaynı cevâbı aldılar. Hîçbir noktasında kizbe delâlet edecek bir şey bulamadılar. Onlar ne kadar muʿannid âdemler idi. Kudüs-i Şerîf'e mahsûs âdemler iʿzâm etdiler.

Miʿrâc-ı celîl-i risâlet-penâhînin şeref-vukûʿ bulduğu şeb-i mukaddesde Mescid-i Aksâ'da dahı baʿzı hâlât-ı ʿacîbe ve evzâʿ-ı garîbe müşâhede edilmiş idi. Ez-cümle Mescid-i Aksâ hademesi her günkü ʿâdetleri vecihle güzelce kapadıp kilidledikleri hâlde ʿaynı gecede Beyt-i Mukaddes'in iki kapısını açık buldular. Re'îsü'l-hademe şu hâlden ziyâdesiyle teʿaccüb ederek, "Ben kapıları güzelce kapatdırmış idim. Nasıl oldu da kapılar böylece kendi kendine açılmış? Bâ-husûs şu ayak izlerine ne diyelim? Hâricden bir kimsenin duhûlü kâbil değildir. Sahratu'llâhın üstündeki şu hırka kimin ise bu ayak izleri de onundur. Buraya gelen mutlakâ bu hırkanın sâhibidir. Cenâb-ı Hakk'ın bunda bizim bilmediğimiz bir hikmeti vardır ki bir gün hakîkati meydâna çıkacak." diye o gün bunu Kudüs-i Şerîf'de herkese anlatıyordu. Vaktâ ki Mekke'den tahkîk için gönderilen adamlar geldi. Vukûʿ-ı hâli ʿaynı ile onlara da hikâye etdi.

Hattâ Rasûlullâh Efendimizin iddiʿâ buyurdukları husûs hakkında Kudüs'e gelinceye kadar gördükleri âsâra kanâʿat etmeyerek buradan alacakları cevâb ile sıdk ve kizbine hüküm vermekden ʿibâret olan fikirlerini beğenmedi. Nâzikâne taʿrîzde bile bulundu.

Sıhhat-i iddiʿâ-yı risâlet-penâhîyi anlayan şu âdemler geri Mekke'ye geldiler. Miʿrâc-ı risâletin öyle kolay kolay red ve inkâr edilecek husûsâtdan olmadığını ileri gelenlere anlatdılar. Bu sebebe mebnîdir ki küffâr-ı Mekke'nin dili boğazına tıkıldı. Bunu inkâra cüz'î bir meydân bulmuş olsalar idi ʿacabâ neler yapamazlar ve ne yaygara koparmazlardı.

Eğer bu miʿrâc-ı şerîf böyle âfâkî olmayıp da enfüsî olsa idi tabîʿî kimsenin kîl ü kâlini mûceb olmazdı. İʿtirâz için hîçbir kimse vukûʿ ve ʿadem-i vukûʿunu teftîş ve tefahhus eylemezdi. Meselâ, bir âdem, "Ben rü'yâda Kaʿbe'ye veyâhûd Kudüs'e gitdim. Falan ve falan şeyleri gördüm. Şunu yedim bunu giydim." dese ona karşı bir kimse çıkıp da, "Yok bu senin dediklerin yalan, doğru olduğunu bize isbât et. Gördüğün şeyleri bize göster, yediğin şeylerden bize de ver." diye bir teklîfde bulunamaz. Çünkü rü'yâ mahall-i iddiʿâ değildir. Böyle bir iddiʿâ ve teklîfde bulunmayı ise ʿakıl ve izʿân sâhibi bir kimse aslâ kabûl ve tecvîz etmez.

Miʿrâc-ı şerîfe dâ'ir âsâr, rivâyet ve ihbârı tedkîk ve tahkîkde o kadar taʿmîk etdiler ki belki bir noktasında kizb-i kavl-i Rasûl'e dest-res oluruz ümîdinde bulunuyorlardı. Hâlbuki muʿterizler her cihetle mebhût oldu ve bütün çalışdıkları çabaladıkları semeresiz kaldı.

∴

Celâ'il-i muʿcizât-ı bâhire-i peygamberîden bulunan miʿrâc-ı şerîf âfâkî olduğundan mûceb-i iʿtirâz oldu. Kendileri hidâyet-i ezeliyyeden bî-nasîb olanlar her şey'i vesîle-i inkâr ʿaddedecek ʿahd-i celîl-i risâletde şeref-i ʿazîm-i İslâmiyet'den mahrûm kaldılar.

Mescid-i Harem'in kıble olması Medîne-i Münevvere'ye hicret-i risâlet-penâhînin şeref-i vukûʿundan sonradır. Medîne-i Münevvere'de iki kıbleli bir câmiʿi şerîf vardır ki ismine "Mescidü'l-Kıbleteyn" denir. Mescid-i Harem'in havlı şânında hürmet olunur Minâ, Müzdelife, ʿArâfat gibi bikâʿ-ı mübârekedir. Bunlar havâlî-i mescidden maʿdûddur. Zîrâ mevkiʿ-i ihrâmdır. Hacca niyet etmiş olanlar için buralara ihrâmsız girmek câ'iz olmaz. Kaʿbe-i Muʿazzama'ya hürmeten havl-i mübârekinde bulunan yaş otları bile koparmak şerʿan menhîdir.

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا[241] kıblenin tebeddülüne Peygamberimiz ile berâber ümmet de muntazır idi. Mescid-i Harem olan makarrından Mescid-i Aksâ'ya gittiğinde bir nükte vardır. Bâr-gâh-ı kudsiyete refʿ olunan münâcâtın ʿaynı ile Mescid-i Harem'e refʿ ve îsâl edilmesine sebebdir. Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Harem'e geldiği vakit boş gelmedi. Rûh ve hayâtı olan Mescid-i Aksâ'yı Mescid-i Harem'e îsâl ve ifrâğ eyledi. Nitekim Tevrat, İncil, Zebur, Kur'ân-ı ʿAzîmü'ş-şâna istinsâh olunduğu gibi emr-i kıble dahı Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Harem'e tahvîl olundu.

Enbiyâ-yı Kirâm salavâtu ʿaleyhim Hazerâtı akvâli isbât için ibtidâ-i tâhire mürâcaʿat

ederek bununla tasdîk ve te'yîd etdirmek esbâbına teşebbüs ederler. Zâhire kanâʿat etmeyenler için muʿcizât irâ'esiyle isbât müddeʿâ buyururlar. Nitekim Rasûl-i Ekrem Efendimiz yolda rast gelmiş oldukları kâfilenin güneş doğarken şehre gireceğini haber verdi ve hakîkaten kâfilenin duhûlü güneşin tulûʿuna tesâdüf etdi. Bu maktûʿ bir emel değildir. İhtimâl ki kâfile oturduğu yerde bir iki sâʿat daha kalır da ârâm edebilir. Mutlakâ güneş doğarken gelmezdi. Fakat böyle güneş ile berâber kâfilenin de zuhûru miʿrâc-ı şerîfe dâ'ir sıdk-ı kavl-i risâlet-penâhîyi isbât eder bir muʿcize-i celîledir.

Deryâ gibi emvâca takıl eyleme nefret

Kesretde müşâhid olasın tâ o cemâli

Cenâb-ı Hak miʿrâc-ı şerîfi cümlemiz hakkında vesîle-i rahmet ve mağfiret buyursun.

el-Mirsâd

Mevâlîd-i Ehl-i Beytü'n-Nübüvve

Yedinci nüshadan mâ-baʿd

مناقب فاطمة ازهرا رضى الله عنها

فصل في ذكر مناقب سيدتنا فاطمة (رضى الله عنها) ولدت في سنة الاسراء ونزلت سورة الكوثر حين ولدت فى يومها وامها خديجة (رضى الله تعالى عنها) بنت خويلد و عن عمر انه قال ان ولادة فاطمة كانت سنة احدى وأربعين الديلمى . انما سميت فاطمة لان الله تعالى فطمها و محبيها عن النار بقوله انا اعطيناك الكوثر . اخرج الطبرانى بسند رجاله ثقات قال لها رسول الله صلى الله عليه و سلم ان الله غير معذبك ولا احد من ولدك (احرج الطبرانى) وبزاز و ابو نعيم انه صلى الله عليه وسلم . قال ان فاطمة احصنت فرجها فحرم الله ذريتها على النار . روى عن مجاهد قال خرج النبى صلى الله عليه وسلم وهو آخذ بيد فاطمة فقال من عرفه هذه فقد عرفها ومن لم يعرفها فهى فاطمة بنت محمد وهى روحى التي بين جنبى من اذاها فقد اذانى و من اذانى فقد اذالله .

تزوجها على بن ابى طالب فى شهر رمضان من السنة الثانية من الهجرة وبنى بها فى ذي الحجة من السنة المذبورة . نقل الشيخ أبو على الحسن بن احمد بن إبراهيم بن سنان مرفوعا عن انس قال كنت عند رسول الله فغشيه الوحى فلما افاق قال لى يا انس

اتدرى ما جاءنى به جبرائيل قلت بامى وابى ماجائك به جبرائيل . قال لى ان الله تعالى يأمرك ان تزوج فاطمة من على فانطلق وادع لى ابابكر و عمر و عثمان و طلحة و زبير وبعدتهم من الأنصار . قال فانطلقت فدعوتهم فلما اخذ وامجالسهم . قال رسول الله الحمد لله المحمود بنعمة المعبود بقدرته المطاع بسلطانه المهروب اليه من عذابه النافذ امره فى ارضه وسمائه الذى خلق الخلق بقدرته وميز هم باحكامه و اعز هم بدينه و اكرمهم بنبيه محمد عليه السلام . ان الله عز و جل جعل المصاهرة نسباً لاحقا وامر امفترضاً و حكماً عادلا و خيرا جامعاً وشبح به الاحكام والزمهاالانام . فقال عز و جل هو الذى خلق من الماء بشراً فجعله نسبا و صهراً وكان ربك قديرا وامر الله تعالى يجرى الى قضائه يجرى على قدره ولكل قضاء قدر ولكل قدر كتاب يمح الله ما يشاء و عنده ام الكتاب ثم ان الله تعالى امرنى ان ازوج فاطمة من على و اشهدكم انى زوجت فاطمة من على اربعمأة مثقال فضة ان رضى بذلك على السنة القائمة والفريضة الواجبة فجمع الله شملهما وبارك لهما واطاب نسلهما وجعل نسلهما مفاتح الرحمة ومعادن الحكمة و امن الامة . أقول قولى هذا واستغفر الله لى ولكم . قال وكان على في حاجة لرسول الله قدبعثه فيها ثم امر لنا رسول الله عليه السلام بطبق فيه تمر فوضع بين أيدينا . فقال انتهبوا فبينما نحن كذلك اذ اقبل على فتبسم اليه رسول الله . وقال يا على ان الله امرنى ان ازوجك فاطمة وانى قد زوجتكها على اربعمأة مثقال فضة . فقال على رضيت يا رسول الله ثم ان عليا خرسا جدا شاكرالله فلما رفع رأسه . قال له رسول الله بارك الله لكما و عليكما واسعد جدكما و اخرج منكما الكثير الطيب ، كانت مطلع حياتها عاشت مع زوجها على تسع سنين توفت ليلة ثلثاء لثلات خلون من شهر رمضان سنة احدى عشرة وهى بنت اربعه و عشرين سنة دفنت ليلا و صلى عليها على واما اولادها رضى الله عنها فالحسن و المحسن الذى مات صغيرا والحسين وام كلثوم و زينب رويت عن عايشة انها قالت لبثت فاطمة بعد وفاة النبى صلى الله عليه و سلم . ستة اشهر وفى كتاب زرية الطاهرة لابى قال لبثت فاطمة الزهراء رضى الله تعالى عنها بعد النبى صلى الله عليه و سلم .

ثلثة اشهر ووفيت ودفن عند ابيها . فاما الحسن والحسين فاعقبا كثيرا طيبا الى المهدى الذى كان في وسط انة محمد عليه السلام . واما زينب فتزوجها ابن عمها عبدالله بن جعفر فولدت له علينا وعون الأكبر و عباسا و محمد و ام كلثوم و ذريتها موجودون الى الان كثير . و اما ام كلثوم فتزوجها عمر بن الخطاب ولدت له زيدا ورقية ولم يعقبا فماتت ام كلثوم ولم تكن لها عقب رضوان الله عليهم اجمعين .

ويليه ما بعده

Mevâlîd-i Ehl-i Beyt Tercümesi

Yedinci nüshadan mâ-baʿd

Bu Fasıl Cenâb-ı Fâtımatü'z-Zehrâ Radıyallâhu ʿAnhâ Efendimizin Menâkıb-ı Güzîde-i ʿİsmet-penâhlarına Dâ'irdir

Zât-ı betûlâneleri miʿrâc-ı hayrü'l-enbiyâ senesinde kadem-zen-i ʿâlem-i şühûd olmuş ve rûz-ı Fîrûz-ı teşrîflerinde Sûre-i Kevser nâzil olmuşdur. Vâlide-i muhteremeleri Hatîcetü'l-Kübrâ radıyallâhu teʿâlâ ʿanhâ Hazretleridir.

Ebî ʿÖmer'den bir rivâyetde Cenâb-ı Fâtıma'nın vilâdet-i ʿaliyyeleri kırk birinci sene yaʿnî intişâr-ı nûr-ı risâletden bir sene sonradır. Cenâb-ı Zehrâ'ya, Fâtıma ismiyle tevsîm edilmesi, Cenâb-ı Hak kendileriyle berâber ehibbâsını âteş-i cehennemin temâsından sûret-i katʿiyyede hıfz ve sıyânet etmiş olmasındandır. Ve vilâdet-i seniyyeleri hengâmında Sûre-i Kevser'in nüzûlüyle إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ[242] âyet-i celîlesindeki telmîh ve işâret-i latîfe de bunu mü'eyyiddir, bir de hazret-i hayrü'n-nisâ Fâtımatü'z-Zehrâ radıyallâhu teʿâlâ ʿanhânın ʿalâyık ve devâʿî-i beşeriyet ve ednâs-ı tabʿiyyeden munkatıʿ ve âzâde ve mutahhar olması kendilerinin bu isimle tevsîmine vesîle olmuşdur. Bu sebeble iki şehzâde-i ʿâlî-neseb Haseneyn-i Ahseneyn efendimizin vilâdetlerinde mâder-i mihribânları Cenâb-ı Fâtıma da haml ve hable ʿâ'id olan ʿavârız ve ʿalâyıkın hîçbirisi müşâhede edilmemişdir.

Taberânî, râvîleri şâyân ve sevk ve iʿtimâd-ı ricâlden mervî bir senedle tahrîc ederek diyorlar ki İmâmü'l-kıbleteyn ʿaleyhi's-selâm efendimiz Fâtıma'ya, "Kızım! Rabbim ne seni ne evlâdından bir ferdi katʿiyyen giriftâr-ı ʿazâb etmeyecekdir." buyurmuşlardır.

Taberânî ve Bezzâz ile Ebû Naʿîm tahrîc ederek diyorlar ki sallallâhu ʿaleyhi ve sellem buyurmuşdur ki, "Kerîmem Fâtıma güher-i ʿismet-i ezeliyyesini tamâmen muhâfaza etdiği için Perverdigâr-ı ʿâlem kendilerinin zürriyet-i pâkizelerine de cehennemi harâm kılmışdır."

Mücâhid'den bir rivâyetde deniyor ki, "Cenâb-ı risâlet-penâh Efendimiz Fâtımatü'z-Zehrâ radıyallâhu teʿâlâ ʿanhânın yed-i beyzâsını tutarak saʿâdet hânelerinden çıkıp buyurmuşlardır ki, Her kim Fâtıma'yı tanır ise tanısın şâyed bunu bilmeyen var ise bilsin ki Fâtıma radıyallâhu ʿanhâ Hazret-i Muhammed sallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem Efendimizin kerîmesidir. Ve bu benden bir cüz'dür. Ve bu benim kalbim ve rûhumdur. Kim Fâtıma radıyallâhu ʿanhâya ezâ ve cefâ ederse bana ezâ etmiş, bana ezâ eden de Cenâb-ı Hakk'a ezâ etmiş olur."

ʿAli bin Ebî Tâlib radıyallâhu teʿâlâ ʿanha Hazretleri ikinci sene-i hicriyye ramazân-ı

şerîfi içerisinde Cenâb-ı Fâtıma'yı tezevvüç buyurmuşlardır. Ebû ʿAli el-Hasan bin Ahmed bin İbrâhîm bin Sinân Hazret-i Enes'den merfûʿan bu hadîs-i şerîfi nakil ile diyor ki, "Ben nezd-i pâk-i risâletde idim. Kendisini vahiy müstevlî oldu. Bir müddet sonra buyurdular ki, Yâ Enes! Bilir misin bana Cebrâ'îl ʿaleyhi's-selâm ne getirmişdir?

Ben dedim ki ebeveynim size fedâ olsun, Cebrâ'îl size ne getirmişdir? Seyyidü'l-ebrâr ʿaleyhi's-selâm Efendimiz buyurdular ki, Hallâk-ı kâ'inâtın Cenâb-ı Fâtıma'yı Hazret-i ʿAli kerremallâhu vecheye tezevvücümü emretdiğini bildirmişdir. Bunun için git bana Ebû Bekir, ʿÖmer, ʿOsmân, Talha, Zübeyr ve ensârdan daha baʿzı zevâtı çağır.

Cenâb-ı Enes diyor ki, "Gidip emrolunan zevâtı çağırdım huzûr-ı risâletde ʿakd-ı ictimâʿ edince seyyidü'l-beşer ʿaleyhi's-selâm Efendimiz âtîdeki hutbe-i celîleyi îrâd buyurdular.

Bütün sitâyiş ve şükrân perverdigâr-ı ʿâleme hâs ve sezâ-vârdır ki zât-ı celîli niʿmet-i İlâhiyyesiyle mahmûd, kudret-i celîle-i İlâhiyyesiyle maʿbûd, saltanat-ı ezillesiyle hâkim-i mutâʿdır; ʿazâbından kendine ilticâ edilir, emr-i İlâhîsi yerlerde göklerde nâfizdir; o bir Hallâk-ı ʿâlemdir ki kudret-i celîlesiyle bütün mahlûkâtı halk ve ibdâʿ buyurmuş ve ahkâm-ı ʿâdilesiyle bunları temyîz ve dîn-i kadîmi ile iʿzâz ve bunu kerîmi Hazret-i Muhammed sallallâhu ʿaleyhi ve sellemle kendilerini ikrâm etmişdir.

Maʿbûd-ı zü'l-celâl müsâhereyi bir neseb-i iltihâk ve emr-i mefrûz ve hükm-i ʿâdil ve haber-i câmiʿ buyurmuşdur. Ve bununla ahkâm-ı İlâhiyyesini temsîl ve ins ve cinni ilzâm etmişdir de demişdir ki, "O bir hâlık-ı zî iktidârdır ki mâdde-i asliyye-i kâ'inât olan sûret-i beşeri halk etmiş ve onu bir neseb-i müsâheret kılmışdır, Rabbin her şey'e muktedirdir."

Allâh'ın emri hükmüne cârî ve hükmü mukadderâtına sârîdir. Ve her hükmün bir mikdârı ve her mikdârın bir kitâbı vardır. Cenâb-ı Hak istediğini mahv ve isbât eder. Ümmü'l-kitâb nezd-i bârîsindedir. Baʿde Rabbim bana Cenâb-ı Fâtıma'yı ʿAli bin Ebî Tâlib'e tezvîcimi emretmişdir. Ben de sizi eşhâd ediyorum ki ʿAli kerramallâhu veche sünnet-i seniyye-i kâ'ime ve farîza-i vâcibe ile söyleyeceğim şey'e râzı olduğu takdîrde dört yüz miskâl fıdda mehir ile kerîmem Fâtıma'yı ʿAli'ye tezvîc etdim. Rabbim kendilerinin mevcûdiyetlerini cemʿ etsin, bunu kendilerine mübârek buyursun. Ve ensâlini tatyîb etsin. Ve kendileriyle evlâdını merhamet-i şâmile-i İlâhiyyenin miftâhı ve hikmet-i celîle-i Rabbâniyyenin maʿdeni ve ümmet-i Muhammediyenin bâʿis-i emn ü emânı buyursun. İşte söyleyeceğim söz bundan ʿibâretdir. Rabbimden kendim ve sizin için taleb-i mağfiret ederim.

Yine Cenâb-ı Enes rivâyet ediyorlar ki, "ʿAli bin Ebî Tâlib bir lüzûm üzerine Cenâb-ı risâlet tarafından gönderilmiş idi. Sonra bize Rasûl-i Kibriyâ, içinde hurma bulunan bir tabağı emretdi getirdik. Önümüze koyup 'Yeyiniz bakayım.' dedi. Biz bununla meşgûl iken Cenâb-ı ʿAli geldiler. Rasûl-i Ekrem Hazretleri kendine tebessüm ile 'Yâ ʿAli! Rabbim bana Cenâb-ı Fâtıma'yı sana tezvîcimi emrediyor. İşte bende dört yüz miskâl fıdda mehir ile onu sana tezvîc etdim.' dedi.

Cenâb-ı Murtazâ cevâben 'Ben de muvâfakat etdim Yâ Rasûlallâh.' dedikden sonra Cenâb-ı Hakk'a bir secde-i şükür etdi. Baʿdehû imâmü'l-enbiyâ hazretleri Cenâb-ı ʿAli'ye hitâben, 'Cenâb-ı Hak bu izdivâcı sizin için meymûn ve mübârek etsin ve tâliʿinizi yâr ve yâver buyursun. Ve sizden gâyet hayırlı usûl ve furûʿ vücûda getirsin.' diye duʿâ buyurdular.

Hazret-i Zehrâ pâk-i zevc-i mükerremi ile birlikde dokuz sene muʿammer olup hicret-i seniyyenin on birinci senesinde ve bir ramazân-ı şerîfin üçünde salı gecesi yirmi dört yaşında olduğu hâlde Rabbine mülâkât etmiş ve namâzını zevc-i mükerremi kılmış ve geceleyin peder-i kudsiyyet penâhîleri nezdine defnolunmuşdur. Radıyallâhu ʿanhâ ve ve nefaʿnallâhu bi-şefâʿatihâ âmîn Yâ Rabbe'l-ʿâlemîn.

Bu şecere-i pâkîze-nesebden hayyiz-ârâ-yı husûl olan sâdât ve seyyidât, erkân-ı hamse-i İslâmiyye gibi beş dâne olup bunlar da Hasan, Muhsin, Hüseyin radıyallâhu ʿanhum hazerâtı ile Ümmü Gülsüm ve Zeynep radıyallâhu ʿanhumâ efendilerimizdir.

Bunlardan Cenâb-ı Muhsin henüz nevzâd iken irtihâl buyurmuşdur. Hazret-i Zehrâ Betül'ün irtihâl-i nebeviyyeden sonraki müddet-i ʿömürleri ihtilâflıdır. Cenâb-ı ʿÂyşe'den rivâyetde altı ay, diğer bir rivâyete nazaran üç ay, bir rivâyete göre de elli beş gündür.

Kendilerinden sonra kalmış olan iki şehzâde-i ʿâlî-neseb Hasaneyn-i Ahseneyn Efendilerimizden ümmet-i Muhammediyyenin vasatı olan Hazret-i Muhammedîye kadar fezâ'il ve merâtib-i nübüvveti câmiʿ olmak üzere bir hayli şecere-i tayyibe-i siyâdet teʿâkib ve tevâlî etmişdir.

Cenâb-ı Zeyneb'e gelince bu seyyide-i zî-şânı ʿamca-zâdeleri ʿAbdullâh ibn Caʿfer tezevvüç buyurmuş ve kendilerinden ʿAli, ʿAvnü'l-Ekber, ʿAbbâs, Muhammed, Ümmü Gülsüm rıdvânullâhi ʿaleyhim ecmaʿîn zînet-sâz-ı ʿâlem-i şühûd olmuşdur. Zürriyât-ı tayyibeleri ile'l-ân bâʿis-i iftihârımız olmakdadır.

Cenâb-ı Ümmü Gülsüm'ü de ʿÖmer bin el-Hattâb tezevvüç etmiş ve kendilerinden Zeyd ve Rukiyye nâmlarıyla bir mahdûm ve bir kerîmeleri olmuş ise de mu'ahharen Ümmü Gülsüm Hazretleri teşrîf-i dâr-ı bekâ buyurmuş olduğundan aʿkâb-ı tâhireleri olmamışdır. Rıdvânullâhi teʿâlâ ʿaleyhim ecmaʿîn.

el-Mirsâd Risâlesi

On beş günde bir defʿa perşembe günleri neşrolunur. Dînî, ʿilmî, fennî, edebî risâledir. İstabdâdın dest-i tecâvüzüyle birçok hakâyık-ı dîniyye ve ʿilmiyye üzerine çekilmiş ridâ-yı nisyân ve mechûliyyeti atmaya, kaldırmaya çalışır. Hedefi müslümânların kitâb ve sünnet muhîtine muvâfık sûretde ʿilmen ahz-ı kuvvet ve dînen kesb-i salâbet etmeleri emeline maʿtûfdur. Müdürü: Seyyid Mehmed ʿİsmetullâh

Şerâʿit-i İştirâ

Memâlik-i ʿOsmâniyye için seneliği 24 nüsha iʿtibâriyle bir çâryek ʿOsmanlı lirasıdır.

Memâlik-i ecnebiyye için seneliği 10 frank, Rusya için 4 rubledir.

Mevâdd-ı Mahsûsa

Mesleğimize muvâfık âsâr maʿa'l-memnûniyye kabûl olunur. Derc edilmeyen eserler iʿâde olunmaz.

Kâffe-i husûsâtda müdüre mürâcaʿat edilir.

Adres: Dersaʿâdet – Topkapı "el-Mirsâd"

Hakâyıku't-Tecrîd fî Menâzili't-Tevhîd

ʿİlm-i tevhîde dâ'ir son derece tedkîkât ve tetebbuʿâtla yazılmış ʿArabîyyü'l-ʿibâre bir eser-i dînî ve ʿilmîdir. Esâsât-ı dîniyyeyi gâyet vecîz bir lisân ile ifâde eder. ʿİbâresinin sehl-i mümteniʿ derecesinde olması istifâdesini teshîl etmişdir. Lisân-ı celîl-i ʿArabîye uzun uzadıya değil şöylece vukûfu olan ihvân-ı dîn mütâlaʿasından müstefîd olur ve bir kudret-i ʿilmiyye kesbedebilir. Beş kuruşluk posta pulu gönderildiği sûretde ayrıca posta ücreti alınmaz.

Sohbetü'l-Mele'i'l-Aʿlâ

Bu dahı ʿArabîyyü'l-ʿibâredir. Âdâb-ı sohbet ve muʿâşeret hakkında kıymetli mütâlaʿâtı hâvîdir. "Kimler ile musâhabet edilmesi lâzımdır, insân musâhabet etdiği kimseleri nasıl taʿyîn ve intihâb etmelidir?" bütün bunları ve ahlâk-ı beşeriyyeyi muvâfık hikmet olarak tafsîl ve irâ'e eden bir mecelle-i mübecceledir. Üç kuruşluk posta pulu mukâbilinde ârzû buyuran zevâta takdîm olunur.

Adres: İstanbul - Topkapı "el-Mirsâd"

SONUÇ

İlk on bir sayısının hafif transkripsiyon yoluyla çeviriyazı metnine ve içerikle ilgili bilgilere yer verdiğimiz *el-Mirsâd* dergisi, II. Abdülhamid'in (1876-1909) iktidarı döneminde basına uygulanan sıkı yönetimin izlerini hâlâ taşıyan bir zamanda neşredilmiştir. İslamcı dergiler kategorisinde sayılabilecek olan *el-Mirsâd*'da dînî, ilmî, fennî, edebî konularda yazılar bulunmaktadır. Nesir türünde yazılar bakımından zengin olan dergide çok az şiir yer alır. Neşredildiği dönemde pek çok önemli siyasi olay yaşandığı halde dergide hiçbirine değinilmemekte fakat derginin bazı yerlerinde İstibdat döneminin müslümânlar üzerinde bıraktığı olumsuz etkiye hayıflanıldığı görülmektedir.

Seyyid Mehmed İsmetullah tarafından çıkarılan *el-Mirsâd*'ın genel dergi formatından farklı olduğu görülmektedir. Herhangi bir dergiye bakıldığında farklı yazarların, çıkarılan derginin dert edindiği meselelerde yazılarının ya da şiirlerinin yayınlandığı görülecektir. Ancak *el-Mirsâd*'daki tefsir, siyer, çocuk eğitimi, bebek bakımı, yanlış Batılılaşma, biyoloji, mühendislik, astronomi, coğrafya, ziraat, vatan sevgisi, askerlik, felsefe, tasavvuf alanlarında kaleme alınan yazıların bir müellifi vardır ki o da dergi sahibinin babası olan Seyyid Ahmed Hüsameddin'dir. Nakşibendi şeyhi olan Ahmed Hüsameddin'in kitaplarından bölümler *el-Mirsâd*'da her sayı peyderpey yayımlanmıştır. Trablusgarp'a sürgün edilmeden önce eserlerini Arapça kaleme alan şeyhin kitaplarının tercümesi yapılırken sadeleştirildiği halde ağır bir dile sahip olduğu, Trablusgarp'tayken Türkçe kaleme aldığı eserlerinin ise daha açık ve anlaşılır olduğu görülmektedir. Seyyid Ahmed Hüsameddin'in dergide bulunan tefsirleri çok detaylıdır ve bazı metinlerde harf harf tefsir yapmaktadır. Bütün yazılarında hadis ve ayetlerden yüksek oranda iktibas yapmaktadır. Osmanlı'nın kritik bir döneminde yaşamış olan Ahmed Hüsameddin yanlış Batılılaşmayı kınamakta, milli sanayiye ve yerli üretime teşvikin önemi üzerinde durmaktadır. Savaş yıllarında kaleme aldığı yazılarda vatan sevgisi aşılamaya çalışmakta ve gençleri askerliğe teşvik etmektedir. İnsan vücudunun biyolojik yapısının yeryüzünün yapısına benzerliğini karşılaştırdığı yazılarda hem biyoloji hem coğrafya alanına vakıf olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda küresel su döngüsünü detaylıca anlattığı yazılar da coğrafya alanına hakimiyetini göstermektedir. Köylerde yaşayan halk için çiftçilik, ziraat alanlarında tavsiyelerde bulunmaktadır.

Sonuç bölümümüzde, kaleme aldığı farklı türden alanlardaki yazılarından kısaca bahsettiğimiz Ahmed Hüsameddin'in, *el-Mirsâd* dergisindeki eserleri haricinde yazısı bulunan kişilerin onun yakın çevresinden insanlar olduğu tespit edilmiştir. "A. Rıza" imzasıyla yazısı

bulunan kişinin oğlu Ali Rıza olduğu düşünülmektedir. İsmail es-Safâyihî, Çin Vaizi Seyyid Tâhir, Ahmed Hilmî'nin; incelediğimiz kaynaklarda Seyyid Ahmed Hüsameddin'in müritleri olduğu tespit edilmiştir. Bursalı Mehmed Tahir'in kendisinin yakın çevresinden olup olmadığına dair kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte Ahmed Hüsameddin'in Bursa'da geçirdiği yıllar Bursalı Mehmed Tahir ile tanışıklığı hususunda ipucu olabilir.

Sıralanan bu tespitler sebebiyle *el-Mirsâd'*ın; Ahmed Hüsameddin'in dinî, ilmî, fennî, edebî konulardaki eserlerini yayınlayan bir dergi olduğu sonucu çıkarılabilir. Ahmed Hüsameddin'in, çıkan bir yangında kül olan eserlerinden bazı bölümlerin bu dergide yer alması derginin önemini göstermektedir. Yangında kül olan eserlerinden bazı bölümlerin, *el-Mirsâd* yoluyla günümüze ulaşabilmesi, derginin edebî hayattaki yerini ve önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmalarımız sonucunda *el-Mirsâd* üzerine yapılan herhangi akademik bir çalışmaya rastlanmadı. Ahmed Hüsameddin'in oğlu olan M. Kazım Öztürk, babasının sadece *el-Mirsâd*'da bulunan eserlerini sadeleştirerek basmıştır. Yaptığımız çalışma ile bugüne kadar ele alınmamış bir dergi tanıtılmış, derginin Osmanlı matbuat ve kültür hayatındaki yeri ortaya konmuş, Türk İslam Edebiyatı alanına yeni bir müellif ve eserleri kazandırılmıştır.

SÖZLÜK

A

Aʿdâ (اعداء) *i.* (Ar. *‘aduvv*’un çoğul şekli *a‘dâ’*): Düşmanlar.

Adalât (عضلات) *i.* (Ar. *‘aḍale*’nin çoğul eki *-āt* almış şekli *‘aḍalāt*): Adaleler, kaslar, kaslar sistemi.

Adâvet
(عداوت) *i.* (Ar. *‘adāvet*): Düşmanlık, hasımlık, husûmet.

Adîd
(عديد) *sıf.* (Ar. *‘add* “saymak”tan *‘adid*): Çok, birçok, müteaddit.

Adîde (عديده) *sıf.* Adid kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Adîm (عديم) *sıf.* (Ar. *‘adem* “yok etmek, kaybetmek”ten *‘adim*): Yok olan, bulunmayan.

Âfâkî (آفاقی) *sıf.* (Ar. *āfāḳ* ve nispet eki *-i* ile *āfāḳi*): Ciddî ve belli bir konu üzerinde olmayan, rastgele, dereden tepeden (konuşma, söz…) ya da ***fels.*** XX. yüzyılın başında felsefe terimi olarak “objektif” karşılığında kullanılmıştır, nesnel.

Âfât (آفات) *i.* (Ar. *āfe**t***’in çoğul eki *-āt* almış şekli *āfāt*): Âfetler, musîbetler, belâlar.

Âfât-ı semâviyye: Şimşek, yıldırım, dolu gibi gökten gelen âfetler.

Âgûş (آغوش) *i.* (Fars. *āġūş*): Kucak ya da ***mec.*** Himâye, koruma.

Ağleb (اغلب) *sıf.* (Ar. *ġalebe* “üstün olmak”tan *aġleb*): Çok (daha, en, pek) üstün, çok kuvvetli.

Ağsân (اغصان) *i.* (Ar. *ġuṣn* “dal”ın çoğul şekli *aġṣān*): Ağaç dalları.

Ahfâ
(اخفی) *sıf.* (Ar. *ḫafā’* “gizlenmek”ten *ahfā*): Çok (daha, en, pek) gizli ya da ***tasavvuf.*** İnsanda latîfe denilen mânevî melekelerden biri.

Ahz (اخذ) *i.* (Ar. *aḫẕ*): Alma, alış.

Aʿkâb (اعقاب) *i.* (Ar. *‘aḳib* “son, arka”nın çoğul şekli *a‘ḳāb*): Ökçeler, topuklar ya da ***mec.*** Evlâtlar oğullar, torunlar [Türkçe’de kelimenin tekili “evlât” mânâsında kullanılmaz].

Akâmet
(عقامت) *i.* (Ar. *‘uḳm* “kısırlık”tan *‘aḳāmet*) [Türkçe’de türetilmiştir]: Kısırlık, verimsizlik ya da ***mec.*** Sonuca varamama, yarıda kalma.

Akreb (اقرب) *sıf.* (Ar. *ḳurb* “yakın olmak”tan *aḳreb*): Çok (daha, en, pek) yakın.

Alâ’im (علائم) *i.* (Ar. *‘alāmet*’in çoğul şekli *‘alā’im*): Alâmetler, nişanlar, izler.

Alâyık (علایق – علائق) *i.* (Ar. *‘alāḳa*’nın çoğul şekli *‘alā’iḳ*): Alâkalar, ilgiler, bağlar ya da ***tasavvuf.*** İnsanı meşgul eden, Hakk’a erişmekten alıkoyan ilişkiler, bağlar.

Âlâyiş (آلایش) *i.* (Fars. *ālūden* “bulaşmak” > *ālāy*’dan *ālāyiş*): Gösteriş, debdebe.

Âlâyişli *sıf.* Gösterişli, debdebeli, tantanalı.

Âlî (عالی) *sıf.* (Ar. *‘uluvv* “yüce olmak”tan *‘āli*): Yüksek olan, yüce, ulu.

Âlûde
(آلوده) *sıf.* (Fars. *ālūden* “bulaşmak”tan *ālūd e*): Bulaşmış, bulaşan.

Âlü’l-ʿâl (عال العال) *sıf.* (Ar. ‘*āli* > ‘āl “yüce” ile *‘ālü’l-‘āl*): Yücelerin yücesi, pek yüce.

Âmâc (آماج) i. (Fars. āmāc): Nişan alınan yer, nişan tahtası, hedef.

Amîk (عمیق) *sıf.* (Ar. *‘umḳ* “derin olmak”tan *‘amiḳ*): Derin.

Amûd (عمود) *i.* (Ar. *ʻamūd*): Sütun, direk.

Amûden (عموداً) *zf.* (Ar. *ʻamūd*'un tenvinli şekli *ʻamūden*): Dikine, diklemesine, dik olarak.

Ân (آن) *i.* (Ar. *ān*): Zamânın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza, dem.

Anʿane (عنعنه) *i.* (Ar. *ʻan-* "-den" harf-i cerrinin tekrârından *ʻanʻane*): Âdet, örf, gelenek ya da rivayet.

Ân-ı vâhitte: Bir anda, birdenbire.

Ârâm (آرام) *i.* (Fars. *ārām*): Durma, dinlenme.

Aʿrâz (اعراض) *i.* (Ar. *ʻaraż*'ın çoğul şekli *aʻrāż*): Alâmetler, belirtiler, işâretler.

Arîz (عريض) *sıf.* (Ar. *ʻiraż* "geniş olmak"tan *ʻariż*): Geniş, enli.

Asâ (عصا) *i.* (Ar. *ʻaṣā*): Uzun sopa, değnek, baston.

Âsâr (آثار) *i.* (Ar. *eser*'in çoğul şekli *āsār*): Eserler ya da bir şeyin varlığını gösteren belirtiler, alâmetler.

Aslâb (اصلاب) *i.* (Ar. *ṣulb*'ün çoğul şekli *aṣlāb*): Beller, sulbler ya da soylar, nesiller.

Atâlet (عطالت) *i.* (Ar. *ʻaṭālet*): Hareketsizlik, boş durma, tembellik.

Atş (عطش) *i.* (Ar. *ʻaṭaş*): Susuzluk, susama, harâret.

Attâr (عطّار) *i.* (Ar. *ʻiṭr* "güzel koku"dan *ʻaṭṭār*): Aktar.

Avâlim (عوالم) *i.* (Ar. *ʻālem*'in çoğul şekli *ʻavālim*): Âlemler.

Avârız (عوارض) *i.* (Ar. *ʻāriża*'nın çoğul şekli *ʻavāriż*): Ârızalar, engeller.

Avâtıf (عواطف) *i.* (Ar. *ʻāṭifet*'in çoğul şekli *ʻavāṭif*): Âtıfetler, lütuflar.

Aʿyân (اعيان) *i.* (Ar. *ʻayn'* ın çoğul şekli *aʻyān*): Bir şehrin ileri gelenleri, eşraf.

Âyende
(آينده) *sıf.* (Fars. *āmeden* "gelmek"ten *āyend e*) **ve revende**
(رونده) *sıf.* (Fars. *reften* "gitmek"ten *revend e*): Gelen giden, yolcular.

Âzâde (آزاده) *sıf.* (Fars. *āzāde*): Hür, serbest.

Azb (عذب) *sıf.* (Ar. *ʻaẕb*): Tatlı, hoş.

Azv (عزو) *i.* (Ar. *ʻazv*): Bir söz veya hareketi birine yakıştırma, onun üzerine atma, isnat etme.

B

Bâd-bân[(بادبان) i. (Fars. bād "rüzgâr" ve bān ekiyle bād-bān) Yelken]**-küşâ** [(کشا – گشا) *sıf.* (Fars. *guşāden* "açmak"tan *guşā*) Sonuna geldiği kelimelere "açan, açıcı" anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik sıfatlar yapar]: Yelken açan.

Bâdiye (باديه) *i.* (Ar. *bādiye*): Çöl, sahrâ, beyâban.

Bağy (بغی) *i.* (Ar. *baġy*): Doğru yoldan çıkma, haktan ayrılma, haddi aşma, azgınlık.

Bâhir (باهر) *sıf.* (Ar. *behr* "üstün olmak, gālip gelmek"ten *bāhir*): Açık, apaçık ya da güzel, parlak.

Bâhire (باهره) *sıf.* Bâhir kelimesinin kadını ifade eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Bâ-husûs (باخصوص) *zf.* (Fars. *bā-* eki ve Ar. *ẖuṣūṣ* "özellik"le *bā-ẖuṣūṣ*): Husûsiyle, bilhassa, özellikle ya da üstelik [Bu anlamda genellikle ***ki*** ile kullanılır].

Baʿîd (بعيد) *sıf.* (Ar. *bu'd* "uzak olmak, uzaklık"tan *baʻid*): Uzak, ırak.

Bâʿis (باعث) *i.* (Ar. *baʿs* "göndermek, uyarmak, diriltmek"ten *bāʿis*): Sebep olan şey, sebep ya da "Kıyâmette ölenleri dirilten, insanları kabirlerinden kaldıran ve gönüllerde saklı olanları meydana çıkaran" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

Bârid (بارد) *sıf.* (Ar. *berd* "soğumak"tan *bārid*): Soğuk.

Bâsıra (باصره) *i.* (Ar. *başar* > *bāṣir* "gören"den *bāṣira*) [*Kuvve-i bâsıra* tamlamasından kısaltma yoluyle]: Görme duyusu, görme gücü.

Baʿz (بعض) *i.* (Ar. *baʿż*): Bir şeyin küçük kısmı, parçası, cüz'ü [Dilimizde çok az kullanılmış, iyelik ekiyle genişleyerek *bâzı* şeklini almıştır].

Bedâhet (بداهت) *i.* (Ar. *bedāhet*): ***fels.*** İspâtı gerektirmeyecek kadar açık ve belli olma, apaçıklık ya da birdenbire söz söyleyebilme, hazırcevaplık.

Bedâyiʿ (بدايع) *i.* (Ar. *bediʿa* "yeni ve güzel şey"in çoğul şekli *bedāyiʿ*): Yeni, görülmemiş, güzel ve ender şeyler, bedîalar.

Bedbîn (بد بين) *sıf. ve i.* (Fars. *bed* "kötü" ve *bin* "gören" ile *bed-bin*): Her şeyin kötü tarafını gören, kötüye yoran (kimse), kötümser, karamsar. Karşıtı: NİKBİN

Bedîʿa (بديعه) *i.* (Ar. *bedʿ* – *bedāʿat* "meydana getirmek, yaratmak; yeni olmak"tan *bediʿa*): Yeni ve görülmedik güzel şey.

Begâyet (بغايت) *zf.* (Fars. *be-* eki ve Ar. *ġāyet* "son" ile *be-ġāyet*): Son derece, pek çok, fazlasıyle.

Behâ'im (بهايم – بهائم) *i.* (Ar. *behime*'nin çoğul şekli *behā'im*): Dört ayaklı hayvanlar.

Behîmiyet (بهيميّت) *i.* (Ar. *behimi*'den yapma mastar eki -*iyyet* ile *behimiyyet*): Hayvanlık.

Behre-dâr (بهره دار) *sıf.* (Fars. *behre* ve *dār* "sâhip ve mâlik olan" ile *behre-dār*): Hissesi olan, nasipli, nasiplenmiş.

Bekâm (بكام) *sıf.* (Fars. *be-* eki ve *kām* "istek, arzu" ile *be-kām*): İsteğine kavuşan, merâmına, maksadına erişen, mesut.

Belʿ (بلع) *i.* (Ar. *belʿ*): Yutma.

Belâhet (بلاهت) *i.* (Ar. *belāhet*): Kalın kafalılık, bönlük, alıklık, eblehlik.

Be-nâm (بنام) *sıf.* (Fars. *be-* eki ve *nām* "isim" ile *be-nām*): Adlandırılmış ya da ünlü, meşhur.

Benan (بنان) *i.* (Ar. *benān*): Parmaklar, parmak uçları.

Berâ'et (برائت) *i.* (Ar. *berā'et*): Bir işle ilgisi bulunmama, temiz ve arı olma.

Berâhîn (براهين) *i.* (Ar. *burhān*'ın çoğul şekli *berāhin*): Burhanlar, deliller.

Berk [*k* kalın] (برق) *i.* (Ar. *berḳ*): Şimşek.

Bes (بثّ) *i.* (Ar. *bess*): Yayma; ortaya çıkarma, açığa vurma ya da şiddetli keder, üzüntü [Kelimenin bu anlamı dilimizde sâdece *bess-i şekvâ, bess-i şikâyet* gibi terkiplerde görülür].

Betâ'et (بطائت) *i.* (Ar. *buṭ'* "yavaş olmak"tan *beṭā'et*): Ağır hareket etme, süratli davranmama, yavaşlık.

Beynûnet (بينونت) *i.* (Ar. *beyn* "ara"dan *beynūnet*): İki şey arasındaki fâsıla, aralık ya da ***mec.*** Anlaşmazlık, ihtilâf, zıddiyet.

Bezl (بذل) *i.* (Ar. *beẕl*): Esirgemeden bol bol verme, sarfetme, harcama.

Bi'l-külliye (بالكلّيه) *zf.* (Ar. harf-i cer *bi,* harf-i târif *el-* ve *külliyye* "bütün" ile *bi'l-külliyye*): Tamâmen, büsbütün.

Bîdâr (بيدار) *sıf.* (Fars. *bidār*): Uyanık. **etmek (eylemek):** Uyandırmak.

Bidâyet (بدايت) *i.* (Ar. *bedā'et*): Başlangıç, başlama.

Bî-endad: Emsalsiz, eşsiz.

Bîgâne (بيگانه) *sıf.* (Fars. *bigāne*): Yabancı, âşinâ olmayan ya da ***sıf. ve zf.*** Kayıtsız, ilgisiz, alâkasız, lâkayt.

Bi-hakkın (بحقّ) *zf.* (Ar. harf-i cer *bi-* ve *ḥaḳḳ* kelimesinin tenvinli şekli *ḥaḳḳın* ile *bi-ḥaḳḳın*): Hakkıyle, tam mânâsıyle.

Bikâʿ (بقاع) *i.* (Ar. *buḳʿa* "toprak, yer"in çoğul şekli *biḳāʿ*): Yerler, ülkeler, topraklar.

Bîmâr (بيمار) *sıf. ve i.* (Fars. *bimār*): Hasta.

Bîrûn (بيرون –برون) *i.* (Fars. *birūn - birūn*): Dış.

Bisât (بساط) *i.* (Ar. *basṭ* "yaymak, sermek"ten *bisāṭ*): Halı, kilim, keçe, minder gibi yere yayılan şey ya da ***mec.*** Dünya.

Bizâʿa (بضاعت – بضاعه) *i.* (Ar. *biżā'a – biżā'at*): S ermâye, mal.

Buʿd (بعد) *i.* (Ar. *bu'd*): Uzaklık.

Burûdet (برودت) *i.* (Ar. *burūdet*): Soğukluk, soğuk ya da ***mec.*** Bir şeyin insanın üzerinde bıraktığı soğuk etki, mânevî soğukluk.

Bühtân (بهتان) *i.* (Ar. *buhtān*): Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ.

C

Câlib (جالب) *sıf.* (Ar. *celb* "kendi tarafına çekmek, getirmek"ten *cālib*): Celbeden, üzerine çeken.

Cânib (جانب) *i.* (Ar. *cenb* "yan, taraf"tan *cānib*): Yan, taraf, yön, cihet.

Cansipârâne (جانسپارانه) *zf.* (Fars. *cān* "ruh", *sipār* "fedâ eden" ve *-āne* ekiyle *cān-sipār-āne*): Canını fedâ edercesine.

Câr (جارّ) *sıf.* (Ar. *cerr* "çekmek"ten *cārr*): Çek en, sürükleyen.

Cârre: ***sıf.*** Câr kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Cehd (جهد) *i.* (Ar. *cehd*): Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

Cenân (جنان) *i.* (Ar. *cenān*): Yürek, kalp, gönül.

Cerâ (جرى – جرا) *çekimli f.* (Ar. *cereyān* "akmak"tan *cerā* "aktı"): " Olan olmuş, olmuş bitmiş" anlamına gelen ***Cerâ mâ-cerâ*** sözünde geçer.

Cerâ'id (جرائد) *i.* (Ar. *ceride* "gazete"nin çoğul şekli *cerā'id*): Gazeteler, cerîdeler.

Cesâmet (جسامت) *i.* (Ar. *cesāmet*): (Maddî bakımdan) Büyük olma, büyüklük, irilik.

Cevârih (جوارح) *i.* (Ar. *cāriḥa* "yırtıcı kuş; insan organı"nın çoğul şekli *cevāriḥ*): Av için yetiştirilmiş avcı kuşlar veya hayvanlar, avcı hayvanlar ya da el, ayak, pençe, gaga vb. tutucu, koparıcı organlar.

Cevf (جوف) *i.* (Ar. *cevf*): Boşluk, iç boşluğu ya da oyuk.

Cilve-nümâ (-nümun) (جلوه نمون – جلوه نما) *birl. sıf.* (Fars. *numā – numūn* "gösteren" ile): Cilve yapan, cilve gösteren ya da görünen, zuhur eden.

Cûʿ (جوع) *i.* (Ar. *cū'*): Açlık.

Cûy (جو – جوی) *i.* (Fars. *cūy* > *cū*): Akarsu, ırmak, çay, dere.

Cûyân (جویا – جویان) *sıf. ve i.* (Fars. *custen* "aramak"tan *cūy* > *cūyā – cūyān*): Arayıcı, arayan, isteyen (kimse).

Cünûd (جنود) *i.* (Ar. *cund*'un çoğul şekli *cunūd*): Askerler, ordular.

D

Dâ'iren-mâ-dâr (دائر أمادار) *zf.* (Ar. *dā'ir*'in tenvinli şekli *dā'iren* "dönerek", *mā* "şey" ve *dāre* "döndü" fiilinden *dāiren-mā-dār*): Çepçevre, bütün etrâfını çevreleyecek şekilde, fırdolayı.

Dalâl (ضلال) *i.* (Ar. *ḍalāl*): Sapıklık, dalâlet.

Dâmen(دامن – دامان) *i.* (Fars. *dāmān* > *dāmen*): Etek, uç, kenar.

Dâne-çin (دانه چین) *birl. sıf.* (Fars. *çin* "toplayan" ile): Tâne toplayan, ufak tefek döküntülerden faydalanıp nasiplenen.

Dâniş (دانش) *i.* (Fars. *dānisten* "bilmek"ten *dāniş*): Bilgi, ilim, irfan.

Darb (ضرب) *i.* (Ar. *ḍarb*): Vurma, vuruş.

Dehr (دهر) *i.* (Ar. *dehr*): Dünya, cihan, âlem.

Dekâyık (دقایق – داقائق) *i.* (Ar. *daḳiḳa*'nın çoğul şekli *deḳā'iḳ*): Anlaşılması güç olan ve dikkat isteyen ince şeyler.

Derekât (درکات) *i.* (Ar. *dereke*'nin çoğul eki *-āt* almış şekli *derekāt*): Aşağı seviyeler, aşağı dereceler.

Der-hâtır (درخاطر) *zf.* (Fars. *der-* eki ve Ar. *ḫāṭır* ile *der-ḫāṭır*): Hatırda.

Derhâtır etmek*:* Hatırlamak, hatırına getirmek.

Derk (درك) *i.* (Ar. *derk*): Anlama, kavrama, idrâk etme ya da en aşağı tabaka, dip.

Derpîş (درپیش) *i.* (Fars. *der-* eki ve *piş* "ön" ile *der-piş*): Göz önünde bulundurma, göz önüne alma.

Derʿuhde [(درعهده) *i.* (Fars. *der-* eki ve Ar. *'uhde* "bir işi üstüne alma" ile *der-'uhde*) Üzerine alma, üstlenme, yüklenme] **etmek**: Üzerine almak, üstlenmek, yüklenmek

Destres (دسترس) *sıf. ve i.* (Fars. *dest* "el" ve *res* "yetişen" ile *dest-res*): Eli eren, yetişmiş olan, ermiş, ulaşmış (kimse).

Devlet-hâne (دولتخانه) *i.* (Ar. *devlet* ve Fars. *ḫāne* "ev, yer" ile *devlet-ḫāne*): Saygı duyulan bir kimse ile konuşulurken "eviniz, konağınız" anlamında kullanılır.

Deyyâr (دیّار) *i.* (Ar. *deyr* "manastır"dan *deyyār*): Manastır adamı, zâhit ya da kimse, fert, şahıs.

Dûçar [(دوچار) *sıf.* (Fars. *dūçār*) Uğramış, tutulmuş, yakalanmış] **etmek**: Uğratmak.

Dûş (دوش) *i.* (Fars. *dūş*): Omuz.

E

Eʿâzım (اعاظم) *i.* (Ar. *a'ẓam*'ın çoğul şekli *e'āẓim*): Pek büyük olanlar, büyük kimseler.

Ecsâm (اجسام) *i.* (Ar. *cism*'in çoğul şekli *ecsām*): Cisimler.

Eczâ' (اجزاء) *i.* (Ar. *cuz'*un çoğul şekli *eczā'*) [Tekil gibi de kullanılır]: Cüzler, parçalar.

Edille (ادلّه) *i.* (Ar. *delil*'in çoğul şekli *edille*): Deliller, bir dâvâyı ispâta yarayan belgeler.

Ednâ (ادنی – ادنا) *sıf.* (Ar. *denā'et* "alçak olmak"tan *ednā*): Çok (daha, en, pek) aşağı, âdî ya da en küçük, en az, cüz'î.

Efʿâl [*l* ince] (افعال) *i.* (Ar. *fi'l*'in çoğul şekli *ef'āl*): Fiiller, yapılan işler, eylemler.

Efser (افسر) *i.* (Fars. *efser*): Taç, iklil.

Efzûn
(افزون – فزون) *sıf.* (Fars. *efzūn* > *fuzūn*): Faz la, çok.

Eğerçi (اگرچه) *edat.* (Fars. *egerçi*): Her ne kadar, … ise de, gerçi.

Ehem
(اهمّ) *sıf.* (Ar. *muhimm*'den *ehemm*): Çok (daha, en, pek) önemli, en ehemmiyetli.

Ehlu'llâh (اهل
الله) *i.* (Ar. *ehl* ve *Allāh* ismiyle *ehlu'llāh*): Allah adamı, velî, evliyâ.

Ekâlim (اقاليم) *i.* (Ar. *iḳlim*'in çoğul şekli *eḳālim*): Diyarlar, memleketler, iklimler.

Ekîd
(اكيد) *sıf.* (Ar. *vekd* "pekiştirmek"ten *ekid*): Sağlam, kuvvetli, tekit edilmiş.

Ekîden (اكيداً) *zf.* (*ekid*'in tenvinli şekli) Kesin biçimde, kuvvetli, açık açık, sarâhaten.

Elkâb (القاب) *i.* (Ar. *laḳab*'ın çoğul şekli *elḳāb*): Lakaplar, unvanlar.

Elsine (السنه) *i.* (Ar. *lisān*'ın çoğul şekli *elsine*): Diller, lisanlar.

Eltâf (الطاف) *i.* (Ar. *luṭf*'un çoğul şekli *elṭāf*): Lutuflar.

Eltaf (الطف) *sıf.* (Ar. *luṭf – leṭāfe**t*** "nâzik, merhametli olmak"tan *elṭaf*): Çok (daha, en, pek) latif.

Elvâh (الواح) *i.* (Ar. *levḥ* "levha"nın çoğul şekli *elvāḥ*): Levhalar, tablolar, görünüşler, manzaralar.

Emʿâ' (امعاء) *i.* (Ar. *miʿā* "bağırsak"ın çoğul şekli *emʿā'*) [Tekili dilimizde kullanılmaz]: Bağırsaklar.

Emvâc (امواج) *i.* (Ar. *mevc* "dalga"nin çoğul şekli *emvāc*): Dalgalar.

Emvât (اموات) *i.* (Ar. *meyyit* "ölü"nün çoğul şekli *emvāt*): Ölüler.

Endâd (انداد)*i.* (Ar. *nidd* "eş, benzer"in çoğul şekli *endād*) [Tekili dilimizde kullanılmamıştır]: Benzerler, eşler, emsal.

Enf (انف) *i.* (Ar. *enf*): Burun ya da ***mec.*** Gurur, kibir.

Enfüsiyye
(انفسيّه) *i.* (Ar. *enfusi*'den *enfüsiyye*): ***fels.*** Sü bjektivizm, öznelcilik.

Enîs (انيس) *i.* (Ar. *uns* "ülfet etmek"ten *enis*): Dost, arkadaş, yâr, hemdem.

Enkâz
(انقاض) *i.* (Ar. *niḳż – nuḳż* "yıkıntı"nın çoğul şekli *enḳāż*): [Tekili Türkçe'mizde kullanılmamıştır] Yıkılan bir şeyin kalıntısı, yıkıntı.

Enmûzec
(انموذج) *i.* (Fars. *numūde* "görülmüş, gösterilmiş"in Arapçalaşmış şekli *enmūzec*): Örnek, numûne, misal.

Ensâl [*l* ince] (انسال) *i.* (Ar. *nesl*'in çoğul şekli *ensāl*): Nesiller, soylar, kuşaklar.

Enzâr (انظار) *i.* (Ar. *naẓar*'ın çoğul şekli *enẓār*): Bakışlar, nazarlar.

Eşbâh (اشباح) *i.* (Ar. *şebaḥ* "karaltı, hayal, gölge"nin çoğul şekli *eşbāḥ*): Cisimler, vücutlar, gövdeler ya da karaltılar, gölgeler.

Eşcâr (اشجار) *i.* (Ar. *şecer*'in çoğul şekli *eşcār*): Ağaçlar.

Eşhâd (اشهاد) *i.* (Ar. *şāhid*'in çoğul şekli *eşhād*): Tanıklar, şâhitler.

Eşkâr (اشقر) *sıf. ve i.* (Ar. *eşḳar*): Al renkli (at).

Etvâr (اطوار) *i.* (Ar. *ṭavr*'ın çoğul şekli *eṭvār*): Tavırlar, davranışlar, haller, tarzlar.

Evâ'il (اوائل) *i.* (Ar. *evvel*'in çoğul şekli *evā'il*): İlk zamanlar, başlangıç dönemleri ya da Arabî ayların ilk on gününe verilen ad.

Evkât (اوقات) *i.* (Ar. *vaḳt*'in çoğul şekli *evḳāt*): Vakitler, zamanlar.

Evsaʿ (اوسع) *sıf.* (Ar. *se'a* "geniş olmak"tan *evsa'*): Çok (daha, en, pek) geniş.

Evsâh (اوساخ) *i.* (Ar. *vesaḫ* "kir"in çoğul şekli *evsāḫ*): Kirler, pislikler.

Evzâʿ (اوضاع) *i.* (Ar. *vaż'* "duruş, tarz"ın çoğul şekli *evżā'*): Durumlar, duruşlar, haller, vaziyetler.

Eyâdî (ايادى) *i.* (Ar. *yed* "el"in çoğulu *eydi*'nin çoğul şekli *eyādi*): Eller.

Eyvân (ايوان) *i.* (Fars. *eyvān*): Köşk, kasır, kemerli yüksek binâ, çardak.

Ezhân (اذهان) *i.* (Ar. *ẕihn*'in çoğul şekli *eẕhān*): Zihinler.

F

Fahm (فحم) *i.* (Ar. *faḥm*): Kömür ya da ***kimya.*** Karbon.

Faraziyyât (فرضيّات) *i.* (Ar. *farażiyye*'nin çoğul eki *-āt* almış şekli *farażiyyāt*): Faraziyeler.

Fart (فرط) *i.* (Ar. *farṭ*): Haddinden fazla olma, aşırılık, ifrat [Dâima isim tamlamalarının birinci öğesi olarak kullanılır].

Fâtır (فاطر) *i. ve sıf.* (Ar. *faṭr* "yaratmak"tan *fāṭir*): Yaratıcı, yaratan, hâlik.

Fâtıra (فاطره) *sıf.* Fâtır sözünün tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Fecâyiʿ (فجايع) *i.* (Ar. *feci'a*'nın çoğul şekli *fecā'i' > fecāyi'*): Çok acıklı şeyler, musîbetler, belâlar.

Felâhat (فلاحت) *i.* (Ar. *filāḥat*): Toprağı sürüp ekme işi, çiftçilik, zirâat.

Ferhunde (فرخنده) *sıf.* (Fars. *ferḫunde*): Uğurlu, kutlu, mesut, mübârek.

Ferş (فرش) *i.* (Ar. *ferş*): Yayma, serme ya da yere döşenen şey ya da ***teşmil.*** Yeryüzü.

Feyezân (فيضان) *i.* (Ar. *feyeżān*): Taşma, haddinden fazla olma.

Fîrûz (فيروز) *sıf.* (Fars. *pirūz > firūz*): [*fīrūz* şeklinde Arapça'ya da geçmiştir] Uğurlu, mesut, pîruz.

Fukahâ (فقهاء) *i.* (Ar. *faḳih*'in çoğul şekli *fuḳahā'*): Fıkıh âlimleri, fıkıh ilminde söz sâhibi olan kimseler, fakihler.

Fütûr (فتور) *i.* (Ar. *futūr*): Bezginlik, usanç, bıkkınlık, bezginliğin verdiği gevşeklik ve gayretsizlik.

Fütur etmek (eylemek): Yeise ve ümitsizliğe düşmek, bıkmak, bezmek.

G

Gabâvet (غباوت) *i.* (Ar. *ġabāvet*): Kalın kafalılık, bönlük, anlayışsızlık, gabîlik.

Ganâ'im (غنائم) *i.* (Ar. *ġanimet*'in çoğul şekli *ġanā'im*): Ganîmetler, savaşta düşmandan alınan mallar, esirler.

Garîzî (غريزى) *sıf.* (Ar. *ġarize*'nin nispet eki *-i* almış şekli *ġarizi*): Yaratılıştan var olan, hilkatten gelen, tabiî, fıtrî, cibillî, gırîzî.

Garîziyye (غريزيه) *sıf.* Garîzî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Gars (غرس) *i.* (Ar. *ġars*): Ağaç dikme.

Gaybûbet (غيبوبت) *i.* (Ar. *ġaybūbet*): Göz önünde olmama, hazır ve görünürde bulunmama, başka yerde olma.

Gencîne
(گنجینه) *i.* (Fars. *genc* "hazîne"den *gencine*): Hazîne.

Gıbta-bahş (-bahşâ) (غبطه – غبطه بخشا بخش) *birl.*
sıf. (Fars. *baḫş* veya *baḫşā* "veren, bağışlayan" ile): Gıpta veren.

Gılâf (غلاف) *i.* (Ar. *ġilāf*): Kılıf, kın, zarf.

Gılzet (غلظت) *i.* (Ar. *ġilẓat*): Galiz olma, galizlik, kabalık, çirkinlik.

Gışâ (غشاء) *i.* (Ar. *ġişā'*): Zar, örtü, koruyucu tabaka ya da ***tasavvuf.*** İnsanın kalp gözünü, basîretini örten nefsânî kir.

Gil ü giş (غلّ و غشّ) *i.* (Ar. *ġill* "düşmanlık", Fars. *u* "ve", Ar. *ġişş* "kin" ile *ġill ü ġişş*): Gizli kin ve düşmanlık, gönül fesâdı, karışıklık.

Girân (گران) *sıf.* (Fars. *girān*): (Tartıda) Ağır ya da ***mec.*** (Kıymeti) fazla, (değeri) çok olan.

Giran-bahâ: Çok değerli, pek kıymetli.

Giriftâr (گرفتار) *sıf.* (Fars. *giriften* "tutmak, tutulmak"tan *giriftār*): Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ.

Gubâr (غبار) *i.* (Ar. *ġubār*): Toz, ince toprak.

Gûna (گونا – گونه) *i.* (Fars. *gūnā* – *gūne*): Tür, nevi, çeşit, tarz [*Bir gûnâ* kullanılışı olumsuz cümlelerde "hiçbir şekilde" anlamına gelir].

Gûnâgûn (گوناگون) *zf.* (Fars. *gūn* ve pekiştirme elifi *-ā* ile *gūn-ā gūn*): Çeşit çeşit ya da renk renk.

Gurre (غرّه) *i.* (Ar. *ġurre*): Parlaklık, nurlu olma ya da sabahın ilk ışıkları, fecir.

Gûş (گوش) *i.* (Fars. *gūş*): Kulak.

Gûşe (گوشه – کوشه) *i.* (Fars. *gūşe*): Köşe.

Güzâriş
(گذارش) *i.* (Fars. *guẕārden – guẕāşten* "ileri geçmek"ten *guẕār* > *guẕāriş*): Geçme, geçiş.

Güzerân
(گذران) *i.* (Fars. *guẕeşten* "geçmek"ten *guẕe rān* "geçen"): Geçme, geçiş, mürur etme ya da ***sıf.*** Geçici, geçen.

H

Hab (حبّ) *i.* (Ar. *ḥabb*): Tâne, tahıl tânesi.

Hâb (خواب) *i.* (Fars. *ḫāb* > *ḫāb*): Uyku.

Habâset (خباثت) *i.* (Ar. *ḫabāset*): Habislik, kötülük, alçaklık.

Habîs (خبیث) *sıf. ve*
i. (Ar. *ḫabāset* "kötülük"ten *ḫabis*): Kötü, soysuz, alçak, fesat (kimse).

Habîse (خبیثه) *sıf. ve i.* Habis kelimesinin kadını ifâde eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Habl-i [[*l* ince] (حبل) *i.* (Ar. *ḥabl*) İp] **metin**: Çok kuvvetli ip ya da ***teşmil.*** İslâm dîni, Kur'an.

Hâddeden (حادّه) *i.* (Ar. *ḥadd* "bilemek, keskinleştirmek"ten *ḥādde*) **geçirmek**: Mâdenleri hadde denen âletten geçirerek inceltmek ya da ***mec.*** En ince ayrıntısına kadar incelemek.

Hadeka (حدقه) *i.* (Ar. *ḥadeḳa*): Göz bebeği.

Hafâ (خفاء) *i.* (Ar. *ḫafâ'*): Gizlilik ya da gizli şey, sır.

Hafâyâ (خفایا) *i.* (Ar. *ḫafiyye* "gizli şey"in çoğul şekli *ḫafāyā*): Gizli şeyler, sırlar, gizlilikler.

Hafr (حفر) *i.* (Ar. *ḥafr*) (Toprağı): Kazma.

Hâhiş (خواهش) *i.* (Fars. *ḫāhiş*): İstek, arzu.

Hâkî (خاکی) *sıf.* (Fars. *ḫāk* ve nispet eki *-i* ile *ḫāki*): Toprağa mensup, toprakla ilgili ya da ***i.*** Topraktan yaratılmış olan âdem oğlu, insan.

Halâvet (حلاوت) *i.* (Ar. *ḥalāvet*): Tatlılık.

Hâlî (خالى) *sıf.* (Ar. *ḫalā'* "boş ve tenhâ olmak"tan *ḫāli*): Boş ya da tenhâ, ıssız.

Hâlik (هالك) *sıf.* (Ar. *helāk* "yok olmak, ölmek"ten *hālik*): Helâk olan, helâk olacak durumda bulunan, fânî ya da ölüme sebep olan, öldürücü.

Hâlikıyet
(خالقيّت) *i.* (Ar. *ḫalḳ* "yaratmak"tan yapma mastar eki *-iyyet* ile *ḫāliḳiyyet*) Yaratıcılık, yaratma işi.

Hâlise (خالصه) *sıf.* Hâlis kelimesinin kadını ifâde eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Hamâkat
(حماقت) *i.* (Ar. *ḥamāḳat*): Ahmaklık, budalalık, humk.

Hâme-rân [(خامه ران) *birl.*
i. (Fars. *rān* "yürüten, süren" ile) "Kalem yürüten, kalem oynatan" Yazıcı.] **olmak**: Yazmak.

Hâmız (حامض) *sıf.* (Ar. *ḥumūża* "ekşi olmak"tan *ḥāmiż*): Ekşi, ekşimtırak.

Hâmil [(حامل) *sıf.* (Ar. *ḥaml* "taşımak, yüklenmek"ten *ḥāmil*)] **olmak**: Sâhip olmak, hâiz olmak.

Haml [*l* ince] (حمل) *i.* (Ar. *ḥaml*): Taşıma, yüklenme, yükletme ya da yorma, atıf ve isnat etme ya da gebelik.

Hâr (حارّ) *sıf.* (Ar. *ḥarr* "sıcak olmak"tan *ḥārr*): Sıcak, harâretli.

Hârre (حارّه) *sıf.* Hâr kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Hasâ'is (خصائص) *i.* (Ar. *ḫaṣisa*'nın çoğul şekli *ḫaṣā'iṣ*): Bir şeye mahsus olan ve başkasında bulunmayan nitelikler, hasîsalar.

Hasîs (خسيس) *sıf. ve i.* (Ar. *ḫasāset – ḫisset* "değersiz olmak, cimri olmak"tan *ḫasis*): Paraya, mala aşırı düşkünlüğü yüzünden elindekini harcayamayan (kimse), cimri ya da ***sıf.*** Kıymetsiz, âdî, bayağı.

Hasr (حصر) *i.* (Ar. *ḥaṣr*): Sınırlı ve dar bir yer içine alma ya da yalnız bir şeye mahsus kılma, bir şey için ayırma ve sarfetme.

Hatâ-âlûd (خطا آلود) *birl.*
sıf. (Fars. *ālūd* "bulaşmış" ile): Hatâ bulaşmış, hatâlı.

Hatar (خطر) *i.* (Ar. *ḫaṭar*): Tehlike, güvensizlik.

Havâic (حوايج – حوائج) *i.* (Ar. *ḥācet*'in çoğul şekli *ḥavā'ic*): İhtiyaçlar, gerekli şeyler.

Havâlî
(حوالى) *i.* (Ar. *ḥavāley* > *ḥavāli*): Çevre, civar, yöre.

Havârik (خوارق) *i.* (Ar. *ḫāriḳ* ve *ḫāriḳa*'nın çoğul şekli *ḫavāriḳ*): Âdetin ve alışılmışın dışındaki şaşırtıcı, hayret ve hayranlık uyandırıcı olaylar ve durumlar, fevkalâde, olağanüstü haller, hârikalar.

Havâs (خواص) *i.* (Ar. *ḫāṣṣa*'nın çoğul şekli *ḫavāṣṣ*): Nitelikler, hassalar ya da bir toplumda okumuş yazmış olanlar sınıfı ya da ***tasavvuf.*** Ârifler ve tarîkat ehli arasındaki hakkın seçkin kulları.

Havâtır (خواطر) *i.* (Ar. *ḫāṭır* ve *ḫāṭıra*'nın çoğul şekli *ḫavāṭır*): Fikirler, düşünceler, kalbe doğan şeyler.

Havl [*l* ince] (حول) *i.* (Ar. *ḥavl*): Etraf, çevre ya da sene, yıl.

Hayyiz (حيّز) *i.* (Ar. *ḥayyiz*): Mekân, mevki, sâha.

Hazîz (حضيض) *i.* (Ar. *ḥażiż*): En aşağı en alçak yer.

Hebâen mensûrâ (هباءً منثورا) *zf.* (*hebā'* ve *mensūr* "dağılmış, saçılmış"ın tenvinli şekilleriyle): Boşa gitmiş, boşuna harcanmış.

Hedm (هدم) *i.* (Ar. *hedm*) (Bir binâyı): Yıkma, tahrip etme.

Hevân (هوان) *i.* (Ar. *hevān*): Alçaklık, horluk, hakirlik, zillet.

Hevl-nâk (هولناك) *tür. sıf.* (Fars. *-nāk* ekiyle): Korkunç, korkulu.

Hırz-ı ((حرز) *i.* (Ar. *ḥirz*) **can**: Canın sığındığı yer.

Hilʿat (خلعت) *i.* (Ar. *ḫil'at*): Pâdişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan.

Himem (همم) *i.* (Ar. *himmet*'in çoğul şekli *himem*): Himmetler.

Hîn (حين) *i.* (Ar. *ḥin*): Zaman, vakit.

Hirâs (هراس) *i.* (Fars. *hirās*): Korku, korkma, ürkme.

Hirfet (حرفت) *i.* (Ar. *ḥirfet*): Esnaf kollarından her birinin yaptığı iş, meslek, zanaat, esnafın mesleği.

Hisse-mend (حصّه مند) *tür. sıf.* (Fars. *-mend* ekiyle): Hissesi olan, hisse sâhibi.

Hisse-yab (حصّه یاب) *birl. sıf.* (Fars. *yāb* "bulan" ile): Hissesi bulunan, payı olan.

Hodbehod (خودبخود) *zf.* (Fars. *ḫōd* "kendi" ve *be-* ekiyle *ḫōd-be-ḫōd*): Kendi başına, kendi kendine.

Hudâ-dâd (خداداد) *sıf.* (Fars. *Ḫudā* "Tanrı" ve *dād* "bağış, vergi" ile *Ḫudā-dād*): Allah'ın verdiği, Allah vergisi olan.

Hudûs (حدوث) *i.* (Ar. *hudūs*): Meydana gelme, ortaya çıkma ya da ***din.*** Âlem ve içindeki varlıkların sonradan yaratılması, gizlilikten açığa çıkması, görünmezken görünür duruma gelmesi keyfiyeti.

Huffâş (خفّاش – خفّاشه) *i.* (Ar. *ḫuffāş*): [*Ḫuffāşe* Türkçe'de türetilmiştir] Yarasa.

Hulûl [*l* ince] (حلول) *i.* (Ar. *ḥulūl*): Bir şeyin içine işleme, girme, nüfuz etme ya da ***din. ve tasavvuf.*** Tanrı'nın bâzı kişi ve eşyâya girip tecessüm ettiğini, onun sûretine girdiğini kabul etme.

Humûza (حموضه – حموضت) *i.* (Ar. *ḥumūża – ḥumūżat*): Ekşilik. "Müvellidü'l-humûza: Oksijen."

Hurûşân (خروشان) *sıf.* (Fars. *ḫurūşiden* "coşmak"tan *ḫurūşān*): Coşan, çağlayan.

Husûl-pezîr (حصول پذیر) birl. sıf. (Fars. pe*ẕ*ir "kabul eden" ile): Hâsıl olmuş, meydana gelmiş ya da vücûda gelmesi mümkün olan.

Hutût (خطوط) *i.* (Ar. *ḫaṭṭ* "yazı, çizgi"nin çoğul şekli *ḫuṭūṭ*): Hatlar, çizgiler ya da yazılar.

Huzûzat (حظوظات) *i.* (Ar. *ḥuẓūẓ* ve çoğul eki *-āt* ile *ḥuẓūẓāt*): Hazlar, zevkler.

Hübût (هبوط) *i.* (Ar. *hubūṭ*): Yukarıdan aşağıya inme.

Hücub (حجب) *i.* (Ar. *ḥicāb*'ın çoğul şekli *ḥucub*): Hicaplar, perdeler.

Hükemâ (حكماء) *i.* (Ar. *ḥakim*'in çoğul şekli *ḥukemā'*): Hakîmler, filozoflar, ilim adamları.

Hüküm-fermâ (حكم فرما) *birl. sıf.* (Fars. *fermā* "buyuran, emreden" ile): Hüküm süren.

I

Istıfâ (اصطفاء) *i.* (Ar. *ṣafā'* "saf, temiz olmak"tan *iṣṭifā'*): En saf ve temizini seçip alma, seçilmişlik, seçkinlik.

Itlâʿ (اطلاع) *i.* (Ar. *ṭulūʿ* "doğmak, zâhir olmak"tan *iṭlāʿ*): Bildirme, haberdar etme.

Itlâk (اطلاق) *i.* (Ar. *ṭalāḳ* "bağdan kurtulmak, boşanmak"tan *iṭlāḳ*): Salıverme, bırakma ya da affetme, affedilme.

Itnâb (اطناب) *i.* (Ar. *ṭanab*'dan *iṭnāb*): Sözü uzatma, gereksiz ayrıntıya boğma.

Itrâ'
(اطراء) *i.* (Ar. *ṭarā'e**t***'ten *iṭrā'*): Gereğinden ve hak ettiğinden fazla övme, methetmekte aşırılığa gitme.

Itret (عترت) *i.* (Ar. *'itret*): Nesil, soy, zürriyet.

Ittılâ (اطّلاع) *i.* (Ar. *ṭulū'* "vâkıf olmak"tan *iṭṭılā'*): Bilme, öğrenme, haberdar olma; bilgi.

İ

İ'ânet
(اعانت) *i.* (Ar. *'avn* "yardım"dan *i'ānet*): Ya rdım.

İbcâl [*l* ince] (ابجال) *i.* (Ar. *becāle* "şerefli ve kadri yüce olmak"tan *ibcāl*) [Arapça'da "yetmek; sevindirmek" anlamında olan kelime Türkçe'de *tebcil* mânâsında kullanılmıştır]: Saygı gösterme, ululama, tâzim, tebcil.

İbdâ (ابداع) *i.* (Ar. *bed'* "benzeri olmamak, yeni olmak"tan *ibdā'*): Yeni ve güzel bir şeyi ilk defa meydana getirme.

İbsâr (ابصار) *i.* (Ar. *baṣar* "bakmak, görmek"ten *ibṣār*): Dikkatle bakma.

İbtâl
[*l* ince] (ابطال) *i.* (Ar. *buṭlān* "hükümsüz olmak, fâsit olmak"tan *ibṭāl*): Hükümsüz bırakma, bozma, feshetme.

İbtihâc (ابتهاج) *i.* (Ar. *behec – behce**t*** "sevinmek"ten *ibtihāc*): Sevinme, içi açılma, ferah, sürur.

İbtinâ (ابتناء) *i.* (Ar. *binā'* "yapmak, kurmak"tan *ibtinā'*) (Bir konu veya dâvâda): Bir şeye dayanma.

İbtinâen (ابتناءً) *zf.* (*ibtinā*'nın tenvinli şekli) Dayanarak.

İbzâl [*l* ince] (ابذال) *i.* (Ar. *beẕl* "bol bol vermek"ten *ibẕāl*) [Türkçe'de türetilmiştir]: Esirgemeden bol bol verme, kullanma, yapma, söyleme.

İclâ (اجلاء) *i.* (Ar. *celā'* "vatanından çıkmak, göç etmek"ten *iclā'*): Uzaklaştırma, sürme, sürgün etme; tart.

İctinâb (اجتناب) *i.* (Ar. *cenb* "itmek, uzaklaştırmak"tan *ictināb*): Kaçınma, sakınma, çekinme.

İctirâ (اجتراء) *i.* (Ar. *cur'e**t*** "cesâret göstermek"ten *ictirā*): Cüret etme.

İ'dâd (اعداد) *i.* (Ar. *'add* "saymak, hazırlamak"tan *i'dād*): Hazırlama, hazırlayıp geliştirme.

İdâd (عداد) *i.* (Ar. *'add* "saymak, hazırlamak"tan *'idād*): Sayı, hesap.

İdâdına*:* Sayılanlar arasına, sırasına.

İddihâr (ادّخار) *i.* (Ar. *ẕaḫr* "ihtiyaç için saklamak"tan *iẕtiḫār* > *iddiḫār*): Toplama, biriktirme, cemetme.

İfâ (ایفاء) *i.* (Ar. *vefā'* "söz, yemin vb.ni yerine getirmek"ten *ifā'*): Bir işi yapma, yerine getirme.

İfrâğ (افراغ) *i.* (Ar. *ferāġ* "fâriğ olmak, boşalmak" ve *feraġ* "su dökülmek"ten *ifrāġ*): Kalıba dökme ya da başka bir şekle sokma, şekillendirme.

İftirâk (افتراق) *i.* (Ar. *farḳ* "iki şeyi ayırmak"tan *iftirāḳ*): Ayrılık, ayrılma, hicran ya da dağılma, parçalara ayrılma.

İftitâh (افتتاح) i. (Ar. fetḥ "açmak"tan iftitāḥ): Açma, açılma ya da başlama.

İftitâh tekbîri: birl. i. din. Namaza başlarken söylenen tekbir.

İğbirâr (اغبرار) *i.* (Ar. *ġaber* "toz kaplamak"tan *iġbirār*): Gücenme, darılma, hatırı kalma ya da ***eski.*** Üzerine toz konma, tozlanma.

İğfâl
[*l* ince] (اغفال) *i.* (Ar. *ġaflet* "yanılmak, ihmal etmek"ten *iġfāl*): Gaflete düşürüp yanıltma, kandırma, aldatma.

İğvâ (اغواء) *i.* (Ar. *ġavāye* "azmak, sapıtmak"tan *iġvā'*): Baştan çıkarma, yolunu şaşırtma, ayartma.

İhâta (احاطه) *i.* (Ar. *ḥavṭ – ḥiṭa* "kuşatmak"tan *iḥāṭa*): Bir şeyin etrâfını çevirme, çevreleme ya da etraflı şekilde kavrama ve anlama.

İhdâ
(اهداء) *i.* (Ar. *hediyye*'den *ihdā'*): Hediye verme, hediye gönderme.

İhrâk
(احراق) *i.* (Ar. *ḥarḳ* "yakmak"tan *iḥrāḳ*):Ya kma.

İhrâz (احراز) *i.* (Ar. *ḥarz* "korumak, toplamak"tan *ihrāz*): Kazanma, elde etme; erişme, nâil olma.

İhticâc
(احتجاج) *i.* (Ar. *ḥucce**t*** "delil"den *iḥticāc*): B ir şeyi bir dâvânın bir iddianın ispâtı için delil sayma, delil gösterme.

İhtikâr (احتقار) *i.* (Ar. *ḥaḳr* "horlamak, küçük görmek" ve *ḥaḳāre**t*** "zelil olmak"tan *iḥtiḳār*): Hor görme, hakāretle bakma.

İhtirâʿ (اختراع) *i.* (Ar. *iḫtirāʿ*): Daha önce benzeri olmayan bir şey îcat etme.

İhtirâʿât (اختراعات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Îcat edilmiş olan, daha önce benzeri bulunmayan şeyler.

İhtirâk (احتراق) *i.* (Ar. *ḥarḳ* "yakmak, ısıtmak"tan *iḥtirāḳ*): Tutuşup yanma.

İhtirâz (احتراز) *i.* (Ar. *ḥarz* "muhâfaza etmek, korumak"tan *iḥtirāz*): Çekinme, kaçınma, sakınma.

İhtizâz (اهتزاز) *i.* (Ar. *hezz* "sallamak, hareket ettirmek"ten *ihtizāz*): Hafif hafif titreme.

İhtizâzat (اهتزازات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): İhtizazlar, titremeler, titreşimler.

İhzâr (احضار) *i.* (Ar. *ḥużūr* "hazır bulunmak"tan *iḥżār*): Hazır etme, hazır bulundurma, hazırlama.

İkâʿ (ايقاع) *i.* (Ar. *vuḳūʿ* "meydana gelmek, olmak, düşmek"ten *iḳāʿ*): Meydana getirme, yapma, yaptırma, işleme.

İkân (ايقان) *i.* (Ar. *yaḳin* "gerçekten bilmek"ten *iḳān*): Sağlam bilme, şüphe götürmeyecek şekilde yakînen bilme.

İkdâr (اقدار) *i.* (Ar. *ḳadr* "gücü yetmek; rızkı taksim etmek"ten *iḳdār*): İktidar kazandırma, kudret verme ya da geçimini sağlama.

İktibâs (اقتباس) *i.* (Ar. *ḳabs* "ateş almak, almak"tan *iḳtibās*): ***edeb.*** Bir söz veya fıkrayı aynen veya anlam olarak kendi söz veya yazısına aktarma ya da alıp faydalanma.

İktifâ
(اقتفاء) *i.* (Ar. *ḳafv* "izlemek"ten *iḳtifā'*): Ön ündeki örneğe uyma, arkasından gitme, ardı sıra gitme.

İktihâm (اقتحام) *i.* (Ar. *ḳuḥūm* "saldırmak, atılmak"tan *iḳtiḥām*): Göğüs germe, karşı durma ya da saldırma, şiddetle hücum etme.

İktinâh (اكتناه) *i.* (Ar. *kunh – kenh* "hakîkatini idrak etmek"ten *iktināh*): Bir şeyin gerçeğini anlama, künhüne varma.

İktirân (اقتران) *i.* (Ar. *ḳarn* "yaklaştırmak, bitiştirmek"ten *iḳtirān*): Yaklaşma ya da erişme.

İktisâ (اكتساء) *i.* (Ar. *kesv* "elbise giydirmek"ten *iktisā*): Giyme, giyinme.

İktisâb
(اكتساب) *i.* (Ar. *kesb* "kazanmak"tan *iktisāb*) : Kazanma, edinme.

İktizâ (اقتضاء) *i.* (Ar. *ḳażā'* "ihtiyâcını gidermek, hükmetmek, emretmek"ten *iḳtiżā*): Gerekme, gerektirme.

İlcâ (الجاء) *i.* (Ar. *lec' – lucū'* "sığınmak, güvenmek"ten *ilcā'*): Zorlama, mecbur etme.

İlcâât (الجاآت) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Zorlamalar, zaruretler.

İle'l-ân (الىالآن) *zf.* (Ar. harf-i cer *ilā* ve *el-ān* "zaman" ile *ile'l-ān*): Şimdiye kadar, bu âna kadar, hâlâ.

İlel (علل) *i.* (Ar. *'illet*'in çoğul şekli *'ilel*): İlletler, hastalıklar, sakatlıklar ya da sebepler.

İlkâ (القاء) *i.* (Ar. *liḳā*'dan *ilḳā'*): Koyma, bırakma ya da ilham etme, kalbe yerleştirme.

İltihâk
(التحاق) *i.* (Ar. *laḥḳ*'tan *iltiḥāḳ*): Katılma, eklenme, ilâve olma.

İltikât (التقاط) *i.* (Ar. *laḳṭ* "toplamak, elde etmek"ten *iltiḳāṭ*): Toplama, devşirme, seçme, kitaplardan bilgi toplama.

İltimâʿ
(التماع) *i.* (Ar. *lem'* "parlamak"tan *iltimā'*): Parıldama.

İltimâat (التماعات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Parıldamalar.

İltimâs (التماس) *i.* (Ar. *lems* "istemek, elle dokunmak"tan *iltimās* "aramak") [Aşağıdaki anlamı Türkçe'de ortaya çıkmıştır]: Birini, başkalarının veya bulunduğu işin zararı pahasına da olsa tutma veya birinden tutulmasını ricâ etme, tercih edilmesini isteme, arka çıkma, kayırma.

İlzâm (الزام) *i.* (Ar. *luzūm* "sâbit ve devamlı olmak, borçlunun yakasına yapışmak, gerekmek"ten *ilzām*): Bir tartışmada kuvvetli delil ve fikirlerle karşısındakini cevap veremez duruma getirme, susturma, susmaya mecbur etme.

İmâle (اماله) *i.* (Ar. *meyl* "eğilmek, sapmak"tan *imāle*): Bir tarafa doğru eğme, çevirme, meylettirme; eğilme, çevrilme.

İmâte
(اماته) *i.* (Ar. *mevt* "ölmek"ten *imāte*): Öldür me.

İmrâr (امرار) *i.* (Ar. *murūr* "zaman geçmek"ten *imrār*): Geçirme, geçirilme.

İmtidâd (امتداد) *i.* (Ar. *medd* "yaymak, döşemek, uzatmak"tan *imtidād*): Uzama, uzayıp gitme ya da mekân, hayyiz, uzam.

İmtinân (امتنان) *i.* (Ar. *menn – minnet* "iyilik etmek; iyiliği başa kakmak"tan *imtinān*): İyiliği başa kakma.

İmtisâl
[*l* ince] (امتثال) *i.* (Ar. *musūl* "benzetmek, şekil vermek"ten *imtisāl*): Örnek olarak alıp ayak uydurma, uyma, uyulma.

İmtisâlen (امتثالًا) *zf.* (*imtisāl*'in tenvinli şekli) Uyarak.

İmtisâs (امتصاص) *i.* (Ar. *maṣṣ* "emmek, yavaş yavaş içmek"ten *imtiṣāṣ*): Emme, emerek çekme, massetme.

İmtizâc (امتزاج) *i.* (Ar. *mezc* "bir şeyi ötekine katmak"tan *imtizāc*): İyi geçinme, uyuşma, anlaşma.

İnbât (انبات) *i.* (Ar. *nebāt* "bitmek, gelişmek"ten *inbāt*): (Bitki için) Büyümesini, bitmesini sağlama.

İncilâ (انجلاء) *i.* (Ar. *cilā'* "pasını gidermek, parlatmak" ve *celā'* "açıklamak, zâhir kılmak"tan *incilā'*): Parlama, aydın ve ışıklı olma ya da görünme, belli olma, belirme, tezâhür etme.

İncizâb
(انجذاب) *i.* (Ar. *ceẕb* "çekmek"ten *inciẕāb*): Bir şeyin câzibesine tutulup ona doğru çekilme, câzibesi sebebiyle ona doğru meyletme, cezbolunma.

İndifâʿ (اندفاع) *i.* (Ar. *def'* "itmek, savmak"tan *indifā'*): (Yanardağ) Lav püskürtme.

İndifâʿât (اندفاعات) *i.* (Ar. çoğul eki *-āt* ile): Yanardağ püskürtüleri.

İndirâs (اندراس) *i.* (Ar. *ders* "izini mahvetmek, silmek"ten *indirās*): Adı sanı silinme, eseri kalmayacak şekilde yok olma.

İnfikâk (انفكاك) *i.* (Ar. *fekk* "ayırmak, çözmek, kurtarmak"tan *infikāk*): Ayrılma, kopma, ayrı düşme.

İnfisâl [*l* ince] (انفصال) *i.* (Ar. *faṣl* "kesmek, ayırmak, ara vermek"ten *infiṣāl*): Ayrılma, terkedip gitme.

İnhifâz (انخفاض) *i.* (Ar. *ḫafż* "alçaltmak, indirmek"ten *inḫifāż*): Alçalma, inme, düşme.

İnhimâk
[*k* ince] (انهماك) *i.* (Ar. *hemk* "gayret ettirmek"ten *inhimāk*): Bir şeyin üzerine büyük bir istekle düşme, fazla düşkünlük.

İnhirâf (انحراف) *i.* (Ar. *ḥarf* "dönmek, başka tarafa yöneltmek, meyletmek"ten *inḥirāf*): Bulunduğu yönden başka bir tarafa doğru meyletme, sapma ya da değişme, bozulma.

İnhitât (انحطاط) *i.* (Ar. *ḥaṭṭ* "indirmek, terketmek"ten *inḥiṭāṭ*): Gerileme, çöküş ya da aşağı seviyeye inme.

İnkıbâz (انقباض) *i.* (Ar. *ḳabż* "pençe ile tutmak, almak, zaptetmek"ten *inḳibāż*): Büzülüp toplanma, takallüs etme ya da sıkıntı, kasvet.

İnkırâz (انقراض) *i.* (Ar. *ḳarż* "kesmek; ölmek"ten *inḳirāż*): Bitip tükenip yok olma, sonu gelme, son bulma, çökme, yıkılma.

İnkısâm (انقسام) *i.* (Ar. *ḳasm* "parçalamak, bölmek, ayırmak"tan *inḳisām*): Bölünme, kısımlara ayrılma, parçalanma.

İnkıyâd (انقياد) *i.* (Ar. *ḳayd* "bağlamak" ve *ḳiyādet* "yularından çekmek, götürmek"ten *inḳiyād*): Boyun eğme, baş eğme, itâat etme.

İnkisâr
(انكسار) *i.* (Ar. *kesr* "kırmak"tan *inkisār*): Kırılma [Maddî ve mânevî şeyler için kullanılır] ya da gücenme, kalp kırılması.

İnkişâf (انكشاف) *i.* (Ar. *keşf* "bir şeyi örten perdeyi kaldırmak, açmak"tan *inkişāf*): Gelişme ya da meydana çıkma ya da ***tasavvuf.*** Mânevî bir hal veya sırrın tecellî etmesi, görünmesi.

İnşiʿâb
(انشعاب) *i.* (Ar. *şa'b* "dağılmak"tan *inşi'āb*): Şûbelere ayrılma, dal budak salma.

İntâc (انتاج) *i.* (Ar. *netāc* "sonuçlandırmak; yavrulatmak"tan *intāc*): Sonuçlandırma, sonunu alma, bitirme.

İntibâh (انتباه) *i.* (Ar. *nebeh* "dikkat etmek, anlamak"tan *intibāh*): Uyanış ya da göz açıklığı ya da ibret alma.

İntifâʿ
(انتفاع) *i.* (Ar. *nef'* "faydalandırmak"tan *intifā'*): Faydalanma, yararlanma.

İntihâb (انتخاب) *i.* (Ar. *naḫb* "bir şeyin iyisini seçmek"ten *intiḫāb*): Seçme, seçilme.

İntimâ
(انتماء) *i.* (Ar. *nemy* > *intimā'* "mensup, âit olmak"tan *intimā'*): Sonuna geldiği kelimelere "sâhip olan, mensup olan, –li" anlamı katarak Farsça usûlüyle birleşik kelimeler yapar.

İntişâr (انتشار) *i.* (Ar. *neşr* "yaymak, dağıtmak, yayımlamak"tan *intişār*): Yayılma ya da yayımlanma, neşredilme.

İntizâr (انتظار) *i.* (Ar. *naẓar* "bakmak, görmek; beklemek"ten *intiẓār*): Bekleme, bekleyiş.

İrâ'e (إرائه) *i.* (Ar. *ru'yet* "görmek"ten *irā'e*): Gösterme ya da bildirme.

Îrâd (ايراد) *i.* (Ar. *vurūd* "gelmek"ten *irād*): Gelir, vâridat.

İrâdet (ارادت) *i.* (Ar. *irādet*): İrâde ya da gönle hâkim olan istek, arzu.

İʿrâz (اعراض) *i.* (Ar. *ʻarz* > *iʻraż*): Yüz çevirme, kaçınma, başka tarafa dönme.

İrhâsat (ارهاصات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): İrhas kabilinden olan hârikulâde haller, irhaslar.

İrtihâl [*l* ince] (ارتحال) *i.* (Ar. *riḥlet* "göçmek, yolculuk etmek"ten *irtiḥāl*): Göçme, göç etme ya da dünyâdan âhirete göçme, ölme.

İrtikâb (ارتكاب) *i.* (Ar. *rukūb* "kötü bir iş yapmak"tan *irtikāb*): Kötü bir işi, bir kötülüğü yapma.

İrtiyâb (ارتياب) *i.* (Ar. *reyb* "şüpheye düşürmek, şüphelendirmek"ten *irtiyāb*): Şüphelenme, tereddüt etme.

İrvâ (ارواء) *i.* (Ar. *reyy* "sulamak; suya kanmak"tan *irvā'*): Sulama, suya kandırma.

Îsâr (ايثار) *i.* (Ar. *esr* "ikram etmek, ağırlamak; seçmek"ten *isār*): İkram etme, ağırlama.

İskât (اسقاط) *i.* (Ar. *suḳūṭ* "düşmek"ten *isḳāṭ*): Düşürme, düşürülme ya da yok etme ya da ***din.*** Ölünün ibâdet eksikliklerinin ve kusurlarının affı, cezâsının bağışlanması amacıyle sadaka verme ve verilen sadaka.

İsmet-me'âb (-penah) (عصمت – عصمت پناه مآب) *birl. sıf.* (Ar. *me'āb* ve Fars. -*penāh* "sığınılacak yer" ile): Yüksek mevkilerdeki kimselerin hanımları için unvan sözü olarak kullanılırdı.

İstâr (استار) *i.* (Ar. *istār* < Fars.): 6,5 dirhem ağırlığındaki ölçü, rıtlın yirmide biri.

İstibʿâd (استبعاد) *i.* (Ar. *buʻd* "uzak olmak, uzaklaştırmak"tan *istibʻād*): Olmasını uzak sayma, ihtimal vermeme, mümkün görmeme, yakıştırmama.

İstibşâr (استبشار) *i.* (Ar. *beşr* "sevinmek, müjdelemek"ten *istibşār*): Hayırlı bir haber alıp sevinme, müjde alma.

İstiʿdâd (استعداد) *i.* (Ar. *ʻadd* > *iʻdād* "gerekli şeyleri hazırlamak"tan *istiʻdād*): Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

İstîfâ (استيفاء) *i.* (Ar. *vefā'* "yerine getirmek"ten *istifā'*): Tamâmıyle alma, tam olarak alınma.

İstifâza (استفاضه) *i.* (Ar. *feyż* "su çoğalıp taşmak"tan *istifāża*): Feyiz alma, feyizlenme.

İstifsâr (استفسار) *i.* (Ar. *fesr* "açıklamak, örtüsünü açmak"tan *istifsār*): Bir şey hakkında ayrıntılı bilgi öğrenmek isteme, açıklama isteme, sorma, araştırma.

İstiğrâb (استغراب) *i.* (Ar. *ġarābet* "garip, yabancı olmak"tan *istiġrāb*): Garip bulma, şaşma, hayret, şaşkınlık.

İstihâle (استحاله) *i.* (Ar. *ḥavl* "bir halden bir hâle geçmek, değişmek" ve *iḥāle* "muhal kılmak"tan *istiḥāle*): Bir durumdan başka bir duruma geçme, değişme ya da mümkün olmama, imkânsız olma.

İstihkâk (استحقاق) *i.* (Ar. *ḥaḳḳ*'tan *istiḥḳāḳ*): Hak etme ya da hak edilmiş.

İstihsâl
[*l* ince] (استحصال) *i.* (Ar. *ḥuṣūl* "meydana gelmek"ten *istiḥṣāl*): Meydana getirme, hâsıl etme, üretme, üretim.

İstihsân (استحسان) *i.* (Ar. *ḥusn* "güzel olmak"tan *istiḥsān*): Beğenme, güzel bulma, güzel sayma.

İstihzâ (استهزاء) *i.* (Ar. *huzū'* "alay etmek"ten *istihzā'*): Biriyle ince ince alay etme, eğlenme, birini eğlenceye, maskaralığa alma.

İstihzâr (استحضار) *i.* (Ar. *ḥużūr* "hazır olmak, hazır kılmak"tan *istiḥżār*): Hazırlama, hazırlanma ya da hatıra getirme, hatırlama.

İstikmâl
[*l* ince] (استكمال) *i.* (Ar. *kemāl* "tam olmak"tan *istikmāl*): Noksanlarını tamamlama, itmam etme.

İstilzâm
(استلزام) *i.* (Ar. *luzūm* "gerekmek"ten *istilzām*): Gerekme, gerektirme, îcap etme, îcap ettirme.

İstimâʿ (استماع) *i.* (Ar. *sem'* "işitmek, dinlemek"ten *istimā'*): Kulak verme, dinleme.

İstinbât (استنباط) *i.* (Ar. *nebṭ* "kuyunun suyunu çıkarmak, izhar etmek"ten *istinbāṭ*): Bir sözden, bir işten bir anlam çıkarma, dolayısıyle anlama.

İstishâb (استصحاب) *i.* (Ar. *ṣoḥbe**t*** – *ṣaḥābe**t*** "dost olmak"tan *istiṣḥāb*): Birlikte götürme, yanına alma ya da sâhip çıkma.

İstişhâd (استشهاد) *i.* (Ar. *şehādet* "şâhitlik yapmak"tan *istişhād*): Şâhit gösterme.

İstişmâm
(استشمام) *i.* (Ar. *şemm* "koklamak"tan *istişmām*): Koklama, koku alma.

İstitrâd
(استطراد) *i.* (Ar. *ṭard* "uzaklaştırmak, bir topluluğa uğrayıp geçmek"ten *istiṭrād*): Asıl konuya âit olmayıp sırası gelmişken arada söylenen söz, ara söz.

İşʿâl [*l* ince] (اشعال) *i.* (Ar. *şa'l* "ateş tutuşmak"tan *iş'āl*): Tutuşturma, yakma.

İştiʿâl [*l* ince] (اشتعال) *i.* (Ar. *şa'l* "ateş tutuşmak, alevlenmek"ten *işti'āl*): Tutuşma, alev alma, parlama.

İştihâr (اشتهار) *i.* (Ar. *şöhre**t*** "meşhur etmek, yaymak"tan *iştihār*): Meşhur olma, ünü yayılma, nam kazanma, şöhret, nam.

İʿtâ (اعطاء) *i.* (Ar. *'aṭā'* "bağış, hibe"den *i'ṭā'*): Verme, verilme.

İtʿâb
(اتعاب) *i.* (Ar. *ta'ab* "yorulmak"tan *it'āb*): Yorma, zahmet verme.

İtâb (عتاب) *i.* (Ar. *'itāb*): Azarlama, paylama.

İtâre
(اطاره) *i.* (Ar. *ṭayerān* "uçmak"tan *iṭāre*): Uçurma ya da çabucak yollama, çarçabuk gönderme.

İʿtilâ (اعتلاء) *i.* (Ar. *'uluvv* "yüksek olmak, yükseltmek"ten *i'tilā'*): Yükselme ya da yüksek mertebelere çıkma.

İʿtisâf (اعتساف) *i.* (Ar. *'asf* "yoldan sapmak, zulmetmek"ten *i'tisāf*): Doğru yoldan sapma, yolsuzluk, haksızlık.

İʿtisâm (اعتصام) *i.* (Ar. *'aṣm* "sarılmak, yapışmak"tan *i'tiṣām*): Bir şeye sarılıp sıkı sıkı tutma ya da dînin emir ve hükümlerine dört elle sarılıp yasak ve günahlardan kaçınma.

İʿtiyâd (اعتياد) *i.* (Ar. *'avd* "geri dönmek, tekrar etmek, tekrar başlamak"tan *i'tiyād*): Alışmaktan dolayı âdet edinme, alışkanlık.

İttihâd (اتّحاد) *i.* (Ar. *vaḥdet* "biricik olmak, tek kılmak"tan *ittiḥād*): Bir olma, birleşme ya da aynı fikirde olma, aynı düşünce etrâfında toplanma.

İttihâz (اتّخاذ) *i.* (Ar. *aḫẕ* "almak, tutmak"tan *ittiḫāẕ*): Kabul etme ya da düşünme, kurma.

İttikâ (اتّقاء) *i.* (Ar. *viḳāye* "korumak, himâye etmek"ten *ittiḳā'*): Sakınma, çekinme, içtinap ya da Allah'tan korkma, Allah korkusu ile O'nun yapılmasını istemediği şeyleri yapmama.

İttisaʿ (اتّساع) *i.* (Ar. *ves' – se'a* "geniş olmak"tan *ittisā'*): Genişlik ve bolluk kazanma.

İttisâf (اتّصاف) *i.* (Ar. *vaṣf* "sıfatlamak, nitelemek"ten *ittiṣāf*): Bir sıfatla sıfatlanma, bir şey kendisinde hal ve sıfat olarak bulunur olma, muttasıf olma.

İvicâc (اعوجاج) *i.* (Ar. *'avc – 'iyāc* "eğmek, bükmek"ten *i'vicāc*): Eğri büğrü olma, eğrilme.

İyâl [*l* ince] (عيال) *i.* (Ar. *'ayyil* "bir kişinin bakmakla mükellef olduğu kimse"nin çoğul şekli *'iyāl*) [Kelime Türkçe'de *ayal* şeklinde ve tekil gibi kullanılmıştır]: Eş, zevce ya da aile reisinin geçimlerini sağlamak zorunda olduğu kimseler, çoluk çocuk [Bu anlamda daha çok ***evlâd u ıyâl*** şeklinde kullanılır].

İzâʿa (اضاعه – اضاعت) *i.* (Ar. *żayā'* "kaybolmak"tan *iżā'a – iżā'at*): Kaybetme, zâyi etme.

İzâbe (اذابه) *i.* (Ar. *ẕevebān* "erimek"ten *iẕābe*): Er itme.

İzâfet (اضافت) *i.* (Ar. *żayf* "yaklaşmak"tan *iżāfet*): Bir şeyle diğer bir şeyi ortak bir bağ yoluyle bağlama, nispet etme.

İzâle (ازاله) *i.* (Ar. *zevāl* "helâk olmak, gitmek"ten *izāle*): Giderme, yok etme, ortadan kaldırma.

İʿzâm (إعزام) *i.* (Ar. *'azm – 'azimet* "gitmek"ten *i'zām*) [Türkçe'de türetilmiştir]: Gönderme, yollama.

İzʿân (اذعان) *i.* (Ar. *ẕe'an* "boyun eğmek, kabullenmek"ten *iẕ'ān*): Anlayış, kavrayış, ferâset.

İzâr (ازار) *i.* (Ar. *izār*): Futa ve peştemal gibi bele bağlanıp vücûdun alt kısmını örten şey.

İʿzâz (اعزاز) *i.* (Ar. *'izz* "şerefli olmak, cömert olmak"tan *i'zāz*): Ağırlama, ikram etme, saygı gösterme.

K

Kâb (قاب) *i.* (Ar. *ḳāb*): Uzaklık, mesâfe.

Kabîha (قبيحه) *i.* (Ar. *ḳabiḥ* "çirkin, kötü"den *ḳabiḥa*): Yakışık almayan, çirkin iş ve davranış.

Kâffe: (كافّه) *i.* (Ar. *kāffe*): [Daha çok isim tamlamasının ikinci öğesi olarak ve kâffesi şeklinde kullanılır] Hep, bütün, cümle.

Kālen (قالًا) *zf.* (*ḳāl*'in tenvinli şekli): Söz ile, şifâhî olarak.

Kâm (كام) *i.* (Fars. *kām*): Arzu, meram, maksat.

Kanâʿat-bahş (قناعت بخش) *birl. sıf.* (Fars. *baḫş* "bağışlayan" ile): Kanaat veren, inandırıcı.

Kâsır (قاصر) *sıf.* (Ar. *ḳaṣr* "kısaltmak" ve *ḳuṣūr* "eksik gelmek"ten *ḳāṣir*): Kısa ya da kusurlu, âciz.

Kâşâne (كاشانه) *i.* (Fars. *kāşāne* "camlı oda; kuş yuvası") [Aşağıdaki anlamı Türkçe'de kazanmıştır]: Büyük, süslü köşk, mükellef ev.

Kavî (قوى) *sıf.* (Ar. *ḳuvvet* "güçlü olmak"tan *ḳavi*): Güçlü, kuvvetli.

Kazf (قذف) *i.* (Ar. *ḳazf*): ***fıkıh.*** Bir kadını zinâ ile suçlama [Kazfta bulunup da dört şâhit göstererek iddiasını ispat edemeyen kimseler şerîat hükümlerine göre sopa vurulmak sûretiyle cezâlandırılırdı].

Kefâf (كفاف) *i.* (Ar. *kefāf*): Yaşamaya yetecek kadar rızık.

Keff-i [(كفّ) *i.* (Ar. *keff*) Kendi isteğiyle vazgeçme, ferâgat etme] **yed*:*** El çekme.

Kehvâre
(كهواره – گاهواره– گهواره) *i.* (Fars. *gehvāre* < *gāhvāre* veya *kehvāre*): Beşik.

Kemâhî (كما
هى) *zf.* (Ar. *kemā* "gibi" *hiye* > *hi* "o" ile *kemāhi*): Olduğu gibi, tam mânâsıyle, hakkıyle.

Kenz (كنز) *i.* (Ar. *kenz*): Hazîne, defîne.

Kerân (كران) *i.* (Fars. *kerān*): Kenar: "Bahr-ı bî-keran: Uçsuz bucaksız deniz."

Kışr (قشر) *i.* (Ar. *ḳişr*): Kabuk.

Kıtaʿât (قطعات) *i.* (Ar. *ḳiṭʿa*'nın çoğul eki -*āt* almış şekli *ḳitaʿāt*): Kıt'alar.

Kıyâm (قيام) *i.* (Ar. *ḳiyām*): Ayağa kalkma ya da namazda ayakta durma.

Kizb (كذب) *i.* (Ar. *kiẕb*): Yalan.

Kubûr (قبور) *i.* (Ar. *ḳabr*'in çoğul şekli *ḳubūr*): Kabirler, mezarlar.

Kurb (قرب) *i.* (Ar. *ḳurb*): Yakınlık ya da (Allah'a) yakınlık.

Kurbiyet (قربيّت) *i.* (Ar. *ḳurb* "yakın olmak"tan yapma mastar eki -*iyyet* ile *ḳurbiyyet*): Yakın olma durumu, yakınlık.

Kurs (قرص) *i.* (Ar. *ḳurṣ*): Yuvarlak ve yassı nesne, disk ya da gök cisimlerinin yerden görünen dâire şeklindeki yüzeyi.

Kûşe-nişin [*Kûşe-gir – Gûşe-gir (-güzin, -nişin)*] (كوشه گوشه‌گزين –كوشه‌نشين – گوشه‌نشين
گوشه‌گير –گوشه‌گزين) *birl.* ***sıf.*** (Fars. *gir* "tutan", *güzin* "seçen", *nişin* "oturan" ile): Bir köşeye çekilmiş, insanlardan uzaklaşmış, münzevî.

Kûşiş
(گوشش) *i.* (Fars. *kūşiden* "çalışmak"tan *kūşi ş* > *gūşiş*): Çalışma, uğraşma, çabalama.

Kuʿûd (قعود) *i.* (Ar. *ḳuʿūd*): Oturma ya da namazın oturarak kılınan kısmı, kāde.

Küdûret
(كدورت) *i.* (Ar. *kudūret*) Bulanıklık ya da tasa, gam, kaygı, gussa.

Küreyvât (كريوات) *i.* (Ar. *kureyve*'nin çoğul eki -*āt* almış şekli *kureyvāt*): Küreyveler, kürecikler.

Küşâd
(كشاد – گشاد) *i.* (Fars. *guşāden* "açmak"tan *g uşād*): Açılış, açma.

Küşte
(كشته) *sıf.* (Fars. *kuşten* "öldürmek"ten *kuşt e*): Öldürülmüş, maktul ya da ***i.*** Öldürülen kimsenin vücûdu, ceset.

L

Lâ-akal [*l* ince] (لا اقلّ) *zf.* (Ar. olumsuzluk eki *lā* ve *aḳall* "pek az" ile *lā-aḳall* "daha azı olmaz"): En azından, asgarî.

Lâbis (لابس) *sıf.* (Ar. *lubs* "elbise giymek"ten *lābis*): Giyen, giymiş.

Lahm [*l* ince] (لحم) *i.* (Ar. *laḥm*): Et.

Lâ-yezâl [*l* ince] (لا يزال) *sıf.* (Ar. olumsuzluk eki *lā* ve *zevāl*'den muzâri fiil *yezālu* ile *lā-yezālu* > *lā-yezāl*): Zeval bulmaz, bitmez, ebedî.

Leben (لبن) *i.* (Ar. *leben*): Süt.

Ledünniyât
(لدنّيات) *i.* (*ledunni* > *ledunniyye*'nin Ar. çoğul eki -*āt* almış şekli *ledünniyyāt*): Ledün ilmi, ilâhî sırlar ya da bir işin iç yüzü, gizli tarafları, gizli sebepleri.

Leffâf (لفّاف) *sıf. ve i.* (Ar. *lefef* "yavaş ve zorlukla konuşmak"tan *leffāf*): Çok lâf eden, çok konuşan, can sıkıcı (kimse).

Lemʿa (لمعه) *i.* (Ar. *lem'*'den *lem'a*): Parıltı, parlaklık.

Lemeʿân (لمعان) *i.* (Ar. *leme'ān*): Parlama, parıldama, parlaklık.

Lem-yezel (لم يزل) *sıf.* (Ar. olumsuzluk eki *lem-* ve *zevāl*'den muzâri fiil *yezālu* ile *lem-yezel*): Yok olmaz, zeval bulmaz, bâkî, dâimî, lâyezal [Cenâbıhakk'ın sıfatlarındandır].

Lezzet-şinas (-yab) (لذّت – لذّت ياب شناس) *birl. sıf.* (Fars. *şināsٍ* "tanıyan", *yāb* "bulan" ile): Zevk almış olan, zevkine varan.

Likâ (لقاء) *i.* (Ar. *liḳā'*): Yüz, çehre ya da kavuşma, buluşma.

Lînet (لينت) *i.* (Ar. *linet*): Yumuşaklık, mülâyemet.

Luʿâb [*l* ince] (لعاب) *i.* (Ar. *lu'āb*): Tükürük, salya.

M

Mâ'il (مائل) *sıf.* (Ar. *meyl* "eğilmek, meyletmek"ten *mā'il*): Bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş ya da andırır, benzer.

Maʿdûd (معدود) *sıf.* (Ar. *'add* "saymak, sayılmak"tan *ma'dūd*): Sayısı belli olan, kaç tane olduğu bilinen, sayılmış, sayılı.

Maʿdûm (معدوم) *sıf.* (Ar. *'adem* "yokluk"tan *ma'dūm*): Var olmayan, mevcut olmayan, yok.

Mâfât (مافات) *i.* (Ar. *mā* "şey" ve *fāte* > *fāt* "kayboldu, elden çıktı" ile *mā-fāt*): Elden çıkan, kaybolan, kaybedilen şey.

Mağsel (مغسل) *i.* (Ar. *ġasl* "yıkamak"tan *maġsel*): Yıkanma yeri, gasilhâne.

Mâhasal (ماحصل) *i.* (Ar. *mā* "şey" ve *ḥaṣale* > *ḥaṣal* "hâsıl oldu" ile *mā-ḥaṣal*): Meydana gelen, sonuç ya da ***zf.*** Hulâsa, sözün kısası [Eskimiştir].

Mahfî (مخفى) *sıf.* (Ar. *ḫafy* "gizlemek"ten *maḫfî*): Gizlenmiş, saklanmış, saklı, gizli.

Mahkûk [*k* ince] (محكوك) *sıf.* (Ar. *ḥakk* "kazımak, hakketmek"ten *maḥkūk*): Sert bir yüzey üzerine çelik kalemle kazılmış veya kabartma şeklinde yazılmış olan, işlenmiş, resmedilmiş, hakkolunmuş.

Mahmedet [(محمدت) *i.* (Ar. *ḥamd* "övmek, şükretmek"ten *maḥmedet – maḥmidet*)] **etmek**: Şükretmek, teşekkür etmek.

Mahmûl [*l* ince] (محمول) *sıf.* (Ar. *ḥaml* "yüklenmek"ten *maḥmūl*): Yüklü, yüklenmiş.

Mahsûs (مخصوص) *sıf.* (Ar. *ḫuṣūṣ* "has, husûsî, özel olmak"tan *maḫṣūṣ*): Has, özgü ya da ayrıca, husûsî olarak.

Mahsûsa (مخصوصه) *sıf.* Mahsus kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Mahûf (مخوف) *sıf.* (Ar. *ḫavf* "korkmak"tan *maḫūf*): Korkunç ya da korkulu, tehlikeli.

Mahzâ (محضا) *zf.* (Ar. *maḥż'*ın tenvinli şekli *maḥżan* > *maḥżā*): Yalnız, ancak, sâdece.

Maʿiyyet (معيّت) *i.* (Ar. *ma'a* "berâber"in yapma mastar eki *-iyyet* almış şekli *ma'iyyet*): Birlikte bulunma, berâberlik, arkadaşlık ya da bir âmirin emri altında olma, emrinde çalışma.

Makar
(مقر) *i.* (Ar. *ḳarār* "durmak"tan *maḳarr*): Durulan yer ya da oturulan yer, mesken.

Maktûʿ
(مقطوع) *sıf.* (Ar. *ḳaṭʿ* "kesmek"ten *maḳṭūʿ*): Kesilmiş, kesik ya da fiyatı biçilmiş.

Makûl
[*l* ince] (مقول) *sıf.* (Ar. *ḳavl* "söylemek"ten *maḳūl*): Denilmiş, söylenmiş.

Makûle (مقوله) *i.* (Ar. *maḳūl* "denilmiş, söylenmiş"ten *maḳūle*): Cins, tür, takım, çeşit, nevi.

Maʿkûs
(معكوس) *sıf.* (Ar. *ʿaks* "yansımak"tan *maʿkūs*): Tersine dönmüş, baş aşağı çevrilmiş ya da bir şeyin aksi, zıddı olan, zıt, ters.

Maʿmûr
(معمور) *sıf.* (Ar. *ʿumrān* "bayındırlık"tan *maʿmūr*): Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş, şenlikli ya da yerleşik, ahâlisi olan, meskûn.

Mansûr (منصور) *sıf.* (Ar. *nuṣret* "yardım etmek"ten *manṣūr*): Allah'ın yardımıyle gālip gelen, zafere ulaşan.

Mansûs
(منصوص) *sıf.* (Ar. *naṣṣ* "sınırlandırmak, tâyin etmek"ten *manṣūṣ*): Kur'ân-ı Kerim'de açıklanmış olan, âyet-i kerîme ile sâbit olan, hakkında nas bulunan.

Mansûsa (منصوصه) *sıf.* Mansûs kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Maʿraz
(معرض) *i.* (Ar. *ʿarż* "arzetmek"ten *maʿriż*): Bir şeyin göründüğü, ortaya çıktığı yer ya da bir şeyin sunulduğu, bildirildiği, arzedildiği yer, makam.

Marazî (مرضى) *sıf.* (Ar. *maraż* ve nispet eki *-i* ile *marażi*): Hastalığa âit, hastalıkla ilgili.

Maʿrız
(معرض) *i.* (Ar. *ʿarż* "arzetmek"ten *maʿriż*): Bir şeyin göründüğü, ortaya çıktığı yer.

Mashûb (مصحوب) *sıf.* (Ar. *saḥābe**t*** – *soḥbe**t*** "arkadaş olmak, birlikte bulunmak"tan *maṣḥūb*): Berâberinde olan, birlikte götürülen, arkadaşlık edilen, hemdem.

Maʿsiyet (معصيت) *i.* (Ar. *ʿasy* – *ʿisyān* "âsî olmak"tan *maʿṣiyet*): Günah ya da asilik, itaatsizlik.

Maskat
(مسقط) *i.* (Ar. *suḳūṭ* "düşmek"ten *masḳaṭ*): Bir şeyin düştüğü yer.

Masûn
(مصون) *sıf.* (Ar. *ṣavn* – *ṣiyānet* "korumak"tan *maṣūn*): Korunmuş, muhâfaza edilmiş, mahfuz, emin.

Matar (مطر) *i.* (Ar. *maṭar*): Yağmur.

Matlab
(مطلب) *i.* (Ar. *ṭaleb* "istemek"ten *maṭlab*)**:** İstenilen, talep edilen şey, istek, meram, matlup.

Maʿtûf (معطوف) *sıf.* (Ar. *ʿaṭf* "eğmek, bağlamak"tan *maʿṭūf*): Bir tarafa doğru yönelmiş, meyletmiş ya da yöneltilen, yüklenen, isnat edilen.

Matvî (مطوى) *sıf.* (Ar. *ṭayy* "dürmek, katlamak"tan *maṭvi*): Dürülmüş, bükülmüş, kıvrılarak toplanmış ya da bir şeyin içine sarılmış, sarılı.

Mazarrat (مضرّت) *i.* (Ar. *żarar* "zarar vermek"ten *mażarrat*): Zarar, ziyan.

Mazîk (مضيق) *i.* (Ar. *żiḳ* – *ḍiḳ* "dar olmak, sıkışmak"tan *mażiḳ*): Darlık.

Me'haz
(مأخذ) *i.* (Ar. *aḫẕ* "almak"tan *me'ḫaẕ*): Bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer, kaynak ya da bir eser yazılırken başvurulan, yararlanılan kaynaklardan her biri (şahıs, kitap, makāle vb.).

Me’kel
(مأكل) *i.* (Ar. *ekl* “yemek”ten *me’kel*): Yiyec ek.

Me’mûl
[*l* ince] (مأمول) *sıf.* (Ar. *emel* “ummak, ümit etmek”ten *me’mūl*): Umulan, beklenen, ümit edilen.

Me’nûs (مأنوس) *sıf.* (Ar. *uns* “alışmak, yadırgamamak”tan *me’nūs*): Alışılmış olan, alışılan, alışkanlık hâline gelmiş olan.

Me’yûs (مأيوس) *sıf.* (Ar. *ye’s* “ümîdini kesmek, ümitsiz olmak”tan *me’yūs*): Ümîdi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün.

Me’yûsiyyet (مأيوسيّت) *i.* (Ar. *me’yūs*’tan yapma mastar eki -*iyyet* ile *me’yūsiyyet*): Meyus olma durumu, ümitsizlik.

Meʿâd (معاد) *i.* (Ar. *‘avdet* “geri dönmek”ten *me‘ād*): Dönüp gidilecek, dönülecek olan yer.

Meʿâsî (معاصى) *i.* (Ar. *ma‘ṣiyet*'in çoğul şekli *me‘āṣi*): Günahlar, isyanlar.

Meʿâyib (معايب) *i.* (Ar. *‘ayb* > *me‘āb* "ayıp, kusur”un çoğul şekli *me‘āyib*): Ayıplanacak hareket ve davranışlar, ayıplar.

Mebâhis (مباحث) *i.* (Ar. *mebḥas* “konu, bahis”in çoğul şekli *mebāḥis*): Üzerinde araştırma ve tartışma yapılan konular, yazılar.

Mebhûs (مبحوث) *sıf.* (Ar. *baḥs* “söz etmek”ten *mebḥūs*): Sözü edilmiş, bahsolunmuş.

Mebhûsün-anh (-anhâ): Daha önce sözü edilen, kendisinden bahsedilmiş olan (kimse veya şey).

Mebnâ (مبنى – مبنا) *i.* (Ar. *binā’* “binâ etmek, binâ yapmak”tan *mebnā*): Bir şeyin üzerine binâ edildiği şey veya yer, temel ya da binâ, yapı.

Mebzûl [*l* ince] (مبذول) *sıf.* (Ar. *beẕl* “bol bol vermek”ten *mebẕūl*): Esirgemeden harcanmış, saçılmış, bol, çok.

Mecâmiʿ (مجامع) *i.* (Ar. *mecmaʿ* “toplanma yeri”nin çoğul şekli *mecāmiʿ*): Bir araya gelinen, toplanılan yerler, toplanma yerleri.

Mecd (مجد) *i.* (Ar. *mecd*): Büyüklük, ululuk, şan, şeref, celâlet.

Mechûd
(مجهود) *i.* (Ar. *cehd* “çalışmak”tan *mechūd*): Çalışma, gayret, güç, kuvvet.

Mecîd (مجيد) *sıf.* (Ar. *mecd* “şerefli, büyük, ulu olmak”tan *mecid*): Şânı, şerefi yüce olan, çok büyük, ulu ya da “Yüceliğine ve büyüklüğüne erişilemeyen, en güzel huyların menbaı olan ve her işin en iyisini, en güzelini yaptığı için övülüp sevilen, şan ve şeref sâhibi, yüce, ulu” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır.

Mecrûh (مجروح) *sıf. ve i.* (Ar. *cerḥ* “yaralamak; bir fikri çürütmek”ten *mecrūḥ*): Yaralanmış ya da ***mec.*** (Gönül, kalp vb. için) Kırık, incinmiş, kırgın.

Meczûm (مجزوم) *sıf.* (Ar. *cezm* “işi kesin kılmak; harfi cezmetmek”ten *meczūm*): Kesin karara bağlanan, apaçık bilinen.

Meded-res (مدد رس) *birl. sıf.* (Fars. *res* “yetişen, ulaşan” ile): İmdâda yetişen, yardıma koşan.

Medîd
(مديد) *sıf.* (Ar. *medd* “uzatmak”tan *medid*): Uzayıp giden, çok süren, uzun.

Medîde (مديده) *sıf.* Medid kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Medlûl (مدلول) *i.* (Ar. *delālet* “yol göstermek, alâmet olmak”tan *medlūl*): Gösterilen, işâret edilen ya da mânâ, meal.

Medʿuv (مدعو) *sıf. ve i.* (Ar. *da'vet* "dâvet etmek, çağırmak"tan *med'uvv*): Çağırılmış, dâvet edilmiş (kimse), dâvetli.

Mefâhir (مفاخر) *i.* (Ar. *mefḫar* "iftihar vesîlesi"nin çoğul şekli *mefāḫir*): Övünülecek, iftihar edilecek şeyler.

Mefâz (مفاز – مفازه) *i.* (Ar. *fevz* "kurtulmak; helâk olmak"tan *mefāz* > *mefāze*): Sığınacak yer, sığınak, melce.

Mefhar (مفخر) *i.* (Ar. *faḫr* "övünmek"ten *mefḫar*): Kendisiyle övünülen, övünme sebebi, iftihar vesîlesi olan kimse veya hal.

Mefkûd (مفقود) *sıf.* (Ar. *faḳd* "kaybetmek, yitirmek"ten *mefḳūd*): Mevcut olmayan, bulunmayan, yok.

Mefrûz (مفروض) *sıf.* (Ar. *farż* "farz kılmak"tan *mefrūż*): Allah tarafından emredilen, farz kılınan ya da var sayılan, var gibi kabul edilen.

Mefrûza (مفروضه) *sıf.* Mefrûz kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Meftûr (مفتور) *sıf.* (Ar. *futūr* "gevşemek, bıkmak"tan *meftūr*): Bıkmış, bezmiş, usanmış, ümitsiz, yılgın.

Mehâbet (مهابت) *i.* (Ar. *heybet* "korkmak, sakınmak"tan *mehābet*): Büyük ve heybetli kimseler veya şeyler karşısında duyulan çekinme ve korku hissiyle karışık saygı.

Mehâlik (مهالك) *i.* (Ar. *mehleke* "tehlikeli yer"in çoğul şekli *mehālik*): Tehlikeli yerler, zararlı, tehlikeli işler.

Mehcûr (مهجور) *sıf.* (Ar. *hecr* "terketmek, uzaklaşmak"tan *mehcūr*): Uzaklaşmış ya da terk edilmiş.

Mehd (مهد) *i.* (Ar. *mehd*): Beşik ya da ***mec.*** Bir şeyin ortaya çıktığı, zuhur ettiği, gelişip büyüdüğü yer.

Mekânet (مكانت) *i.* (Ar. *mekānet*): Güç, kuvvet ya da ağırbaşlı ve temkinli olma, metânet.

Mekârih (مكاره) *i.* (Ar. *mekreh* "zorluk" ve *mekrūh* "hoşa gitmeyen şey"in çoğul şekli *mekārih*): Dertler, sıkıntılar, meşakkatler ya da mekruh olan şeyler, hoşa gitmeyen, iğrendirici, tiksindirici şeyler.

Meknûn (مكنون) *sıf.* (Ar. *kunūn* "gizlemek; gizlenmek"ten *meknūn*): Saklanıp korunan, saklı, gizli.

Meknûz (مكنوز) *sıf.* (Ar. *kenz* "malı gömmek, saklamak"tan *meknūz*) Hazîneye konan, hazînede gizlenen, gömülü olan (altın, gümüş vb.) ya da saklanan, gizlenen, saklı, gizli.

Meks (مكث) *i.* (Ar. *meks*): Durma, durup dinlenme, bekleme, tevakkuf, sükûn.

Meksûb (مكسوب) *i.* (Ar. *kesb* "çalışıp kazanmak"tan *meksūb*): Fikren veya bedenen yapılan bir çalışma sonucunda elde edilmiş, kazanılmış, öğrenilmiş.

Melâz (ملاذ) *i.* (Ar. *levẕ – livāẕ* "sığınmak"tan *melāẕ*): Sığınacak yer, sığınak, melce, penah.

Melbûs (ملبوس) *sıf.* (Ar. *lebs* "elbise giymek"ten *melbūs*): Giyilmiş ya da elbise giymiş (kimse).

Melhûz (ملحوظ) *sıf.* (Ar. *liḥāẓ* "düşünmek"ten *melḥūẓ*): Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen, ihtimal dâhilinde bulunan, muhtemel.

Melzûm (ملزوم) *sıf.* (Ar. *luzūm* "gerekmek, îcap etmek"ten *melzūm*): Bir şeyin gereği ve tabiî netîcesi olarak birbirini gerektiren, birbirinden ayrılması mümkün olmayan.

Menâfiz (منافذ) *i.* (Ar. *menfeẕ*'in çoğul şekli *menāfiẕ*): Delikler, kanallar, menfezler.

Menâs
(مناص) *i.* (Ar. *navṣ* "kaçmak"tan *menāṣ*): T ehlikeden korunmak maksadıyle kaçıp sığınılacak yer, sığınak, melce, melâz.

Menhec (منهج) *i.* (Ar. *nehc* "yola girmek, yolu tâkip etmek"ten *menhec*): Geniş ve işlek yol, açık yol.

Menhî
(منهى) *i.* (Ar. *nehy* "yasaklamak"tan *menhi*): Dînin yasakladığı, nehyettiği şey, yasak.

Menkûş (منقوش) *sıf.* (Ar. *nakş* "boyamak, süslemek"ten *menḳūş*): Boyanmış, süslenmiş ya da (Zihin, dimağ ve hâfızada) yer etmiş, yerleşmiş.

Mennân (منّان) *sıf. ve i.* (Ar. *menn* "nîmet vermek, iyilik
etmek"ten *mennān*): (Allah'ın sıfatı olarak) Kullarına hadsiz hesapsız nîmetler veren, sınırsız iyilik ve ihsanda bulunan.

Menût (منوط) *sıf.* (Ar. *navṭ* "bağlayıp asmak"tan *menūṭ*): Olması başka bir şeyin varlığına bağlı olan.

Mer'î
(مرئى) *sıf.* (Ar. *ru'yet* "görmek"ten *mer'i*): Gözle görülen, görülebilen.

Merâsıd
(مراصد – مراصيد) *i.* (Ar. *merṣad* "gözetleme yeri"nin çoğul
şekli *merāṣid* ve *mirṣād* "gözetleme yeri"nin çoğul şekli *merāṣid*): Rasat yerleri.

Merâyâ (مرايا) *i.* (Ar. *mir'āt*'ın çoğul şekli *merāyā*): Aynalar.

Merbûtiyet (مربوطيّت) *i.* (Ar. *merbūṭ*'tan yapma mastar eki -
iyyet ile *merbūṭiyyet*): Merbut olma durumu, bağlılık.

Merîh *i.* (Ar. *mirriḫ* > *merriḫ*'ten): Dünyâdan sonra güneşe en yakın gezegen, Mars, Sâkıt, Behram.

Merzâ (مرضا – مرضى) *i.* (Ar. *mariż*'ın çoğul şekli *merżā*): Hastalar, hastalıklı kimseler.

Merzî (مرضى) *sıf.* (Ar. *riżā'* "râzı olmak"tan *merżi*): Beğenilen, uygun bulunan, hoşnut olunan, rızâ gösterilen.

Mes (مسّ) *i.* (Ar. *mess*): Değme, dokunma, temas ya da (İhtiyaç, hâcet, lüzum vb. kelimelerle) Olma, ortaya çıkma, meydana gelme, vukū bulma.

Mesâ'ib (مصائب) *i.* (Ar. *muṣibet*'in çoğul şekli *meṣā'ib*) (مصائب) *i.* (Ar. *muṣibet*'in çoğul şekli *meṣā'ib*) Musîbetler, felâketler, belâlar Musîbetler, felâketler, belâlar.

Mesâ'il (مسائل) *i.* (Ar. *mes'ele*'nin çoğul şekli *mesā'il*): Meseleler.

Mesâğ (مساغ) *i.* (Ar. *sevāġ* "yapılması câiz olmak"tan *mesāġ*): İzin, müsâade, cevaz, ruhsat.

Mesâha (مساحه – مساحت) *i.* (Ar. *sāḥa* "açık yer, meydan"dan *mesāḥa* – *mesāḥat*): [Türkçe'de türetilmiştir] Arâzi, arsa, ev vb. yerleri alan ölçüleriyle ölçme ya da bir yerin yüz ölçümü.

Mesânî (مثانى) *i.* (Ar. *mesnā* "ikişer, ikili" ve *mesnāt* "bir şeyin katı"nın çoğul şekli *mesāni*): İkili olan şeyler, çiftler, ikililer.

Mesârif (مصارف) *i.* (Ar. *maṣraf*'ın çoğul şekli *meṣāriḳ*): Harcanan, sarfedilen paralar, giderler, masraflar.

Mesâvî (مساوى) *i.* (Ar. *mesā'et* "çirkin söz, iş" veya *sū'* "kötülük, çirkinlik"in çoğul şekli *mesāvi*): Kötülükler, fenâlıklar, seyyiat.

Mescûr (مسجور) *sıf.* (Ar. *secr* "iyice ısıtıp kızdırmak; dolmak,
doldurmak"tan *mescūr*): Taşkın, dalgalı (su, deniz) ya da ***i.*** Alevli ateş, kızgın fırın.

Meserrât (مسرّات) *i.* (Ar. çoğul eki -
āt ile): Sevinçler, mutluluklar, meserretler.

Meslûb (مسلوب) *sıf.* (Ar. *selb* "zorla almak, sıyırmak"tan *meslūb*): Giderilmiş, alınmış, soyulmuş.

Mesmûʿ (مسموع) *sıf.* (Ar. *semʿ* "işitmek, dinlemek"ten *mesmūʿ*): Duyulmuş, işitilmiş, haber alınmış.

Mesrûd (مسرود) *sıf.* (Ar. *serd* "güzel konuşmak, süratle okumak"tan *mesrūd*): Söylenmiş, beyan edilmiş, serdolunmuş, mezkûr.

Meşâm (مشامّ) *i.* (Ar. *şemm* "koklamak"tan *meşāmm*): Koku alma organı, burun.

Meşhûn (مشحون) *sıf.* (Ar. *şaḥn* "doldurmak"tan *meşḥūn*): Dolu, dopdolu, memlû, mâlâmal.

Meşîme (مشیمه) *i.* (Ar. *meşime*): Memelilerde cenîni anneye bağlayan, beslenmesini, solunumunu sağlayan, esnek, değirmi bir et parçası biçimindeki organ, son, döl eşi ya da ***teşmil.*** Bir şeyin ortaya çıktığı, zuhûra geldiği, doğduğu yer.

Meşiyet (مشیّت) *i.* (Ar. *şey'* "istemek"ten *meşi'e* > *meşi'et* > *meşiyyet*): Dileme, isteme, istek, arzu, irâde.

Meşy (مشی) *i.* (Ar. *meşy*): Yürüme, yürüyüş.

Metâʿ (متاع) *i.* (Ar. *metāʿ*): Maddî mânevî sermâye, varlık, servet.

Metâf (مطاف) *i.* (Ar. *ṭavāf* "çevresini dolaşmak, dönmek"ten *meṭāf*): Kâbe veya Kâbe gibi etrâfında dönülerek ziyâret edilen, tavaf edilen yer.

Metâliʿ (مطالع) *i.* (Ar. *maṭla*'ın çoğul şekli *metāliʿ*): Doğacak, tulû edecek yerler [Gök cisimleri için kullanılır].

Mevâd: (موادّ) *i.* (Ar. *mādde*'nin çoğul şekli *mevādd*): Maddeler ya da hususlar, meseleler.

Mevâkiʿ (مواقع) *i.* (Ar. *mevḳiʿ*in çoğul şekli *mevāḳiʿ*): Mevkiler, yerler.

Mevâniʿ (موانع) *i.* (Ar. *māniʿ* ve *māniʿa*'nın çoğul şekli *mevāniʿ*): Bir şeyin olmasını veya yapılmasını önleyen şeyler, engeller, mâniler.

Mevdûʿ (مودوع) *sıf.* (Ar. *vedʿ* "emânet olarak bırakmak"tan *mevdūʿ*): Emânet olarak verilmiş, üzerine bırakılmış, tevdî edilmiş.

Meveddet (مودّت) *i.* (Ar. *meveddet*): Sevme, sevgi, muhabbet.

Mevhûb (موهوب) *sıf.* (Ar. *vehb* "bağışlamak"tan *mevhūb*): Bağışlanmış, hibe ve ihsan edilmiş olan.

Mevhûbat (موهوبات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Bağışlanan, hibe edilen şeyler, bağışlar.

Mevhûm (موهوم) *sıf.* (Ar. *vehm* "tahayyül etmek, zannetmek"ten *mevhūm*): Gerçekte olmadığı halde var gibi düşünülen, kuruntuya dayanan, vehmedilen (şey).

Mevkib (موكب – موكبه) *i.* (Ar. *vekb* "yavaş yavaş, dikkatle yürümek"ten *mevkib* > *mevkibe*): Atlı veya yaya olarak büyük bir zâtın yanında yürüyen, ona refâkat eden heyet, takım, alay.

Mevrid (مورد) *i.* (Ar. *vurūd* "bir yere gelmek, hazır olmak"tan *mevrid*): Bir kimsenin veya bir şeyin eriştiği, varıp ulaştığı yer, varılacak ulaşılacak yer, yol.

Mevrûd (مورود) *sıf.* (Ar. *vurūd* "bir yere gelmek, hazır olmak"tan *mevrūd*): Gelmiş, erişmiş, ulaşmış.

Mevrûs (موروث) *sıf.* (Ar. *irs – verāset* "vâris olmak"tan *mevrūs*): (Mal, mülk, servet vb. için) Mîras kalmış, verâset yoluyle edinilmiş.

Mevʿûd (موعود) *sıf.* (Ar. *vaʿd* "söz vermek"ten *mevʿūd*): Söz verilmiş, vâdedilmiş ya da vakti, zamânı belli.

Mevzûn (موزون) *sıf.* (Ar. *vezn* "tartmak, ölçmek"ten *mevzūn*): Ağırlığı ölçülmüş, tartılmış ya da biçimli, düzgün, âhenkli, orantılı.

Meyâmin (ميامن) *i.* (Ar. *meymenet*'in çoğul şekli *meyāmin*): Uğurlar, bereketler, saâdetler, bahtiyarlıklar.

Meyâne (ميانه) *i.* (Fars. *miyāne*): Ara, mâbeyn, meyan ya da bir şeyin ortası, orta, vasat.

Meyelân (ميلان) *i.* (Ar. *meyelān*): Bir tarafa doğru eğilmiş olma, eğik durma, eğilme.

Meymûn (ميمون) *sıf.* (Ar. *yumn* "uğurlu ve mübârek olmak"tan *meymūn*): Uğurlu, bereketli, kutlu, meymenetli, mübârek.

Mezâhib (مذاهب) *i.* (Ar. *mezheb*'in çoğul şekli *mezāhib*): Mezhepler.

Mezâhim (مزاحم) *i.* (Ar. *zaḥmet*'ten *mezāḥim*) [Çoğul anlamıyle Türkçe'de türetilmiştir]: Sıkıntılar, eziyetler, güçlükler, zahmetler.

Mezc (مزج) *i.* (Ar. *mezc*): İki veya daha fazla şeyi birbirine katıp karıştırma.

Mezmûm (مذموم) *sıf.* (Ar. *zemm* "ayıplamak, yermek"ten *mezmūm*): Yerilmiş, kınanmış, kötülenmiş.

Mezrûʿ (مزروع) *sıf.* (Ar. *zerʿ* "ekin ekmek"ten *mezrūʿ*): (Toprak için) Sürülüp tohum atılmış, ekilmiş, ekili.

Mihver (محور) *i.* (Ar. *ḥavr* "geri dönmek"ten *miḥver*): Tekerlek, çark gibi yuvarlak bir cismin etrâfında döndüğü, cisme göre sâbit olduğu farzedilen gerçek veya var sayılan doğru, mil, eksen ya da ***teşmil.*** Bir konuda çevresinde dönülüp dolaşılan en önemli nokta, öz, esas, ağırlık merkezi.

Mihver-i âlem: Gök ekseni.

Mikyâl [*l* ince] (مكيال) *i.* (Ar. *keyl* "tahılı ölçmek"ten *mikyāl*): Tahıl ölçeği, ölçek.

Mikyâs (مقياس) *i.* (Ar. *ḳiyās* "kıyaslamak, ölçmek"ten *miḳyās*): Bir şeyi ölçmeye yarayan âlet, ölçü âleti.

Milh (ملح) *i.* (Ar. *milḥ*): Tuz.

Minhâc (منهاج) *i.* (Ar. *nehc* "yola girmek, yolu tâkip etmek"ten *minhāc*): Açık ve geniş yol ya da ***mec.*** Bir kimsenin belirli bir amaca, ideale erişmek için tuttuğu yol, benimsediği inanç, görüş.

Miskâl [*l* ince] (مثقال) *i.* (Ar. *seḳālet* "ağır olmak"tan *misḳāl*): Son zamanlarda sâdece altın, gümüş, inci gibi kıymetli mâden ve mücevherleri tartmakta kullanılan ve kullanıldığı yere, zamâna göre değişiklik gösteren, yaklaşık 1,3 veya 1,5 dirhem yahut 20 veya 24 kırat ya da 4,009 veya 4,80 gr. karşılığı olarak kabul edilen ağırlık ölçüsü birimi.

Mişkât (مشكات) *i.* (Ar. *mişkāt*): İçine mum, kandil, lamba gibi şeyler konmak için duvarda açılan oyuk.

Mişvâr (مشوار) *i.* (Ar. *şevr* "görünüşte güzel olmak; petekten bal çıkarmak; hayvanı müşteriye göstermek için yürütmek"ten *mişvār*): Gidiş, tavır, tarz.

Mîzâb (ميزآب) *i.* (Ar. *ezb – vuzūb* "su akmak"tan *mi'zāb*): Su yolu, su oluğu, oluk.

Mu'âheze (موئاخذه) *i.* (Ar. *aḫẕ* "almak, yakalamak; engel olmak"tan *mu'āḫeẕe*): Paylama, azarlama ya da bir kimseyi veya bir eseri hatâlarını ortaya koyarak yerme, olumsuz yönde eleştirme.

Mu'ahhar (موئخّر) *sıf.* (Ar. *te'ḫir* "geri bırakmak"tan *mu'aḫḫar*): Tehir edilmiş, geriye bırakılmış, sonradan olmuş, sonraki.

Mu'ahharen
(موئخّراً) *zf.* (Ar. *mu'aḫḫar* "geri bırakılmış"ın tenvinli şekli *mu'aḫḫaren*): Sonradan, daha sonra, bilâhare.

Muʿaddilü'n-nehâr: Gece ile gündüzün eşit olduğu 21 Mart, 23 Eylül günlerinde güneşin geçtiği gök ekvatoru dâiresi.

Muʿallak
[*l* ince] (معلّق) *sıf.* (Ar. *ta'liḳ* "asmak, iliştirmek"ten *mu'allaḳ*): Çivi, çengel vb. bir şeye veya bir yere asılmış olan, asılı ya da ***mec.*** Henüz bir karâra bağlanmamış, çözülmemiş halde duran, sürüncemede kalan, askıya alınan (iş, mesele).

Muʿallî
(معلّى) *sıf.* (Ar. *ta'liye* "yükselmek"ten *mu'alli*): Yücelten, yükselten.

Mualliyat (معلّيات) *i.* (kelimenin müennesi *mualliye*'den Ar. çoğul eki -*āt* ile): Yükselten, yücelten şeyler.

Muʿammer (معمّر) *sıf. ve i.* (Ar. *'umr* > *ta'mir* "uzun zaman yaşatmak, uzun ömürlü kılmak"tan *mu'ammer*): Yaşayan, hayatta bulunan (kimse) ya da uzun bir ömür süren (kimse).

Muʿannid (معنّد) *sıf. ve i.* (Ar. *'and* "inat etmek"ten *ta'nid* > *mu'annid*): [Türkçe'de türetilmiş ve "*muânid"* anlamında kullanılmıştır] İnat eden (kimse), inatçı, muânid.

Muʿattal (معطّل) *sıf.* (Ar. *ta'ṭil* "terketmek, ihmal etmek, iş yapamaz duruma getirmek"ten *mu'aṭṭal*): Bırakılmış, terkedilmiş, kullanılmaz, iş görmez veya işe yaramaz duruma gelmiş.

Muʿâvedet (معاودت) *i.* (Ar. *'avdet* "geri dönmek"ten *mu'āvede*): Bir yere yâhut yüz çevirdiği bir şeye, bir kimseye geri dönme, dönüş, avdet, rücu.

Muʿâvenet (معاونت) *i.* (Ar. *'avn* "yardım etmek"ten *mu'āvenet*) **etmek**: Yardımda bulunmak, yardım etmek.

Muʿazzez (معزّز) *sıf.* (Ar. *ta'ziz* "aziz kılmak, kuvvetli kılmak"tan *mu'azzez*): Hürmete lâyık, büyüklük, yücelik, izzet ve şeref sâhibi.

Mûcib
(موجب) *sıf.* (Ar. *icāb* "gerektirmek"ten *mūci b*): Sebep olan, gerektiren.

Mufahham (مفخّم) *sıf.* (Ar. *tefḫim* "tâzim etmek, yüceltmek, ululamak"tan *mufaḫḫam*): Saygıya ve ululanmaya değer, kerem ve îtibar sâhibi, yüce, büyük.

Mugâyeret
(مغايرت) *i.* (Ar. *ġayr* "başka"dan *muġāyeret*): Başka türlü olma durumu, farklılık, aykırılık, bağdaşmama.

Muhâberât
(مخابرات) *i.* (Ar. *muḫābere* "haberleşme"nin çoğul eki -*āt* almış şekli *muḫāberāt*): Haberleşmeler, yazışmalar, muhâbereler.

Muhâceme
(مهاجمه) *i.* (Ar. *hucūm* "saldırmak"tan *muhā ceme*): Hücum etme, saldırma.

Muhakkikāne (محقّقانه) *zf.* (Fars. -*āne* ekiyle): Muhakkike yakışır tarzda, muhakkikçesine.

Muhâl
[*l* ince] (محال) *sıf.* (Ar. *iḥāle* "gerçekleşmesi imkânsız söz söylemek"ten *muḥāl*): Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız.

Muhallâ (محلّى) *sıf.* (Ar. *taḥliye* "süslemek, güzelleştirmek"ten *muḥallā*): Süslenmiş, donatılmış, tezyin edilmiş.

Muharrer (محرّر) *sıf.* (Ar. *taḥrir* "doğru ve güzel yazmak"tan *muḥarrer*): Yazılı, yazılmış, tahrir edilmiş.

Muhâsım
(مخاصم) *sıf.* (Ar. *muḫāṣame* "mücâdele etmek"ten *muḫāṣim*): Aralarında kavga ve düşmanlık bulunanlardan her biri.

Muhâtara
(مخاطره) *i.* (Ar. *ḫaṭar* "tehlike"den *muḫāṭar a*): Tehlikeli durum, tehlike.

Muhattat (مخطّط) *sıf.* (Ar. *taḫṭiṭ* "çizmek, resmetmek"ten *muḫaṭṭaṭ*): Üzeri çizilmiş, çizili, çizgili.

Muhâvere
(محاوره) *i.* (Ar. *ḥavr*'dan *muḥāvere*): Karşılıklı konuşma, mükâleme.

Muhdes (محدث) *sıf. ve i.* (Ar. *iḥdās* "îcat etmek, sonradan meydana getirmek"ten *muḥdes*): Sonradan yaratılan (kimse veya şey).

Muhtas (مختصّ) *sıf.* (Ar. *iḫtiṣāṣ* "has kılmak; mahsus olmak"tan *muḫtaṣṣ*): Birine veya bir şeye mahsus ya da ***i.*** Bir kimseye bağlanan, birine özel bağlılığı ve yakınlığı olan kimse.

Muhtera'ât (مخترعات) i. (Ar. çoğul eki -āt ile): Îcat edilen şeyler, buluşlar ya da uydurulmuş şeyler, yalanlar.

Mukaddemâ (مقدّما) *zf.* (Ar. *muḳaddem*'in tenvinli şekli *muḳaddemen* > *muḳaddemā*): Bundan önce, evvelce, eskiden.

Mukâtele
(مقاتله) *i.* (Ar. *ḳatl* "öldürmek"ten *muḳātele*): Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma.

Mukni' (مقنع) *sıf.* (Ar. *iḳnā'* "râzı etmek, inandırmak"tan *muḳni'*): İnandırıcı olan, inandıran, iknâ eden.

Muktebes (مقتبس) *sıf.* (Ar. *iḳtibās* "ateş almak; alıntı yapmak"tan *muḳtebes*): Kendine âit olmayıp birinden veya bir yerden faydalanmak üzere alınan, faydalanılan ya da ***edeb.*** (Yazı veya yazıdan bir bölüm için) Olduğu gibi alınan, aynen aktarılan, iktibas edilen.

Muktedâ (مقتدا – مقتدى) *sıf. ve i.* (Ar. *iḳtidā*' "bir kimseye uymak, tâbi olmak"tan *muḳtedā*): Fikir ve davranışları ölçü olarak benimsenen, örnek alınan (kimse).

Muktesid (مقتصد) *sıf. ve i.* (Ar. *iḳtiṣād* "aşırılıktan sakınmak, israf etmemek"ten *muḳteṣid*): Gereksiz yere para harcamayan, savurgan veya cimri olmayan (kimse), tutumlu.

Muktezâ
(مقتضى) *i.* (Ar. *iḳtiżā'* "gerektirmek, gerekli kılmak"tan *muḳteżā*): Bir şeyin gereği olan, gereken, lâzım gelen şey, gerek, îcap.

Muktezî
(مقتضى) *i.* (Ar. *iḳtiżā'* "gerektirmek, gerekli kılmak"tan *muḳteżi*): Gerekli olan, gerekli, lüzumlu şey, lâzım.

Mukteziyat (مقتضيات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Gerekli olan şeyler.

Munsab (منصبّ) *sıf.* (Ar. *inṣibāb* "su dökülmek"ten *munṣabb*): (Akarsu için) Denize, göl veya ırmağa dökülen, erişen, karışan.

Munselib (منسلب) *sıf.* (Ar. *insilāb* "ortadan kalkmak, kalmamak"tan *munselib*): (Huzur, rahat, emniyet vb. için) Ortadan kalkmış, kalmamış, kaçmış, kaçırılmış.

Munsifâne (منصفانه) sıf. ve *zf.* (Fars. -*āne* ekiyle): İnsaflı bir kimseye yakışır tarzda, insaflıca.

Muntabi' (منطبع) *sıf.* (Ar. *inṭibā'* "yaratılmak, nakşedilmek, basılmak, mühürlenmek"ten *munṭabi'*): Doğuştan gelen ya da zihinde veya gönülde iz bırakan ya da basılmış, matbû.

Murabbaʿ (مربّع) *sıf.* (Ar. *terbi*ʿ "dörtlemek"ten *murabbaʿ*): Dört unsur veya dört parçadan meydana gelen, dörtlü.

Murâkıb (مراقب) *sıf. ve i.* (Ar. *murāḳabe* "gözetmek, korumak, kontrol etmek"ten *murāḳib*): Bakıp gözeten, göz altında bulunduran, denetleyen, murâkabe eden (kimse).

Musâdif (مصادف) *sıf.* (Ar. *muṣādefe* "rastlaşmak"tan *muṣādif*): Rastlayan, tesâdüf eden.

Musâhabet (مصاحبه – مصاحبت) *i.* (Ar. *soḥbet* "arkadaşlık etmek, berâber olmak"tan *muṣāḥabe – muṣāḥabet*): Karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet ya da ***edeb.*** Sohbet şeklinde yazılmış yazı türü.

Musahhah (مصحّح) *sıf.* (Ar. *taṣḥiḥ* "düzeltmek"ten *muṣaḥḥaḥ*): Yanlışları ve hatâları düzeltilmiş, tashih edilmiş, tashihli.

Musahhar (مسخّر) *sıf.* (Ar. *tesḫir* "zaptetmek"ten *musaḫḫar*): Ele geçirilmiş, zaptedilmiş.

Musallî (مصلّی) *sıf. ve i.* (Ar. *taṣliye* "duâ etmek, namaz kılmak"tan *muṣalli*): Beş vakit namazını kılan (kimse).

Musannaʿ (مصنّع) *sıf.* (Ar. *taṣni'* "sanatlı bir şekilde yapmak, işlemek"ten *muṣanna'*): Bir sanatın inceliklerini aksettirecek şekilde ustaca yapılmış, sanatkâr elinden çıkmış, sanatlı.

Musattah (مسطّح) *sıf.* (Ar. *tasṭiḥ* "yaymak, düzlemek"ten *musaṭṭaḥ*): Sâdece eni boyu olup derinlik ve yüksekliği olmayan, düzlem hâlinde bulunan.

Musır (مصرّ) *sıf.* (Ar. *işrār* "üzerine düşmek, ısrar etmek"ten *muṣirr*): Düşünce veya isteğinden bir türlü vazgeçmeyen, herhangi bir konuda sürekli direnen, ayak direyen, ısrar eden.

Mutâbaʿat (متابعت) *i.* (Ar. *teba'* "tâbi olmak"tan *mutāba'at*): Birine uyup arkasından, izinden gitme, ona tâbi olma.

Muʿtâd (معتاد) *sıf.* (Ar. *i'tiyād* "âdet, alışkanlık edinmek"ten *mu'tād*): Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş.

Mutahhar (مطهّر) *sıf.* (Ar. *taṭhir* "yıkayıp temizlemek"ten *muṭahhar*): Maddî ve mânevî kirlerden temizlenmiş, pâklanmış, arınmış.

Mutâlebe (مطالبه – مطالبت) *i.* (Ar. *ṭaleb* "istemek"ten *muṭālebe – muṭālebet*): İsteme, istekte bulunma, talep etme.

Mutasaddî (متصدّی) *sıf.* (Ar. *teṣaddi* "bakmak için başını kaldırmak"tan *muteṣaddi*): Bir işe girişen, başlayan, teşebbüs eden.

Mutâvaʿat (مطاوعت) *i.* (Ar. *tav*ʿ "boyun eğmek, alışmak"tan *muṭāva'at*): Boyun eğme, itâat etme ya da uygun olma, uyma.

Mutavvel (مطوّل) *sıf.* (Ar. *taṭvil* "uzatmak"tan *muṭavvel*): Uzun uzadıya anlatılmış, uzun, mufassal.

Muʿteber (معتبر) *sıf.* (Ar. *i'tibār* "tecrübe etmek, ibret almak, değer vermek"ten *mu'teber*): Saygı gören, saygın ya da inanılır, güvenilir.

Muʿtekadât (معتقد) *sıf. ve i.* (Ar. *i'tiḳād* "inanmak, tasdik etmek"ten *mu'teḳad*): İnanılan, îtikat edilen.

Muʿtekif (معتكف) *sıf. ve i.* (Ar. *i'tikāf* "ibâdet için bir yere çekilmek"ten *mu'tekif*): Câmi, tekke vb. bir yere kapanarak ibâdetle vakit geçiren, îtikâfa çekilen (kimse).

Muʿtel (معتلّ) *sıf.* (Ar. *i'tilāl* "hastalanmak; illetli harfi bulunmak"tan *mu'tell*): Bir

hastalığı veya sakatlığı bulunan, hasta, sakat, illetli.

Muʿteriz (معترض) *sıf. ve i.* (Ar. *iʿtirāż* "kabul etmemek, reddetmek"ten *muʿteriż*): Bir sözü, bir fikir veya karârı beğenmeyip çeşitli bahâneler bularak karşı çıkan, îtiraz eden (kimse).

Mutîʿ (مطيع) *sıf. ve i.* (Ar. *iṭāʿat* "boyun eğmek"ten *muṭiʿ*): Uyan, itâat eden, boyun eğen, tâbi olan (kimse).

Muvahhad (موحّد) *sıf.* (Ar. *tevḥid* "birlemek, birleştirmek"ten *muvaḥḥad*): Birleştirilmiş, bir tek şey durumuna getirilmiş.

Muvakki' (موقّع) *i.* (Ar. *tevḳiʿ* "imzâlamak"tan *muvaḳḳiʿ*): Pâdişah fermanlarına tuğra çeken kimse, nişancı.

Muvâneset (موانست – موانسه) *i.* (Ar. *uns* "alışmak, bir kimse ile anlaşmak"tan *muʾānese* > *muvānese* – *muvāneset*): Karşılıklı yakınlaşma, arkadaşlık, ahbaplık etme ya da (Hayvan için) Evcilleşme.

Muvâzabet (مواظبت) *i.* (Ar. *vuẓūb* "devam ve sebat etmek"ten *muvāẓabet*): Bir işi ara vermeden, aksatmadan yapma, bir işte ciddiyet, sebat ve devamlılık gösterme.

Muvâzât (موازات) *i.* (Ar. *vezy* "paralel duruma getirmek"ten *muvāzāt*): Paralel olma, muvâzî olma.

Muvâzene (موازنه) *i.* (Ar. *vezn* "tartmak, kıyaslamak"tan *muvāzene*): Denge ya da ölçü ve ağırlık bakımından denk ve müsâvî olma durumu, denklik.

Muzmahil (مضمحل) *sıf.* (Ar. *iżmiḥlāl* "çözülmek, yok olmak"tan *mużmaḥill*): Çökmüş, yıkılmış ya da yok olmuş.

Muztar (مضطرّ) *sıf. ve i.* (Ar. *iẓṭirār* "mecbur etmek; çâresiz kalmak"tan *mużṭarr*): Bir işi, bir davranışı yapmak zorunda kalmış, zorlandığı için aksini yapamaz, başka türlü davranamaz duruma gelmiş, çâresiz (kimse), mecbur.

Mü'ellim (موئلّم) *sıf.* (Ar. *teʾlim* "ağrıtmak, acıtmak"tan *muʾellim*): Üzücü, elem veren, acı veren.

Mü'eyyed (موئيّد) *sıf.* (Ar. *teʾyid* "kuvvetlendirmek"ten *muʾeyyed*): Kuvvetlendirilmiş, sağlamlaştırılmış, güçlü, takviye edilmiş, sağlam.

Mübâderet (مبادرت) *i.* (Ar. *budūr* "çabuk olmak"tan *mubāderet*): Bir işe süratle girişme.

Mübâhât (مباهات) *i.* (Ar. *behāʾ* "güzel ve hoş olmak"tan *mubāhāt*): Övünme.

Mübâlât (مبالات) *i.* (Ar. *bilāʾ* "kayırmak"tan *mubālāt*): Kayırma, koruma, himâye etme ya da ilgi, dikkat, özen, îtinâ.

Mübeccel (مبجّل) *sıf.* (Ar. *tebcil* "yüceltmek"ten *mubeccel*): Yüceltilmiş, ululanmış, yüce, ulu.

Mübeccele (مبجّله) *sıf.* Mübeccel kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Mübelliğ (مبلّغ) *sıf.* (Ar. *tebliġ* "eriştirmek, ulaştırmak"tan *mubelliġ*): Bir emri veya haberi yerine ulaştıran, bildiren, tebliğ eden ya da ***din.*** Büyük câmilerde cemâatle namaz kılınırken imamın söylediklerini yüksek sesle tekrar etmek sûretiyle son cemâat yerinde veya dışarıda namaz kılanların imama uymalarını sağlayan kimse.

Mübtedî (مبتدى) *sıf. ve i.* (Ar. *ibtidāʾ* "başlamak"tan *mubtedi*): Bir işe, bir okula yeni başlayan (kimse).

Mübtenî
(مبتنى) *sıf.* (Ar. *ibtinā'* "dayanmak; binâ kurmak"tan *mubteni*): Bir şey üzerine binâ edilmiş, kurulmuş, kurulu.

Mücânebet
(مجانبت) *i.* (Ar. *cenb* "uzaklaştırmak"tan *mu cānebet*): Uzaklaşma, çekinme, sakınma.

Mücâvir (مجاور) *sıf. ve i.* (Ar. *mucāvere**t*** "komşu olmak, birlikte oturmak"tan *mucāvir*): Komşu.

Müctemiʿ
(مجتمع) *sıf.* (Ar. *ictimā'* "toplanmak"tan *mu ctemi'*): Toplanmış, bir araya gelmiş, toplu.

Müdâvele-i
(مداوله) *i.* (Ar. *devl* "değişmek"ten *mudāvele*) **efkâr**: Fikir alışverişi.

Müddeâ (مدّعا – مدّعى) *i.* (Ar. *iddi'ā'* "iddia etmek"ten *mudde'ā*): İddia edilen, ısrarla savunulan husus, görüş, maksat, fikir.

Müddeʿî (مدّعى) *sıf. ve i.* (Ar. *iddi'ā'* "iddia etmek"ten *mudde'i*): İstek ve iddiâsında inatla direnen (kimse), iddiâcı.

Müdebdeb
(مدبدب) *sıf.* (Ar. *debdebe* "gürültü, patırtı yapmak"tan *mudebdeb*): Debdebeli, gösterişli, şâşaalı, tantanalı.

Müdekkik (مدقّق) *sıf. ve i.* (Ar. *tedḳiḳ* "dikkat etmek, incelemek"ten *mudeḳḳiḳ*): Dikkatle inceleyen, araştıran, tetkik eden (kimse).

Müdekkikin (مدقّقين) *i.* (Ar. çoğul eki *-in* ile): İnceden inceye araştıranlar, tetkik edenler, müdekkikler.

Müdellelen (مدلّلًا) *zf.* (*mudellel*'in tenvinli şekli): Delille ispat edilerek.

Müellime (موئلّمه) *sıf.* Müellim kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Müfâz
(مفاض) *sıf.* (Ar. *ifāża* "feyizlendirmek, bereketlendirmek"ten *mufāż*): Bol, bereketli, feyizli.

Müfrit (مفرط) *sıf. ve i.* (Ar. *ifrāṭ* "aşırıya kaçmak"tan *mufriṭ*): Bir şeyi haddinden, gereğinden fazla yapan, aşırıya, ifrâta kaçan (kimse).

Müfrita (مفرطه) *sıf.* Müfrit kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Müftekir (مفتقر) *sıf. ve i.* (*iftiḳār* "muhtaç olmak, alçak gönüllü olmak"tan *mufteḳir*): Bir şeye ihtiyaç duyan (kimse), muhtaç.

Müheyyâ
(مهيّا) *sıf.* (Ar. *tehyi'e* "hazırlamak"tan *muhe yyā'*): Hazır, âmâde.

Mükahhal
[*k* ince] (مكحّل) *sıf.* (Ar. *tekḥil* "sürme çekmek"ten *mukaḥḥal*): (Göz için) Sürme çekilmiş, sürmeli.

Mükâşefe (مكاشفه) *i.* (Ar. *keşf* "perdeyi kaldırmak, âşikâr kılmak"tan *mukāşefe*): Meydana çıkarma, açık, görünür, bilinir duruma getirme, âşikâr etme ya da ***tasavvuf.*** Akıl ve duygular yoluyle erişilmesi mümkün olmayan maddî, mânevî ve ilâhî bilgileri kalp gözüyle keşfetme, bilme.

Mükevvenât (مكوّنات) *i.* (Ar. *mukevven*'den çoğul eki *-āt* ile *mukevvenāt*): Yaratılmış şeylerin tamâmı, varlıklar, mahlûkat, mevcudat.

Mükeyyif (مكيّف) *sıf. ve i.* (Ar. *tekyif* "keyif vermek"ten *mukeyyif*): Keyif ve sarhoşluk veren (şey), keyif verici.

Mükteseb
(مكتسب) *sıf.* (Ar. *iktisāb* "kazanmak, edinmek"ten *mukteseb*): Kazanılmış, elde edilmiş, edinilmiş.

Müktesebe (مكتسبه) *sıf.* Müktesep kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Müktesib (مكتسب) *sıf. ve i.* (Ar. *iktisāb* "kazanmak"tan *muktesib*): K azanan, elde eden (kimse).

Mülâhazât (ملاحظات) *i.* (Ar. *mulāḥaẓa*'nın çoğul eki *-āt* almış şekli *mulāḥaẓāt*): Düşünceler, mülâhazalar.

Mülhak (ملحق) *sıf.* (Ar. *ilḥāḳ* "katmak, ilâve etmek"ten *mulḥaḳ*): Eklenmiş, ilâve edilmiş ya da bir merkeze bağlı, tâbi.

Mülzem (ملزم) *sıf.* (Ar. *ilzām* "susturmak; gerektirmek"ten *mulzem*): Bir tartışma, münâzara vb.nde yenilip konuşamaz, cevap veremez duruma getirilmiş, susturulmuş ya da gerekli görülmüş, lüzumlu, gerekli.

Mümâna'ât (ممانعت) *i.* (Ar. *men'* "yasaklamak, önlemek"ten *mumāne'at*): Karşı çıkma, engelleme, mâni olma, muhâlefet.

Mümârese (ممارسه – ممارست) *i.* (Ar. *mumārese – mumāreset*): Bir iş ve sanatla devamlı meşgul olmanın kazandırdığı alışıklık, ustalık ya da alıştırma, temrin.

Mümâsil (مماثل) *sıf.* (Ar. *mumāselet* "benzeşmek"ten *mumāsil*): Benzeyen, andıran.

Mümessek (ممسّك) *sıf.* (Ar. *temsik* "misk sürmek"ten *mumessek*): İçine misk karıştırılmış, misk gibi kokan, mis kokulu.

Mümessil (ممثّل) *i.* (Ar. *temsil* "benzetmek, tasvir etmek; oynamak"tan *mumessil*): Bir kimse veya topluluk adına konuşma, karar verme yetkisine sâhip kimse, temsilci.

Mümtâz (ممتاز) *sıf.* (Ar. *imtiyāz* "üstün olmak, ayrı durmak"tan *mumtāz*): Seçilmiş, seçkin.

Mümteni' (ممتنع) *sıf.* (Ar. *imtinā'* "çekinmek; imkânsız olmak"tan *mumteni'*): Çekinen, geri duran, kabûle yanaşmayan ya da olması veya gerçekleşmesi imkânsız, mümkün olmayan.

Mümtezic (ممتزج) *sıf.* (Ar. *imtizāc* "karışmak"tan *mumtezic*): Uygun olan ya da kaynaşmış, iç içe olan.

Mün'akis (منعكس) *sıf.* (Ar. *in'ikās* "aksetmek"ten *mun'akis*): Yansımış (ışık, şekil vb.) ya da (Ses için) yankı yapan, yankılanan, akseden.

Mün'atıf (منعطف) *sıf.* (Ar. *in'iṭāf* "yönelmek"ten *mun'aṭif*): Bir tarafa doğru yönelen, meyleden, teveccüh eden.

Münâza'a (منازعه) *i.* (Ar. *nizā'* "çekişmek, kavga etmek"ten *munāza'a*): Ağız kavgası, çekişme, münâkaşa ya da iki taraf arasındaki dâvâ, ihtilâf, anlaşmazlık, nizâ.

Müncî (منجى) *sıf. ve i.* (Ar. *incā'* "kurtarmak"tan *munci*): Kurtar an, kurtarıcı (kimse), müneccî.

Münciye (منجيه) *sıf.* Müncî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Münfehim (منفهم) *sıf.* (Ar. *fehm* "anlamak"tan *infihām* > *münfehim*): [Türkçe'de türetilmiştir] Anlaşılan, kavranılmış, idrak edilmiş olan.

Münhanî (منحنى) *sıf. ve i.* (Ar. *inḥinā'* "eğilmek"ten *munḥani*): Eğri.

Münhat (منحطّ) *sıf.* (Ar. *inḥiṭaṭ* "düşmek, aşağı inmek"ten *munḥaṭṭ*): Çukur, alçak (arâzi).

Münhî (منهی) *sıf. ve i.* (Ar. *inhā'* "haber ulaştırmak"tan *munhi*): Haber ulaştıran, haber veren, tebliğ eden (kimse), haberci.

Münîf (منیف) *sıf.* (Ar. *inâfe* "yüce olmak"tan *munif*): Yüce, yüksek, ulu.

Münkâd (منقاد) *sıf.* (Ar. *inḳiyād* "boyun eğmek"ten *munḳād*): Boyun eğen, boyun eğmiş, râmolmuş, tâbi, itâatkâr.

Münkalib (منقلب) *sıf.* (Ar. *inḳilāb* "altüst olmak, dönmek, çevrilmek"ten *munḳalib*): Başka bir duruma veya şekle girmiş, dönüşmüş, değişmiş, inkılâp etmiş.

Münkariz (منقرض) *sıf.* (Ar. *inḳirāż* "toptan ölmek, yok olmak"tan *munḳariż*): Adı sanı kalmamış, yıkılmış, yok olmuş, sona ermiş.

Münselih
(منسلخ) *sıf.* (Ar. *insilāḫ* "soyulmak, yüzülmek"ten *munseliḫ*): Sıyrılıp çıkmış, soyulmuş.

Müntehab
(منتخب) *sıf.* (Ar. *intiḫāb* "seçmek, seçilmek"ten *munteḫab*): Seçilmiş, seçkin, seçme, güzîde.

Müntehî (منتهی) *sıf.* (Ar. *intihā'* "sona ermek"ten *muntehi*): Bir yere, bir şeye varıp ulaşan, son bulan.

Müntesib (منتسب) *sıf.* (Ar. *intisāb* "âit olmak"tan *muntesib*): İlgisi olan ya da Bir işe, bir mesleğe girmiş olan.

Müntesibin (منتسبین) *i.* (Ar. çoğul eki -*in* ile) Müntesipler.

Münzir (منذر) *sıf. ve i.* (Ar. *inẕār* "korkutmak, sakındırmak"tan *munẕir*): Doğru yola sevketmek için kötü yolda olanın başına gelecekleri haber vererek korkutan, korkutup sakındıran (kimse).

Mürâdif (مرادف) *i. ve sıf.* (Ar. *murādefe* "arkadaşlık, anlamdaşlık"tan *murādif*): Arkadaş, yoldaş, eş ya da aynı anlama gelen, aynı mânâyı ifâde eden şey, eş anlamlı, müterâdif.

Mürâsele
(مراسله) *i.* (Ar. *risāle* "mektup"tan *murāsele*): Mektuplaşma, haberleşme.

Mürekkeb
(مرکّب) *sıf.* (Ar. *terkib* "toplamak, birleştirmek"ten *murekkeb*): Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik.

Mürtefiʿ
(مرتفع) *sıf.* (Ar. *irtifā'* "yükselmek"ten *murtefiʿ*): Yükselmiş, yüksek, yüce.

Mürûr (مرور) *i.* (Ar. *murūr*): Geçme, geçiş.

Müsâdemât
(مصادمات) *i.* (Ar. *muṣādeme'*nin çoğul eki -*āt* almış şekli *muṣādemāt*): Çarpışmalar, muhârebeler, müsâdemeler.

Müsâdif
(مصادف) *sıf.* (Ar. *muṣādefe* "rastlaşmak"tan *muṣādif*): Rastlayan, tesâdüf eden.

Müsâheret
(مصاهره – مصاهرت) *i.* (Ar. *ṣihr* "evlilik dolayısıyle meydana gelen hısımlık"tan *muṣāhere – muṣāheret*): Evlenen iki kimsenin âile ve yakınları arasında meydana gelen akrabâlık, sıhriyet.

Müsâraʿat (مسارعت) *i.* (Ar. *sür'a**t*** "acele etmek, çabuk olmak"tan *musāra'at*): Bir işe vakit geçirmeden süratle başlama.

Müsâvât
(مساوات) *i.* (Ar. *seviyye* "düzgünlük, berâberlik"ten *musāvāt*): Aynı seviyede olma, eşitlik, denklik.

Müstağnî (مستغنی) *sıf. ve i.* (Ar. *istiġnā'* "zengin olmak, yetinmek"ten *mustaġni*): İhtiyaç ve eksiklik duymayan, elinde olanla yetinen (kimse), tok, doygun ya da ilgi, alâka

göstermeye tenezzül etmeyen, umursamaz, kayıtsız (kimse).

Müstağniyâne (مستغنیانه) *sıf. ve zf.* (Fars. -*āne* ekiyle): Müstağni bir kimseye yakışır tarzda.

Müstahsen (مستحسن) *sıf.* (Ar. *istiḥsān* "beğenmek"ten *mustaḥsen*): Herkesçe güzel kabul edilen, beğenilen, makbul.

Müstahsene (مستحسنه) *sıf.* Müstahsen kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

Müstaʿid (مستعدّ) *sıf.* (Ar. *isti'dād* "bir şeye hazır ve yetenekli olmak"tan *musta'idd*): Bir işi veya şeyi yapabilme yeteneğine sâhip olan, yetenekli, kabiliyetli.

Müstakar (مستقرّ) *sıf.* (Ar. *istiḳrār* "karar bulmak, yerleşmek"ten *mustaḳarr*): Düzenli bir şekilde devam eder duruma gelmiş, dengeli, istikrarlı ya da ***i.*** Durulan, yerleşilen, karar edilen yer.

Müste'nis (مستأنس) *sıf.* (Ar. *istinās* "alışmak, kaynaşmak"tan *muste'nis*): Yakınlık gösteren, çekingen davranmayan, vahşî olmayan.

Müstebân (مستبان) *sıf.* (Ar. *istibāne* "açık ve anlaşılır olmak"tan *mustebān*): Açıkça ortaya konmuş olan, şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşılan, açık, âşikar, vâzıh.

Müstelzim (مستلزم) *sıf. ve i.* (Ar. *istilzām* "gerektirmek"ten *mustelzim*): Gerekli kılan, gerektiren (şey).

Müstemiʿ (مستمع) *sıf. ve i.* (Ar. *istimā'* "dinlemek"ten *mustemi'*): Di nleyen, kulak veren (kimse).

Müstenid (مستند) *sıf.* (Ar. *istinād* "dayanmak"tan *must enid*): Dayanan, yaslanan, bir şey üzerine kurulmuş olan, istinat eden.

Müsterşid (مسترشد) *sıf. ve i.* (Ar. *istirşād* "irşat istemek"ten *musterşid*): Bir mürşitten kendisini yola iletmesini, irşat etmesini isteyen (kimse).

Müstetâb (مستطاب) *sıf.* (Ar. *istiṭābe* "hoş bulmak, beğenmek"ten *musteṭāb*): Hoşa giden, beğenilen, iyi, güzel.

Müstevî (مستوی) *sıf.* (Ar. *istivā'* "düz ve denk olmak"tan *mustevi*): Düz ya da kaplayan, istivâ eden.

Müstevlî (مستولی) *sıf. ve i.* (Ar. *istilā'* "zaptetmek, kaplamak"tan *mustevli*): Bir yeri zapt ve istîlâ eden, hükmü, idâresi altına alan (kimse).

Müşâbehet (مشابهت) *i.* (Ar. *şibh* "benzer, misil"den *muşābehet*): Benzerlik, benzeyiş.

Müşâbih (مشابه) *sıf.* (Ar. *muşābeh**e**t* "benzemek"ten *muşābih*): Benzeyen, benzer, mümâsil.

Müşahhasat (مشخّصات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Müşahhas şeyler, somut bilgiler.

Müşâr (مشار) *sıf.* (Ar. *işāre**t*** "göstermek"ten *muşār*): İşâret edilen, işâretle gösterilen.

Müşârün-bi'l-benan: "Parmakla gösterilen" Meşhur, ünlü.

Müşârün-ileyhim (مشار الیهم) i. (Ar. ileyhim "onlara" ile): Adı geçenler, sözü edilenler.

Müşfik (مشفق) *sıf.* (Ar. *işfāḳ* "şefkat göstermek"ten *muşfiḳ*): Şefkat gösteren, şefkatli.

Müşfika (مشفقه) *sıf.* Müşfik kelimesinin kadını ifâde eden, kadın ismi olarak kullanılan veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Müşʿir
(مشعر) *sıf.* (Ar. *iş‘ār* “bildirmek”ten *muş‘ir*) : Bildiren, haber veren.

Müşkîn (مشكين) *sıf.* (Fars. *muşk*’ten -*in* ekiyle *muşkin*): Misk kokulu.

Müştâk (مشتاق) *sıf.* (Ar. *iştiyāḳ* “arzulamak, özlemek”ten *muştāḳ*): Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.

Müştemil (مشتمل) *sıf.* (Ar. *iştimāl* “içine almak, şâmil olmak”tan *muştemil*): İçine alan, kapsayan, ihtivâ eden, şâmil olan.

Müşterî (مشترى) *i.* (Ar. *muşteri*): Dokuz uydusu bulunan ve güneşe yakınlığı bakımından beşinci sırada yer alan en büyük gezegen, Jüpiter, Erendiz.

Mütâbaʿat (متابعت) *i.* (Ar. *teba‘* “tâbi olmak”tan *mutāba‘at*): Birine uyup arkasından, izinden gitme, ona tâbi olma.

Mütâlaʿa [l ince] (مطالعه) i. (Ar. ṭulū‘ “doğmak; vâkıf olmak”tan muṭāle‘a): Etraflıca düşünme, inceleme.

Müteʿaddid
(متعدّد) *sıf.* (Ar. *te‘addud* “birden çok olmak”tan *mute‘addid*): Çok sayıda, birçok.

Müteʿaddide (متعدّده): sıf. Müteaddid kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Müteʿâlî (متعالى) *sıf.* (Ar. *te‘āli* “yücelmek, yükselmek”ten *mute‘āli*): Yükselen, yücelmiş ya da ***i.*** “Yücelerin yücesi, her şeyden yüce, pek ulu” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dır [Müteal şeklinde de kullanılır].

Müteʿassir (متعسّر) *sıf.* (Ar. *te‘assur* “güç olmak”tan *mute‘assir*): Zor, güç, zahmetli.

Mütecâviz
(متجاوز) *sıf.* (Ar. *tecāvuz* “geçmek, aşmak”tan *mutecāviz*): Saldıran, tecâvüz eden, saldırgan ya da (Sınır, had vb. ile) Geçen, aşan, tanımayan.

Mütecellî
(متجلّى) *sıf.* (Ar. *tecelli* “görünmek, parlamak”tan *mutecelli*): Meydana çıkan, görünür duruma gelen, görünen, tecellî eden ya da parlayan, parlak.

Mütefâvit
(متفاوت) *sıf.* (Ar. *tefāvut* “birbirinden farklı olmak”tan *mutefāvit*): Aralarında fark bulunan, farklı, çeşitli, muhtelif.

Müteferrik
(متفرّق) *sıf.* (Ar. *teferruḳ* “ayrılmak, dağılmak”tan *muteferriḳ*): Birbirinden ayrılmış, dağılmış ya da eşitli, muhtelif.

Müteharrik
(متحرّك) *sıf.* (Ar. *teharruk* “hareket etmek, harekete geçmek”ten *muteḥarrik*): Hareket eden, hareket hâlinde olan.

Mütehayyir
(متحيّر) *sıf.* (Ar. *teḥayyur* “şaşmak, şaşırmak”tan *muteḥayyir*): Şaşmış, şaşırmış, hayrete düşmüş.

Mütelâhik
(متلاحق) *sıf.* (Ar. *telāḥuḳ* “birbirine katılmak”tan *mutelāḥiḳ*): Birbiri ardınca gelen, birbirine eklenen, birbiri arkasından gelip birleşen.

Mütelâhika (متلاحقه) *sıf.* Mütelâhik kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Mütelevvin
(متلوّن) *sıf.* (Ar. *televvun* “renkten renge girmek”ten *mutelevvin*): Renklenmiş, renkli, boyalı ya da ***mec.*** Çabuk fikir değiştiren, dönek, kararsız.

Mütemâyil (
(متمايل) *sıf.* (Ar. *temāyul* “eğilmek, meyletmek”ten *mutemāyil*): Bir tarafa eğilen, meyleden ya da istekli, meyilli.

Mütemeyyiz
(متميّز) *sıf.* (Ar. *temeyyuz* "seçkin duruma gelmek"ten *mutemeyyiz*): Benzerlerinden üstün vasıfları ile ayrılan, seçilen, seçkin.

Mütemmim (متمّم) *sıf. ve i.* (Ar. *tetmim* "tamamlamak"tan *mutemmim*): Tamamlayan, tamamlayıcı (şey).

Mütenâzır
(متناظر) *sıf.* (Ar. *tenāẓur* "birbirine bakmak, karşılıklı olmak"tan *mutenāẓir*): Birbirine bakan, karşı karşıya, yüz yüze olan, karşılıklı.

Mütenevviʿ
(متنوّع) *sıf.* (Ar. *tenevvuʿ* "çeşitli olmak"tan *mutenevviʿ*): Çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü, değişik.

Müterakkıb
(مترقّب) *sıf.* (Ar. *teraḳḳub* "beklemek, gözlemek"ten *muteraḳḳib*): Gözleyen, gözeten, bekleyen, uman, ümit eden.

Müterakkî
(مترقّى) *sıf.* (Ar. *teraḳḳī* "ilerlemek, yükselmek"ten *muteraḳḳi*): İlerleyip gelişen, ilerlemiş, medeniyet seviyesi yükselmiş, terakkî etmiş.

Müterassıd (مترصّد) *sıf. ve i.* (Ar. *teraṣṣud* "gözetmek"ten *muteraṣṣid*) : Gözden kaçırmamak için dikkatle bakan, gözleyen (kimse) ya da bir şeyin olmasını, gerçekleşmesini veya bir kimsenin gelmesini gözleyen, bekleyen (kimse).

Müterettib
(مترتّب) *sıf.* (Ar. *terettub* "tertiplenmek, âit olmak, gerekmek"ten *muterettib*): Sıraya konmuş, tertîbe, düzene girmiş, tertiplenmiş.

Mütesâʿid
(متصاعد) *sıf.* (Ar. *teṣāʿud* "yükselmek"ten *muteṣāʿid*): Yukarı çıkan, yükselen, suud eden.

Müteselsilen (متسلسلًا) zf. (müteselsil'in tenvinli şekli): Zincirleme olarak, birbirinin peşi sıra, peş peşe.

Mütevakkıf
(متوقّف) *sıf.* (Ar. *tevaḳḳuf* "durmak; bağlı olmak"tan *mutevaḳḳif*): İlerlemeyen, olduğu yerde duran ya da olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan.

Mütevâliyen (متواليًا) *zf.* (*mütevāli*'nin tenvinli şekli): Aralıksız olarak, ara vermeden.

Müteveccih
(متوجّه) *sıf.* (Ar. *teveccuh* "yönelmek"ten *muteveccih*): Yönelmiş, yönelen ya da birine yakınlık ve sevgi duyan, teveccüh gösteren.

Mütezâyid
(متزايد) *sıf.* (Ar. *tezāyud* "artmak, çoğalmak"tan *mutezāyid*): Artan, çoğalan.

Müttehid
(متّحد) *sıf.* (Ar. *ittiḥād* "birleşmek, bir araya gelmek"ten *mutteḥid*): Birleşmiş, birlik olmuş, birleşik.

Müvellidü'l-humûza (مولّد الحموضه) *i.* (Ar. *muvellid* "oluşturan", harf-i târif *el-* ve *ḥumūża* "ekşime"den *müvellidü 'l-ḥumūża*): ***kimya.*** Oksijen.

Müvellidü'l-mâ' (مولّد الماء) *i.* (Ar. *muvellid* "oluşturan", harf-i târif *el-* ve *mā'* "su" ile *müvellidü'l-mā'*): ***kimya.*** Hidrojen.

Müyesser
(ميسّر) *sıf.* (Ar. *teysir* "kolaylaştırmak"tan *muyesser*): Kolaylaştırılmış ya da nasip olan.

Müzâhir
(مظاهر) *sıf.* (Ar. *muẓāheret* "yardım etmek"ten *muẓāhir*): Arka çıkan, destek olan, yardım eden.

Müzdâd (مزداد) *sıf.* (Ar. *izdiyād* "artmak, çoğalmak"tan *muzdād*): Artmış, çoğalmış, çok, ziyâde.

Müzebzeb
(مذبذب) *sıf.* (Ar. *ẕebẕebe* "kararsız olmak"tan *muẕebẕeb – muẕebẕib*): Bir karar üzre durmayan, iki şey arasında bocalayan ya da elinden iş gelmez, mızmız, kararsız (kimse).

Müzekkâ
(مزكّا – مزكّى) *sıf.* (Ar. *tezkiye* "temizlemek, temize çıkarmak"tan *muzekkā*): Temizlenmiş, arındırılmış, temiz, pâk.

Müzʿic (مزعج) *sıf.* (Ar. *izʿāc* "rahatsız etmek"ten *muzʿic*): Rahatsızlık veren, huzursuz eden, sıkıcı, bunaltıcı.

N

Nakîsa (نقيصه) *i.* (Ar. *naḳṣ – noḳṣān* "eksilmek"ten *naḳiṣe*): Eksiklik, noksan.

Naʿl [*l* ince] (نعل): *i.* Nal kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.

Naʿleyn (نعلين) *i.* (Ar. *naʿl* "ayakkabı" ve tesniye eki *-eyn* ile *naʿleyn*): Bir çift ayakkabı, nalın.

Nâmiye
(ناميه) *i.* (Ar. *nāmi*'den *nāmiye*): Büyüme, gelişme, yerden bitme hassası.

Nasîbe-dâr (نصيبه دار) *i.* (Ar. *naṣibe* "nasip" ve Fars. *dār* "sâhip ve mâlik olan" ile *naṣibe-dār*): Nasîbi olan, nasip almış olan.

Nâşî (ناشى) *sıf.* (Ar. *neş'e**t*** "ortaya çıkmak, yetişmek"ten *nāşi*): İleri gelen, neşet eden.

Nazîf (نظيف) *sıf.* (Ar. *neẓāfe**t*** "temiz olmak"tan *naẓif*): Temiz, pak.

Nefʿ (نفع) *i.* (Ar. *nefʿ*): Fayda, çıkar, kâr, menfaat.

Nehâr (نهار) *i.* (Ar. *nehār*): Gündüz, gün.

Nehâren (نهاراً) *zf.* (*nehār*'ın tenvinli şekli): Gündüzün, gündüz vakti.

Nekâyis (نقائص – نقايص) *i.* (Ar. *naḳiṣa*'nın çoğul şekli *neḳā'iṣ*): Eksiklikler, noksanlıklar.

Nesîm (نسيم) *i.* (Ar. *nesim*): Hafif hafif esen, hoş ve latif rüzgâr.

Nesîmî (نسيمى) *sıf.* (nispet eki *-i* ile): Rüzgârla ilgili [Bilhassa "hava küresi, atmosfer" anlamına gelen ***havâ-yı nesîmî*** söyleyişinde geçer].

Neşât (نشاط) *i.* (Ar. *neşāṭ*): Sevinç, neşe, sürur.

Neşv ü nemâ
(نشوونما) *i.* (Ar. *neşv,* Fars. *ü* "ve", Ar. *nemā* ile *neşv ü nemā*): Gelişme, büyüme, gelişim.

Nevâfil (نوافل) *i.* (Ar. *nāfile*'nin çoğul şekli *nevāfil*): Farz ve vâcip olanlar dışında sırf Allah rızâsını kazanmak için yapılan ibâdetler.

Nevâkıs (نواقص) *i.* (Ar. *nāḳiṣa*'nın çoğul şekli *nevāḳiṣ*): [Dilimizde Ar. *naḳiṣa*'nın çoğulu gibi kullanılır] Eksikler, noksanlar.

Nevâl [*l* ince] (نوال) *i.* (Ar. *nevāl*): Tâlih, kısmet, nasip ya da bağış, ihsan.

Nevzâd (نوزاد) *sıf.* (Fars. *nev* "yeni" ve *zād* "doğmuş" ile *nev-zād*): Yeni doğmuş.

Nezâfet (نظافت) *i.* (Ar. *neẓāfet*): Temizlik, paklık.

Nihâde
(نهاده) *sıf.* (Fars. *nihāden* "koymak"tan *nihā de*): Koymuş, konmuş, konulmuş.

Nitâk (نطاق) *i.* (Ar. *niṭāḳ*): Kuşak, kemer ya da peştemal, futa.

Nûş
(نوش) *i.* (Fars. *nūşiden* "içmek"ten *nūş*) İç me, içiş ya da tatlı şey.

Nümâyan olmak
(نمايان) *sıf.* (Fars. *numūden* "görünmek"ten *numāyān*): Görünmek.

Nümâyiş
(نمایش) *i.* (Fars. *numūden* "göstermek"ten *n umāyiş*): Gösteri ya da karşısındakinin gözünü boyamak veya kendini beğendirmek maksadıyla yapılan hareket, gösteriş.

P

Pâs-bân (پاسبان) *i.* (Fars. *pās* "gözetme, koruma"dan *-bān* ekiyle *pās-bān*): Gece bekçisi, bekçi, gözetici.

Pâyân (پایان) *i.* (Fars. *pāyān*): Son, nihâyet.

Pervâ (پروا) *i.* (Fars. *pervā*): Çekinme, sakınma, korku.

Perverd-gâr
(پروردگار) *i.* (Fars. *perverden* "beslemek, terbiye etmek"ten *perverd* "besleme" ve *-kār* > *-gār* ekiyle *perverd-gār*): Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.

Pezîra (پذیرا) *sıf.* (Fars. *pẕiruften* "kabul etmek"ten *pẕirā*): Kabul eden, kabul edici.

Pîç-â-pîç (پیچاپیچ) *birl. sıf.* (Fars. pekiştirme elifi *-ā-* ile): Büklüm büklüm, kıvrım kıvrım, dolaşık, karmakarışık.

Pîşe (پیشه) *i.* (Fars. *pişe*): Sanat, meslek ya da iş, amel.

Pîşvâ (پیشوا) *i.* (Fars. *pişvā*): Önder, başkan, reis.

R

Rahnedâr (رخنه
دار) *sıf.* (Fars. *raḫne* "gedik" ve *dār* "mâlik ve sâhip olan" ile *raḫne-dār*): Üzerine gedik açılmış olan ya da bir eksiği olan ya da zarara uğramış.

Rahşân
(رخشان) *sıf.* (Fars. *raḫşiden* "parlamak"tan *raḫşān*): Parlak.

Râkib (راکب) *i. ve*
sıf. (Ar. *rukūb* "binmek"ten *rākib*): Binen kimse, binici.

Rakîk [*k* kalın] (رقیق) *sıf.* (Ar. *riḳḳa**t*** "ince, yumuşak olmak"tan *raḳīḳ*): İnce, nâzik.

Râsih (راسخ) *sıf.* (Ar. *rusūḫ* "sâbit ve sağlam olmak"tan *rāsiḫ*): Sağlam, kuvvetli, metin, muhkem.

Râsihin –
Râsihun (راسخین – راسخون) *i.* (Ar. çoğul eki *-in* ve *-ūn* ile) İlimde, özellikle din ilimlerinde derinleşmiş olan âlimler.

Râşî (راشی) *sıf. ve i.* (Ar. *reşv* "rüşvet vermek"ten *rāşi*): Rüşvet veren (kimse).

Râyet-keş (رایت کش) birl.
sıf. (Fars. keş "çeken" ile): Sancak çeken.

Re'fet (رأفت) *i.* (Ar. *re'fet*): Merhamet etme, acıma, esirgeme.

Rebîʿ (ربیع) *i.* (Ar. *rebîʿ*): Bahar mevsimi.

Redî (ردیء) *sıf.* (Ar. *redā'e**t*** "kötü, bozuk, zayıf olmak"tan *redî'*): Kötü, fenâ, alçak, bayağı.

Refʿ (رفع) *i.* (Ar. *refʿ*): Yukarı kaldırma, yükseltme ya da hükümsüz kılma, feshetme.

Reh-nümâ (رهنما – راهنما) *i.* (Fars. *reh – rāh* "yol" ve *numā* "gösteren" ile *reh-numā – rāh-numā*): Yol gösteren kimse, kılavuz.

Rekz (رکز) *i.* (Ar. *rekz*): Dikme, saplama.

Reml (رمل) *i.* (Ar. *reml* "kum"): Nokta ve çizgilere dayanarak gaybı keşfetme, gelecekten haber verme [Özellikle kum üzerinde yapılırdı].

Rengîn (رنگین) *sıf.* (Fars. *reng* ve *-in* ekiyle *rengin*): Parlak renkli ya da güzel, hoş.

Revâyih (روایح) *i.* (Ar. *rā'iḥa* > *rāyiḥa*'nın çoğul şekli *revāyiḥ*): Güzel kokular, râyihalar.

Revnak (رونق) *i.* (Ar. *revnaḳ*): Göz alıcı güzellik, parlaklık, tâzelik, letâfet.

Reyyân (ريّان) *sıf.* (Ar. *riyy* "suya kanmak"tan *reyyān*): Suya kanmış, suya doymuş.

Ridâ (رداء) *i.* (Ar. *ridā'*): Örtü, şal ya da hırka, cüppe.

Rimâl [*l* ince] (رمال) *i.* (Ar. *reml*'in çoğul şekli *rimāl*): Kumlar.

Rubûbiyyet (ربوبيّت) *i.* (Ar. *rubūbiyyet*): Rab olma durumu, Tanrılık ya da efendilik, sâhiplik.

Rû-gerdân [(رو – روی گردان گردان) *sıf.* (Fars. *rū* < *rūy* "yüz" ve gerdān "dönen, döndüren" ile *rū-gerdān* < *rūy-gerdān*) Yüz çeviren, ilgi ve sevgi göstermeyen] **olmak:** Uzak durmak, çekinmek, sakınmak.

Rusûh (رسوخ) *i.* (Ar. *rusūḫ*): Sağlam olma ya da bir ilimde sağlam bilgi sâhibi olma.

Rûz (روز) *i.* (Fars. *rūz*): Gün, gündüz.

Rüchân (رجحان) *i.* (Ar. *rucḥān*): Üstün olma, üstünlük.

Rükûb (ركوب) *i.* (Ar. *rukūb*): Binme, bir taşıta binme.

S

Sabâvet (صباوت) *i.* (Ar. *ṣabvet* "delikanlılık"tan *ṣab āvet*): Çocukluk, sabîlik.

Sâbık (سابق) *sıf.* (Ar. *sebḳ* "geçmek, geride bırakmak"tan *sābiḳ*): Geçmiş, evvelki ya da bir iş, memûriyet veya makamda şimdikinden daha önce bulunmuş olan.

Sâbıka (سابقه) *i.* (Ar. *sābiḳ* "geçen"den *sābiḳa*) [*Kuyûd-ı sâbıka* "eski kayıtlar" tamlamasından kısaltma yoluyle]: Geçmişte olan şey, geçmiş bulunan olay.

Sahv (صحو) *i.* (Ar. *ṣaḥv*): Sarhoşluk, baygınlık, koma, cinnet vb. bir durumdan kurtulma, ayılıp kendine gelme, ayık veya uyanık olma, ayıklık, uyanıklık ya da ***tasavvuf.*** Allah sevgisinden doğan vecd ve istiğrakla kendinden geçtikten sonra his ve şuur hâline dönüş, iyiyi kötüden, faydalıyı zararlıdan ayıracak ve hepsini Allah'tan bilip hoşnut olacak seviyede bir şuûra kavuşma.

Sâ'î (ساعی) *sıf. ve i.* (Ar. *sa'y* "çalışmak"tan *sā'i*): Çalışan, gayret eden (kimse).

Sâk (ساق) *i.* (Ar. *sāḳ*): Baldır, incik.

Sakb (ثقب) *i.* (Ar. *saḳb*) ***eski tıp.*** Kemikte matkapla delik açma, delme.

Sakbe (ثقبه) *i.* (Ar. *saḳbe – suḳbe*): Delik, küçük delik.

Sakîl (ثقيل) *sıf.* (Ar. *siḳal* "ağır olmak"tan *saḳil*): Tartıda ağır gelen, ağır ya da ***mec.*** Sıkıntı veren, bunaltan, bunaltıcı.

Sakîm (سقيم) *sıf.* (Ar. *saḳāmet* "hastalıklı olmak"tan *sakim*): Yanlış, hatâlı, bozuk ya da sağlığı yerinde olmayan, hastalıklı.

Sâkit (ساكت) *sıf.* (Ar. *sukūt* "susmak"tan *sākit*): S es çıkarmayan, konuşmayan, susan, sessiz.

Saky (سقی) *i.* (Ar. *saḳy*): İnsanlara veya hayvanlara su verme, su vb. bir içecekle susuzluklarını giderme ya da tarla, bağ, bahçe vb. bir yeri sulama.

Sâl [*l* ince] (سال) *i.* (Fars. *sāl*): Yıl, sene.

Salâbet (صلابت) *i.* (Ar. *ṣalābet*): Katılık, sertlik ya da inanç ve ahlâk üstünlüğünden doğan kuvvet, sebat, sağlamlık, metânet.

Sâlâr (سالار) *i.* (Fars. *sālār*): Baş, başkan, reis, kumandan: "Cihan-sâlâr: "Cihanın başı" Hükümdar." ***"Kāfile-sâlâr: Kāfile başı.***

Sâmân (سامان) *i.* (Fars. *sāmān*): Servet, zenginlik ya da rahat, huzur ya da düzen, âsâyiş, nizam.

Samedânî (صمدانی) *sıf.* (Ar. *ṣamed* > *ṣamedān* ve nispet eki -*i* ile *ṣamedāni*): Samed ile, gücü, yüceliği sonsuz olan Allah ile ilgili.

Samedâniyye (صمدانیّه) *sıf.* Samedânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Sanâdîd (صنادید) *i.* (Ar. *ṣindid*'in çoğul şekli *ṣanādid*): İleri gelenler, büyükler, hâkim olan kimseler.

Sanevber (صنوبر) *i.* (Ar. *ṣanevber*): Çam fıstığı ağacı.

Sarâhat (صراحت) *i.* (Ar. *ṣarāhat*): Tam ve kesin biçimde belirli olma durumu, açıklık.

Sârî (سارى) *sıf.* (Ar. *sirāye**t*** "geçmek, yayılmak"tan *sāri*): Birinden diğerine geçen, yayılan, sirâyet eden, nüfuz eden.

Sâtıʿ (ساطع) *sıf.* (Ar. *suṭūʿ* "yükselmek"ten *sāṭiʿ*): Yükseklere, yücelere çıkan, yükselen, yücelen.

Sâtıa (ساطعه) *sıf.* Sâtı' kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Savlet (صولت) *i.* (Ar. *ṣavlet*): Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı.

Saʿy (سعى) *i.* (Ar. *saʿy*): Çalışma, çalışıp çabalama ya da ***din.*** Hacda Safâ ile Merve arasında süratle gidip gelme.

Sebkat (سبقت) *i.* (Ar. *sebḳat*): Geçme, önceden olma, cereyan etme, sebk.

Sedâd (سداد) *i.* (Ar. *sedād*): Doğruluk, dürüstlük.

Sencîde (سنجیده) *sıf.* (Fars. *senciden* "tartmak"tan *se ncide*): Tartılmış, ölçülmüş ya da yerine ve zamânına uygun olan, ölçülü, hesaplı (söz, fikir).

Serâir (سرائر) *i.* (Ar. *serire*'nin çoğul şekli *serāir*): Saklanıp gizlenen şeyler, sırlar.

Serd (سرد) *i.* (Ar. *serd*) (Sözü): Birbiri ardınca düzgün bir şekilde söyleme, düşüncelerini ileri sürme.

Sereyân (سریان) *i.* (Ar. *sereyān*): Dağılma, yayılma, tesir ve sirâyet etme.

Serrişte (سر رشته) *i.* (Fars. *ser* "baş" ve *rişte* "iplik" ile *ser-i rişte* > *ser-rişte*): İp ucu ya da bir şeyin gerçekleşmesini sağlayan sebep, vesîle.

Seylâb (سیلاب) *i.* (Ar. *seyl* "sel" ve Fars. *āb* "su" ile *āb-ı seyl* > *seyl-āb*): Sel suyu, sel, su baskını, taşkın.

Seyyâle (سیّاله) *i.* (Ar. *seyyāl*'den *seyyāle*): Hava, su gibi seyyal, akıcı olan şey, akıcı madde ya da akım, cereyan.

Sezâ (سزا) *sıf.* (Fars. *sezā*): Uygun, lâyık.

Sezâ-vâr (سزاوار) *sıf.* (Fars. *sezā* ve -*vār* ekiyle *sezā-vār*): Lâyık olan, lâyık, sezâ.

Sıklet (ثقلت) *i.* (Ar. *siḳlet*): Ağırlık, yük ya da sıkıntı.

Sıyânet (صیانت) *i.* (Ar. *ṣiyānet*): Koruma, muhâfaza, himâye.

Sibâ' (سباع) *i.* (Ar. *sebuʿ* "yırtıcı hayvan"ın çoğul şekli *sibāʿ*): Yırtıcı hayvanlar.

Simât (سمات) *i.* (Ar. *sime*'nin çoğul eki -*āt* almış şekli *simāt*): İşâretler, nişanlar, alâmetler, damgalar. ■ Sonuna geldiği kelimelere "üzerinde … izi, işâreti görülen, … görünüşlü" anlamı katarak birleşik sıfatlar yapar: ***Fazâil-simat:*** Fazîletli.

Sipâs (سپاس) *i.* (Fars. *sipās*) (Allah için yapılan): Şükür ve övgü, hamd ve senâ.

Sitâyiş
(ستایش) *i.* (Fars. *sutūden* "övmek"ten *sitāyiş*): Övme, övgü, medih.

Siyâdet (سیادت) *i.* (Ar. *siyādet*): Efendilik, beylik ya da Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in soyundan olma, seyitlik.

Sufliyyât (سفلیّات) *i.* (Ar. *sufli* > *sufliyye*'nin çoğul eki *-āt* almış şekli *sufliyyāt*): Bayağı, değersiz, süflî şeyler, işler ve hususlar.

Sufûf (صفوف) *i.* (Ar. *ṣaff*'ın çoğul şekli *ṣufūf*): Saflar, sıralar, diziler.

Sukût (سقوط) *i.* (Ar. *suḳūṭ*): Düşme, yukardan aşağıya inme ya da ***mec.*** Daha aşağı derecelere, mertebelere inme, seviye kaybetme.

Sulb (صلب) *sıf.* (Ar. *ṣalābet* "katı olmak"tan *ṣulb*): Sıvı durumunda olmayan, katı.

Sum (صمّ) *i.* (Ar. *aṣamm* "sağır"ın çoğul şekli *ṣumm*): ***eski.*** Sağırlar, sağır.

Surûr (سرور) *i.* (Ar. *surūr*): Sevinç.

Suʿûbet (صعوبت) *i.* (Ar. *ṣuʿūbet*): Zorluk, güçlük, zahmet.

Sübhân (سبحان) *i.* (Ar. *sübḥān*): "Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaflardan uzak olan" anlamında Allah'ın isimlerindendir.

Sübût (ثبوت) *i.* (Ar. *subūt*): Varlığı, gerçekliği kesin olarak ortaya çıkma, gerçekleşme ya da gelip geçici olmama.

Süflâ (سفلی) *sıf.* (Ar. *esfel*'in müennes şekli *suflā*): Çok (daha, en, pek) alçak, âdî, bayağı, sefil.

Sühûlet (سهولت) *i.* (Ar. *suhūlet*): Kolaylık ya da yumuşaklık, nâziklik, nezâket.

Sümûm (سموم) *i.* (Ar. *semm*'in çoğul şekli *sumūm*): Zehirler, ağılar.

Sünûh (سنوح) *i.* (Ar. *sunūḥ*): Akla, hatıra gelme, içe doğma.

Süvâr (سوار) *i.* (Fars. *suvār*): Bir binek hayvanına, özellikle ata binmiş kimse.

Ş

Şâd-mân
(شادمان) *sıf.* (Fars. *şād* ve *mān* "kalan, benzeyen" ile *şād-mān*): Sevinçli, şâd, mesrur.

Şahm (شحم) *i.* (Ar. *şaḥm*): İç yağı ya da katı yağ, don yağı.

Şaʿîr (شعیر) *i.* (Ar. *şaʿir*): Arpa.

Şakî (شقی) *i. ve sıf.* (Ar. *şeḳāvet* "eşkiyâ olmak; bedbaht olmak"tan *şaḳi*): Yol kesici, haydut ya da ***mec.*** Her türlü kötülüğü işleyebilecek yaratılışta olan, kötü huylu kimse.

Şâkûl
[*l* ince] (شاقول) *i.* (Ar. *şāḳūl*): Sarkıtıldığı zaman yer çekimi doğrultusunu gösteren, ucuna ağırlık bağlanmış ip, çekül.

Şâkûlen (شاقولًا) *zf.* (*şāḳūl*'ün tenvinli şekli): Şâkul doğrultusunda.

Şâmme
(شامّه) *i.* (Ar. *şemm* > *şāmm* "koklayan"dan *şāmme*) [*Kuvve-i şāmme* tamlamasından kısaltma yoluyle]: Koku alma duyusu.

Şâriʿ (شارع) *i.* (Ar. *şerʿ* "kānun koymak, yol açmak"tan *şāriʿ*): Kānun koyan kimse ya da şerîat koymuş olan (Allah ve Hz. Muhammed için kullanılır).

Şebîh
(شبیه) *sıf.* (Ar. *şibh* "benzemek"ten *şebih*): Benzer, mümâsil.

Şehâmet (شهامت) *i.* (Ar. *şehâmet*): Zekâ ile berâber olan cesâret, aklın kontrolünde olan yiğitlik.

Şeh-râh (شاهراه – شهراه) *i.* (Fars. *şāh – şeh* "güzel, seçkin nesne" ve *rāh* "yol" ile *şāh-rāh – şeh-rāh*): Ana yol, ana cadde ya da ***mec.*** Doğru ve açık yol, selâmet yolu.

Şekvâ (شکوا – شکوی) *i.* (Ar. *şekvā*): Şikâyet, yakınma.

Şemʿ (شمع) *i.* (Ar. *şemʿ*): Mum ya da ***tasavvuf.*** İlâhî nur.

Şerâfet (شرافت) *i.* (Ar. *şerāfet*): Şerefli olma, şereflilik.

Şerâre (شرارہ – شرار) *i.* (Ar. *şerāre – şerār*): Kıvılcım.

Şerâre-paş (شرارہ پاش) *birl. sıf.* (Fars. *pāş* "saçan, serpen" ile) Kıvılcım saçan.

Şerâyin (شرایین) *i.* (Ar. *şiryān* "atar damar"ın çoğul şekli *şerāyin*): Atar damarlar, şiryanlar.

Şeref-sâdır (-sudur) (شرف صدور – شرف صـادر) birl. sıf. (Ar. ṣādır "çıkan" ve ṣudūr "çıkma" ile): Şerefle çıkan [Pâdişah buyruğu için kullanılırdı].

Şerîk (شریك) *i.* (Ar. *şirket* "ortak olmak"tan *şerik*): Ortak ya da arkadaş.

Şevâ'ib (شوائب) *i.* (Ar. *şā'ibe* "leke, karışık şey"in çoğul şekli *şevā'ib*): Lekeler ya da kusurlar, noksanlar.

Şeyn (شین) *i.* (Ar. *şeyn*): Kusur, ayıp.

Şikâk (شقاق) *i.* (Ar. *şiḳāḳ*): Uyuşmazlık, anlaşmazlık, ihtilâf.

Şitâb (شتاب) *i.* (Fars. *şitāb*): Çabukluk, acele.

Şu'ûnât (شئونات) *i.* (Ar. *şe'n* > *şu'ūn* "işler, durumlar" ve çoğul eki -*āt* ile *şu'ūnāt*): Olaylar, hâdiseler.

Şuʿâʿ (شعاع) *i.* (Ar. *şuʿāʿ*): Işın.

Şuhûd (شهود) *i.* (Ar. *şuhūd*): Bir yerde hazır bulunup görme ya da gözle görülecek şekilde var olma ya da ***tasavvuf.*** İlâhî tecellîlere şâhit olma, mânâ âlemini seyretme.

Şurûʿ (شروع) *i.* (Ar. *şurūʿ*): Başlama.

Şühûr (شهور) *i.* (Ar. *şehr* "ay"ın çoğul şekli *şuhūr*): Aylar.

Şümûl [*l* ince] (شمول) *i.* (Ar. *şumūl*): İçine alma, kapsama, şâmil olma.

Şümûs (شموس) *i.* (Ar. *şems* "güneş" çoğul şekli *şumūs*): Güneşler.

Şürûʿ (شروع) *i.* (Ar. *şurūʿ*): Başlama.

T

Tâ'ir (طائر) *sıf. ve i.* (Ar. *ṭayerān* "uçmak"tan *ṭā'ir*): Uçan, uçucu.

Taʿaddüd (تعدّد) *i.* (Ar. *ʿadd* "saymak"tan *teʿaddud*): B irden fazla olma.

Taʿassub (تعصّب) *i.* (Ar. *ʿaṣb* "bir şeye devam edip bağlanmak, sıkıca tutmak"tan *teʿaṣṣub*): Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma.

Tabʿa (طبعه) *i.* (Ar. *ṭabʿ* "basmak"tan *ṭabʿa*): Kita p, dergi vb. basma, bir kitabın her defaki baskısı.

Tâbân (تابان) *sıf.* (Fars. *tābān*): Parlak, ışıklı.

Tabh (طبخ) *i.* (Ar. *ṭabḫ*): Pişirme, pişirilme ya da ilâç kaynatma, ateşte ilâcı hazırlama.

Taʿdâd (تعداد) *i.* (Ar. *taʿdād*): Sayma.

Tahalluk [*l* ince] (تخلّق) *i.* (Ar. *ḫulḳ* "huy, ahlâk"tan *teḫalluḳ*): Ahlâklanma, huy edinme.

Taharrî (تحرّی) *i.* (Ar. *ḥary* > *teḥarri*): Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.

Tahattur (تخطّر) *i.* (Ar. *ḫuṭūr* "hatırlamak"tan *teḫaṭṭur*): Hatırlama.

Tahavvül (تحوّل) *i.* (Ar. *ḥavl* "bir halden bir hâle geçmek"ten *teḥavvul*): Değişme, bir halden başka bir hâle geçme.

Tahavvülât (تحوّلات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Tahavvüller, değişiklikler, dönüşmeler.

Tahdîd (تحديد) *i.* (Ar. *ḥadd* "sınır koymak, târif"ten *tahdid*): Sınırlama, hudut koyma.

Tahlîs (تخليص) *i.* (Ar. *ḫalāṣ* "kurtulmak"tan *taḫliṣ*) : Kurtarma, kurtarılma.

Tahlis etmek: Kurtarmak.

Tahmîr (تخمير) *i.* (Ar. *ḫamr* "mayalandırmak"tan *taḫmir*): Mayalandırma ya da yoğurma, hamur durumuna getirme.

Tahrîrî (تحريرى) *sıf.* (nispet eki -*i* ile): Yazı ile, yazılı.

Tahvîf (تخويف) *i.* (Ar. *ḫavf* "korkmak"tan *taḫvif*): Korkutma, ürkütme.

Tahvîl (تحويل) *i.* (Ar. *ḥavl* "bir durumdan başka bir duruma geçmek, değişmek"ten *taḥvil*): Değiştirme.

Tahzîr (تحذير) *i.* (Ar. *ḥaẕer* "korkmak, sakınmak, dikkatli ve uyanık olmak"tan *taḥẕir*): Sakındırma, çekindirme.

Takarrüb (تقرّب) *i.* (Ar. *ḳurb* "yaklaşmak, yakın olmak"tan *teḳarrub*): Yaklaşma, yakına gelme.

Takbîh (تقبيح) *i.* (Ar. *ḳubḥ* "çirkin olmak"tan *taḳbiḥ*): Çirkin görme, beğenmeme, kınama.

Taklîb (تقليب) *i.* (Ar. *ḳalb* "döndürmek, altüst etmek"ten *taḳlib*): Döndürme, döndürülme.

Tâliʿ (طالع) *i.* (Ar. *ṭulūʿ* "doğmak"tan *ṭāliʿ*): Doğan, tulû eden ya da baht, tâlih.

Taʿlîk (تعليق) *i.* (Ar. *ʿalaḳ* "takılmak, yapışmak"tan *taʿliḳ*): Asma, asılma ya da bir şart ile bağlama ya da geciktirme, erteleme.

Taltîf (تلطيف) i. (Ar. luṭf "nâzik ve merhametli davranmak"tan talṭif): Gönlü hoş etme, iyilik ederek ve güzel davranarak gönül alma.

Taʿmîk (تعميق) *i.* (Ar. *ʿumḳ* "derinlik"ten *taʿmiḳ*): Derinleştirme ya da bir meseleyi iyice, esâsını anlayacak şekilde inceleme, araştırma.

Taʿmîm (تعميم) *i.* (Ar. *ʿumūm* "her şeye şâmil olmak, kaplamak"tan *taʿmim*): Umûma yayma, genel duruma getirme.

Tarassud (ترصّد) *i.* (Ar. *raṣad* "gözetlemek"ten *teraṣṣud*): Gözetleme, gözleme.

Taʿrîz (تعريض) *i.* (Ar. *ʿarż* "göstermek; isâbet etmek"ten *taʿriż*): Dokunaklı söz söyleme, dokundurma.

Tarsîn (ترصين) *i.* (Ar. *raṣānet* "muhkem ve sağlam olmak"tan *tarṣin*): Sağlamlaştırma, kuvvetlendirme, takviye etme.

Tarziye (ترضيه) *i.* (Ar. *riżā'* "râzı olmak, kabul etmek"ten *tarżiye*): Yapılan bir hatâ için karşısındakinin gönlünü hoşnut ederek özür dileme ya da din büyüklerinin ismi anıldığı zaman "Radıyallâhü anh" deme.

Tasdîʿat (تصديعات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Can sıkmalar.

Tashîh (تصحيح) *i.* (Ar. *ṣiḥḥat* "sağlam olmak; kusur, hastalık vb. şeylerden uzak olmak"tan *taṣḥiḥ*): Düzeltme.

Tathîr (تطهير) *i.* (Ar. *ṭahāret – ṭahr* "temiz olmak, temizlenmek"ten *taṭhir*): Temizleme, paklama.

Tatyîb (تطييب) (Ar. *ṭib* "güzel olmak, muvâfakat etmek"ten *taṭyib*): Birinin gönlünü hoş etme, ona karşı iyi davranma.

Tav'an ve kerhen: İsteyerek veya istemeyerek, ister istemez.

Tavʿan (طوعاً) *zf.* (Ar. *ṭav'* "isteyerek yapma"nın tenvinli şekli *ṭav'an*): İsteyerek, zorlanmadan, kendi isteğiyle.

Taʿvîk (تعويق) *i.* (Ar. *'avḳ* "alıkoymak, menetmek"ten *ta'viḳ*): Geciktirme, geriye bırakma, alıkoyma.

Tavîl (طويل) *sıf.* (Ar. *ṭūl* "uzamak, uzun olmak"tan *ṭavil*): Uzun ya da ***i.*** Türk edebiyâtında kullanılmış olan bir aruz bahri.

Tavzîh (توضيح) *i.* (Ar. *vużūḥ* "âşikâr olmak, ortaya çıkmak"tan *tavżiḥ*): Açıklama, aydınlatma, açıkça ifâde etme.

Tay (طیّ) *i.* (Ar. *ṭayy*): Dürüp bükme ya da aşma, üzerinden geçme, katetme.

Tayerân (طيران) *i.* (Ar. *ṭayerān*): Uçma, uçuş.

Tazarruʿ (تضرّع) *i.* (Ar. *żurū'* "boyun eğmek, zelil olmak"tan *teżarru'*): Yalvarma, yakarma.

Taʿzîb (تعذيب) *i.* (Ar. *'aẕāb* "cezâ, işkence"den *ta'ẕib*): Eziyet verme, azâba sokma, üzme.

Taʿzîm (تعظيم) *i.* (Ar. *'iẓam – aẓāmet* "büyük, ulu olmak"tan *ta'ẓim*): Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muâmelede bulunma.

Te'ahhur (تأخّر) *i.* (Ar. *uḫar* "geri, son, arka"dan *te'ehḫur*): Geriye kalma ya da gecikme.

Te'emmül (تأمّل) *i.* (Ar. *emel* "ümit etmek"ten *te'emmul*): İyice, etraflıca düşünme.

Te'eyyud (تأيّد) *i.* (Ar. *eyd* "kuvvetli olmak"tan *te'eyyud*): Kuvvetlenme, sağlamlaşma, teyit edilme.

Teʿakkul [*l* ince] (تعقّل) *i.* (Ar. *'aḳl* "gerçeği bilmek, idrak etmek"ten *te'aḳḳul*): Akıl erdirme, zihin yorarak anlama.

Teʿâküb (تعاقب) *i.* (Ar. *'aḳb – 'āḳibet* "ardından gelmek"ten *te'āḳub*): Birbirini tâkip etme, birbiri ardınca olma.

Teʿannüd (تعنّد) *i.* (Ar. *'and – 'inād* "inat etmek, reddedip karşı koymak"tan *te'annud*): [Türkçe'de türetilmiştir] Ayak direme, inat etme.

Teʿâtî (تعاطى) *i.* (Ar. *'aṭv* "almak"tan *te'āṭi*): Alıp verme, karşılıklı alma ve verme.

Teʿayyün (تعيّن) *i.* (Ar. *'ayn* "göz, pınar; kendi; âşikar"dan *te'ayyun*): Meydana çıkma ya da itibar kazanma ya da ***tasavvuf.*** Allah'ın kudretinin zuhur ve tecellî yoluyle belirmesi, Hakk'ın zâtında var olanların ortaya çıkıp zâhir olması.

Teʿayyüş (تعيّش) *i.* (Ar. *'ayş* "yaşamak"tan *te'ayyuş*): Yaşama, geçinme, maişet.

Tebahhur (تبخّر) *i.* (Ar. *buḫār* "buhar"dan *tebaḫḫur*): Buharlaşma, ısı etkisiyle buhar durumuna gelme.

Tebâʿüd (تباعد) *i.* (Ar. *bu'd* "uzak olmak, uzaklaştırmak"tan *tebā'ud*): Uzak düşme, ayrılma.

Teberrüken (تبرّكاً) *zf.* (Ar. *teberruk*'un tenvinli şekli *teberruken*): Uğur sayarak, îtibar ederek.

Tecârib (تجارب) *i.* (Ar. *tecribe* "tecrübe"nin çoğul şekli *tecārib*): Tecrübeler, denemeler, deneyler.

Tecerrüd (تجرّد) *i.* (Ar. *cerd* "soymak, sıyırmak"tan *tecerrud*): Uzaklaşma ya da

tasavvuf. Dünyâya âit her şeyden vazgeçip Allah'a yönelme.

Tecvîz (تجويز) *i.* (Ar. *cevāz* "müsâmaha görmek, câiz olmak"tan *tecviz*): Yapılmasına râzı olma, uygun görme, izin verme.

Tecvîz (تجويز) *i.* (Ar. *cevāz* "müsâmaha görmek, câiz olmak"tan *tecviz*): Yapılmasına râzı olma, uygun görme, izin verme.

Tedâfüʿ (تدافع) *i.* (Ar. *def'* "itmek, uzaklaştırmak, korumak"tan *tedāfuʿ*): Birbirini defetmek için itişme, kakışma ya da savunma, kendini koruma.

Tedâfüʿî (تدافعى) *sıf.* (Ar. *tedāfuʿ* "savunmak" ve nispet eki *-i* ile *tedāfuʿi*): Savunma, kendini koruma ile ilgili.

Tedâhül (تداخل) *i.* (Ar. *duḫūl* "girmek"ten *tedāḫul*): Birbirine girme, iç içe girme.

Tedkîkât (تدقيقات) *i.* (Ar. *tedḳiḳ* ve çoğul eki *-āt* ile *tedḳiḳāt*): Tetkikler, incelemeler.

Tedmîr (تدمير) *i.* (Ar. *demār* "helâk olmak"tan *tedmir*): Yok etme, mahvetme, helâk etme.

Tedrîcen (تدريجاً) *zf.* (Ar. *tedric*'in tenvinli şekli *tedricen*): Yavaş yavaş.

Tefâhür (تفاخر) *i.* (Ar. *faḫr* "övünmek"ten *tefāḫur*): Övünme.

Tefakkuh (تفقّه) *i.* (Ar. *feḳāhet* "fakih olmak"tan *tefaḳḳuh*): Fıkıhta bilgi sâhibi olma, fıkıh öğrenme.

Tegaddî (تغدّى) *i.* (Ar. *ġadā'* "kahvaltı yapmak"tan *teġaddi*): Beslenme.

Tegâfül (تغافل) *i.* (Ar. *ġaflet* "ihmal etmek, terketmek"ten *teġāful*): Anlamazlıktan, bilmezlikten gelme, bilmiyor görünme, kendini gāfil gösterme.

Tehaddüs (تحدّث) *i.* (Ar. *ḥudūs* "yok iken var olmak, yeni olmak"tan *teḥaddüs*): Sonradan ortaya çıkma, meydana gelme, zuhur etme.

Tehâşî (تخاشى – تخاشا) *i.* (Ar. *ḫaşyet* "korkmak"tan *t eḥāşi* > *teḥāşā*): Korkma, sakınma, çekinme.

Tehâyâ (تحايا) *i.* (Ar. *taḥiyye*'nin çoğul şekli *teḥāyā*): Tahiyeler, hayır duâlar.

Tehayyuz (تحيّز) *i.* (Ar. *ḥayyiz* "yer, alan"dan *teḥayyuz*): Yer tutma, önemli bir yeri olma, hürmete nâil olma.

Teheccî (تهجّى) *i.* (Ar. *hicā'*'dan *tehecci*): Heceleme.

Tehvîn (تهوين) *i.* (Ar. *hevn* "kolay ve yumuşak olmak"tan *tehvin*): Kolaylaştırma, ehvenleştirme, hafifletme.

Tekaddes (تقدّس) *i.* (Ar. *ḳuds* > *tekaddus* "Allah noksan ve ayıptan berî olmak"tan *tekaddese* – *tekaddes*): "Mübârek ve yüce olsun" anlamında olup daha çok ***Hak Taalâ ve takaddes*** sözünde geçer.

Tekâmül (تكامل) *i.* (Ar. *kemāl* "tam olmak"tan *tekāmul*): Olgunlaşma, olgunluk ya da zaman içinde meydana gelen gelişme, gelişim, evrim.

Tekarrur (تقرّر) *i.* (Ar. *ḳarār* "bir yerde sâbit olmak, yerleşmek"ten *teḳarrur*): Bir yerde yerleşme, karar kılma.

Tekâsüf (تكاثف) *i.* (Ar. *kesāfet* "sık ve çok olmak"tan *tekāsuf*): Bir araya toplanıp sıklaşma, koyulaşma, yoğunlaşma.

Tekayyud (تقيّد) *i.* (Ar. *ḳayd* "bağlamak"tan *teḳayyud*): Bağlanma, bağlı olma, kayıtlanma, mukayyet olma ya da çalışma, çabalama.

Tekâzâ (تقاضا) *i.* (Ar. *ḳażā'* "borcunu ödemek, beyan etmek, emretmek"ten *teḳāżi* "alacağını istemek" > Fars. *teḳāżā*): Serzeniş, azarlama, başa kakma ya da zorlayarak isteme, talep, istek, arzu.

Tekrîmat (تكريمات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Saygı göstermeler, yüceltmeler.

Telebbüs (تلبّس) *i.* (Ar. *lebs* "elbise giymek"ten *telebbus*): Giyme, giyinme.

Telezzüz (تلذّذ) *i.* (Ar. *leẕẕ* "bir şeyi tatlı bulmak"tan *teleẕẕuẕ*): Zevk alma, hoşlanma, hazzetme.

Telezzüzat (تلذّذات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Hoşlanmalar, zevk almalar.

Telkîb
(تلقيب) *i.* (Ar. *laḳab*'dan *telḳib*): Lakap takma, lakaplandırma.

Telmîh (تلميح) *i.* (Ar. *lemḥ* "bir şeye gizlice bakmak"tan *telmiḥ*): Kastedilen bir şeyi açık olarak değil söz arasında îmâ yoluyle söyleme.

Temâşâ
(تماشا) *i.* (Ar. *meşy* "yürümek"ten *temāşi* "bi rlikte gitmek" > Fars. *temāşā*): Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.

Temdîd (تمديد) *i.* (Ar. *medd* "yaymak, uzatmak"tan *temdid*): Uzatma, uzatılma, sürdürme, sürdürülme.

Temekkün (تمكّن) *i.* (Ar. *mekānet* "bir yeri, bir îtibârı bulunmak"tan *temekkun*): [Aşağıdaki anlamı Türkçe'de kazanmıştır] Yerleşme, mekân tutma.

Temessük (تمسّك) *i.* (Ar. *mesk* "sıkı tutmak"tan *temessuk*): Tutunma, yapışıp sıkı tutma.

Tenâkus (تناقص) *i.* (Ar. *naḳṣ* "noksan olmak"tan *tenāḳuṣ*): Azalma, eksilme.

Tenassur
(تنصّر) *i.* (Ar. *naṣrāni* "hıristiyan"dan *tenaṣṣur*): Hıristiyan dînine girme, hıristiyan olma.

Tenâvül (تناول) *i.* (Ar. *nevl* "elde etmek"ten *tenāvul*): Yeme içme.

Tenfîr (تنفير) *i.* (Ar. *nefr* "tiksinmek, nefret etmek"ten *tenfir*): İğrendirme, tiksindirme, nefret ettirme.

Tenvîʿ
(تنويع) *i.* (Ar. *nevʿ* "tür"den *tenvîʿ*): Türlere, nevilere ayırma.

Terahhum (ترحّم) *i.* (Ar. *raḥmet* "merhamet etmek"ten *teraḥḥum*): Acıma, merhamet etme.

Terakkiyât (ترقّيات) *i.* (Ar. *teraḳḳi*'nın çoğul eki -*āt* almış şekli *teraḳḳiyāt*): Terakkîler, ilerlemeler, gelişmeler.

Terâküm (تراكم) *i.* (Ar. *rekm* "biriktirip yığmak"tan *terākum*): Yığılma, birikme, toplanma.

Tercüme-i hâl
[*l* ince] (ترجمه♦حال) *i.* (Ar. *terceme* > *tercüme* ve *ḥāl* ile *tercüme-i hāl*): Bir kimsenin hayâtını ve eserlerini anlatan yazı veya eser, öz geçmiş, yaşam öyküsü, hal tercümesi, biyografi.

Teressübât (ترسّبات) *i.* (Ar. *teressub* ve çoğul eki -*āt* ile *teressubāt*): Tortulanmalar ya da tortular.

Tereşşuh
(ترشّح) *i.* (Ar. *reşḥ* "sızmak"tan *tereşşuḥ*): Sızma, sızıntı yapma, ufak damlalar hâlinde çıkma, terleme ya da ***mec.*** Dışarı vurup varlığını belli etme.

Terkîn (ترقين) *i.* (Ar. *raḳn* "yazmak, noktalamak"tan *terḳin*): Yazılı bir şeyi silme, çizme.

Tersîm (ترسيم) *i.* (Ar. *resm* "çizmek, resmini yapmak"tan *tersim*): Resmini yapma, şeklini çıkarma, çizme.

Teseyyüb (تسيّب) *i.* (Ar. *seyb* "başıboş olmak"tan *teseyyub*) [Türkçe'de türetilmiştir]: İhmalkârlık, kayıtsızlık.

Teshîl (تسهيل) *i.* (Ar. *suhūle**t*** "kolay olmak"tan *teshil*): Kolaylaştırma.

Teshîlât (تسهيلات) *i.* (Ar. çoğul eki -*āt* ile): Kolaylıklar.

Teshîr (تسخير) *i.* (Ar. *suḫriyy* "zorla yaptırmak"tan *tesḫir*): Ele geçirme, emri altına alma, kendine tâbi kılma, zaptetme.

Teskîn (تسكين) *i.* (Ar. *sukūn* "sâkin olmak"tan *teskin*): Yatıştırma, sükûnete erdirme.

Teşeffî (تشفّى) *i.* (Ar. *şifā'*'dan *teşeffî*): Şifâ bulma, iyi olma.

Teşettüt (تشتّت) *i.* (Ar. *şetāt* "dağılmak"tan *teşettut*): Birçok kısma ayrılma, çatallaşma, dağılma.

Teşmîr (تشمير) *i.* (Ar. *şemr* "çekip büzmek, sıvamak"tan *teşmir*): Sıvama, sıvanma ya da büyük bir gayretle teşebbüs etme.

Tetebbuʿ (تتبّع) *i.* (Ar. *teba'* "ardından yürümek"ten *tetebbu'*): Etraflıca inceleyip araştırma.

Tetebbuʿat (تتبّعات) *i.* (Ar. *tetebbu'* ve çoğul eki -*āt* ile *tetebbu'āt*): İncelemeler, araştırmalar, tetkikler.

Tetevvüc (تتوّج) *i.* (Ar. *tāc*'dan *tetevvuc*): Taç giyme.

Tetvîc (تتويج) *i.* (Ar. *tāc*'dan *tetvic*): Taç giydirme ya da taçlandırma, yüceltme.

Tev'em (توأم) *sıf.* (Ar. *tev'em*): İkiz ya da ***i***. Eş.

Tevakkî (توقّى) *i.* (Ar. *viḳāye* "korumak"tan *tevaḳḳi*): Çekinme, sakınma.

Tevakkuf (توقّف) *i.* (Ar. *vuḳūf* "ayakta durmak"tan *tevaḳḳuf*) **etmek:** Beklemek, durmak ya da olması başka bir şeye bağlı bulunmak.

Tevâlî (توالى) *i.* (Ar. *vely* "tâkip etmek"ten *tevāli*): Arkası kesilmeden devam etme, birbiri ardından gelme.

Tevârüd (توارد) *i.* (Ar. *vurūd* "gelmek"ten *tevārud*): Birbiri ardınca gelme.

Tevârüs (توارث) *i.* (Ar. *verāse**t*** "vâris olmak"tan *tevārus*): Mîrâsa konma.

Tevâzun (توازن) *i.* (Ar. *vezn* "tartmak"tan *tevāzun*): T artıda, ağırlıkta denk olma, birbirine denk olma, denklik.

Tevcîh (توجيه) *i.* (Ar. *vech* "yüz; taraf, cihet"ten *tevcih*): Çevirme, yöneltme ya da bir kimseye bakma ya da ***edeb.*** Bir sözün hem övme hem yerme anlamı verebilecek şekilde kullanılması.

Tevdîʿ (توديع) *i.* (Ar. *ved'* "emânet olarak bırakmak; vedâlaşmak"tan *tevdi'*): Teslim etme, emânet etme.

Tevessüʿ (توسّع) *i.* (Ar. *se'a* "geniş olmak"tan *tevessu'*): Genişleme, yayılma.

Tevessül (توسّل) *i.* (Ar. *vesile* "iyi amel işleyerek yaklaşmak"tan *tevessul*): Sarılma, baş vurma ya da bir şeyi vesîle kılma, aracı kabul etme.

Tevhîn (توهين) *i.* (Ar. *vehn* "zayıf ve gevşek olmak"tan *tevhin*): Zayıf düşürme, zayıflatma.

Tevkîr (توقير) *i.* (Ar. *veḳār* "ağır başlı olmak"tan *tevḳir*): Karşısındakini yüksek tutma, ululama.

Tevkît (توقيت) *i.* (Ar. *vaḳt* "vakit"ten *tevḳit*): Zamâ nını belirleme, zamânı belirlenme, belli bir zaman tâyin etme.

Tevlîd (توليد) *i.* (Ar. *vilādet* "doğmak"tan *tevlid*):

Doğurma ya da ***mec.*** Meydana getirme, sebep olma.

Tevsî‘ (توسيع) *i.* (Ar. *ves‘ – se‘a* “geniş olmak”tan *tevsi‘*): Genişletme, genişletilme, yayma.

Tevsîk (توثيق) *i.* (Ar. *vesāḳa – vusūḳ* “kuvvetli ve sağlam olmak”tan *tevsiḳ*): Sağlamlaştırma ya da bir şeyin doğruluğunu belge ile ispat etme, belgeleme.

Tevsîm (توسيم) *i.* (Ar. *vesm* “dağlamak, işâretlemek”ten *tevsim*): İşâret koyma, işâretleme ya da isim koyma, adlandırma [Bu anlamı Türkçe’de kazanmıştır].

Teyakkun (تيقّن) *i.* (Ar. *yaḳin* “gerçekten bilmek”ten *teyaḳḳun*): Şüpheye yer bırakmayacak şekilde bilme, yakîn hâsıl etme.

Teyemmünen (تيمّناً) zf. (teyemmün’ün tenvinli şekli): Uğur sayarak.

Teyessür (تيسّر) *i.* (Ar. *yusr* “kolay olmak”tan *teyessur*): Kolay olma, kolaylaşma.

Tezâyüd (تزايد) *i.* (Ar. *ziyāde* “artmak, çoğalmak”tan *tezāyud*): Artma, çoğalma.

Tezekkür (تذكّر) *i.* (Ar. *ẕikr* “hatırlamak, anmak”tan *teẕekkur*): Hatıra getirme, hatırlama ya da birkaç kişi tarafından bir mesele üzerinde konuşma, müzâkere etme.

Tezeyyün (تزيّن) *i.* (Ar. *zeyn* “süslemek”ten *tezeyyun*): Süslenme.

Tezkâr (تذكار) *i.* (Ar. *teẕkār*): Hatırlama, anma, hatıra getirme.

Tezyîf (تزييف) *i.* (Ar. *zeyf* “kalp para”dan *tezyif*): Aşağılama.

Tibyân (تبيان) *i.* (Ar. *beyān* “açık olmak”tan *tibyān*): Açıkça anlatma, bildirme.

Tuhfe (تحفه) *i.* (Ar. *tuḥfe*): Hediye ya da ***sıf.*** Hoşa giden (güzel şey).

Tûl [*l* ince] (طول) *i.* (Ar. *ṭūl*): Uzunluk, boy.

U

Ubûr (عبور) *i.* (Ar. *‘ubūr*): Bir taraftan öbür tarafa geçme, karşı yakaya geçme, geçiş.

Ukbâ (عقبى) *i.* (Ar. *‘uḳbā*): Öbür dünya, âhiret.

Ukûs (عكوس) *i.* (Ar. *‘aks*’in çoğul şekli *‘ukūs*): Akisler, yankılar.

Ulüv (علوّ) *i.* (Ar. *‘ulüvv*): Ululuk, büyüklük, yücelik.

Umk (عمق) *i.* (Ar. *‘umḳ*): Derinlik.

Ummân (عمّان) *i.* (Ar. *‘ummān*): Çok büyük engin deniz, okyanus.

Urûc (عروج) *i.* (Ar. *‘urūc*): Yukarı çıkma, yükselme ya da Hz. Îsâ’nın göğe yükselmesi.

Urûk (عروق) *i.* (Ar. *‘irḳ*’ın çoğul şekli *‘urūḳ*): Irklar ya da damarlar.

Urvet-i [(عروه) *i.* (Ar. *‘urve*) Kova, testi vb. şeylerin kulpu.] **vüskā – Urvetü’l-vüskā:** Sağlam kulp, tutacak yer ya da ***mec.*** İslâmiyet, Müslümanlık.

Ü

Übüvvet (ابوّت) *i.* (Ar. *eb* “baba”dan *ubuvvet*): Babalık.

Üftâde (افتاده – فتاده) *sıf.* (Fars. *uftāden* “düşmek”ten *uftāde* > *futāde*): Düşmüş ya da düşkün, bîçâre.

Ülfet (الفت) *i.* (Ar. *ulfet*): Alışma, kaynaşma ya da dostluk, muhabbet.

Ünsiyet (انسيّت) *i.* (Ar. *uns* “alışma, alışkanlık”tan yapma mastar eki -

iyyet ile *unsiyyet*) [Türkçe'de türetilmiştir]: Yakınlık, ahbaplık, ülfet, üns.

Üstüvâne
(استوانه) *i.* (Fars. *sutūn* > *ustūn*'un Arapçalaşmış şekli *usṭūvāne* > *üstüvāne*): Sütun, direk.

V

Vâbeste (وابسته) *sıf.* (Fars. *vā* "geride, arkada" ve *beste* "bağlanmış" ile *vā-beste*): -e bağlı, ancak … olursa olabilir.

Vâfî (وافى) *sıf.* (Ar. *vufî* "yeterli ve çok olmak" ve *vefā'* "sözünü yerine getirmek"ten *vāfi*): Yeter, kâfi ya da ***sıf. ve i.*** Sözünde duran, ahdine vefâ eden (kimse).

Vâhime
(واهمه) *i.* (Ar. *vāhim*'den *vāhime*): Kuruntu.

Vaktâ ki (وقتاكه) *bağl.* (Ar. *vaḳt,* Fars. -*ā* eki ve *ki* bağlacıyle *vaḳtā ki*): Ne vakit ki, –diği zaman.

Vâreste
(وارسته) *sıf.* (Fars. *vāreste*): Kurtulmuş, halâs olmuş.

Vâride:
(وارده) *i.* (Ar. *vārid* "gelen"den *vāride*): Fikir, düşünce.

Varta (ورطه) *i.* (Ar. *varṭa*): Uçurum, çukur ya da ***teşmil.*** Tehlikeli durum.

Vassâf
(وصّاف) *i.* (Ar. *vaṣf* "nitelemek"ten *vaṣṣāf*): Niteliklerini, vasıflarını, özelliklerini sayarak anlatan kimse.

Vazîʿ (وضيع) *sıf.* (Ar. *vaż'* "zelil kılmak"tan *vaż'i*): Alçak, bayağı, denî.

Vedîʿa (وديعه) *i.* (Ar. *vedi'* "emânet bırakılan şey"den *vedi'a*): Mülkiyeti sâhibinde kalmak şartıyle saklanmak, korunmak üzere bırakılan şey, emânet.

Vehle (وهله) *i.* (Ar. *vehle*): Bir işin ilk ânı, ilk başlangıç zamânı, ilk an.

Vehle-i ûlâda: İlk anda, ilk bakışta.

Vehn (وهن) *i.* (Ar. *vehn*): Zaaf, zayıflık, çöküntü.

Veraʿ (ورع) *i.* (Ar. *vera'*): Allah'tan korkup haramdan, günahtan, kötülüklerden sakınma, dînî buyrukları titizlikle yerine getirme, takvâ.

Verîd
(وريد) *i.* (Ar. *vurūd* "gelmek"ten *verid*): Da mar, toplardamar.

Vesâ'il (وسائل) *i.* (Ar. *vesile*'nin çoğul şekli *vesā'il*): Vesîleler.

Vesâtet (وساطت) *i.* (Ar. *vesāṭat*): Araya girme, vâsıta olma, aracılık etme.

Vezân
(وزان) *sıf.* (Fars. *veziden* "esmek"ten *vezān*) : Esen, esici.

Vikâye (وقايه) *i.* (Ar. *viḳāye*): Koruma, gözetme.

Vucûbî (وجوبى) *sıf.* (Ar. *vucūb* ve nispet eki -*i* ile *vucūbi*): Gereklilikle ilgili.

Vürûd (ورود) *i.* (Ar. *vurūd*): Gelme, erişme, ulaşma, varma.

Vüsʿat (وسعت) *i.* (Ar. *vus'at*): Genişlik, bolluk.

Vüsûk (وثوق) *i.* (Ar. *vusūḳ*) İnanma, güvenme, îtimat etme.

Y

Yâbis
(يابس) *sıf.* (Ar. *yebs* "kurumak"tan *yābis*): K uru, rutubetsiz.

Z

Zâ'ik
(ذائق) *sıf.* (Ar. *ẕevḳ* "tatmak"tan *ẕā'iḳ*): Tada n, lezzet alan.

Zâ'il (زائل) *sıf.* (Ar. *zevl – zevāl* "helâk olmak"tan *zā'il*): Devamlı ve kalıcı

olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

Zâcir (زاجر) *sıf.* (Ar. *zecr* "menetmek, yasaklamak"tan *zācir*): Meneden, yasaklayan.

Zâhib (ذاهب) *sıf. ve i.* (Ar. *ẕehāb* "gitmek; kabul etmek"ten *ẕāhib*): Giden, gidici ya da bir düşünceye, bir zanna inanan, uyan, kapılan (kimse).

Zahîre (ذخيره) *i.* (Ar. *ẕaḫr* "saklamak"tan *ẕaḫire*): Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan hubûbat, erzak.

Zahm-dar (-har, -hurde, -nâk, -zede) (زحم –زخمناك – زخمزده –خورده –زخمخوار زخمدار) *birl. sıf.* (Fars. *dār* "sâhip ve mâlik olan", *ḫār* "yiyen", *ḫūrde* "yemiş", *-nāk* eki ve *zede* "tutulmuş, uğramış" ile): Yaralı, mecruh.

Zâtî (ذاتى) sıf. (Ar. ẕāt ve nispet eki -i ile ẕāti): Kişiye has, zâta âit.

Zâtiyye (ذاتيّه) *sıf.* Zâtî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Zebân (زبان) *i.* (Fars. *zebān*): Dil ya da lisan, konuşma.

Zecrî (زجرى) *sıf.* (Ar. *zecr* ve nispet eki *-i* ile *zecri*): Zorlayıcı, zorlayan.

Zecriyye (زجريّه) *sıf.* Zecrî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

Zehâb (ذهاب) *i.* (Ar. *ẕehāb*): Gitme, gidiş ya da bir fikir veya düşünceye uyma, sâhip olma; sanma, öyle zannetme, zan.

Zekâvet (ذكاوت) *i.* (Ar. *ẕekā*'dan *ẕekāvet*) [Türkçe'de türetilmiştir]: Çabuk anlama ve kavrama yeteneği, zekâ.

Zelâzil (زلازل) *i.* (Ar. *zelzele*'nin çoğul şekli *zelāzil*): Yer sarsıntıları, depremler, zelzeleler.

Zemîme (ذميمه) *i.* (Ar. *ẕemim* "yerilmiş, kötülenmiş"ten *ẕemime*): Zemmedilecek nitelikte olan kötü davranış, kötü hal.

Zerʿ (زرع) *i.* (Ar. *zerʿ*): Tohum ekme ya da yeşermiş ekin.

Zevî (ذوى) *i.* (Ar. *ẕū* "sâhip"in çoğul mecrur şekli *ẕevi*): Sâhipler [Bu anlamla birleşik kelimeler yapar].

Zevi'l-ihtiram: Saygı değer kimseler.

Zılâl (ظلال) *i.* (Ar. *ẓill*'ın çoğul şekli *ẓilāl*): Gölgeler.

Zıyâʿ (ضياع) *i.* (Ar. *żayāʿ*): Kaybolma, yok olma, kayıp, yitim.

Zîrûh (ذى روح) *sıf.* (Ar. *ẕi* "sâhip" ve *rūḥ* "can" ile *ẕi-rūḥ*): Canlı.

Zîver (زيور) *i.* (Fars. *ziver*): Süs.

Zuʿ**m** (زعم) *i.* (Ar. *zuʿm*): Zan, bâtıl zan, boş inanç.

Zühre (زهره) *i.* (Ar. *zuhre*): Utârit'ten sonra güneşe en yakın gezegen, Çulpan, Venüs [Kütlesi dünyâmıza yakın olan ve yörüngesi üzerinde 225 günde dolanan bu gezegen güneş ışınlarını tamâmen aksettirecek beyazlıkta olduğu için çok parlak olup güneş çevresindeki yerine göre bâzan güneş doğmadan önce, bâzan güneş battıktan sonra gözle görülebilir; bu sebeple halk arasında Çoban yıldızı, Akşam yıldızı, Sabah yıldızı isimlerini alır].

DİZİN

A

Âbâr-ı nâfûriyye, 161, 163, 164, 220

Agustin, 90

Ahmed Hüsâmeddîn, 48, 68, 74, 85, 86, 88, 103, 111, 123, 124, 142, 161, 162, 197, 201, 220

Arâzî-i mâ'iyye, 161

ʿAsker, 123, 133, 136

B

Bahr-i mescûr, 44, 215

Basar, 80, 94, 187, 222, 224, 239

Bâtınu'r-ridâ', 190

Beytullâh, 117

Bezzâz, 247

Bi'r-i nâfûriyye, 163, 220

Bursalı Mehmed Tâhir, 22, 23, 68, 85, 98

Celvetiyye, 99

Cerîde 2, 48, 304

Cevdet Paşa, 97

Çin Vâʿizi Seyyid Tâhir, 43, 141, 159, 197, 213

D

Dâvûd, 106, 137

E

Ebû Hureyre, 106

Ebû Naʿîm, 247

Edvâr-ı ʿÂlem - Meʿâz-ı Cismânî, vi, 12, 28, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 63, 64, 68, 72, 74, 85, 111, 123, 124, 141, 142, 162, 201, 215, 219, 220

el-Mirsâd, ii, iv, 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 21, 22, 24, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 304

Ervâh, 129, 144, 174, 175, 191, 192

F

Fasıl, 36, 37, 38, 40, 41, 44, 45, 80, 83, 88, 111, 112, 115, 127, 142, 144, 152, 154, 155, 156, 157, 168, 169, 221, 226, 227, 247

Fâtımatü’z-Zehrâ, 45, 149, 155, 169, 170, 171, 233, 247
Fil Vakʿası, 117

H

Hâdî Çelebi, 100
Havâ-yı nesîmî, 161, 163, 288
Hizbü’n-necât, vi, 22, 29, 44, 215, 228
Hüsâmeddîn, 69, 70, 150, 217

İ

İhlâs ve Murâkabe, vi, 30, 41, 42, 43, 44, 161, 179, 185, 197, 208, 215, 229
ʿİlim, 48, 50, 52, 64, 65, 72, 73, 80, 81, 83, 86, 90, 92, 93, 94, 109, 111, 115, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 144, 150, 168, 177, 181, 182, 187, 199, 209, 210, 211, 223, 230, 231, 239, 240
İrâde, 75, 94, 107, 174, 204, 237, 276
İrhâsât, 58, 95, 96, 97, 117

K

Kâbilü’l-hulûl, 163
Kelâm, 58, 65, 72, 94, 95, 102, 111, 124, 186, 187, 190, 195, 210, 230
Kudret, 72, 77, 80, 81, 86, 92, 94, 125, 140, 141, 143, 144, 153, 156, 160, 178, 180, 196, 199, 200, 203, 206, 207, 214, 218, 226, 232, 239, 248, 250, 264
Kur’ân, 4, 24, 28, 37, 58, 63, 64, 65, 72, 73, 93, 94, 95, 149, 152, 180, 188, 193, 199, 204, 210, 211, 236, 244, 272, 304
Kus bin Sâʿide el-İyâdî, 97

L

Lemʿatü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk, vi, 18, 32, 38, 103, 104, 233
Mehmed ʿİsmetullâh, 48, 49, 66, 67, 84, 139, 140, 157, 160, 177, 178, 195, 196, 213, 214, 231, 232, 249, 250
Menâru’l-Muhakkemât ve Menâtiku’l-Müteşâbihât, vii, 32, 37, 85, 93
Menârü’l-Muhakkemât Menâtıku’l Müteşâbihât, 68
Mevâdd-ı Mahsûsa, 49, 67, 102, 122, 140, 160, 178, 196, 214, 232, 250
mevâkıʿu’n-nücûm, 93
Mevâlîd-i Ehl-i Beyt, iv, 15, 16, 17, 33, 38, 40, 41, 45, 58, 68, 85, 96, 103, 117, 141, 146, 149, 161, 165, 167, 233, 247, 304
Mevâlîd-i Ehl-i Beytü’n-Nübüvve, vii, 32, 35, 37, 45, 54, 95, 245
Mevlânâ eş-Şeyh İsmâʿîl Hakkı el-Celvetî, 37, 68, 85, 98
Miʿrâc, 45, 233, 234, 235, 241, 242, 243, 244
Mirsâd, 38, 54, 107, 108
Muhammediyye, 40, 53, 55, 100, 151, 152, 185, 186, 195, 198, 209
Murâkabe, 173, 174, 176, 185, 186, 189, 191, 194, 280
Murâkabetü’s-sübût fi’l-vücûd, 31, 42, 173, 176, 189
Mücerred, 48, 102, 120, 136, 181
Münâcât, 70
Münderecât, 68, 85, 103, 123, 141, 161, 179, 197, 215, 232, 233
Müslim, 106
Müvellidü’l-humûza, 204, 207, 222, 224
Müvellidü’l-mâ’, 222, 224

N

Nasrânî, 89
Nasrâniyye, 88
Naʿt-ı Şerîf, 69

R

Rafızî, 171
Recep Paşa, 18, 37, 86
Rubûbiyet, 40, 107, 131, 142

S

Sâffât, 34, 37, 91, 92
Semʿ, 56, 80, 94, 153, 187, 222, 235, 239
Semerâtü't-Tûbâ min Ağsâni Âl-i ʿAbâ, 32, 35, 54, 95
Silsile-nâme-i Celvetî, 99

Ş

Şerâʿit-i İştirâ, 49, 67, 102, 122, 140, 160, 178, 196, 214, 232, 250
Şibh-i hak, 183

T

Taberânî, 152, 172, 247
Tâliyât, 92
Tarassud, 38, 105, 107, 108, 109
Tekvîn, 79, 94, 105, 150, 171, 175, 190, 235
Terakkiyât, 46, 50, 65, 70, 93, 96, 188
Tesettür, 24, 40, 141, 158, 159
Tuhfe-i Halîliyye, 101

U

ʿUkûsetu'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût, vii, 34, 37, 85, 91
ʿUkûsetü'l-Ceberût ʿalâ Sahîfeti'l-Melekût, 68

V

Vücûd-ı gıdâ'î, 197
Vücûd-ı nesîmî, 43, 197
Vücûd-ı ʿunsurî, 197

Y

Yûnân, 89

Z

Zâcirât, 92
Zâhiru'r-ridâ', 190
Zirâʿat, 105, 111, 145, 164, 205, 206

KAYNAKÇA

Akkuş, Mehmet, Yılmaz, Ali: **Osmânzâde Hüseyin Vassâf - Sefîne-i Evliyâ**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, C. 2.

Akpınar, Ömer Faruk: **Şems-i Tebrîzî'nin Makâlat'ında Hadis Kullanımı**, Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, Y. 6, 2021, s. 83-110.

Akün, Ömer Faruk: **"Bursalı Mehmed Tâhir"**, DİA, C. VI, İstanbul, TDV Yayınları, 1992.

Alkan, Harun: **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yüksek Lisans Tezi, Çorum 2015.

Alptekin, Turan: **Seyyid Ahmed Hüsameddin Eserleri ve Nakşibendi Öğretinin Kökleri**, Demos Yayınları, İstanbul, 2007.

Aydın, İbrahim Hakkı: **Kenz-i Mahfî**, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 25, 2022, Ankara.

Damar, Ali Rıza: **Ahmed Hüsâmeddin ve Makâsidü's-Sâlikîn Adlı Eserin Transkripsiyonu**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Şanlıurfa 1998.

Demir, Kenan: **"Osmanlı'da Dergiciliğin Doğuşu ve Gelişimi 1849-1923"**, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2016, s. 71-112.

Dereköy, Fevzi Sefa: **Vakayi-i Tıbbiye Dergisinin 1884/100, 1897/24, 1897/5, 1897/12 ve 1897/13 Sayılarının Değerlendirilmesi** (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale OnSekiz Mart Üniversitesi SBE, Çanakkale, 2016.

Ebüzziya, Ziyad: **"Cerîde-i Havâdis"**, DİA, C. VII, Ankara, TDV Yayınları, 2003.

el-Mirsâd: https://katalog.idp.org.tr/dergiler/34/el-mirsad

Güz, Nurettin: **Osmanlı Basını**, Selçuk İletişim Dergisi, C. 1, 2000, s. 40-57.

Hadisler: https://www.hadisveritabani.info/

Haykır, Handan: **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Yerel Basını**, İstanbul, Aktif Yayınevi, 2022.

Hüsameddin, Ahmed: **Mevâlîd-i Ehl-i Beyt**, yay.haz. Seyyid Ali Rıza, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, Şehzadebaşı, 1339-1341.

İnuğur, M. Nuri: **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1982.

Kahraman, Alim: **"Matbuat (Türk Edebiyatı)"**, DİA, C. XXVIII, Ankara, TDV Yayınları, 2003.

Kara, İsmail: **İslam Siyasi Düşüncesinde Değişme ve Süreklilik / Hilafet Risaleleri**, II. Meşrutiyet Devri, 3. Kitap 4. Cilt, İstanbul, 2004.

Kavas, Ahmet: **"Tunus: Osmanlı Dönemi"**, DİA, C. 41, İstanbul, TDV Yayınları, 2012.

Koloğlu, Orhan: **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, İstanbul, Pozitif Yayınları, 2006.

Kur'ân-ı Kerîm: https://kuran.diyanet.gov.tr/

Kutluca, Zeynep Şeyma: **Ahmed Hüsâmeddin Dağıstanî'nin Zübdetü'l-Merâtib İsimli Eseri (İnceleme ve Metin)**, İstanbul, 2010.

Öcalan, Hasan Basri: **Bursa'nın Tarihi Mahalleleri – Gökdere'den Pınarbaşı'na Dergahlar**, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Öztürk, Kazım: **Edvâr-ı Âlem'den Parçalar**, Bürhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul, 1953.

Öztürk, M. Kazım: **İslam Felsefesine Işık Veren Seyyidler**, Yenigün Matbaası, Ankara, 1969.

Öztürk, M. Kazım: **Seyyid Ahmet Hüsameddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri**, İzmir, 1996.

Süslü, Zahir: **Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üni versitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Edirne 2011.

Tatcı, Mustafa, Alınır, Burak: **Bursalı Mehmed Tahir Bey Menâkıb-ı Şeyh Seyyid Hâce Muhammed Nûru'l-Arabî**, Beyân-ı Melâmet ve Ahvâl-i Melâmiyye, H Yayınları, İstanbul, 2014.

Tomakin, Ahmet Yasin: **Bursalı Mehmed Tahir: Hayatı, Eserleri ve Bibliyografya Üzerine Düşünceleri**, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl 8, C. VIII, 2017/2, s. 101-118.

Topuz, Hıfzı: **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2003.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler, İstanbul, Dergah Yayınları, 1977, C. 2.

Türkiye'de Dergiler-Ansiklopediler (1849-1984), İstanbul, Gelişim Yayınları, 1984.

Yıldız, Esra: **Dağıstan'dan Çin'e Uzanan İlim Yolculuğu: Çin Vaizi Dağıstanlı Seyyid Mehmet Tahir Efendi (Hayatı, Eserleri ve İstiklal Mahkemesinde Yargılanma Süreci)**, Apjir, C. 5, 2021, s. 439-460.

EKLER

Ek 1. "İstibdat Dönemi" Olarak Adlandırılan Dönem

"1876 yılından itibaren başlayan ve 1908'e kadar devam eden dönemde siyasi alanda önemli değişiklikler olurken basın organları açısından sansür, sürgün ve cezaları verilmiştir. Sultan Abdülaziz'in indirilmesi konusunda yönetimin üst düzeyinin anlaşması sonrasında 30 Mayıs 1876'da padişah değişir. Öteden beri padişah olmak isteyen V. Murat tahta çıkar, ancak uzun süre kalamaz ve birkaç ay sonra tahttan indirilerek yerine II. Abdülhamit tahta geçer. Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve ölümü ile ilgili tartışmalar hala devam etmektedir. Serasker Hüseyin Avni Paşa, Mithat Paşa, Sadrazam Mütercim Rüştü Paşa ve Şeyhülislam Hayri Efendi'nin ortak kararıyla yapılan saltanattaki değişiklik kimilerine göre bir saray darbesiydi.

Sultan II. Abdülhamit'in tahta geçmeden önce verdiği söz doğrultusunda 23 Aralık 1976 tarihinde Meşrutiyet ilan edildi. Yeni ilan edilen anayasa, idaredeki bir kısım üst yöneticileri kendi aralarında anlaşarak padişahın yönetim üzerindeki ağırlığını azaltmak, şahsi yönetimine karşı bir denge unsuru olarak düşünülmüştü. Başta aydınlar olmak üzere yönetimin üst kademesinde bulunanlara göre yönetimin tek elde toplanması ülkenin ilerlemesini engelleyen bir unsurdu. Buna rağmen bir süre sonra Mithat Paşa Sultan Abdülaziz'in öldürülmesinden/ölümünden sorumlu tutularak Avrupa'ya sürgün edildi. 1877 yılı başında seçimler yapılarak seçilen 80'i müslüman, 50'si gayrimüslim olmak üzere 130 üyeyle Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan açıldı. 19 Mart 1977'de ilk toplantısını yapıp 28 Haziran 1877'ye kadar çalıştıktan sonra seçimler yenilendi. 13 Aralık 1877 ile 14 Şubat 1878 tarihleri arasında üç ay daha çalıştıktan sonra "93 Harbi" olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sebebiyle Sultan II. Abdülhamit tarafından kapatıldı ve bir daha açılmadı.

Birinci Meşrutiyet'le birlikte başlayan meclisli siyasal yapı uzun sürmez. 1876 ile 1908 arası dönemi kısa bir süresi hariç olmak üzere Sultan II. Abdülhamit'in şahsi yönetimi hakimdir. İkinci veliahtlığı sırasında Yeni Osmanlılar Cemiyeti üyeleri ile görüşen Abdülhamit, saray entrikalarına şahit olmuş, amcası Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesiyle birlikte derinden sarsılmıştır. Dönem Osmanlı'nın dışta ve içte fiilen yıkılmayı yaşadığı bir süreyi içerir. 93 Harbi'nde Yeşilköy'e kadar gelen Ruslar, İngiliz ve Fransızların baskısıyla geri çekilmek zorunda kalmışlarsa da savaş Osmanlı'nın artık eski gücünden çok uzaklarda olduğunu göstermiştir. İçerideki hürriyet mücadelesi devletin yıkılmasını çabuklaştırırken, milliyetçilik

akımının gelişmesi milletler mozaiği olan Osmanlı Devleti bünyesindeki azınlıkların bağımsızlık mücadelesini kamçılar. Batılı devletlerin kışkırtması ile özellikle Osmanlı'nın Avrupa'daki topraklarında isyanlar ve tedhiş hareketleri yoğunlaşır. Dışarıdan başta İngiltere olmak üzere dönemin önde gelen devletlerinin baskısı, içerden aydınların hürriyet, azınlıkların bağımsızlık isteklerine rağmen II. Abdülhamit 93 Harbi dışında büyük toprak kaybına uğratmadan devleti 33 yıl boyunca yönetir.

Meclisin tatil edilmesinden sonra yönetimi ele alan II. Abdülhamit tam bir baskı rejimi kurar. Karakteri gereği evhamlı bir kişidir. Yönetimin önde gelen isimlerinin Abdülaziz'i tahttan indirmeleri, Abdülaziz'in hanımlarına yapılanlara şahit olması, şahsına yapılan suikast girişimleri, özellikle bir gazeteci ve din adamı olan Ali Suavi'nin giriştiği saray darbesi ve dışarıdan yapılan baskılar kendisini hastalık derecesine varan bir şüpheciliğe itmiştir. Bunun sonucu olarak büyük bir istihbarat teşkilatı oluşturmuş ve verilen jurnallere göre karar almıştır. Hatıralarında da jurnalciliğin kötü olduğunu belirtir ancak bundan vazgeçmenin mümkün olmadığını iddia eder. Gerekçe olarak da ülkedeki "entrika"nın çokluğunu ileri sürer."[136]

[136] Nurettin Güz, **"Osmanlı Basını"**, Selçuk İletişim Dergisi, C. 1, S. 3, 2000, s. 40-57.

SON NOTLAR

[1] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[2] انی ترکت فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی انشدکم الله فی عترتی اندشکم الله عترتی اندشکم الله فی عترتی

Bu hadis, orijinal metinde sehven yanlış yazılmıştır. Doğrusunu metne, yanlışını buraya aldık. Hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: لَمَّا رَجَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، وَنَزَلَ غَدِيرَ خُمٍّ أَمَرَ بَدَوْحَاتٍ فَقُمِمْنَ ثُمَّ قَالَ: " كَأَنِّي قَدْ دُعِيتُ، فَأَجَبْتُ، **إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمُ الثَّقَلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخِرِ: كِتَابُ اللهِ وَعِتْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي**، فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونِي فِيهِمَا، فَإِنَّهُمَا لَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ " ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ اللهَ مَوْلَايَ، وَأَنَا وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ» ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ فَقَالَ: «مَنْ كُنْتُ وَلِيَّهُ، فَهَذَا وَلِيُّهُ، اللهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ» فَقُلْتُ لِزَيْدٍ: سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: «مَا كَانَ فِي الدَّوْحَاتِ أَحَدٌ إِلَّا رَآهُ بِعَيْنَيْهِ، وَسَمِعَهُ بِأُذُنَيْهِ»

Muhammed bin el-Müsennâ, Yahya bin Hammâd, Ebû Avâne, Süleyman, Habîb bin Ebî Tâbit, Ebû Tufeyl ve Zeyd bin Erkam'dan rivayet edilmiştir: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Veda Haccı'ndan dönerken, Gadîr-i Hum'da konakladığında, büyük bir kalabalığı toplamış ve şöyle demiştir: "Beni çağırdılar ve ben de cevap verdim. Aranızda iki büyük emanet bırakıyorum, birisi diğerinden büyüktür: Allah'ın kitabı ve soyum Ehl-i Beyt'im. Bu ikisine nasıl sahip çıktığınızı gözlemleyin, çünkü ikisi de birbirinden ayrılmayacaktır, ta ki bana havuzda (Kevser havuzunda) kavuşana kadar." Sonra şöyle devam etti: "Şüphesiz Allah benim Rabbimdir ve ben her müminin velisiyim." Sonra Ali'nin elini tutarak: "Kim benim velimse, işte bu Ali onun velisidir. Allah'ım, Ali'yi seveni sev, ona düşmanlık edenin de düşmanı ol."

Zeyd bin Erkam'a sordum: "Bunu Resûlullah'tan (s.a.v.) işittin mi?" O da: "O gün o dağda bulunan hiç kimse, bunu gözleriyle görmedi ve kulaklarıyla duymadı." diye cevap verdi. Nesâî, Sünen-i Kübrâ, Menâkıb 8092, 7/310

[3] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاۤءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖٓ اِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"Hep birlikte **Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın**. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz." (Âl-i İmrân Sûresi 3/103)

[4] "Ey iman edenler! Sabredin. Sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. (Cihat için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz." (Âl-i İmrân Sûresi 3/200)

[5] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَعِنْدَهٗ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا اِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ **وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ**

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da **hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın**." (Enʿâm Sûresi 6/59)

[6] Bu hadisin yazımında, kaynak olarak aldığımız hadisten ufak farklar bulunmaktadır. Hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

أخبرنا أبو محمد عبد الرحمن بن عمر الصفار أبنا أحمد بن محمد بن زياد ثنا محمد بن عبد الله الحضرمي ثنا علي بن بهرام ثنا عبد الملك بن أبي كريمة عن بن جريج عن عطاء عن

جابر قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم :

" المؤمن إلف مألوف ولا خير في من لا يألف و**خير الناس أنفعهم للناس**"

Bize Ebu Muhammed Abdurrahman b. Ömer es-Saffâr, ona Ahmed b. Muhammed b. Ziyâd, ona Muhammed b. Abdullah el-Hadramî, ona Ali b. Behrâm, ona Abdülmelik b. Ebû Kerîme, ona İbn Cüreyc, ona Atâ', ona da Câbir b. Abdillah, Resûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Mü'min başkalarıyla iyi geçinen ve kendisiyle iyi geçinilen kimsedir. Kendisiyle geçinilemeyen kimsede hayır yoktur. **İnsanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olandır.**"

Kuzai, Müsnedü'ş-Şihab, I, 365 (I, 108, No: 129); Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, VI, 58, No: 5787; Beyhakî, Şuabü'l-îmân, X, 115, No: 7252.

[7] "İlim öğrenmeyi beşikten mezara kadar sürdürün." anlamına gelen ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) isnâd edilen bu söze hadis kaynaklarında rastlayamadık. Peygamberimizin buna benzer şöyle bir hadisi vardır:

اطلبوا العلم ولو بالصين؛ فإن طلب العلم فريضة على كل مسلم

Çin'de olsa bile ilmi talep edin. Çünkü ilim öğrenmek her Müslümana farzdır.
Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, Harfu'l-Hemze me'a't-Tâi'l-mühmele 397, 1/154

[8] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[9] "Kim Kur'an'ı kendi görüşüyle tefsir ederse, küfre düşer." şeklinde tercüme edilebilecek olan bu cümleye hadis kaynaklarında rastlayamadık ancak buna en yakın hadis şu olabilir:

حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْوَلِيدِ الْكِنْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُهَيْلُ، أَخُو حَزْمٍ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ

جُنْدُبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ:«**مَنْ قَالَ فِي الْقُرْآنِ بِرَأْيِهِ فَأَصَابَ فَقَدْ أَخْطَأَ**»

Bize Bişr bin Velîd el-Kindî, ona Süheyl, Hızm'ın kardeşi, Ebû İmrân'dan, o da Cündüb'den rivayet etti: Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Kim Kur'an hakkında kendi görüşüyle bir şey söylerse, doğru bile söylese, aslında yanılmıştır.**"

Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, Müsned-i Ebû Ya'la, Cündeb b. Abdullah b. Süfyan 1520, 3/90

[10] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

هُوَ الَّذِی اَنْزَلَ عَلَیْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰیَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَاَمَّا الَّذِینَ فِی قُلُوبِهِمْ زَیْغٌ فَیَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَاْوِیلِهِ وَمَا یَعْلَمُ تَاْوِیلَهُ اِلَّا اللّٰهُ **وَالرَّاسِخُونَ فِی الْعِلْمِ** یَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا یَذَّكَّرُ اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ

“O, sana Kitab'ı indirendir. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihtir. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. **İlimde derinleşmiş olanlar**, "Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır" derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlar.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/7)

[11] “Oysa Allah, onları arkalarından kuşatmıştır. Hayır, o (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir Kur'an'dır.”
(Burûc Sûresi 85/20-21)

[12] “De ki: ‘Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım.’ ” (Nâs Sûresi 114/1-6)

[13] Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
“**De ki**: ‘Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, **insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına** sığınırım.’”
(Nâs Sûresi 114/1-6)

[14] Bu âyetin tamamı şöyledir:
وَاَنَّ اِلٰی رَبِّكَ الْمُنْتَهٰی

“Şüphesiz en son varış Rabbinedir.” (Necm Sûresi 53/42)

[15] Kaynaklarda böyle bir hadis bulunamadı ancak buna en yakın hadis şu olabilir:
قَالَ:"أَيْنَ السَّابِقُونَ الَّذِينَ يَسْتَهْتِرُونَ بِذِكْرِ اللَّهِ؟ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْتَعَ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ، فَلْيُكْثِرْ ذَكَرَ اللَّهِ"

Nerede o önde gidenler, Allah'ın zikriyle meşgul olanlar? Kim cennetin bahçelerinde rahatça gezmek isterse, Allah'ı çokça zikretsin.
Taberani, el-Mu'cemu'l-Kebir, XX, 157

[16] 15 numaralı dipnota bkz.

[17] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ **وَالذَّاكِرِينَ اللّٰهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ** اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظِيمًا

"Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mü'min erkeklerle mü'min kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, **Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar** var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."
(Ahzâb Sûresi, 33/35)

[18] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"**Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır.** Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez." (Enʿâm Sûresi 6/160)

[19] "İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti." (İnsân Sûresi 76/1)

[20] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِى جَوْفِهٖ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓئِ تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَاءَكُمْ اَبْنَاءَكُمْ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ **وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى السَّبِيلَ**

"Allah, hiçbir adamın içine iki kalp koymamıştır. Kendilerine zıhâr yaptığınız eşlerinizi de anneleriniz yapmamıştır. Yine evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız (gibi) kılmamıştır. Bu, sizin ağızlarınızla söylediğiniz (fakat gerçekliği olmayan) sözünüzdür. **Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola iletir**." (Ahzâb Sûresi 33/4)

[21] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, **insanların Melik'ine**, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[22] Belirttiğimiz kaynakta hadis şu şekilde yazılmıştır:

من كان له صبي فليتصابى له

Çocuğu olan kimse, onun yaşına uygun şekilde davranmalıdır.
Suyûtî, el-Cami'u's-Sagîr, hadisin rakamı: 2573, s. 573.

[23] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[24] "Saf bağlayıp duranlara, haykırarak sevk edenlere ve zikri (Allah'ın kelâmını) okuyanlara andolsun ki, sizin ilâhınız gerçekten bir tek ilâhtır." (Sâffât Sûresi 37/1-4)

[25] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[26] "el-Mirsâd: Başka bir şeyin gerçekleşmesi için sebeplerin hazırlanmasıdır. Kul, ibadetle Rabbine yaklaşır; Rab ise rahmetiyle kulunu gözetir. Bu, kulun sırlarından biridir ve bu sır Rabbi ile arasındadır… vb."

[27] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir: وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا وَاَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُ اَنِ **اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ** فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

"Biz onları on iki kabile hâlinde topluluklara ayırdık. (Tîh sahrasında susuzluktan sıkılan) kavmi Mûsâ'dan su istediğinde biz ona, "**Asânı taşa vur**" diye vahyettik. (Vurunca) taştan on iki pınar fışkırdı. Herkes (kendi) su içeceği yeri bildi. Üzerlerine bulutu da gölgelik yaptık ve onlara kudret helvası ve bıldırcın indirdik. "Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin iyi ve temiz olanlarından yiyin" (dedik). Onlar bize zulmetmediler, fakat kendi nefislerine zulmediyorlardı." (Aʿrâf Sûresi 7/160)

[28] "Açgözlü kişi, mahrum kalmış gibidir."

[29] Metinde bulunan hadisteki ilk فى yerine aşağıda verdiğimiz kaynakta إلى yazmaktadır. Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَمِنْهَا مَا أَخْبَرَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ بْنِ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا جَدِّي، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عَمِّهِ الْيَسَعَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَجُلٍ بِالسُّوقِ يَبِيعُ طَعَامًا بِسِعْرٍ هُوَ أَرْخَصُ مِنْ سِعْرِ السُّوقِ، فَقَالَ: «تَبِيعُ فِي سُوقِنَا بِسِعْرٍ هُوَ أَرْخَصُ مِنْ سِعْرِنَا؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «صَبْرًا وَاحْتِسَابًا؟» قَالَ: نَعَمْ قَالَ: «أَبْشِرْ، فَإِنَّ **الْجَالِبَ إِلَى سُوقِنَا، كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ**، وَالْمُحْتَكِرُ فِي سُوقِنَا، كَالْمُلْحِدِ فِي كِتَابِ اللَّهِ»

Bana İsmail bin Muhammed bin Fadl bin Muhammed haber verdi, o da dedesinden, o da İsmail bin Ebi Üveys'ten, o da Muhammed bin Talha'dan, o da Abdulrahman bin Talha'dan, o da Abdurrahman bin Ebu Bekir bin el- Mugire'den, o da amcası Yesa bin el-Mugire'den, şöyle rivayet etti: Resûlullâh (s.a.v.) bir adamın yanından geçti, o adam pazarda, pazardaki fiyatlardan daha ucuz bir fiyata yiyecek satıyordu. Resûlullâh (s.a.v.) ona şöyle dedi: "Bizim pazarımızda, bu fiyatla mı satıyorsun?"'Adam "Evet." dedi. Resûlullâh (s.a.v.) tekrar sordu: "Sabır ve karşılık (niyetle) mi?"'Adam tekrar "Evet." dedi. Bunun üzerine Resûlullâh (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Müjde, çünkü bizim pazarımıza mal getiren, Allah yolunda cihad eden gibidir. Bizim pazarımıza malı stoklayan ise, Allah'ın kitabına karşı bir sapkın gibidir."
Hâkim en-Nisâbûrî, el-Müstedrek, Buyû' 2197, 3/27

[30] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ مِنْهُ **مَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ** وَلٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz, iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin (Teyemmüm edin). **Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez.** Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz." (Mâide Sûresi 5/6)

[31] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir: شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِی اُنْزِلَ فِیهِ الْقُرْاٰنُ هُدًی لِلنَّاسِ وَبَیِّنَاتٍ مِنَ الْهُدٰی وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِیضًا اَوْ عَلٰی سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ اَیَّامٍ اُخَرَ **یُرِیدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیدُ بِكُمُ الْعُسْرَ** وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰی مَا هَدٰیكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. **Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez.** Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir." (Bakara Sûresi 2/185)

[32] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[33] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir: وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِیرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا یَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْیُنٌ لَا یُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا یَسْمَعُونَ بِهَا **اُولٰئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ** اُولٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. **İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar.** İşte bunlar gafillerin ta kendileridir."
(Aʿrâf Sûresi 7/179)

[34] "Şimdi, yüzüstü kapanarak düşe kalka yürüyen mi daha doğru gider, yoksa dosdoğru bir yolda dimdik yürüyen mi?"

(Mülk Sûresi 67/22)

[35] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهٗ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ **وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهٖ مَرْضِيًّا**

"Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. **Rabb'inin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı**."
(Meryem Sûresi 19/55)

[36] (21-23) "**Şüphesiz cehennem, bir gözetleme yeridir**; azgınlar için, içinde çağlar boyu kalacakları bir dönüş yeridir."
(Nebe' Sûresi 78/21)

[37] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[38] (31-34) "**Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir kurtuluş**, bahçeler, üzümler, kendileriyle bir yaşta, göğüsleri çıkmış genç kızlar ve dolu dolu kadehler vardır." (Nebe' Sûresi 78/31)

[39] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[40] Metinde, hemen altındaki ayetin başında verilen bu kısım, kaynağını verdiğimiz hadiste geçen duanın eş anlamlı kelimelerle yazılmış bir bölümü olabilir. İlgili hadisi şu şekildedir:

حَدَّثَنَا وَكِيعٌ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

أَنَّهُ قَالَ فِي خُطْبَةِ الْحَاجَةِ إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ

وَنَسْتَغْفِرُهُ **وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا** مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ أَشْهَدُ

أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ثُمَّ قَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ

Bize Vekî' haber verdi, bize Sufyan, Ebu İshak'tan, Ebu Ubeyde'den, Abdullah'tan (r.a.) şöyle rivayet etti: O, Hac hutbesinde şunları söyledi: "Hamd, Allah'a mahsustur. Ondan yardım isteriz ve O'ndan bağışlanma dileriz. **Kendi nefsimizin şerlerinden Allah'a sığınırız**. Allah, doğru yola ilettiyse, artık saptıran yoktur. Eğer Allah birini saptırmışsa, onu doğru yola ileten yoktur. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve elçisidir." Sonra Allah'ın kitabından üç ayet okudu.
Ahmed b. Hanbel, Müsned-i Ahmed, Abdullah b. Mes'ud 4115, 2/139

[41] Metinde به kelimesi yazılmamıştır. Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ **رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ**

"Allah, bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): "**Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et**."""
(Bakara Sûresi 2/286)

[42] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ **مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ** ﴿٤﴾ **اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ** ﴿٥﴾ **مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ** ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "**Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden**, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım."
(Nâs Sûresi 1-6/114)

[43] Bu hadis, kaynağında şöyle aktarılmaktadır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْفَضْلِ عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم

« **الْكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ حَيْثُمَا وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا** » .

Bize Abdurrahman bin Abdulvehhab, Abdullah bin Nümair'den, o da İbrahim bin el-Fazl'den, o da Said el-Makburi'den, o da Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet etti. Ebu Hüreyre şöyle demiştir: Rasûlullâh (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Hikmet kelimesi, müminin kaybolmuş malıdır. Nerede bulursa, o ona daha layıktır.**"

İbn Mâce, Sünen-i İbn Mâce, Zühd 15, /677

[44] Hadis olarak aktarılan bu cümle ile ilgili şöyle bir kaynağa rastladı:

وَحَدِيثُ أَبِي الْعَاتِكَةِ: «**اطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ بِالصِّينِ**» لَا يُعْرَفُ أَبُو الْعَاتِكَةِ وَلَا يُدْرَى مِنْ أَيْنَ هُوَ، فَلَيْسَ لِهَذَا الْحَدِيثِ أَصْلٌ

Ve Ebu'l-Atike'nin hadisi: 'Bilgiyi arayın, hatta Çin'den olsa dahi' (hadisi) hakkında şöyle denilmiştir: Ebu'l-Atike bilinmemektedir ve nereden geldiği de belli değildir, bu yüzden bu hadisin kaynağı yoktur.
Bezzâr, Müsned-i Bezzâr, Ebu Bekir es-Sıddık 95, 1/175

[45] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) **De ki**: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, **insanların İlâh'ına sığınırım**."
(Nâs Sûresi 1-6/114)

[46] Yazının bir kısmı derginin baş tarafında bir kısmı son tarafında yer almaktadır. Derginin kapak sayfasında yazının başlığı, derginin son kısmında gösterildiği için adı geçen makaleyi biz de sona aldık.

[47] Yedi dörtlük halinde yazılan şiir, 4+4+3=11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

[48] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[49] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, **insanların Melik'ine**, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[50] "Denildi ki: İstiâze (sığınma) ile kast edilen, bir kişinin kendisine yardım edecek olan birinin gücünü elinde bulundurmasıdır. Çünkü istiâze eden kişinin amacı, bu yardım eden kişiden aldığı

destekle kendi üzerinde bir güç sahibi olmaktır, yani bu yardım sayesinde bir tür egemenlik kazanmaktır.”

[51] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ **اِلٰهِ النَّاسِ** ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

“(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, **insanların Rabbine**, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım.” (Nâs Sûresi 1-6/114)

[52] “Ve denilmiştir ki, insanların ilahına sığınmanın anlamı, en güvenli sığınağın Allah'a ait olduğudur. Tıpkı Allah'ın söylediği gibi: 'Allah'a sığının, çünkü O'na kaçmak sizin için kurtuluştur.’”

[53] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

“(1-6) De ki: "**Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden**, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım.” (Nâs Sûresi 1-6/114)

[54] “Bu, insanların kalplerine vesvese yoluyla yayılan bir hastalıktır. Vesvese, cinlerin ve insanların şer toplantılarında meydana gelir. Bu telkinler, ümitsizliği ve haddi aşmayı beraberinde getirir. Bu vesveseler üç çeşittir: Sapma, kalplerin örtülmesi ve mühürlenmesi. Bunların hepsi, dışarıdan gelen hastalıklar olup, süslü sözlerle, gururla veya nefsi kuruntularla sirayet eder.”

[55] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِى **يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ** ﴿٥﴾ **مِنَ الْجِنَّةِ** وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

“(1-6) De ki: "**Cinlerden** ve insanlardan; **insanların kalplerine vesvese veren** sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım.” (Nâs Sûresi 1-6/114)

[56] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ **اِلٰهِ النَّاسِ** ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) **De ki**: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, **insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım**." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[57] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَاَنَّ **اِلٰی رَبِّكَ الْمُنْتَهٰی**

"Şüphesiz en son varış Rabbinedir." (Necm Sûresi 53/42)

[58] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ **بِرَبِّ النَّاسِ** ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, **insanların Rabbine**, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[59] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ **بِرَبِّ النَّاسِ** ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, **insanların Rabbine**, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[60] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ **بِرَبِّ النَّاسِ** ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ **اِلٰهِ النَّاسِ** ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, **insanların Rabbine, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına** sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[61] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

يَا اَيُّهَا النَّبِىُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

"Ey peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et ve onlara karşı çetin ol. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir varış yeridir orası!" (Tevbe Sûresi 9/73)

[62] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيمًا

"**Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur.** (Bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir.) Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, onu elem dolu bir azaba uğratır." (Fetih Sûresi 48/17)

[63] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, **insanların Melik'ine**, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[64] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, **insanların Melik'ine**, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[65] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِی یُوَسْوِسُ فِی صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, **insanların Melik'ine**, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[66] Şöyle dedi: "Ey evlatlarım! Eğer Müslümanların hükümdarlık sürdüğü bir diyarda bulunuyorsanız, onun emrine itaat etmek ve görüşlerine boyun eğmek için acele edin. Ona itiraz etmeyin. İtiraz, muhalefeti gerektirir ve ona muhalefet etmek ise bir tür isyandır. İsyanın cezası ise kanının dökülmesidir ki bu, en büyük günahlardan biridir. Eğer askere çağrılırsanız, bu çağrıya uyun. Çünkü bir kimse, hükümdar tarafından çağrıldığı halde saklanır ve bu çağrıya icabet etmezse, gökten üzerine lanet iner. Bu kişi, kaçak bir köle gibidir; ondan ne fidye ne de tövbe kabul edilir. Hükümdarın muttaki (Allah'a karşı gelmekten sakınan) veya salih olması gerekmez; Müslüman olması yeterlidir. Eğer müşriklere karşı savaş halindeyseniz, başkanınızın görüşüne aykırı davranmayın. Çünkü bunda, pişmanlık ve kınama vardır. Sizler, hükümdarın izni dışında, yönetimini ve tasarrufunu tam olarak bilmediğiniz işlerde yöneticiler olmayın. Eğer bir emirde bulunursanız, örfe göre hükmedin ve işin gerekliliklerini gözetin. Aksi halde hainlik etmiş olursunuz. Biliniz ki cihat, farz-ı ayndır (herkese farzdır), her Müslümana farzdır. Bunu terk eden, Allah'a ve Rasulüne isyan eder. Sadece şu üç kişi bundan istisnadır. Nasıl ki Allah'u Teâlâ'nın şu ayetinde belirttiği gibi: "Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur. (Bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir) (Fetih Sûresi 48/17)". Eğer bu durumların dışında iseniz cihadı terk edemezsiniz. Ancak hükümdarın izin verdiği kişiden, bu hüküm, Allah'ın farz-ı kifaye olan farzlarından olduğu için yükümlülük düşer. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

[67] Bu ifade Kur'an-ı Kerim'de Enbiyâ Sûresi 21/53, Şuarâ Sûresi 26/74, Zuhruf Sûresi 43/22-23 ayetlerinde geçmektedir. Bu ayet metne sehven yazılmış olabilir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir:

قَالُوا **وَجَدْنَا اٰبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ**

"'Babalarımızı bunlara ibadet ediyor bulduk.' dediler."
(Enbiyâ Sûresi 21/53)

[68] Saygıdeğer ve kıymetli gözlemciye!

Sizlere, İslam'a, din, ilim, sanat ve edebiyat alanlarında, faydalı olacak bu hizmeti yerine getirmedeki başarınızdan dolayı sonsuz mutluluğumu sunarım. Bu eser için takındığınız tutumu, özellikle ilk sayınızda açıkladığınız üzerinde, ilerlemeyi artıracak sebepler ve araçlar için yaptığınız çalışmalar adına teşekkür ediyorum. Ümmet arasında gerçek sevgi ve bağın güçlenmesi; İslam halifeliğinin desteklenmesi ve bunun dışında sizin açıkladığınız diğer hususları beraberinde getirir. Bunlar, ıslahatı sevenlerin düşüncelerini açıklar niteliktedir. Bu yüzden içtenlikle sizin başarılı olmanız, doğru yolda ilerlemeniz ve üstlendiğiniz bu hayırlı işlerde kararlı olmanız için dua ediyorum. Gelecekte bu yolda devam etmenin temel dayanağı ise sağlam bir vicdan, dürüst bir dil ve hakikati açıklamada taassuptan uzak durmaktır. Böylece bu yayınları okuyanların düşünceleri, sapmadan sabit bir çizgide gelişsin. Burada bu konumda olan kişilerin, herhangi birinin yazdığı bir bilgiyi kaynağını ve doğru olup olmadığını titizlikle incelemeden aktarmamalıdır. Ancak, bir bilgiyi aktarırken içindeki hatayı açıklayarak eksik fikirleri uyarmak amacıyla bunu yapmak istisnadır. Zira bazı zayıf kişilerin bu yanlış bilgiyi kabul edip kendi düşüncelerinde yerleştirebileceğinden korkulur. Çünkü tek bir yanlış kelime, bir bilgenin uzun zaman içinde inşa ettiği şeyi yıkabilir. Birçok gazete sahibinin, kimi bilmeden kimi bilerek, her ne kadar yanlışı söyleyerek de olsa, bazen gazetesine şöhret kazandırmak için bazen de halk arasında hakikatten uzak düşünceleri yaymak amacıyla bunu yaptıkları görülür. Yazarların çoğu, doğru olmayan eserler ortaya koyar ve insanlar bu eserleri okumak için hızla satın alır. Kimisi, insanlar arasında meclislerde, yazara hakaret etmek, onu küçük düşürmek ve halkı ona karşı uyarmak için, kimisi ise ona yazıyla cevap vermek amacıyla bunu yapar. Bu durum, o eserin daha fazla satın alınmasına yol açar. Kendini beğenmiş yazar da bunu, eserinin popülerliğinden ve insanların bundan faydalanmak istediğinden kaynaklandığını düşünür. Bu yüzden de yazarı, refah içinde büyük bir sevinç yaşıyorken, kendini maddi ve manevi bir kazanç elde ettiğini ve insanlara verdiği yanlış bilgileri kabul ettiklerini sanıyorken görürsün. Halbuki durum bundan farklıdır. İnsanların bu eserlere olan ilgisi ve onları okumalarının nedeni bizim de belirttiğimiz gibidir. Bu durum, hükümetin yasakladığı ve yayılmasını engellediği gazeteler ve mektuplar için de geçerlidir. Yasaklandıktan sonra bu tür eserler, daha büyük bir yaygınlık kazanıyor. Çünkü yasaklandıktan sonra insanlar bu içerikleri daha çok merak ediyor ve ilk fiyatına nazaran daha yüksek fiyatlarda bile olsa satın almak istiyorlar. Bu durum, hükümete karşı gelmek veya yasağa razı olmamak anlamına gelmez. Bu, daha çok, bahsi geçtiği gibi, o yasağın sebebini öğrenme arzusundan kaynaklanır. Bu duruma rağmen, o eserin sahibi, düşüncesinin kabul gördüğünü, halk arasında fazilet sahibi olarak tanındığını sanır ve bu eksiklikle övünür. Bu yasağın ardından, o eserin öncekine göre daha fazla satılmış ve fiyatının da iki katına ulaşmıştır. Yazar, halk arasında eserine duyulan ilginin, hükümetin emirlerinin

uygulanmasına gösterilen ilgiden daha fazla olmasından dolayı üzüntüsünü ifade eder. Tüm bunlar yazarın, kendisinden memnun olmasını, şöhret sevgisini ve hızlı çıkar elde etme arzusu gerektirmez. Ancak, bundan doğabilecek zararlar hiç dikkate alınmaz. Sizler ise, hamdolsun, büyük bir fazilete sahip, değerli bir aileden gelmektesiniz. Sadece bu şanı güçlendiren davranışlarda bulunursunuz. Çünkü hem kendinizi geliştirmişsiniz hem de atalarınızdan miras kalan terbiye ile donatılmışsınız. Cenab-ı Hak'tan sizi sapkınlıktan ve hatadan korumasını, salih amellerde başarılarınızı daim kılmasını niyaz ediyorum. Bu, inananlar için bir hatırlatmadır; özellikle de benim gibiden sizin gibilerine, zira sizin ilerlemenizi ve şanınızın yücelmesini arzu ettiğimi biliyorsunuz. Vesselam.

Bu eser 14 Rebi'u's-Sani 1332'de yazıldı.

Tunus'un eski kadısı ve ? muhaddisi İsmâ'îl es-Safâ Yahyâ

[69] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[70] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

ءَاَنْتُمْ **تَزْرَعُونَهُ اَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ**

"Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz?" (Vâkıa Sûresi 56/64)

[71] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ **مَلِكِ النَّاسِ** ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, **insanların Melik'ine**, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[72] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ **اِلٰهِ النَّاسِ** ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾

اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, insanların Rabbine, insanların Melik'ine, **insanların İlâh'ına** sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[73] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللّٰهَ **يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَيْدِيهِمْ** فَمَنْ نَكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰى نَفْسِهٖ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا

"Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. **Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir.** Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir." (Fetih Sûresi 48/10)

[74] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ وَعَفَّانُ قَالَا حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أُمِّ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "كَانَ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ وَطَاعَتِكَ" فَقِيلَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ عَفَّانُ فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ إِنَّكَ تُكْثِرُ أَنْ تَقُولَ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ وَطَاعَتِكَ قَالَ: "وَمَا يُؤْمِنُنِي **وَإِنَّمَا قُلُوبُ الْعِبَادِ بَيْنَ أُصْبُعَيْ الرَّحْمَنِ** إِنَّهُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُقَلِّبَ قَلْبَ عَبْدٍ قَلَّبَهُ" قَالَ عَفَّانُ بَيْنَ أُصْبُعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

Bize Abdüssamed ve Affân, onlara Hammâd b. Seleme, ona Ali b. Zeyd, ona Ümmü Muhammed, ona Aişe'nin (ra) söylediğine göre; Resulullah (sav), "Ey kalpleri halden hale çeviren Allah'ım! Benim kalbimi dinin üzere ve sana itaat etmekte sabit kıl." duasını çokça yapardı. Ona Ya Resulallah! 'Sen, Ey kalpleri halden hale çeviren Allah'ım! Benim kalbimi dinin üzere ve sana itaat etmekte sabit kıl duasını çokça yapıyorsun' denildi. Ravi Affân bu sözü Aişe'nin (ra) söylediğini nakletmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Bana inanmıyor musunuz? Muhakkak ki, insanların kalpleri Rahman'ın iki parmağı arasındadır. O, kulun kalbini evirip çevirmek istediğinde onu evirip çevirir."
Hadisin ravisi Affân 'Allah'ın parmaklarından iki parmağı arasındadır.' şeklinde hadisi nakletmiştir.
Ahmed b. Hanbel, Müsned-i Ahmed, Aişe bt. Ebubekir 26662, 8/494

[75] "O, insana bilmediğini öğretendir." (Alak Sûresi, 96/5)

[76] Metinde يخلق لكم olarak verilen ifade, Kur'an'da pek çok ayette يخلق ما şeklinde geçmektedir. 56 numaralı dipnotta verilen ayetin tam halinde de bu şekilde kullanılmaktadır.

[77] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ **مَا لَا تَعْلَمُونَ**

"Hem binesiniz diye, hem de süs olarak atları, katırları ve merkepleri de yarattı. **Bilemeyeceğiniz daha nice şeyleri de** yaratır." (Nahl Sûresi 16/8)

[78] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

عن معمر، والثوري، عن عاصم، عن أبي العديس، عن عمر قال : فرقوا عن المنية واجعلوا الرأس رأسين، **ولا تلبثوا بدار معجزة**، وأصلحوا شاويكم مثاويكم وأخيفوا الهوام قبل أن تخيفكم .

İmam Ma'mer, el-Şu'bi ve Asım'dan, Ebû'l-Adîs'ten, Ömer (r.a.) şöyle dedi: Ölümün yaklaşmasını görüp başınızı ikiye ayırın. Bütün işleri aceleye getirmeyin **ve mucizelerin gösterildiği yerlerde uzun süre kalmayın**. Yataklarınızı düzgünleştirin ve yılanları, böcekleri korkutun, onlar sizi korkutmadan önce.
Abdürrezzâk es-Sanʿânî, el-Musannef, C. 5, s.162.

[79] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ اَعُوذُ **بِرَبِّ النَّاسِ** ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَ النَّاسِ ﴿٦﴾

"(1-6) De ki: "Cinlerden ve insanlardan; insanların kalplerine vesvese veren sinsi vesvesecinin kötülüğünden, **insanların Rabbine**, insanların Melik'ine, insanların İlâh'ına sığınırım." (Nâs Sûresi 1-6/114)

[80] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَخْرَجْنَا بِهٖ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهَا **وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ**

"Görmüyor musun ki, Allah gökten su indirdi. Biz onunla türlü türlü ürünler çıkardık. **Dağlardan da beyaz, kırmızı (birbirinden farklı) çeşitli renklerde yollar (katmanlar) var, simsiyah taşlar da var**." (Fâtır Sûresi 35/27)

[81] "Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik." (Kevser Sûresi 108/1)

[82] Bu duanın tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ **السَّلامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ** السَّلامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

"Dil ile, beden ve mal ile olan ibâdetlerin hepsi yalnız Allahu Teâlâ'yadır. O'ndan başkasına ibâdet olmaz. Ey Nebî! **Allah'ın rahmeti ve bereketleri ile selâm ve selâmetlik sana olsun!** Selâm ve selâmetlik bizim üzerimize ve Allah'ın iyi kullarına olsun! Şahadet ederim ki: Allah'tan başka İlâh yoktur; yine şahadet ederim ki; Muhammed O'nun kulu ve resûlü 'elçisi'dir." (Tahiyyat Duası)

[83] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا **وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا**

"Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. **Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır**." (Kehf Sûresi 18/46)

[84] "Sen onlardan değilsin; sen benim eşimsin ve benim mevkiimdesin/makamımdasın." şeklinde tercüme edilebilecek olan bu cümleye hadis kaynaklarında rastlanmadı.

[85] "Evlat, babasının izinden gider."

[86] "Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler." (İnsan Sûresi 76/8)

[87] Yazarın "Evlâdınıza Kur'ân'ı ve Ehl-i Beyt'e muhabbeti öğretiniz." şeklinde tercüme ettiği bu cümleye hadis kaynaklarında rastlayamadık ancak aşağıdaki iki hadis ilham alınmış olabilir:
حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُنْذِرِ - كُوفِيٌّ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ قَالَ حَدَّثَنَا الأَعْمَشُ عَنْ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِى سَعِيدٍ وَالأَعْمَشُ عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِى ثَابِتٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالاَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم « إِنِّى تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِى أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الأَرْضِ وَعِتْرَتِى أَهْلُ بَيْتِى وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَىَّ الْحَوْضَ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونِى فِيهِمَا » . قَالَ هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ .

Ali bin el-Münzir (Küfe'den) bize, Muhammed bin Fudayl de, el-A'meş'ten, o da Atiye'den, o da Ebu Said ve Zeyd bin Arkam'dan (Allah onlardan razı olsun) şunu rivayet ettiler: Resulullah

(sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Sizlere öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sarıldığınız sürece benden sonra asla sapmazsınız. Bunlardan biri diğerinden daha büyüktür: Allah'ın Kitabı, gökten yere kadar uzatılmış bir iptir ve itretim, yani Ehl-i Beytimdir. Bu ikisi ayrılmayacaktır, ta ki havuzumda bana ulaşana kadar. Öyleyse onlara benden sonra nasıl davranacağınızı iyi gözden geçirin."
Bu hadis, hasen ve garip bir hadistir.
Tirmizî, Sünen-i Tirmizî, Menâkıb 31, 5/663

حدثنا جرير عن منصور عن أبي الضحى قال كان الضحاك بن قيس يقول يا أيها الناس علموا أولادكم وأهليكم القرآن فانه من كتب الله له من مسلم أن يدخله الجنة أتاه ملكان فاكتنفاه فقالا له اقرأ وارتق في درج الجنة حتى ينزلا به حيث انتهى عمله من القرآن

Bize Cerir, Mansur'dan, Ebu ad-Duha'dan, o da Duhak bin Kays'tan şunu rivayet etti: "Ey insanlar, çocuklarınıza ve ailelerinize Kur'an'ı öğretin. Çünkü Allah, bir Müslümana cennete girmesini yazarsa, ona iki melek gelir ve onu kuşatarak derler ki: 'Oku ve Kur'an ile ne kadar ilerlediysen o kadar cennette yüksel.'"
İbn Ebî Şeybe, Musannef-i İbn Ebî Şeybe, Zühd 35938, 19/247

[88] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ **اَوْ اَدْنٰى**

"(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, **yahut daha az** oldu." (Necm Sûresi 53/9)

[89] "Allah'ım, Muhammed'e selat ve selam eyle, zira O, varlıkların sığındığı varlıkların sığınağıdır. O'na, ailesine ve tüm ümmetine salat ve selam olsun. Ey her türlü hayrı ve varlığı bolca veren!"

[90] "Allah'ım, Muhammed'e, ruhların, meleklerin ve evrenin mihraplarına salat ve selam eyle, ve onun bütün ailesine de salat ve selam eyle. Âmin."

[91] "Allah'ım, beldenin ve haramın (Kâbe'nin) Rabb'i, köşe ve makamın (Makam-ı İbrahim'in) Rabb'i, Muhammed Nebi'nin ruhuna ve onun ailesine bizden salat ve selamı ver."

[92] "Allah'ım, Senin yarattığın sayısınca, kendisinin razı olduğu kadar, Arş'ının ağırlığı kadar ve kelimelerinin dökülen mürekkebi kadar, Peygamberimiz Hz. Muhammed'e ve onun ailesine salat ve selam gönder. Ey merhametlilerin en merhametlisi!"

[93] Yazının bir kısmı derginin baş tarafında bir kısmı son tarafında yer almaktadır. Derginin kapak sayfasında yazının başlığı, derginin son kısmında gösterildiği için adı geçen makaleyi biz de sona aldık.

[94] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[95] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حدثنا أبو بكر بن أبي دارم الحافظ بالكوفة ثنا محمد بن عثمان بن أبي شيبة حدثني عمي القاسم بن أبي شيبة ثنا يحيى بن العلاء عن جعفر بن محمد عن أبيه عن جابر رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : لكل بني أم عصبة ينتمون إليهم إلا ابني فاطمة **فأنا وليهما و عصبتهما**

هذا حديث صحيح الإسناد و لم يخرجاه

Ebû Bekir b. Ebî Dârim, Kûfe'de bize haber verdi, Muhammed b. Osman b. Ebî Şîbe, amcam Kâsım b. Ebî Şîbe'den, o da Yahya b. el-Ala'dan, o da Ca'fer b. Muhammed'den, o da babasından, o da Câbir b. Abdullah'dan (Allah ondan razı olsun) rivayet etti. Câbir dedi ki: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: 'Her bir kavmin bir akrabalık bağı vardır, fakat benim Fâtıma'nın oğullarından başka bir akrabalık bağım yoktur. **Ben onların velisi ve akrabasıyım**.' Bu hadis doğru bir senedle rivayet edilmiştir ve İmam Buhârî ile Müslim bunu rivayet etmemiştir.
Hâkim en-Nîsâbûrî, el-Müstedrek, Ma'rifetü's- sahâbe 4826, 6/219

[96] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

"**Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir**. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." (Ahzâb Sûresi, 33/40)

[97] Bu ayetin yazımında eksik bulunmaktadır. Doğrusu aşağıdaki şekildedir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ **فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَاءَنَا وَاَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ** وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

“Sana (gerekli) bilgi geldikten sonra artık kim bu konuda seninle tartışacak olursa, **de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım.** Biz de siz de toplanalım. Sonra gönülden dua edelim de, Allah'ın lânetini (aramızdan) yalan söyleyenlerin üstüne atalım.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/61)

[98] “Ölmeden önce ölün.” şeklinde tercüme edilebilecek olan bu cümle kişinin dünya ile hayatını kesen ölüm gerçekleşmeden önce nefsini öldürmesi gerektiğine işaret ediyor olabilir.
Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî, el-Mekâsidü'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâd, Harfü'mîm 1224, 5/244

[99] Bu hadisin yazımında sadece bir harf hatası yapılmıştır.

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلاَنَ حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِى سَلَمَةَ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : **« أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ »**. يَعْنِى الْمَوْتَ .

Rivayet etti: Mahmûd bin Gaylân, Fadl bin Mûsâ'dan, o da Muhammed bin Amr'dan, o da Ebû Selme'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Resûlullah (s.a.v.)'den rivayet etti: **'Zevkleri yok edenin (ölümün) zikrini çoğaltın.'** Yani ölüm.
İbn Mâce, Sünen-i İbn Mâce, Zühd 31, /690

[100] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ عَنْ أَبِى بَكْرِ بْنِ أَبِى مَرْيَمَ ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ أَخْبَرَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ أَبِى بَكْرِ بْنِ أَبِى مَرْيَمَ عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ عَنِ النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ :

" الْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ ."

قَالَ هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ . قَالَ: وَمَعْنَى قَوْلِهِ ' مَنْ دَانَ نَفْسَهُ ' . يَقُولُ حَاسَبَ نَفْسَهُ فِى الدُّنْيَا قَبْلَ أَنْ يُحَاسَبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . وَيُرْوَى عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ :

'**حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا** وَتَزَيَّنُوا لِلْعَرْضِ الأَكْبَرِ وَإِنَّمَا يَخِفُّ الْحِسَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى

مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ فِى الدُّنْيَا .' وَيُرْوَى عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ :' لاَ يَكُونُ الْعَبْدُ تَقِيًّا حَتَّى يُحَاسِبَ نَفْسَهُ كَمَا يُحَاسِبُ شَرِيكَهُ مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ وَمَلْبَسُهُ '.

Bize Süfyân b. Vekî', ona İsa b. Yunus, ona Ebu Bekir b. Ebu Meryem; (T) Bize Abdullah b. Abdurrahman, ona Amr b. Avn, ona İbn Mübârek, ona Ebu Bekir b. Ebu Meryem, ona Damra b. Habîb, ona da Şeddâd b. Evs, Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Akıllı, nefsini hesaba çeken ve ölüm sonrası için çalışandır. Aciz ise, nefsini hevasına tabi kılan ve Allah'tan temennide bulunandır." Ebu İsa şöyle demiştir: Bu, hasen bir hadistir. 'Nefsi hesaba çekmek', kıyamet gününde hesaba çekilmeden önce bu dünyada kendi hesabını yapmaktır. Ömer b. Hattâb'ın **'Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin.** En büyük arz için hazırlık yapın. Kıyamet günü hesab, ancak bu dünyada kendisini hesaba çekene kolay gelir' dediği rivayet edilmiştir. Meymûn b. Mihrân'ın da, 'kul, ortağını, yemeğinin ve elbisesinin nereden (geldiğine dair) hesaba çekmesi gibi kendisini bu dünyada hesaba çekene dek muttaki olamaz.' dediği rivayet edilmiştir.
Tirmizî, Sünen-i Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyâme 25, 4/638

[101] لعلهم فلو لانفر من كل فرقة طائفة ليتفقهوا فى الدين ولينذروا قومهم اذا رجعوا اليهم يحذرون

Bu ayet metinde hatalı verilmiştir. Hatalı şeklini buraya, doğrusunu metne ekledik. Ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَاۤفَّةً **فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَاۤئِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِى الدِّيْنِ وَلِيُنْذِرُوا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُوا اِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُوْنَ**

(Ne var ki) mü'minlerin hepsi toptan seferber olacak değillerdir. **Öyleyse onların her kesiminden bir grup da, din konusunda köklü ve derin bilgi sahibi olmak ve döndükleri zaman kavimlerini uyarmak için geri kalsa ya! Umulur ki sakınırlar.** (Tevbe Sûresi, 9/122)

[102] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖ اِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"**Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın.** Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz."
(Âl-i İmrân Sûresi 3/103)

[103] Bu hadis bir kaynakta (Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb, Hadisler, 1/373) فِي أَصْحَابِ şeklinde yazılmış, diğer kaynaklarda من \ في أهل şeklinde yazılmıştır.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَبِيبِ بْنِ عَرَبِيٍّ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ لَيْثٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِبَعْضِ جَسَدِى فَقَالَ:

"يَا عَبْدَ اللَّهِ كُنْ فِى الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ كَأَنَّكَ عَابِرُ سَبِيلٍ **وَعُدَّ نَفْسَكَ مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ** ."

Bize Yahya b. Habîb, ona Arabî, ona Hammâd b. Zeyd, ona Leys, ona Mücâhid, ona da İbn Ömer'in rivayetg ettiğine göre Rasulullah (sav) onu tutup şöyle buyurdu: "Ey Abdullah! Dünyada garip ya da yolcu gibi ol! **Kendini de kabirdekilerden say**!"
İbn Mâce, Sünen-i İbn Mâce, Zühd 3, /669

[104] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"**De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki**, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.'" (Âl-i İmrân Sûresi 3/31)

[105] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهٖ فَسَوْفَ يَاْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ **يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ** اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, **Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler**. Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (Mâide Sûresi 5/54)

[106] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
هُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا **وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ** وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"O, gökleri ve yeri altı günde (altı evrede) yaratan, sonra Arş'a kurulandır. Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni, oraya yükseleni bilir. **Nerede olsanız, O sizinle beraberdir**. Allah, bütün yaptıklarınızı hakkıyla görendir." (Hadîd Sûresi 57/4)

[107] Bu sayfada dipnot numarası bulunmayan Arapça ifadeler aşağıdaki sureden alıntıdır:
قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾

"De ki: O, Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.) O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir." (İhlâs Sûresi 112/1-4)

[108] De ki.

[109] Ol.

[110] Sağdan sola: O, Sen, Ben.

[111] Bu cümle aşağıdaki ayetten sehven yazılmış olabilir:
سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا

Allah, her türlü eksiklikten uzaktır, onların söylediklerinin ötesindedir, yücedir.
(İsrâ Sûresi, 17/43)

[112] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

لِيَمِيزَ اللّٰهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلٰى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ فِى جَهَنَّمَ أُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"**Allah, pis olanı temizden ayırmak**, pis olanların hepsini birbiri üstüne koyup yığarak cehenneme koymak **için** böyle yapar. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir."
(Enfâl Sûresi 8/37)

[113] Bu sayfada dipnot numarası bulunmayan Arapça ifadeler aşağıdaki sureden alıntıdır:

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ﴿٤﴾

"De ki: O, Allah'tır, bir tektir. Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.) O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir). Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir." (İhlâs Sûresi 112/1-4)

[114] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ حَدَّثَنَا أَبِى حَدَّثَنَا الأَعْمَشُ حَدَّثَنَا جَامِعُ بْنُ شَدَّادٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مُحْرِزٍ أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ - رضى الله عنهما - قَالَ دَخَلْتُ عَلَى النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم وَعَقَلْتُ نَاقَتِى بِالْبَابِ ، فَأَتَاهُ نَاسٌ مِنْ بَنِى تَمِيمٍ فَقَالَ « اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا بَنِى تَمِيمٍ » . قَالُوا قَدْ بَشَّرْتَنَا فَأَعْطِنَا . مَرَّتَيْنِ ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهِ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ فَقَالَ « اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ ، إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ » . قَالُوا قَدْ قَبِلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالُوا جِئْنَاكَ نَسْأَلُكَ عَنْ هَذَا الأَمْرِ قَالَ « **كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَىْءٌ غَيْرُهُ** ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ ، وَكَتَبَ فِى الذِّكْرِ كُلَّ شَىْءٍ ، وَخَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ » . فَنَادَى مُنَادٍ ذَهَبَتْ نَاقَتُكَ يَا ابْنَ الْحُصَيْنِ . فَانْطَلَقْتُ فَإِذَا هِىَ يَقْطَعُ دُونَهَا السَّرَابُ ، فَوَاللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنِّى كُنْتُ تَرَكْتُهَا

Bize Ömer b. Hafs b. Ğiyâs, ona Babası (Hafs b. Ğiyâs), ona A'meş, ona Câmi b. Şeddâd, ona Safvân b. Muhriz, ona da İmrân b. Husayn (r.anhuma) şöyle demiştir:

Ben Hz. Peygamber'in (sav) yanına girdim ve devemi kapıya bağladım. Sonra Temîm oğullarından bir grup Hz. Peygamber'e (sav) çıkageldi. Peygamber (sav) onlara "Ey Temîm oğulları, hadi bu müjdeyi kabul edin." buyurdu. Onlar da "Bizlere ahiret müjdeleri verdin, dünyalık da ver." dediler ve bunu iki defa tekrar ettiler. Bu sırada Yemen'den bir grup insan gelip içeri girdi. Rasulullah (sav) bunlara hitaben "Temim oğullarının kabul etmediği müjdeyi sizler kabul edin ey Yemenliler." buyurdu. Onlar da "Kabul ettik ey Allah'ın Rasulü. Biz sana bu (ilk yaratılış) konusunda sormak için gelmiştik." dediler. Peygamber (sav) "**Allah vardı ve Allah'tan başka bir şey yoktu**. Allah'ın arşı su üzerindeydi. Sonra Allah Levh-i Mahfuz'da olan ve olacak olan her şeyi yazdı ve gökleri ve yeri yarattı." buyurdu. Tam bu sırada bir adam "İmrân, deven kaçıyor." dedi. Ben hemen deveyi aramak üzere gittim. Benimle devem arasını serap kesiyordu. Allah'a yemin ederim ki, keşke devem kaybolup gitseydi de ben yerimi terk etmeseydim.
Buhârî, Sahîh-i Buhârî, Bedü'l-Halk 1, 1/836

[115] Kaynaklara göre kenz-i mahfî hadisi olarak anılan bu söz zayıf bir hadis bile değildir. Detaylı bilgi için bkz. İbrahim Hakkı Aydın, Kenz-i Mahfî, TDV İslam Ansiklopedisi, C 25, s. 258-259, 2022, Ankara.

[116] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
اِنَّمَا اَمْرُهٗٓ **اِذَآ اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَّقُوْلَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ**

"**Bir şeyi dilediği zaman,** O'nun emri **o şeye** ancak **"Ol!" demektir. O da hemen oluverir.**" (Yâsîn Sûresi 36/82)

[117] Sağdan sola: Ben ve sen.

[118] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْۢ بَنِيْٓ اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ **وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ** اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوْا بَلٰى شَهِدْنَا اَنْ تَقُوْلُوْا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غٰفِلِيْنَ

"Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, **onları kendilerine karşı şahit tutarak**, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir." (A'râf Sûresi 7/172)

[119] "Ne görsem, ondan önce Allah'ı görmüş olurum."
Takıyüddin ibn Teymiyye, Mecmûu Fetâvâ, C. 2, s. 101.

[120] "Allah'ı ondan sonra gördüm."

[121] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّ اَرِنِى كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰى قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِى قَالَ **فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ اِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَاْتِينَكَ سَعْيًا** وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Hani İbrahim, 'Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster.' demişti. (Allah ona) 'İnanmıyor musun?' deyince, 'Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için.' demişti. '**Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler.** Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.'" (Bakara Sûresi 2/260)

[122] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[123] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَائِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْـًٔا وَسَيَجْزِى اللّٰهُ الشّٰكِرِينَ

"**Muhammed, ancak bir peygamberdir.** Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır."
(Âl-i İmrân Sûresi 3/144)

[124] "Ben, önce ilimle, sonra söylemekle, ardından da amelle emredildim." şeklinde tercüme edilebilecek olan bu sözü hadis kaynaklarında rastlayamadık.

[125] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْقُرَشِيّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِى قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو بُرْدَةَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِى بُرْدَةَ عَنْ أَبِى بُرْدَةَ عَنْ أَبِى مُوسَى - رضى الله عنه - قَالَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَىُّ الإِسْلاَمِ

أَفْضَلُ قَالَ:

" **مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ**. "

Bize Said b. Yahya b. Said el-Kuraşî, ona babası (Yahya b. Said), ona Ebu Bürde b. Abdullah b. Ebu Bürde ona da Ebu Bürde'nin naklettiğine göre Ebu Musa (ra) şöyle demiştir: Hz. Peygamber'e 'Ey Allah'ın Rasulü! Müslümanların hangisi en faziletlidir?' diye sordular. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "**Müslümanların dilinden ve elinden (gelecek zarardan) güvende olduğu kimsedir.**"

Buhârî, Sahîh-i Buhârî, İmân 5, 1/197

[126] 124 numaralı dipnota bkz.

[127] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

يُؤْتِى الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا **وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ**

"Allah, hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir. **Bunu ancak akıl sahipleri anlar.**" (Bakara Sûresi 2/269)

[128] 124 numaralı son nota bkz.

[129] Ezandan bir kısım olan bu cümle "Haydi namaza, haydi kurtuluşa!" anlamına gelmektedir.

[130] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِى شَيْبَةَ وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ جَمِيعًا عَنِ ابْنِ عُلَيَّةَ قَالَ زُهَيْرٌ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِى حَيَّانَ عَنْ أَبِى زُرْعَةَ بْنِ عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ:

" كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا بَارِزًا لِلنَّاسِ فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الإِيمَانُ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكِتَابِهِ وَلِقَائِهِ وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الآخِرِ." قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الإِسْلاَمُ قَالَ

"الإِسْلاَمُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلاَ تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصَّلاَةَ الْمَكْتُوبَةَ وَتُؤَدِّىَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ." قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الإِحْسَانُ قَالَ

"**أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنَّكَ إِنْ لاَ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ**." قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ "مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ وَلَكِنْ سَأُحَدِّثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتِ الأَمَةُ رَبَّهَا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا كَانَتِ الْعُرَاةُ الْحُفَاةُ رُءُوسَ النَّاسِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا تَطَاوَلَ رِعَاءُ الْبَهْمِ فِى الْبُنْيَانِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِى خَمْسٍ لاَ يَعْلَمُهُنَّ إِلاَّ اللَّهُ." ثُمَّ تَلاَ صلى الله عليه وسلم "(إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِى الأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ)." قَالَ ثُمَّ أَدْبَرَ الرَّجُلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم

"رُدُّوا عَلَىَّ الرَّجُلَ." فَأَخَذُوا لِيَرُدُّوهُ فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم "هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ."

Bize Ebu Bekir b. Ebu Şeybe ve Züheyr b. Harb, onlara İbn Uleyye, ona İsmail b. İbrahim, ona Ebu Hayyan, ona Ebu Zür'a b. Amr b. Cerir, ona da Ebu Hureyre şöyle rivayet etmiştir:
"Rasulullah (sav) bir gün insanların arasına çıkmıştı. Yanına bir adam gelip Ey Allah'ın Rasulü! İman nedir? diye sordu. Rasulullah (sav); 'Allah'a, meleklerine, kitabına, onunla buluşmaya, elçilerine ve ahirette dirilmeye iman etmendir' buyurdu. O kişi; 'Ey Allah'ın Rasulü! İslam nedir?' diye sordu. Rasulullah (sav); "Allah'a ibadet etmek, ona hiçbir şeyi şirk koşmaman, farz namazı kılman, farz zekâtı vermen ve Ramazan orucunu tutmandır' buyurdu. O kişi, 'Ey Allah'ın Rasulü! İhsan nedir?' diye sordu. Rasulullah (sav), **'Allah'ı görüyormuşçasına ibadet etmendir. Zira sen onu görmesen de muhakkak o seni görür**.' buyurdu. O kişi, 'Ey Allah'ın Rasulü! Kıyamet ne zamandır?' diye sordu. Hz. Peygamber (sav), 'bu sorunun muhatabı soruyu sorandan daha fazla bir şey bilmemektedir. Ancak sana onun alametlerini anlatayım. Cariye kendi efendisini doğurursa bu kıyamet alametlerindendir. Yalın ayaklı çıplak ayak takımı insanların başına geçerlerse bu kıyamet alametlerindendir. Çobanlar bina yarıştırmaya başlarsa bu kıyamet alametlerindendir. Kıyametin ne zaman kopacağına dair bilgi Allah'tan başka kimsenin bilmediği beş şeye dahildir" buyurdu. "Ardından kıyametin ne zaman kopacağı bilgisi şüphesiz Allah'ın katındadır. O, yağmuru indirir, rahimlerdekini bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiç kimse nerede öleceğini de bilemez. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (Lokman, 31/34) ayetini okudu. Daha sonra adam gitti

ve Rasulullah (sav) şöyle buyurdu: "O adamı bana geri getirin." Onu geri getirmek için yola çıktılar ama izine rastlayamadılar. Bunun üzerine Rasulullah (sav); "O, Cebrail'di. İnsanlara dinlerini öğretmek için gelmişti." buyurdu."
Müslim, Sahîh-i Müslim, İmân 97, /34

[131] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى وَابْنُ بَشَّارٍ قَالاَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ قَتَادَةَ يُحَدِّثُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم "**سَوُّوا صُفُوفَكُمْ** فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصَّفِّ مِنْ تَمَامِ الصَّلاَةِ."

Bize Ebu Velid et-Tayâlisî ve Süleyman b. Harb, onlara Şube, ona Katade, ona da Enes, Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
"**Saflarınızı düzeltin**. Zira safların düzgünlüğü, namazın tamam olmasındandır."
Ebû Davud, Sünen-i Ebu Davud, Salât 95, /160

[132] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الأَزْدِىُّ حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى حُدِّثْنَا عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ « أَفْشُوا السَّلاَمَ وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ وَ**كُونُوا إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمُ اللَّهُ** عَزَّ وَجَلَّ » .

Bize Muhammed b. Yahya el-Ezdî, ona Haccac b. Muhammed, ona İbn Cüreyc, ona Süleyman b. Musa, ona Nafi', ona da İbn Ömer (ra), Rasûlullah (sav)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti. "Selamı yayınız, yemek yediriniz ve **Allah azze ve celle'nin emrettiği gibi kardeş olunuz**.".
İbn Mâce, Sünen-i İbn Mâce, Et'ime 1, /530

[133] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَاَصْلِحُوا بَيْنَ اَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"**Mü'minler ancak kardeştirler.** Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin." (Hucurât Sûresi 49/10)

[134] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِى اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ **وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ** اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلٰى شَهِدْنَا اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَ

"Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, **onları kendilerine karşı şahit tutarak**, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik.' dememeniz içindir." (A'râf Sûresi 7/172)

[135] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِنَّنِى اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِى وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِى

"**Şüphe yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et** ve beni anmak için namaz kıl." (Tâhâ Sûresi 20/14)

[136] "Şüphesiz en son varış Rabbinedir." (Necm Sûresi 53/42)

[137] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِرْجِعِى اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

"Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak **Rabbine dön**!" (Fecr Sûresi 89/28)

[138] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِرْجِعِى اِلٰى رَبِّكِ **رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً**

"**Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak** Rabbine dön!" (Fecr Sûresi 89/28)

[139] "Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu sabit kılardı. Sonra biz güneşi gölgeye delil kıldık." (Furkân Sûresi 25/45)

[140] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِنَّ مَثَلَ عِيسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَ **خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ** ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

"Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: **Onu topraktan yarattı.** Sonra ona "ol" dedi. O da hemen oluverdi." (Âl-i İmrân Sûresi 3/59)

[141] Bu cümle, kaynağını verdiğimiz kudsi hadisin farklı şekilde ifade edilmiş halidir. Hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ مَوْلَى ثَقِيفٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْعِجْلِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي شَرِيكُ بْنُ أَبِي نَمِرٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ جَلَّ وَعَلَا يَقُولُ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا، فَقَدْ آذَانِي، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ، **كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا** فَإِنْ سَأَلَنِي عَبْدِي، أَعْطَيْتُهُ، وَإِنِ اسْتَعَاذَنِي، أَعَذْتُهُ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي عَنْ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ، يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ»

قَالَ أَبُو حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: لَا يُعْرَفُ لِهَذَا الْحَدِيثِ إِلَّا طَرِيقَانِ اثْنَانِ: هِشَامٌ الْكِنَانِيُّ، عَنْ أَنَسٍ، وَعَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ وَكِلَا الطَّرِيقَيْنِ لَا يَصِحُّ، وَإِنَّمَا الصَّحِيحُ مَا ذَكَرْنَاهُ.

Bize Muhammed b. İshak b. İbrahim Mevlâ Sakîf haber verdi ve dedi ki: Bize Muhammed b. Osman el-İclî rivayet etti ve dedi ki: Bize Halid b. Mahlad rivayet etti ve dedi ki: Bize Süleyman b. Bilal rivayet etti ve dedi ki: Bana Şerîk b. Ebî Nemir, Atâ kanalıyla Ebû Hüreyre'den rivayet etti ki, Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Şüphesiz Allah (Celâl ve Azamet sahibi) şöyle buyurur: "Kim benim bir dostuma (velîme) düşmanlık ederse, ben ona savaş açarım. Kulum, bana kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle yaklaşamaz. Nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, sonunda onu severim. Onu sevdiğimde ise artık **onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum**. Eğer benden bir şey isterse, ona mutlaka veririm. Bana sığınırsa, onu korurum. Ben, mümin kulumun canını almakta tereddüt ettiğim kadar hiçbir şeyde tereddüt etmem; çünkü o, ölümü sevmez, ben ise ona eziyet etmeyi istemem."

Ebû Hâtim (Allah ondan razı olsun) dedi ki: "Bu hadisin yalnızca iki farklı rivayet yolu bilinmektedir: Birincisi, Hişâm el-Kinânî'nin Enes'ten rivayeti, ikincisi ise Abdu'l-Vâhid b. Meymûn'un Urve kanalıyla Âişe'den rivayetidir. Ancak her iki rivayet de sahih değildir. Sadece bizim zikrettiğimiz rivayet sahih olanıdır."

İbn Hibban, Sahih-i İbn Hibban, Birr ve'l-İhsan 347, 2/58

[142] Bu ifade, bir önceki dipnotta bulunan hadisten bir cümledir.

[143] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ

"**Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: 'Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.'** Şöyle de dediler: 'İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.'" (Bakara Sûresi 2/285)

[144] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
وَاِذَا جَاءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَا اُوتِىَ رُسُلُ اللّٰهِ **اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ** سَيُصِيبُ الَّذِينَ اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ

"Onlara bir âyet geldiği zaman, 'Allah elçilerine verilenin bir benzeri bize de verilinceye kadar asla inanmayacağız' derler. **Allah, elçilik görevini kime vereceğini çok iyi bilir**. Suç işleyenlere Allah katından bir aşağılık ve yapmakta oldukları hilekârlık sebebiyle çetin bir azap erişecektir." (En'âm Sûresi 6/124)

[145] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ **يُلْقِى الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ** مِنْ عِبَادِهٖ لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ

"O, dereceleri hakkıyla yükseltendir, Arş'ın sahibidir. Buluşma günü hakkında (insanları) uyarmak için, **irâdesiyle ilgili vahyi** kullarından **dilediğine, kendi indirir**." (Mü'min Sûresi 40/15)

[146] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ **وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى** وَلِيُبْلِىَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَٓاءً حَسَنًا اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. **Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı.** Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Enfâl Sûresi 8/17)

[147] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ **لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا اَمَرَهُمْ** وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, **Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen** ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır." (Tahrîm Sûresi 66/6)

[148] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ هَمَّامٍ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ « **خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ** ، طُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا ، فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أُولَئِكَ النَّفَرِ مِنَ الْمَلاَئِكَةِ جُلُوسٌ ، فَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّونَكَ ، فَإِنَّهَا تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ . فَقَالَ السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ . فَقَالُوا السَّلاَمُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللَّهِ . فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ، فَكُلُّ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ آدَمَ ، فَلَمْ يَزَلِ الْخَلْقُ يَنْقُصُ بَعْدُ حَتَّى الآنَ » .

"Bize Yahya b. Cafer, ona Abdurrezzak, ona Ma'mer, ona Hemmâm, ona da Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiğine göre Rasûlullah (sav) şöyle buyurdu: "**Allah, Adem'i kendi sureti üzere yarattı**. Boyu altmış zira' idi. Onu yarattığında kendisine; 'Git, şu oturmakta olan melek gurubuna selam ver. Sana nasıl karşılık vereceklerini dinle. O selam, senin ve zürriyetinin selamı olacaktır' buyurdu. Bunun üzerine Adem gidip; 'es-Selâmu aleyküm' diye selam verdi. Melekler, 'es-Selâmu aleyke ve rahmetullâh' dediler. Selamlarında 've rahmetullâh' ifadesini eklediler. Cennete giren herkes, Adem'in suretinde olacaktır. İnsanlar o günden bu yana kısalarak geldiler."

Buhârî, Sahîh-i Buhârî, İsti'zân 1, 2/530

[149] "Adem benim sırrımdır, ben de onun sırrıyım." şeklinde tercüme edilebilecek olan bu cümle tasavvufî bir anlam taşımaktadır ve hemen ardından gelen hadisle ilişkilendirmek için yazılmış olabilir.

[150] "Sonra gelecekler arasında beni doğrulukla anılanlardan kıl." (Şuarâ Sûresi 26/84)

[151] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَاَذِّنْ فِى النَّاسِ بِالْحَجِّ يَاْتُوكَ رِجَالًا وَعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَاْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

"**İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak**, gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde **sana gelsinler**." (Hac Sûresi 22/27)

[152] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا **وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ**

اَفَلَا يُؤْمِنُونَ

"İnkâr edenler, göklerle yer bitişikken, bizim onları ayırdığımızı ve **diri olan her şeyi sudan meydana getirdiğimizi** görmediler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?" (Enbiyâ Sûresi 21/30)

Not:**وَجَعَلْنَا** kelimesi metinde bulunmamaktadır fakat anlam bütünlüğü açısından bulunması gerektiğini düşündüğümüzden koyu yapıp altını çizdik.

[153] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْنَا **يَا نَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَامًا عَلٰى اِبْرٰهِيمَ**

"'Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve esenlik ol.' dedik." (Enbiyâ Sûresi 21/69)

[154] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِنِّى اَنَا رَبُّكَ **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى

"Şüphe yok ki, ben senin Rabbinim. **Hemen ayakkabılarını çıkar**. Çünkü sen mukaddes vadi Tuvâ'dasın." (Tâhâ Sûresi 20/12)

[155] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِنَّنِى اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِى وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِى

"**Şüphe yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et** ve beni anmak için namaz kıl." (Tâhâ Sûresi 20/14)

[156] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوا **اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً** فَاَخَذَتْهُمُ الصّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاۤءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُّبِيْنًا

“Kitap ehli, senden kendilerine gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. (Buna şaşma!) Mûsâ'dan, bundan daha büyüğünü istemişler ve ‘**Allah'ı bize açıkça göster**’ demişlerdi. Böylece zulümleri sebebiyle onları yıldırım çarptı. Sonra kendilerine apaçık deliller gelmesinin ardından (tuttular) buzağıyı tanrı edindiler. Biz bunu da affettik ve Mûsâ'ya apaçık bir güç ve yetki verdik.” (Nisâ Sûresi 4/153)

[157] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوْٓا **اِنِّيْٓ اٰنَسْتُ نَارًا** لَّعَلِّيْٓ اٰتِيْكُمْ مِّنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى

“Hani bir ateş görmüştü de ailesine, ‘Siz burada kalın, **ben bir ateş gördüm (oraya gidiyorum)**. Umarım ondan size bir kor ateş getiririm, yahut ateşin başında, yol gösterecek birini bulurum.’ demişti.” (Tâhâ Sûresi 20/10)

[158] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اَنِ اقْذِفِيْهِ فِى التَّابُوْتِ فَاقْذِفِيْهِ فِى الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَاْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّىْ وَعَدُوٌّ لَّهٗ وَاَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّىْ وَلِتُصْنَعَ عَلٰى عَيْنِىْ

“**Onu (bebek Mûsâ'yı) sandığın içine koy ve denize (Nil'e) bırak ki**, deniz onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alsın. Sana da, ey Mûsâ, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım.” (Tâhâ Sûresi 20/39)

[159] Bu hadisin kaynağına güvenilir hadis kaynaklarında rastlayamadık. Ancak bir internet sitesinde yayınlanan yazıda şu kaynak verilmektedir:

رسول الله (صلى الله عليه وآله): إن عيسى بن مريم كان يمشي على الماء، ولو زاد يقينا لمشى في الهواء

"Rasûlullâh (s.a.v.): Şüphesiz Meryem oğlu İsa su üzerinde yürürdü. Eğer yakînî imanı daha da artsaydı havada yürürdü."
Kenzü'l-Ummâl, 7342, 7343
http://shiaonlinelibrary.com/%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%AA%D8%A8/1695_%D9%85%D9%8A%D8%B2%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%83%D9%85%D8%A9-%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D9%8A%D8%B4%D9%87%D8%B1%D9%8A-%D8%AC-%D9%A4/%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%81%D8%AD%D8%A9_902

[160] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ

"**Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki**, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe Sûresi 9/128)

[161] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ **وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ** اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

"Ey iman edenler! **Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın.** Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Haşr Sûresi 59/18)

[162] Bu ayetin yazımında ufak hatalar bulunmaktadır. Doğrusu aşağıdaki şekildedir:

وَاِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ

"Şüphesiz ordularımız galip gelecektir." (Sâffât Sûresi 37/173)

[163] "Ben, Adem (a.s.) henüz su ile çamur arasındayken (yaratılmadan önce) peygamberdim."
Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî, el-Mekâsidü'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâd, Harfü'l-kâf (ك) 4/145, 852
Açıklama: İlgili kaynakta senet bulunmamaktadır.

[164] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısmın altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ** مَا إِنْ أَخَذْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي **الثَّقَلَيْنِ** أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ الْآخَرِ **كِتَابُ اللَّهِ** حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنْ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ **وَعِتْرَتِي** أَهْلُ بَيْتِي أَلَا وَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ

İbn Numeyr bize rivayet etti, ona Abdülmelik bin Ebî Süleyman rivayet etti, Atıyye el-Avfî'den, o da Ebu Said el-Hudrî'den rivayet etti: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki **ben size**, benden sonra sapıtmayacağınız **iki ağır emanet bırakıyorum**. Bunlardan biri diğerinden daha büyüktür: **Allah'ın Kitabı (Kur'an)**, gökten yere uzatılmış bir iptir. **Ve Ehl-i Beytim**. Dikkat edin! Bu ikisi asla birbirinden ayrılmayacak, ta ki bana Kevser Havuzu'nda ulaşıncaya kadar."

Ahmed b. Hanbel, Müsned-i Ahmed, Ebu Said el-Hudrî 11582, 4/149

[165] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[166] "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiyâ Sûresi 21/107)

[167] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısmın altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ حَدَّثَنِى مَالِكٌ عَنْ أَبِى الزِّنَادِ عَنِ الأَعْرَجِ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ - رضى الله عنه - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ لَمَّا قَضَى اللَّهُ الْخَلْقَ كَتَبَ عِنْدَهُ فَوْقَ عَرْشِهِ ، **إِنَّ رَحْمَتِى سَبَقَتْ غَضَبِى**

İsmail bize rivayet etti, ona Malik rivayet etti, Ebu'z-Zinad'dan, A'rac'dan, o da Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet etti: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allah, yaratılışı tamamladığında, Arş'ının üzerine şunu yazdı: **'Şüphesiz ki benim rahmetim gazabımı geçmiştir**.'"

Buhârî, Sahîh-i Buhârî, Tevhid 28, 2/760

[168] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

"(Ey Muhammed!) **Seni** ancak âlemlere rahmet olarak **gönderdik**." (Enbiyâ Sûresi 21/107)

[169] "Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır." (Rahmân Sûresi 55/26-27)

[170] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
اِنّی اَنَا رَبُّكَ **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى

"Şüphe yok ki, ben senin Rabbinim. **Hemen ayakkabılarını çıkar**. Çünkü sen mukaddes vadi Tuvâ'dasın." (Tâhâ Sûresi 20/12)

[171] Bu ayetin yazımında eksikler bulunmaktadır. Doğrusu aşağıdaki şekildedir:
كَلَّا اِنَّ كِتَابَ الْاَبْرَارِ لَفِی عِلِّيِّينَ

"Hayır (sandıkları gibi değil!) iyilerin yazısı 'İlliyyûn'dadır." (Mutaffifîn Sûresi 83/18)

[172] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
اَللّٰهُ الَّذِی خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ **الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ** يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِيرٌ وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَیْءٍ عِلْمًا

"Allah, yedi göğü **ve yerden bir o kadarını** yaratandır. Allah'ın emri bunlar arasından inip durmaktadır ki, Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve Allah'ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz." (Talâk Sûresi 65/12)

[173] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
اَلَّذِی خَلَقَ **سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا** مَا تَرٰی فِی خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرٰی مِنْ فُطُورٍ

"O, **yedi göğü tabaka tabaka** yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun?" (Mülk Sûresi 67/3)

[174] "Buğday ve arpa olmasaydı, gökyüzü yağmur yağdırmazdı."

[175] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
وَاللّٰهُ الَّذِی اَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلٰی بَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذٰلِكَ النُّشُورُ

"**Allah, rüzgârları gönderendir. Onlar da bulutları hareket ettirir. Biz de bulutları ölü bir**

toprağa sürer ve onunla ölümünden sonra yeryüzünü diriltiriz. İşte ölümden sonra diriliş de böyledir.” (Fâtır Sûresi 35/9)

[176] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوٰتُ **مَطْوِيّٰتٌۢ بِيَمِينِهٖ** سُبْحَانَهٗ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ

“Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler. Yeryüzü kıyamet gününde bütünüyle O'nun elindedir. **Gökler de** O'nun kudretiyle **dürülmüştür**. O, onların ortak koştuklarından uzaktır, yücedir.” (Zümer Sûresi 39/67)

[177] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ وَالسَّمٰوٰتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

“**O gün yer, başka bir yere, gökler de başka göklere dönüştürülür** ve insanlar bir ve kahhar (her şeyin üzerinde yegâne hâkim) olan Allah'ın huzuruna çıkarlar.” (İbrâhîm Sûresi 14/48)

[178] بعدد خلقه metinde bu şekilde verilen ifadenin doğru yazımı aşağıdaki gibidir.

Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısmın altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أُمَيَّةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مَوْلَى أَبِى طَلْحَةَ عَنْ كُرَيْبٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ عِنْدِ جُوَيْرِيَةَ - وَكَانَ اسْمُهَا بَرَّةَ فَحَوَّلَ اسْمَهَا - فَخَرَجَ وَهِىَ فِى مُصَلاَّهَا وَرَجَعَ وَهِىَ فِى مُصَلاَّهَا فَقَالَ "لَمْ تَزَالِى فِى مُصَلاَّكِ هَذَا." قَالَتْ نَعَمْ . قَالَ: "قَدْ قُلْتُ بَعْدَكِ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ لَوْ وُزِنَتْ بِمَا قُلْتِ لَوَزَنَتْهُنَّ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ **عَدَدَ خَلْقِهِ** وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ."

“Bize Davud b. Ümeye, ona Süfyan b. Uyeyne, ona Ebû Talha'nın âzâdlısı Muhammed b. Abdurrahman, ona Küreyb, ona da İbn Abbas rivayet etmiştir: Cüveyriyye -ki asıl adı Berre idi, Hz. Peygamber ismini değiştirmişti- namazgâhında iken Rasulullah (sav) onun yanından çıkmıştı. Bir müddet sonra dönünce, o yine namazgâhında idi. "Hala namazgâhında mısın?" diye sorunca o da "evet" demiştir. Bunu üzerine Hz. Peygamber şunları söylemiştir:

"Ben senden sonra şu dört cümleyi üç defa tekrarladım; eğer bu sözler, senin gün boyu söylediğin sözlerle tartılacak olsa (sevap itibariyle) daha ağır gelirdi. Bu sözler şöyledir: Allah'ı, **mahlukatı sayısınca**, zatının rızası miktarınca, arşının ağırlığınca ve kelimelerinin sayısınca tesbih eder, O'na hamd ederim."
Ebû Davud, Sünen-i Ebu Davud, Vitr 360, /351

[179] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısmın altı çizilmiştir:
حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أُمَيَّةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مَوْلَى أَبِى طَلْحَةَ عَنْ كُرَيْبٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ عِنْدِ جُوَيْرِيَةَ - وَكَانَ اسْمُهَا بَرَّةَ فَحَوَّلَ اسْمَهَا - فَخَرَجَ وَهِىَ فِى مُصَلاَّهَا وَرَجَعَ وَهِىَ فِى مُصَلاَّهَا فَقَالَ "لَمْ تَزَالِى فِى مُصَلاَّكِ هَذَا." قَالَتْ نَعَمْ . قَالَ: "قَدْ قُلْتُ بَعْدَكِ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ لَوْ وُزِنَتْ بِمَا قُلْتِ لَوَزَنَتْهُنَّ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ **وَرِضَا نَفْسِهِ** وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ."

“Bize Davud b. Ümeye, ona Süfyan b. Uyeyne, ona Ebû Talha'nın âzâdlısı Muhammed b. Abdurrahman, ona Küreyb, ona da İbn Abbas rivayet etmiştir: Cüveyriyye -ki asıl adı Berre idi, Hz. Peygamber ismini değiştirmişti- namazgâhında iken Rasulullah (sav) onun yanından çıkmıştı. Bir müddet sonra dönünce, o yine namazgâhında idi. "Hala namazgâhında mısın?" diye sorunca o da "evet" demiştir. Bunu üzerine Hz. Peygamber şunları söylemiştir: "Ben senden sonra şu dört cümleyi üç defa tekrarladım; eğer bu sözler, senin gün boyu söylediğin sözlerle tartılacak olsa (sevap itibariyle) daha ağır gelirdi. Bu sözler şöyledir: Allah'ı, mahlukatı sayısınca, **zatının rızası miktarınca**, arşının ağırlığınca ve kelimelerinin sayısınca tesbih eder, O'na hamd ederim."
Ebû Davud, Sünen-i Ebu Davud, Vitr 360, /351

[180] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:
فَإِذَا سَوَّيْتُهُ **وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِى** فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ

“(28-29) Hani Rabbin meleklere, ‘Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım. Onu düzenleyip **içine ruhumdan üflediğim zaman**, onun için hemen saygı ile eğilin.’ demişti.” (Hicr Sûresi 15/29)

[181] Bu cümleye benzer bir ifade şu şekilde geçmektedir:

إني لأجد نفس الرحمن من قبل اليمن, أو من جانب اليمن

“Gerçekten ben, Rahmân’ın nefesini Yemen tarafından hissediyorum.”
Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, Harfu'l-Hemze me'a'n-Nûn 659, 1/251

[182] وزينة عرشه şeklinde yazılmıştır ancak doğrusu aşağıdaki gibidir.

Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısmın altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أُمَيَّةَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مَوْلَى أَبِى طَلْحَةَ عَنْ كُرَيْبٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ عِنْدِ جُوَيْرِيَةَ - وَكَانَ اسْمُهَا بَرَّةَ فَحَوَّلَ اسْمَهَا - فَخَرَجَ وَهِىَ فِى مُصَلاَّهَا وَرَجَعَ وَهِىَ فِى مُصَلاَّهَا فَقَالَ ,"لَمْ تَزَالِى فِى مُصَلاَّكِ هَذَا." قَالَتْ نَعَمْ . قَالَ: "قَدْ قُلْتُ بَعْدَكِ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ لَوْ وُزِنَتْ بِمَا قُلْتِ لَوَزَنَتْهُنَّ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ **وَزِنَةَ عَرْشِهِ** وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ."

“Bize Davud b. Ümeye, ona Süfyan b. Uyeyne, ona Ebû Talha'nın âzâdlısı Muhammed b. Abdurrahman, ona Küreyb, ona da İbn Abbas rivayet etmiştir: Cüveyriyye -ki asıl adı Berre idi, Hz. Peygamber ismini değiştirmişti- namazgâhında iken Rasulullah (sav) onun yanından çıkmıştı. Bir müddet sonra dönünce, o yine namazgâhında idi. "Hala namazgâhında mısın?" diye sorunca o da "evet" demiştir. Bunu üzerine Hz. Peygamber şunları söylemiştir: "Ben senden sonra şu dört cümleyi üç defa tekrarladım; eğer bu sözler, senin gün boyu söylediğin sözlerle tartılacak olsa (sevap itibariyle) daha ağır gelirdi. Bu sözler şöyledir: Allah'ı, mahlukatı sayısınca, zatının rızası miktarınca, **arşının ağırlığınca** ve kelimelerinin sayısınca tesbih eder, O'na hamd ederim."
Ebû Davud, Sünen-i Ebu Davud, Vitr 360, /351

[183] Bu ayetin yazımında eksikler bulunmaktadır. Doğrusu aşağıdaki şekildedir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ **مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّى** لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهٖ مَدَدًا

“De ki: ‘**Rabbimin sözlerini yazmak için** denizler **mürekkep** olsa ve bir o kadar da ilave etsek

(denizlere deniz katsak); Rabbimin sözleri tükenmeden önce denizler tükenirdi.'" (Kehf Sûresi 18/109)

[184] Bu paragrafta farklı kelimeleri verilen ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısımlar koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَلَمَّا جَاءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ اَرِنِى اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرٰينِى وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينِى فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ **جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًا فَلَمَّا اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ**

"Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım.' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi, dağa tecelli edince **onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim.' dedi.**" (A'râf Sûresi 7/143)

[185] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

هُوَ الَّذِى اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَاَمَّا الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَاْوِيلِهِ **وَمَا يَعْلَمُ تَاْوِيلَهُ اِلَّا اللّٰهُ وَالرَّاسِخُونَ فِى الْعِلْمِ** يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ

"O, sana Kitab'ı indirendir. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihtir. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. **Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar**, 'Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır.' derler. (Bu inceliği) ancak akıl sahipleri düşünüp anlar." (Âl-i İmrân Sûresi 3/7)

[186] Bu hadisin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısmın altı çizilmiştir:

حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دَاوُدَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ جَمِيلٍ عَنْ كَثِيرِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ أَبِى الدَّرْدَاءِ فِى مَسْجِدِ دِمَشْقَ فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ يَا أَبَا الدَّرْدَاءِ أَتَيْتُكَ مِنَ الْمَدِينَةِ مَدِينَةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لِحَدِيثٍ بَلَغَنِى

أَنَّكَ تُحَدِّثُ بِهِ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم . قَالَ فَمَا جَاءَ بِكَ تِجَارَةٌ قَالَ لاَ . قَالَ وَلاَ جَاءَ بِكَ غَيْرُهُ قَالَ لاَ . قَالَ فَإِنِّى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ « مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِى السَّمَاءِ وَالأَرْضِ حَتَّى الْحِيتَانِ فِى الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ **الْعُلَمَاءَ هُمْ وَرَثَةُ الأَنْبِيَاءِ** إِنَّ الأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلاَ دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ » .

Bir gün Ebu Derda (r.a.) Şam'daki mescidinde otururken bir adam ona yaklaşarak şöyle dedi: 'Ey Ebu Derda, Medine'den, Resulullah (s.a.v.)'in şehrinden bir hadis duydum ve senin Resulullah (s.a.v.)'ten bir hadis rivayet ettiğini işittim.' Ebu Derda (r.a.) ona sordu: 'Seni buraya ne getirdi? Ticaret mi?' Adam: 'Hayır.' dedi. Ebu Derda (r.a.) tekrar sordu: 'Başka bir sebeple mi geldin?' Adam: 'Hayır, sadece bu hadis için geldim.' Ebu Derda (r.a.) ona şöyle dedi: 'O zaman doğruyu söyledin, çünkü ben, Resulullah (s.a.v.)'i şöyle derken işittim: "Kim bir yola çıkıp ilim öğrenmeye çalışırsa, Allah onun cennete giden yolunu kolaylaştırır. Melekler, ilim öğrenen kişinin memnuniyetinden dolayı kanatlarını sererler. Yeryüzünde ve gökyüzündeki her şey, hatta denizdeki balıklar, ilim talep eden kişiye dua eder. Bir alimin, bir ibadetçiye olan farkı, ay ile diğer tüm yıldızlar arasındaki fark gibidir. Şüphesiz **alimler, peygamberlerin mirasçılarıdır**. Peygamberler ne dinar ne de dirhem bırakmışlardır, yalnızca ilim bırakmışlardır. Kim bu ilmi alırsa, büyük bir pay elde etmiş olur."

İbn Mâce, Sünen-i İbn Mâce, Mukaddime 17, /49

[187] "Ümmetimin âlimleri, İsrailoğulları'nın peygamberleri gibidir."

Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî, el-Mekâsidü'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâd, Harfü'l-ayni'l-mühmele 711, 3/580.

[188] Tercümesi hemen devamındaki cümledir.

[189] Sehven ya da baskı hatasından dolayı yanlış yazılmış olabilir, doğrusu 9'dur.

[190] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[191] "(14-15) Onlarla savaşın ki, Allah onlara sizin ellerinizle azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin, mü'min topluluğun gönüllerini ferahlatsın ve onların kalplerindeki öfkeyi gidersin. Allah, dilediğinin tövbesini kabul eder. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe Sûresi 9/14)

[192] Bir önceki sayfadaki ayetin ilk kelimesi olan bu ifade "Savaşın" anlamına gelmektedir.

[193] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

لَا يَسْتَوِى الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِى الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ **فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ** بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ **عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً** وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى وَفَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ اَجْرًا عَظِيمًا

"(95-96) Mü'minlerden özür sahibi olmaksızın (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler eşit olamazlar. **Allah,** mallarıyla, canlarıyla **cihad edenleri, derece itibariyle, cihattan geri kalanlardan üstün kılmıştır.** Gerçi Allah (mü'minlerin) hepsine de en güzel olanı (cenneti) va'detmiştir. Ama mücahitleri büyük bir mükâfat ile kendi katından dereceler, bağışlanma ve rahmet ile cihattan geri kalanlara üstün kılmıştır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Nisâ Sûresi 4/95)

[194] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَمَا اُبَرِّئُ نَفْسِى **اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ** اِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّى اِنَّ رَبِّى غَفُورٌ رَحِيمٌ

"'Ben nefsimi temize çıkarmam, **çünkü** Rabbimin merhamet ettiği hariç, **nefis aşırı derecede kötülüğü emreder**. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.' dedi."
(Yûsuf Sûresi 12/53)

[195] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَجَعَلْنَا فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

"**Onları sarsmasın diye yere de sabit dağlar yerleştirdik ve** (varacakları yere) yol bulabilsinler diye **ondan geçitler, yollar meydana getirdik**." (Enbiyâ Sûresi 21/31)

[196] "Andolsun, biz Mûsâ ile Hârûn'a, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için o Furkân'ı (Tevrat'ı) bir ışık ve öğüt olarak verdik."

(Enbiyâ Sûresi 21/48)

[197] Hz. Muhammed'e (s.a.v.) isnâd edilen bu söze hadis kaynaklarında rastlayamadık. Bir internet sitesinde Aristo'nun Burhan teorisinden bir cümle, bir başka sitede bu söz felsefi bir cümle olarak aktarılmakta ve açıklaması yapılmaktadır. Zayıf kaynaklar olduğundan buraya eklemedik.

[198] "Denizler kaynatıldığı zaman," (Tekvîr Sûresi 81/6)

[199] "Yani sen, heva ve hevesine dönüştün ve ona uydun, onları yücelttin ve nefsinin arzularını yerine getirdin."

[200] "Geçmiş ve gelecek" ya da "Geçmişte olmuş olan ve gelecekte olacak her şey" şeklinde tercüme edilebilir.

[201] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

بَلْ مَتَّعْنَا هٰٓؤُلَاۤءِ وَاٰبَاۤءَهُمْ حَتّٰى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ **اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا نَاْتِى الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا اَفَهُمُ الْغَالِبُوْنَ**

"Evet, biz onları da atalarını da, faydalandırdık. Öyle ki uzun süre yaşadılar. **Ama, artık görmüyorlar mı ki, biz yeryüzünü çevresinden eksiltiyoruz? O hâlde, onlar mı galip gelecekler?**" (Enbiyâ Sûresi 21/44)

[202] "Yeryüzünü de yaydık ve orada sabit dağlar yerleştirdik. Orada her türden iç açıcı çift bitkiler bitirdik." (Kâf Sûresi 50/7)

[203] "'O hâlde, âlemlerin Rabbi hakkında görüşünüz nedir?' İbrahim, yıldızlara baktı ve 'Ben hastayım.' dedi. Bunun üzerine arkalarını dönüp ondan uzaklaştılar." (Sâffât Sûresi 37/87-90)

[204] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَالْاَرْضَ مَدَدْنٰهَا وَاَلْقَيْنَا فِيْهَا رَوَاسِىَ وَاَنْۢبَتْنَا فِيْهَا مِنْ كُلِّ شَىْءٍ مَّوْزُوْنٍ

"**Yeri de yaydık**, ona sabit dağlar yerleştirdik ve orada ölçülü (bir biçimde) her şeyi bitirdik." (Hicr Sûresi 15/19)

[205] **Hizbü'n-Necât**

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Allah’ın zatı isimlerden ve sıfatlardan münezzehtir. O’nun egemenliğinin kuşatması akledilen ve sınırlandırılan şeylerden münezzehtir. Hamd, sıfatı Hamîd ve Mecîd olan kişiye aittir. -Allah’ın şanı teşbih ve tevhid olaylarından üstündür.- Ne mutlu, O'nun "Hamîd" isminin gerektirdiği şekilde O’na hamd edenlere. “Üstelik, biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir.” (Kâf Sûresi 50/17). Zira "Hamîd" isminin gerekliliğinin oluşmasıyla bizzat şahitlikte bulunarak O’na, hamd eder. Böylece işlerin hedefleri gerçekleşir. Bu işler ki çabalanan bir hayaldir. Böylece kelimeler arasında beliren bu hayallerin üzerinde ubudiyet (kulluk) harflerini dile getirir ve her şey isimlerin gerekliliklerine uygun olarak düzenlenir. Şu ayet-i kerime dikkat çeker: “İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın.” (Kâf Sûresi 50/18). Böylece kulun hamd etmesi, kendisini hem ibadet edene hem de ibadet edilene ulaştırır. -Bu, yaratılış mertebelerinde hakikatin kendisi ve varlıkta hakkın özüdür.- Allah, kendi sıfatlarını âleme yaymış, onların üzerine desenler ve renkler yansıtmıştır. Ancak varlık, yalnızca mevcutların ruhundan ibarettir. O, yer ve uzaklıktır. Onun için ne bir uzaklık ne de gidişatta bir yer vardır. O, tezahürde ve tecellilerde Hakk'ın ve yaratmanın kendisidir. -Âdem suretinde ve mucitlerin elbisesiyle zuhur etmiştir-. “Bir de gökten bereketli bir su indirip de onunla bağlar, bahçeler ve biçilecek taneler bitirmekteyiz.” (Kâf Sûresi 50/9) . Böylece Hak, her açık ve örtülü varlık üzerine istiva etti (yerleşti). Mescitlerde, kiliselerde ve namazlarda her ibadet eden, kendisine ibadet etsin diye, O’na hiçbir yönden batıl ulaşamaz. “Benim katımda söz değiştirilmez ve ben kullara zulmedici değilim.” (Kâf Sûresi 50/29). Güzelliğinin aynası, ruhların dereceleri ve bedenlerin yollarıdır. -Öyle ki her bir zerrede ne bir birleşme ne de bir teklik vardır-. Zıtların bulunduğu bir alanda başka bir varlığın mevcudiyeti imkânsızdır. -Eğer O’ndan (Allah’tan) başka bir varlık olsaydı, fesat ortaya çıkardı-. “O gün cehenneme, “Doldun mu?” deriz. O da, “daha var mı?” der.” (Kâf Sûresi 50/30). Yokluğun ve varlığın özü - Her Rab ve Rab edinilen kendi cemalini (güzelliğini) her gören ve görülende görür. İlahlığının şahidi ise her ibadet eden ve ibadet edilendedir-. “(Ona) “Andolsun ki sen bundan gaflette idin. Şimdi gaflet perdeni açtık; artık bugün gözün keskindir” (denir.)” (Kâf Sûresi 50/22). Ne cansızlarda ne de hareket edenlerde başkasını yıkmak için secde edilmez. Akıllar, Zât’ının mahiyetinde şaşırıp kalmış, düşünce, utanç verici bir şekilde sıfatlarının ayrılığından vazgeçmiş. “O gün işler zorlaşır ve secdeye davet edilirler.” (Kalem Sûresi 68/42). Onlardan muktedir olanlar, orta yolu izleyenler, her hadiseyi ve geçmişi aynalayan liderler vardır. Her nimetin ve cezanın doğrulayıcısıdır. Şehadet ederim ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, her şeyi bilen ve hikmet sahibidir. Ve şehadet ederim ki Muhammed, O’nun elçisidir; hakkı getirmiş ve müminlere şefkatli ve merhametlidir. O, vaat edilmiş gün için varlık

âlemindeki tüm oluşların özü ve tezahürlerin kandilidir. Red ve ispat ehli olan ümmetinin ihtilaflar onu lekeleyemez. -O, melekût sanatı içindeki mucitlerin dünyasının güneşidir ve zayıf evlerin gereklerindendir-. "Şüphesiz bunda, aklı olan yahut hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır." (Kâf Sûresi 50/37). "İşte bunlar, Âdem'in ve Nûh ile beraber (gemiye) bindirdiklerimizin soyundan, İbrahim'in, Yakub'un ve doğru yola iletip seçtiklerimizin soyundan kendilerine nimet verdiğimiz nebîlerdir. Kendilerine Rahmân'ın âyetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı." (Meryem Sûresi 19/58). "Senin Rabbin; kudret ve şeref sahibi olan Rab, onların nitelendirdiği şeylerden uzaktır, yücedir. Peygamberlere selâm olsun. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." (Saffat Sûresi 37/180-182).

[206] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ **وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ رَمٰى** وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. **Attığın zaman da sen atmadın, fakat Allah attı**. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Enfâl Sûresi 8/17)

[207] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

هُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا **وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ** وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"O, gökleri ve yeri altı günde (altı evrede) yaratan, sonra Arş'a kurulandır. Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni, oraya yükseleni bilir. **Nerede olsanız, O sizinle beraberdir**. Allah, bütün yaptıklarınızı hakkıyla görendir." (Hadîd Sûresi 57/4)

[208] Bu ayetin yazımında eksik bulunmaktadır. Doğrusu aşağıdaki şekildedir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ **كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ** لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

"Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. **O'nun zatından başka her şey yok olacaktır**. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." (Kasas Sûresi 28/88)

[209] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِیمٌ

"**O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâtın'dır**. O, her şeyi hakkıyla bilendir." (Hadîd Sûresi 57/3)

[210] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ **فَاَیْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ** اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِیمٌ

"Doğu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah'ındır. **Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır**. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir." (Bakara Sûresi 2/115)

[211] "Ve Kur'ân, hepsini kapsayan bir kitaptır."

[212] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

سُبْحَانَ الَّذِی اَسْرٰی بِعَبْدِهٖ لَیْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَی الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِی بَارَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِیَهٗ مِنْ اٰیَاتِنَا اِنَّهٗ هُوَ السَّمِیعُ الْبَصِیرُ

"Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya **götüren Allah'ın şanı yücedir**. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (İsrâ Sûresi 17/1)

[213] "Namaz, mü'minin mi'racıdır."

[214] "Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (Fecr Sûresi 89/14)

[215] "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." (İsrâ Sûresi 17/1)

[216] Metnin başında verilen ayetin içinde geçmektedir.

[217] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَاۤءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰىهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَاِنَّ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

"(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzünüzü hep onun yönüne çevirin. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabblerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir." (Bakara Sûresi 2/144)

[218] Bu sayfada geçen Arapça ibareler, metnin başında verilen ayetin içinde geçmektedir.

[219] "Eve girdim ve kapısından çıktım."

[220] 218 numaralı son nota bkz.

[221] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

"**Kur'an okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin** ve susun ki size merhamet edilsin." (A'râf Sûresi 7/204)

[222] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

فَاِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَ**لَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاۤءَ** اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ

"Şüphesiz, sen ölülere işittiremezsin. Dönüp gittikleri zaman **çağrıyı sağırlara da işittiremezsin**." (Rûm Sûresi 30/52)

[223] Metnin başında verilen ayetin içinde geçmektedir.

[224] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوا **اِنِّى اٰنَسْتُ نَارًا** لَعَلِّى اٰتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى

"Hani bir ateş görmüştü de ailesine, "Siz burada kalın, **ben bir ateş gördüm (oraya**

gidiyorum). Umarım ondan size bir kor ateş getiririm, yahut ateşin başında, yol gösterecek birini bulurum" demişti." (Tâhâ Sûresi 20/10)

[225] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اِنِّی اَنَا رَبُّكَ **فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ** اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًی

"Şüphe yok ki, ben senin Rabbinim. **Hemen ayakkabılarını çıkar**. Çünkü sen mukaddes vadi Tuvâ'dasın."

(Tâhâ Sûresi 20/10)

[226] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اَلَّذِی **خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ** لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ

"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için **ölümü ve hayatı yaratandır**. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." (Mülk Sûresi 67/2)

[227] قلب المؤمن عرش الله.

قال الصغاني موضوع

"Müminin kalbi, Allah'ın arşıdır. Sâgânî bu hadisin mevzû olduğunu belirtmiştir."

Aclûnî, Keşfü'l-hafâ (Şamile), Hadisler 1886, 2/116.

[228] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

فَانْظُرْ اِلٰی اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰی وَهُوَ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِيرٌ

"**Allah'ın rahmetinin eserlerine bak**! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Rûm Sûresi 30/50)

[229] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

فَانْظُرْ اِلٰى اٰثَارِ رَحْمَتِ اللّٰهِ **كَيْفَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا** اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ

"Allah'ın rahmetinin eserlerine **bak**! **Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor**. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Rûm Sûresi 30/50)

[230] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ ثُمَّ **انظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ**

"De ki: 'Yeryüzünde gezin dolaşın da **(Peygamberleri) yalanlayanların sonu nasıl olmuş bir görün**.'"

(En'âm Sûresi 6/11)

[231] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

"**Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar**, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihtir. Şüphe yok ki, Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır." (Nûr Sûresi 24/30)

[232] Metinde sehven yazılan hadisin doğrusu aşağıdaki gibidir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

حَدَّثَنِى مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلاَلٍ حَدَّثَنِى شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِى نَمِرٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : " إِنَّ اللَّهَ قَالَ مَنْ عَادَى لِى وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَىَّ عَبْدِى بِشَىْءٍ أَحَبَّ إِلَىَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِى يَتَقَرَّبُ إِلَىَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ **كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِى يَسْمَعُ بِهِ ، وَبَصَرَهُ الَّذِى يُبْصِرُ بِهِ** ، وَيَدَهُ الَّتِى يَبْطُشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِى يَمْشِى بِهَا ،

وَإِنْ سَأَلَنِى لأُعْطِيَنَّهُ ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِى لأُعِيذَنَّهُ ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَىْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِى عَنْ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ ، يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ ."

“Bize Muhammed b. Osman, ona Halid b. Mahled, ona Süleyman b. Bilal, ona Şerik b. Abdullah b. Ebu Nemir, ona Atâ, ona da Ebu Hureyre'nin rivayet ettiğine göre Rasulullah (sav) şöyle rivayet etmiştir:
"Allah Teala şöyle buyurmuştur: Her kim benim (veli) bir kuluma düşmanlık ederse, ben de ona savaş ilan ederim. Kulum bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle yaklaşamaz. Kulum bana nafile ibadetlerle de yaklaşmaya devam eder. Nihayet ben onu severim. Ben kulumu sevince de **onun duyan kulağı, gören gözü**, tutan eli, yürüyen ayağı **olurum**. Benden bir şey isterse veririm. Bana sığınmak isteyince de muhakkak onu korurum. Ben yapacağım bir şeyde, mümin kulumun ruhunu almadaki tereddüdüm kadar hiç tereddüte düşmedim: O ölümü sevmez, ben de onun sevmediği şeyi sevmem."
Buhârî, Sahîh-i Buhârî, Rikâk 38, 2/578

[233] بها ام لهم قلوب يفقهون بها او اذان يسمعون

Bu ayet, metinde yanlış yazılmıştır. Alıntılanmak istenen ayetin doğru yazımını metinde, yanlış yazımını dipnotun başında belirttik. Ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ **لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ** بِهَا اُولٰئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

“Andolsun biz, cinler ve insanlardan, **kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen** birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir.” (A’râf Sûresi 7/179)

[234] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

“**Göklerdeki ve yerdeki** her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) **sizin hizmetinize verendir**. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır.” (Câsiye Sûresi 45/13)

[235] Bu ayetin tamamı şöyledir:

اِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (Kamer Sûresi 54/49)

[236] Metnin başında verilen ayetin içinde geçmektedir.

[237] "Bir şeyin ayeti demek, bir şeyin alameti demektir."

[238] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

صُمٌّ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

"Onlar, **sağırdırlar, dilsizdirler**, kördürler. Artık (hakka) dönmezler." (Bakara Sûresi 2/18)

[239] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ **اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ** لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهٖ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ

"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; **Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler** ve şöyle dediler: 'Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.' Şöyle de dediler: 'İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.'" (Bakara Sûresi 2/285)

[240] Hz. Cebrail'e isnad edilen bu sözün kaynağına Ömer Faruk Akpınar'ın "*Şems-i Tebrîzî'nin Makâlat'ında Hadis Kullanımı*" (Akpınar, 2021: 94) isimli makalesinin dipnotunda rastladık:

"لو دنوت انملة لاحترقت (Şems-i Tebrîzî, Makâlât, 182, 209). Mirac gecesi Cebrâil'e isnad edilen bu söz için bk. Râzî, Mefâtîhu'l-ğayb, 2/445; 25/131. Benzer bir rivayet için bk. Ebû Ca'fer Muhammed b. Osmân b. Ebî Şeybe el-Absî, el-Arş, thk. Muhammed b. Halîfe et-Temîmî (Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1998), 468. İsnadı sahih olan ancak maktu' olan bu rivayette bir önceki rivayet de "Allah ile benim aramda nurdan yetmiş perde vardır." lafzıyla yer almaktadır. Süyûtî, el-Leâli'l-masnûa, 1/23."

[241] Bu ayetin tamamı şöyledir. Metinde alıntılanan kısım koyu yapılıp ilgili yerin altı çizilmiştir:

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَاۤءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰىهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَاِنَّ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

"(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzünüzü hep onun yönüne çevirin. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabblerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir." (Bakara Sûresi 2/144)

[242] "Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik." (Kevser Sûresi 108/1)